

Китобхонаи миллии Тоҷикистон
Маркази тоҷикшиносӣ

ТОҶНОМА

Силсилаи

Тоҷикон дар масири тамаддун

МЕРОСИ ХАТТИИ БОСТОН

Душанбе
«Бухоро»,
2013

ББК 63.3 (2точик)+87.3(2точик)+86.38
М–

Мухаррирони масъул:
Назри Яздонӣ,
Хуриннисо Ализода

Таҳиягарон:
Бобо-Назар Ғафор
Муҳтарам Ҳотам
Муаззами Диловар

Мероси хатти бостон – Душанбе: «Бухоро», 2013. – 460 сах.

ISBN

**СИЛСИЛАИ МАЗКУР БО ҲИДОЯТ
ВА ДАСТГИРИИ ПРЕЗИДЕНТИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
МУҲТАРАМ ЭМОМАЛӢ РАҲМОН
БА ЧОП РАСИД**

СУХАНЕ ЧАНД ДАР БОРАИ ИН ЧИЛД

Қадрӯ қиммати осори бостонии хаттӣ, археологӣ, кишоварзӣ, меъморӣ ва тамоми гунаҳои дигари тамаддуни ориёӣ, ки моли пешгузаштагони номовари мо мебошанд, дар матни тамаддуни ҷаҳонӣ мусаллам ва мӯътабар аст.

Бо таваҷҷӯҳ ба ин матлаб Маркази тоҷикшиносии Китобхонаи миллии Тоҷикистон тасмим гирифтааст, ки маъхазҳои дасти аввали таърихиву адабиро, ки аз аҳди бостон ба забонҳои гуногун ба ёдгӯр мондааст, ҷамъовариву тадвин намояд ва ба ихтиёри хонандагони гиромӣ гузорад. Дар ин замина тарҷумаи китоби муқаддаси Авасто ба нашр расонида шуд. Осори арзишманде, ки муҳтавои ин ҷилд ва ҷилди ояндаро фароҳам овардаанд, маҷмуаи нисбатан муқаммали ёдгӯриҳои хаттии ниёгонӣ мо дар аҳди бостон махсуб мешаванд. Сарчашмаҳои таърихӣ, ки ба забонҳои юнонӣ, ҳиндӣ, чинӣ, арабӣ ва ғайра таълиф шуда, роҷеъ ба ин тамаддуни ҷаҳонафрӯзи бостонӣ матолиб ва мадорики муҳимро дар бар гирифтаанд, ҳамчунин осоре, ки аслан аз байн рафта, тарҷумаашон ба ин забонҳо махфӯз мондааст, асоси ҷилдҳои оянда хоҳад буд.

Маълум аст, ки ба тамоми тадқиқу таҳқиқ қардани осори бостонии аҷдоди мо қаблан мушкилиҳое дошт, ки аз ҳама асосиаш надоштани истиқлолияти сиёсии Тоҷикистон буд. Аз ҷайзу шарофати истиқлоли сиёсӣ акнун шароит муҳайё шуд, ки мо ҷиддан ба тадқиқи осори тоисломӣ машғул шавем. Дар ин самт ҳам пешоҳанги ҷунбиши барозандаи худшиносӣ Президенти арҷманди мо Эмомалӣ Раҳмон аст.

Ошноӣ бо осори ин ҷилд як қадами мустаҳками дигар моро ба ҳештаншиносӣ мебарад. Ҳадди ақал хонандаи тоҷик дар асоси мутолиаи осори бостонӣ аҷдоди худ сарехан эътимод мекунад, ки дар ин даврони бисёр қадим ва пуршараф гузаштагонаш тасаввуроти комил дар бораи бурҷҳои кайҳонӣ, шинохти ситораҳо, дарёнавардӣ, обёрӣ, кишоварзӣ, бихишту дузах, пули Сирот, муборизаи бетанаффуси некиву бадӣ, таззоди ҷовидона, Худои Якто, фариштаву малоик, гиёҳдармонӣ, корддармонӣ, сухандармонӣ, арзишҳои инсонӣ, ки бештари онҳо то ҳануз аҳамияти умумибашарии худро нигоҳ доштаанд, аз таълимоти

ба истилоҳи имрӯза экологӣ ва ғайраву ғайра бархурдор будаанд, яъне гузаштаи саршор аз маданияти арзишманд, саргузашти шоистаи ифтихор ва сарбаландӣ.

Дар ин ҷилд қисме аз осори қадима ба тозагӣ аз ҷониби муҳаққиқони тоҷик тарҷума ва таҳия гардидааст. Қисмате дигар маҳсули заҳматҳои олимони мӯътабари Эрон ва ҷаҳон аст, ки бо камоли сипосгузорӣ истифода карда шуд.

Ин ҷилдро мо як пойгоҳи муносиб ва заминаи устувор барои кӯшишҳову кӯшишҳои оянда медонем. Дар айни замон умед дорем, ки ин иқдом аз ҷониби донишварони салоҳиятманди Ватани азиз ва дӯстони хориҷии мо идома хоҳад ёфт.

Китоби ҳозир, ки бо камоли ихлосу муҳаббат ба зевари табъ ораста гардид, табиист, ки аз нуқсонӣ камбудӣ эмин нест. Умедворем, ки муҳаққиқону хонандагон бо ҳусни иродат ин китоби барои мо азизро мутолиа хоҳанд кард ва дар ислоҳ дастгириву маслиҳати хешро дарёф нахоҳанд дошт.

Назри Яздонӣ

Пешгуфтор

Адабиёти паҳлави китобӣ умдатарин бахши осори форсии миёна маҳсуб мегардад. Ин осор шомили рисолаҳову матнҳои бузургу кӯчак буда, дар онҳо матолиби гуногуни диниву фалсафӣ, ҳуқуқиву ахлоқӣ, таърихиву адабӣ ва мавзӯоти ҷудоғона дар мавриди заминшиносиву кайҳоншиносӣ, ҷандасаву тиб, ҷонваршиносиву гиёҳшиносӣ ва дигар мазмунҳои марбут ба фарҳангу адаб ва суннатҳои Эрони аҳди Сосониён ва даврони бостон баён гардидааст. Дар осори паҳлавӣ бештар мазомини таърихиву асотирӣ, ки дар онҳо аз гузаштаҳои дури зиндагии мардумони эронӣ нақл меравад, гирдоварӣ шудааст. Аз ин рӯ навиштаҳои паҳлавӣ дар ин боб ягона манбаъ доништа мешаванд. Бештари рисолаҳову матнҳои паҳлавӣ дар даврони Сосониён ва иддаи дигар пас аз замони Сосониён дар қарнҳои аввали ислом таълиф гардидаанд. Қобил ба ёдоварист, ки чанде аз китобҳои бузург ва арзишманд, аз қабил «Динкард», «Бундаҳшн», «Додистон-и дениг», «Шиканд гумониг-визор», ки шомили бисёр матолиби ҷолибанд, дар асри IX-и м. навишта шудаанд. Бинобар он танзими осор пас аз мансух гардидани забони форсии миёна ва қатъ гардидани суннати навиштории паҳлавӣ низ аз ҷониби донандагони хат ва забони форсии миёна замоне чанд идома кардааст. Ин нуктаро низ бояд тазаккур дод, ки дар ин давра ба хоҳири начоти ҷунин як осори бузург дабиронро лозим буд, то бархе аз рисолаҳоро ихтисор намуда, матолиби дилхоҳашонро дар нусхаҳои нав рӯйнавис кунанд. Дар натиҷаи ҷунин бархурд бахшҳо ва пораҳову бандҳои ҷудоғонаи чанде аз китобҳои паҳлавӣ аз байн рафтаанд. Бо иллати кутоҳ сохтани оғози матнҳо ва ё ба тамом аз байн рафтани онҳо бисёр матолиби муқаддамотӣ, ки муҳтавои китобро дарҷ менамоянд, норавшан ва печида мемонад. Ҷунин костагиҳо дар бархе аз рисолаҳову матнҳо мушоҳида мешавад.

Осори паҳлавӣ ҳанӯз аз нимаи дувуми асри XVIII мавриди таваҷҷуҳи донишмандони Ғарб қарор гирифта буд, ки нахустин бунёдгузор дар ин роҳ Анкетил Дюперрон доништа мешавад. Вай якҷо бо китоби Авесто, матни Бундаҳшн ва чанд намунаи дигарро аз осори паҳлавӣ тарҷума намуда ва онро соли 1771 дар

Порис дар ду чилд нашр кардааст [A.Duperon 1771]. А.Дюперрон ҳам дар тарҷумаи Авесто ва ҳам матнҳои паҳлавӣ, аз ҷумла Бундаҳишн (с. 343-432-и китоби А.Дюперрон) таҳти таъсири дастурони зардуштии Ҳинд қарор дорад. Вай вожаҳои паҳлавиро низ тибқи усули хониши дастурону мубадони зардуштӣ овонавишт кардааст. Ноғуфта намонад, ки А.Дюперрон тарҷумаи Авесторо на аз рӯи матни асл ва ё матни холис, балки дар асоси тарҷумаҳои паҳлавӣ (Занд) ва ташреҳу тафсилоти шифоҳии ин дастурон анҷом додааст. Бинобар он кори А.Дюперронро метавон ҳамчун такрор ва идомаи усули хониш ва ташреҳи суннати дастурони зардуштии Ҳинд маънӣ кард.

Замоне чанд пас аз ин, аз нимаи дувуми асри XIX гирдоварӣ ва таъбу наشري матнҳои паҳлавӣ аз рӯи дастнависҳо оғоз мегардад. Ин давра яке аз марҳалаҳои бисёр самарбахш дар ҷопи осори паҳлавӣ дар Ҳинд ва Аврупо маҳсуб мешавад. Донишмандон аз марказҳои эроншиносии Аврупо дар ҳамкорӣ бо донишмандони зардуштии Ҳинд ба ҷоп, овонавишт ва тарҷумаи рисолаҳову матнҳои ҷудоғона оғоз намуда, то аввали асри XX бештари ин осорро аз ин роҳ нашр ва ба дастраси мутахассисон қарор додаанд. Аз ин рӯ пешрафтҳои баъдии эроншиносӣ дар омӯзиши адабиёти паҳлавӣ дар бештар маврид ба дастовардҳои ин донишмандон, ба вижа донишмандони порс, ки бештари онҳо дастурону мубадон будаанд, иртибот дорад.

Яке аз корҳои судманд пас аз наشري осор танзими вожаномаи матнҳои ҷудоғона мебошад. Таҳияи чунин вожаномаҳо дар ташхиси луғоту истилоҳоти вижаи матнҳо ва чигунагии сабки ниғориши нависандагони рисолаҳои паҳлавӣ арзиши хос дорад. Ҳама вожаномаҳои матнҳо новобаста ба иштибоҳоти бархе аз таҳиягарон дар хонишу ташреҳи вожаҳо яке аз манобеи асосӣ дар танзими фарҳанги осори паҳлавӣ маҳсуб мегарданд.

Омӯзишу баррасии адабиёти паҳлавӣ, яке аз мавзӯҳои асосӣ, ки маротибае чанд мавриди таваҷҷуҳи эроншиносон қарор гирифтааст. Э.Уэст [West 1896-1904, 75-129] нахустин муҳаққиқест, ки дар оғози асри XX дар асоси дастнависҳо ва манобеи ҷопшуда дар мавриди адабиёти паҳлавӣ пажӯҳишро анҷом додааст. Пас аз ним асри наشري мақолаи Э.Уэст ин матлаб бо истифода аз манобеи баъдан ба таъб расида мавриди омӯзиши Ҷ.Тавадиа [Tavadia 1956] қарор мегирад. Аз охири солҳои шаст то ба оғози солҳои ҳаштод адабиёти паҳлавӣ бо дарназардошти пажӯҳишҳои анҷомгирифта дар эроншиносӣ аз ҷониби М.Бойс [Boys 1968, 31-66], Я.Рипка [Рипка 1970, 48-89],

Де Менаш [Menasce 1983, 1166-1195] таҳқиқ гардидааст. Мавзӯи фавқ зимни баррасии осори замони Сосониён бо ёддошти чанде аз рисолаҳову матнҳо ба таври бисёр фишурда ва мухтасар дар чанд таҳқиқоти дигар низ баён шудааст. Дар ин маврид ниг: Оранский 1968, 172-178; Барагинский 1972, 154-162; Расторгуева, Молчанова 1980, 12-15. Адабиёти динии паҳлавӣ дар мақолаи чудагона аз ҷониби муаллифи ин сатрҳо арзёбӣ гардидааст. Ҳамчунин тафсилотеро дар мавриди ҳар кадом аз китобҳову матнҳои паҳлавӣ, нусхаҳои дастнависҳо ва таърихи омӯзиши онҳо метавон аз муқаддимаи нашри гуногуни ин осор, ки беш аз як аср идома дорад, пайдо кард. Тафсилоти арзишмандеро дар мавриди адабиёти паҳлавӣ аз китоби Аҳмади Тафаззулӣ «Таърихи адабиёти Эрон пеш аз ислом» метавон ба даст овард [Tafazzoli 1376]. Бо вучуди пажӯҳишҳои анҷомгирифта, на ҳама рисолаҳову матнҳои паҳлавӣ ҳамчунон ки мебоҷад, ба таври ҳамаҷониба мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд. Бештари ин осор аз нигоҳи дастовардҳои эроншиносии муосир ниёз ба ташреҳу тавзеҳи тозаи забоншиносӣ ва таърихӣ доранд, ки чанд пажӯҳиши охир пиромуни китобҳову матнҳои чудагона шоҳиди ин даъво буда метавонад.

Дар пажӯҳишҳои пиромуни адабиёти паҳлавӣ анҷомёфта на ҳама он матнҳое ки аз рӯи каталоги дастнависҳо маълуманд, шомил гардидаанд. Ба таври мисол, агар Э.Уэст дар бораи 93 рисолаву матнҳои бузургу кӯчак маълумот фароҳам оварда бошад, М.Бойс 30 рисолаву матнро мавриди баррасӣ қарор додааст. Ҳамчунин таърихи дастнависҳои матнҳо ҷуз мақолаи Э.Уэст дигар дар ҳеч кадом аз пажӯҳишҳои ба осори паҳлавӣ иртиботдошта арзёбӣ нашудааст. Дар робита бо ин бояд ёдовар шуд, ки чанде аз нишонаҳои ихтисории дастнависҳо, ки Э.Уэст аз рӯи коллексионҳои шахсии дастурони зардуштии Ҳинд овардааст, бо иллати аз байн рафтани чунин китобхонаҳои шахсӣ имрӯз бо нишонаҳои дигар ёд мешаванд.

Тамоми адабиёти паҳлавӣ тибқи осори то ба мо расида, ҳам аз ҷониби донишмандони зардуштӣ ва ҳам хоричӣ ба се гурӯҳ бахш гардидааст. Ин гурӯҳбандӣ, бинобар нахустин пажӯҳишҳо, чунин аст: 1. тарҷумаҳои паҳлавии Авесто; 2. китобҳо ва матнҳои динӣ; 3. матнҳои паҳлавии ғайридинӣ. Э.Уэст теъдоди ин осорро бо басомади вожаҳо дар ҳар кадом аз ин бахшҳо ин тавр овардааст: тарҷумаҳои паҳлавии Авесто – 27 рисолаву матн (141 000 вожа); китобҳо ва матнҳои динӣ – 55 рисолаву матн (446 000 вожа); матнҳои паҳлавии ғайридинӣ – 11 рисолаву матн (41 000 вожа). Бархе аз эроншиносон ин адабиётро ба таври умум ба осори

динӣ ва ғайридинӣ тақсим кардаанд. Аммо ҳамчунон ки аз матолиби осори паҳлавӣ бармеояд, тамоми ин осорро аз нигоҳи мавзӯ метавон ба бахшҳои дигар низ чудо намуд. Дар чанде аз матнҳои паҳлавӣ матолиби динӣ ва ғайридинӣ (ё урфӣ) якҷо омадаанд.

Яке аз осоре, ки онро ба қатъият наметавон динӣ ва ғайридинӣ номид, андарзномаҳо мебошанд. Дар бештари андарзномаҳо мавзӯоти диниву ғайридинӣ аз роҳи интихоби пораҳои чудогона аз гуфтор ва ҳикматҳои бузургони дин ва шоҳону фарзонагони замони Сосониён нақл гардидаанд.

Ҳамчунин адабиёти ғайридинӣ низ аз нигоҳи мавзӯ дорои чандин баҳши мустақил мебошад. Бо дарназардошти ин вижагиҳо адабиёти паҳлавиро метавон ба чунин бахшҳо шомил сохт: осори паҳлавии зардуштӣ (аз ҷумлаи донишномаҳо ва матнҳои диниву фалсафӣ); адабиёти ғайридинӣ (осори таърихиву адабӣ ва ҳамасӣ, матнҳои ҷуғрофӣ, рисолаҳои ҳуқуқӣ), андарзномаҳои паҳлавӣ; фарҳангномаҳо; тарҷумаҳои паҳлавии матни Авесто. Ҳама ин осор дар маҷмӯъ аз манобеи арзишманди забони форсии миёна ва луғоту истилоҳоти он маҳсуб мегардад. Бештари масоили вожашиносиву вожасозӣ ва таркиботу истилоҳоти форсии миёна аз ҳамин адабиёт гирдоварӣ шудааст.

Китоби ҳозир, ки барои омӯзандагону алоқамандони таърихи адабиёт ва шинохти мутуни қуҳан пешкаш мешавад, шомили рисолаҳову навиштаҳои адабиву таърихӣ ва ҷуғрофӣи форсии миёна ва ё паҳлавӣ мебошад. Дар манобеи давраи исломӣ забони форсии миёна ва осори замони Сосониён (солҳои 224-551 м.) дар расмулхати паҳлавӣ таҳти номи паҳлавӣ (дар осори форсии миёна Pahlawig) ё паҳлавонӣ (дар осори форсии миёнаи монавӣ Pahlawānig) ёд мешавад. Чун дар даврони пас аз Сосониён истилоҳи порсӣ (аз форсии миёна pārsig) ва ё гунаи муарраби он форсӣ барои забони форсии нав ё форсии дарӣ дар расмулхати арабӣ истифода шуд, онгоҳ барои тафовути забон ва осори ин ду давраи гуногун барои забони форсии миёна номи паҳлавӣ татбиқ гардид. Аз ин рӯ забон ва осори давраи сосониён ба номи паҳлавӣ хонда шуд.

Адабиёти ғайридинии паҳлавӣ дар муқобили адабиёти динӣ камтар маҳфуз мондааст, ки иллати онро бештар дар суннати шифоҳӣ ҳифз гардидани дostonҳову ривоятҳои асотириву таърихӣ мебошад. Пас аз замони Сосониён ва матрук гардидани забони форсии миёна ва қатъи суннати навиштории паҳлавӣ таваҷҷуҳи бештар ба ҳифзи осори динӣ сурат гирифта, бештари

достонҳову ривоятҳои ғайридинӣ ба дасти фаромӯшӣ супурда шуданд, ки зикри номи чанде аз китобҳои паҳлавӣ дар манобеи арабиву форсӣ ва ҳамчунин тарҷумаҳои осори ҷудоғонаи паҳлавӣ ба ин забонҳо далели гуфтаҳои боло мебошад. Ҳамчунин аз он достонҳову ривоятҳо ва қиссаҳои, ки дар замони Хусрави Анӯшервон - шоҳи сосонӣ аз гуфтори доноёну пешиниён ғирдоварӣ ва танзим гардида будаанд, низ огоҳии камтар дорем.

Мазмун ва муҳтавои чанде аз рисолаҳои паҳлави то ба замони мо расида, аз қабилӣ «Корномаи Ардашери Бобакон», «Ёдгори зарирон», «Шатранҷнома», «Ёдгори Бузургмеҳр» ва ғ. аз тариқи худойномаҳо ба «Шоҳномаи»-и Фирдавсӣ ворид шудаанд. Мисли ин осор манбаи дигар достонҳои «Шоҳнома» бар асоси худойномаҳо низ адабиёти суннатии шифоҳӣ ва осори паҳлавӣ мебошад.

Додихудо Саймиддинов
узви вобастаи Академияи илмҳои
Ҷумҳурии Тоҷикистон

*АДАБИЁТИ
ПАҲЛАВИ*

БУНДАҲИШН

ДЕБОЧА

Сипос (бар) додор Хурмазди бошукӯх, фаррахманд, хама огоҳ¹, доно, тавоно (дорандаи) бартарин андешаи нек, гуфтори неку кирдори нек дар андешаву гуфтору кирдор; (ва сипос бар) хамаи эзидони минуиву эзидони гетӣ, ба бахти нек² ва мурвои хуб, ба нек³ ахтар, ба дастурии яздондӯст, хама-хирад, пархезгорӣ варзанда, карефадӯст, яздоншинос, минубин, неконписанд, дастури беҳдини маздаяснон, Анушервон Исфандиёр Моҳвиндод⁴ ва Рустами Шахриёр, нек хоҳам навишт (ин) навиштаи⁵ Бундаҳиширо.

Аз омадани тозикон ба Эроншаҳр ва ривоч бахшидани эшон душдиниву душхоҳиро, аз каёни некудине ва аз динбурдорони озари⁶ фаробурда ва гурезон шуд⁷ ва шавад. Суханони гоҳон⁸ тарфнабуд⁹ ва равиши некӯй¹⁰ чизҳо – андешаи некӯ, кирдори росту сухани чимӣ¹¹ – аз ёду дониши мардум¹² бадар шуд. Бадзамонагири, ӯ низ, (ки) аз дудаи бузургон¹³ ва каёну динбурдорон (буд), оину маниши¹⁴ он душдинон омехт ва барои (нигаҳ доштани) авранги (хеш), он сухан, оин, парастииш ва кардаи беҳдинонро ба оху ва ширк¹⁵ дошт. Ёро низ, ки ба омӯхтани ин фарҳангу рез кома буд, имкон набуд (ки) битавонад (онро) аз чой-чой (ҳатто) ба кӯшишу ранҷ, (ба сабаби) сахмгинии¹⁶ (замона) аз они хеш кунад...

БАХШИ НАХУСТ

(Сароғоз)

Ҳон! «Занд-огоҳӣ», нахуст, дар бораи офарини оғозин¹ Хурмазд ва патёрагии Аҳриман; сипас дар бораи чигунагии офаридагони моддӣ аз оғози офариниш то фарҷом аст, ҳамон гуна ки аз дини маздаяснон пайдост; сипас, дар бораи он чӣ, ки ҷаҳон дорост бо гузориши чӣ ва чигунагии (он).

Ба беҳдин он гуна пайдост (ки) Хурмазди фарозпоя бо хама-огоҳиву беҳӣ, замоне бекарона дар равишне мебуд. Он равишне гоҳу чойи Хурмазд аст, ки (онро) равишне бекарон хонанд. Он хама-огоҳиву беҳиро замони бекарона аст; чун Хурмазду гоҳу дину замони Хурмазд буданд (ҳастанд ва хоҳанд буд).

Аҳриман дар торикӣ ба пас-донишиву задоркомагӣ² жарфпоя буд. Ёро задоркомагӣ хим³ ва он торикӣ чой аст, ки (онро) торикии бекарон хонанд.

Миёни эшон тихигӣ буд, ки вой аст, ки омезиши (ду нерӯ) бад-ӯст.

Ҳарду (зоти) каронамандиву бекаронагианд. Он чи фарозпоя аст, онро равшании бекарон хонанд, ки ба сар намерасад. Жарфпоя он торикии бекарон аст ва он бекаронагӣ аст. Дар марз, ҳарду каронаманданд, зеро миёни эшон тихигӣ аст, ба якдигар напайвастанд.

Дигар (ин ки) ҳарду⁴ мину ба ҳештан каронаманданд ва дигар (ин ки) ба сабаби ҳама-огоҳии Ҳурмазд, ҳарчи дар дониши Ҳурмазд аст, каронаманд аст, зеро он паймони ҳарду минуро медонад, ки (ҳамоно) подшоии комили офаридагони Ҳурмазд ба тани пасин аст ҷовидон; ва он бекаронагӣ аст. Офаридагони Аҳриман бад-он замон аз миён раванд, ки тани пасин бошад ва он низ каронамандист⁵.

Ҳурмазд ба ҳама-огоҳӣ донист, ки Аҳриман ҳаст, бартозаду (чаҳонро) ба рашки комиле (фурӯ) гирад ва ҷӣ гуна аз оғозу то фарҷом бо ҷӣ⁶ ва чандафзорон биёмезад. (Пас) ӯ, ба минӯӣ, он офарандагонро, ки (барои муқобила) бо он афзор дарбоист, фароз офарид, се ҳазор сол офаридагон ба минуй истоданд, ки бе андеша, бе ҳаракату номалмус буданд.

Аҳриман, ба сабаби пас-донишӣ, аз ҳастии Ҳурмазд оғох набуд; сипас, аз он жарфпоя барҳост, ба марзи дидори рушанон омад. Чун Ҳурмазд ва он рушании номалмусро дид, ба сабаби зардоркомагиву рашки гавҳарӣ, фароз тохт, барои миронидан тохт овард. Сипас, чирагиву пирӯзии фаро (тар) аз они хешро дид ва боз ба (чаҳони) торикӣ тохт, пас дев офарид; он офаридагони марговари муносиб барои набард (бо Ҳурмазд)-ро.

Ҳурмазд чун офаридагони Аҳриманро дид, (он) офаридагони сахмгин, пӯсида, баду бадофаридаро, писандаш наяфтоду эшонро бузург надошт. Пас Аҳриман офаридагони Ҳурмазд ро дид (ӯро) писанд афтод офаридагоне бас жарф, пирӯзу ҳама-огоҳ⁷; он офариниши Ҳурмазд ро бузург дошт.

Он гоҳ Ҳурмазд бо донистани чигунагии фарҷоми кори офариниш ба пазираи Аҳриман ошті бардошту гуфт, ки: «Аҳриман! Бар офаридагони ман ёрӣ бар, ситоиш кун, то ба подоши он бемарг, бепирӣ, нофарсуданӣ ва нопӯсиданӣ шавӣ. Онро иллат ин аст, ки агар набардро наёғозӣ, худро аз кор наяфганӣ ва мо ҳарду ро судовариҳо (хоҳад буд)». Аҳриман гуфт, ки: «Набарам бар офаридагони ту ёрӣ ва надихам ситоиш; балки ту ва офарандагони ту ро низ ҷовидона бимиронам (ва) бигравонам ҳамаи офарандагони ту ро ба нодурустии ту ву дӯстии худ».

Он (сухан)-ро гузориш ин аст, ки (Аҳриман) пиндошт, ки Ҳурмазд дар баробари ӯ бечора аст ва ба-ин рӯй ошті пеш оварад; напазируфт, таҳдид низ фароз бурд.

Хурмазд гуфт, ки: «Эй Аҳриман! Ҳар коре аз ту барнаояд, ки ту маро натавонӣ мирондан ва офаридагони маро низ чунон натвон кардан, ки ба тамалуки ман бознарасанд». Пас, Хурмазд бо ҳама-огоҳӣ донист, ки агар ўро замони корзор (таъин) накунам, он гоҳ тавонад кардан бар офаридагони ман ҳамон гуна ки таҳдид фароз бурд ва набарду омехтагии ҳамешагӣ (хоҳад шуд) ва ўро тавонад (хоҳад буд) дар омехтагии офариниш нишастан ва (онро) аз они хеш кардан, ҳамон гуна, ки акнун низ мардум дар (ин даврони) омехтагӣ бисёранд, ки гуноҳ⁸ беш варзанд то некӯӣ, ки комаи Аҳриман беш меварзанд.

Хурмазд ба Аҳриман гуфт, ки: «Замон кун то корзорро бад-ин паймон ба нух ҳазор сол фароз афканем»; зеро донист, ки бад-ин замон кардан Аҳриманро аз кор биафганад. Он гоҳ Аҳриман ба сабаби нодидани фарҷоми (кор), бад-он паймон ҳамдостон шуд, ба ҳамон гуна, ки ду марди ҳамнабард замон фароз кунанд, ки: «Мо Баҳманрӯз то шаб корзор кунем. Хурмазд инро низ ба ҳама-огоҳӣ донист, ки дар нух ҳазор (сол), се ҳазор сол ҳама коми Хурмазд равад, се ҳазор сол дар омехтагӣ, коми Хурмазду Аҳриман ҳарду равад (ва) бад-он фарҷоми набард, Аҳриманро нокор тавон кардан ва патёрагири аз офариниш боздоштан. Пас, Хурмазд Аҳунавар⁹ фароз суруд. Чун йата ахуваирйаи¹⁰ бистуяквожаиро бихонд, фарҷоми пирӯзии хешу аз корафтадагии Аҳриман ва нобудии девону растохезу тани пасин бепатёрагии ҷовидонаи офаринишро ба Аҳриман нишон дод. Аҳриман, чун азкорафтадагии хешу нобудии ҳамаи девонро дид, гичу беҳис шуд ва ба (ҷаҳони) торикӣ бозафтод.

Он гуна дар «Дин» гӯяд, ки чун як савуми он (суруд) хонда шуд, Аҳриман, аз бим, тан даркашид¹¹; ҳангоме ки ду баҳраи он хонда шуд, Аҳриман ба зону дарафтод; ҳангоме ки ба камол хонда шуд, Аҳриман аз нокорӣ кардан ба офаридагони Хурмазд бозмонд ва се ҳазор сол ба гичӣ фуру афтод.

(Нахуст) офаринишро ба (ҳолати) минӯӣ гӯем, сипас, ба (ҳолати) моддӣ.

Хурмазд пеш аз офариниш Худой набуд, пас аз офариниш Худой ва судхостору фарзонаву зидди бадӣ (ва) ошкору сомонбахши ҳамаву афзунгару нигарони ҳама шуд. Нахустин офаринишро (ки) худӣ бахшид неку-равише (буд), он мину, ки чун офаринишро андешид, бад-он тани хешро некӯ бикард; зеро ўро Худой аз офариниш буд. Хурмазд ба равшанбинӣ дид, ки Аҳриман ҳаргиз аз патёрагӣ нагардад, он патёрагӣ ҷуз

офариниш аз кор наяфтад, офаридагонро чуз ба замон ривоч набошад (аммо) агар замонро биофаринад, офаридагони Аҳриман низ ривоч биёбанд.

Ў, ба ночор, барои аз кор афғандани Аҳриман замонро фароз офарид. Онро сабаб ин аст, ки Аҳриман чуз ба корзор аз кор наяфтад. Корзорро гузориш ин аст, ки кор ба чорамандӣ кардан бояд¹². Сипас, аз замони бекарона замони дирангхудой фароз офаридаву халқ шуд; бошад, ки замони канораманд(аш) хонанд. Аз замони дирангхудой ногузарой фароз офарида шуд, чизи Ҳурмазд аз миён наравад. Аз ногузарой ноосонӣ пайдо шуд, ки девонро осонӣ нарасад. Аз бахтрафторӣ, минуи бегардишӣ, паидид омад. Он мину, ки он чи Ҳурмазд аст, аз он чи оғози офариниш дода шуд, дигаргун нашавад. Аз минуи бегардишӣ камоли мақсуди (Ҳурмазддар) офариниши моддӣ ошкор шуд: Ҳамдастонӣ (бо) офариниши некӯ. Аҳриманро бо офариниши бад ва нодонии (худ, бо он) ноҳамдостонӣ аст. Онро сабаб ва гузориш ин аст, ки (чун) Аҳриман бо Ҳурмазд набард (оғоз) кард, худой, фарзонагӣ, номоварӣ, бартарӣ ва ногузароии Ҳурмазд ва аз корафтадагӣ, худпарастӣ, фурудастӣ ва пасдонии Аҳриман ба пайдоӣ омад.

Чун (Ҳурмазд) офаридагонро биофарид, замони дирангхудой нахустин офарида буд, ки ӯ фароз офарид; зеро, пеш аз омехтагӣ (замон) тамоман бекарона буд ва Ҳурмазд, аз он (замони) бекарона, (замони) каронамандро офарид; чун аз оғози офариниш, ки офаридагонро офарид, то ба фарҷом, ки Аҳриман аз кор биафтод, ба андозаи дувоздах ҳазор сол аст, ки каронаманд аст. Сипас, ба бекаронагӣ биомезаду бигардад, ки (он ҳангомest, ки) офаридагони Ҳурмазд ба покӣ бо Ҳурмазд човидона шаванд. Чунин гӯяд дар «Дин», ки замон нерумандтар аз ҳарду офариниш аст: офариниши Ҳурмазд ва низ они Аҳриман. Замон ёбандаи чараёни кор (ҳо)¹³ аст, замон аз некёбандагон ёбандатар аст, замон аз оғохон оғохтар¹⁴ аст, чунонки доварӣ ба замон тавон кардан. (Ба) замон аст, ки хонумон барафганда шавад. (Агар) тақдир (бошад), дар замон, ороста фароз шикаста шавад. Кас аз мардумони миранда аз ӯ раҳой наёбад, на агар ба боло парвоз кунад, на агар ба нагунӣ чаҳе канаду дарнишинад ва на агар зери чашмаи обҳои сард фуру гардад.

Ҳурмазд аз он худии хеш, аз равшаниии моддӣ, тани офаридагони хешро фароз офарид ба тани оташи равшан, сапед, гирду аздурпайдо, аз моддаи он мину, ки патёро, ки дар ҳарду офариниш аст, бибарад. Бошад, ки (онро) тавон бошад, ки замон

(хонанд). Он гоҳ, тани войи некуро фароз офарид, ҳамон гуна, ки вайро боист; бошад, ки (ӯро) войи диранг-худой фароз хонанд. Он гоҳ, офариниширо ба ёрии войи диранг-худой фароз офарид; зеро хангоме, ки офариниширо офарид, вай низ (чун) афзоре буд, ки ӯро ба кор дарбоист.

Аҳриман аз торикии моддӣ он офариниши хешро фароз сохт: бад-он тани хокистарии шоистаи (чаҳони) торикӣ, табаҳкор, ки базаҳоинтарин¹⁵ храфастр аст. Ӯ аз худпарастии моддӣ варани баду нест-танро сохт, чунонки варанро боиста аст ӯ нахуст, худии девонро офарид (ки равиши) бад аст, он мину, ки табоҳ кардани офаридагони Хурмазд аз ӯ бувад; зеро ӯ аз торикии моддӣ он торикии бекаронаро падид овард, аз торикии бекарона дурӯғгӯӣ фароз бувад (ки) аз (он) бадии он Аҳриман ошкор шуд, зеро он офаринишро сохт, ки хештанро баду бадтар бикард; яъне аз кор биафтад зеро (хангоме, ки) аз торикии бекарона он танро фароз сохт ва офариниши хешро дар он тан биофарид, аз он офариниши хеш аз кор биафтад.

Хурмазд аз равшании моддӣ ростгӯиро (офарид) ва аз ростгӯӣ афзунгарии додор ошкор шавад (ки) офариниш аст; зеро ӯ тани бекаронро аз равшании бекарон фароз офарид ва офаридагонро низ хама дар тани бекарон биофарид. Тани бекарон (аз) гузароии замон чудо аст. Аз тани бекарон «Аҳунавар» фароз шуд, минуи «йата аҳу ваирйа», ки оғози офаринишу фарҷоми офаридагон аз ӯ ошкор (шавад); бошад, ки «Дин» (хонанд) чун «Дин» ба ҳамроҳи офариниш офарида шуд. Аз «Аҳунавар» минуи сол фароз шуд, ки акнун дар даврони омехтагӣ нима равшану нима торик, сесаду шасту панҷ рӯз аст, ки буриши замони диранг-худой аст ва ҳарду офариниш барои набард дар ӯ равоӣ ёфтанд, ки гуфт: «Офариниши Хурмазд ба худоиву дастурӣ, додмандӣ ва бартарпоягӣ, ба осоиш¹⁶ истод; офариниши Аҳриман ба султа¹⁷ ситамгарӣ ва гуноҳкориву фурупоягӣ, ба душворӣ истод».

Хурмазд ба Амшоспандон – хангоме ки эшонро офарида буд – мушаххас гашт, шаш¹⁸ сарваре, ки барои ҳастӣ мебоист фароз офарид (то) сипас, ба тани пасин бадиго аз он нопадӣ баранд. Ӯ офариниши минуиро ба минуӣ ниғаҳ дорад ва офариниши моддиро (низ нахуст) ба минуӣ офарид ва сипас, ба сурати моддӣ офарид. Ӯ, нахуст, Амшоспандонро офарид (ба) шаш бун; сипас, дигар, он ҳафтумин худ Хурмазд аст. Аз (ҷумла) офаридагони моддӣ (ки) ба минуӣ офарид, нахуст шашто (буданд) ва он ҳафтумин худ, (Хурмазд) буд; зеро Хурмазд ҳарду аст: нахуст мину, (сипас) моддӣ. Пас аз (офариниши) войи

диранг-худой, аз Амшоспандон, нахуст Баҳманро фароз офарид, ки ривоч ёфтани офаридагони Хурмазд аз ӯ буд¹⁹. Ӯ нахуст Баҳманро аз равиши неку равшании моддӣ фароз офарид. Ин ки (гӯянд): «Баҳмани маздаяснон бо ӯ буд», ин аст, ки он чиро то фирашкард бар офаридагон расад, ӯ медонист.

Сипас, Ардибиҳишт, сипас Шаҳривар, сипас Спендормад, сипас Хурдоду Амрдодро офарид, ҳафтум худи Хурмазд ва ҳаштум ростгӯӣ, нухум Сурӯши парҳезгор, даҳум Мороспанд, ёздаҳум Нарӣосанг, дувоздаҳум Ради баланд, Рату бурзет, сездҳум Рашни Рост, чаҳордаҳум Меҳри фарохчарогоҳ, понздаҳум Аҳришванги некӯ, шонздаҳум Поранд, ҳафтаҳум Хоб, ҳаждаҳум Бод, нуздаҳум Додмандӣ, бистум Пайкор: додхоҳиву дифоъ, оштиву афзунгарӣ.

Аз офаридагони моддӣ нахуст осмон, дигар об, седигар замин, чаҳорум гиёҳ, панҷум гӯсфанд, шашум мардум, ҳафтум худи Хурмазд (буд). Ӯ офаринишро ба ёрии воӣ диранг-худой фароз офарид, зеро, ҳангоме ки ӯ воӣ диранг-худойро фароз офарид, он (воӣ) низ афзоре шуд, ки вайро барои офариниш дарбоист.

Аҳриман бад-он патёрагӣ аз камоладевон нахуст Акаманро фароз сохт, сипас Андар, сипас Совул, сипас Ногаҳис, сипас Тарумад, сипас Тарезу Зареза, сипас дигар девон, ҳафтум худи Аҳриман (буд). Аҳриман ҳаргиз чизе некӯ наяндешид, нагӯяду накунад. Ӯро некӯии офаридагони Хурмазд боиста набуд,²⁰ Хурмаздро нобудгарии²¹ офариниши Аҳриман боиста набуд. Хурмазд он чизро наандешад, ки онро натавонад кард, Аҳриман онро, ки натавонад кард, андешад, таҳдид низ фароз барад.

Офаридагони Хурмазд ба минуй ончунон парварда шуданд, ки бе андеша, ногирифтани ва бе чунбиш чун мани ба тари истоданд. Пас аз тари омехтагӣ буд, ба монанди мани ва хун; пас аз омехтагӣ овардагӣ²² буд, ба монанди даштак²³; пас аз овардагӣ бахш шудан буд чун дасту пой; пас аз бахш шудан фурӯшудагӣ буд (чун) чашм, гӯш, даҳон; пас аз фурӯшудагӣ чандиш²⁴ буд (ва он) ҳангомest, ки ба пешравӣ истод. Акнун низ ба гетӣ (фарзандон) бад-он шева дар шиками модар падида оянду зоянду парвариш ёбанд. Хурмаздро дар офариниш модарӣ ва падарии офаридагон аст; зеро ҳангоме ки офаридагонро ба минуй парвард, он модарӣ буд ва ҳангоме ки (эшонро) ба сурати моддӣ офарид, он падарӣ буд.

БАХШИ ДУВУМ

Дар бораи офариниши моддӣ

Чун Аҳриман ба гичӣ аз кор биафтод – чунонки фарозтар навиштам – се ҳазор сол ба гичӣ фурӯ монд. Дар он азқорафтадагии он Аҳриман, Хурмазд офаридагонро ба сурати моддӣ офарид. Аз¹ равшании бекарон оташ, аз оташ бод, аз бод об, аз об замину ҳамаи ҳастии² моддиро фароз офарид.

Чунин гӯяд ба «Дин», ки нахустин офарида ҳама оби сиришке буд, зеро ҳама (чиз) аз об буд ҷуз тухмаи мардумону гӯспандон, зеро ононро тухма оташ-тухма аст. Ҷ, нахуст, осмонро офарид барои боздоштани (Аҳриману девон), бошад, ки (он офаринишро) оғозин хонад³; дигар обро офарид барои аз миён бурдани Дуручи ташнагӣ, седигар заминро офарид ҳама моддӣ, чаҳорум гиёхро офарид барои ёрии гӯспанд; панҷум гӯспандро барои ёрии марди парҳезгор (офарид); шашум марди парҳезгорро офарид барои аз миён бурдану аз кор афғандани Аҳриман ва ҳамаи девон; сипас, оташро офарид (чун) ахгаре⁴ ва бад-ӯ дурахшиш аз равшании бекарон пайваст. Он гуна тәне неку (дошт), ки оташро дархур аст. Ҷ, сипас, бодро офарид ба (монанди) тани мардумҷавони понздаҳсола, ки ин обу гиёху гӯспанду марди парҳезгор ва ҳар чизеро бибараду бидод. Чигунангии эшонро гӯям:

Нахуст осмонро офарид равшан, ошкоро, бисёр дур хоядиса⁵ (ба шакли тухм – Д.М.) ва аз хумоҳан, ки гавҳари алмоси нар аст; сари ӯ ба равшании бекарон пайваст. Ҷ офаридагонро ҳама дар даруни осмон биофарид, диҷ⁶ гуна бо рӯе, ки онро ҳар афзоре⁷, ки барои набарду боиста аст, дар миён ниҳода шуда бошад; ё ба монанди хонае, ки ҳар чиз дар (он) бимонад. Бунпояи⁸ осмонро ончанд паҳност, ки онро дарозост; ӯро ончанд дарозост (ки) ӯро болост; ӯро ончанд болост, ки ӯро жарфост; баробарандоза, мутаносиб⁹ ва беша¹⁰ монанд. Минуи осмон, (ки) андешаманду суҳанвару кунишманду огоху афзунгару баргузинанда аст, пазируфт давраи¹¹ дифоъ бар зидди Аҳриманро, ки бозтохтани (вайро ба чаҳони торикӣ) наҳилад. Минуи осмон чун он гурди артишторе, ки зиреҳ пӯшида бошад то бе бим аз корзор раҳой ёбад осмонро бад-он гуна (бар тан) дорад.

Ҷ ба ёрии осмон шодиро офарид. Бад-он рӯй барои ӯ шодиро фароз офарид, ки акнун, ки омехтагӣ аст, офаридагон ба шодӣ даристанд, сипас аз гавҳари осмон обро офарид чандин

марде, ки ду даст бар замин ниҳоду ба дасту пой равад (ва) он гоҳ об то шиками ӯ биистад; бад-он баландӣ об битохт. Ба ёрии ӯ бод, борон, мех, абри боронӣ ва барф¹² офарида шуд. Седигар, аз об заминро офарид гирд, давргузар, бенишебу бефароз, дарозо бо паҳнову паҳно бо жарфо баробар, рост миёни ин осмон қарор биғирифта. Чунин гӯяд, ки ӯ нахуст як савуми ин заминро фароз офарид сахт чун сангзор, дигар, як савуми ин заминро фароз офарид гирд оганда; се дигар, як савуми ин заминро фароз офарид аз гили нарм¹³. Ӯ гавҳари кӯҳхоро дар замин биофарид, ки пас аз он аз замин болиданду рустанд. Ӯ ба ёрии замин офарид оҳан, рӯй, гӯгирду бўраву гач ва низ ҳамаи (он чиро, ки аз) тухмаи он сахт заминанд, чуз аҳқори карима¹⁴. (сангҳои қиматбаҳо – алмос, фирӯза ва ғ.), ки аз тухмае дигаранд. Заминро чун он марде сохту офарид, ки ҳама сӯи тани вайро чома (бар) чома сахт дарғирифтааст. Зери ин заминро ҳама чо об биистад.

Чаҳорум гиёхро офарид, нахуст бар миёнаи ин замин фароз руст чанд пой боло, бешоха, бе пӯст, бе хору тару ширин. Ӯ ҳама гуна неруи гиёҳонро дар сиришт дошт. Ӯ обу оташро ба ёрии гиёҳ офарид, зеро ҳар танаи¹⁵ гиёхро сиришки обе бар сар ва оташи чаҳор ангушт пеш (аз он аст). Бад-он неру ҳамеруст.

Панҷум, гови яктоофаридаро дар Эронвич офарид, ба миёнаи чаҳон, бар бори¹⁶ рӯди Вех-Даитӣ, ки (дар) миёнаи чаҳон аст. (Он гов) сапеду рушан буд чун моҳ, ки ӯро боло ба андозаи се ной буд. Ба ёрии ӯ офарида шуд обу гиёҳ, зеро дар (даврони) омехтагӣ ӯро зӯру боландагӣ аз эшон бувад.

Шашум Каюмарсро офарид равшан чун Хуршед. Ӯро ба андозаи чаҳор ной боло буд. Паҳно(ш) чун (ш); рост бар бори рӯди Даити, ки (дар) миёнаи чаҳон истад. Каюмарс бар сӯи чапу гов бар сӯи рости (Хурмазд офарида шуданд). Дурии эшон яке аз дигаре ва низ дурӣ аз оби Даити ба андозаи болои худи (эшон) буд. Каюмарс дорои чашм, дорои гӯш, дорои забону дорои дахшак¹⁷ буд. Дахшак доштан ин аст, ки мардум аз тухмаи ӯ бад-он гуна зоданд. Ба ёрии ӯ хоби осоишбахшанда офарида шуд; зеро Хурмазд он хобро ба тани марди баланди понздаҳсолаи равшан фароз офарид. Ӯ Каюмарсро бо гов аз замин офарид. Ӯ аз равшаниву сабзии осмон нутфаи мардумону говонро фароз офарид, зеро ин ду нутфаро (ки) оташтухмаанд на обтухма, дар тани гову Каюмарс бидод, то афзоиш ёфтани мардумону гӯсфандон аз он бошад.

Ӯ ин шаш офаринишро ба шаш гоҳи Гоҳанбар биофарид, ба соли, ки сесаду шасту панҷ рӯз ба шумор асту дувоздаҳ моҳ,

ҳар моҳе сӣ рӯзу як моҳ сиву панҷ рӯз. Бар ҳар рӯзе номи Амшоспанде ниҳода шуд. Чигунагии онро гӯям:

Нахуст Осмонро офарид ба чиҳил рӯз, ки аз рӯзи Хурмазд, моҳи Фарвардин то рӯзи Обон, моҳи Ардибиҳишт аст. Панҷ рӯз диранг кард¹⁸ то рӯзи Дай ба Мехр. Он панҷ рӯз Гоҳанбор ва онро ном Мадйозарм¹⁹ аст. Онро гузориш ин ки²⁰ зистгоҳи Меху Мох²¹ ва сабзӣ ба пайдой омад.

Дигар, Обро офарид ба панҷоҳу панҷ рӯз, ки аз рӯзи Мехр, моҳи Ардибиҳишт аст то рӯзи Обон, моҳи Тир, панҷ рӯз диранг кард то рӯзи Дай ба Мехр, он панҷ рӯз Гоҳанбор ва онро ном Маидйошам²², ки онро гузориш ин ки ӯ обро равшан бикард, зеро нахуст тира буд.

Седигар Замиро ба ҳафтод рӯз офарид, ки аз рӯзи Мехр, моҳи Тир то рӯзи Ард, моҳи Шаҳривар аст. Он панҷ рӯзро диранг кард то рӯзи Анағрон. Он панҷ рӯз Гоҳанбор ва ӯро ном Падишҳа²³ аст. ӯро гузориш ин ки ба пой рафтани офаридагонро бар замин падида овард.

Чаҳорум Гиёхро офарид ба бисту панҷ рӯз (ки аз рӯзи Хурмазд моҳи Мехр то рӯзи Ард аст). Панҷ рӯз диранг кард то²⁴ рӯзи Анағрон. Он панҷ рӯз Гоҳанбор ва ӯро ном Аёсарем²⁵ аст, ки ӯро гузориш ин ки баргу бӯю рангу сабзӣ пайдо шуд.

Панҷум гӯсфандро офарид ба ҳафтоду панҷ рӯз, ки аз рӯзи Хурмазд, моҳи Обон то рӯзи Дай ба Мехр, моҳи Дай аст. Панҷ рӯз диранг кард то (рӯзи Баҳром). Он панҷ рӯз Гоҳанбар ва ӯро ном Мадйорем²⁶ аст, ки ӯро гузориш ин ки анбори замистонро барои домҳои хеш фароҳам бикард.

Шашум мардумро офарид, ки Каюмарс аст, ки ба ҳафтод рӯз, ки аз рӯзи Ром, моҳи Дай то рӯзи Анағрон, моҳи Спандормад аст. Панҷ рӯз диранг кард то (рӯзи Ваҳиштаишти-гоҳ). Он панҷ рӯз Гоҳанбор аст, ки он панҷ рӯзи тарӯфта аст, ки дуздада хонанд, ӯро ном Ҳамаспахмадем²⁷ аст, ки ӯро гузориш ин ки ҳаракати ҳамаи сипоҳ ба гетӣ пайдо шуд, зеро фраваҳри мардумон ба ҳамсипоҳӣ рафтанд. Номи он панҷ рӯз, ки тарӯфта аст, ки панҷ гоҳ гоҳонест, ки панҷаи некӯ хонад, ба сурати динӣ ин аст: Ахунавайд-гоҳ, Уштавайд-гоҳ Испандумад-гоҳ, Воҳушаштр-гоҳ, Ваҳиштаишт-гоҳ.²⁸

Номи он сӣ рӯз, ки бар моҳҳо ниҳода шудааст, ин²⁹ аст: Хурмазд, Баҳман, Ардибиҳишт, Шаҳривар, Спандормад, Хурдод, Амурдод, Дай, Озар, Обон, Хур, Мох, Тир, Гауш, Дай, Мехр, Сурӯш, Рашн Фарвардин, Баҳром, Ром, Бод, Дай, Дин, Ард, Аштод, Осмон, Зомиёд, Мороспанд, Анағрон.

Он дувоздаҳ моҳро ном аз ҳамон Амшоспандон аст: Фарвардинмоҳ, Ардибиҳиштмоҳ, Хурдодмоҳ, Тирмоҳ, Амурдодмоҳ, Шаҳривармоҳ, Мехрмоҳ, Обонмоҳ, Озармоҳ, Даймоҳ, Баҳманмоҳ, Спандормадмоҳ.

Чигунагии эшонро як-як фароз гӯям.

БАХШИ САВУМ

Дар бораи фароз офаридани равшанон

Хурмазд дар миёни осмону замин равшанонро¹ фароз офарид: (нахуст) ситорагони ахтарӣ ва низ он ноахтариро; сипас, Моҳ ва сипас Хуршедро (дар он) биистонид. Чун ӯ нахуст сипехро офарид, ситорагони ахтариро бар он гуморд (ки) моявари ин дувоздаҳ (ахтар)анд, ки эшонро ном Барра, Гов, Дупайкар, Харчанг, Шер, Хӯша, Тарозу, Каждум, Нимасб, Буз, Далв ва Моҳӣ аст, ки эшонро дар баршумории манозили Қамар тақсим ба бисту хафт аст, ки эшонро ном ин аст:² Падиспар, Пешпарвиз, Пайиг (?), Бузисар, Башн, Рахвот, Таришак³, Азараг, Нахв, Маён, Авдум, Мошоҳа, Успур, Хусрав, Сирӯй, Вар, Дил, Дирафша, Варант, Го, Юғ, Мӯрӣ, Бунзах, Кахтсар, Кахтмиёну Кахт. Ӯ барои ҳамаи офариниши оғозини чаҳон чойгоҳ сохт, ки чун Аҳриман расад, ба муқобилаи душмани хеш кӯшанду офаридагонро аз он патёрагон раҳой бахшанд, ҳамсони сипоҳу гунд, ки дар (майдон)-и корзор бахш шаванд. (Барои) ҳар ахтаре аз эшон шаш ҳазор – ҳазору чаҳорсаду ҳаштод⁴ ҳазор ситораи хурд ба ёрӣ фароз офарида шуд. (Ин) он аст, ки акнун ахтар шуморанд, чуз он бешумор (ситорагоне), ки ба ёрии ин (ахтарон) истанд.

Бар он ахтарон чаҳор сипаҳбад ба чаҳор сӯй гуморда шуд. Сипоҳбаде бар он сипоҳбадон гуморда шуд. Бас бешумор ситораи номбурдор барои ҳунарвариву нерудиҳандагӣ (ба) он ахтарон ба сӯй-сӯй ва чой-чой гуморда шуд. Чунин гӯяд, ки Тиштр сипоҳбади Шарк, Садвис сипоҳбади Нимрӯз, Вананд сипоҳбади Фарб, Ҳафтавраг сипоҳбади Шимол, мехгоҳ, ки меҳи миёни осмонаш хонад. Сипоҳбадон сипоҳбад⁵, Поранду Маздадод ва дигар аз ин шумор сардорон посдори навоҳианд. Ахтаршуморон ин ситорагонро акнун ситорагони нобиёбонӣ мехонанд ва бузургу кӯчаку миёна (эшон)-ро (эшон)-ро бузурге нахустин, бузурге (дигар ва бузурге) седигар хонанд.

Ин сипехр ба ҳамонандии солие ниҳода шуд: дувоздах ахтар чун дувоздах мох, ҳар ахтаре сӣ дараҷа аст, чун ҳар моҳе сӣ шабонарӯз. Ҷ Ҳафтаврангро ба ноҳияти Шимол гуморд, он ҷо, ки чун Аҳриман дархост, дӯзах шуд. Барои идораи кишварҳои дар (даврон) омехтагӣ, аз ҳафт кишвар, аз ҳар кишваре банде бад-ӯ пайваста аст ва бад-он рӯй аст (ки) Ҳафтавранг хонда мешавад.

Ҷ сипехри он ахтаронро чун чарҳае ниҳод, ки дар омехтагӣ ба ҳаракат истанд; сипас, бар фарози эшон, ситорагони наёмезандаро қарор дод, ки чун Аҳриман расад, ба набард (ӯро) супуранду нагзоранд ба болотар биёмезад. Ҷ фарраи беҳдин маздаясноро барои он сипоҳбадон гуморд, ки чавҳари разм хонда шавад (ки) ошкор шудани покист дар (баробари) омехтагӣ. Бад-он рӯй ситораи наёмезанда хонда шавад, ки чун Аҳриман омад, эшон (бо ӯ) наёмехтанд. Ахтаршуморон (сипехри эшонро) сипехри забарсипехр мехонанд. Бад-эшон ангораи баҳиза нест, зеро омехтагон наметавонанд чизи поконро баршуморанд. Моҳи гӯспандтухма бар болои он офарида шуд; Хуршеди тезасб болои он офарида шуд.

Ҷ Моҳу Хуршедро ба болои он ахтарони омехтаву наёмехта гуморд, ки эшонро ҳама банд ба Хуршеду Моҳ аст. Гоҳи Амшоспандон бар болои Хуршед офарида шуд, ки ба равшании бекарон, (ба) гоҳи Хурмузд пайваста аст. Инро низ шаш поя аст, ки шаш офариниш аст, ҳамонанди шаш офариниши моддӣ. Миёни ин сипехр гуморда шуд Бод, Абури Оташ Вазишт, ки чун Аҳриман расад, ба иттифоқи он минуи бузург, он Тиштр, об ситонанд, борон боранд. Ҷ эшонро низ ҳамчунон ба Хуршед, Моҳу ситорагон банд кард. Дигар (ин ки) Оташи Вазишт, Боду Ир ҳамкору ёвари Тиштр, сипоҳбади Шарқанд.

Аз он ситорагон, он ки бузургтар аст ҳамчанди хонае сангӣ аст; он ки миёна аст ҳамчанди чарҳае дурушт аст; ва он ки кӯчактар аст ҳамчанди сари гови хонагӣ аст. Моҳ ҳамчанди аспресе (ба андозаи) ду ҳоср аст, ки ҳар ҳосре бар замин ба андозаи фарсангест. Хуршед ҳамчанди Эронвич аст.

Моҳу Хуршеду он ситорагон то омадани Аҳриман, истоданду нарафтанд. Замон ба покӣ мегузашту ҳамвора нимрӯз буд. Пас аз омадани Аҳриман ба ҳаракат истоданд ва то фарҷом аз он ҳаракат наистоданд. Ҳаракати Хуршед чун бузургтар тири сепарра аст, агар он бузургтар марз аз он бузургтар камон биафгананд. Моҳро ҳаракат ҳамсони се парра тире миёна аст, агар он миёнамард аз он миёнакамон биафгананд. Ситорагонро ҳаракат чун сепарра тири кӯчак аст агар он кӯчакмард аз он

кӯчак камон биафганад. Аз он ахтарон Тиштр, Башн, Таришагу Азараг, Падиспару Пешпарвиз тезравтаранд. Хуршед аз он гоҳ ки ахтареро биҳилад, то он дигареро биёбад, миёнгини диранг ба андозаи (замонест, ки) марде санге барситонаду биафганад.

БАХШИ ЧАҲОРУМ

Дар бораи чигунагӣ ва иллоти офариниши офаридагон барои набард

Хурмузд номи сӣ Амшоспандро бад-он сӣ рӯз чунин ниҳод, ки нахуст Хурмузд аст, сипас шаш Амшоспанд, (ки ме)шавад ҳафт. Ҳаштум Дай (ки) додор аст, сипас шаш Амшоспанд, (ки) мешавад ҳафт. Ҳаштум Дай (ки) додор аст, сипас ҳафт Амшоспанд, (ки) мешавад ҳашт.¹ Нухум Дай, (ки) додор аст, сипас ҳафт Амшоспанд, (ки) мешавад ҳашт. Чунон (ки) номи хешро ба чаҳор чой дар моҳҳо чой дод. Хурмузду он се Дай яке ном, яке гоҳ, яке Дин ва яке замон аст, ки ҳамеша будаанд.

Ҳангоме ки Аҳриман ба патёрагӣ омад, Хурмузд замони дирангхудоиро ба тани марди понздаҳсолаи равшану сапедчашму баланду неруманд фароз офарид, ки ўро нерумандӣ аз ҳунармандист на аз дуздиву ситамгарӣ. Ў худ чомаи сапед пӯшиду шукӯҳи осурванӣ дошт; зеро ҳамаи доноӣ бо осурванон аст, ки бар касон намудор аст (ки) ҳар кас аз ў омӯзанда аст. Хурмуздро низ хешкории офариниш буд; офаринишро ба доноӣ метавон офарид ва бад-ин рӯй аст, ки чомаи доноён пӯшад (ки) осурванест. Войи некучомаи заррин, симин, гавҳарнишон волгунаи² басранг пӯшид (ки) чомаи артишорист, зеро фарозраванда (будан) аз паси душманону патёро аз миён бурдан ва офаринишро посбонӣ кардан (хешкории ўст). Чунин гӯяд, ки Войро он хешкорӣ аст (ки) дар (худ) ҳарду офариниши рақибро таҳаммул кунад. Чи онро, Спанд-мину офариду низ онро, ки Аҳриман; барои он ки чун³ набард сар бигирад, офаридагони Хурмуздро ҳамебияфзояду они Аҳриманро аз миён бибарад.

Сипехрро аз замон офарид, ки тани Зурвани диранг-худой ва тақдирӣ эзидӣ аст. Ў чомаи кабуд⁴ пӯшид, чомаи вастрйушӣ дошт; зеро некбахтӣ (ба) чаҳон хешкории ўст; ҳамон гуна, ки вастрйушон муносиби варзидани чаҳон офарида шуданд. Ҳамон гуна, ки Хурмазд номи хешро (ба) миёнаи ҳар шаш Аишоспанд

чой дод. Офариниши минуву гетиро низ ба ҳамон оин офарид. Ҳамон гуна, ки (ба) мину Ҳурмазд ва он шаш Амшоспанд: Баҳман, Ардибиҳишт, Шахривар, Спандармад, Хурдод ва Амрдод ба ҳамон гуна низ осмонро ҳафт поя аст: нахуст абрпоя, дигар сипехри ахтарон, седигар ситорагони наёмезанда, чаҳорум биҳишт, (ки) Моҳ бад-он поя истад; панҷум гарудмон, ки Анағри равшан хонда шавад ва Хуршед бад-он поя истад; шашум гоҳи Амшоспандон; ҳафтум равшани бекарон, ҷойи Ҳурмазд ба ҳамон гуна низ офариниши моддиро ба ҳафт (бахш) офарид: нахуст Осмон, дигар Об, седигар Замин, чаҳорум Гиёҳ, панҷум Гӯсфанд, шашум Мардум, ҳафтум Оташ, ки дурахшиши (ӯ) аз равшани бекарон, ҷойи Ҳурмазд аст. Ҷ оташро дар ҳамаи офариниш чунон бипароканду фароз офарид ба монанди хонахӯде, (ки) чун дар хона шавад, андар ҳима оташ ниҳад⁵.

Ҷ фармуд ба оташ (ки: «Туро хешкорӣ») дар (даврони) аҳриманӣ парастории мардум кардан, хӯриш сохтану аз миён бурдани дард⁶ аст. Ҳангоме ки туро чиз-чиз барниҳанд⁷ берун ой⁸, чун ҳезум барниҳанд фароз гир⁹.

Ҷ ҳамаи Амшоспандонро ба ҳамкорӣ (дар) набарди офаридагон чунон гумориду истонд, ки чун Аҳриман омад, ҳар кас он душмани хешро ба набард фароз гирад, фармони тозае дарнабояд. Чигунагии онро фарозтар гӯям:

Нахуст аз минуиён Ҳурмазд аст. Ҷ аз ҷаҳони моддӣ бунӣ мардумро ба хеш гирифт¹⁰. Ҷро ҳамкор он се Дайанд, яке Гоҳ, яке Дин ва яке Замон; ҳама Дай ном¹¹, ки минуи ҳама офариниш аст.¹² Ҷ мардумро ба панҷ бахш фароз офарид: тан, ҷон, равон, оина¹³ ва фраваҳр; чун тан, он ки модда аст; ҷон он ки бо бод пайваста, дам овардану бурдан; равон, он ки бо бӯй¹⁴ дар тан аст: шунавад, бинаду гӯяду донад; оина, он ки ба Хуршедпоя истад; фраваҳр, он ки пеши Ҳурмаздхудой аст. Бад-он рӯй чунин офарида шуд, ки дар (даврони) аҳриманӣ, (чун) мардум миранд, тан ба Замин, ҷон ба Бод, оина ба Хуршед, равон ба Фраваҳр пайвандад, то равони эшонро тавони мирондан набошад.

Дигар аз минуиён Баҳман аст. Ҷ аз офариниши моддӣ анвои гӯспандро ба хеш пазируфт. Ба ёриву ҳамкориҳои ӯ Моҳу Гаушу Рому Сипехри Худой ва Зурвани бекаронаву Зурвани дирангхудой дода шуданд. Ҷ гӯспандро ба панҷ бахш фароз офарид: тан, ҷон, равон, оинаву мину, ки то дар (даврони) аҳриманӣ Гаушурван тухмаи гӯспандро аз Моҳпоя бипазирад ва ба ёрии Роми неку дар ҷаҳон ривоч бахшад. Чун миранд, тан ба (замин, ҷон ба) Гаушурван, равон ба Ром, оина ба Моҳ, мину ба Баҳман пайвандад то¹⁵ тавони ба миронидан набошад.

Седигар аз минуиён Ардибиҳишт аст. ӯ аз офариниши моддӣ оташро ба хеш пазируфт. Ба ёриву ҳамкорию ӯ Озар, Сурӯш, Баҳром ва Нарйосанг дода шуданд, бад-он рӯй, ки дар (даврони) аҳриманӣ, оташро (ки) дар хона нишонда ва сомон ёфтааст, Баҳром паноҳ диҳад, Сурӯш посбонӣ кунад. Чун¹⁶ шавад, аз Баҳром ба Сурӯш аз Сурӯш ба Озар, аз Озар боз ба Ардибиҳишт пайвандад, то девонро тавони мирондан набошад.

Чаҳорум аз минуиён Шаҳривар аст ӯ аз офариниши моддӣ филизро ба хеш гирифт. Ба ёриву ҳамкорию ӯ Хуру Мехру Осмону Анағрон, Сауги некӯ, Ардвисуру Хуми Эзид, Бурзязду Даҳмон-офарин дода шуданд; зеро филизро устуворӣ аз Осмон асту Осмонро бун-гавҳар обгинагун филиз аст ва ӯро қарор аз Анағрон аст – Анағрон (ҳамон) Анағри равшан, хонаи заррини гавҳарнишон аст, ки (дар) боло (ба) Амшоспандон пайваста аст – то бад-ин ҳамкорӣ девонро дар (даврони) аҳриманӣ тавони аз миён бурдани филиз набошад.

Панҷум аз минуиён Спандормадаст. ӯ аз офариниши моддӣ заминро ба хеш пазируфт. Ба ёриву ҳамкорию ӯ Обон, Мороспанд¹⁷, Дин, Ард, (ки) Аршишванг аст ва Ардвисур Аноҳид дода шуданд; чунонки Обон¹⁸ минуи поккунандаи заминро тухмаи обҳост ва Мороспанд, ки Мансраспанд, сухани Хурмазд аст, дар ӯст; ва Арду Дин дар Фарраи¹⁹ хона аст. Дар бораи Аршишванг гӯяд фарраи парҳезгор биҳиштӣ аст. Ардвисур Аноҳид падару модари обҳост. Бад-ин ҳамкорӣ (ки) дар (даврони) аҳриманӣ тартиб ёфтааст, ин минуиёни ҳамкор фарраро нигоҳ²⁰ доранд.

Шашум аз минуиён Хурдод аст. ӯ аз офариниши моддӣ обро ба хеш пазируфт. Ба ёриву ҳамкорию вай Тиру Боду Фарвардин дода шуданд, ки Тир Тиштр аст, ки дар (даврони) аҳриманӣ он обро ба ёрии Фарвардин, ки Фраваҳри парҳезгорон, аст, ситонад ба минӯй, ба Бод биспорад. Бод он обро ба шитоб ба кишварҳо роҳбар шавад, бигзаронад, ба афзор абр бо ҳамкорон биборонад.

Ҳафтум аз минуиён Амрдод аст. ӯ аз офариниши моддӣ гиёхро ба хеш пазируфт. Ба ёриву ҳамкорию вай Рашну Аштоду Зомиёд дода шуданд, се фарра он чо ба Чинводпул, ки (дар даврони) аҳриманӣ равони мардумонро ба неку баде, ки кардаанд, биоморанд. Бешумор дигар махлуқи минуӣ²¹ ба ҳамкорию эшон қарор гирифтаанд, монанди он чи дар бораи сипехри ахтарон навишта шуд. ӯ рӯзро²² низ ба таври мутавассит²³ ҳар як ба панҷ ҳангом бахш кард бар ҳар ҳангоме минуӣ гуморд, чунонки бомдодгохро Ҳован²⁴ мину, нимрӯзгохро

Рапишвин²⁵ мину, айвор²⁶ гоҳро Узаирин²⁷ мину, Абодйаван²⁸ (гоҳ)-ро Аивисрусрем²⁹ мину, Ушаҳин³⁰ гоҳро Ушаҳинмину ба хешӣ доранд. Ӯ инонро низ ба ҳамкориӣ (Амшоспандону эзидон) бахш кард; зеро ӯ Ҳованро ба Меҳр, Рапитвинро ба Ардибиҳишт, Узаиринро ба Бурзэзид, Аивисрусремро ба фравахрҳои парҳезгору Баҳром, Ушаҳинро ба Сурӯшу Рашн барои ҳамкорӣ гумошт, зеро донист, ки чун Аҳриман расад, рӯз бад-ин панҷ Ҳангом бахш шавад.

То пеш (аз он) ки Аҳриман омад, ҳамеша нимрӯз буд, ки Рапидвин аст. Ҳурмузд бо ёрии Амшоспандон ба Рапидвин(гоҳ) минуи йазишро фароз сохт. Ба (Ҳангоми) йазиш кардан Ҳамаи офаридагонро биофарид ва бо бӯй ва фравахри мардумон бисиголиду хиради Ҳама-огоҳро ба мардумон фароз бурду гуфт, ки: «Қадам шуморо судмандтар дар назар ояд? Агар шуморо ба сурати моддӣ биофаринам ва ба тан бо Дуруҷ бикӯшеду Дуруҷро нобуд кунед, шуморо ба фарҷом дурусту ануша бозорему боз шуморо ба гетӣ офаринам, ҷовидона бемарг, бепирӣ ва бедушман бошед, ё шуморо ҷовидона посдорӣ (аз) Аҳриман бояд кард?» Эшон бад-он хиради Ҳама-огоҳ (он) бади ро ки аз Аҳримани Дуруҷ бар фравахрҳои мардумон дар Ҷаҳон расад, диданд ва раҳиҳои вопасин аз душмани патёра ва ба тани пасин ҷовидона, дурусту ануша боз буданро (диданд) ва барои рафтани (ба Ҷаҳон Ҳамдостон) шуданд.

БАҲШИ ПАНҶУМ

Тозиши Аҳриман бар офариниш

Дар «Дин» гӯяд, ки Аҳриман Ҳангоме ки аз қорафтотагии хешу Ҳамаи девонро аз марди паҳезгор дид, гич шуд ва се ҳазор сол ба гичӣ фуру афтод. Дар он гичӣ девони қамола чудо-чудо гуфтанд, ки: «Барҳез, падари мо! Зеро он қорзор кунем, ки Ҳурмазду Амшоспандонро аз он тангиву бадӣ (расад)». Эшон чудо-чудо бадқирдорӣ хешро батафсил баршумурданд, он Аҳримани табақкор ором наёфт ва ба сабаби бим аз марди парҳезгор, аз он гичӣ барнаҳост; то он ки Ҷаҳи табақкор бо ба сар расидани се ҳазор сол, омад, гуфт, ки: «Барҳез, падари мо! Зеро ман дар он қорзор чандон дард бар марди парҳезгору гови варзо ҳилам, ки ба сабаби қирдори ман зиндагӣ набояд. Фарраи эшонро бидуздам, Обро биёзорам, Замирро биёзорам, Оташро биёзорам, Гиёҳро биёзорам, Ҳамаи офариниши Ҳурмаздо-

фаридаро биёзорам». ӯ он бадкирдорио чунон батафсил баршумурд, ки Аҳриман оромиш ёфт. Аз он гичӣ фароз част. Сари Ҷаҳиро бибӯсид. Ин палидӣ, ки даштонаш хонанд, бар Ҷаҳӣ ошкор шуд. Аҳриман ба Ҷаҳӣ гуфт, ки: «Туро чӣ орзу бошад, бихоҳ, то туро диҳам». Он гоҳ Ҷурмазд ба хиради ҳамаогоҳ донист, ки бад-он замон он чиро Ҷаҳӣ хоҳад Аҳриман тавонад додан. (Ҷурмазд) бад-он силоҳ кор¹, он тани зиштгунаи (чун) вазағи Аҳриманро² чун марди ҷавони понздаҳсолае ба Ҷаҳӣ нишон дод. Ҷаҳӣ андеша ба он баст³. Ҷаҳӣ ба Аҳриман гуфт, ки: «Мардкомагиро ба ман деҳ то ба солории ӯ дар хона биншинам». Аҳриман гуфт, ки: «(Аз ин пас) ба ту нагӯям, чизе бихоҳ, зеро (танҳо) бесуду бадро метавонӣ хостан».

Сипарӣ шуд он замон, зеро агар (ҳам) мехост, (дигар) наметавонист додан.

Пас, Аҳриман бо ҳамаи неруҳои девӣ ба муқобилаи равшанон бархост. Он осмонро дид, ки (пештар ба ӯ) ба минуйи нишон дода буданд, (бад-он гоҳ) ки (ҳанӯз) ба сурати моддӣ офарида нашуда буд. Ба рашки комиле бартохт, осмонро, ки ба ситорапоя истода (буд) ба тихигӣ фурӯ кашид (ҳамон тихигӣ), ки дар оғоз навиштам, ки миёни бунаи равшанону торикӣ буд. (ӯ он торикиро, ки бо худ дошт дар осмон оварду осмонро)⁴ он гуна (ба торикӣ биёмехт), ки дар болои ситорапоя, аз даруни осмон, (торикӣ) то як савум биистод. ӯ чун море осмони зери ин заминро бисуфту⁵ хост, (ки онро) фароз бишканад. Моҳи Фарвардин рӯзи Ҷурмазд (ба хангоми) нимрӯз дартохт. Осмон он гуна аз ӯ битарсид, ки гӯспанд аз гург.

Пас бар Об омад, ки гуфтам, ки зери ин Замин қарор ёфта буд. ӯ, сипас, миёнаи Заминро бисуфту дар омад; пас, бар Гиёҳ омад; пас бар Гову Каюмарс омад; пас бар Оташ бар омад. Чун магасе бар ҳамаи ин офариниш битохт. Ҷаҳонро ба Нимрӯз чунон сахт⁶ тира бикард чун он шаби тира. Осмони зеру забари Заминро торикӣ бигирифт. Минуйи Осмон ба Аҳриман гуфт, ки: (То) вопасин замон бояд ниғаҳбонӣ кунам, ки туро берун (шудан) бинагзорам».

ӯ Обро бадмазагӣ фароз бурд. Минуйи об гуфт, ки: «Дихиши Баҳману Ардибиҳишту Шаҳриварро, ки эдун ба ман расонад; зеро акнун, ки патёра омад (а аст), он маза кучост?».

ӯ храфастронро бар замин ҳишт, храфастрони газандаву захрогин, чун аждаҳо, мору каждому чалипоса⁷ ва сангпушту⁸ вазағ, он гуна ки аз ӯ тануманд падида омаданд, ки (ба андозаи) теги сӯзане замин аз храфострон раҳо нашуд⁹. (Минуйи) Замин

гуфт, ки: «Он кинатузонро бад-ин диҳише, ки доданд, кини ман хоҳад расид».

Ҷ бар Гиёҳ захр чунон фароз бурд, (ки) дарзамон бихушкид. Минуи гиёҳ гуфт, ки: «Ба сабаби он бузургвор¹⁰ (= Зартушт?) Хурмазд гиёхро хоҳад рӯенд».

Ҷ озу ниёзу сиҷ¹¹, дарду беморӣ¹² ва ҳавасу Бушоспро ба (тани) Гову Каюмарс фароз ҳишт. Пеш аз омадан бар гов, Хурмазд манги дармонбахшро, ки банг низ хонад, барои хӯрдан ба Гов доду пеши чашми (вай) бимолид, ки то ўро аз нобудӣ ва базаҳ газанду нооромӣ кам бошад. Дар замон, низору бемор шуду шири (ӯ) бирафт, даргузашт. Гов гуфт, ки: («Ба сабаби) куниши эшон, он офариниши гӯсфандонро кор бартарин дастур аст».

Пеш аз омадан ба Каюмарс Хурмазд хобро бар Каюмарс фароз бурд, чандон ки байте бихонанд. Чун Хурмазд он хобро бар тани марди понздаҳсолае равшану баланд офарид. (Каюмарс ба хоб рафт). Чун Каюмарс аз хоб бедор шуд, ҷаҳонро чун шаби торик дид. Замин чунон (буд), ки теги сӯзане (аз он) аз тозиши храфастрон нараста буд. Сипехр ба гардишу Хуршеду Моҳ ба ҳаракат истоданд. Ҷаҳон аз гурридани девони мазанӣ ва набард бо ахтарон пуртанин шуд.

Аҳриман андешид, ки ҳамаи офаридагони Хурмаздро аз кор афгандам, ҷуз Каюмарс. Астувиҳодро бо як ҳазор деви маргкирдор бар Каюмарс фароз ҳишт. Эшон, ба сабаби замони муқадар¹³, куштанро чора наёфтанд. Чунин гӯяд, ки ба оғози офариниш, ҳангоме, ки Аҳриман ба патёрагӣ омад, замони зиндагиву худойгонии Каюмарс ба сӣ сол бурида шуд. Чунонки пас аз омадани патёра сӣ сол зист. Каюмарс гуфт ки: «Акнун ки Аҳриман омаду аз тухмаи ман бошанд, ин бехтар чизест агар кор карефа кунанд».

Пас бар Оташ омад. Дуду тирагири бад-ӯ даромехт. Ҷафт абохтар бо бисёрии девони ҳамкор (барои) набард бо ахтарон ба сипехр омехтанд. Ҷ ҳамаи офаринишро чунон полуд, ки аз оташ ҳама ҷо дуд бархосту низ ба ҷойгоҳи абаргарон биёмехт. Эзидони минуӣ бо Аҳриман ва ҳамаи девон навад шабонарӯз чангиданду дар гетӣ ҳамнабард буданд, то эшонро ба сутӯҳ оварданду ба дӯзах афганданд ва бо рӯй осмонро сохтанд то патёра натавонад бад-он омехт.

Дӯзах дар миёнаи замин, он ҷост, ки Аҳриман заминро суфту бад-он дартохт. Чунин аст, ки (аз он пас) ҳама чизи гетӣ бар гирди ду бун, набарди (ду) душман ва омехтагии фарозу фуруд падидор шуд.

Инро низ гӯяд, ки чун Гови яктоофарида даргузашт, бар дасти рост афтод; Каюмарс, пас аз он ки даргузашт бар дасти чап. Гаушурван, ки равони Гови яктоофарида аст, аз тани Гов берун омад, пеши Гов биистод, чун он як ҳазор мард, ки ба як бор бонг кунанд, ба Хурмазд гила кард, ки: «Ту солории офаридагонро ба кӣ биҳиштӣ, ки заминро ларза дар афтод, Гиёҳ хушку Об озурда шуд. Кучост он мард, ки гуфтӣ (ме) офаринам то парҳез¹⁴ бигӯяд?»

Хурмазд гуфт, ки: «Беморӣ, Гаушурван! Аз он бемории Аҳриман; девонро бар худ ҳамвор кардаӣ. Агар он мардро дар ин замон мешуд офарид, Аҳриманро ин ситамгарӣ намебуд». Гаушурван ба ҳамон оин ба ситорапоя фароз рафту гила карду фароз(тар), то Моҳпоя ба ҳамон оин гила кард, фароз Хуршедпоя ба ҳамон оин гила кард.

Сипас, (Хурмазд) Фраваҳри Зартуштро (бад-ӯ) бинмуд, ки: «Бидихам ба гетӣ касеро, ки парҳез бигӯяд». Гаушурван хурсанд шуду пазируфт, ки: «Домро бипарварам», (яъне) ки дар (бораи) офариниши дубораи чаҳорпо ба чаҳон ҳамдостон шуд.

БАХШИ ШАШУМ

Дар бораи душмани ду мину, камолагондегон ва эзидони минуӣ, ки ба чӣ оин ба минуе ба душманӣ омаданд

Чунон гӯяд, ки Аҳриман бар (зидди) Хурмазд; Акаман бар (зидди) Баҳман; Андар бар (зидди) Ардабиҳишт, Саул бар (зидди) Шаҳривар; Ногаҳис, ки Тарумад (аш) низ хонанд, бар (зидди) Спандормад; Тариз (зидди) Хурдоду Зариз бар (зидди) Амрдод; Хашм бар зидди Сурӯш; Дурӯғи майхухт бар (зидди) Ростӣ; сухани чодӯй бар (зидди) Мантраи пок; Фарраи буду бебуд бар (зидди) Миёнаравӣ, ки Дини беҳ аст; андешаи бад, гуфтори баду кирдори бад бар (зидди) андешаи нек, гуфтори неку кирдори нек. Астувиҳод, ки Войи бадтар хонда шавад, бар (зидди) Ром, ки Войи некӯст; Варани бераҳ бар (зидди) Оснхирад; Ашкунӣ, ки инкор аст, бар (зидди) минуи Тавачҷӯх; Ажгаҳонӣ бар (зидди) Кӯшоӣ; Бушосп бар (зидди) Хоб; Кин бар (зидди) Оштӣ; Дард бар (зидди) Ромиш; Ганд бар (зидди) Хушбӯй; Торикӣ бар (зидди) Равшанӣ; Заҳр бар (зидди) Ануш; Талхӣ бар (зидди) Ширинӣ; Пастӣ бар (зидди) Родӣ; Табоҳгарӣ бар (зидди) Офариниши бихрадона¹; Зимистон бар (зидди) Тобистон; Сардӣ бар (зидди) Гармӣ Хушкӣ бар (зидди) Хавидӣ; дӯзахӣ будан бар (зидди) биҳиштӣ будан; Табаҳкорӣ бар (зидди)

Дурусткорӣ; Ашмуғӣ бар (зидди) Тақво; Пирӣ бар (зидди) Чавонӣ; Шаб бар (зидди) Рӯз; Ноомурзидорӣ бар (зидди) Бахшоиш; Таногӣ², ки аз миён бурдан аст, бар (зидди) Афзунӣ; Риманӣ бар (зидди) Поқӣ; Палидӣ бар (зидди) Таҳорат; Нохурсандӣ бар (зидди) Хурсандӣ; дигар арвоҳи девӣ бар (зидди) арвоҳи эзидӣ, монанди девон, дуручон, чодувону мазаниҳо бар (зидди) эзидон, Бағону Амшоспандон. Дар гетӣ низ тирагӣ бар (зидди) Осмон, Ташнагӣ бар (зидди) Об; Палидиву Храфастру вазағ бар (зидди) Замин; Кирм бар (зидди) Гиёҳ; гуруснагиву ташнагӣ бар (зидди) гӯсфандон; маргу сичу тангсоливу дарди гуна-гуна бар (зидди) мардумон. Низ супоридани сӯзиш бар тани оташон, он ки мардуму гӯспандро ба хушкӣ сӯзонад. Ба сурати моддӣ: шеру гурги сардгони дузд бар (зидди) сағону гӯсфандон; вазағ бар (зидди) моҳиён; буф³ бо дигар храфастрони пардор бар (зидди) мурғон; ашмуғони табаҳкор бар (зидди) мардони парҳезгор; Чаҳӣ⁴ бар (зидди) занон; зиновандии⁵ бад бар (зидди) зиновандии хуб; Дуручи нобудагӣ бар (зидди) бақои насл⁶; дигар дуручҳои моддӣ бар (зидди) эзидони ҷаҳони моддӣ омаданд. Дар сипехр низ Меҳри торик бар (зидди) Хуршед, Моҳи торик бар (зидди) Моҳи гӯсфандтухма омаданд. Эшонро (Хуршеду Моҳ) ба ҳампаймонагӣ⁷ бар гардунаи хеш бастанд. Дигар чодувону париён, бо абохтарони ҳарзаи марговар, бар (зидди) ахтарон; ҳафт абохтар сипоҳбад бар (зидди) ахтарони (сипоҳбад); чун Тири (абохтарӣ) бар (зидди) Тиштр; Хурмазди абохтарӣ бар (зидди) Ҳафтавранг; Бахроми абохтарӣ бар (зидди) Вананд; Аноҳиди абохтарӣ бар (зидди) Садвис; Кайвон, ки сипоҳбадон сипоҳбади абохтарон аст, бар (зидди) меҳи миёни Осмон; Гузаҳр ва низ Мушпарии дунбдор бар (зидди) Хуршеду Моҳу ситорагон омаданд. Хуршеду Мушпариро ба ҳампаймонагӣ ба гардунаи хеш баст, ки то гуноҳ кардан кам тавонад; (зеро) агар ҳарза шавад, то бозгирифтан бас бадӣ бахшад. Дар абрпоя низ Испанҷруш бар (зидди) Оташи вазишт; Апаоши дев (зидди) Тиштр ва ҳамкорони Тиштр омад. Дигар бешумор чашмакон девон бар (зидди) эзидони боду боронсоз омаданд. Эшонро тафсил дароз аст. Ҳаракату набарди эшон дар баҳиза ва диранг⁸ ба ахтаршуморӣ низ пайдост.

БАХШИ ҲАФТУМ

Дар бораи зичи геҳон, ки чӣ гуна иттифок афтод

Дар «Дин» гӯяд, ки моҳи Фарвардин, рӯзи Ҳурмазд (ба) нимрӯз, ки рӯзу шаб баробар буд, Аҳриман дартохт. (Аз) Ҷонон (ки) Харчанг аст, нуздаҳ дараҷа гузашта (буд, ки баробари) Хурдаи азараг аст. Ситораи Тиштр дар (Осмон) ва аз абохтарон Ҳурмазд дар (Ҷонон) буд¹. Хостагон Шер аст, Бародарон хӯша. Педшатонро (ки) Тарозу аст, Кайвон дарҷаста (буд). Фарзандон Каждум аст. Гаштагонро (ки) Нимасб аст, Зунаб Гузаҳр дарҷаста (буд). Баюгонро (ки) Буз аст, Баҳром дарҷаста (буд). Маргон Далв аст. Кордогонро (ки) Моҳист Аноҳиду Тир дарҷаста (буд). (Худоён, ё) миёни Осмонро (ки) Барра аст, Меҳр дар хурдаи (Падиспар) дар (ҷаста буд). Фаррухонро (ки) Гов аст Моҳ дар (ҷаста буд). Душфаргонро (ки) дустпайкар аст, сари Гузаҳр дарҷаста буд².

Ин абохтарон ҳангоме ки бад-ин оин дар сипеҳр тохтанд, бо ахтарон ба набард истоданд: Меҳру Моҳи торик бо Хуршеду Моҳ (ки) шаҳриёри равшанонанд, Ҳурмазд бо Ҳафтавраг (ки) сипоҳбади Шимол аст, Аноҳид бо Садвис (ки) сипоҳбади Нимрӯз аст, Баҳром бо Вананд (ки) сипоҳбади Ховарон аст ва Тир бо Тиштр (ки) сипоҳбади Хуросон аст, Кайвон бо Меҳи миёни Осмон (ки) сипоҳбадон сипоҳбад аст.

Дар Осмон, (ба) ҳамон гуна, аз абохтарон, Тир Хуросон сипоҳбад, Баҳром Ховарон сипоҳбад, Аноҳид Нимрӯз сипоҳбад, Ҳурмазд абохтар сипоҳбад, Кайвон сипоҳбадон сипоҳбад ва Меҳру Моҳи торик шаҳриёри торикон шуданд. Гузаҳр миёни Осмон ба монанди морон биистод, сар ба дустпайкару дунб ба Нимасб чунонки миёни сару дунб (ба) ҳар гоҳ шаш ахтар буд.

Ҷуро тохтан аз пас аст. Ҳар даҳ сола он ҷо, ки сар аст дунб ва он ҷо, ки дунб аст боз сар бувад. Мушпарии дунбдори пардорро (чун) част, Хуршед ба гардунаи хеш баст, ки то ӯро тавони гуноҳ кардан набошад. Чун ҳарза шавад, то боз ба мадди назари Хуршед ояду баста шавад, бас бадӣ дар ҷаҳон кунад.

Аз ин абохтарон Меҳри торику Мушпарӣ ба ҳампаймонагӣ (дар) зери Хуршед, дар (даврони) омегагӣ, ба гардунаи Хуршед ва Моҳи торик ба гардунаи Моҳ баста шудаанд. Дигарон (низ) ба ҳамон гардунаи Хуршед, ба дарозиву кӯтоҳӣ баста шудаанд ва эшонро аз он ҳад беш доштан натавон ки Кайвон Ҳурмазду Баҳром ҳар як (ба) яксаду ҳаштод дараҷа аз Меҳр, Тир ба як ҳазору ҳаштсад (дараҷа)ву панҷоҳ дақиқа,

Анохид ба ду ҳазору ҳаштсаду сӣ (дараҷа)ву як дақиқа аз Меҳр баста шудаанд.

Ин абохтарон дар сипеҳр ба дувоздаҳ қадаи ахтаронанд, ки ҳар як қадаеро патёрае аст (ки) болисту нишеби (эшон) марзи суду зиён³ ва шодиву дард аст ва дигар бас оин (ки ба) чойгоҳи хеш пайдо оварда шавад. Ҳамаи низоми⁴ замонро ки марбут ба ахтарон аст, чунон (ки ба) чашмдид пайдост, биошӯбанд: фарозро фурӯд оваранд, костаро афзун кунанду ҳаракати эшон низ на чун ахтарон аст, зеро бошад, ки тез бошад, ки кунад, бошад, ки бозпас раванда, бошад, ки истоаанд, эшонро абохтарон номидан аз он аст, ки на ахтаранд⁵. Ин равшанӣ, ки аз эшон пайдост, ҳамон равшании Ҳурмаздист; равшанӣ дар чашми храфастрон чун он кехтарон⁶ аст, ки чомаи дебо⁷ пӯшанд.

Аз он судмандӣ яке ин аст, ки ба сабаби пӯшидани он равшанӣ, гуноҳ кардан кам тавонанд; яке ин аст, ки мардум (чун эшонро бибинанд, аз эшон натарсанд.

Ҳамонанди ин абохтарон⁸ Тир Шихоб⁹ аст, зеро эшон деванд, пириву бадӣ кирдор; чун дар сипеҳр тозанд, он равшании дар сипеҳр чунбида шаваду ошкор гардад. Дар «Дин» гӯяд, ки агар касе он Дуручро бибинад, биниши чашми (ӯ) биравад.

Кӯҳи Албурз перомуни чаҳон, кӯҳи Тирг миёни чаҳон аст. Хуршедро (дар) перомуни чаҳон, чун афсар¹⁰ (е) гардиш аст (ки) ба покӣ (бар) забари кӯҳи Албурзу перомуни Тирг бозгардад. Чунин гӯяд, ки: «Тирги Албурз он аст, ки Хуршед, Моҳу ситора(ғони) ман аз паси (ӯ) бозгарданд», зеро ба Албурз яксаду ҳаштод равзан аст ба Хурсону яксаду ҳаштод ба Ховарон. Хуршед ҳар рӯз ба равзане дар ояд, ба равзане бишавад. Моҳу ахтарону низ абохтаронро ҳама банду ҳаракат бад-ӯст. Ҳар рӯз (бар) се кишвару ним ҳаметобад. Чунон ба чашмдид пайдост, ки ҳар соли ду замон рӯзу шаб баробаранд, зеро ба оғози набард, ҳангоме ки (Хуршед) аз нахустин хурда (бурҷи) Барра фароз рафт, рӯзу шаб баробар буданд (ки) ҳангоми баҳор аст; сипас, чун ба нахустин хурдаи Ҳарчанг расид, рӯзҳо баландтарин (шуданд, ки) оғози тобистон аст; чун ба (нахустин) хурдаи Тарозу расид, рӯзу шаб баробар (шуданд, ки) оғози пойиз аст; чун ба (нахустин) хурдаи Буз расид, шабҳо баландтарин (шуданд, ки) оғози зимистон аст; дубора чун ба Барра расад, шабу рӯз боз баробар шаванд, чунки аз Барра фароз гардад то боз ба Барра расад, ба сесаду шаст равзан аст ва он панҷ рӯзи

гоҳони́ро ба ҳамон равзан(ҳо) биёяду бишавад. (Рози ин панҷ) рӯзро нагуфтааст, зеро агар бигуфта буд девон роз бидонистанду газанд биандохтанд.

Аз он ҷо ки Хуршед ба рӯзи маҳист бар ояд то ба рӯзи кех бар ояд¹¹, Шарқ, кишвари Арзаҳ аст, аз он ҷо, ки ба рӯзи кех бар ояд, то ба рӯзи кех бишавад¹² ноҳияи Нимрӯз, кишвари Фрададафшу ва Видадафш, аст. Аз он ҷо ки ба рӯзи кех дар шавад то ба рӯзи маҳист дар шавад¹³, Ғарб, кишвари Сава аст. Аз он ҷо ки ба рӯзи маҳист бар ояд, то ба рӯзи маҳист дар шавад¹⁴, ноҳияти Шимол, кишвари Вурубарешан ва нима аз Хварнирас табад. Чун ба он сӯи Тирг дар шавад, (бар) кишвари Сава ва Вурубарешану Вуручарешан ва нима (дигар) аз Хванирас тобад. Ҳангоме ки ин ҷо рӯз аст, он ҷо шаб аст, зеро ба сабаби кӯҳи Тирг аст (ки) шаб пайдо шавад.

Дар оғоз, ҳангоме ки Аҳриман дартохт, чунон иттифок афтод, ки Меҳру Моҳи торик ба сабаби бастагӣ ба гардунаи Хуршеду Моҳ, гунаҳкорӣ натавонистанд кард ва Ҳафтавраңгу Садвис аз Хурмазду Аноҳид фарои нерутар шуданду Хурмазду Аноҳидро аз канора кардан монеъ шуданд бад-ин рӯй, ахтаршуморон эшонро ба (номи) карефагар хонанд. Баҳром аз Вананду Кайвон аз Меҳи гоҳ фарои нерутар шуданду эшонро гунаҳкорӣ пайдост, ва бад-ин рӯй ахтаршуморон эшонро базаҳгар бишуморанд. Тир, ки (ҳамон) Апаоши дев аст, бар Тиштр омад, ҳарду ҳамзӯру ҳамнеру гаштанд; бад-ин рӯй ахтаршуморон гӯянд, ки Тир бо карефагарон карефагар ва бо базаҳгарон базаҳгар аст. Бошад, ки чунин гӯянд, ки Апаоша Тир нест.

Бад-ин рӯй гӯянд, ки Хурмазд ситораи зиндагӣ ва Кайвон ситораи марг аст, ки Хурмазд ба сабаби нотавањӣ дар баробари душман, он бахшад, ки душманро ком аст: зиндагӣ, равой¹⁵ ва хоста диҳад. Кайвон ба сабаби чирагӣ бар душман он кунад, ки муҳолифи ин аст: марг, табоҳӣ ва дарвешӣ; бад-ин рӯй¹⁶ патёра аст.

Гӯяд, ки Аноҳид оби сиришт аст, зеро душманаш, Садвис, оби сиришт аст. Тирро боде хонанд, зеро душмани ӯ Тиштр, боду боронсоз аст¹⁷.

Дигар ин ки то омадани Аҳриман шаш ҳазор сол замон гузашта буд. Се ҳазор сол ба минуй ва се ҳазор сол ба сурати моддӣ. Дар покӣ, он шаш ҳазор сол аз Барра то Хӯша, ҳар ахтаре як ҳазор сол шоҳӣ кард. Чун шоҳии ҳазора ба Тарозу омад, ки нишебони нишеби¹⁸ Меҳр аст, патёра аз зер дартохт. Кайвон ба Тарозу част, бо болишти хеш. Ба сабаби будан ба Тарозу, Кайвон

шоҳии ҳазораро пазируфт, зеро Тарозу ва болисту Барра (нишеби) Кайвон, шоҳи торикӣ, аст. Меҳр худои равшанӣ аст, бо торикӣ душман аст. Бад-он гуна низ Тарозу болисти Кайвону нишеби Меҳр, Барра болисти Меҳр, ва нишеби Кайвон аст. Ба сабаби дароздастии юғи Кайвон¹⁹ ва низ он (будан дар) тарозу, дар он ҳазора мардум баландтару бузургтар буданд. Низ Хуршед худои равшанӣ, бар фарози ҳамаи ахтарону Кайвон, шоҳи торикӣ бар фарози ҳамаи абохтарон истоданд.

Пас аз он чо, ки Хуршед фароз рафт то боз бад-он чой омад, ба соли баршумурда шуд: сесаду шасту панҷ рӯзу панҷ замон ва хурдае, ки ҳар рӯзе бисту чаҳор замон аст ва нима торик, нима равшан, ки шабу рӯз бошад ва панҷ ҳангоми шабонарӯз (низ) падида омад. Чунин ки набарди ҳар офарида бо душмани хеш аст, ҳамон гуна низ рӯз бо шаб (набард кунад), зеро шаш моҳ аз шаб ба рӯз афзояд; дар баробар, шаш моҳ аз рӯз ба шаб афзояд.

Ахтаршумориҳои дигар низ вучуд дорад, аммо равшантарин он аст, ки аз беҳдини маздаясно пайдоост.

Ин нишонае дар осмон, ки (онро) Роҳи Ковусон хонанд ва Роҳи Гузаҳрмор, чунон аст (ки) дар (бахши марбут ба) сипеҳру болотар тафсил карда бошад.

БАХШИ ҲАШТУМ

Дар бораи набард қардани офаридагони гетӣ ба муқобилаи Аҳриман

Дар «Дин» гӯяд, ки Аҳриман чун дартохту офариниши хадафманди офаридагони (Хурмазд) ва пирӯзии эзидону безӯрии хешро дид, бозгаштанро орзу кард. Минуи Осмон артишторе арванд, ки зиреҳи филизин дорад, ки худ Осмон аст, муқобилаи (бо) Аҳриманро муҳайё сохту таҳдид кард¹, то он ки Хурмазд боруе саҳттар аз осмон, перомуни осмон бисохт. Ӯ фраваҳри артишторони парҳезгору гурдро савора² ва найза ба даст, перомуни он бору он гуна бигуморд, дуруст монанди мӯй бар сар, ба монанди онон, ки боруеро посбонӣ кунанд³. Он боруеро, ки он парҳезгорон бад-он истанд, огоҳии парҳезгорон хонанд.

Аҳриман бозгаштро гузар наёфт, нобудии девону азқорафтадагии хешро он гуна равшан бидид, ки Хурмазд фарҷоми пирӯзии хешу фаршқардсозии ҷовидонаи офаринишро

(дида буд). Ин нахустин набардро минуи осмон бо Аҳриман кард.

Дигар набардро об кард.

Аз он рӯй, ки ситораи Тиштр ба Харчанги обсиришт, ба хурдаи Азараг, (толеъ) шуд, (дар кадае, ки) Ҷонон хонанд, дар ҳамон рӯз, ки Аҳриман дартохт, ба хангоми⁴ ғуруб ба сӯи Ховарон абр ба пайдой омад. Чун моҳеро ахтаре хеш аст ва моҳи Тир чаҳорум моҳ аз солу Харчанг чаҳорум ахтар аз Барра аст, бинобар ин, (ба сабаби) хешӣ (бо) Харчанг аст, ки Тиштр дар ӯ част ва нишонаи боронсозӣ намудор шуд. Ӯ обро ба неруи бод фароз ба абр равон кард. Ҳамкороне ки бо Тиштр истоданд, Баҳман ва Ҳауми эзид ба роҳнамоии бурзэзид ба ҳамкорӣ, ардои фраваҳр ба паймонагарӣ (буданд). Тиштр ба се тан бигашт: мардтан, асбтану говтан. Сӣ шабонарӯз дар равшанӣ парвоз кард. Ба ҳар тәне даҳ шабонарӯз борон овард. Чунонки ахтаршуморон низ гӯянд, ки ҳар ахтаре се тан дорад. Ҳар сиришки он борон ба андозаи ташти бузурги обе (буд) баркашидаву баргашта⁵. Ҳамаи заминро ба баландии марде об биистод. Он храфастрон, (ки бар) замин (буданд) ҳама бад-он борон кушта шуданд, ба ҷуз андаке пардор (ва онон), ки ба сӯроҳҳои замин фуру шуданд. Пас, (бар асари) минуи бод, (ки) низ чун ҷон⁶ наёмехта буд, Боди дарвое⁷ чун ҷон, (ки) дар тан чунбад, фароз чунбида шуд⁸. Он (бод) ҳамаи он обро бимолонид, ба каронаи замин овард, дарёи Фарохкард аз ӯ (пайдо) шуд. Он храфастр (он)и мурда ба замин фуру монд (анд) ва захру ганд(шон) ба замин баромехт. Тиштр барои бурдани он захр аз замин, ба тани асби сапеду дароздунбе дар дарё фуру шуд. Апаоши дев ҳамонандии асби сиёҳи кӯтоҳдунбе ба муқобила битохт. Ӯ Тиштрро як фарсанг ба сутӯҳӣ биронид. Тиштр аз Ҳурмазд тавон хост. Ҳурмазд нерумандиро бар (ӯ) бибурд. Чунин гӯяд, ки дар замон, неруи даҳ асби нар, даҳ шутури нар, даҳ гови нар, даҳ кӯху даҳ рӯд бар Тишт омад. Ӯ Апаоши девро як фарсанг ба сутӯҳӣ битозонид. Барои ин аст, (ки) бад-он сабаб, Тирро бо Тиштр ҳамони нерӯ мехонанд.

Пас, чунин гӯянд, (ки Тиштр) бо хуми абар (ки) паймонаафзори он кор аст, абро барситонид ва чанд шигифтитар биборонид бо сиришк(ҳое) говсару мардсар⁹, шаст¹⁰ жарфову муштжарфо, бузургтару низ кӯчактари (эшон). Дар он боронсозӣ, (эзидон бо) испанчаруш ва Апаош набард карданду оташи вазишӣ гурз фароз гардониду¹¹ обро дар абрҳо гарм бикард. Испанчаруш аз он гурз задан бигуррид, бонг бикард,

хамон гуна (ки) акнун низ (дар) хамон набарди ба боронсозӣ тундару озарахш пайдо (шавад).

Ū даҳ шабу рӯз бад-он оин борон овард. Он захри храфастрон, ки дар замин буд, хама дар он об биёмехт, он обро мехтар¹² шӯр бикард. Он чӣ дар замин бимонад, аз он тухма храфастрон падида ҳамеомаданд.

Пас бод он обро ба хамон оин то ба сар расидани се рӯз, ба сӯй-сӯи замин бознишонид. Се дарёи бузургу сӣ дарёи кӯчак аз он падида омад. Ду чашма-дарё низ аз ū ба пайдой омад: яке Чайчаст, яке Сувар, ки эшонро (=дарёҳои бузургу кӯчакро) сарчашма ба чашма-дарё пайваस्ताаст.

Ū аз сӯи Шимол ду рӯд битозонид, яке ба Хуросон, яке ба Ховарон шуданд, ки Арвандрӯду Вехрӯд аст. Чунин гӯяд, ки бад-он болои ангушти (худ). Хурмазд буни ду обравро¹³ фароз кашиду он ҳарду рӯд ба ҳарду сари замин бигарданд ва ба дарёи Фарохкард боз ба ҳам омезанд. Ҳангоме ки он ду рӯд битохта буданд, пас аз хамон сарчашмаи эшон ҳаждаҳ рӯди новарӯ битохт; сипас, дигар рӯдҳо аз он (рӯдҳои) новарӯ фароз тохтанд. Эшон низ ҳамагӣ боз ба Арванду Вех резанд, ки аз эшон бувад судбахшии геҳону беш зистани¹⁴ офаридагон.

Ин нахустин набардро Об бо Аҳриман кард.

Седигар набардро Замин кард. Ҳангоме ки Аҳриман дартохт, замин биларзид. (Аз) он гавҳари кӯҳ, ки дар замин офарида шуда буд, бар асари ларзиши замин, дар замон, кӯҳ ба рӯяш истод: нахуст Албурзи эзидибахт (бар канораш замин)¹⁵, сипас дигар кӯҳҳои миёнаи замин; зеро чун Албурз фаро руст, ҳамаи кӯҳҳо ба рӯиш истоданд, зеро ҳама аз решаи Албурз фароз рустанду бад-он замон аз замин бар омаданд, чун он дарахтон, ки тоқ ба (боло) ва реша ба зер тозонанд. Эшонро реша яке ба дигаре он гуна гузаранда шуду ба ҳам пайваस्ता бигашт (ки), пас аз он заминро ба шигифтӣ ларзондан натавон.

Чунин гӯяд ба «Дин», ки кӯҳ бузургтар банди заминҳост. Гузари чашмаи обҳо дар кӯҳ аст. Решаи кӯҳҳоро зеру забар бинҳод, ки (обҳо) бад-он дартозанд; хамон гуна, ки решаи дарахтон дар замин гузарад ва ба монанди хун, ки дар рағҳост, ки ҳамаи танро зӯр диҳад.

Дар омор, чуз Албурз, ҳамаи кӯҳҳо ба ҳаждаҳ сол аз замин баромаданд, ки ёриву¹⁶ суди мардумон аз эшон аст. Чунин гӯяд, ки (кӯҳҳо) барои сури Осурнон, ва артишторону вастрйушон фароз офарида шудаанд.

Ин нахустин набардро Замин бо Аҳриман кард.

Чаҳорум набардро Гиёҳ кард. Он гоҳ ки хушк бишуд, Амрдод Амшоспанд, ки гиёҳ аз они ӯст, он гиёҳро хурд нарм кард бо обе, ки Тиштр бистад, биёмехт. Тиштр он обро ба ҳамаи замин биборонид. Бар ҳамаи (замин) гиёҳ чунон бируст, ки мӯй бар сари мардумон. Аз он як навъ моявар, барои боздоштани даҳ ҳазор беморӣ, ки Аҳриман бар зидди офаридагон сохт, даҳ ҳазор (навъ гиёҳ) фароз руст. Аз он даҳ ҳазор, яксад ҳазор навъ дар навъ гиёҳ фароз руст. Аз он ҳама тухми гиёҳон, дарахти бастухма фароз офарида шуд. Дар дарёи Фарохкард фароз руст, ки ҳама навъ гиёҳро тухм бад-он дарахт аст ва аз ӯ ҳамерӯянд. Наздик бад-он дарахт дарахти Гаукарана офарида шуд, барои боздоштани пирии баддам¹⁷. Ёвари бисёр чаҳон аз ӯ буд.

Ин нахустин набардро Гиёҳ бо Аҳриман кард.

Панҷум набардро Гови яктоофарида кард. Чун даргузашт, ба сабаби сиришти гиёҳӣ, аз андомҳои Гов панҷоҳу панҷ навъ галлаву дувоздаҳ навъ гиёҳи дармонӣ аз замин руст. Равшаниву зӯрӣ¹⁸, ки дар тухмаи Гов буд, ба Моҳ супурда шуд, он тухма ба равшании Моҳ полуда шуд, ба ҳама гунае ороста шуд, чон дар (ӯ) карда шуд; ва аз он чо чуфте гов, яке нар ва яке мода (бар замин оварда шуд). Сипас, бар замин, аз ҳар навъе дуто, яъне дувисту ҳаштоду ду навъ фароз пайдо шуданд, ба андозаи ду фарсанг, ки дар «Дин» ҳаждаҳ ҳоср гӯяд.

Гӯспандонро чой бар замин ва мурғонро дар ҳаво (шуд) ва моҳиён дар об шино карданд, ки бештари парвариши офаридагонро аз эшон буд.

Ин нахустин набардро Гов бо Аҳриман кард.

Шашум набардро Каюмарс кард. Аз он чо, ки бар сипехри¹⁹ Каюмарс пайдо буд, дар тозиши Аҳриман, бар асари набарди ахтарону абохтарон сӣ сол зист.

Зурван пеш аз (омадани) Аҳриман чунин гуфт, ки: «Каюмарс таковурро ба сӣ зимистон зиндагиву шоҳӣ муқаддар шуд».²⁰ Ба ҳангоми омадани Аҳриман, ситораи Ҳурмазд ба Харчанги обсиришт, ки Ҷонон аст, част²¹, ба авчи хеш. Ба сабаби тафаввуқ бар рақибаш барои Каюмарс зиндагиву чон муқаддар кард. Ситораи Кайвон ба Тарозу, ба ҷои чаҳорум²² он чо, ки меҳи зери замин аст, ба авчи хеш част, ки сабаби тафаввуқаш бар рақиб, марг муқаддар кард. Ба сабаби будани Ҳурмазд ба авчи хеш, ба меҳи Ҷонон ва тафаввуқ бар Кайвон, он марг аз Каюмарс то сӣ сол биспухта шуд. Ҳангоме ки дигар бор Кайвон ба Тарозу бозомад, ки ӯро авчи худ (буд), бад-он хангом, Ҳурмазд ба Буз част, ки ӯро нишеби худ (буд). Ба сабаби тафаввуқ Кайвон бар Ҳурмазд, Каюмарсро марг бар омад, бар

дасти чап афтод. Ба хангоми даргузаштан тухма(аш) ба замин рафт. Ҳамон гуна, (ки) акнун низ ба хангоми даргузашт, ҳамаи мардум тухм бирезанд.

Аз он ҷо, ки тани Каюмарс аз филиз сохта шуда буд, аз тани Каюмарс ҳафт гуна филиз ба пайдой омад²³. (Аз) он тухм, ки дар замин рафт, ба чиҳил сол Машӣ ва Машёна баррустанд, ки аз эшон равнаки ҷаҳону набудани девону азкорафтодагии Аҳриман буд.

Ин нахустин корзорро Каюмарс бо Аҳриман кард.

Ҳафтум набардро оташ кард, он (ки) ба муқобилаи Испанҷаруш биистод. Оташи вазишт низ ба боронсозӣ ва Озарфарнбағу Гушнасбу Бурзинмеҳр ба посдории ҷаҳону поидани офаридагон ва дигар оташҳо, ки дар гиёҳу мардумону гӯсфандонанд, ба ҳифзи ҷону рӯёнидан (биистоданд), назми ҷаҳону офаридагон аз ӯ бувад.

Ин нахустин набардро низ Оташ бо Аҳриман кард.

Ҳаштум набардро ахтарон карданд ба муқобилаи абохтарони Дуруҷ. Ҳар кас бо рақиби хеш ба набард истоду муқобилаи якдигарро тартиб доданд то Фарашкард, ҷунонки (дар) зичи ҷаҳон навиштам.

Ин нахустин набардро ахтарон²⁴ бо Аҳриман карданд.

Нуҳум набардро эзидони минуй бо Аҳриман карданд. Ҳангоме ки (девро) заданду шикаст доданду ба дӯзах афганданд. Ҷунин гӯяд: «Бад-он набард кардан, эзидони минуй навад шабонарӯз беҳобу беташнагӣ буданд».

Даҳум (набардро) ситорагони ноомезанда карданд, хангоме, ки нагузоштанд торикиву базех ба болотар биёмезад. Ҷунин гӯяд, ки фарраи беҳдини маздаяснон ба монанди Аюнгаҳон, ки монанди кустист, ситоранишону минувон офарида, се тоҳ бар се гирех - перомуни Осмонро бад-он поя ниғаҳ дошт. Он ситорагон бо (абохтарон) ба набард истоданд то фарҷом, ҷунонки худ навишта шуд, ки ҷавҳари разми қатъии поқӣ дар (даврони) омезиш хонда шавад.

БАХШИ НУҲУМ

Дар бораи нахваи он офаринишҳо

Дар «Дин» гӯяд, ки ҷун Аҳриман дартохт, на ба сол, моҳу рӯз (буд); тез дар замон биёмад. Нахуст бар як савуми ин замин, дигар бар як савуми ин замин ва седиғар бар ҳамаи ин замин

биёмад. Пас бар обу гиёҳ част. Хурмазд он тани эшонро баргирифт, бар он ситорапоя бурду фароз ба ситорагон дод, ки равшани он ситорагон аст, ки акнун бар гетӣ бозтобад. Чунин гӯяд, ки ахтарон обсиришту заминсиришту гиёҳсириштанд. Он обсиришташон (иборатанд аз) Тиштр, Таришагу Падиспару Пешпарвизу хафт ситора, ки Парвиз хонанд.¹ Эшон оби сардгонанд. Он заминсиришт(он) Ҳафтавангу Меҳи миёни осмонанд. Эшон замини сардгононад. Он гиёҳсиришт(он)и дигар (ситорагон) чуз эшонанд.

Пас Аҳриман бар Гов омад. Гов, ба сӯи Нимрӯз, бар дасти рост афтод. Нахуст он пойи ростро барҳам бурд. Хурмазд он тану оинаи² Говро баргирифт, ба Моҳ супурд, ки ин равшангари Моҳ аст (ки) гиёҳон бозтобанд. Чунин гӯяд, ки Моҳ гӯспандтухма аст, зеро оинаи говону гӯспандон ба Моҳпоя истад. Сипас, чун бар Каюмарс омад, Каюмарс ба сӯи Нимрӯз, бар тарафи чап афтоду нахуст низ он пойи чапро барҳам бурд. Хурмазд он тани ўро баргирифт ба Хуршед бурд, ки ин равшани Хуршед аст, ки бар ҷаҳон тобад; зеро Гов чунон буд, ки Моҳу Каюмарс чунон буд, ки Хуршед. Хурмазд(шон) ба гетӣ фароз офариду чун Аҳриман омад, (эшонро) фароз ба боло бурд, ки то боз ба бунаи хеш тобаду девонро низ он фарра³ ба хеш⁴ нарасад, ки бад-он неруманд шаванд. Агар чунин мекард, он равшани ба гетӣ наметофт, ҳамчун оташ, ки равшани аз равшани бекарон бад-ў пайваста аст, агар (ўро) бифрӯзанд, равшани ба боло диҳад, ба бунаи хеш, ки аз он омад. Инро низ гӯяд, ки чун бар Каюмарс марг бар омад, нахуст Аҳриман бар он пойи рост бад-он ангушти кӯчак фароз тохт, сипас, бар дил гуруснагӣ фароз ҳишт. Хурмазд (ба муқобилаи) Аҳриман он ҷо биистад, то гӯшту равшан ба Каюмарс бихӯронад, ки то девон ўро ба нохӯрдан надоранд. Бад-он сабаб ҷон дар тани Каюмарс ба сина сахттар бишуд. Сипас, бар шонаи (ў) омад, сипас, ба болои сар тохт. Аз тани Каюмарс равшани чунон бирафт, ки оҳани гарми сурхро чун путк барзананд, сиёҳ бишавад Акнун низ мардум дар гетӣ бад-ин шева миранд, ки нахуст пой, сипас, дигар андом(ҳо) то синаи⁵ шахс хушқад. Сипас, ҷон дар сина сахтар бишавад, хӯриш хӯрад. Басо, ки мардум бад-он гумроҳ шаванд, ки он тан беҳтар шавад, пас зуд (бошад, ки) мирад. Чун мирад, ранг баргад.

Дар бораи чигунагии заминҳо

Гӯяд дар «Дин», ки замин сиву се навъ аст. Чунонки пеш дар фасли Замин навиштам, ҳангоме, ки Тиштр он боронро сохт,

ки дарёҳо аз ӯ падида омаданд, заминро ҳамма чой нам бигрифт, ба ҳафт пора бигусаст, дорои зеру забару баландиву нишеб бишуд. Порае ба андозаи нимае (дар) миёну шаш пораи (дигар) перомуни (он қарор гирифт). Он шаш пора ба андозаи Хванирас аст. Ӯ (онҳоро) кишвар ном ниҳод, зеро (эшонро) марз¹ бибуд, чунон (ки) пораеро, (ки) ба ноҳияи Хуросон аст, кишвари Араза; пораеро (ки) ба ноҳияи Нимрӯз аст, кишвари Фрададафш ва Видадафш; ду пораро (ки) ба ноҳияи Абохтар аст, кишвари Вурубарешан, Вуручарешан хонанд. Онро, ки миёни эшон ва ба андозаи эшон аст. Хванирас хонанд.

Аз кишвар ба кишвар чуз ба иҷозаи² эзидону варҷованде нашоёд рафт. Чунин гӯяд, ки миёни Аразаву Сава ва Хванирас дарёст. Чунонки баҳре аз дарёи Фарохкард перомуни (онҳо)-ро бидошт. Аз миён, Фрададафшро бешае гирифтааст. Миёни Вурубарешану Вуручарешан кӯҳе баландбараст, ки то аз кишвар ба кишвар пайванд набувад, ки то (аз) яке ба дигаре рафтани нашоёд. Аз ин ҳафт кишвар ҳамма (гуна) некӣ дар Хванирас беш офарида шуд, Аҳриман низ, ба сабаби садамае, ки аз он бинад, бо Хванирас беш набард кунаду бадӣ ба Хванирас беш офаринад; зеро каёну ялон дар Хванирас офарида шаванд. Беҳдини маздаясон низ ба Хванирас офарида шуд ва сипас ба дигар кишварҳо бурда шуд. Саошйансро низ дар Хванирас зоданд, ки Аҳриманро нобуд кунаду растохезу тани пасин кунад.

Чунин гӯяд, ки бештари мардум дар Хванирасанд ва Хванирас нерумандтар аст. Дар Хванирас ин Дуруч бадтар аст. Аз ин (кишвари) Дуручро саранҷом низ он кишварҳо берун (бояд).

Дар бораи чигунагии кӯҳҳо

Дар «Дин» гуфта шудааст, ки нахустин кӯҳе, ки фароз руст, Албурзи эзидибухт буд. Аз он пас ҳаммаи кӯҳҳо(и дигар) ба ҳаждаҳ сол фаро рустанд. Албурз то ба сар расидани ҳаштсад сол¹ меруст: дувист сол (то) ба ситорапоя, дувист сол то ба Моҳпоя, дувист (сол) то (ба) Хуршедпоя, дувист сол то ба болои осмон.

Чунин (гӯяд, ки) дигар кӯҳҳо аз Албурз фароз рустанд, ба шумори ду ҳазору дувисту чихилу чаҳор кӯҳ, ки аст: Ҳугари² баланд; Тираги Албурз³, ки чақоди Даити⁴ (дар миёни он) аст; Арзур Грева⁵; Усиндомкӯҳ⁶; кӯҳи Абурсин⁷, ки бошад (онро) Абарсин хонад; кӯҳи Заредаз⁸, ки Манушкӯҳ⁹ аст; кӯҳи Ерез¹⁰, кӯҳи Қоф¹¹, ки Капк аст; кӯҳи Ушдоштор¹²; кӯҳи Арзур¹³, Бумкӯҳ¹⁴; Руишмандкӯҳ¹⁵; Патешхоркӯҳ¹⁶, ки Маҳисти

Фаррахорикӯх низ хонанд; кӯхи Реванд¹⁷; кӯхи Дороспанд¹⁸ ва Багир¹⁹; кӯхи Басшигифт²⁰; кӯхи Сиёҳманд²¹; кӯхи Барфманд²²; кӯхи Испандиёр²³; (кӯхи) Кадарвасп²⁴; кӯхи Аснванд²⁵; кӯхи Куирос²⁶; кӯхи Доб²⁷; кӯхи Андаркангдизд²⁸, ки «Асониманд аст». Инон кӯхҳои некуфарраи ногузароанд.²⁹

Тафсили эшонро гӯям:

Албурз перомуни ин замин ба осмон пайваста аст. Тирги Албурз он аст, ки ситораву Моҳу Хуршед бад-ӯ фуру гарданду бад-ӯ бозоянд.³⁰ Хугари баланд он аст, ки оби Ардвисур аз ӯ фуруд ояд як ҳазор мард боло. Усиндомкӯх он аст, ки аз Хумоҳан, аз гавҳари Осмон миёни дарёи Фарохкард аст, ки об аз Хугар бар ӯ фуру резад. Чакоди Даити он аст, ки миёни ҷаҳон яксад мард болост, ки Чинводпул бар ӯ истад. Говонро бад-он ҷо омор кунанд. Арзур Грева чакоде ба дари дӯзах аст, ки ҳамвора сукунати³¹ девон бад-ӯст, ки ҳама дурӯғварзӣ он ҷо кунанд. Чунин гӯяд, ки Замин кадом ҷой мустамадтар аст? Гуфта шавад: «Арзур Грев бар дари дӯзах, ки сукунати девон бад-ӯст».

Инро низ гӯяд, ки ҷуз Албурз Абурсинкӯх бошад, ки Абарсин хонда шавад, бузургтарин аст, кӯхи ҳамаи Порт³² аст. Буни ӯ ба Систону сараш ба Чинистон³³ аст. Тегае (аз ӯ) низ ба Хуросон аст. Дигар кӯхи Мануш бузургтар; он кӯх, ки Манучеҳр бад-ӯ зода шуд. Дигар кӯхҳои Порт³⁴ аз эшон фароз рустанд. Чунин гӯяд, ки дехкада(ҳои) Фурудобиву Обсарӣ перомуни ин се кӯх бештар падида омадааст. Кӯхи Ириз ба Моҳу Ҳамадон то Хорзам аз кӯхи Абарсин рустааст. Кӯхи Мануш (ки) ба Хуросон ба марзи Туркистон аст, низ ба Абарсин пайваста аст. Кӯхи Қоф аз ҳамон кӯхи Абарсин рустааст. Кӯхи Ушдоштор ба Систон аст. Арзуркӯх он аст, ки ба ноҳияи Рум аст. Патешхоргаркӯх он аст, ки ба Табаристону Гелону он ноҳия аст. Ревандкӯх ба Хуросон аст, ки озари Бурзинмеҳр бад-он нишинаду ўро ревандӣ ин аст, ки романд³⁵ аст. Бодғискӯх³⁶ он ки ба марзҳои Бодғис аст, он ноҳияи пурдору пурдарахт. Багиркӯх он аст, ки Афросиёби Тур ба бору дошт ва он хонаро даруни он сохт ва имрӯза дар он Шаҳри Роми пирӯзу (низ) даҳ ҳазор шаҳристон (бун) афканда шудааст. Кӯхи Басшигифт он ки ба Порт аст, аз ҳамон кӯхи Абарсин аст. Кӯхи Сиёҳманду кӯхи Барфманд он аст, ки аз эшон Кобулу он ноҳияҳо то ба ноҳияи Чин рустааст. Испандиёркӯх бар дарёчаи Реванд аст. Кӯхи Кадарвасп кӯхест ба Тӯсшаҳр, ки дарёчаи Субар бар сари он аст. Кӯхи Куерос ба Эронвич аст. Усиндкӯх [Аснунд (?)] ба Озорбойҷон аст. Рӯишмандкӯх он аст, ки гиёҳ бар ӯ рӯяд. Бумкӯх он ки ҳама ҷо ба бум-буму шаҳр-шаҳр асту кишту ободонӣ бад-он кунанд, бисёр ному бисёр шумор аз

хамин кӯҳҳо, ки баршумурда шуд³⁷ рустааст, монанди онҳо, ки номашон ба дафтарҳо³⁸ ва навиштаҳо пайдо аст.

Кӯҳи Гунобад, кӯҳи Аспрӯз, кӯҳи Паҳргар, кӯҳи Дунбованд, кӯҳи Роваг, кӯҳи Заррин, кӯҳи Дайбод (ки) кӯҳи Довод аст, кӯҳи Мизан, кӯҳи Марғ ҳама аз Абарсин, Мануш ва дигар кӯҳҳо, ки баршумурда шуд, рустаанд, зеро Доводкӯҳ, ки ба Систон³⁹ (?) пайваста аст, ҳам аз Абарсинкӯҳ аст. Дунбовандкӯҳ он ки Беваросб бад-ӯ баста шудааст, аз ҳамон Патешхор аст. Низ кӯҳи Кумишу Гургон (бад-он) пайваста аст, ки кӯҳи Кумиш(ро ба) кӯҳи «Омад ба фарёд» хонанд, он аст, ки Гуштосп Арчосбро бад-он шикаст дод. Кӯҳи Миёндашт аз он кӯҳи он ҷо густааст. Гӯяд ба корзори дин чун шикаст бар эронӣ расид, (кӯҳи Миёндашт) аз он кӯҳҳо бигустаст, миёни дашт фуруд афтоду эронӣ ба (ёрии) он раҳой ёфтанд ва (онро) «Омад ба фарёд» хонанд. Гунобадкӯҳ ба ҳамон пуштаи Гуштоспон аст. Он ҷо ба Реванд, ки хонаи Озарбурзинмехр аст, нуҳ фарсанг ба Ховаронсӯй (қарор) дорад. Ровагбашн ба Заровад аст. Ин ҷойро бошад, ки Заровад, бошад, ки Ровагбашн ва бошад, ки Калод⁴⁰ хонанд. Аз ду сӯй кӯҳ ва роҳ миёни (дара) аст. Джи Фуруд⁴¹ (он ҷост). Ба сабаби диже, ки он ҷо сохта шудааст, ин ҷойро Калоддиг хонанд. Дар буми Сарахс⁴² кӯҳи Аспрӯз болои Чинистон, Дайбод ба Порт, Паҳргар ба Хуросон, кӯҳи Марғ ба Лоран, кӯҳи заррин ба Туркистон, кӯҳи Беҳистун ба Сипохони Кармишон⁴³, дигар аз ин шумор, ки маҳалли рафт(у омаданд), дар дини Маздаяснон, кӯҳи Бум ангошта шавад. Худи кӯҳ он аст, ки пора-пора ба ҷой-ҷой рустааст.

Дар бораи чигунагии дарёҳо

Дар «Дин» гӯяд, ки дарёи Фарохкард, ба ноҳияти Нимрӯз, канораи Албурз аст, ки як савуми ин заминро (дар бар) дорад. Аз он рӯй Фарохкард (номида шуд), ки як ҳазор дарё дар ӯ дошта шудааст. Бошад, ки (онҳоро) чашмағони Ардвисур ва бошад, ки хонигони¹ дарё хонад. Ҳар дарёро обхонест, ки об бад-он бар ояд, дар дарё резад. Ҳар дарёро ва ҳар обхоноро паҳнову дарозо чандон аст, ки агар марде асбе некуро битозонад, ба чиҳил рӯзу шаб перомуни (онро) бигардад, ки як ҳазору ҳаштсад фарсанг бузург аст. Аз он рӯй, ки он об ба гармӣ, хавидиву покӣ бартар аз дигар обхост, ҳар рӯз аз чашмағони Ардвисур ба сӯи Нимрӯзу кӯҳи Албурз, бар он ҷо (ки) яксад ҳазор ноизаи² заррин сохта шудааст, метозад. Он об ба гармии табиӣ, бад-он ноиза, ба Ҳугари баланд бар шавад. Бар болои он (кӯҳ) дарёчаест, дар он

дарёча резад, пок бишавад, ба ноизаи заррини дигаре боз ояд, ба баландии як ҳазор мард. Аз он ноиза шоҳае кушода ва заррин фароз ба кӯҳи Усиндом чаҳад (ки) миёни дарёи Фарохкард аст. Аз он ҷо баҳре барои покизагии дарё фароз ба дарё резад; баҳре ба ҳамаи ин замин ба (сурати) наму пашанг бирасад. Ҳамаи офаридагон хавидиву дармон аз ӯ ёбанд ва хушкии фарозро аз миён бибарад. Чунин гӯяд, ки Ҳугари баланд (он аст, ки) аз ҳамаи сӯроҳҳои заррин, ки бад-ӯст, Аредвисури наёлуда ба баландии як ҳазор мард фароз чаҳад.

Се дарёи шӯри моявар ҳаст, ки яке (Пудиг³ ва яке Камрӯд ва яке) Сиёҳбун⁴ аст. Аз ҳар се, Пудиг бузургтар аст, ки дар он чазру мадд аст; ҳамноҳияти дарёи Фарохкард ва ба дарёи Фарохкард пайваста аст. Миёни ин дарёи Фарохкард ва паҳлуи он Пудигро дарёе гирифтааст, ки дарёи Садвис хонанд. Ҳар ситабриву шӯрӣ ва нопокӣ аз дарёи Пудиг ба дарёи Фарохкард гирд ояд⁵, равад, ба бод бузургу баланд аз он дарёи Садвис боз зада шавад; ҳарчи поку равшан аст ба Фарохкард ва чашмаҳои Аредвисур шавад, он дигар ба Пудиг боз резад. Банди ин дарё ба Моҳу Бод пайваста аст, ба афзоишу кохиши (Моҳ) бар ояд ва фуруд шавад. Аз он рӯй, ки гардиши ӯ ба Нимрӯз аст. Банди дарёи Садвис низ ба Садвис ситора пайваста аст, ки дарёҳову ноҳияти Нимрӯз дар посбонии ӯст, ҳамон гуна, ки ноҳияти Абохтар дар посбонии Ҳафтавранг аст.⁶

Дар бораи чазру мадд гӯяд, ки аз пеши Моҳ (ба) ҳар гоҳ, ду бод мевазад, ки ҷойгоҳи эшон дар дарёи Садвис аст. Якero Фурудоҳанҷ ва якero Бароҳанҷ⁷ хонанд. Ҳангоме ки он Бароҳанҷ вазад, мадд, хангоме ки он Фурудоҳанҷ вазад, чазр бошад. Ба дигар дарёҳо, аз он ҷо, ки гардиши Моҳ ба-д-эшон нест, чазру мадд набошад.

Дарёи Камруд он аст, ки (ба) Абохтар аст, ба Табаристон гузарад. Он Сиёҳбун ба Рум аст. Аз дарёҳои кӯчак, он обгир⁸ (?) ва дарёи Киёнса аст, ки ба Систон аст. Дар оғоз храфастру мору вазағ дар (он) набуд ва оби он ширин (буд). Дигар дарёҳои кӯчакро низ (ки) об ширин аст, ин дарёҳо низ шӯр (буду) ба сабаби ганд то ҳосре ба наздик намешуд рафт; андак-андак дар пай нобудии палидиву риманӣ⁹, он ганду шӯре нобуд (ва) чун Фарашкард расад боз ширин шаванд.

Дар бораи чигунагии рӯдҳо

Дар «Дин» гӯяд, ки ин ду рӯдро Ҳурмазд аз Абохтар нима, аз Албурз, фароз тозонид: яке ба Ховарон (шуд), ки Арванд¹ ва

яке ба Хуросон шуд, ки Вех² хонанд. Аз паси эшон ҳаждаҳ рӯд аз ҳамон сарчашма фароз тозиданд, ба ҳамон Албурз ба замин фуру шуданд, ба Хванирас ба пайдоӣ (омад)анд, ки дигар рӯдҳо аз эшон ба бисёр шумор фароз тозиданд.

Чунин гӯяд, ки чунон зуд-зуд ҳар як аз паси дигаре битозиданд, ки марде «Ашем воҳу»-еро аз оғоз (аз паси ҳам) бисарояд. Он рӯдҳо ҳама боз ба ин ду рӯд, ки Арангрӯду Вехруд аст, омеződанд. Ин ҳарду бар канораи Замин гарданду ба дарёҳо гузаранд ва ҳамаи кишварҳо аз он заҳобҳо сероб шаванд³ ва сипас, ҳарду ба дарёи Фарохкард ба ҳам расанду боз ба сарчашмае расанд (ки) аз он битозанд. Чунин гӯяд, ки (ин ба) ҳамон гуна аст, ки равшанӣ ба Албурз дар ояду ба Албурз биравад. Инро низ гӯяд, ки ба сабаби дӯстиву ёрии яке бо дигаре, минуи Арванд аз Хурмазд хоста, ки нахуст ҳама гуна хушнудиро⁴, ки аз он Вехрӯдро некист, биофарин, сипас, ба ман бемаргӣ бидех; минуи Вехрӯд низ аз Хурмазд ба ҳамон гуна барои Арванд дархост кард. (Ҳарду рӯд) ба ҳамнерӯӣ фароз тозиданд, зеро пеш аз омадани Аҳриман бетозиш буданд. Ҳангоме ки Дуручро нобуд кунанд, боз бетозиш гарданд.

Он ҳаждаҳ рӯди моявар, чуз Арванду Вех ва дигар рӯдҳои, ки аз эшон битозиданд, онро, ки номитар аст, бигӯем:

Арвандрӯд, Вехруд, Деглатрӯд⁵, ки Дегтал низ хонанд, Фуротрӯд⁶, Даитирӯд⁷, Даргомрӯд, Зиндарӯд, Ҳарирӯд, Марврӯд, Ҳилмандрӯд, Хоншеррӯд, Вотеанирӯд⁸, Зишмандрӯд, Хучандрӯд, Бухлрӯд, Меҳронрӯд, ки Ҳиндугонрӯд низ хонанд, Сапедрӯд, Тартрӯд, ки Кӯр низ хонанд, Авваларӯд, ки Масргон низ хонанд, Ҳазоррӯд, Турмедрӯд⁹, Пайдогванешрӯд¹⁰, Дорочарӯд¹¹, Косарӯд, Шедрӯд¹², Меҳинрӯд, ки Чехрумехноб¹³ аст, Муқристон равад.

Тафсили эшонро гӯям:

Дар бораи рӯдҳои номвар¹⁴

Арангрӯд он аст, ки гуфта шуд, ки аз Албурз битозад, ояд ба Суғдбум, ки Гом низ хонанд¹⁵ ва ба Гиптусбум, ки Миср низ хонанд, бигзарад; ўро он чо рӯди Ниюгиптус¹⁶ хонанд. Вехрӯд¹⁷ ба Хуросон бигзарад, ба Синдбум шавад, ба Ҳиндугон резад, ўро он чо Меҳронрӯд хонанд, Ҳиндугонрӯд низ хонанд. Фуротрӯдро сарчашма аз марзи Рум¹⁸ аст, ба Осуристон¹⁹ гузарад, ба Дачла резад. Ўро Фуротӣ ин ки бар замин обёрӣ кунанд²⁰ Пайдост, ки он сарчашмаро Манучеҳр канд ва ҳамаи обро ба яке (рӯд) боз афганд. Чунин гӯяд, ки: «Ситоем Фуроти пурмоҳиро, ки

Манучехр барои равони хеш канду об бистаду бихӯронид». Дачларӯд аз Дайлмон²¹ биёяд ба Хузистон ба дарё резад. Даитирӯд аз Эронвич биёяд, ба...²² бишавад; аз ҳамаи рӯдҳо храфастр дар ӯ бештар аст. Чунин гӯяд, ки: «Даитирӯди пурхрафастр». Даргомрӯд ба...²³ аст. Зиндарӯд ба кӯхи Панчистон²⁴ гузарад, боз ба Арангрӯд резад. Ҳарирӯд аз Абарсинкӯҳ битозад. Ҳилмандрӯд ба Систон аст. Ҷро сарчашма аз Абарсинкӯҳ аст. Ин чуз он аст, ки Афросиёб поймол кард. Рӯди Хоншер ба Кумиш аст. Зишмандрӯд ба ноҳияти Суғд²⁵, ба Хучандрӯд бозрезад. Хучандрӯд ба миёни Самарқанду Фарғона биравад, ӯро рӯди Чахшарт²⁶ хонанд. Марврӯди фараҳманд ба Хуросон, аз Абарсинкӯҳ битозад. Балхрӯд аз Абарсинкӯҳи Бомиён дар ояд ба Веҳрӯд²⁷ резад. Сапедрӯд ба Озарбойчон аст, гӯянд, ки Заҳҳоки офт аз Аҳриманудевон он чо хост. Туртрӯд²⁸, ки Кӯр низ хонанд, аз дарёи Серов²⁹ биёяд ба дарёи Гургон резад. Заҳобак он рӯд аст, (ки) аз Озарбойчон биёяд ба Порс ба дарё резад³⁰. Авваларӯдро³¹ сарчашма аз Сипохон аст, ба Хузистон бигзарад, ба Дачларӯд фароз резад. Ҷро ба Сипохон Масргонрӯд хонанд. Ҳазоррӯд ба Табаристон аст. Онро сарчашмаи обҳо³² аз кӯхи Дунбованд аст. Турмерӯд низ ба Веҳрӯд бозрезад. Вандишрӯд он ки (дар) Порт аст, ки Сакон низ хонанд. Косарӯд ба оби Тӯсшаҳр³³ биёяд. Онро он чо Касафрӯд хонанд. Ин ҳамон рӯди Веҳ аст³⁴, (ки) он чо Коса хонанд, дар Синд³⁵ низ Коса хонанд. Вотаенирӯд ба Систон асту сарчашма аз Киёнса буд. Пайдост, (ки) Меҳнрӯд, ки Чехрумехноб аст ба Кангдиж аст. Дорочарӯд ба Эронвич аст, ки хонаи Пуршасб, падари Зартушт, бар бори (он) буд. Дигар бешумор обу рӯдхонаву корезҳо аст, ки заҳобай эшон фароз х(в)орда мешавад. Сарчашмаи ин рӯдҳо ба шаҳр-шаҳру чой-чой, ба ном-ном хонанд.

Дар бораи Афросиёб гӯянд, ки дар дарёи Киёнса як ҳазор чашмаи обро, чи бузургу чи кӯчак, ба баландии асб, ба баландии шутур, ба баландии гов ва ба баландии хар поймол карду дар ҳамон дарё, чашмаи Заровмандро, ки (чуз) Ҳилманд рӯди тафт аст, поймол кард. Дигар Ватаинирӯду шаш оби Ноуруро дар ҳамон дарё поймол кард³⁶ ва мардуми нишондари берун кард. Дар «Дин» аз ҳафдах гуна об (сухан) гӯяд, ки яке (шаб) нам аст, ки бар гиёҳон нишинад; дигар он ки кӯхтоз аст, ки рӯдҳост; седиғар он оби боронист; чаҳорум он (оби) чоҳист, он ки оромтарин аст ва дигар (обҳои) ношинос; панҷум мании гӯсфандону мардумон; шашум гӯмези гӯсфандону мардумон; ҳафтум хадуи [оби даҳон] гӯсфандону мардумон; ҳаштум обе, ки дар пӯсти гӯсфандону мардумон аст; нухум ашки гӯсфандону

мардумон; даҳум хуни гӯсфандону мардумон; ёздаҳум равгане, ки дар (гӯсфандон аст ва) ба ҳарду чаҳон (ба) орзушт; дувоздаҳум обе, ки дар чуфтгирии гӯфандону мардумон аст; сездеҳум хайи гӯсфандону мардумон; чаҳордаҳум он (обе), ки дар захдони гӯсфандону мардумон аст, ки бачаро бад-ӯ парваранд; понздеҳум (обе), ки зери сокаи гиёҳон аст, чунонки гуфта шуд, ки: «Ҳар сокаеро сиришки обе ба таҳ (бошад), оташ чаҳор ангушт пеш (аз он) аст; шонздеҳум он (обе), ки дар гиёҳон омехтааст, ки (онро) оби тан-тухма хонанд; ҳафдаҳум шири гӯсфандону мардумон. Ин ҳама ба вахшӣ ё танкирдӣ³⁷ боз бад-ин рӯдҳо оmezанд, зеро об танкирдӣ ва вахшо, ҳарду аст.

Инро низ гӯяд, минуи ин се рӯд:...³⁸ ва Марврӯду Ҳилмандрӯд нохурсанд буданд (ва хостанд), ки ба сабаби бадиву палидиву рокидмонданӣ, ки диданд, дар чаҳон натозанд (то он ки Ҳурмазд ба эшон гуфта, ки Зартуштро биофаринад(?)), ки дар даврони тозиши Аҳриман, Ҳауму Зуваҳр парешон резаду дуруст бозсозаду паҳрез³⁹ бигӯяд.

Инро низ гӯяд, ки обе, ки дар ӯ палидӣ каму зуваҳр⁴⁰ беш омадааст, ба се сол боз ба сарчашма равад. Он ки дар ӯ палидӣ ва зуваҳр ҳарду баробар баромадааст, ба шаш сол бозрасад. Он ки (дар ӯ) палидӣ бешу заваҳр кам аст, ба нӯҳ сол бозрасад. Чунин аст низ равиши гиёҳон, ки бад-ин тартиб неру ба бун диҳанд. Чунин аст низ офарине, ки парҳезгоре ба парҳезгоре кунад, ки бад-ин тартиб боз ба худӣ (ӯ) расад. Дар бораи рӯди Ваетаини гӯяд, Афросиёб (онро) ба гурз (бар) афганд. Чун Ушедар расад, ба баландии асбе бозтозад. Чунин аст низ чашмаҳои дарёи Киёнса.

Дар бораи чигунагии дарёчаҳо

Дар «Дин» гӯяд, ки ин чанд чашмаи обҳо ба пайдоӣ (омаданд), ки дарёча хонда шавад. Ҳамонанди чашми мардумон, инҳо чашмаи обҳоянд, монанди дарёчаи Чайчаст¹, дарёчаи Субар², дарёчаи Хоразму дарёчаи Фраздон³ ва дарёчаи Асуост, дарёчаи Хусрав, дарёчаи Садвису дарёчаи Урвиш. Тафсили эшонро гӯям: дарёчаи Чайчаст ба Озарбойҷон аст. Намакин оби⁴ бе зиндагӣ⁵, ки дар ӯ ҳеҷ чонманде нест ва буни ӯ ба дарёи Фарохкард пайваста аст. Дарёчаи Субар ба Абаршаҳрбум⁶ бар сари кӯҳи Тӯс аст; чунон гӯяд, ки суд ба ҳар некхоҳеву беҳӣ, баракату родӣ аз ӯ биёфарида шудааст. Дар бораи дарёчаи Хоразм гӯяд, ки ӯро Аҳришванг хоста, тавонгарӣ, шодӣ⁷, боистагӣ ва хуррамай додааст. Дарёчаи Фраздон дар Систон аст.

Гӯянд, ки марди парҳезгор, ки чизе бад-ӯ дарфганад, пазирад; агар парҳезгор нест, боз ба берун афганад. Бунчашмаи он ба Фарохкард пайваста аст. Дарёчаи Зарувманд ба Ҳамадон аст. Пайдост, ки дарёчаи Асуостро обе покиза аст, ки ба дарёҳо ҳамвора метозад. Он гуна, равшану фараҳманд аст, ки гӯяд, ки: «Фурӯғи Хуршед омад ё дарёчаи Асуостро дидам?» Он об барои орогани (мурда) дар Фаршкард боиста аст. Дарёчаи Хусрав ба чаҳорфарсангии Чайчаст аст. Дарёи Садвис он аст, ки навишт(ам) дар миёни дарёи Фарохкард ва он Пудиг аст. Гӯяд ба Дамандон⁸ жарфое ҳаст, ки ҳамвора дуд аз он ояд. Ҳар чизе бад-ӯ афгананд, чуз ҷонвар, напазирад. Чун ҷонвар бад-ӯ афгананд, фурӯ барад. Мардумон гӯянд, ки чашмаи дӯзах дар ўст. Дарёчаи Урвиш ба Ҳугари баланд аст.

Дар бораи чигунагии ҷонварон¹ ба панҷ шакл

Дар «Дин» гӯяд, ки чун Гови яктоофарида даргузашт, он ҷо, ки ўро мағз бипароганд², панҷоху панҷ гуна донаву дувоздах гуна гиёҳи дармонӣ бозруст. Чунин гӯяд, ки аз мағз кунчиду гигир³, ки ба сабаби мағзи табъӣ, худ низ мағзест. Аз шох мажу⁴, аз бинӣ бану⁵ ва аз хун кӯдаки раз⁶, ки май аз ӯ кунанд ва бад-ин рӯй май барои хун афзудан зӯрмандтар аст. Аз шуш спандон⁷, аз миёни чигар росан⁸ ва овешан (барои) боздоштани ганди Акуману муқобила кардан бо дард, дигар як-як ҷунонки ба Авесто гӯяд.

Гӯяд, ки (чун) гунаи донаро дар оғози офариниш офарид, дар (ахтарон) оби пайкар⁹ офарид. Ин гуна онҷо буд, пас ба Арвандрӯд оварда шуд. Бошад, ки биринҷ, бошад, ки гандуми обхор хонда шавад.

Манин гов ба Моҳпоя боло бурда шуд, он ҷо полуда шуду ҷонвари пургуна фароз офарида шуд. Нахуст ду гов, яке нару яке мода, пас, аз ҳар гунае чуфте бар замин, ба Эронвич, бар ҳашт ҳоср, ки дуруст се фарсанг аст, пайдо шуданд. Чунин гӯяд, ки: «Ман ба сабаби арҷмандии гов (ўро) ду бор офаридам. Як бор ба (сурати) гову як бор бо ҷонвари пургуна. Сӣ шабонарӯз эшон ноҳӯранда буданд. Эшон нахуст об, сипас гиёҳ хӯрданд.¹⁰

Ў ҷонваронро ба (се) «карда» фароз офарид¹¹, ки нахуст офарид чароарзониву¹² он, ки гаришак¹³ аст, ки фароҳрафтгор аст; ва (дигар) парранда, ки эшон дастомӯз нестанд; седигар (ҷонварони) обиро¹⁴ офарид. Ҷунон аст, ки дар ин се карда панҷ оина¹⁵ аст. Нахуст оина он ду кофтпойи чароарзанда аст, ки аз эшон шутури меҳрину бузи гипон¹⁶ кехтарин аст (ки) навзод аст.

Дигар оина харпой, ки аз эшон асби зибол¹⁷ бузургтарину хари гургонӣ¹⁸ фурутарин аст. Седигар оина он панчангуштпанча аст, ки аз эшон саг бузургтарину мушконбарон¹⁹ фурутарин аст. Чаҳорум оина парранда аст, ки аз эшон симурғи сеангушт бузургтарину тар²⁰ фурутарин аст. Панҷум оина он обист, ки аз эшон кармоҳӣ бузургтарин аст ва ...²¹ (ки) майгу [малахи дарёӣ] аст фурутарин. Ин панҷ оина ба дувисту шасту ду сарда²² бахш шуд: нахуст, буз панҷ сарда: харбуз...²³, позан, ранг²⁴, буз. Дигар, меш панҷ сарда: он ки дунбадору он ки бедунба аст ва сагмеш (?) ва меши тагалу каришакмеш асбмонанд, ки шохе бузург, яккупа дорад; ўро ба борагӣ гиранд²⁵. Чунин гӯяд, ки: «Манучехр, ниёи мо, каришакеро ба бора дошт». Седигар шутур ду сарда аст: кӯҳиву чароарзанда зеро якеро ба кӯҳ шояд доштан ва якеро ба дашт ва бошад, ки яккӯҳонаву дукӯҳона (гӯяд). Чаҳорум, гов шонздаҳ сарда аст: сапед, хаши²⁶, сурх, зард, сиёҳ, песа²⁷ гавазну говмешу уштурговпалангу говмоҳиву хушонгов²⁸ (?), паргов²⁹, гажгов³⁰ (?) ва дигар анвои гов. Панҷум, асп шаш сарда аст: тозиву порсиву устуру хару гӯру аспи обиву дигар анвои асб. Шашум, саг даҳ сарда аст: саги гала³¹, ки шӯбон аст: хонабон³², ки ниғаҳбони хона аст ва вуҳуназаг³³, ки саги шикорӣ³⁴ аст ва бабари обӣ³⁵, ки саги обӣ хонанд, рӯбоҳу распу, ки росу хонанд, жуҷа³⁶, удра³⁷ ва мушконбарон³⁸, ки аз онҳо ду сарда омӯхта ба сӯроҳанд, чун рӯбоҳу росу; ва беша омӯхта чун удра ва (он) ки хор ба пушт дорад (ки) жуҷа аст. Ҳафтум саҳуг, ки харгӯш аст, панҷ сарда: ду сарда дудандона, як сарда (якдандона?), яке сӯроҳзӣ, яке бешазӣ. Ҳаштум, росу ҳашт сарда: самура сиёҳсамуру санҷобу...³⁹ хазу қоқуму қоқуми сапеду дигар анвои росу. Нухум, муш⁴⁰ ҳашт сарда: яке он ки ба муш будан ошност; яке мушкнофа, он ки барои аз миён бурдани ганд аст; (яке) бешмуш, ки беш хӯрад; (яке) муши сипоҳист, ки душмани гурза аст ба дарёбор бештар аст ва дигар анвои муш. Даҳум, як саду даҳ сарда: сездеҳ сардаи эшон чун симурғ, каршефт, олуҳ⁴¹, каркас, ки долман хонанд, калоғ, пуш⁴², хурӯс (ки) пародарш⁴³ хонанд ва куланг аст. Ёздаҳум, шабкӯр, аз эшон дутоянд (ки) шир доранд, ба пистон бачаро ғизо диҳанд: симурғу шабкӯр. Чунин гӯяд, ки шабкӯр ба (ҳамонандии) се сарда офарида шудааст: саг, мурғ, мушшакл, зеро чун мурғ парвоз кунад ва харду дандони ӯ чун саг асту сӯроҳзӣ аст чун муш. Ў ин як саду даҳ сарда мурғонро ба ҳашт гуна биёфарид ва эшонро он гуна бипароканд, ки марде чун тухм пароканад, он тухмро бузургу миёнаву кӯчак дар ангушт бар замин ҳилад. Дувоздаҳум, моҳӣ офарида шуд даҳ сарда: нахуст, моҳии арз⁴⁴ ва арзуко марзуко ва

дигарон, ки номи (эшон дар) Авесто аст. Пас аз ҳар сардае, сарда дар сардае⁴⁵ ҷудо шуд то ба ҳадди дувисту шасту ду сарда.

Сагро гӯяд, ки аз ситорапоя аст, ки аз он ноҳияти ситораи Ҳафтавранг аст ва ўро барои посбонии гӯсфандон (ба фосилаи) йучйасти⁴⁶ аз мардумон фароз офарид чунон омезае аз ҷонварону мардумон. Аз он рӯй саг хонда шавад, ки сеяки ў аз мардумон аст⁴⁷. Ўро ҷобуку хешмӯзаву хешҷома⁴⁸, бехобу кӯшову бедору ҷаҳордаҳдандону тездандону рамасолор офарид, зеро он рамае аз гӯсфандон дертар пояд, ки бо он саге буд. Бад-он пурбимтарин (гоҳ) ки шер ва бад-он (камбимтарин гоҳ) ки шағол расад, посбонӣ кунад.

Хурмазд чун мурғи шоҳинро⁴⁹, ки мурғи шикорист, офарид, гуфт, ки: «Ту – мурғи шоҳинро офаридам, аз ту маро ранҷ беш бошад, ки хушнудӣ, зеро коми Аҳриман беш варзӣ, ки они ман. Ба монанди мардуми дурванд, ки аз хоста сер нашавад, ту низ аз мурғ куштан⁵⁰ сер нашавӣ. Аммо агар ту, мурғи шоҳинро намеофаридам, он гоҳ Аҳриман гурғи пардодро ба сони тани ту⁵¹ меофариду намегузошт офаридагон зист кунанд».

Ў ҷонваронро бад-ин ҳама сарда аз он рӯй офарид, ки агар Аҳриман якеро нобуд кунад, яке (дигар) бимонаду ба сабаби нотавонӣ дар аз миён бурдан кӯшиш ба нобуд кардан кам кунад.

Инро низ гӯяд, ки ў ҷонварро нахуст бад-он моҳи (оғозини) тобистон – моҳи Фарвардин, рӯзи Хурмузд, оғози тобистон⁵² – фароз офарид. Соли дигар, Фарвардинмоҳ обистан буданд. Аз эшон, он ки нахуст ба фарзанд⁵³ хостан андешид, шутуру асб, он ки пас аз ҳама андешид, ҳук буд. Ба нуҳ сол он ҷонварон ба ҳафт кишвари замин биёмаданд. Ба се сол ба шаш кишвар ва ба шаш сол ба Хванирас.

Чунин гӯяд, ки нахуст кармоҳӣ ва араз ба оби Арванд фуруд ба Сава шуданду гӯсфандон бирафтанд ба Вурубарешан ва Вуручарешан, Симурғ ба дарёи (Фарохкард), аспи неруманд ба Фрададфшу Видадафш. Эшон шаш моҳ пеш аз паррандагон бад-он ҷо шуданд ва дар дарозои соли он (ҷонварони) кӯҳзӣ биёмаданд ба ҷуз симурғ. Ба ду сол он (ҷонварони) обзиву сӯроҳзӣ биёмаданд, ба ҷуз кармоҳӣ. Ба се сол он ҷароарзонӣ(ҳо) биёмаданд, ба ҷуз асп. Дар (миёни) говон, (гове) аст, ки гови сарисуг⁵⁴ (ё) ҳадаё⁵⁵ хонанд, дар харон (хареро) хари сепою дар мурғон (мурғеро) чамруш ва дар моҳиён (моҳиеро) воси панҷасадурон (хонанд). Кирдори эшонро ба дари хеш гӯем⁵⁶.

Дар бораи чигунагии мардумон

Ба «Дин» гӯяд, ки ман мардумонро даҳ гуна фароз офаридам: нахуст он Каюмарси равшану сапедчашм аст то даҳ гуна, ки яке (ҳамон) Каюмарс аст ва (то) нухум аз Каюмарс боз буд. Даҳум капӣ аст (ки аз) мардумон фурӯтарин хонда шавад. Чун Каюмарсро беморӣ бар омад, бар дасти чап афтод. Аз сар сурб, аз хун арзиз ва аз мағз сим, аз пай оҳан, аз устухон рӯй ва аз пих обгина ва аз бозу пӯлод, аз чони рафтани зар ба пайдоӣ омад, ки акнун ба сабаби арзишмандии (зар, онро) мардумон бо чон бидиҳанд. Аз он (ангушти) кӯчак¹ марг ба тани Каюмарс даршуд ва ҳамаи офаридагонро то Фаршкард марг бар омад. Чун Каюмарс ба ҳангоми даргузашт тухма бидод, он тухмаҳо ба равшании хуршед полуда шуд ва ду баҳри онро Нарйосанг нигоҳ дошт ва баҳреро Спандормад пазируфт. Чихил сол (он тухма) дар замин буд. Бо ба сар расидани чихил сол, ребос тане як сутун², понздаҳ барг, Маҳливу Маҳлиёна (аз) замин рустанд. Дуруст (бад-он) гуна, ки эшонро даст бар гӯш бозистад, яке ба дигаре пайваста, ҳамболову ҳамдеса буданд. Миёни ҳарду эшон фарра³ бар омад. Он гуна (ҳар се) ҳамболо буданд, ки пайдо набуд, ки кадом нару кадом мода ва кадоми он фарраи Ҳурмаздофарида (буд, ки) бо эшон аст, ки фарраест, ки мардумон бад-он офарида шуданд.

Чунин гӯяд, ки (пурсид:) «Қадам пештар офарида шуд, фарра ё тан». Ҳурмазд гуфт, ки: «Фарра пештар офарида шуду тан сипас, барои он офарида шудааст. (Фарра) дар тан офарида шуд, то хешкорӣ биофаридаду тан ба хешкорӣ офарида шуд». Онро гузориш ин аст, ки равон⁴ пештар офарида шуд, тан аз пас. Равон дар тан хешкориро фармон диҳад.

Сипас, ҳарду аз гиёҳпайкарӣ ба мардумпайкарӣ гаштанд ва он фарра⁵ ба минуе дар эшон шуд, ки равон аст. Акнун низ (мардум) ба монанди дарахте фароз руस्ताаст, ки бораш даҳ гуна мардум аст.

Ҳурмазд ба Машӣ ва Машёна гуфт, ки: «Мардумед, падар (у модари) чаҳониёнед. Шуморо бо баргарин ақли салим⁶ офаридам, чараёни корхоро⁷ ба ақли салим ба анҷом расонед. Андешаи нек андешед, гуфтори нек гӯед, кирдори нек варзед, девонро маситоед». Ҳангоме ки яке ба дигаре андешид, ҳарду нахуст инро андешиданд, ки: «Ў мардум аст». Эшон чун ба роҳ афтоданд, нахустин кунише, ки карданд ин (буд, ки) биандешиданд. Нахустин сухане, ки гуфтанд ин (буд), ки «Ҳурмазд обу заминро гиёҳу чонвару ситорау Моҳу Хуршед ва

хамаи ободиро, ки аз парҳезгорӣ падида ояд, офарид (ки) бун бархонанд». Пас, Аҳриман ба андешаи эшон бартохту андешаи (эшон)-ро палида сохт ва эшон гуфтанд, ки: «Аҳриман офарид обу заминро гиёҳу дигар чизро». Чунин гуфта шуда (аст, ки) он нахустин дурӯғгӯӣ, ки тавассути эшон (ба ҳам) бофта шуд, ба абиости девон гуфта шуд. Аҳриман нахустин шодиро, (ки) аз эшон ба даст овард ин (буд) ки бад-он дурӯғгӯӣ ҳарду дурванд шуданду равоншон то тани пасин ба дӯзах аст.

Эшонро сӣ рӯз хӯриш гиёҳон⁸ (?) буду (худро ба) пӯшише (аз) гиёҳ нахуфтанд. Пас аз сӣ рӯз ба бишкард⁹ ба бузе сапедмӯӣ фароз омаданду ба даҳон шири пистони ӯро макиданд. Ҳангоме ки ширро хӯрда буданд, Машёна гуфт, ки: «Оромиши ман аз он (буд) ки ман он шири обгунаро нахӯрда (будам), акнун маро оромиш дуздида¹⁰ аз он аст, ки (шир) хӯрдм; он гоҳ маро бар тан бад аст». Аз он дурӯғгӯии дувум низ девонро зӯр бар омад ва мазаи хӯришро бидузиданд. Он чунон ки аз яксад баҳр як баҳр монд.

Пас, ба сӣ шабонарӯзи дигар ба гӯспанди тиранге сапед орвора омаданд. Ӯро куштанду (бар ӯ) аз дарахти кунору шамшод, ба роҳнамоии минувон оташ афғанданд, зеро он ҳарду дарахт оташдиҳандатаранд. Ба даҳон низ оташро афрӯхтанду нахуст ҳезуми дарахти қаҳқийу (?), низ дарахти кудару¹¹ шоҳу барги хурмобун¹² сӯзонданду он гӯспандро кабоб карданд¹³ ва ба андозаи се мушт гӯшт дар оташ бихиштанду гуфтанд, ки: «(Ин) баҳраи оташ» ва аз он поре ба осмон афғанданду гуфтанд, ки ин баҳраи эзидон. Каркасмуғ фароз рафт, натавонист гирифт, сағ онро аз эшон бибурд, зеро нахуст гӯштро сағ бихӯрд.

Эшон, нахуст, пӯшише (аз) пӯстин пӯшиданд, пас, ба мӯӣ¹⁴; он гоҳ нах¹⁵ (?) бириштанду он риштаро чома карданду пӯшиданд. Ба замин гавдоле¹⁶ биканданд¹⁷, оҳанро (бад-он) бигудохтанд, ба санг оҳанро бизаданду аз он теге сохтанд, дарахтро бад-он бибуриданд, он падишхури¹⁸ чӯбинро оростанд.

Аз он носипосӣ, ки карданд, девон бад-он ситануба [неруманд, тавоно] шуданд. Эшон (Машӣ ва Машёна) худ ба худ рашки бад фароз бибурданд. Ба сӯи якдигар фароз рафтанд, (ҳамро) заданд, дариданду мӯӣ руданд [канданд]. Пас девон аз торикӣ бонг карданд, ки: «Мардумед, девро парастед, то рашк биншинад». Машёна фароз част, шири гов дӯшид, ба сӯи шимол фароз рехт. Бад-он девпарастӣ девон неруманд шуданду ҳардуи эшонро чунон хушккун¹⁹ [сусткамар дар алокаи чинсӣ] бикарданд, ки то панҷоҳ сол комаи ҳамомезишон набуд ва агаршон низ ҳамомезӣ буд, он гоҳ фарзандешон набуд. Бо ба сар

расидани панҷоҳ сол, (ба) фарзандхоҳӣ фароз андешиданд, нахуст Машӣ, пас Машёна, зеро Машӣ ба Машёна гуфт, ки: «Чун ини...²⁰ туро бинам, он гоҳ они ман бузург бархезад». Пас Машёна гуфт, ки: «Бародар Машӣ! Чун он кери²¹ туро бузург бинам, они...²⁰ ман ларзад». ²² Пас, эшон ба ҳам кома бурданд ва дар комагузорӣ, ки карданд, чунин андешиданд, ки моро (ба) панҷоҳ сол низ кор ин боист буд. Аз эшон ба нух моҳ чуфте зану мард зод. Аз ширинии фарзанд, якеро модар чавид (бихӯрд) якеро падар. Пас, Ҳурмазд ширинии фарзандро аз андешаи оварандагон²³ берун кард ва ба ҳамон андоза (ширинии) парвариши фарзандонро ба-д-эшон бахшид.

Шаш чуфт нару мода аз эшон падида омад. Бародар хоҳарро ба занӣ ҳамекард. Ҳама, бо Машӣ ва Машёна (ки чуфти) нахустин (буданд), ҳафт чуфт шуданд. Аз ҳар яки эшон то панҷоҳ сол фарзанд биёмад, худ ба як сад сол бимурданд. Аз он шаш чуфт яке Сиёмак ном, мард ва зан (Вашог буд)²⁴. Аз эшон чуфте зод, ки мард Фаравог ва зан Фаравогин ном буд. Аз эшон понздаҳ чуфт зода шуд, ки аз ҳар чуфте гуна-гунае буд ва бисёрии чаҳониён аз эшон буд. Аз он понздаҳ гуна нух гунашон бар пушти гови Сарисуг, бад-он дарёи Фарохкард, бад-он шаш кишвари дигар гузаштанду (дар) он чой(ҳо) нишастан карданд. Шаш гуна ба Хванирас монданд. Аз он шаш гуна чуфте, мард Тозу зан Гувозак ном буданд. Эшон (ро нишастгоҳ) ба Дашти тозиён буд. Дашти тозиёнро ном аз ўст ва ба сабаби ўст (ки) чунин хонанд. Чуфте, мард Ҳушанг, зан Гузаг ном; эронӣ аз ў буданд. Дар омор онон, ки ба сарзаминҳои Эронанд ва онон, ки ба Анирон сарзаминҳоянд, (яъне) онон, ки ба сарзамини Туранд ва онон, ки ба сарзамини Салманд – (ки) Рум аст – ва онон, ки ба сарзамини Синанд – ки Чинистон аст – ва онон, ки ба сарзамини Гойанд²⁵ ва онон, ки ба сарзамини Синанд ва онон низ, ки ба он шаш кишвари дигаранд, ҳама аз пайванди Фаравог, фарзанди Сиёмак, фарзанди Машианд. Аз он ҷо, ки даҳ гуна мардум (низ) аз буни (дигар) ёд карда шуд ва понздаҳ гуна (мардум низ) аз Фаравог буд, рӯи ҳам бисту панҷ гуна (мардум) аз тухми Каюмарс буданд, чун заминӣ, обӣ, бар гӯш²⁶ бар чашм, якпо ва он низ, ки монанди шабкӯр пар дорад ва бешае дунбдор, ки монанди гӯспандон мӯй бар тан дорад, ки (онро) хирс гӯянду каптиву обзавангал, ки боло(яш) шаш баробари миёнаболоён аст; ва ба дасте, ки боло (яш) як шашуми миёнаболоён аст, румиёну туркону чиниёну гойёну тозиёну синдиён (ки) хиндувонанду эронӣ ва онон низ, ки гӯяд, ки бад-он шаш кишвари (дигар)анд. Аз ҳар як аз ин гунаҳо, навтар, бисёр гуна

падид омад. Сипас, ба сабаби Аҳриман, омезиш буд; чунон зиндагӣ, (ки) аз обиву заминӣ буд. Гилобӣ, ки (дар) обу замин харду зист кунаду дигар аз ин гуна.

Дар бораи чигунагии занон

Хурмазд, хангоме, ки занро офарид, гуфт, ки: «Туро низ офаридам (дар ҳоле) ки туро сардаи патёра аз Чаҳӣ¹ аст. Туро аз наздики кундаҳоне офаридам, ки ҷуфт гири туро чунон писанд афтад, ки ба даҳон маззаи ширинтарин хӯришҳо; (ва) аз ман туро ёри аст, зеро мард аз ту зода шавад; (бо вучуди ин) маро низ, ки Хурмуздам, биозорӣ. Аммо агар махлуқеро меёфтам, ки мардро аз ӯ кунам, он гоҳ харгиз туро намеофаридам, ки туро он сардаи патёра аз Чаҳӣ аст. Аммо дар обу замин гиёҳу гӯсфанд, бар баландии кӯҳҳо ва низ он жарфои русто хостаму наёфтам махлуқе, ки марди парҳезгор аз ӯ бошад ҷуз зан, (ки) аз (сардаи) Чаҳии патёра аст».

Инро низ гӯяд, ки чун фарра аз Чам бишуд, ба сабаби бим аз девон, деверо ба занӣ гирифтӯ Чамак, хоҳар(аш)-ро ба занӣ ба деве дод. Каптиву хирси бешаии дунбдор ва дигар сардаҳои табоҳкунанда аз эшон бибуду пайванди ӯ нарафт².

Зангиро гӯяд, ки Заҳҳок дар подшоҳии (худ) бар зане ҷавони дев барҳишт ва ҷавонро бар парӣ хишту эшон зери нигоҳу дидори ӯ чимӯ карданд. Аз ин куниши навоин зангӣ падид омад. Чун Фаридун омад, эшон аз Эроншаҳр гурехтанд, ба канораи дарё нишаст карданд. Акнун дар пайи тохтани тозиён боз ба Эроншаҳр тохтаанд³.

Дар бораи чигунагии зоишҳои хар сарда

Дар «Дин» (чунин) гӯяд, ки зан чун (худро) аз даштон¹ бишӯяд, то ба даҳ шаб чун ба наздикии ӯ шаванд, пеш-обист² бошад. Эдун низ аспу хару гӯр ба ҳафт шаб³ ва сагу хук ба панҷ шаб, мешу буз ба як шаб ва низ чунин аст...⁴, низ чунин андар сӯроҳзиёну обзиён ба як шаб.

Занро даштону гӯсфандонро вардагӣ⁵ аст, зеро (хангоме) ки гӯсфандон варда шаванд, хун мезанад⁶. Занро то даштон боз ҳамеояд, бошад, ки обистон шавад, аммо дар он даҳ шаб пеш- (обист) бошад. Чун аз даштон шуста шавад ва хангоме ки замони обистанӣ омада бошад, агар тухми мард нерумандтар аст писар, агар они зан нерумандтар аст, духтар падид меояд. Агар харду тухм баробар бошад, дугонаву сегона аз ӯ ояд. Агар тухми нарон пеш (аз хангоми обистанӣ) ояд, пиҳ шавад ва ба мода афзояд, аз

он фарбеҳ шавад. Агар тухми мода пеш (аз расидани тухми мард) ояд, хун шавад, мода аз он низор шавад. Тухми модагон сарду хавид асту тозиш аз пахлуст ва ранги сурху зард аст. Тухми нарон гарму хушк асту тозиш аз мағзи сар аст ва ранги сапеду кабуд. Тухми модагон пеш биёяд, дар захдон фароз гардад, тухми нарон бар (он) биистаду он захдонро пур бикунад. Ҳарчи аз он бозмонад боз ба хун шавад, ба рағҳои модагон дар шавад, ба ҳангоми зоиш, (чун) шир ба пистон бозояд; ўро, ки зоиш аст, бад-он фарзанд парворад⁷, зеро ҳамаи шир аз тухми нарон бошад. Пас, он тухми нарон дар модагон бимонанд шир афрӯша⁸, пила бандад ва он даҳони захдон (ба якдигар) омезад⁹.

Они шутурон¹⁰ чихил рӯз, они мардумону аспсардагону говон ва дигар аз ин гуна сӣ рӯз, они гӯсфандон шонздаҳ рӯз, они сагон даҳ рӯз, они рӯбоҳ ҳафт рӯз, они росу панҷ рӯз, они мушон шаш рӯз ба шусрӣ истад¹¹. Пас се рӯз ба омезагӣ истад¹²: шусру хун. Сипас, чунон бувад, ки даштак¹³ рушд кунаду чашму гӯшу бинниву даҳон аз ӯ рӯяд. Дасту пою дигар андому ҳамаи устухону мӯй аз падарон аст, хуну гӯшт аз модарон. Сипас, они шутурон ба шаш моҳ, они мардумону аспсардагону говон ба панҷ моҳ, они росу ба як моҳ, они мушон ба понздаҳ рӯз бар модар пайдо шаванд. Ҳар хӯришero, ки хӯрад, эшонро низ аз он афзоиш бувад. Пас, ба дувоздаҳ моҳ шутур, ба даҳ моҳ мардуму аспсардагону говон, ба панҷ моҳ гӯсфандон, ба панҷ моҳ сагон, ба се моҳ рӯбоҳу хук, ба ду моҳ росу, ба як моҳ мушон зоянд.

Дар бораи мурғон гӯяд, ки олуҳ,¹⁴ долман¹⁵ ва симурғу дигар мурғҳои бузуртгар чихил рӯз ба шусрӣ, сӣ рӯз ба омезагӣ, понздаҳ рӯз ба хоя, даҳ рӯз ба пар рӯидаанд. Дигарон ҳафт шаб дар шуср (ӣ), ҳафт (шаб) ба омезагӣ ва ҳафт (шаб) ба хоянд то ба аз тухм дар омадан¹⁶ ва ҳафт (шаб) то пар ба рӯидан.

Ин низ ҳамоно монанди шир асту бача. Аз зарда ҳастӣ ёбад, ўро сапеда чун (шири) гӯсфандон аст, зеро (дар) хоя, аз зарда гӯшту (аз) сапеда хӯрок аст. То дар (хоя) сапеда аст, бад-он ҳамзиянд, монанди нобурноён, ки чун, зода шаванд, ба шир зиянд. Ҳангоме ки он сапедаро хӯрад, монанди ҳангомest, ки бача (аз) шир (гирифта) шавад. Пас, ба берун ояд, бошад, ки худ чина чинад монанди хурӯс ва бошад, ки ба сабаби пар надоштан, модар чина диҳад.

Хурӯс, ки мурғи пародарш¹⁷ ва пешдахша¹⁸ низ хонда шавад, ба ҳар рӯз тухме кунад, бошад, ки ниҳонӣ, бошад, ки ошкоро миёни мардумон ринад. Дар (миёни) мурғон, танҳо хурӯс бад-ин гуна аст.

Соригар, ки ҳилоли дари¹⁹ (?) кучак низ хонда шавад, дар тобистон ба гармсер ва дар зимистон ба сардсер равад, дар соли се бор бача кунад. Як бори нахуст, бачаи \bar{u} ба зимистон (ояду) бизияд, як бори дигар дар сардогарм (ояду) бизияд, як бор дар тобистон (ояду) бачаи \bar{u} ро кирм бихӯрад.

Низ ин чаҳор чизро нар (ва ин) чаҳорро мода хонанд: осмон, филиз, боду оташ наранду ҳаргиз чуз ин набошад. Обу замину гиёҳу моҳи модаанд ва ҳаргиз чуз ин набошад. Дигар офаридагон нару мода бошанд.

Дар бораи моҳиён чунин гуяд, ки ба ҳангоми фарзандхоҳӣ, бар он оби тозон, ба об фурӯ шаванд ба дарозии як ҳоср, ки як чаҳоруми фарсах аст. Ду-ду ба об фурӯ шаванду як ҳосро ба ҳамон гуна ба пазираи об боз оянд ва дар он омаду шуд танро ба якдигар фароз соянд ва эшонро хай²⁰ гунае биафтад, то ҳарду обистан шаванд. Ба дарёи Фароҳкард ва дарёи Камруд ва дигар об(ҳо ва) дарё(ҳо), ки пуру обчар²¹ ва ҳаракати об бад-онҳо нест, чун бод дар афтаду обро биронад, моҳиён бад-он ҳаракати об, ба ҳамон гуна (ҳаракат) кунанду эшонро чунон дар назар оянд, ки он об тозон аст. Ин моҳиён ба танукоб фарзандхоҳӣ кунанд ва ба жарфоб зоянд.

Дар бораи Воси панча садваром²² гӯяд, ки (вайро) понсад бача расад; кармоҳиро²³ дувист ҳазор, ин он аст, ки парвор кунанд; арзукаро²⁴ нуҳ ҳазор, марзукаро²⁵ ҳашт ҳазор; варзукаро²⁶ ҳафт ҳазор; таковирйоро²⁷ шаш ҳазор, ...ро²⁸ панҷ ҳазор; ҳар як пашмозагро²⁹ чаҳор ҳазор; сумақчитро³⁰ панҷ ҳазор дар сол бача расад. Ин номи моҳиён ба Авесто (омада) аст. (Инон) низ чун он моҳиёни хоядоранд (ва) ҳар як чуфтеро дар дарё ба ҳамон гуна чуфтгирист. (Ҳангоме ки) хояҳо бирасад, чунон ки (бачаи) гӯсфандон ба захдон,³¹ ҳар як аз он хояҳо ба замонаи хеш, чун чунин парвор шуд, бад-он сӯроҳи дар шикам, ки дар хоя бад-он пайваста аст, берун рида шавад. Он тухм дар об парвор шавад, бишқуфад, моҳии кӯчак аз он падид оянд, андак-андак бузург шавад, ба андозаи паймонаи худ. Моҳӣ, ҳангоме, ки дар он жарфоб гардад, тухм гузорад. Бошад, ки он тухмро хӯрад, онро, ки наёбад, бипароганад ва он парвор гардад.

Низ ҳамин гуна аст гиёҳи обиву заминӣ, аз худии худ мева (ҳо) бирасанд, ки эшонро гушне нест.

Ба моҳи Шаҳривар, ки моҳи Тир баҳизагист, ки Мадйушам аст, моҳиён обистан шаванд; ба моҳи Фарвардин, ки моҳи Спандормад баҳизагист, ки Ҳамаспахмадем аст, бизоянд.

Аз мурғони нар онро, ки тухм кунаду афганад, танҳо хурӯс аст, ки бошад, ки ба биниши мардумон биафганад.

Дар бораи чигунагии гиёҳон

Гӯяд ба «Дин», ки пеш аз омадани он Аҳриман, хору пӯст бар гиёҳ набуд, зеро сипас, дар (даврони) аҳриманӣ дорои пӯсту дорои хор шуд, зеро патёра ба ҳар чиз омехт, аммо ба гиёҳ бештар омехт. Аз он рӯй, чанд (гуна) гиёҳ аст, ки бештар омехта шудааст, монанди бешу балодур, ки захрдоранду мардуму гӯсфанде, ки аз онҳо хӯрад, мирад.

Бо панҷоҳу панҷ сардадона, дувоздаҳ сарда гиёҳи доруӣ аз Гови яктоофарида падида омадааст. Аз он гиёҳони асли, (нахуст) даҳ ҳазор гиёҳ ва (сипас) яксаду си ҳазор сардае дар сарда, гиёҳ бар замин¹ рустааст. Аз ин ҳама тухм, дарахти Бастухма дар дарёи Фарохкард рустааст, ки ин ҳама гиёҳонро тухм бад-ӯст², ба он (тухмҳо, ки аз) Гови яктоофарида падида омад. Ҳар сол Симурғ он дарахтро биафсонад, он тухмҳои (фурӯрехта) дар об омезад, Тиштр (онҳоро) бо оби боронӣ ситонад, ба кишварҳо боронад. Наздик бад-он дарахт Ҳауми сапеди дармонбахши покиза дар (канори) чашмаи Аредвисур руста аст. Ҳар ки (онро) хӯрад, бемарг шавад; ва онро Гаукарандарахт хонанд³.

Чунин гӯяд, ки Ҳауми дур (дорандаи) марг (ки) ба хангоми Фаршкард анушагиро аз ӯ ороянд, гиёҳонро сарвар аст.

Бошад, ки гиёҳ ин чанд гуна аст: дор, дарахт, мева, дона, гул, испарғам, тарра⁴, афзора⁵, гиёҳ, ниҳол, дору, часб, ҳезум, бӯй, равған, рангу чома.

Тафсили онро гӯям:

Ҳарчиро бор ба хорбори мардумон меҳмон несту солвор аст, монанди сарву чинор, сапедору шамшоду шизу⁶ газ ва дигар аз ин гуна, дор хонанд.

Ҳарчиро бор ба хорбори мардумон меҳмон асту солвор аст, монанди хурмо, кунор, ангур, бихӣ, себ, бодрангу анору шафтолуву амруду анчиру гавзу бодому дигар аз ин гуна, мева хонанд.

Ҳарчиро бор шоистаи хорбори мардумон бошад ё набошаду солвор бошад, дарахт хонанд. Ҳар чи ба хӯроки харрӯза⁷ шоиста асту чун бар бистонед, бун бихушқад, монанди гандуму чаву биринчу гиргир⁸, мажу⁹, бану¹⁰, арзану¹¹ говарсу¹² нахӯд ва дигар аз ин гунаро дона хонанд.

Ҳарчиро барг бӯё ва ба дастварзи мардумон кишта шаваду ҳамвора ҳаст, испарғам хонанд.¹³

Ҳарчиро шукуфа хушбӯӣ асту ба (даст) варзи мардумон хангом-хангом бошад, ё бун ҳамвора ҳаст ва ба хангом ба шукуфаи хушбӯӣ (аз ӯ) бишкуфад, монанди гулу наргису ёсуману настарану олола, кабика¹⁴ ва бунафша, кордак¹⁹ ва дигар аз ин гуна, гул хонанд.

Ҳарчиро бар хушбӯӣ ё шукуфа хушбӯӣ асту дастварзи мардумон несту ба хангом²⁰ бошад, ниҳол²¹ хонанд.

Ҳарчӣ ба хорбори сутуруну гусфандон меҳмон аст, гиёҳ хонанд.

Ҳарчӣ ба пешпорагӣ дар шавад²² афзорҳо хонанд. Ҳарчӣ бо нону хӯрок хӯрдани меҳмон аст, чун исфаночу карафсу кашнизу когиза,²³ тарра хонанд.

Ҳарчӣ чун шону²⁴ ной,²⁵ пунба ва дигар аз ин гунаро чома хонанд.

Ҳарчиро мағз дорои чарбӣ аст чун кунчиди душдонаву²⁶ (?) шохдонавузайту дигар аз ин гуна, равған хонанд.

Ҳарчиро чома ба (он) шояд раштан²⁷ монанди каркуму дори парниёну зардчӯба ва...²⁸, руносу²⁹ нил³⁰ ранг хонанд.

Ҳарчиро реша ё пӯст³¹ ё чуб бӯест, чун кундар³² рошт,³³ кӯст,³⁴...³⁵ сандал,³⁶ палангмушк³⁷, кокула³⁸, кофур³⁹, бодинчӯӣ⁴⁰ ва дигар аз ин гуна, бӯйдор хонанд.

Ҳарчиро аз ӯ часби⁴¹ гиёҳе наёяд, жада⁴² хонанд.

Ин ҳама чӯби ин гиёҳонро чун бурида шуд, хушк ё тар, хезум хонанд.

Ин ҳама гиёҳонро ба танҳой тоқ, дор, ван хонанд.

Гиёҳон ҳама бар ду гунаанд (ки онҳоро) дубахшиҳо ва якбахшиҳо⁴³ хонанд.

Меваҳои моявар⁴⁴ сӣ гуна аст. Даҳ гунаашро даруну берун шояд хӯрдан, монанди анчиру себу бихиву бодрангу ангуру тутбуну амруду...⁴⁵. Даҳ (гуна)-ро берун шояд хӯрдан, дарун нашояд хӯрдан, монанди хурмову шафтолуву зардолу, санчид,⁴⁶...⁴⁷, кунор, олуча⁴⁸ ва...⁴⁹. Даҳ (гуна) он аст, ки дарунро шояд хӯрдан, берунро нашояд хӯрдан, монанди гарду, бодому норгилу⁵⁰ фундуку⁵¹ шохбулуту дарахти гургонӣ, ки писта низ хонанд ва чизе беш аз (ин) аст, аммо моявар ин чанд аст.

Онро, ки аз пайванди⁵² ду дарахт нишонанд, монанди биҳ-хурмал ва олуча-бодом (?)⁵³ ва дигар аз ин гуна, пайвандӣ хонанд.

Инро низ гӯяд, ки ҳар гуле аз они Амшоспандест; ва бошад, ки гӯяд: муруду ёсуман Ҳурмаздро хеш аст ва ёсумани сапед Баҳманро, марзангуш Ардибиҳиштро, шоҳиспарғам Шахриварро, палангмушк Спандормадро, Савсан Хурдодро,

чамбаг Амрдодро, бодранг Дай-ба-Озарро, (озар)юн Озарро, нилуфар⁵⁴ Обонро, мурви сапед⁵⁵ Хурро, наргис Мохро, бунафша Тирро, мизварс⁵⁶ Гаушро, кордак⁵⁷ Дай(ба-Мехр)ро, (гули) ҳамешабишкуфта Мехрро, хайрии сурх Сурушро, настаран Рашнро, бӯстонафрӯз Фарвардинро, сунбул Бахромо, хайрии зард Ромро, бодрангбӯя Бодро, Шанбалид Дай(ба-Дин)ро, гули яксадбарг Динро, ҳамешабахор Ардро, олола Аштодро, ҳауми сапед Осмонро, бонуиспарғам⁵⁸ Зомиедро, каркум⁵⁹ Мороспандро, мурви Ардашерон Анағронро. Ҳауми эзидро Ҳаум аз се оин хеш аст.⁶⁰

Дар бораи танаи⁶¹ гиёҳон гӯяд, ки ҳар танаеро сиришки обӣ бех таҳ аст ва оташ чаҳор ангушт аз пеши (он қарор дорад).

Аз ҳамаи ҳован шуд (найҳо⁶²), барг⁶³ кунорро ҳован (шуданӣ)тар⁶⁴, ...⁶⁵ хонад.

Дар бораи сарвари мардумону гӯсфандону ҳар чизе

Ба «Дин» гӯяд, ки ман нахустин мард, Каюмарси равшану сапедачашро офаридам. Ӯ бузургтари (мардумон) аст, аммо ӯ сарвари эшон нест, зеро Зартушт сарвар аст, ҳамаи сарварӣ низ аз Зартушт буд.¹

Харбузи² сафед, (ки дар баробари) Зартушт сар фуруд дорад, бузонро сарвар аст; нахуст ӯ аз он сарда фароз офарида шуд. Гӯсфанди сиёҳи³ сапедорвора гӯспандонро сарвар аст; нахуст аз сардаи эшон ӯ офарида шуд. Шутури сапедмӯйзону дукӯҳона шутуронро сарвар аст. (Аз говон), нахуст гови сиёҳмӯи зардзону офарида шуд; ӯст говонро сарвар. (Аз асбон), нахуст аспи сапеди зардгӯши⁴ дурахшонмӯи сапедчашм фароз офарида шуд; ӯст сарвари(асбон). Хари сапеди гурбапой (?) харонро сарвар аст. Нахуст аз сагон, саги сапеди зардмӯй офарида шуд; ӯст сагонро сарвар. (Аз фарохрафторон), нахуст харгӯши бӯр фароз офарида шуд; ӯст фарохрафторонро сарвар. Инон дар (миёни) дадон дастомӯзанд, зеро кӯхчӣ (н)естанд. Нахуст аз мурғон симурғи сеангушта буд; ӯ сарвари (мурғон) нест, зеро каршефт сарвар аст, он мурғе, ки динро ба Вари Чамкард бурд. Нахуст аз росуҳо қоқуми сапед офарида шуд; ӯ росуёнро сарвар аст. Чунин гӯяд, ки қоқуми сапед (он аст), ки ба анҷумани Амшоспандон омад. Кармоҳӣ, ки араз аст, чонварони обиро сарвар аст. Рӯди Даити обҳои тозандаро сарвар аст. (Руди) Дорочаҳ рудборонро сарвар аст, зеро хонаи падари Зартушт бар бори⁵ (он) аст; Зартушт он ҷо зода шуд. Бешаи Арвас бешахоро сарвар аст.

Хугари баланд, ки оби Аредвисур бад-он чаҳад, баландихоро сарвар аст. Он чо, ки ситораи Садвисро гардиш (бар) фарози (он) аст, гавдихоро сарвар аст. ⁶

Ҳауми ҳованӣ⁷ гиёҳони (ду) бахширо⁸ сарвар аст. Дарманай⁹ даштӣ гиёҳони якбахширо сарвар аст. Гандум ғаллоти ситабрдоноро сарвар аст. Арзани тобистонӣ, ки (онро) гол¹⁰ низ хонанд, ғаллоти кӯчакдоноро сарвар аст. Кустӣ пӯшишхоро сарвар аст. Ду мард, ки бо ҳам фароз раванд, он ки донотару ростгӯтар аст, сарвар аст.

Инро низ ба «Дин» гӯяд, ки ҳамаи ҳастии моддиро баробар наёфаридам, (бо вучуди ин) ки ҳама якеанд; чаро (ки) фарро ро хешкорӣ дар касон бисёр аст, ҳаркӣ он нек варзидан гирад, он гоҳ ўро арҷ беш аст, чунонки об(ҳо) баробар офарида нашуд, зеро Аредвисур, оби покиза, (ба) ҳамаи обҳои дар осмону замин арзад ба ҷуз Арвандруди Хурмаздофарида. Аз гиёҳон, хурмобун, ки гиёҳи дупора¹¹ хонда шавад, (ба андозаи) ҳамаи гиёҳони миёни осмону замин арзад, ба ҷуз дарахти Гаукаран, ки бад-ӯ мурда хезонанд.

Аз кӯҳҳо, кӯҳи Абарсин (ки) буни (он) ба Систону сари (он) ба Чинистон¹² аст ва бошад, ки кӯҳҳои ҳамаи Порт хонад, (ба андозаи) ҳамаи кӯҳҳои миёни осмону замин арзад, ба ҷуз Албурз. Аз мурғон чамрушмурғ аст (ки ба андозаи) ҳамаи мурғони миёни замин осмону арзад, ба ҷуз симурғи сеангушта.

Хулоса ин ки (ҳаркӣ) кори бузург кунад, он гоҳ ўро арзиш бузургтар аст.

Дар бораи чигунагии оташ

Дар «Дин» гӯяд, ки панҷ гуна оташ офарида шудааст, ки оташи Березисава¹, оташи ҳуфриён², оташи Урвазишт³, оташи Вазишт⁴, оташи Испеништ⁵ аст.

(Оташи Березисава худ дар Гарудмон биёфарида шуд)⁶, оташи Ҳуфриён (ки) беҳфиранофтор маъно шавад, он аст, ки дар тани мардумону ҷонварон аст. Оташи Урвазишт он аст, ки дар гиёҳон аст. Оташи Вазишт он аст, ки дар абр ба пазираи Испанҷаруш ба набард истад. Оташи Испеништ (ки ба) баракатбахшанда маъно шавад, он аст, ки ба гетӣ ба кор дошта шавад ва низ оташи Баҳром аст.

Аз ин панҷ оташ яке обу ҳӯриши ҳарду ро хӯрад, монанди он ки дар тани мардумон аст, ки ба шикам офарида шудааст ва ўро хӯришу об гуворидан хешкорӣ аст. Яке об хӯрад, хӯриш нахӯрад, монанди он, ки дар гиёҳон аст, ки ба об зист кунанду

бирӯянд. Яке на об хӯрад на хӯриш хӯрад, об нахӯрад, монанди он ки дар гетӣ ба кор доранду низ оташи Баҳром. Яке на об хӯраду на хӯриш, монанди оташи Вазишт ва он ки Березисава аст ва он ки дар замину кӯху дигар чиз аст.

Ин се оташро, (ки иборат)анд (аз) Озарфарнбоғ, Гушнасп ва Бурзинмеҳр Ҳурмазд дар оғози офариниш чун се фарра ба посбонии ҷаҳон фароз офарид. Бад-он тан, фарамандона, ҳаме дар ҷаҳонанд. Дар подшоҳии Тахмураш, чун мардум ба пушти гови Сарисуг аз Хванирас ба дигар кишвар(ҳо) мегузаштанд, шабе миёни дарё, ба боди саҳту мавҷи дарё, оташдон, ки оташ дар ӯ буд, ки ба пушти гов ба (як) ҷой карда шуда буд, бо оташ ба дарё афтоду он ҳар се оташ чун (он) як фарра, ки ба ҷойгоҳи оташдон бар пушти гов буд, дурахшиданду ҳама (ҷо) равшан бибуд ва он мардумон ба дарё бозгузаштанд. Ҷам дар подшоии (худ) ҳамаи кор(ҳо)ро бештар ба ёрии он ҳар се оташ мекард. Ӯ Озархураро⁸ ба додгоҳ, ба Фараҳмандкӯх, ба Хоразм нишонид. Ҳангоме, ки Ҷамро бибуриданд, фарраи Ҷамро аз дасти Заҳҳок, Озархура раҳой бахшид:

Дар подшоии Гуштоспшоҳ, чунончи аз «Дин» бармеояд, (оташи фарнбағ) аз Хоразм ва Равшанкӯх ба сарзамини Кориён⁹ нишонда шуд, чунон ки акнун низ он ҷо мондагор аст.

Озаргушнасп то подшоии Кайхусрав бад-он оини посбонии ҷаҳон мекард. Чун Кайхусрав буткадаи (канори дарёи Чайҷаст)-ро ҳамеканд, бар ёли асп (Кайхусрав) нишасту тирагиву торикиро аз миён бурд ва (ҷаҳонро) равшан бикард. То буткада вайрон шуд, ба ҳамон ҷой, бар фарози Аснаванд (кӯх)¹⁰, оташгоҳе нишонда шуд. Бад-он сабаб (онро) Гушнасп хонанд, ки бар ёли асп нишонда шуд.

Озарбурзинмеҳр то подшоии Гуштоспшоҳ ба ҳамон гуна дар ҷаҳон мевазид, посбонӣ мекард.

Чун анушаравон Зартушт дин оварду барои ривоч бахшидани дину бегумон кардани Гуштоспу фарзандони (вай, то) ба дин эзидон истанд, бас чиз ба ошкорагӣ намуду кард, Гуштосп (ин оташро) ба кӯҳи Реванд,¹¹ ки (онро) Пуштаи Гуштоспон хонанд, ба додгоҳ нишонид.

Ин ҳар се озар оташи Баҳроманд ва ҳамаро тан ҳамон оташи гетист. Он фаррае, (ки) ба-д-эшон меҳмон аст, монанди тани мардумон аст, ки (чун) дар шиками модар фароз бошад, равоне аз мину (бад-он) барнишинад, ки он танро то зинда аст, бегумон бироёнад; чун он тан фуру мирад, тан ба замин омезад, равон боз ба мину шавад¹². Низ бошад, ки хангоме ки ҳазор оташи моддиро бад-он як (оташ) кунанду бад-он ниранг, (ки)

ошкор аст, зӯҳр (бад-ӯ) диҳанду ба додгоҳ нишонанд, он гоҳ, минуӣ аз фарраи оташон бар ӯ нишинад¹³. Ба монанди он(се озар) низ, ки бар оташи моддӣ меҳмон шуданд, (ин) дигарон низ оташи Баҳроманд. Эшонро тан аз оташи моддӣ асту равон он фарра аст, ки аз худоён (барои) нишондан бар онҳо ояд. Акнун низ ба ҳамон гуна, аз миёнбарии дурӯғӯ посбонии мардумон мекунад. Чун биафсоранд, он фарра боз ба минувон расад. Оташро, ба (ном), Баҳром аз он рӯй хонанд, ки хамаи оташҳоро дар ҷаҳон дар пуште аз Баҳром ва посбонӣ аз Сурӯш аст ва эшонро бо ҳам ҳамкорист. Озарфарнбағ, ки осурвани озарҳост ва Озаргушнасп (ки) артиштар ва Озарбурзинмеҳр (ки) вастриуши (озарҳо) хонда шаванд, бад-он ҳамкорӣ бо Баҳроманд ва то фаршкард посбоникунандагони ҷаҳонанд. Чунонки ошкоро дида шавад, чун...¹⁴, деу дурӯғ зананд, он гоҳ мардумон гӯянд, ки «оташе¹⁵ бигузашт».

Оташи Баҳром бисёр аст. Ҳар якро шоҳе биншондааст. Тафсили (он) бисе аст, монанди оташи Вардастар, ки ба Бахлон¹⁶, дар Пешадех (?) Фаридун нишондааст; Озаркоткон¹⁷, ки Зоби Таҳмосбон дар сарзамине нишонид (ки) бад-он Подошкош¹⁸ хонда шавад; оташи Каркӯйро, ки се оташ¹⁹ ба Систон аст, Афросиёб нишонид (ва он) ҳангоме (буд), ки подшоии Эроншаҳр кард. Дигар (оташҳо) онҳое ҳастанд, ки (аз) подшоии Гуштосп, ҳангоме ки дин омад, то поёни (даврони) Сосониён нишонда шудаанд, бо номҳои бисёру шумори бисёру шнумани²⁰ бисёр; ва ҳамаро оташи Баҳром шуморанд. Бисёре дар шоҳии тозиён афсард, бисёре акнун низ ҳаст. Яке-якero (замони) биншастан (тавассути ҳар) шоҳ пайдост. Оташи Фармгарро²¹ пайдост, ки бе хӯриш месӯзад. Ба рӯз дуду ба шаб оташ пайдост. Чун чизе пок бад-ӯ афгананд, пазирад, агар он (чиз) риман аст, бозафгананд. Аз гармо ба наздики (он) шудан нашояд ва ҳеч чодугару гуноҳкоре бад-ӯ шудан наёрад. Гӯянд, ки ноҳияти Мони Гайугон аст. Гӯяд, ки оташе ба ҳамон оин ба Кумиш²² аст (ки онро) оташи бехӯриш хонанд, (ки) хокистар нухуфтан нашояд.

Чун бар ӯ ҳезум ниҳанд, сӯзад ва чун наниҳанд, ба ҳамон гуна сӯзад. Бошад, ки чунин (низ) гӯянд, ки оташи Фармгар он аст.

Дар бораи чигунагии хоб

Дар дин гӯянд, ки бо оғози офариниш, нахуст, хоб ба тани марди понздаҳсолаи сапедчашм офарида шуд. Ӯро низ девон

табоҳ карданд, ҳамон гуна ки обу гиёҳу чонвару ҷангалу кӯҳу дашт¹ ва ҳатто² сангро ҳаме табоҳ кардаанд, ки ба гавҳари ӯ дар омехтаанд. Он хоб ба монанди асби ҷавони ҷаҳор ё панҷсола, ки аз паси модагон шавад, ӯ низ аз пас бар мардумон расад. Аз болои сар то зону ба он андоза замон мегирад, ки се ё ҷаҳор «пата аҳу ваирӣ»-ро аз оғоз бихонанд.

(Хоб) дорои танофарида нашуд, зеро ба ҷудой аз тан, ба якбора (бо ҳам) офарида шуда буд, хоб аз паси (он) буд.

Чун мардум беш аз дарозии ҷаҳор «вачаст» бихобанд, ромиш ёбанд. Хоб ба ҳамаи мардум бирасад, чун яке бихобад, бад-он дигаре истад. Агар ҳамаи мардум нахобанду ба кӯшоӣ кор⁴ кунанд, назди ҳар кас, ба ҳастии худ, ки хоб аст, баристад.

Инро низ гӯяд, ки заминро обу гиёҳ на ба сабаби кӯшиш бор диҳаду на ба сабаби хуфтагӣ ва...⁵ аст, ки бор надиханд, зеро кӯшоиву хуфтагӣ ва ...⁶ дар навъи мардумону чонварон буд.

Дар бораи чигунагии бонгҳо

Инро низ гӯяд, ки чишоракбонг¹ он буд, ки чун парҳезкори нолонро кор фармоянд, чунин нолон шавад, зеро марди парҳезгарро чун аз Аҳриман бадӣ бар омада бошад, нола бояд кардан, ки маро баҳмон² чиз бояд, ё маро баҳмон бадист; ва барои (фуру) нишонидани он бадӣ ҳар чизеро дар гетӣ кор бояд фармудан³.

Ва ин бонг⁴ он аст, ки парҳезгорон навозанду Авесторо бархонанд; барбат, танбӯр, ҷанг ва ҳар сози зеҳиро⁵, ки навозанд, вин хонанд.

Сангбонг (овози) он (санг) аст, ки донае бад-он барои парҳезгорон орд кунанд, ки осие аст. Аз он рӯй парҳезгоронро ном барад, ки ҳамаи некӣ барои парҳезгорон офарида шудааст ва дурвандонро аз он ба ҳамон оин баҳраварӣ аст. Пас, ҳар чиз парҳезгоронро, ки ба кор баранду ба ранҷ доранд, танине, ки аз он ояд, бонги некӯ хонда шавад, агар дурвандонрост, ба бедод аст, ба бонг набояд дошт.

Оббонг (овози) он (об) бувад, ки ба тозиш фароз тозад, ё аз абр фуруд ояд, ё пазира барҷаҳад, ё мардуму гӯсфандон бад-он гузар кунанд.

Гиёҳбонг он аст, ки чун буни (дарахтро) зананду бар замин афтад⁷, (барояд).

Заминбонг он (овоз) аст, ки чун чизе бар ӯ фуру кӯбанд, ё санг аз кӯҳ бикананд, (барояд). Инро низ гӯяд, ки гиёҳро чун бун зананд, буни⁸ гиёҳ ба гиёҳе, ки ба наздики он гиёҳ аст, омезад.

Дар бораи пушту рӯи замин гӯяд, ки ўро ин рӯй аст, ки бар он гиёҳ рӯяд. Ўро он пушт аст, ки дар паси ўст, ки зери ўст ва (бар ў) ҳеч чиз нарӯяд.

Дар бораи чигунагии бод, абру борон

Гӯяд дар «Дин», ки он боди некӯ аз ин замин фароз офарида шуд ба тани марди понздаҳсолаи сапедчашм, ки ўро чома пӯшиши сабзу мӯзаи чӯбин¹ аст. Дар гузари² (?) чунон сахт³ дилпазир⁴ аст, ки чун бар мардумон омад, он гоҳ эшонро чунон хуш омад, ки ба тан ҷон (ояд). Аз замин бар омад, то майро⁵, ки абр аст, бивазонад. Ниме ба сӯи рости хуршед бозгашт, ниме (ба сӯи) теги моҳ гашт. Ба сарчашмаи Аранг равад, бар баландӣ, гузари (ў) пайдо шуд. Аз бими девон, ба ҳар чиз чудо-чудо бингарист, ба тавоноӣ ва ба нерӯмандӣ фароз рӯяд ва он захрро аз ҳам дарид, ки Аҳриман дар замин гуиёҳ омехта (буд). Чун ба неру абру бирӯфту⁶ дарёҳо аз ў сохт, пас, девон аз паси бод ба кӯшиш фароз бирафтанду бодро низ олуданду сушт бикарданд. Пас, бод бо тани хастаи худ⁷ бад-он шитоб бар ҳамаи кишвар(ҳо) наёмаду тика-тика бишуд.

Чунин гӯяд, ки Аҳриман ба девон гуфт, ки: «Ин бодро бимиронед, (ин боди) чираи диловари Ҳумаздофаридаро, зеро агар шумо бимиронед, он гоҳ, ҳамаи офаридагонро миронида бошед». Бад-он набард, ба сабаби Войи Дирангхудой, ки ўро, ба гоҳ, ба ёрӣ наёмад, бод сушт шуд. Акнун аз баровадану бурдани даму омаду шуди (нафас) мардумону гӯсфандон вазад.

Бод, нахуст, аз ин кишвари Хванирас ба Арза ва Сава бигардаду аз он ҷо ба шитоб ба кишвари Фрададафшу Видадафш гардад ва аз он ҷо ба шитоб ба кишвари Хванирас гардад.

Чун ба ҳар кишваре ояд, аз ҳар ноҳияте вазад, ба ҳар оинае вазад, сарду гарм, хавиду хушк, ҳама якест. Чун бар ганд гузарад, гандагӣ, чун бар бӯйи (хуш) гузарад хушбӯйӣ, чун бар сард – сардӣ, чун бар гарм – гармӣ ва ба ҳар чизе гузарад, он гавҳарро оварад. Бод ин замини дорои зеру забар, дорои гавдиву дарёву нигоҳдори ҷони мардумону гӯсфандонро нигоҳ медорад. ҳар чизеро назми замона аз бод аст. Ба сабаби сустӣ, ба фарра буду бевуд вазад. Чун ба фаррабуде вазад, (онро) боди ҷонханч⁸ хонанд. (Агар) ба сабаби тика-тика шудан, аз ноҳият тозад, (онро) ба ном-ном хонанд. Чун ба судмандӣ вазад, онро фароравонбод хонанд. Чун ба зиёнмандӣ вазад, боди ҷонханч (хонанд), зеро (ҳама чиз) табоҳу сушт карда шавад.

Дар бораи абр гӯяд, ки афзоре минуиест, ки ба чашми гетӣ дидану гирифтани нашояд. Чун Тиштр ба неруи бод обро ба Андарвой орошт, он абр, ба минуӣ, ба ҳар ҷо бирасид, он об, сиришк-сиришк бад-он афзор борид. Агар чунин намебуд, он об ба Андарвой меистоду ба ноҳият, ноҳият бурданро тавон намебуд, на сиришк-сиришк, балки ба як пора меборид. Ин ки ба Андарвой пайдост, ки мардумон абр хонанд, кафи об аст монанди кафе (ки) бар сари дег гирд ояд. Чун бисе бар ҳам омад, ба сиришк фуру резад. Агар низ абр хонанд, шояд, зеро ҳар об, ки ба Андарвой шавад, он абр (онро) ба минуӣ ҳамроҳӣ кунад (ва он обро) бипазирад. Чунин гӯяд, ки абр он минуест, ки он оби моддиро барад, бошад, ки абр хонанд, бошад, ки обрез⁹.

Дар оғоз офариниш аз ноҳияти Ховарон¹⁰ пайдо шуд, зеро бод обро бад-он ҷо тозонид. Он ҷоро бункадаи абр хонанд. Акнун низ ба ҳамон оин, бод он обро ба Ховарон месипузад, аз Ховарон абрро орояд, ба ноҳият – ноҳият оварад, барад. Он неку абрро¹¹ гӯяд, ки: «Ман аз об фароз офаридам (абрро) саҳт дилпазир, ки чун бар мардумон фароз борад, чунон эшонро хуш ояд, ки танро ҷон бошад». Ба оғози офариниш, аз дасти рост Хуршед баромад, дуруст чун ҷоми май. Чун баромад, сӣ шабонарӯз он боронро соҳт, ки захри храфастронро аз кор биганду зиреҳи Фарохкард аз ӯ падида омад, пас аз биншондани он борон, аз кӯшиши девон, он борон низ табоҳ шуд, ки тика-тика бишуд, чунонки худ навишта шуд, ки Апаоши дев бо Тиштр ва Испанҷруш бо оташи вазишта ба боронсозӣ набард карданд. Тундару озарахш пайдо омад ва он бороне соҳта шуд, ки дарёҳои шӯр аз он буд. Акнун низ ҳар сол се бор, ки Тиштр об ситонаду бозронад. Он корзор буду девону ҷодувон он ҷо ба набард расанд. Он се боронро (ба се замон) андозанд. Яке он ки бад-он коранд, яке он ки бад-ӯ хӯша расад, яке он ки ба-д-ӯ хӯшадона расад. Аммо бошад, ки аз табоҳгариӣ борон тика-тика борад.

Тиштр об аз ҳамаи дарё (ҳо) ситонад, аммо аз дарёи Фарохкард беш ситонад.

Чунин гӯяд, ки хари сепой, ки дар дарёи Фарохкард фароз чунбад, ҳама оби дарёро ба ошуфтагӣ андозад¹², обро ба навоҳии дарё афгананд, Тиштр ба ёриӣ фраваҳри парҳезгорону низ дигар эздони минуӣ фуруд ояд, бузург ҷоми боронро ба даст дорад, ки (онро) абрхунб барои паймона хонанд. Нахуст бар об ниҳад, дигар бигардонад, седигар пур бикунанд, бичунбонад, баргирад, фароз ба Андарвой шавад, пас он об, танҳо ба бод, фароз равад. Чунон гирдбод, ки хоку гардро ба Андарвой афрозад, бод низ бад-он оин, ба ҳамкорӣ бо Тиштр,

обро ба Андарвой оҳанчаду биистонад, кишвар ба кишвар биронад. Минуи абр ба пазираи (ӯ) истад, борад; чунонки ба чашмдид пайдост, ки гирдбод дар дарё обро ба Андарвой барад. Мардумон гӯянд, ки Тиштр об ситонад бад-он абзор.

Чун бод об ситонад – бошад, ки Тиштр, ки аз дарёи шӯр ситонад, он шӯриву гандагиро ба зирех ҳилад, онро, ки хуш аст, фароз бараду ба монанди меҳ (ба) Андарвой ҳамебараду¹³ биистонад, то ба Андарвой комилу ситабр кунад ва сиришк-сиришк борад. Чун девон ба патёрагӣ расанд, сардӣ бад-он хиланд, он обро биафсоранду обро он гуна хушк кунанд, ки то наборад. Низ бошад, ки сиришкро афсуранду тагарг борад, бошад, ки боронро аз чое, ки (дарҳоли) боридан аст¹⁴, сипӯзанд (то) ба чое бесуд борад. Чунончи дида мешавад, бошад, ки ба замини шӯр, бошад, ки ба ҳамон дарё ва бошад, ки ба кишти бум, ба фарабудӣ борад ва ба чое, ки бояд боридан, наборад. Чун бад-он гуна бувад, оташи Вазишт, ки дар абр офарида шудааст, (ба) душмании Испанчаруши дев он обро бигудозанд, гурз бар сари Испанчаруши дев баркӯбад. Ба сабаби сӯзиши оташи он гурзу гудозиши об аст (ки) равшанӣ дар об падида ояд, ки «озарахш» хонад ва (оташи Вазишт) чун он гурзро (бар сари) Испанчаруш баркӯбад, (вай) бонги сахмгин кунад, ки «гуррона» хонанд.

Оташи Вазиштро низ тан ҳамон оташи гетӣ аст, ки бо об дар абр аст. Ӯ ро фравахри он фарра¹⁵ аст, ки аз равшании бекарон бад-ӯ омадааст. Тиштр ва низ дигар эзидони минуй, ки бо ӯ ҳамкоранд, бо Апаоши деу ҳамкорони (ӯ) ба ҳамон оин набард кунанд. Чун девон пирӯз шаванд, он боронро тика-тика ба зиёнмандии офаридгор боранд, ё аз суди офаридгор сипузанд¹⁶. Чун эзидон пирӯз шаванд, ба судмандиву ба андоза боронанд. Чунин гӯяд, ки (агар) ба абаисти эзидон борад, як рӯзу ним борад. Як рӯзу ним (баъдеро, ки) борад (ба абаисти) чодувон, низ Кайагон ва низ девон аст. Аз он ҷо, ки бод абзори боронсозӣ аст, эзидони боронсоз низ, ки худ дар (чаҳони) омехтаанд, ба ҳамон абзор, ба неруи бод, обро ба абр анбор кунанд¹⁷ ва борон боранд.

Чунин гӯяд, ки чи чодувон хиланд, Кайагон хиланд, барои ранчи мардумон хиланд. Ҳам эшон дар (фазо) обро фароз баранд, ҳам дар замин фуруд баранд.

Гӯянд, ки (чун) ним рӯз борад, он низ боз ба ҳамон сарчашмаи обҳо шаванд, ки эшонро аз он барситонанд.

Инро низ гӯянд, ки ба оғози офариниш, хангоме, ки Аҳриман дархост, ба ҳамон рӯз борон бар ҳамаи замин бориду бод бар ҳамаи замин вазиду Хуршед бар ҳамаи замин тобид.

Инро низ гӯянд, ки чун Тиштр ба неруи бод обро ба Андарвой барад, харчи дар гирдоба¹⁸ аст бо об ба Андарвой шавад, монанди санг, моҳиву вазағу дигар аз ин гуна. Пайдоии он аз он аст, ки ҳамон чиз бо борон боз барад, ки моҳӣ бо вазағ ё санг борад.

(Онро), ки мардумон абр хонанд, он санг аст, ки ба тобиши оташи Андарвой, бад-он оин гарм шудааст, бо об бозборад.

Ин оташ, ки уфтад, ки ҳамаи мардум барқ¹⁹ хонанд, низ санг аст. Аз дарё бо об фароз ба Андарвой шавад, чун ба дасти девони душмани Тиштр уфтад, ба чодуй (онро) гирад, тофта кунанду табоҳ кунанд ва ба зиёни мардумон боз ба ҷаҳон оваранд.

Ин сутунакро, ки осмон пайдо бошад, ки мардумон санвар²⁰ хонанд, харчи обе²¹, зард, сабзу сурху норанҷӣ ²² аст, Вохши²³ деванд, ки ба душмани дурахшиши Тиштри неруманд²⁴ барои боридан, дар абр набард кунанд; бошад, ки эшонро девони Сомагон низ хонанд. Ва хар чӣ сапед аст Вохши эзидист, ки барои ёрии Тиштр, бо он девон набард кунанд. ҳамчунин, гирдоб (ҳо) ҳама девонанд (ки) Чашмагон (дев) анд. Чунон, ки Тиштр хангоме, ки ба неруи бод обро ба Андарвой ангезад, ки бо пазираи абр баранд ва бад-он оин бо абр кӯшанд.

Дар бораи заминларза²⁵ ошкор аст, ки ҳамон Чашмагондевананд (ки) он боди ҷондорро,²⁶ ки ҳаракат (аш) ба сӯроҳҳои кӯҳхост, ба ҷодугарӣ гузар бигиранд, ки бад-он рафтани набошад. Он андак замин, ки аз он бод (дар худ) дорад, ба ларзиш истад, шикофад, бодро гузари хеш бибувад. Бошад, ки кӯҳ фурӯ резад²⁷ бар замин дарёҳо гардаду хонумонро зеру забар кунад. Ҷое, ки кӯҳ нест, заминларза ба пайдой нарасад, наёяд, зеро он гузарро (ки) дар замин буд, гирифтагаш нашояд. Агар бигирад, зуд шикофад, бодро гузар буваду (ларзиш) ба пайдой нарасад, зеро боди базағ (?)²⁸ дар ҷаҳон ҳамон гуна аст, ки дар тани мардумон, (ки) агар эшонро ба сабаби палидии хун²⁹ боди бағаз дар рағҳо биистад. Боди ҷонӣ³⁰ омадану шудан натавонад, он тан дард кашаду ҷон низор шавад. Чун сутунба шавад, бод ҷоеро³¹ сипузаду тан мирад. Чандон, ки бадомезӣ бештар (бошад), боди базағ сутунбатар (шавад). Он гуна низ пайдост, ки (агар) мардум гуноҳкортар бошанд, он боди базағ, ки дар замин аст, ки Чашмагон (дев) хонанд, сутубатар (шавад)

ва газанд беш кунад; ва банди эшон низ ба ҳамон Абохтарон аст ва неру аз эшон ба ҳамон Абохтарон аст ва неру аз эшон бештар (гиранд).

Дар бораи чигунагии храфастрон

Гӯянд дар «Дин», ки Аҳриман ҳангоме, ки дартохт, вохши¹ храфастрону вохши базахро, чун мору каждому карабсу² ва мӯру магасу малаху дигар аз ин гуна, ба бисёр шумор бо обу замину гиёҳ даромехт. Бад-он гоҳ ки эшонро вохш буд, аз ин чаҳор унсур³ падида омадану зонуболу чаҳонро храфастрон биистод. Пас, бад-он борони бузург, чунонки гуфта омад, нобуд шуданд. (Аз) он оби вохшманди дар дарё ва он ки дар чаҳон бимонд, дигар бор⁴ берун шуданд. Нав-нав бад-он дисаву тан аз ин чаҳор унсур, ки обу замину боду оташ аст, ҳаме падида омаданд. Ба зоиш низ аз якдигар ба ҳамон гуна ҳаме падида омаданд ва эшонро ҳастиву равшани чашму боди ҷонии ҳурмаздӣ аст; ва аз он (ҷиҳат аст), ки дар чаҳонанд. Эшонро вохши базаҳгарӣ ва бадномагӣ (аз) они Аҳриман аст. Ин (тан) низ (барои) силоҳи⁵ (мардум) аст, ки то онро бинанд кушанд, ё аз эшон парҳезанд. Аз ин низ пайдост, ки (эшон) офаридаи Ҳурмазд нестанд, зеро эшонро он тани ногиромиву ранг ба ҷонварону дадон ҳамонанд нест. Эшонро тозиш, пайдоиву газанд кардан ба шаб, ба сабаби ҳамгаҳварӣ бо торикӣ аст. Дар ба кор бастанӣ биму газанду нобудгариву аз газандгарӣ (ба) офаридагон (боз) наистанд. Тани эшон дар омеза (ҳои) доруй, ба дармони (мардум) шавад ва офаридагонро аз он суд аст, зеро онро ҳастӣ аз он чаҳор гавҳару унсури ҳурмаздӣ аст.

Ҳамаи храфастрон се гунаанд: обӣ, заминӣ ва пардор, ки (эшонро) храфастри обӣ, храфастри заминӣ ва храфастри пардор хонанд. Аз обиҳо вазағу аз заминиҳо аждаҳои бисёрсар ва аз пардорҳо мори пардор бадтар (аз ҳамаанд). Мору аждаҳову аждаҳои дусару ҳафтсару... ва ... ва...⁶, ки пай оварад чун карабсу ва гурзаи думсиёҳу гурзаи кӯтоҳи⁷ захробадори бешай заминанд. Морон-дӯш⁸, онон низ ки морон-шоҳ хонанд, ки бар сари мори бузург нишинаду борику сапеду ба дарозии ангушт аст ва дигар бас гуна, ҳама морсардаанд.

Каждум ва...ва...ва...ва...ва...⁹ ва дигар аз ин гуна ҳама каждумсардаанд.

Карабсуву баргмору моҳанҷ (?) ва ...¹⁰ даштӣ ва дигар аз ин гуна ҳама карабусардаанд.

Пазуки¹¹ гӯҳгирдаку он ки ... ва ...¹² аст ва он ки почгузору¹³ донгузор¹⁴ аст ва регмезу...¹⁵ ҳама аз ин гуна пазуксараанд.

Кирми абрешим ва низ он ки «андар оташ» аст, ки дар ноҳияи Хуросон бувад, ки ранги сурхро аз ӯ разанд ва низ он ки «андар барф» бувад, ки ҳар як ба андозаи дастест ва дигар, ки дар чиз-чиз падида меоянд, ҳама кирмсардаанд¹⁶.

Мӯри донакаш ва низ он ки газанда аст ва низ он ки...¹⁷ ва мӯрчаи¹⁸ саворӣ хонанд ва мӯрчаву дигар аз ин гуна, ҳама мӯрсардаанд.

Магаси коскинӣ¹⁹ ва сиёҳу магаси ангубин, ки се гуна аст ва бавз²⁰ ки чанд гуна аст ва низ он ки хонаву ошёнаи гилин²¹ кунад, ҳама аз ин гуна, магассардаанд.

Дигар малахсардагон, он ки мардум кушад ва пашшасардагону низ кайксардагону²² парвонасардагону²³ вазағсардагон, ки (эшонро) тафсил дароз аст.

Аз ин храфастрон, ҳамон гуна, ки заминӣ ҳаст, обӣ низ ҳаст. Гӯяд, ки храфастр ҳама чодусту мор чодутар, аммо ӯро куштан нагӯяд. Низ он море ҳаст, ки захр ба чашм дорад ба нигориш мардумро бикӯшад, чунон ки газида шуда бошад. Он гуна низ ҳаст, ки аз ҷойи дур гову гӯсфанду аспу мардумро ба хеш боз кашаду ӯборад. Аждаҳо (Заҳҳок) низ он аст, ки бад-ӯ он чанд душдоноӣ²⁴ аст, ки ба монанди гуноҳкорон бадӣ кунад. кехтарин храфастр мӯрча аст. Ба сабаби чодудинӣ, (агар) чизи хӯрданиро ба дурӣ аз ӯ ниҳанд, бо итминон биравад, ки на ба бӯй ва биниш, балки ба чодуӣ онро биёбад. Мӯрсардагон донаи хорборро меситонанд ва ба чодудинӣ гарм мекунанд ва аз он ҳамгавҳари хеш ё каҷдум месозанд.

Бавзгуна, ки ошёни гилин кунад, кирм дар он ошён ниҳад, сари (онро) гираду ба хангоми (ки) сар барканад, бошад, ки он магаси косгин, бошад, ки ҳамон бавз буда бошад.

Дар бораи магаси косгин гӯяд, ки агар ба гӯшт рияд, кирм ва агар ба замин (рияд) кайк, агар дар Андарвой²⁵ (рияд) пашша, агар ба нишемани кабутар рияд, пилламори кӯк²⁶ аз ӯ падида ояд (ва) агар ба об (рияд) золу.

Дар бораи мӯр пайдост, ки агар ошёни ӯро сесад сол наёшӯбанд, ба мори пардор бозшавад²⁷. Ин сухан аз дастурон шунида шуд. Мори пардор агар соя бар касе (аз) мардум афганад, мирад. Додор бози сапедро барои аз миён бурдани он мор офаридааст, ки чун он мор пардор шаваду ба зери партави Хуршед равад, то соя бар мардуми ҷондор афтад, то миранд, бози сапед ба корзори он мор раваду бад-ӯ (он мор) кушта

шавад. Агар пирӯзӣ бозро бошад, мор кушта шавад; агар мор чира шавад, бозро кушад. Агар ҳарду ҳамзӯр шаванд, ҳарду ба як дигар печида шаванд, мурда бар замин афтанд, (чунон ки) бисёр кас дида (аст). Бисёре (аз) ин храфастронро Хурмазд, бо ҳамаогоҳӣ, ба суди офаридагон бозгардонид, монанди магас, ки ангубин кунад, кирм, ки абрешиму кугжи²⁸ аз ўст ва водак, (?) ки каждумро ва баргмор, ки моро кушад ва дигар аз ин гуна, ба монанди тири душманонанд, ки (чун) биёяд, аз кор намонад, боз ба ҳамон душманон афгананд. Он (кори) Хурмазд низ ба ҳамон оин афтод. Монанди моҳӣ, ки моҳӣ, мурғ, ки мурғ, дад, ки дадро кушаду хӯрад. Ин низ нишони набарду омезиш аст, ки ҳеҷ покӣ дар (ӯ ба кор) наравад.

Дар бораи чигунагии гургсардагон

Дар «Дин» гӯяд, ки Аҳриман он дуздгургро офарид, кӯчаку шоистаи (чаҳони) торикӣ: тирагизода, тирагитухма, тирагитан, сиёҳ, газанда, бемӯза¹, хушкдандон², ки бо он тани ошуфта бад-он аст, ки чун гӯсфанд дорад нахуст³ мӯй аз ӯ баркананд. Ӯ (гургсардагонро) ва понздаҳ сарда фароз офарид: нахуст гурги сиёҳ, кӯчаку сутургсарда, ки ба ҳарчӣ андар ёрад⁴, дартозад. Пас, дигар гургсардагон чун бабр, низ шеру паланг, ки (эшонро) кӯхтоз хонанд; юзу кафтору⁵ тура, ки жағол низ хонанд, ғор кананд ва (сардаҳои) гарзаву⁶ гурбаву он ки пардор аст чун буф, он ки обист чун (он) храфастри ғоратгари⁷ хуношом, ки гурги обӣ хонанду кӯса⁸ ва дигар обсардгон, сарда дар сарда, монанди дигар дад (он), то понздаҳум (ки) гурги чаҳорпост, ки чун ўро кӯдак бошад, ба рама равад⁹.

Аҳриман чун гарзаро¹⁰ биофарид, гуфт, ки: «Офаридам туро, ки гарзай, сездаҳум (сардаи) гургон, ки маро аз ту низ ин некист, ки дандон дарзаниву бисумбӣ (ва ҳама чизро) риман бикунӣ ва ҳар ки онро бихӯрад, бегумон¹¹ он дард аз ӯ нақоҳад». Чун мардумро бигазад, калач дар тан падид ояд. Аз он гургсардагон гарза бадтарин аст.

Чунин гӯяд, ки касе, ки чаҳор шери гург(сарда) бикӯшад, (вайро) карефа чандон бувад, ки як гарзаи кӯтоҳдунбро бикӯшад.

Дастурони дин инро низ гӯянд, ки Аҳриман ин гургсардагонро ваҳшӣ¹² хост офаринад, монанди табу дарду дигар дуруҷон, чун ба мардум расанд, (мардум ононро) набинанд ба Хурмазд силоҳро, колбади эшон ороост ва бад-он гоҳ (ки) ба Аҳриман нишон дод, Аҳриман ба сабаби пасдонишӣ, гуфт, ки: «он чиро ман хостам кардам, Хурмазд худ кард». Ӯ

(Хурмазд) он дурӯғро ба он колбад басту (онро) дорои ҳастӣ кард (то) офаридагон аз он бештар тавонанд парҳез кардан; ва аз ин низ пайдост, ки эшонро ороиши колбадҳо монанди гиромӣ сағ аст. Дадони бадофарида ҳамона на храфастргунаанд, бошад, ки аз бим дури чӯянду бошад, ки низ ба майл ром шаванд, монанди пилу шер.

Эшонро ҳастимандӣ аз чаҳор унсур: об, замин, боду оташ аст.

Дар бораи чиз¹-чиз, ки ба чӣ гунае офарида шудааст ва эшонро чӣ душманӣ омад

Гӯяд ба «Дин» ки ҳауми сапед, ки Гаукарандарахт хонанд, дар дарёи Фарохкард, бад-он дарёи жарф, рустааст, фаршкардсозӣ дарёбад, зеро анушагиро² аз ӯ ороянд. Аҳриман ба душманӣ бо ӯ, дар он жарфоб вазаге офаридааст, ки он ҳаумро аз миён барад. Боздоштани он вазағро Хурмазд ду моҳии Кар³ он чо биофаридааст, ки пиромуни ҳаум ҳамвора мегарданд. Яке аз он моҳиёнро ҳамеша сар ба (сӯи) он вазағ аст. Ҳам эшон, моҳиён, минухӯришанд, ки эшонро хӯриш набояд; то фаршкард ба набард истанд. Чое ҳаст, ки он моҳиро арази обӣ⁴ навиштааст.

Чунин гӯяд, ки бузургтарин аз он офаридагони Хурмазд он моҳист ва бузургтарин аз он офаридагони Аҳриман он вазағ аст ба тану зӯр. (Касеро, ки) миёни эшон аст, ки аз ҳарду (ба як фосила аст). Ин офаридагор ба ду (нима) бикунанд, ба чуз он як моҳӣ, ки Васи панҷ асадваром⁵ аст. Инро низ гӯяд, ки он моҳӣ чунон ҳассос аст, ки бад-он оби жарф (агар) ба шумори сӯзане об биафзояд ё бикоҳад, донад.

Васи панҷ асадваронро пайдост, ки дар дарёи Фарохкард равад ва ӯро дарозо ончанд аст, ки чун ба так битозад, бомдод биравад то ки рӯз фуру шавад, он чанд ки ӯ ро дарозаи хеш аст, рафта бошад, ба сабаби он тани бузурги хубруста. Инро низ гӯяд, ки бештарини офаридагони обӣ ба он сардории (ӯст, ки) зиянд.

Дарахти Бастухма миёни дарёи Фарохкард рустааст ва тухми ҳамаи гиёҳон бад-ӯ ст. Бошад, ки ӯро некӯпизишк, бошад, ки кӯшопизишк, бошад, ки ҳамапизишк хонанд. Дар (зери) танаи он нух кӯҳ офарида шудааст, он кӯҳи сӯрохманд. Нух ҳазору нухсаду наваду нух бевар чӯй дар он кӯҳ (ба сурати) роҳи обӣ офарида шудааст, ки об аз он чо бад-он чӯй ва гузар фароз равад ва ҳафт кишвари замин, ки ҳамаи обӣ ҳафт кишвари заминро чашма аз он чост.

Хари сепояпро гӯяд, ки миёни дарёи Фарохкард истад. Ҷӯро пой сеvu чашм шашу гунд нух, гӯш дуvu шох як; сар хашин⁷, тан сапед, минухӯришу пархезгор аст. Ҷӯро он шаш чашм – дуто ба чашмгоҳ, дуто ба болои сар, дуто ба кӯхангоҳ аст. Бад-он шаш чашм бадтарин хатари пурмехнатро⁸ бартараф созаду нобуд кунад. Он нух гунд сето ба сар, сето ба кӯхон⁹ сето ба даруни нимаи паҳлуст ва ҳар гунде ба андозаи бузургии хонаест. Ҷӯро (баландӣ) ба андозаи кӯҳи Хванванд¹⁰ аст ва он се пой, ҳар як чун ниҳода шавад, он чанд заминро фаро гирад фаро гирад, ки ҳазор меш ба ҳам нишебӣ гирд фуру нишонанд. Хӯрдагӣ¹¹ ба андозаест, (ки) як ҳазор мард ба аспу як ҳазор бад-ӯ дар гузорад; ва он ду гӯш сарзамини Мозандаронро бигардонад (фарогирад?) он як шохи заррин ҳам монанди сувро¹² аст ва аз он як ҳазор шохи дигар аст, ки бузургу кӯчак ба баландии шутуреву баландии аспеву баландии гове ва баландии харе бошад. Бад-он шох дар дарё гардан афрозаду¹³ гӯш ҳам кунад (?), ҳамаи оби дарёи Фарохкард ба ларза биларзад. (Оби) каронаву нофи (дарё) барошӯбонад¹⁴. Чун бонг кунад, ҳамаи офаридагони модаи эзидии Хурмаздӣ обистан шаванд ва ҳамаи храфастрони обистан, чун он бонг шунаванд, ридак (ҳашон) афганда шаванд. Чун дар дарё мезад¹⁵ ҳамаи оби дарё муттаҳар бишавад, ки ба ҳафт кишвари замин, бад-он сабаб ҳамаи харон чун он бинанд, фуру мезанд. Чунин гӯяд, ки агар хари сепой таҳорат ба об намедод, (ба сабаби) палидӣ, ки Аҳриман барои марги офаридагони хурмаздӣ бар об бурдааст, ҳамаи обҳо нобуд мешаванд. Тиштр обро аз дарё ба ёрии хари сепой бештар ситонад. Анбар низ пайдост, ки саргини хари сепоя аст, зеро агар (чи) ӯ минхӯриш аст, пас он наму фраваҳр¹⁶ обро (ки) ба сӯрохҳо ба тани вай шавад, ба (сурати) гумезу саргин бозафгананд.

Дар бораи гови ҳайдаюш¹⁷, ки (онро) Сарисӯг низ хонанд, гӯяд, ки (ӯ) ба оғози офариниш мардумро аз кишвар ба кишвар гузаронад ва ба Фаршкард анушагиरो аз ӯ ороянд. Дар «Дин» гӯяд, ки (он гов) зинда ба номи он гаронмард аст (ки барои хифзи ӯ), перомуни як савуми ин замин борӯе сохтааст то фаршкард, (ҳамон) хангоме ки (вучуди ӯ) дарбояд.

Дар бораи Чамрӯшмурғ гӯяд, ки ба сари кӯҳи Албурз, ҳар се сол, бисёре аз (мардуми) сарзаминҳои аниронӣ гирд оянд барои рафтани ба сарзаминҳои эронӣ, барои зиён (расонидан), кандану нобуд кардани ҷаҳон. Он гоҳ Бурзяд аз он жарфдарёи Аранг бар ояд, он Чамрӯшмурғро бар истонад бар болисти ҳамаи он кӯҳи баланд, (то бар) чандин он ҳама (мардуми) сарзаминҳои Аниронро бад-он гуна, ки мурғ доноро.

Дар бораи мурғи Каршефт¹⁹ гӯяд, ки сухан донад гуфтану дин ба Вари Чамкард ӯ бурд ва ривоч бахшид. Бад-он чо Авесторо ба забони мурғ хонанд.

Дар бораи гови обӣ гӯяд, ки дар ҳамаи дарё (ҳо) ҳаст ва чун бонг кунад, ҳамаи моҳиён обистан шаванду ҳамаи храфастрони обистан фарзанд биафгананд²⁰.

Тафсили Симурғу Шабкӯ р дар дарё²¹ (дигар) карда ояд.

Дар бораи Ашозушта²², ки мурғи Зӯрбараку мурғи Баҳман аст, ки ҷуғд²³ хонанд, гӯяд, ки бахше²⁴ аз Авесто дар забони ӯ офарида шудааст, хангоме ки бихонад, девон аз ӯ гурезанду (дар) он чо буна накунад ва бад-он рӯй, (ҷуғд) буна биёбон кунаду дар вайронистон бошад то девон он чо буна накунад. Агар нохуни (гирифташуда) афсун нашуда бошад, девон ва ҷодувон (онро) ситонанд, тиргуна бар ӯ афгананду кушанд. Бад-ин рӯй, он мурғ нохунро, агар афсун нашуда бошад, ситонаду хӯрад, то девону ҷодувон (онро) кор нафармоянд. Чун афсун шавад, (ҷуғд онро) нахӯраду девон бад-он васила гуноҳ карда натавонанд. Низ дигар дадон мурғон ҳама ба душмани девону храфастрон офарида шудаанд. Чунин гӯяд, ки мурғони дад душмани храфастрону ҷодувонанд. Инро низ гӯяд, ки мурғон ҳама зираканд, калоғ (аз ҳама) зирактар аст.

Дар бораи бози сапед гӯяд, ки мори пардорро кушад. Коскинмурғ²⁵ малахро кушаду ба душмани он офарида шудааст. Каргаси пириандеш, ки долман аст, барои насомонда шавад²⁶ хӯрдан офарида шуд. Чунин низ калоғу соригар²⁷, (ки) мурдори гови кӯхӣ, позан, оху, гӯр ва дигар дадон, ҳамаро хӯранд, эдун низ дигар храфастр(он)ро.

Сагон ба душмани гургсардагону посбонии гӯсфандон офарида шудаанд. Рӯбоҳ ба душмани Хафагдев²⁸ офарида шудаасту росу ба душмани гурза ва дигар храфастрони сӯроҳзӣ офарида шудааст. Жужа ба душмани мӯри донакаш офарида шудааст. Чунин гӯяд, ки жужа ҳар бор, ки дар ошёнаи мӯре мезад, ҳазор мӯр бикӯшад. Бар замин, (ки мӯри) донакаш равад ва бар он сӯроҳ биканад, чун жужа бар он равад, дубора сӯроҳ аз он (замин) биравад(?).

Бабари обӣ ба душмани кирме, ки дар об аст, офарида шудааст. Он чо, ки бонги кабк (аз он) бишаваду хояи кабк биравад, малах бигирад(?)³⁰. Хулоса ин ки ҳамаи дадон, мурғону моҳиён, ҳар як ба душмани храфастрон офарида шудаанд.

Дар бораи долман гӯяд, ки аз он баландтарин (ҳадди) парвоз низ агар гӯште ба андозаи муште бар замин бошад, бибинад; ва бӯйи мушк зери пари (ӯ) офарида шудааст, ки агар,

ба насой хӯрдан, дучори ганди насой шавад, сар зари пар бозбараду боз осояд.

Дар бораи аспии тозӣ гӯяд, ки агар ба шаби торик тори мӯе ба замин қарор дошта бошад, бибинад.

Хурӯс ба душмани девону ҷодувон офарида шудааст, бо сағ ҳамкор аст. Чунин гӯяд ба «Дин», ки аз офаридагони моддӣ он ду, сағу хурӯс, ба аз миён бурдани Дуруч бо Сурӯш ёранд. Инро низ гӯяд, ки: «Хона сомон намеёфт агар намеофаридам сағи шӯбону ниғаҳбони хонаро».

Сағ дар поидани ҳастии мардум он гуна аз миёнбарандаи Дуручу дард аст, ки ҳук дар поидани ҳастии сутӯрон³¹. (Сағ), ба чашм ҳамаи нопокиро аз миён барад. Хук чун бонг кунад, дардро аз миён барад. Гӯшту пиҳи ӯ ба сабаби аз миён бурдани ранчу дарди мардум, дармон аст. Пас Ҳурмазд ҳеҷ чизро бе маслиҳате наёфарид, зеро ҳар чизе барои маслиҳате офарида шудааст. Агар сабаби онро надонед, аз дастурон бояд пурсед, зеро ҳук бад-ин оин офарида шудааст (ки) Дуручро нобуд ҳамекунад.

БАХШИ ДАҲУМ

Дар бораи соли динӣ

Дар «Дин» гӯяд, ки офаридагони гетиро ба сесаду шаст рӯз офаридам, ки шаш гоҳи гоҳанбор аст, (ки) ба соли ангошта (шавад). Ҳама нахуст рӯз бишавад, пас шаб он рӯзро гираду дар ояд.

Аз Мадйушамгоҳ, ки моҳи Тири баҳизагист (ба) рӯзи Хур, то Мадёргоҳ, ки моҳи Дайи баҳизагист, (ба) рӯзи Баҳром, рӯз коҳад, шаб афзояд; ва аз Мадёргоҳ то Мадйушамгоҳ шаб коҳад, рӯз афзояд.

Баландтарин [дарозтарин] рӯзи тобистонӣ ду баробари кӯтоҳтарин (рӯзи) зимистонӣ аст. Баландтарин шаби зимистонӣ ду баробари кӯтоҳтарин (шаби) тобистонӣ аст. (Баландтарин) рӯзи тобистонӣ дувоздаҳ ҳосру шаб шаш ҳоср. Ҳосре (ҳаст, ки воҳиди) замонист¹ ва низ ҳосре (ҳаст) бар замин.

Ба ҳамон оин, ба Ҳамаспахмадемгоҳ, ки панҷае ба поёни моҳи Спандормада аст рӯз (бо) шаб боз баробар шавад. Чунонки аз моҳи Фарвардин, рӯзи Ҳурмазди баҳизагӣ то моҳи Меҳр, рӯзи Анағрони баҳизагӣ, ҳафт моҳи тобистон аст. Аз моҳи Обон, рӯз Ҳурмазди баҳизагӣ (то) моҳи Спандормади баҳизагӣ, ки панҷа бар поёни (он) аст, панҷ моҳи зимистон аст.

Ҳирбадон тасмим (дар бораи) насой ва дигар чизхоро ба тобистону зимистон, аз ин баршумурданду гиранд.

Бад-он ҳафт моҳи тобистон, ки Рапиҳвинро биситоянд, гоҳи рӯзону шабон панҷ аст, ки бомдод гоҳи Ҳован, нимрӯз гоҳи Рапиҳвин, айура гоҳи Узаирин аст ва (аз) ҳангоме ки ситора ба пайдой омад то нимашаб ва аз нимашаб то ситора нопајдо шавад, гоҳи Ушаҳин аст.

Ба зимистон чаҳор гоҳ аст, ки бомдод то гоҳи Узаирин ҳама гоҳи Ҳован аст, дигарон низ ҳамон гуна аст, ки гуфтам. Онро сабаб ин аст, ки зимистонро чой² ба ноҳияти Абохтар аст, ки кишвари Варубарешан ва Варучарешан аст ва тобистонро бункада ба Нимрӯз аст, ки кишвари Фаридадафш ва Видадафш аст. Ба моҳи Обони баҳизагӣ, рӯзи Ҳурмазд, зимистон зӯр гирад. Ба чаҳон дар ояд, минуи Рапиҳвин аз рӯи замин ба зери замин шавад, он чо ки чашмаи обҳост. Гармиву хавидиро ба об дарфиристад то решаи дарахтон ба сардиву хушкӣ нахушқад. Моҳи Дайи баҳизагӣ, рӯзи Озар, он зимистон ба бештарин сардӣ ба Эронвич расад ва ба моҳи Спандормади баҳизагӣ дар ҳамаи чаҳон ба сар бирасад. Бад-ин рӯй, моҳи Дай, рӯзи Озар, ҳама чо оташ афрӯзанду нишот кунанд, ки зимистон омад. Бад-он панҷ моҳ (ки) оби чашма ҳама гарм аст зеро Рапиҳвин он чоро (ба) гармӣ ва хавидӣ дорад гоҳи Рапиҳвинро наситоянд.

Чун моҳи Фарвардин, рӯзи Ҳурмазд шавад, зимистонро неруву подшой коҳад, тобистон аз бункадаи хеш дар ояд, неруву подшой пазирад, Рапиҳвин аз зери замин ба фарози замин ояду бари дарахтонро расонад. Бад-ин рӯй, дар тобистон оби чашма сард аст, зеро Рапиҳвин он чо нест. (Дар) он ҳафт моҳ, ки (гоҳи) Рапиҳвинро биситоянд, тобистон ба ҳамаи замин расад.

Ба ноҳияти Ҳиндустон низ, он чо, ки ба бункадаи тобистон наздиктар аст, (ҳаво) ҳамвора на сарду на гарм аст. Чи, бад-он ҳангом ки подшоии тобистон аст, ҳамвора борон гармии зиёдро аз миён бибараду пайдо набувад; ба зимистон борон наборад, сардии зиёд пайдо набувад, ба ноҳияти Абохтар, ки бункадаи зимистон аст, (ҳаво) ҳамвора сард аст, зеро ба тобистон, ба сабаби сутбагии бисёри зимистон дар он чо, сардиро ончунон наметавон аз миён бурд, ки (ҳаворо) гарм бикунад. Ба миёнаҷой сардии зимистону гармои тобистонро зӯрмандӣ бирасад.

Дигар (ин ки) соли дар гардиш бо соли ушмардӣ баробар нест, зеро ки моҳ замоне ба (рӯз) боз ояду замоне ба сӣ (рӯз) ва он як чаҳор соат бештар аст.

Чунин гӯяд, ки ҳама дурӯғ гӯянд, ки бар ҳасби мох (замонро) гӯянд, магар гӯянд, ки ба ин ду бор (ҳилол?).

Касе, ки солро аз гардиши Моҳ баршумурад, тобистонро ба зимистону зимистонро ба тобистон омезад. (Дигар) ин ки моҳи Фарвардини баҳизагӣ ва моҳи Ардабиҳишту моҳи Хурдод баҳор аст; моҳи Тир, моҳи Амурдод, моҳи Шаҳривар – тобистон; моҳи Меҳр, моҳи Обон, моҳи Озар – пойиз; моҳи Дай, моҳи Баҳман, моҳи Испандормард зимистон аст.

Хуршед аз он хурда, ки (Азараг ба бурчи) Барра, ки ба оғоз биравад, ба сесаду шасту панҷ рӯзу панҷ замону хурдае, ки солест боз ба он ҷой расад. Чунон ки бешу кам, ҳар (фасле) басе ахтар бирасад. Моҳ ба яксаду ҳаштод рӯз боз ба он ҷой биёяд, ки аз оғоз бирафт.

(Ҳар) ҳосре бар замин фарсангест як ҳазор гоми дупой. Фарсанги миёнгина ончанд аст, ки (агар) марде дурбин фароз нигараду сутуре бинад, сиёхиеро дар сапедии (тани ӯ) шиносад.

Ҳар гоми³ марди миёна (боло) ҳафт бадаст аст⁴.

БАХШИ ЁЗДАҲУМ

Дар бораи бузургкирдории эзидони минуӣ

Хурмазд офариниши хешро ниғаҳбонӣ кунад ба омурзидорӣ¹, роҳбарӣ² ва фарамандӣ. Омурзидории ӯ парвариши офаридагону роҳбарии (ӯ) родӣ³ бар офаридагон асту фарамандии (ӯ) ин ки фарра Хурмаздофарида аст. Чунин гӯяд, ки: «Фарраи равшани⁴ Хурмаздофарида, Фарраи каёнӣ⁵ Хурмаздофарида ва Фарраи озодагони⁶ Хурмаздофарида ва низ он Фарраи ноғирифтани⁷ Хурмаздофарида». Фарраи каёнӣ он он аст, ки бо Хушангу Ҷаму Ковусу дигар шоҳон офарида шудаасту пайванди Каён низ аз ӯ рафт⁸. Фарраи озодагон он аст, ки эронёнро. Фарраи ноғирифтани он аст, ки осурванонро, зеро ҳамвора доноӣ бо эшон аст. Хурмазд худ осурван аст. Бад-он рӯй (вайро) дорои Фарраи ноғирифтани хонад, ки Хурмазд дар миёни минувон минуе⁹ тавонад будан, ки ноғирифт фарра аст. Ба-до-н руй чунин тавонад будан, ки ӯро (хатто) минувон набинанд. Он шаш гоҳи гоҳанборро, ки офаридагони гетиро дар (тайи) он офарид, Ратубарзет ном ниҳод, ки онро гузориш ин аст, ки Хурмаздихудой, ба монанди он ҷаҳор Дай¹⁰ дар ҳар моҳ (онҳоро низ) ба номи хеш ниҳод, ва худ нишинад бад-он равшани бекарону офаридагони мину ва гетиро пояд. Ба гетӣ низ чунон наздик аст, ки ба мину.

Баҳман Ардибиҳишту Шахривар ўро аз рости Спандормад, Хурдоду Амурдод аз чапу Сурўш пеш истанд. Бад-он омурзидории Хурмазд аст, ки офаридгон зиндагӣ кунанду бад-он родии Хурмазд аст, ки бад-он бартарин зиндагӣ¹¹ расанд ва бад-он фаррамандиву ҳамаогоҳии Хурмазд аст, ки аз Аҳриман раҳой ёбанду ба хешии Хурмазд расанд. Ўро нишони моддӣ, марди парҳезгор аст. Ҳар ки марди парҳезгорро ромиш бахшад ё биёзорад, он гоҳ Хурмазд (аз ў) осуда ё озурда бувад. Баҳманро хешкорӣ ҳандимонгарӣ¹² аст. Чунин гӯяд, ки: Баҳмани неки неруманди оштибахш. Ўро некӣ ҳандимонгарист, ки парҳезгоронро бад-он бартарин зиндагӣ Баҳман барад ва ҳандимонии Хурмаздро Баҳман кунанд. Ўро нерумандӣ ин ки силоҳи эзидону низ они озодагон, чун оштӣ кунанду биафзоянд, ба сабаби Баҳман аст, ки ба миёни эшон равад; ва силоҳи девону низ они Анирон чун нооштӣ (оваранд) ва нобуд гарданд, ба сабаби Баҳман аст, ки ба миёни эшон наравад. Ўро оштӣ ин аст, ки ба ҳамаи офаридагони Хурмазд оштӣ диҳад, ки бад-он оштии ў, Аҳриманро бо девон нобуд гардондану Растохезу тани пасин кардану бемаргӣ оростан бештар тавон кардан. Аснхираду гўшсурудхирад¹³ нахуст бар Баҳман пайдо шавад. Ўро, ки ин ҳардуст, бад-он бартарин зиндагӣ расад. Агар ўро ин ҳарду нест, бад-он бадтарин зиндагӣ¹⁴ расад. Чун Аснхирад нест, гушсуруд омўхта нашавад. Ўро, ки Аснхирад ҳасту гўшсуруд нест, Аснхирад ба кор надонад бурдан.

Аз ҳама эзидон, Баҳман ба Додор наздиктар аст. Ўро аз гетӣ гўспанду чомаи сапед хеш аст. Он кас, ки эшонро ромиш бахшад ё биёзорад, он гоҳ Баҳман (аз ў) осуда ё озурда бувад. Ўро ҳамкор Моҳ, Гаушурвану Ром аст.

Моҳ фаррабахши чаҳон асту понздаҳ (рўз) афзояду понздаҳ (рўз) коҳиш ёбад¹⁵ ва ба афзоргушнон¹⁶ ҳамонанд аст, ки чун барфарозад¹⁷ тухм ба модагон диҳад. Моҳ низ ба ҳамон гуна понздаҳ (рўз) биафзояду некӣ ба чаҳониён бахшад, понздаҳ (рўз) коҳиш ёбад, ки кори карефа аз чаҳониён пазираду ба ганчи эзидон бисупорад. Чунин гӯяд, ки: «Андармоҳ, пурмоҳу вишафтас»;¹⁸ зеро аз оғоз то панҷумро, ки афзояд, андармоҳ хонанд, аз даҳум то понздаҳум афзояду пурмоҳ хонда шавад, аз бистум то бисту панҷум коҳад, ки вишафтас хонда шавад. Бад-он як панча фарра бахшад, бад-он як пнча карефа пазирад. Аз он чо, ки об ба Моҳ пайванд дорад, бад-он як панча ҳамаи обҳо барафзоянд, ҳамон гуна, ки ба чашмдид пайдост. Дарахтон низ бад-он ҳангом бештар баррўяндӯ меваҳо бештар расанд. Чунин гӯяд, ки: «Моҳ эзиди фаррабахшандаи абрдор¹⁹ зеро абр аз ўст,

ки беш ояд. Гармабахш (аст), зеро дар чаҳон аз ўст, ки дарахтон гармтар (буванд). Равишманд аст, зеро рамаи гўсфандонро биафзойд. Судманд аст, зеро (ҳар) чизро тар дорад.²⁰ Некуи ободиазманд аст, зеро ҳамаи ободиву беҳиро диҳад. Бахшандаи одил аст, зеро дар замон бахшишро, ки ба дод бихоҳанд, бидиҳад. Гауш, (ки) Гаушурванминуст, равони гови яктоофаридида аст, ки панҷ гуна ҷонварон аз ў офарида шуду эдун низ гови Ҳадаиуш, ки дар фаршкард «ануш»-ро аз ў ороянд. Ўро парвариши офаридагон кардан хешкорӣ аст.

Ром, ки (ўро) Войи некӯи дирангхудой хонанд, худ эдун Войи дирангхудой аст, ки дар (миёни) минувон, артиштарон солориро (ба) хешкорӣ дорад. Равони парҳезгоронро чун ба Чинводпул гузарад, Войи некӯ даст гирад ва ба он ҷои (сазovor) хеш барад. Бад-он рӯй Ром хонда шавад, ки ромишбахш ба ҳамаи офариниш аст. Низ ҳангоме ки Войи бадтар ҷонро аз тан бизанад, ў, ки Войи некӯст, (онро) бипазираду хурсандӣ бидиҳад.

Аз он замони каронаманд сипеҳру Зарвон чунин гӯяд, ки: «Сипеҳри худой, Зарвони бекаронаву Зарвони дирангхудой». Сипеҳр он аст, ки некуй бахшаду худоиву подшой ўрост. Чун вастрйушон чаҳонро варзанд, ў низ бахшиш кунад.

Минуеро, ки бо Моҳ²¹ ҳамкор аст, Сўг хонанд. Ҳамаи некуиҳо, ки аз абаргарон ба гетӣ офарида шуд, нахуст ба сўг ояд. Сўг (онро) ба моҳ бисупорад, Моҳ ба Ардвисур бисупораду Ардвисур ба Сипеҳр бисупорад, Сипеҳр ба чаҳон бипароганад. Ўро, ки беш диҳад Сипеҳри накӯ ва ўро, ки кам диҳад, Сипеҳри бад хонанд ва ин бахшиш низ ба замон расад.

Ў, ки Войи дирангхудой аст, силоҳи Зарвон аст ва бошад, ки (силоҳи) Ҳурмазд аст, ки бад-ў зўр шикаст ёбад. Ин низ куниши замон аст, ки то ҳангоми офариниши бекарона буду каронманд офарида шуд, то ба фарҷом, ки аз корафтодагии Аҳриман аст; сипас ҷовидона ба ҳамон бекаронагӣ омезад.

Ардибиҳиштро хешкорӣ он аст, ки девонро наҳиланд, то равони дурвандонро дар дўзах беш аз гуноҳе, ки эшонро, подафра кунанду (девонро) аз эшон боздорад. Чунин гӯяд, ки: Ардибиҳишт беҳтарин парҳезгории бемарги баракатбахшанда аст; зеро ҳар касро, ки парҳезгорӣ варзад, (чун) ба Гарудмон шавад, ба (андозаи) некӣ (ки варзидааст), арҷманд бувад.

Дар огози офариниш чун Ҳурмазд ин шаш Амшоспандро фароз офарид, худ низ бо эшон он бартарину ҳафтумин буд. Он гоҳ аз эшон пурсид, ки: Моро кӣ офарид? Аз эшон яке низ посух накард. Боре дигару седигар ба ҳамон гуна пурсид. Пас Ардибиҳишт гуфт, ки: Моро ту офаридӣ! Эшон низ ба ҳам

посухе ба ҳамон гуна (сухан) гуфтанд. Пас, Ардибиҳишт низ ба эшон бозгуфт. Нахуст худоиро ба Хурмазд Ардибиҳишт дод. Пас, Хурмазд «Ашем воху»-е бигуфту Ардибиҳиштро бунӣ хамаи минувон фароз гумошт; чунонки Баҳман Меҳану Ардибиҳишт бун аст, зеро хамаи ӣазишхоро, ба сар, «Ашем воху»-ст,²² ки бартарин парҳезгорӣ ва бартар аз хама чиз аст. Хурмазд бад-он руй эдун пурсид, ки чун эшон худоиро ба Хурмазд доданд, девонро аз он нобудиву дард буд.

Ардибиҳиштро ба гетӣ оташ хеш аст. Он ки оташро ромиш бахшад ё биёзорад, он гоҳ Ардибиҳишт (аз ӯ) осуда ё озурда бувад. ӯро ҳамкор Озар, Сурӯшу Баҳром аст. Озар дар гетӣ ба мойи ин се минуи: Фарнбағ, Гушнаспу Бурзинмеҳр; сипас, дигар оташонанд, ки ба додгоҳ нишинанд, ки ба нобуд сохтану аз миён бурдани Дурӯғу ниғаҳбонии офаридагон офарида шудаанд.

Дар бораи озари Фарнбағ гӯяд, ки: «Ба Чинводпул, хангоме, ки равони парҳезгорон бигзарад, (ӯ) он чой бирасаду торикиро нобуд бисозад ва равшан бикунад».

Сурӯш ниғаҳбонӣ кардани гетиро аз Хурмазд дорад. Ҳамон гуна, ки Хурмазд ба мину ва гетӣ сардор аст, Сурӯш бар ҷаҳон сардор аст. Чунин гӯяд, ки: «Хурмазд минуест ниғаҳбони равону Сурӯш ниғаҳбони тан ба ҷаҳон аст»; зеро ки (чун) офаридагонро офариданд, барои ниғаҳбонӣ кардани офаридагон, (Сурӯш) хуш нахуфтааст. Ҳар шаб, ба ҳар марде, се бор ба хамаи шаб дар пайи девони Мазандар сар мезанад²³, то аз бими девон (мардум) сутуҳ набуванд. Ҳамаи девон, ба нокомӣ аз вай, ба сутуҳ ба торикӣ даванд.

Равони даргузаштагон дар паноҳи Сурӯш ба Чинвопул расад; бад-он (манзур), (ба) ҳафт кишвар, ҳафт сол эшонро ӣазиши Драуну Офарингони хама аз они Сурӯш кардан (бояд); он якero, ки он чо ошкора ба солорӣ нишинад (Сурӯшро).

Чунин гӯяд, ки: «Сурӯш, Худои парҳезгори далери тан ба фармони шигифтзинро хушнуд созем». ӯро далерӣ ин ки (чун) гурзо ба Хуросон бизанад ларзиш²⁴(?) (фурӯ) наншинад (то) ки онро ба Ховарон боззанад. ӯро тан ба фармон будан ин ки танро ба фармони яздон дорад. ӯро шигифтзинӣ ин, ки девон аз зарби ӯ раҳой наёбанд. ӯро худой ин ки фармонравои Ареза ва Сава аст. Баҳром эзиди дирафшдори эзидони минуӣ аст ва кас аз ӯ пирӯзгартар нест, ки ҳамвора дирафш ба пирӯзгариӣ эзидон дорад.

Шаҳриварро хешкорӣ шафоати дарвешон кардан аст пеши Хурмазд. Солориро бун хама аз Шаҳривар аст, ки Шаҳривар

(низ) хонда шавад, ки гузориши (он) шаҳриёрии ба кома аст. Аз он чо, ки ўро (дар) гетӣ филизи хеш аст, ҳамаи (гуна) комахудой, нерумандӣ ва комравоиву посухгӯиро ба зинафзори ў ҳама филизин аст. Зини минувон, ки девонро бад-он шикаст диҳанд, ҳама филиз аст. Чунин гӯяд, ки: «Ситоем гурзи хуб фурудгарданда²⁶ бар сари девонро». Мехри дорандаи чарогоҳҳои фароҳу низ Хуршед, барои аз миён бурдани он Дуручи ба равзанҳо²⁷, зинафзори филизин доранд. Шаҳриварро (дар) гетӣ филиз хеш аст. Ў, ки филизро ромиш бахшад ё биёзорад, он гоҳ Шаҳривар (аз ў) осуда ё озурда бувад. Ўро ҳамкоре хуру Мехру Осмону Анағрон аст.

Хур Хуршеди бемарги бошукӯҳи Арвандасп²⁸ аст. Ўро бемаргӣ ин ки тани пасин ба омадану рафтани Хуршед бувад²⁹. Ўро Арвандаспӣ ин ки ўро аспӣ некуе аст, чи Фарраи Дрваспро бора дорад. Ўро шукӯҳмандӣ ин ки қудрат бисёр аст. Инро низ гӯяд, ки: «Ҳар шаб, ки палидӣ бар замин убу низ бар офаридгори парҳезгор чун ёли асп баршавад, чун Хуршед барояд, девонро (бар) ҳамаи замин бизанад (ва онро) мутаҳҳар бикунад. «Инро низ гӯяд, ки: Агар Хуршед як замон дер³⁰ барояд, девон ҳамаи офаридагонро бимиронанд». Хуршед тирагиву торикиву девони тиратухмаву сичи³¹ пинҳонраванда, дуздону кайағони³² ситамгарро нобуд кунад.

Мехро хешкорӣ доварию чаҳониён ба ростӣ қардан аст. Чунин гӯяд, ки: «Мехри дорандаи чарогоҳҳои фароҳ, як ҳазор гӯш, беварчашм». Ўро дорандагии даштҳои фароҳ ин ки агар ба дашт бе биме битавон омадану шудан, аз Мехр аст. Ўро як ҳазоргӯшӣ ин ки ўро понсад мину қори гӯшӣ ҳамекунанд. Ўро боварчашмӣ ин ки ўро панҷ ҳазор мину қори чашмӣ кунанд, ки (гӯянд): «Эй Мехр! Инро ниюш³³, онро низ ниюш! Инро бин, онро низ бин!» Ҳар рӯз, то нимрӯз, бо Хуршед бад-ин қор аст ва бад-ин рӯй аст, (ки) довар ба гетӣ то нимрӯз доварӣ кунад. Дар бораи Мехр инро низ гӯяд, ки: «Ба ҳамаи сарзаминҳо шоҳ аст, зеро ҳар қасу ҳар қиз бирасад, дод падида ояд (ўро) Хурмазд фаррамандтарин аз эзидони минуй фароз офарид». Минуе ҳаст, ки бо Мехр эзид аст, ки ҳамқори Мехр хонад. Ўро қой миёни Моҳу Хуршед аст. Осмон минуи осмон аст, ки (осмонро) чун гурдӣ³⁴ бар тан дорад. (Ў) ин осмонро ҳифз кунад, то Аҳриманро бозтоҳтан наҳилад. Огоҳии парҳезгоронро ба ҳамёрӣ бо ў гуморидааст.

Анағрон минуи Анағри равшан аст, ки хонаи гавҳарнишони суфтаёкути³⁵ минувон сохтааст.

Спандормадро хешкорӣ парвариши офаридагон аст, ки ҳар чизеро дар ҳаққи офаридагон комил бикардан аст. Ҷуро дар гетӣ Замин хеш аст. Чунин гӯяд, ки: «Спандормади некӯи (галаубори) камоландеши (роди) фарохбини³⁶ Хурмаздофаридаи парҳезгор». Ҷуро некӯи ин ки қонеъ аст. Ҷуро галауборӣ ин ки бадири, (ки) бар Спандормади Замин расад, ҳамаро бигуворад.³⁷ Ҷуро камоландешӣ ин ки ҳамаи бадири, ки бад-ӯ кунанд, ба хурсандӣ бипазирад. Ҷуро родӣ ин ки ҳамаи офаридагон аз ӯ зиянд.³⁸

Минуи парҳезгорон барои покии замин офарида шудааст, ки чун онро девон ба шаб, палидӣ фароз баранд, ӯ покиза бикунанд. Низ ӯро ин хешкорӣ аст, ки ҳар эваре³⁹ аз ҳар офаридае, фаррае боз ба пеши Хурмазд шавад. Ба Ушаҳингоҳ, он фарра ба ситораро ояду Ушбом⁴⁰ онро бипазирад. Ба бомдодгоҳ, ба дарёи Урвиш ояду минуи парҳезгор (онро) бипазирад ва ба Рай, ки гардуна аст, ояду ба ҳар ҷонваре фарраи хешро бисупорад.⁴¹ Ҷ, ки Заминро ромиш бахшад ё биозорад, он гоҳ Спандормади (аз ӯ) осуда ё озода бувад. Ҷуро ҳамкор Обон, (Ҳаум, Даҳмонофарин), Дин, Ард, (Арйаман) (ва Нарйосанг) бувад.

Ушбом он (ҳангом) аст, ки теги Хуршед барояд, ҳангоме ки равшании Хуршед пайдо ва танаш нопадост (то) ҳангоме ки Хуршед пайдо шавад, ки боми Уш аст. Ҷуро хешкорӣ ба хуш доштани мардумон аст. Аз ин низ пайдост, ки эшонро бад-он ҳангом хуш ёбандатар асту умурро беҳтар расад, беҳтар омӯзаду бад-он ёбандатар бошад. Ҷ низ, ки аз хуш бишавад, агар на ӯро дигаргунии⁴² марг (бошад), бад-он ҳангом боз ба хуш ояд. Ҷуро (ҳамкор) минуи ҳама обҳо, Ардвисури об⁴³ (?) Аноҳид, модари обҳост. (Ниғаҳдории) тухмаи нарон, чун аз хун полуда шавад ва низ модагон, чун бизоянду дигар бор обистан шаванд, хешқорӣ Ардвисур аст.

Буряздро маскан он ҷост, ки Ардвисур, оби наёлуда, ҳаст. Ҷуро хешкорӣ бештар ин ки оби дарёро ба ҳамаи кишвар (ҳо) бахш кунанд. Эшонро ин низ (хешкорӣ) аст, ки офаридагонро ба гузаронидан дар дарё, аз мавҷи⁴⁴ баланд раҳой бахшанду ҳамаи фарраро нигоҳ доранд. Чунин гӯяд, ки: «Бурз худои модагон, нофи обҳо, Арвандасп». Ҳаум эзид дар Гаукаран⁴⁵ аст, (ки) ҳауми поки дармонбахш аст, ки фаршкардсозӣ бад-ӯ бувад.

Даҳмонофарин он минуест, ки чун мардумон ситоиш кунанд, он фарра бирасад; зеро ҳамон гуна, ки об, бад-он паймона, ки гуфтам, боз ба сарчашма расад, ситоиш низ, ки офаридагон кунанд, бад-он паймона боз ба мардум расад. Ниғаҳбони хостае, ки ба кӯшиш (гирд) кунанд, Даҳмонофарин

аст. Ҳар шабонарӯзе чаҳор ҳангом ба тани ҳамаи зиндагону⁴⁶ решаи ҳамаи гиёҳону ситеғи кӯҳҳо бирасад. Чун некуӣ кунед, ба паҳнои замину ба дарозои рӯду ба болои Хуршед, он некуӣ бирасад.

Дин дониши Хурмазду паноҳи Спандормад аст, ки ҳамаи ҳастон, будону бувандагон аз он пайдо шаванд. Нахуст бар Баҳман ошкор шуд, ки беҳдини маздаяснони девдушмани қонуни Хурмазди барафкандаи исёни фурӯниҳандаи ошуб⁴⁷ аст, ки ўро гузориш ин аст, ки девиро аз эзидӣ ҷудову ошкор кардааст, ки ҳеч хашм, девиву табаҳкорӣ дар ў на; чи, ба пазириши дин, девонро колбуд бишикасту ба парастии дин, Аҳриман бо ҳамаи девон нобуд (шаванд). Ба парастии дин неруи ҳамаи эзидони минуӣ афзояд. (Аз он) комгорӣ Тиштр ва шукӯҳи нек солҳову додгустарии шоҳону дигар ҳама некуӣ буд. Низ ба парастии дин растохезу тани пасин кунанду офаридагонро бемаргиву осоиш расад.

Ард минуи парҳезгориву биҳиштӣ будан аст. Бошад, ки (ўро) Аҳришванги некӯ, бошад, ки Ашшиванг хонад. Афзоиши фарраи хонумон (аз ўст), зеро ҳарчиро ба шоистагон диҳанд, тавассути ў, ба афзун, боз ба он хона расад. Ниғаҳбонии ганчи некувонро кунад, ҳамон гуна, ки биҳиштро низ (ниғаҳбонӣ кунад, ки) хонамонандест гавҳарнишон. (Биҳиштро) чунин гуяд: «хонае, ки маскани (мардуми) неку аст», зеро ҳамаи чаҳони моддӣ на бар ин дини Хурмазданд. Арйаман Амшоспанд он минуест, ки дармони ҳама дардиро ба офаридагон дод.

Чунин гӯяд, ки: «Ҳар доруеро офаридагон барои аз миён бурдани дарде хӯранд. Агар маро (ки) Хурмазд(ам), Арйаман ба дармонбахшӣ намерасид, он дард беҳ намеомад». Эдун низ (ба василаи) нирангу афсуни Гота, «Гоҳон»⁴⁹ аст, ки фарраи парҳезгоронро минуи ҷазиш пок дорад.⁵⁰

Мороспанд сухани Хурмазд аст, ки Авестост, ки онро гузориш ситоиши вижа⁵¹ аст.

Эзиди Нарйосанг паёмовари эзидон аст, ки ба ҳама пайгом ў фиридад. Бо он Каёну ялон, ба ёрӣ додан дар гетӣ гуморида шудааст.

Дар бораи тухмаи⁵² Каён гӯяд, ки ў (онро) биафзояд, чунин гӯяд, ки: «(Ба сабаби) ўст, ки тухмаи Каёнро аз пайванди худоён хонанд». Нарйосангро фарои бахшандагии чаҳон аст, зеро ба ёрии ў он Каёну ялон фарои бахшандагиву ҳукумати ин чаҳон карданд.

Хурдод сарвари солҳову моҳову рӯзҳост, (яъне) инро, ки ў сарвари ҳама аст. Ўро (ба) гетӣ об хеш аст. Чунин гӯяд: «Ҳастӣ

зоишу парвариши хамаи мавҷудоти моддии ҷаҳон аз об асту заминро низ ободонӣ аз ӯст». Агар дар сол нек шояд зистан, ба сабаби Хурдод аст. Чунин гӯяд, ки: «Ҳамаи некӣ чун аз абргарон ба гетӣ ояд, он (ба) Хурдодрӯз (ки) Наврӯз аст, ояд». Бошад, ки гӯяд, ки: «Ҳама рӯз ояд, аммо он рӯз беш ояд». Пайдост, ки агар он рӯз бар тан ҷомаи некӯҳ бидоранду бӯи хуш бӯяндур мурвои нек кунанду дар ништастан,⁵³ аз ҷои риману аз мардуми бад дур буванду обхоро баҳр кунанд ва ситоиши гоҳҳои рӯзро, ки Айаранаму Аснайа номанд, анҷом диҳанд. Он сол некӯӣ ба-д-эшон беш расад, ва бадири аз эшон беш дур созад. Ҷ, ки обро ромиш бахшад ё биозорад, он гоҳ, Хурдод (аз) ӯ осуда ё озурда бувад. Ҷро ҳамкор Тиру Боду Фарвардин аст. Тир ҳамон Тиштр аст, ки боронварӣ ва парвариши офаридагон кунанд. Бод минуи бод аст, ки зеру забари ин заминро фаро гирифтааст ва обуро, ки Тиштр ситонад, (ба) ӯ супорад.

Фарвардин фраваҳри Ардои Фарвард аст, он ки пеши Хурмаздхудои аст (ҳамон фравҳри) зодагону нозодагон, ки ба тану равон бо Дуруч ҳамекушанд. Чунин гӯяд, ки: «Аҳриман ҳаме хомӯш буд то ҳангоме ки марди парҳезгорро дид, зеро он Аҳриманро бо девону ҳамаи девзодагон, танҳо марди парҳезгори бас некуандеша, бас некугуфтору бас некукирдор аз кор биафтанд». Тиштр низ обро ба ёри эшон бештар ситонд. Растохезу тани пасинро марди парҳезгор кунанд, (ки) Саошйанси пирӯзгар аст.

Амурдоди бемарг сарвари гиёҳони бешумор аст, зеро ӯро (ба) гетӣ гиёҳ хеш аст. Гиёҳонро рӯёнаду рамаи гӯсфандонро афзояд, зеро ҳамаи офаридагон аз ӯ хӯранду зист кунанд. Ба фаршкард низ Анушро аз Амурдод ороянд. (Касе) ки гиёҳро ромиш бахшад ё биёзорад, он гоҳ Амурдод (аз) ӯ осуда ё озурда бувад. Ҷро ҳамкор Рашн, Аштоду Зомӣ аст.

Рашн минуи ростист, ки ончиро⁵⁴ нофирефтагӣ⁵⁵ аст, сомон додааст. Зеро аз минуи ростист, ки девони нобудгар офаридагони гетиро намиронанд. (Рашн) равони мардумонро низ, ба гуноҳу карефа, омор кунанд. Чунин гӯяд, ки: «Довар (чун) довари дурӯғ кунанд, Рашн он ҷойро ҷои (муносиби хеш) набианд». Сурӯши парҳезгор гила кард, ки: «Бар ман гетӣ танг аст, ки ростӣ он ҷой мустақар нест».

Аштод роҳнамудори минувону ҷаҳониён аст.

Зомӣ минуи замин аст.

Чунин гӯяд, ки: «Он се фарра ба Чинводпул баристанд. Он ҷо, ки Рашн равонро омор кунанд, Аштоду Зомӣ равонро ба

тарозу бигзаронанд». Пурфарра Поренди панҷоҳситора аст, ки бо Аҳршванг Амшоспанд суд бахшад.

Чунин гӯяд, ки Поренди дорои гардунаи раванда.

Хушнудии ҳамаи минувону озори ҳамаи девон аз сутурони он минуҳои гоҳонст, ки аз «Дин» пайдост (ки) ба ин минувон бас кори номовар маҳул аст, ҳамон гуна, ки дар «Дин» гӯяд, ки тафсил кардани (он) дароз асту ҳамкардае⁵⁶ (аз он) ин чанд навишта шуд. Хурмазду он шаш Амшоспанд «буни ҳамаи Амшоспанд» хонда шаванд, ки бемаргу афзунгаранд. Онро намеандешанд, намегӯянд намеқунанд, ки яке ба дигаре гӯяд, ки: «Набойд андешид, ё набояд гуфт ё набояд кард».

Хурмаздро дод беҳӣ, дин озодандешиву зин ростиву куниш ошкорагист ва коми (ӯ) ин ки: «Маро бипурсед, бичӯед, биомӯзеду бишиносед, чи агар чунин кунед, аз паси ман беш оед».

Гавҳари Хурмаздӣ гарм, хавид, равшан, хушбӯю сабук дар фароз пайдост.

БАХШИ ДУВОЗДАҲУМ

Дар бораи бадқирдории Аҳриману девон

Дар «Дин» гуфта шудааст, ки: «Бадиро, ки Аҳриман бар (сари) офариниши Хурмузд овардааст¹ ба як зимистон бишояд гуфтан». Ӯро он тани вазағдиси беарзиш аст, неқӯии офаридагони Хурмуздро наандешад, нагӯяду наварзад. Ӯро кор наёмурзишу нобудгарист ва (он ин ки офаринишero, ки Хурмузд биафзояд, ӯ аз миён бараду (ба андозаи) мижа задани чашме аз газанди офаридагон кардан наистад.

Чунин гӯяд, ки: «Аз он ҳангом ки офаридагонро биофаридам, на ман, ки Хурмуздам, барои нигоҳбонии офаридагони хеш ба осудагӣ нишастаам ва на низ ӯ, ки Аҳриман аст, барои бадӣ қадан бар офариниш». Ба ҷодудинӣ мардумонро ба дӯстии хешу нодӯстии Хурмузд ангезад, то дини Хурмузд ҳиланду они Аҳриман варзанд. Инро ба андешаи мардумон афгананд, ки дини Хурмузд нест, бад-он хасту набояд будан. Касе, ки бад-он мардум, ки ин суҳанро ба дод ниҳодааст², чиз диҳад, он гоҳ Аҳриман аз ӯ хушнуд шавад, ки ба оромиш бахшидани ӯ бувад.

Ақуманро кор ин ки бадандешиву ноошӣ ба офаридагон диҳад.

Андрaдевро кор ин ки андешаи офаридагонро аз неқӯӣ кардан чунон биафсорад, ки тагарг хуб афсурда; ва инро ба андешаи мардумон афганд, ки шабиву кустӣ набояд доштан.

Саулдевро, ки сардори девон аст, кор ин ки подшоии бад, ситаму бедоду мустагорӣ³ (бахшад).

Ногҳисдевро кор ин ки нохурсандӣ ба офаридагон диҳад. Чунин гӯяд, ки: «Касе, ки чиз бад-он мардумон диҳад, ки эшонро оин ин аст, ки шабиву кустӣ набояд доштан, он гоҳ, Андра ва Саулу Ногҳис аз ӯ хушнуд шаванд».

Тариздево он аси, ки заҳр ба гиёхону домҳо омезад. Чунин гӯяд, ки: «Тариз торуморкунандаву Зариз заҳрсоз».

Эшонро, ҳар шаш камолагон девон хонанд. Дигарон ҳамкору ҳамвари эшонанд. Инро низ гӯяд (ки: «Касе»), ки чиз ба марде диҳад, ки гӯяд, ки як мӯза бояд доштани ба як мӯза рафтано ба дод ниҳодааст, он гоҳ, Таризу Зариз аз ӯ хушнуд шаванд».

Тарумаддево он аст, ки тарманишӣ офарид. Меҳухт деви Дуручи бадгумонист. Рашк деви Дуручи кингӯзиву бадчашмист. Эшон ҳамафзори Хашмдеванд.

Чунин гӯяд, ки: «Хашро ҳафт зӯр бошад, ки офаридагонро бад-он нобуд кунад. Каёну ялон, ба замонҳои хеш, аз он ҳафт зӯр шаш (зӯро) аз миён бурданд, яке бимонд».

Он ҷой, ки Меҳухт расад, Рашк меҳмон шавад. Он ҷой, ки Рашк меҳмон аст, Хашм буна фуруд афганад. Он ҷой, ки Хашм буна дорад, бисёр офаридаро, ки нобуд кунаду бас вайронӣ кунад. Ҳама бадири бар офаридагони Хурмузд Хашм беш офарид. Он Каёну ялон аз бадкунишии Хашм бештар нобуд гаштанд. Чунин гӯяд, ки: «Хашми хуниндирафш»,⁴ зеро ҳамаи (доғу) дирафшо⁵ ӯ беш кунад.

Вазаршево он аст, ки бо равони мардумони даргузашта, бад-он се шаб, ки ба гетианд, бикушаду тарсу заниш фароз барад, бар дари дӯзах нишинад.

Удагдево он аст, ки мардум чун бар мустароҳ нишинад ё чун хуриш хӯрад, ба минуӣ бад-ӯ⁶ фиғон⁷ (?) занад, ки: «(Сухан) бигӯю фарёд зан⁸», ки (сухан) гӯён хӯраду (сухан) гӯён ринаду (сухан) гӯён мезад, ки то бад-он сабаб ба биҳишт нарасад.

Акаташ деви Дуручи инкор аст, ки офаридагонро аз чизи некӯ мункир кунад. Чунин гӯяд, ки: «Касе, ки чиз бад-он кас диҳад, ки мардумонро аз чизи некӯ мункир дорад, он гоҳ, Акаташево аз ӯ хушнуд шавад. Касе, ки чиз бад-он кас диҳад, ки (ӯро) оин ин аст, ки дастур⁹ набояд доштан, он гоҳ, Хашмдево аз ӯ хушнуд шавад. Касе, ки чиз бад-он кас диҳад, ки (ӯро) оин ин аст, ки гӯяд, ки морған набояд доштан, он гоҳ, Аҳриман бо ҳамаи девон аз ӯ хушнуд шаванд». Инро дар бораи ӯ гӯяд, ки чун храфастр бинад, накушад, морған ҷӯбе асту чарме бар сари он

ороста аст. Пайдост, ки ҳар беҳдине ған бояд доштан, ки храфастрону гуноҳкориро бад-он занату кушад (то) карефамандтар (шавад).

Зармон он дев аст, ки (касонро) баддам¹⁰ кунад, ки (онро) пирӣ хонанд.

Чашмак (дев) он аст, ки заминларза оварату гирдбод низ созад ва ба патёрагӣ¹¹ абр шавад.

Вардев он аст, ки бадмоли¹² кунад. Чунин гӯяд, ки: «Варни бироҳа(кунанда)».

Бушоспдев он аст, ки ажгаҳонӣ кунад.

Сич он Дурруч аст, ки нобудӣ оварад ва Ҳечдев¹³ он аст, ки тангӣ. Оздев он аст, ки (ҳар) чизро биюбораду чун ниёзро чизе нарасад, аз тан хӯрад. (Ҷ) он Дуруче аст, ки чун ҳамаи хостаи гетиро бад-ӯ диҳанд, анбошта нашаваду сер нагардад. Чунин гӯяд, ки: «Чашми озмандони ҳомунӣ аст, ки ўро сомон¹⁴ нест».

Панӣ¹⁵ он дев аст, ки анбор кунаду нахӯраду ба кас надиҳад. Инро низ гӯяд, ки: «Оздевро зӯр аз кас аст, ки ба зани хеш хурсанд нест ва низ они касонро бирабояд».

Насдев он аст, ки риманиву нопокӣ кунад, ки (ўро) Насой хонанд.

Фирефтордев он аст, ки мардумонро бифиребад.

Испазг¹⁶ дев он аст, ки сухан оварату барад. Чизеро, ки нест, бад-он гуна гӯяду намояд, ки мардумонро худ ба худ занату нобуд кунад.

Аностдев он аст, ки зӯр гӯяд.

Огошдев он Дуручи шӯрчашмест, ки мардумро ба чашм занад.

Бутдев он ст, ки ўро ба Ҳиндустон парастанд, равони ў бад-он буддоҳо меҳмон асту чун Будосф парастанд.

Аствихад, ки Войи бадтар аст, (ў)ст, ки ҷонро биситонад. Чунин гӯяд, ки: «Чун даст бар мардум молад, Бушосп (ояд) ва чун соя барафканад, таб (ояд) ва чун ўро ба чашм бинанд, ҷонро аз миён барад». Ўро марг хонанд.

Шӯрчашмдев он аст, (ки) чун мардум чизе бинанду «ба номи эзид» нагӯянд, (он чизро) аз миён бибарад.

Бо ҳар яки эшон бас деу Дуруч ҳамкор бувад, ки пайдо овардани (эшон, ба тафсил, ба дарозо мекашад. Девони беном низ бешуморанд. Гӯяд: «Он девони беном сичу дарду зӯрону ранчу зорибахшанда, ба худд мусаллах¹⁷, тиратухмаву оварандагони ганд, пӯсидагиву бадӣ, ки басу бас шумор (доранд), базе, бавижа баҳре аз ҳамаи эшон, андар тани

мардумон омехтааст ва нишони (эшон) бар мардумон равшан аст».

Апаошдев Испанчарушдев ононанд, ки бо (эзидони) боронсоз ба набард истанд.

Ахриманро оин бадтариву дин чодуиву силоҳ Дурӯғу куниш ниҳон хаймӣ аст. Ҷуро нома ин аст, ки: «Маро мапурсед, маро машиносед, чи агар маро пурсед, бишносед, аз паси ман наёед».

Инро низ гӯяд, ки: «Ахриманро бонг ба тундару низ ба бонги куранги шашсола ва низ ба бонги хар ва низ ба бонги марди пархезгоре, ки ба нокомӣ (бонг) зананд бонг кунад, монад».

Кандагдев он аст, ки барои чодувон аст.

Навбанавдев он аст, ки нав ба нав, аз гуноҳе, ки офаридагон кунанд бар эшон чаҳад.

Он абокхатарон низ, ки дар сипехр тозанд, ба басу бас шумор ба набард истанд, ки камолагони эшон он ҳафтанд ва бо сару гузахру мушпарии дунбдор дахто шаванд, ин дах офариниши моддиро, ки осмону обу замину гиёҳу гӯсфанду филизу боду равшаниву оташу мардум аст, бад-ин ҳама бадӣ олудаанд. Аз эшон ба обу гиёҳу дигар офаридагон, ки моддианд, аз он дах¹⁸ Дуруч газанду ранчу сичу маргу дигар бадихо ва табохиҳо ҳамерасад. Эшонро, ки баршумурдам, дорои ёриву афзоранд

Гавҳари Ахриман сарду хушк, чой торику ганда, дар баробари (ҷаҳони) боло пайдост.

Дӯзахро гӯяд, ки тор (икии онро) ба даст шояд гирифтани ганди (онро) ба корд шояд бурида. Агар як ҳазор мардро дар бадастӣ подафра кунанд (хар як) пиндоранд, ки яктоанд ва ӯро ба яктой подафра бадтар аст. Ҷуро банд ба ҳафт Абокхатар аст. Ба сардии бисёр чун кайвон аст, ба гармии бисёр чун Баҳром. Эшонро хӯриш ганду наҷосати вазағ асту (ба) дигар бадихо обод.

БАҲШИ СЕЗДАҲУМ

Дар бораи тани мардумон ба сони гетӣ

Дар «Дин» гӯяд, ки тани мардумон ба сони гетӣ аст, зеро гетӣ аз оби сиришке сохта шудааст. Чун гӯяд, ки ин офариниш нахуст ҳама оби сиришке буд, мардумон низ аз оби сиришке мебошанд. Ҳамон гуна, ки гетиро паҳно бо дарозҳо баробар аст, мардумон низ ба ҳамон гунаанд: ҳар касро дарозо (ба андозаи) паҳнои¹ хеш аст. Пӯст чун осмон, гӯшт чун замин, устухон чун кӯҳ, рагон чун рӯдҳову хун дар тан чун об дар рӯд², шикам чун дареву мӯй чун гиёҳ аст. Он ҷо, ки мӯй беш рустааст, чун беша. Гавҳари тан чун филиз, осн-хирад чун мардум, Гауш-суруд-хирад чун гӯспанду гармӣ чун оташ аст. Дасту пойафзор чун ҳафтону дувоздаҳон. Шикам хӯриш-гуворост чун абру оташи Вазишт. Дам баровардану фуру бурдан чун бод аст. Чигар чун дарёи Фарохкард, бункадаи тобистон; испурз чун ноҳияи Абохтар³, ки ҷойгоҳи зимистон аст. Дил гирд (чун) оби Аредвисури покиза аст, зеро ба дил низ беморӣ нарасад магар ки маргаш (фароз ояд), Болои сар, мағз, чун равшании бекарони сар чун Гарудмон аст. Ду чашм чун Моҳу Хуршед аст. Дандон чун ситора аст. ⁴ Ду гӯш чун ду равзани Гарудмон аст. Ду (равзани Гарудмон)-ро пайдост, ки бад-он ҳамвора овозе ба навои хуш меояд, ки равнро хунёиву ромиш аз ўст. Ду бинӣ чун ду дамаи Гарудмон аст. Ду (дамаи Гарудмон)-ро гӯяд, ки бад-он ҳамвора бӯи хуш гуна-гуна дамад, ки равнро хушбӯӣ ва шодӣ аз ўст. Даҳон (чун) он дари ба Гарудмон аст, ки ҳамвора мазае гуна-гуна бад-ӯ дар ояд, ки равнро латофату хушӣ аз ўст. Кун чун дӯзах дар замин аст. Кун зертарин нишемани тан аст. Равон чун Ҳурмузд аст. Ҳушу виру дарёфт, андеша, донишу фаҳм чун он шаш Амшоспанд аст (ки) пеши Ҳурмузд истанд. Дигар неруҳои минуии даруни тан чун дигар эзидони минуианд. Ҳамон гуна ки Ҳурмуздро гоҳ ба равшании бекарону хузур⁵ ба Гарудмон аст ва ўро неру ҳама ҷо расидааст, равнро низ ҷой ба мағзи сари када ба дил аст ва неру (и ў) ба ҳамаи тан расидааст. Ҳамон гуна, ки бод аз сӯй-сӯй ояд, мардумро низ аз нимрӯз то нимаи шаб боду дам ба яктои бинӣ ояд, аз нимаи шаб то нимрӯз ба сӯи дигар ояд. Ҳамон гуна, ки Хуршед аз Моҳ равшантар аст, мардум низ ба чашме роҳ бехтар бинанд. Ҳамон гуна ки об ба дарёи Фарохкард чун ба Ҳугар баланд баршавад, покиза шаваду баҳре боз ба дарё резад ва баҳре низ ба Пашанг ба ҳамаи ҷаҳон бирасад, мардумро низ хун дар тан, ки када ба чигар аст, ҳар бомдод аз чигар ба мағзи сар бар ояд, дар мағз баргардад, баҳре боз ба чигар резад, баҳреро ба рагон бозҳиланд, ки ҳамаи танро нерӯ аз ў бувад. Он кафи бар сар ва хавидии чашму гӯшу биниву даҳон аз ў бувад. Ҳамон гуна ки гетиро сина ба Нимрӯз асту Ховарон⁶ дасти росту

ҳамаи рушанон аз Хуросон оянду абр аз Ховарон ояд (ки) бункадаи абр аст, мардумонро низ чигар, ки бункадаи хун аст, ба дасти рост аст. Ҳамон гуна ки дар гетӣ мардум гуноҳу карефа кунанд ва чун миранд, гуноҳу карефаи (эшонро) омор кунанду ҳар ки пок аст ба Гарудмон равад ва ҳаркиро дурванд аст ба дӯзах афкананд. Ба ҳамон гуна, мардум низ хӯриш хӯранд, ҳарчи пок аст ба мағзи сар равад, хуни пок шавад, ба дил расад ҳамаи танро неру аз ӯ бувад; ҳарчи беш омехта аст, аз шикам ба руда шавад, ба нишемани берун афгананд, ҳамсони дӯзах. Ҳамон гуна ки (ба) боронсозӣ, хангоме ки дурӯғ сутунба шавад, сардиго беш ба об дарҳилад, (обро) биафсораду наборад, ё сиришкро афсораду тагарг борад ва газанд бар офариниш бувад, мардум низ чун хӯриш беш (аз) он хӯранд, ки (битавонанд) гуворидан, ба сабаби гувориш наёфтанд, сиришкон костӣ⁷ гирад, як тикка берун ояд, зиёну газанди тан аз ӯ бувад. Ҳамон гуна ки Хурмузд болистӣ⁸ ва Аҳриман жарфпоя ва неруи эшон дар гетӣ бо ҳам яке бо дигаре, дар набард аст, мардумонро низ ду бод андар тан аст: яке боди чонӣ, ки равон аст, ки ӯро чой ба мағзи сар аст ва гавҳар(аш) гарму хавид ва ҳаракат ба ноф аст; яке боди базағ (?), ки (ӯро) гавҳари сарду хушк, чой ба кун ҳаракат ба зуҳор аст⁹. Ҳамон гуна ки девон дар гетӣ чун гузарҳои бодро гирад, заминларза расад, мардумро чун аз боди базағ дар рагон биистаду сутунба шавад, гузар(ба) бод чоне надихад, он чой дард низ гирад ва танро ларзонаду газанду газанд расонад. Дигар бодҳои базағ низ андар тан чун дигар бодҳои девианд дар гетӣ.

Ҳамон гуна ки дар гетӣ фарраи дини маздаяснон ба монанди кустӣ, ситоранишону минувон сохта, ба(гирди) сипехр гаштааст (бо) сетоҳ андар чаҳор гирех, то торикиву риманӣ ва дигар омезагиҳо ба болотар наёмезад, мардум низ ба ҳамон шева кустӣ ба мён доранд. Сетоҳ андар чаҳор гирех, ба монанди андешаи нек, гуфтори нек ва кирдори нек дар чаҳор сиришти мардум, ки пайдоии покӣ аст дар баробари омезагӣ. Ҳамон гуна ки дар гетӣ мардум гуноҳу карефа кунанд, чун миранд, равонро омор кунанду бихиштиро ба бихишту дӯзахиго б дӯзах диҳанд, мардум низ дар гетӣ хӯриш хӯранду ҳарчи кам омехтатар аст, ба хуни пок (табдил) шавад, ба рағони тан шавад ва беш омехтатар аст ба рӯда сипузад, ба нишемани берун афгананд. Ҳамон гуна (ки) чизи гетиву мину ба чаҳор бор ҳафт ниҳода шудааст – чунонки гӯяд, ки ҳафт нодиданиву ногирифтани, ки буни Хурмузду он шаш Амшоспанд аст; ва ҳафт диданиву ногирифтани, ки чун Хуршеду Моҳу ситорағону абру боду оташи Вазишту оташон аст, ки гузаранду Дуручро аз миён баранд;

Ҳафт нодиданиву ногирифтани, ки равшани бекарон, гоҳ Амшоспандон, Гарудмон, биҳишт, сипехри наёмехтани ва сипехри омехтаниву Осмон аст; ҳафт диданиву гирифтани, ки чун замини обу гиёҳу гӯспанду филиз аст. (Дар тани мардум низ) андешаву фаҳми нодиданиву ногирифтани аст, ду гӯшу ду чашму ду биниву даҳон диданиву гирифтани аст, чигару шушу захираву дил гирд, рӯда асбал гурда нодиданиву гирифтани аст.

Якчанд¹⁰ (аз) гетиро бад-он рӯй биёбон беш аст, ки ободони, ки чун торикӣ, сармо ва дигар неруҳои девиро чун аз эзидони минӯй нобудӣ расад, ба сутӯх ба биёбонҳо тозанду аз газанд (расонидан ба) офаридагон (дур) гарданд, зеро агар ҳамаи гетиро ободони буд, агар эшонро бисёр низ нобуду сутӯх мекарданд, аз газанд расондан ба офаридагон берун намешуданд, зеро (ба ҷое) наметавонистанд рафт. Тобистону зимистон ҳамсони торикиву равшани аст, зеро (аз) он ҷо, ки равшани аст, торикӣ гурезад ба ҷойгоҳе, ки рӯшноӣ он ҷо нест ва хангоме ки аз сӯи Нимрӯз тобистон дар оянд, зимистон ба Абохтарсӯй бозгозад. Чун зимистон дар оянд, тобистон ба Нимрӯз боз шавад, (ба) бункадаи худ. Чун тобистон банерутар аст, зимистон безӯртару чун зимистон банерутар, тобистон безӯртар аст. Мардум низ ба ҳамон гунаанд: чун чигар банерутар аст, асбил безӯртар ва чун асбил банерутар аст, чигар безӯртар. Девонро гирд омадан¹¹ ва...¹² он ҷост, ки кишвари Вурубарешан ва Вурубарешан аст. Аз он ҷо, ки дар оянд, битозанд. Ин низ пайдост, ки ҳар андоми мардумон аз онӣ минуест; ҷону ҳар равшани бо ҷон – ҳуш, бӯй ва дигар аз ин шумор аз онӣ Хурмазд аст. Гӯшт (аз онӣ) Баҳман, рағу пай (аз онӣ) Ардибиҳишт, устухон (аз онӣ) Шахривар, мағз (аз онӣ) Спендормад, хун (аз онӣ) Хурдоду пашму мӯй (аз онӣ) Амурдоданд.

БАХШИ ЧАҲОРДАҲУМ

Дар бораи сарвари кишварҳо

Гӯяд ба «Дин», ки он шаш (мақоми) сарвари кишварҳоро ҳар як сарварист, чун Арзари сарвар Ашошгаҳти, ки ниюнагҳдон аст, Саваро сарвар Ҳуаазарукоҳар Хавапарештру², Фрададафшро сарвар Спитуит Успусинон³, Видадафшро сарвар Иризросп Успусинон⁴, Вурубарешанро сарвар Ҳушасп⁵, Вурубарешанро сарвар Чахравака⁶; Зартушт ин кишвари Хванирас ва низ ҳамаи парҳезгорони гетиро сарвар аст. Ҳамаи ин сарваронро низ сарварӣ аз Зартушт аст, ки эшон ҳама дин аз Зартушт

пазируфтанд. Дар кишвари Хванирас бас чое аст, ки дар ин бадзамонагӣ ва набарди сахти патёра, ба афсуни⁷ минуӣ гузари он баста аст, ки паноҳгоҳҳои⁸ Хванирас хонда шавад, ба монанди он кишварҳои дигар, чун Кангдиж (ва замини Саукаустон⁹ ва дашти Пешонса ва рӯди Навтозу Эронвичу Вари Чамкард ва Кашмири андарунӣ. Дар ҳар яке сарваре бемарг подшоӣ кунад. Чунин гӯяд, ки Пашйутан, писари Гуштосп, ки ўро Чаҳрумаён¹⁰ низ хонанд, ба Кангдижи бомӣ¹¹ аст. Ағрираси¹² Пашангон ба замини Саукаустон аст. Ўро Губадшоҳ хонанд. Фарадахшати Хамбигон¹³ ба дашти Пешонса¹⁴ аст. Аз он рӯй Хамбигон аст, ки (ўро) аз бими Хашм дар Ханбӣ парварданд. Ашем йаҳмаи ушт¹⁵ ба чое, ки рӯди Новтоз хонанд, аст. Вани чудбеш¹⁶ ба Эронвич аст. Урвататнар, писари Зартушт, ба Вари Чамкард аст. Эшонро низ гӯяд, ки бемарганд, чун: Нарсии Вивангаҳонон, Тўси Нўзарон, Геви Гударзон, Баиразди Набардқирдор, Ашавазди Паурудахтштон.

Эшон ҳама ба фаршкардсозӣ, ба ёрии Саошйанс бирасанд. Сомро гӯяд, ки бемарг буд. Бад-он гоҳ ки хор шумурд дини маздаяснонро, турк писаре, ки нухумин хонда мешуд, ҳангоме ки (Сом) ба хоб рафта буд, ба тире, ки (ба сӯи ў), ба дашти Пешонса биафганд, бар ў он Бушоспи бадро фароз бурд. Миёни куҳчоле¹⁷ афтода ва ўро барф бар забар нишастааст. (Ў он чой) бад-он кор аст, ки чун Заҳҳок раҳо шавад, ў хезаду вайро аз миён барад. Ўро бевар фраваҳри парҳезгорон посбонанд. Дар бораи Заҳҳок, ки (ўро) Беварасп низ хонанд, гӯяд, ки Фаридун ҳангоме ки ўро бигирифт, бикӯштан натавонист. Пас ба кӯҳи Данбованд бибааст. Ҳангоме ки раҳо шавад, Сом хезад, ўро гурз зананд. Кангдиж ба ноҳияти Хуросон, бар забари дарёи Фароҳкард аст. Бад-он ноҳият, ба бас фарсанг, дашти Пешонса ба Кобулистон аст. Чунин гӯяд, ки: «Пайдотарин баландӣ ба Кобулистон он ҷост, ки дашти Пешонса аст. (Дар) он чо кӯҳчоле ба боло баландтар нест. Эронвич ба ноҳияти Озарбойҷон аст. Замини Саукаустон ба роҳи аз Туркистон ба Чинистон, ба ноҳияти Абохтар аст. Гӯро Вари Чамкард миёни Порс аст¹⁸, ба Сарвог¹⁹. Чунин гӯяд, ки (Вари) Чамкард зери кӯҳи Чамгон аст. Кашмиру Ҳиндугар (?)²⁰ (дар) Ҳиндустон аст.

БАХШИ ПОНЗДАХУМ

Дар бораи Чинводпул ва равони гузаштагон

Гӯяд ба «Дин», ки чагоде (ҳаст) яксад мард болой, миёни ҷаҳон, ки чагоди Даити хонанд (он) юғи тарозуи Рашн эзид аст, тегае ба буни кӯҳи Албурз ба сӯи Абохтар ва тегае ба сари куҳи Албурз ба сӯи Нимрӯз (дорад); Бар миёни он, чагоди Даити истад. Бад-он миёнаҷой тегае низ шамшервор истода, ўро нух найза боло, дарозову паҳност. Он ҷой истанд эзидони минуӣ, ки ба минуӣ равони парҳезгоронро покиза кунанд. Саге минуӣ бар сари он пул аст ва дӯзах зери он пул.

Чун мардум даргузаранд, се шаб равон ба наздики тан, он ҷой, ки ўро сар бувад, нишинад. Он (се) шаб аз визариши деғу ҳамкорони (вай) бас тозиш¹ бинаду пушт ҳаме боз ба оташ кунад, ки он ҷо афрӯхтааст. Аз он рӯӣ (аст, ки) он се шабро то рӯз он ҷой, ки сари ў бувад, оташро ба афрӯзиш доранд. Агар он оташ нест, пушт боз ба оташи Баҳром ё оташоне, ки пайваста фурузонанд², кунад. Дар он се шаб, ки табоҳиву ошуфтагӣ ба тан расад, он гоҳ эдун душвор афтад, ки мардеро хонумон (бар) кунанд. Он се рӯз, равон ба болини тан бад-он умед нишинад, ки: «Бошад, ки хун тозад, бод ба тан шаваду маро тавони бозгаштан ба (тан) бувад».

Сипас, шаби саввум, дар бомдод, агар он равон (аз) парҳезгорон (бошад), инро гӯяд, ки: «Хушо ў, ки аз он некии ў ҳар касро (бахра) аст, ки ман некуаму аз некуии ман ҳар касро некуист ва маро Хурмузд ба ком подшой диҳад».

Агар он равон дурванд аст, гӯяд: «Ин аст он тан, ҷону колбуд, ки бо он ба тозиш тохтам; пас, аз эдар ба кучо тозам?»

Агар парҳезгор аст, бад-он сухан, боде тез ба пазира ояд, (боде) беҳтару некутару хубтару пирӯзгартар аз ҳамаи бодҳои ба гетӣ, ки равонро шодӣ бошад. Агар дурванд аст, боде (ба) пазира ояд кундтар, пӯсидатару нопирӯзтар аз ҳамаи бодҳои ба гетӣ, ки равонро (аз вай) нооромиву андӯх расад.

Сипас, барандаш он равонро ба омор³, чи парҳезгор, чи низ дурванд, агар он равони парҳезгор аст, дар он гоҳ ўро говпайкаре ба пазира расад, фарбеҳу пуршир, ки равонро аз ў комгариву ромиш⁴ расад. Дигар, канизпайкаре (ба) пазира расад некутан, сапедҷомаву понздаҳсола, ки аз ҳама сӯӣ некуст, ки равон бад-ў шод шавад. Дигар, бустонпайкаре расад пурбор, пуроб пурмева, бас обод, ки равонро (аз он шодиву ғинои андеша) расад, ки буми биҳишт аст. Ин нишонро ба ҷаҳон пеш аз

омор бинад. Бошад, ки он равон яке-якero чун ба пазираи (ӯ) оянд, пурсад. Пурсад, ки: «Ту кистӣ, ки эдун маро гумон аст, ки ҳамаи осоишу осонӣ ба туст?» Эшон эдун, яке-яке, посух гӯянд: «Манам, эй парҳезгор! Дини ту, он кунише(ам), ки ту варзидӣ. Ҳангоме ки ту он некӣ кардӣ, ман туро эдар будам».

Агар он равон дурванд аст, он гоҳ ӯро говпайкаре ба пазира расад хушк, низору сахмгин, ки равонро аз ӯ хушкиву чарбии низор расад. Дигар, канизпайкаре расад сахмгин, зиштпайкар, ки густохӣ (дар) ӯ нухуфтааст, аз ҳама сӯй сахмгин аст, ки равонро аз ӯ биму тарс расад. Дигар, бустонпайкаре расад беоб, бедарахт, беосоиш, ки равонро (аз ӯ) бадандешӣ расад, ки буми дӯзахест. Ӯ ин нишонро пеш аз омор бинад.

Бошад, ки эшонро яке-яке пурсад, ки: «Ту кистӣ, ки ман аз ту бадтар ба гетӣ надидам». Посух бад-ӯ гӯянд, ки; «Эй дурванд! Ман дини туам, ки худ куниши туам. Чун ту он чиро бадтар аст, варзидӣ, эдар туро будам». Ин пайдост, ки ҳар касро куниши хеш пазира бошад.

Пас он равонро то буни кӯҳи Ачбурз роҳ намоянд, ки теги юғ аст. Бар он равад то фарози чагод, (он чо), ки он теги тез истад. Пас, равонро, агар парҳезгор аст, он теги тез ба паҳно биистад. Озарфарнбағи пирӯзгар торикиро аз миён бараду ба пайкари оташ он равонро бад-он тег гузаронад ва он эзидони минӯй ӯро покиза кунанд ба минӯй, ба дигар юғ гузаронанд, то ба фарози Албурз.

Ӯро Войи беҳдаст баргирад, ба чои хеш барад. Ҳамон гуна ки равонро пазирад, он чой (ӯро) бисупорад. Танро низ, чун ба гетӣ, бад-он оини минӯй покиза кунанд.

Агар он равон дурванд аст, ҳангоме ки ба юғ бар чагод ояд, он теги тез ба ҳамон теге биистад, гузар надихаду ӯро ба нокомӣ бар ҳамон тег рафта бояд. Ба се гом, ки фароз ниҳад, - ки андешаи бад, гуфтори баду кирдори бадест, ки варзидааст – фуру бурида, аз сари пул сарнагун ба дӯзах афтад, бинад ҳар бадиро.

Инро низ (номаи «Дин») гӯяд, ки чун (кас) ба родӣ парҳезгор будааст, ҳангоме ки вайро он бод ба пазира расад, дар он бод канизпайкарро бинад, он пурсишро кунаду он каниз ӯро, ба роҳнамоӣ, ба нардбоне барад, ки бад-он се поя асту бад-он нардбон ба се гом, - ки андешаи нек, гуфтори неку кирдори нек аст – ба Гарудмон шавад.

Нахустин гомро то ба ситорапоя, дигарро то ба моҳпоя, се дигарро ба хуршедпоя, ки Гарудмони равшан аст, (шавад).

Агар ба пастӣ дурванд будааст, чун ўро он бод ба пазира бувад, дар он бод канизпайкар расад ва (ӯ) он пурсишро кунад. (Он каниз, ки) куниши (ӯ)ст чун теги тезе гардад, ки ҳама теги тез аст. Бад-он равон гӯяд, ки: «Эй дурванд! Чӣ бихоҳӣ, чӣ нахоҳӣ, бар ин (тег) ба ком рафтани бояд». Он гоҳ равон гӯяд, ки: «Агар маро ба корде тез бурӣ, бехтар писанд афтад, ки гом бар ин равам». Дигар бор, (каниз) ба ҳамон гуна гӯяду равон посух гӯяд, ки: «Агар маро ба тир бизанӣ, бехтар писанд афтад, ки бар ин гом равам». Седигар бор (каниз) ба ҳамон гуна гӯяд ва ӯ посух гӯяд, ки: «Агар маро чон аз тан бизанӣ, бехтар писанд афтад, ки бар ин гом равам».

Он гоҳ, он куниш, (ки) ба монанди даде сахмгину нодастомӯз буд, пеши равон биистад ва он равон он гуна тарсад, ки бар он ба гом равад. Ба се гом фуруд бурида шавад, ба дӯзах афтад.

Агар ўро гуноҳу карефа ҳарду баробар бошад, он гоҳ ўро ба ҳамастагон диҳанд. Дар бораи ҳамастагон гӯяд, ки ҷоест чун гетӣ; ҳар касро бад-он поя, ки эшонро керефта аст, ҷой диҳанд, нишонанд.

БАХШИ ШОНЗДАҲУМ

Дар бораи шахрҳои номӣ аз Эроншаҳр ва хонаи Каён

Дар «Дин» гӯяд, ки: «Агар ман намеофаридам минуи буму сарзаминро, ҳамаи мардум ба Эронвич мешуданд, ба сабаби хешии он ҷо, зеро нахуст, аз ҷойҳову рустоҳо, Эронвич бехтарин (сарзамин) офарида шуд. Ўро патёра аз Ахриман ин зимистони девофарида ва мори пардор ва низ он ки бепар аст, беш баромад. Даҳ моҳ он ҷо зимистон аст, ду моҳ тобистон. Чунин гӯяд, ки¹ зимистон ҳама ҷо яксон аст, аммо он ҷо, дар миёнаи Даймоҳи баҳизагӣ, гаронтар бошад.

Дигар, бехтарин (сарзамин) дашти Сурӣ – Мониш офарида шуд, ки бад-он суриён мондагоранд, (ки) Бағдоди худоён офарида² аст. Ўро бадтарин патёра малах падида омад. Ҳамвора малах гиёҳ бихӯрад. Гӯспандону говонро марг расад.

Седигар, бехтарин (сарзамин) Марви кирдор офарида шуд, ки бад-ӯ кори додситон (бо) ном бисёр кунанд. Ўро патёра ҳаракати сипоҳ беш омад, зеро ҳамвора саворон он ҷоро беш

гиранду душмарзон³, дуздон, ситамгарон, ашмуғони⁴ табоҳсухан ранҷ расонанд ба парҳезгорон.

Чаҳорум, Балх бехтарин (сарзамин) офарида шуд, некӯ ба дидор. Мардум он чо дирафш ба кӯшой доранд. Ёро патёра сӯрох⁵ беш омад. Хонаро сӯрох фароз гирад, фуру резад.

Панҷум, Нисои⁶ миёни Марву Балх (бехтарин сарзамин) офарида шуд. Ёро патёра ин гумонварзӣ ба амри эзидон беш омад.

Шашум, Ҳарӣ⁷ бехтарин сарзамин офарида шуд. Ёро патёра ин шевану мӯя кардан⁸ беш омад. Яке хонаду дигарон (сухани ёро) ситонанд, ба чангу чакома⁹. Чунин гӯяд, ки Ҳарии хонахил¹⁰, зеро чун ба хонае тәне даргузарад, (хонаро) биҳиланду бишаванд. Ҳамон гуна ки мо нух шабро (дар) дарозои моҳе ба парҳез дорем¹¹ эшон хонаро биҳиланду бишаванд то нух шаб (дар) дарозои моҳе.

Ҳафтум, Кобули бадсоя бехтарин (сарзамин) офарида шуд, ки Кобулистон аст. Соҷи дарахтони он чо ба тан бад аст. Ёро патёра парикомагӣ беш омад. Он девпарастиро, ки Сом мекард, эшон низ мекунанд, бошад, ки гушода рафтани хонад.

Ҳаштум, Меҳна¹² (?) бехтарин сарзамин офарида шуд, пурвостр¹³, ки ёро ғаллот бисёр буд. Ёро патёра бадтар шаҳрбандӣ¹⁴ беш омад, ки меҳнаиён бад-он зист кунанд. Дар маҷмӯъ¹⁵ мардуми аз эшон бадтар нест.

Нухум, Ханин бехтарин сарзамин офарида шуд, (ки) моништи гургониён аст, ки эшон дар он зист кунанд. Чашмаву рӯд бешумор¹⁶ (?) ва дигар дашти ҳамвор¹⁷ аст (?). Ёро патёра бадтаркунишӣ, анабуҳргон¹⁸ омад, ки мардвештагӣ¹⁹ он чой беш кунанд, бошад, ки кунмарз²⁰ хонад.

Даҳум, Арман²¹ бехтарин (сарзамин) офарида шуд. Ёро патёра мурда ниҳон кардан беш омад, ки он чо беш кунанд.

Ёздаҳум, Ҳирманди бошукӯҳи фарраманд, Систон, бехтарин (сарзамин) офарида шуд. Ёро патёра чодуй беш омад. Ёро нишон аз ин пайдост, ки ҳар мардум аз он чой биёянд, кундой²² чунон кунанд (ки) аз он чодувону раммон²³ барф, тагарг, тандур²⁴ ва малах афтад.

Дувоздаҳум, Райи сетухма бехтарин (сарзамин) офарида шуд (ки) Озарбойҷон аст. Бад-он рӯй сетухма гӯяд, ки осурван, артиштору вастрйуш он чой бехтар бошад. Ёро патёра он бадтар гумонварзӣ ба амри эзидон аст. Худ бадгумонанд, касонро низ бадгумон кунанд.

Сездахум, Чахри²⁵ судхостор бехтарин (сарзамин) офарида шуд, ки Мизан аст. Ҷро патёра насой пухтану насой чавидан беш омад. Ҳамвора рӯбоху росу паранду чаванд.

Чаҳордахум, Вари чаҳоргӯш²⁶ бехтарин (сарзамин) офарида шуд (ки) Дунбованд аст Ҷро чаҳоргӯшӣ ин ки чаҳор сӯй аст. Гӯяд, ки аз чаҳор сӯи сарзамин об дар шаҳр ояд. Ҷро патёра он даштони²⁷ бад беш буд, ки он чо гаронтару бадтар бувад.

Сарзаминҳое, ки ноэронӣён бад-онҳо зианд: понздахум, Ҳафт ҳиндугон бехтарин (сарзамин) офарида шуд. Ҳиндустон якест, аммо дар ӯ сархудой ҳафтанд. Ҷро патёра гармии баду даштони гарон беш омад.

Шонздахум, Удои Аранг²⁸ бехтарин (сарзамин) офарида шуд (ки) Удои тозиён аст. Удойро патёра ин пеш омад, ки он чо солорро ба солор(ӣ) надоранду зимистон низ он чо гарон бувад. Дар он тозиён зист кунанд.

Он (сарзамин, ки) некӯ ба дидору жарф ба кори додистону шоиста аст (ва) дар ӯ кори додистон бас пурсанд (онон), ки дар онанд, (он аст), ки Порс хонанд.

Ин шаҳристонҳо, (ки ёд шуд) дар Эроншаҳр номвартаранд.

БАҲШИ ҲАФДАҲУМ

Дар бораи монишҳое, ки Каён ба Фарра карданд ва (онҳо), ки ба афдиву шигифтӣ аз он (ҳо сухан) гӯянд

Яке он ки Ҷам кард ба Албурз ва яке он ки Фаридун кард ба Патишхоргар, ба Вари чаҳоргӯш, Дунбованд. Яке он ки Ковус кард ба Албурз ва яке он ки Заҳҳок кард ба Бобил, ки (онро) Куринддушид хонанд. Яке он ки Сиёвуши Ковусон кард, ки Кангиж хонанд. Якero Афросиёби Тури чодугар, (дар) зери замин ба чодуӣ кард. Яке он ки Ҷам кард ба Порс, ки Ҷамкард хонанд.¹ Яке он ки Заҳҳок кард ба Самбарон ва яке ба Ҳиндустон. Ин он аст, ки ба Афдқирдорӣ сохта шудааст. Дигарон бас шаҳру шаҳристонҳо ва монишҳо кардаанд, ки тафсили (он) дароз аст.

Ҷамкардро гӯяд, ки (Ҷамшед) зери замин ва ба нуҳуфтагии хонае сохт. Ба шигифтӣ равшан аст, ки тобистону зимистон (бар ӯ) чира нагардад. Дар ӯ аз ҳамаи чизҳои гетӣ вучуд дорад. Хонаи Ковусро гӯяд, ки яке заррин буд, ки бад-ӯ менишаст; дуто аз обгина буд, ки ӯро Асбистон² буд; дуто пӯлодин буд, ки ӯро рама (бад-он буд). Аз он ба ҳар мазае

чашмаи оби бемарг тозад, ки пириро чира гардад, зеро хангоме, ки пирмард бад-ин дар андар шавад, бурнои понздаҳсола бад-он дар берун ояду маргро низ аз миён барад.

Кангдигро гӯяд, ки дорои дасту пой, афрошта дирафш³, хамешагардон⁴. бар сари девон⁵ буд; Кайхусрав (онро) ба замин нишонд⁶. Ҷуро ҳафт девор аст: заррин, симин, пӯлодин, биринчин, оҳанин, обгинай ва косагин⁷. Ҷуро ҳафсад фарсанг роста (дар) миён аст ва понздаҳ дарвоза бад-ӯст, ки аз дувоздаҳто дарвоза ба гардунаи аспиву рӯзи баҳорӣ ба понздаҳ рӯз шояд шудан.

Дар бораи хонаи Афросиёб гӯяд, ки зери замин ба чодуӣ сохта шудааст. Ба равшани, хона (дар) шаб чун рӯз равшан бувад. Чаҳор рӯд дар он метозад, яке об, яке май, яке ширу яке мости зада⁸. (Бар сакфи он) гоҳ Хуршеду гоҳ Моҳ ба равшани дар оростааст. (Ба болои) як ҳазор марди миёнаболо, (болои) хона бувад. Хонаи Чам ба Албурз (аз) гавҳархо бувад. Хонаи Заҳҳок ба Бобил карнагмонанд⁹ бувад.

БАХШИ ҲАЖДАҲУМ

Дар бораи газанд(е, ки) ҳазора ба Эроншаҳр омад

(Чунин гӯяд,) ки чун Аҳриман ба оғози нахустин ҳазораи омезиш дартохт, Гову Каюмарс буданд. Чун Машӣ ва Машёна он носипосиро карданд, он гоҳ панҷоҳ сол аз эшон зоиш набуд. Дар ҳамон ҳазора, ба ҳафтад сол, Хушангу Таҳмурас, ҳарду девонро бикуштанд. Дар поёни ҳазора девон Чамро бибурданд.

Дигар ҳазора оғоз шуд. Заҳҳок подшоии бад фароз кардан гирифтуну як ҳазор сол (подшой) бикард. Чун ҳазора сар (шуд), Фаридун (ӯро гирифтуну баст. Седигар ҳазора оғоз шуд. Чун Фаридун кишварро бахш кард, Салму Тур, он гоҳ, Эраҷро куштанд. (Бисёре аз) фарзандону аъқоби (ӯ) ро аз миён бурданд. Дар ҳамон ҳазора Манучеҳр зода шуду кини Эраҷро хост. Пас, Афросиёб омаду ба сичу тангиву бас марг нобуд карду Фарашу Нӯзар писарони Манучеҳрро кушт, то ба пайванде дигар Эроншаҳр аз Афросиёб ситонда шуд. Чун Манучеҳр даргузашта буд¹, дигар бор Афросиёб омад, бар Эроншаҳр бас ошӯбу вайронӣ кард, боронро аз Эроншаҳр боздошт; то Зоби Таҳмоспон омад, Афросиёбро биспуктуну борон овард, ки онро навборонӣ хонанд. Пас аз Зоб дигар бор Афросиёб гарон бадӣ ба Эроншаҳр кард, то Кубод ба шохӣ нишаст.

Дар шоҳии Ковус, дар ҳамон ҳазора, девон ситезагар шуданду Ушнар ба куштан омаду андешаи (Ковус)-ро гумроҳ карданд, то ба корзори осмон шуду сарнагун фурӯ афтод, фарра аз ӯ гирифта шуд. Пас, ба аспу марди чаҳон лагадкӯб карданд (то ӯро ба буми Ҳомоварон, ба фиреб, бо пайдоиёни² Каён дар банд карданд. Яке, ки (ӯро Зин-Гов хонанд, ки захр ба чашм дошт, аз тозиён ба шоҳии Эроншаҳ омад. Ба ҳаркӣ ба бадчашмӣ нигарист, кушта шуд. Эронийён Афросиёбро ба хоҳиш хошанд то (бозгашту он Зин-Говро кушт ва (худ) шоҳии Эроншаҳр кард. Бас мардумро аз Эроншаҳр бурд ва ба Туркистон нишаст. Эроншаҳрро вайрон карду биошуфт, то Рустам аз Систон (сипоҳ) оросту ҳомовариёро гирифт, Ковусу дигар эронийёро аз банд кушуд. Бо Афросиёб, ба Аввала рӯдбор, ки Сипоҳон хонанд, корзоре нав кард. Аз он ҷой (вайро) аст дод. Пас ҳазораи дигар бо (вай) кард то (вайро) шикбиспушт, ба Тукистон афганд; Эроншаҳрро аз нав ободон кард.

(Боре) дигар Афросиёб кӯшид; Кайсиёвуш ба корзор омад. Ба баҳонаи Судоба, ки зани Ковус Судоба буд, Сиёвуш ба Эроншаҳр бознашуд. Бад-ин рӯй, ки Афросиёб зинҳор (овардани Сиёвуш) ба вайро пазируфта буд, (Сиёвуш) ба Ковус наёмад, балки худ ба Туркистон шуд. Духти Афросиёбро ба занӣ гирифт. Кайхусрав аз ӯ зода шуд. Сиёвушро он ҷой куштанд.

Дар ҳамон ҳазора Кайхусрав Афросиёбро кушт, худ ба Кангдҷ шуду шоҳиро ба Лӯҳросп дод.

Чун Густошпшоҳ сӣ сол шоҳӣ карда буд, ҳазора ба сар расид. Пас, ҳазораи чаҳорум оғоз шуд. дар он ҳазора, Зартушт динро аз Хурмузд пазируфту овард. Гуштоспшоҳ пазируфту ривоч бахшид. Бо Арҷосп корзоре шигифт кард. Бисёре аз эронийёну анирон аз миён рафтанд³. Дар ҳамон ҳазора, чун шоҳӣ ба Баҳмани Исфандиёр расид (Эроншаҳр) вайрон шуд. Эронийён ба дасти худ nobуд шуданду⁴ аз тухмаи шоҳӣ кас намонд, ки шоҳӣ кунад. Эшон Хумой, духти Баҳманро ба шоҳӣ нишонданд. Пас, дар шоҳии Дорои Дороён Искандари қайсар аз Рум битохт, ба Эроншаҳр омад. Дорошоҳро бикӯшт. Ҳамаи дудаи шоҳон муғмардону пайдоёни Эроншаҳрро nobуд кард. Бемар оташкадаҳоро биафсорд, гузоришҳои⁵ дини мадаясноро бистаду ба разм фиристод. Авесторо сӯхту Эроншаҳрро ба навад карда-худое⁶ бахш кард.

Пас, дар ҳамон ҳазора, Ардашери Бобакон ба пайдоӣ омад. Он карда-худоеро кушт, шоҳиро (аз нав) орошт. Дини маздаяснонро ривоч бахшиду оинҳо бисёр орошт, ки дар тухмаи ӯ рафт.

Дар шоҳии Шопури Хурмуздон тозиён омаданду Аввала рӯдборро гирифтанду солхое бас ба овору тозиш доштанд⁷, то Шопур ба шоҳӣ омад, он тозиёнро сипухт. Шаҳрро нобуд карду бе маршонро афсор кард.⁸

Дар шоҳии Пирӯзи Яздигурдон шаш сол борон набуд. Мардумро бадиву сахтии гарон расид. Сипас, Хушнавоз, Ҳафтолоншоҳ омад. Пирӯзро кушту Кубоду хоҳари (ӯ) Оташакро(?) ба гаравгон ба Ҳафтолон бурд.

Дар шоҳии Кубод Маздаки Бомдодон ба пайдоӣ омад. Оини маздакӣ ниҳод. Кубодро фиребу гумроҳ кард, зану фарзанду хоста ба ҳамӣ ва анбозӣ бояд дошт ва фармуд дини маздаяснон аз кор бидоранд, то Анушервон⁹ Хусрави Кубодро ба бурноӣ омад, Маздакро кушт, дини маздаясноро сомон бахшиду он ҳаюнонро, ки ба Эроншаҳр асптозӣ мекарданд, биспухту гузари (эшонро) баст, Эроншаҳрро бебим кард.

Чун шоҳӣ ба Яздигурд омад, бист сол шоҳӣ кард. Он гоҳ тозиён ба бас шумор ба Эроншаҳр тохтанд. Яздигурд ба корзор бо эшон қодир набуд,¹⁰ ба Хуросону Туркистон шуду аспу марду ёрӣ хост ва ўро он чой куштанд.

Писари Яздигурд ба Ҳиндустон¹¹ шуд сипоҳу гунд овард. Пеш аз омадан ба Хуросон даргузашт, он сипоҳу гунд биёшуфт. Эроншаҳр ба тозиён монд.

Эшон он оини ака-дини хешро ривоч бахшиданду бас оини пешиниёнро биёшуфтанд, дини маздаяснонро низор карданд. Насойшуй, насойнихонӣ ва насойхӯриширо ба кор ниҳоданд. Аз бундаҳишн то имрӯз аноғӣ аз ин гаронтар наёмад, чи ба сабаби душкунии эшон ниёзу вайрониву мустакунишӣ ва ба сабаби ака-додиву ака-динӣ, сичу ниёзу дигар аноғӣ меҳмон карда истод.¹²

Дар «Дин» гӯяд, ки душподшоии эшон ба сар хоҳад расид. Гурӯҳе оянд сурхнишону сурхдирафш; Порсу рустоҳои Эроншаҳрро то ба Бобил гиранду ин тозиёнро низор кунанд. Сипас, яке бадмард аз сӯи Хуросон ояду он патишхориёнро биспузад, соле чанд душподшой кунанд. Ба сарварии ӯ, дар Порс, мардум нобуд шаванд магар андаке ба Козарун(?) ва дарёборҳо, то ӯ бинамонад¹³.

Аз он пас ҳаюну турк ба бас шумору бас дирафш дар Эроншаҳр битозанд¹⁴. Ин Эроншаҳри ободони хушбӯйро вайрон кунанду бас дудаи озодонро бишӯбанд. Бас бадиву ситам ба мардумони Эроншаҳр кунанд. Бас хонаҳоро кананд. Ошӯбанду гиранд то эзидон бахшиш кунанду чун румиён расонаду яксол подшой кунанд, он ҳангом аз сӯи Кубулистон яке ояд, ки бад-ӯ

фарра аз дудаи багон аст ва (ӯро) Кайбаҳром хонанд. Ҳамаи мардум бо ӯ бозшаванду ба Ҳиндустану низ Руму Туркистон, хама сӯе, подшой кунад. Ҳама бадгаравишонро бардорад, дини Зартуштро барпо дорад. Кас ба ҳеч гаравише пайдо натавонад омадан. Ба ҳамон сарзамин, Пашйутани Гуштоспон аз сӯи Кангдиж ояд бо яксаду панҷоҳ марди парҳезгор ва он буткадаро, ки розгоҳи эшон буд, биканаду оташи Баҳромро ба ҷои он биншонад. Динро хама дуруст фармояду барпо дорад. Пас, панҷум ҳазораи Ушедар оғоз шавад. Ушедари Зартуштиён, ба дин роҳбару паёмбари ростин, аз (сӯи) Ҳурмазд ояд. Ҳамон гуна, ки Зартушт (дин) овард, ӯ низ дин оваранду ривоч бахшад. Тангиву хушкӣ коҳад, родиву оштиву бекинӣ (дар) ҳамаи ҷаҳон густариш ёбад. Се сол гиёҳонро сарсабзӣ диҳад. Рӯди Ватаеини ба баландии аспе битозад. Чашмаҳои дарёи Киёнса бозтозад. Даҳ шабонарӯз Хуршед ба болои осмон биистад. Гургсардагон хама нобуд шаванд.

Пас, чун ҳазораи Ушедар ба сар расад, Малкуси сичсиришт аз тухмаи Тури Бародрауш, ки марги Зартушт буд, ба пайдоӣ расад. Ба ҷодудиниву парикомагӣ сахмгин боронеро, ки Малкусон хонанд, созад. Се сол ба зимистон, он ки сард (тарин) аст ва ба тобистон, он ки гармтарин аст, бо бешумор барфу тагаргофаринии нобудгар, он гуна ҳамаи мардум, магар андаке аз ӯ нобуд шаванд. Сипас, боз орогани мардуму гӯсфанд аз Вари Ҷамкард бошад, (ки) барои ин кор, ба ниғаҳбонӣ сохта шудааст. Низ ин ки бад-он ҳангом дармонбахшии (мавҷуд) дар як ҳазор навъ гиёҳ, ки ба душмании як ҳазор навъ беморӣ офарида шудааст, ба ду навъ гиёҳ (ва сипас, ба) як навъ (бар) замин расад. Касе ба беморӣ намирад, магар ба пирӣ (расад) ё (вайро) бикуштанд. Пас шашумин ҳазораи Ушедармоҳ оғоз шавад, ки хонда шавад ҳазораи Ҳушедармоҳ. Бад-он ҳазора Ушедармоҳ, писари Зартушт ба паёмбарӣ аз (сӯи) Ҳурмузд ояд. Ҳамон гуна ки Зартушт дин овард, ӯ низ оваранду ривоч бахшад. Бист рӯзу шаб Хуршед ба болои Осмон истад. Шаш сол бар гиёҳон сарсабзӣ диҳад. Он Дуручи озтухмаро, ки мор аст, бо храфастрон нобуд кунад. Пас, наздик ба поёни ҳазораи Ушедармоҳ, Заҳҳок аз банд раҳо шавад. Беваросп бас офаридагонро ба девкомагӣ табоҳ кунад. Дар он ҳангом, Саошйанс, писари Зартушт ба пайдоӣ расад. Сӣ шабонарӯз Хуршед ба болои Осмон биистад. Нахуст аз ҷаҳониён мурдаи Гаршосп, писари Сомро барангезониданд, (то) Бевароспро ба гурз зананду кушад ва аз офаридагон боздорад. Ҳазораи Сао-

шйанс оғоз шавад, ки ҳазораи ӯ, ки тан-кирдор¹⁵ аст, панҷоҳу хафт сол бувад.

Дар бораи ин се писари Зартушт, ки Ушедар, Ушедармоҳ ва Саошйансанд, гӯяд, ки пеш аз он ки Зартушт чуфт гирад¹⁶, он гоҳ эшон фарраи¹⁷ Зартуштро дар дарёи Киёнса, барои нигоҳдорӣ ба Обонфарра, ки эзиди Аноҳид аст, супурданд. Акнун низ гӯянд, ки се чароғ дар буни дарё бидурахшанд, ба шаб (онхоро) ҳамебинанд, яке-якero, чун эшонро замонаи худ бирасад, чунин шавад, ки канизаке барои сар шустан бад-он оби Киёнса шаваду ӯро фарра дар тан омезад, обистан шавад. Эшон яке-яке ба замони хеш чунин зода шаванд.

БАХШИ НУЗДАҲУМ

Дар бораи растохезу тани пасин

Гӯяд ба (номаи) «Дин», ки аз он чой, ки Машӣ ва Машёна, хангоме ки аз замин баррустанд, нахуст об, сипас гиёҳ, сипас ширу сипас гӯшт хӯрданд. Мардум низ ба хангоми мурданашон, нахуст (аз) гӯшт ва (сипас аз) ширу сипас аз нон хӯрдан низ биистанду танҳо, то ба мурдан, об хӯранд. Эдун низ, ба ҳазораи Ушедармоҳ нерӯӣ аз эдун бикоҳад, ки мардум ба як хӯрок хӯрдан се шабонарӯз ба серӣ истанд. Пас аз он аз гӯшт хӯрдан биистанду гиёҳу шири гӯспандон хӯрдан. Сипас аз он ширхорӣ низ истанд. Сипас аз гиёҳхорӣ низ истанду обхор бувад. Даҳ сол пеш аз он ки Саошйанс ояд, ба нохӯрдан истанду намиранд, сипас Саошйанс мурда бархезонад.

Чунин гӯяд, ки Зартушт аз Ҳурмазд пурсид, ки: «Танро кӣ бод вазониду об биронид, аз кучо бозгиранду растохез чӣ гуна бувад?» Ӯ посух дод, ки: «Чун осмонро бесутун, ба минуи истода, дуркарона, равшан ва аз гавҳари хумоҳан (офаридам); ва чун низ заминро офаридам, ки ҳамаи ҷаҳони моддиро барад ва ӯро бар нигоҳдорандаи моддӣ нест; ва чун ман Ҳуршед, Моҳу ситорагонро дар фазо, ба тани равшан, ба ҳаракат овардам; ва чун доноро офаридам, ки дар замин бипарокананд, бозрӯяду ба афзун боз бувад; ва чун низ ман дар гиёҳ ранг офаридам гунагуна; ва чун низ ман дар гиёҳону дигар чиз(ҳо) оташ додам ба носӯхтан; ва чун низ ман дар захдони модар кӯдак офаридаму нигоҳдорӣ кардаму чудо-чудо мӯю пӯсту чону хуну паю чашму гӯшу андом биофаридам; ва чун низ ман ба об пой додам, ки битозад; ва чун низ ман абрро ба минуй офаридам, ки он оби

модди ро бараду он чой, ки ўро ком аст, ашкро, ба нерӯи бод, ҳамон гуна, ки коми (ўст), зеру забар вазаду ба даст фароз нашојд гирифтанд; яке-яке аз эшон, хангоме ки офарида шуд, бад-он (офариниш) душхортар буд, ки растохез кардан. Чи маро дар растохез ёре чун эшон ҳаст, ки чун эшонро офаридам, набуд. Барнигар, ки чун он набуд, он гоҳ ман (онон)-ро бисохтам; онро, ки буд, чаро бознашојд сохтан, зеро бад-он хангом, аз минуи замин устухон, аз об хун, аз гиёҳ мӯй ва аз бод ҷонро – ҳамон гуна ки дар оғоз офариниш пазируфтанд – бихоҳам».

Нахуст, устухони Каюмарсро барангезанд, сипас они Маши ва Машёна ва сипас дигар касонро барангезанд. (Ба панҷоҳу ҳафт сол, Саошианс мурда ангезонад, ҳамаи мардумро барангезонад, чи парҳезгор, чи дурванд мардум. Ҳар касро аз он чой барангезанд, ки эшонро ҷон бишуд, ё нахуст бар замин афтоданд. Пас, чун ҳамаи ҷаҳони модди ро, тан (ба) тан бозоројд, он гоҳ бад-эшон шакл бидиҳанду он равшаниро, (ки) бо Хуршед аст, нима ба Каюмарс ва нима ба дигар мардум бидиҳанд. Сипас, мардум мардумро бишиносад, ки равон равонро тан танро бишиносад, ки ин марост падар, ин марост бародар, ин марост зан, ин марост кадомин хешованди наздиктар.

Пас, анҷумани Исатвастарон бувад; он чой, ки мардум бар ин замин биистанд. Дар он анҷуман, ҳар кас неккунишиву бадкунишии хешро бинанд. Парҳезгор дар баробари дурвандон он гуна пайдо бувад, ки гӯспанди сапед дар баробари он ки сиёҳ аст. Дар он анҷуман, парҳезгореро, ки дар гетӣ дурванде дӯст буд, он дурванд аз он парҳезгор гила кунад, ки: «Чаро дар гетӣ аз куниши некӯе, ки ту варзидӣ, маро огоҳ накардӣ?» Агар ҳамон гуна (бошад ки) он парҳезгор ўро наогоҳонид (а бошад), он гоҳ ўро бад-он анҷуман шарм бояд бурдан.

Пас парҳезгорро аз дурванд чудо кунанд. Парҳезгорро ба Гарудмон баранд. Дурвандро ба дӯзах бозафгананд. Се шабонарӯз, тануманду чонавманд, дӯзахӣ (буванд), дар дӯзах подафра кашанд. Парҳезгор дар Гарудмон, тануманд(у чонавманд), он се шабонарӯзро шодӣ бинад.

Чунин гӯяд, ки бад-он рӯз, ки дурванд аз парҳезгору парҳезгор аз дурванд чудо шаванд, ҳар касро ашк то кузак фуруд ояд. Чун писарро аз анбозии падару бародарро аз он ки бародар асту дӯстро аз он ки дӯст аст, чудо кунанд, ҳар он куниши хешро таҳаммул кунад. Гиряд парҳезгор бар дурванду дурванд гиряд бар хештан. Бошад, ки падар парҳезгору писар дурванд аст, бошад ки бародаре парҳезгору яке дурванд аст.

Онон, ки барои худ... карданд², чун Заххоку Афросиёбу Вомун ва низ дигар аз ин гуна маргарзонон, подафра (бад-он) оин таҳаммул кунанд, (ки) ҳеч мардум таҳаммул накунад, ки онро падафра се шаба хонанд.

Дар он фаршкардсозӣ, он мардумони парҳезгор, – ки навишт(ам) понздаҳ марду понздаҳ канизак зиндаанд – ба ёрии Саошйан бирасанд.

Гузаҳрмор, ки дар сипеҳр аст, аз теги моҳ ба замин афтад. Замиро ҳамон гуна дард бошад, ки мешро агар гург пашм барканад.⁴

Пас Арйаман эзид филизи дар кӯҳхову дарахоро (бо) оташ бигудозаду бар замин рудгуна биистад. Сипас, ҳамаи мардумро дар он филизи гудохта бигузaronанду пок бикунанд. Ҷӯро, ки парҳезгор аст, он гоҳ чунон дар назар ояд, ки (дар) шири гарм ҳамеравад. Агар дурванд аст, он гоҳ ӯро, ба ҳамон оин дар назар ояд, ки дар филизи гудохта ҳамеравад. Пас бад-он ишки бузург, ҳамаи мардум ба ҳам расанд: падару писару бародару ҳамаи дӯстон.

Мард аз мард пурсад, ки: «Он чанд сол кучо будиву туро ба равон доварӣ чӣ буд, парҳезгор будӣ ё дурванд?»

Накуст, равон танро бинаду ӯро пурсад. Бад-он гуфту посух, мардум бо якдигар ҳамбонг шаванду баланд ситоиш ба Ҳурмазду Амшоспандон баранд.

Ҳурмазд, бад-он гоҳ, фарҷомбахшандаи офариниш⁵ шавад, зеро ӯро дар он гоҳ ки мурдаи эшон бозсохта шавад, коре (дигар) барнабояд кардан.

Ҷиши бозсозии мурдаро Саошйанс бо ёрон (оғоз) кунаду гови Ҳадаюшро бад-он ҷазиш кушанд. Аз пиҳи он гову Ҳауми сапед, ануш ороянду ба ҳамаи мардум диҳанду ҳамаи мардум ҷовидона бемарг шаванд. Инро низ гӯяд, ки мардонеро, ки болиғ буданд, он гоҳ ба синни чиҳилсолагӣ бозороянд ва онон, ки хурду норасид буданд, он гоҳ, эшонро ба синни понздаҳсолагӣ бозофаринанд. Ҳар касро зану фарзанд диҳанду бо зан ҳамхобӣ он гуна кунанд, ки акнун дар гетӣ ҳаст, аммо фарзандзоӣ набувад.

Пас, Саошйанс, аз фармони додор куниши ҳамаи мардумро ба сазо музду подош диҳад. Ончунон парҳезгоре ҳам ҳаст, ки (Саошйанс ба ӯ) гӯяд, ки:

«Бирав ба Гарудмони Ҳурмазд!» ва чунонки худ бояд, танро барситонаду ҷовидона ба ҳамроҳии он равад.

Инро низ гӯяд, ки ӯ, ки яшт накардаасту гетӣ харид⁶ нафармудааст ва ҷома ба садақа⁷ ба ниёзмандон наододааст, он

чой барахна аст. (Агар) ўро Хурмаздяште бикунед, бошад, ки минуи гоҳон ўро кори чома кунад.⁸

Пас Хурмазд Аҳриманро, Баҳман Акаманро, Ардиби-ҳишт Андраро, Шаҳривар Саулро, Испандормад Тарумадро, ки Ногахис аст, Хурдоду Амурдод Тариз ва Зарезро, Ростгӯй он Дуруғгӯйрову Сурӯши парҳезгор хашми хуниндирафшро гиранд.

Пас, ду Дуруч фароз монданд: Аҳриману Оз. Хурмазд ба гетӣ ояд, худ Зут⁹ аст. Сурӯши парҳезгор Росписту¹⁰ Еванга-хонро¹¹ дар даст дорад.

Аҳриману Оз бад-он дуои Гоҳонӣ, ба шикастаафзорӣ, аз кор афтода, аз он гузари осмон, ки аз он дартохта буданд, ба тирагиву торикӣ (афтоданд).

Гузаҳрмор бад-он филизи гудохта бисӯзаду филиз дар дӯзах тозад ва он ганду римани миёни замин, ки дӯзах аст, бад-он филиз сӯзаду пок шавад.

Он сӯрох¹², ки Аҳриман бад-он дартохта (буд), бад-он филиз гудохта шавад. Он замини дӯзахро боз ба фароҳии гетӣ оваранду фаршкард шавад дар ҷаҳон. Ҷаҳон ҷовидонаву ба ком, бемарг шавад.

Инро низ гӯяд, ки замин бефарозу¹³ нишебу ҳомун бишаваду кӯху ҷағоду гавдӣ, дорои баландиву дорои пастӣ набошад.

БАХШИ БИСТУМ

Дар бораи тухмаву пайванди Каён

Хушанг писари¹ Фаравог, писари Сиёмак, писари Машӣ писари Каюмарс. Таҳмурас писари Вивангаҳон, писари Йангҳат, писари Хушанг.

Чаму Таҳмурасу Испидвауру Нарсӣ, ки Рашнчин низ хонанд, ҳама бародар буданд. Аз Чаму Чамак, ки ўро хоҳар (буд), ҷуфте марду зан зода шуд, бо ҳам зану шӯй буданд. Шӯй² Исфиёну зан³ Зарешм ном буданд. Пайванд бирафт. Испидваур он буд, ки бо Заҳҳок Чамро бурид. Нарсӣ он гоҳ зист, ўро Нарсии саргардон⁴ хонанд. Гӯяд, ки: «Ўро фаррае⁵ барофарарида шудааст, ки ҳар рӯз дар бозорҳо бигузарад, ҳамаи хӯришҳоро мутаҳҳару пок бикунанд».

Заҳҳок писари Арвадасп, писари Зингов, писари Исбирафшанг, писари Тоз, писари Фаравог, писари Сиёмак аст. Аз сӯи модар, Заҳҳок писари Увдак, фарзанди Байак, писари

Тамбайак, писари Увуйах, писари Паириур, писари Воуруаесм, писари Гадвиту, писари Драваскан, писари Аҳриман аст.

Фаридун писари Исфиёни Пургов, писари Исфиёни Сауггов, писари Исфиёни Бӯргов, писари Исфиёни Сиёхгов, писари Исфиёни Сапедгов, писари Исфиёни Дафргов, писари Исфиёни Рамагов, писари Исфиёни Ванфурӯғгов,⁶ писари Исфиён, писари Чам, писари Вивангаҳон. Чунонки эшон, ба чуз Исфиёни Пургов, даҳ пайванданд. Ҳар як яксад сол бизистанд, ки ҳазор сол⁷ аст.

Он як ҳазор сол подшоҳии бади Заҳҳок буд. Аз Исфиёни Пургов Фаридун зод, ки кини Чам хост. Фарзандони дигари (ӯ) Бармоюну Катоюнанд. Фаридун аз эшон пурфарратар буд. Аз Фаридун се писар зода шуд, Салму Туру Эраҷ. Аз Эраҷ ду писару духтаре зода шуд. Писарони дугона Вонитору Анастуҳ ном буданд. Духтар Гузак ном буд.

Салму Тур Эраҷ низ фарзандону ахлофи⁸(ӯро) хама куштанд. Он духтарро Фаридун пинҳонӣ бидошт. Аз он духт духте зода шуд. Эшонро огоҳӣ омаду модари он духтарро куштанд. (Он духтарро) Фаридун ҳаме пинҳон бикард, то даҳ пайванд, (то) ҳангоме ки Мануши Хуршед-ба-бинӣ аз модар зода шуд. (Мануши Хуршед-ба-бинӣ хонда шавад) зеро ҳангоме ки зода шуд, равшании Хуршед ба бинии (ӯ) афтод. Аз Мануш ва хоҳари (ӯ) Манушхурнар, аз Манушхурнар ва хоҳари (вай) Манучеҳр зода шуд, ки Салму Турро кушту кини Эраҷ хост. Аз Манучеҳр Фрийа ва Нӯзару Дуросирав зода шуданд. Чунонки Манучеҳр писари Манушхурнар аст, (ки) Манушхуварнак аст, ки (ӯро) модар Гузак, (духтари) Эрак фарзанди Тритак, фарзанди Фрагузак, фарзанди Гузак, фарзанди Эраҷ, писари Фаридун аст.

Афросиёб писари Пашанг, писари Заешам, писари Турак, писари Испаенасп, писари Дурушап, писари Тур, писари Фаридун аст. Чунон ки (Афросиёбу) Гарсеваз, ки (ӯро) Кайдон хонанд, ва Ағрирас ҳар се бародар буданд. Аз Виса Пирону Ҳумону Шон ва дигар бародарон зоданд. Аз Афросиёб Фараспи Чӯлу Шону Шида ва дигар фарзандон зоданд. Виспон Фрийа⁹, ки Кайхусрав аз ӯ зода шуд, духтари Афросиёб буд, бо Фараспи Чӯл ҳаммодар буд. Аз Фараспи Чӯл Сулигу Осулиг ва дигар фарзандон (зоданд). Аз эшон Аностирахту Шонирахту Шондорахт (?) ва Фаршоварду Ловаҳак ва дигарон зода шуданд, ки тафсил дароз аст. Аз Ағрирас Губадшо зода шуд. Ҳангоме ки Афросиёб Манучеҳрро бо Эрониён дар кӯҳи Патишхоргар кӯхтор¹⁰ карду сичу тангӣ¹¹ барҳишт, Ағрирас аз эзидон оифат хосту он некӣ ёфт, ки он сипоҳу гунду эрониёнро аз он сахтӣ

раҳой дод. Афросиёб бад-он баҳона Агрисро ба подоши он, фарзанде чун Губадшо зода шуд.

Зоб писари Таҳмосп, писари Канак, писари Бираз, писари Шат, писари Арауш, писари Хуасп, писари Ваетанг, писари Рағ, писари Нудаеа, писари Машвок, писари Нӯзар, писари Манучеҳр аст. Аз Зоб се писару духтаре зода шуд: Кубод нобурное дар сандуке¹² буд. (Ҷро) ба рӯд биҳиштанд, ба маҳфаза биафсурд. Зоб бидид, бистид, бипарварду фарзанди ёфта ном ниҳод. Аз Кубод Кайапиваҳ зода шуд. (Аз Кайапиваҳ) Кайорашу Кайбаёрашу Кайпасин ва Кайковус зода шуд. Аз Кайковус Сиёвахш зода шуд ва аз Сиёвахш Кайхусрав зода шуд.

Гаршоспу Урвахш (ки) ҳарду бародар буданд, писари Атрахт писари Сом, писари Турак, писари Испаенасп, писари Дурушап, писари Фаридунанд.

Лухросп, писари Зоб, писари Мануш, писари Кайпасин, писари Кайапиваҳ, писари Кайқубод аст ва аз Кайлӯхросп Гуштоспу Зарир ва дигар бародарон зода шуданд. Аз Гуштосп Исфандиёру Пашйутан зода шуданду аз Исфандиёр Баҳману Озартаришу Меҳртариш ва дигарон зода шуданд.

Ардашери Бобакон, ки ӯро модар духти (Бобак аст, падар) Сосон, писари Бехофарид, писари Зарир, писари Сосон, писари Ардашер аст, ки Баҳман, фарзанди Исфандиёр, хонда шуд.

Модари Кайапиваҳ Фаронак фарзанди Вадарга, писари Фарашта, писари Урватга, писари Фарашт, писари Рағ, писари Дуросирв, писари Манучеҳр аст.

Инро низ гӯяд, ки фарраи Фаридун дар дарёи Фарохкард ба найбун нишаст. Видарга ба чодуй гове он чо раҳо кард.¹³ (Худ низ) бад-он чо шуд. Як сол он чо най дуруд, ба гов дод, то фарра ба гов шуд. Говро овард, шир дӯшид, ба се писаре, ки ӯро буд, дод, ки Вомун, Шуну Чангарангҳо (янд). Фарра ба писарон не, балки ба Фаронак шуд. Вадарга Фаронакро куштан хост. Фаронак, дорои Фарра, аз теги падар (раҳо) шуданро паймон кард, ки: «Нахустин фарзандро ба Ушбом диҳам». Пас Ушбом ӯро аз падар раҳой бахшид. Нахустин фарзанд, Кайапиваҳ зода шуд, бо Ушбом дода шуд, инак бо Ушбом асту ҳамкори Ушбом дар (даврони) омезагӣ шуд.

Модари Зоб, духти Вомуни чодугар, ҳамтухма бо Афросиёб аст.

Ин шаш фарзанд низ аз Сом зода шуданд, чуфт-чуфт, нару мода: як (чуфт) Дамуку як (чуфт) Хусраву як (чуфт) Мориндак ном буд. Марду занро бо ҳам ном яке буд. Яке аз эшонро ном Дастон буд. Аз эшон ӯро фарозтар дошту подшоҳии сакоёну

ноҳияти Нимрӯзро бад-ӯ дод. Кадхудоии Абрашахро ро ӯ шукӯх¹⁴ бахшид. Абаршахро чунин гӯяд, ки Абарнагшахр аст. Сурӯш¹⁵ ва Ардибиҳишт офарин ба пайванди эшон¹⁶ карданд. Бад-ин рӯй, аспдорӣ, зиноварӣ¹⁷ ситабркамонӣ,¹⁸ покизагиву пайдой¹⁹ ва ромишу хунёгариву баландовозагӣ бар эшон бештар аст.

Ба Дамук кадхудоии Осуристон дода шуд. Шоҳиву доди шоҳӣ оростану (ба) дарёнавардӣ ранчи сахт бурдан ба эшон буд.

Ба Аспаруг кадхудоии Сипохон дода шуд. Ба Хусрав кадхудоии Рай дода шуд. Ба Мориндак шоҳии Патишхоргару ниёшумориву муқими дарбор будан²⁰ дода шуд. Пайк рафтани шабхон²¹ кардан, нек зистан, осон зистану ҳамеша пирӯзӣ бар душманон (доштан аз эшон аст). Аз Дастан Рустаму Завора²² зоданд.

Пурушасп писари Питарасп, писари Ҳаечатасп, писари Чашнуш, писари Питарасп, писари Арғидаршан, писари Ҳаритор, писари Испитман, писари Ваидишт, писари Айазм, писари Рачн, писари Дурасру, писари Манучеҳр аст. Чун Питараспро ду писар буд, яке Пурушасп, яке Оростӣ; аз Пурушасп Зартушт, Вадарга, Ҳандаенит зоданд, аз Оростӣ Мадйумоҳ зод. Зартушт чун дин оварду нахуст дар Эронвиҷ фарозйашт, Паршитвату²³ Мадйумоҳ аз ӯ пазируфтанд.

Мубадони Порс ҳама бад-ин тухма (ба) Манучеҳр бозшаванд, (ки баъдан) тафсил кунам. Аз Зартушт се писару се духтар зода шуд.

Яке Исатвастару яке Урвататнару яке Вуручеҳр; ки Исатвастар осурван, мубадон мубад буд. Ба яқсадсолаги дин даргузашт. Урвататнар вастрйуш (буд) ӯ сарвари Вари Ҷамкард, ки зери замин аст. Вуручеҳр артиштору сипоҳсолори Пешйутани Гуштоспон, ба (он ҷо, ки) Кангдиж хонанд, (буд). Се духтари (Зартушт) яке Френ, яке Срит ва яке Пуручист ном буданд. Урвататнару Вуручеҳр аз чакарзан дигарон аз подшозан буданд. Аз Исатвастар писаре зода шуд, Урварвизак ном буд, ӯро Арвазбиродон хонанд. Бад-он сабаб, ки аз зани чакар буд, он гоҳ (вайро) ба астури²⁴ Исатвастар бигуморанд. Он гоҳ се писари Зартушт, ки Ушедар, Ушедармоҳ ва Саошйанс (анд) аз Ҳови буданд. Чунин гуяд, ки Зартушт се бор ба наздикии Ҳови зан ҳамешуд. Ҳар бор он тухм ба замин шуд, Нарйосанг эзиди равшаниву рӯз он тухмро пазируфту ба ниғахдорӣ ба Аноҳид эзид супурд. Ба ҳангоми худ ба модар оmezанд. Нух ҳазору нухсаду наваду нух пайванд фраваҳри парҳезгорон ба посбонӣ гуморида шудаанд. Модари Зартушт Дуғдви ном буд. Падари модари Зартушт Фархумарувонон ном буд.

БАХШИ БИСТУ ЯКУМ

Дудаи мубадон

Баг писари Войбухт, писари Озарбанда, писари Моҳдод, писари Мадйумоҳ писари Фарравахшвиндод, писари Мадйумоҳ, писари Кад, писари Мадйумоҳ, писари Оростӣ, писари Питарасп, ки Баг дар (замони) Шопур писари Хурмазд, мубадон мубад буду Кад дар замони Доро бузургфрамадор буд.

Озарбад писари Мороспанд, писари Додордой, писари Додирахт, писари Худин, писари Озардод, писари Манучеҳр, писари Баҳманчеҳр, писари Фараشان, писари Байак, писари Фаридун, писари Фрашуштар, писари Пурушасп, писари Невасп, писари Невар, писари Вахш, писари Вахидру, писари Фарашт, писари Гак, писари Вахш, писари Фрашн, писари Рачан, писари Дуросирав, писари Манучеҳр аст.

Меҳрвироз писари Нарси, писари Афзудгак, писари Ширгушнасп, писари Параштух, писари Урватга, писари Таҳам, писари Зарир, писари Дуросирав, писари Мануш, писари Дурномиг, писари Зоғ, писари Машвок, писари Нӯзар, писари Манучеҳр аст.

Меҳраковид писари Мардонвех, писари Офарнбағвиндод, писари Виндод, писари Пайдог, писари Войбухт, писари Баг, писари Войбухт аст.

Модар, ки аз ӯ ман зода шудам, духти Фаррамоҳ, писари Чаҳорбухт, писари Моҳёр, писари Моҳбандак, писари Моҳбухт, писари Пусоншод, писари Мардонвех, писари Офарнбағвиндод, писари Виндод, писари Пайдог, писари Войбухт, писари Баг, Войбухт аст.

Дигар ҳамаи мубадонро, ки ба «Худойнома»¹ аз ҳамон давра хонанд, аз ин тухмаи Манучеҳранд. Ин мубадон низ, (ки) акнун ҳастанд, ҳамаро аз ҳамон дуда хонанд. Ва ман, Фарнбағро, ки Додағӣ хонанд, писари Ашаваҳишт, писари Ҷувонҷам, писари Баҳромшод, писари Зартуштам. Зартушт писари Озарбад, писари Мероспанд аст. Зодиспарам писари Ҷувонҷам, писари Озарбад, писари Имед, писари Ашаваҳишт, писари Фаррасурӯш; ва дигар мубадон аз ҳамон дуда будаанд. Инро низ гӯяд, ки ба як зимистон, (ба) панҷоҳ рӯз, дини маздаяснон ба шаш кишвари дигар биёмад.

БАХШИ БИСТУ ДУВВУМ

Дар бораи солшумори тозиён ба дувоздаҳ ҳазор сол

(Чунин) гӯяд ба «Дин», ки се ҳазор сол ҳастии минуй буд, ки офариниш бе андешаву бе чунбишу нобисуданӣ буд, (ки) ҳазорахудоии¹ Барра, Гову Дупайкар буд. Се ҳазор сол Каюмарсро ба Гов ҳастии бе патёра² буд (ки) ҳазорахудоии Харчангу Шеру Хӯша буд, ки (рӯи ҳам) шаш ҳазор сол буд. Чун ҳазорахудоӣ ба Тарозу омад, Аҳриман дартохт. Каюмарс дар (даврони) тозиш, си сол зист. Пас (аз) чихил сол, Машӣ ва Машёна фароз рустанду панҷоҳ сол он буд, ки эшонро заносӯй набуд. Наваду се солу шаш моҳ бо ҳам зану шӯй буданд, то он ки Хушанг ба бурноӣ омад. Хушанг чихил сол, Таҳмураас си сол, Ҷам – то фарра аз ӯ бишуд – шашсаду шонздаҳ солу шаш моҳ. Пас аз он яксад сол дар гурез буд, (ки) ҳафтсаду шонздаҳ солу шаш моҳ буд.

Пас, ҳазорахудоӣ ба Каждум омад. Заҳҳок як ҳазор сол шоҳӣ кард. Пас ҳазорахудоӣ ба Нимасп омад. Фаридун понсад сол шоҳӣ кард.

Дар ҳамин понсад соли Фаридун, Эраҷ дувоздаҳ сол (шоҳӣ кард, пас) Манучеҳр яксаду бист сол (шоҳӣ кард). Дар ин шоҳии Манучеҳр, хангоме ки ба Патишхоргар буд, Афросиёб дувоздаҳ сол (шоҳӣ кард). Зоб писари Таҳмосб се сол, Кайкубод понздаҳ сол шоҳӣ (карданд). Сом дар он (замонаи) Зобу Кубоду Манучеҳр буд. Кайковус то рафтани ба Осмон ҳафтоду панҷ сол ва пас аз он ҳафтоду панҷ сол, рӯи ҳам яксаду панҷоҳ сол, Кайхусрав шаст сол, Кайлуҳросп яксаду бист сол, Кайгуштосп то омадани дин сӣ сол (шоҳӣ карданд); шумор як ҳазор сол аст. Пас ҳазорахудоӣ ба Буз омад. Зартушти Испитмон ба паёмбарӣ аз додор Ҳурмазд ба Гуштоспшоҳ омад. Гуштоспшоҳ, пас (аз) пазируфтани дин, навад сол, Баҳман писари Исфандиёр яксаду дувоздаҳ сол, Ҳумоӣ Баҳмандухт си сол, Дорои Чехрозодон, ки Баҳман³ аст, дувоздаҳ сол, Дорои Дороён чаҳордаҳ сол, Искандари Румӣ чаҳордаҳ сол, Ашкониён, (ки) ба шоҳии парҳезгорона⁴ ном доранд, дувисту анде сол, Ардашери Бобакону Сосониён (ба) омор чаҳорсаду шаст сол (шоҳӣ карданд), то тозиёни ханушаг ба соли чаҳорсаду чихилу ҳафти порсӣ⁵ чоӣ (эшон) гирифтанд. Акнун панҷ (сад)у бисту ҳафти порсӣ аст. ⁶

ПОЁННАВИШТАҲО

207-6 Поённавишти дастнависи ТД1

Ман динбанда, дастур Рустам, писари Гуштосп, писари Ардашер ин дафтарро, ки Губадшо, писари Рустам, писари Бундор, набишта буд, дидам, писандидаму дуруст кардам то ҳар ки хонанд, анушагӣ ба равони ӯ расонанд.

Эдун бод!

Ман динбанда, дастур Чамшед, писари дастур Чомосп, писари дастур Ҳаким ин дафтарро, ки Губадшо, писари Рустам, писари Бундор набишта буд, дидам, хондаму писандидам. Дар рӯзи Амурдод моҳи Ардибиҳишт, сол бар ҳазору яксаду сездҳ пас аз Яздигурд шоҳаншоҳ.

240-8 Поённавишти дастнависи ТД2

Фарҷом ёфт ба дуруду шодиву ромиш дар рӯзи Аштод, Моҳи Тир, сол бар нӯҳсаду ҳафтоду панҷ пас аз бағ¹ Яздигурд шоҳаншоҳ. Ман динбанда Фаридун писари Марзбон, писари Фаридун, писари Баҳром, писари Рустам, писари Бундор, писари Шохмардон, писари Динёр, навиштаму фароз ҳиштам аз баҳри ҳешии ҳама – пирӯзгар Рустами Фарруҳзод, писари Эзидёр.

109–13 Поённавишти дастнависи ДН

Фарҷом ёфт ба дуруду шодиву ромиш, дар рӯзи Дин, моҳи Хурдод, сол бар нӯҳсаду чихилу шаш пас аз бағ Яздигурди шоҳаншоҳ. Ман динбанда марзбон писари Фаридун, писари Баҳром, писари Рустам, писари Бундор, писари Шохмардон, писари Динёр навиштам аз нусҳаи Ардашер, писари Баҳромшод, писари Рустам, писари Баҳромшоҳ. Ӯ аз нусҳаи Анушаравон, хирбадзода, Исфандиёр, писари Маздин хост, писари Зодиспарам (навишт), ки равони парҳезгорашон гарудмонӣ бод,

Эдун бод!

Навиштам, фароз ҳиштам то (фарзандам?) яксаду панҷох сол ба озодагӣ, беҳдинӣ кор фармояд; то пас аз яксаду панҷох сол ба фарзандони поку² динбурдор бисупорад.

Чунонки ӯро ба гетӣ тан ба кор аст, ба мину, ҳамон гуна ӯро раво ба кома (бод) касе, ки бихонаду аз он биёмӯзад.

Ҳангоме ки нусҳае аз он карда шуд ё карда шавад, аз хонандагон хоҳишмандам бад-он бо назари мусоиду хусни

таваҷҷӯҳ бошанду маро ба тавба пас аз даргузашт арзонӣ доранд.

Ман, ки навиштам, барои хеши худу фарзандони худ навиштам, то сол, яксаду панҷоҳ сол (кор фармоянд) чунонки дар пеш гуфтам.³

Якест роҳу он парҳезгорист ва дигар ҳама бераҳ аст. Андар Кирмоншаҳр, ки дар «Дин» онро Патишхоргар гӯянд, хирбад Ардашер, писари Баҳромшоҳ, писари Рустам, писари Баҳромшоҳ ба анҷом расонид. Ҷомоспон Гуштоспро писанд афтоду наск андар навишт.

Офарин Пайгамбари Зардушт (Ба Гуштосп)¹

1. Манам порсое, ки ба ту офарин ҳамехонам, ба ту, ки маро аз фарраи (эзадӣ) бархурдор менамоӣ. Он гоҳ гуфт Зардушт ба Кайгуштосп: Ба ту офарин хонам, эй марде, ки турост подшоҳӣ, бикунад, ки аз зиндагии хуб, аз зиндагии бартар, аз зиндагии баланд баҳравар шавӣ, бикунад, ки ту ва мардони ту (дер) зиянд ва занони ту (дер) ва фарзандони тании ту (дер) зиянд.
2. Бикунад, ки яке аз фарзандони ту монанди Ҷомосп² шавад, ки ба шоҳи кишваре чун ту, Гуштосп офарин хонад, бикунад ту чун Маздо судбахш шавӣ, чун Кайковус зӯрманд шавӣ, чун Ушнар³ пурхуш шавӣ, чун Таҳмурас зиноланд⁴ шавӣ.
3. Бикунад монанди Ҷамшеди аз гала ва рама бархурдор, дорандаи фарраи (эзадӣ) шавӣ, монанди Ажидаҳоки баддин⁵ аз ҳазорчистӣ бархурдор шавӣ, монанди Сиёвахши зебопайкар беолоиш шавӣ.
4. Монанди хонадони Атбин⁶ аз гала ва рамаи бисёр баҳравар шавӣ, монанди Пурушасп⁷ дорандаи асбҳои бисёр шавӣ, монанди Зартушти Спитамон пок шавӣ.
Бикунад ҳаммонанди Навози⁸ забардаст бад-он сӯи Рангҳо гарой, бикунад дӯстдошташудаи эзадон шавӣ, ончунон ки зар дӯстдошташудаи мардумон аст.
5. Бикунад, ки аз ту даҳ писар оянд⁹, ки се тан аз онон пешвоёни динӣ (Отурбонон), се тан аз онон размиён (артишдорон), се тан аз онон монанди кишоварзони галапарвар (вастриюшон) шаванд¹⁰, бикунад яке аз аз онон ҳаммонанди ту Гуштосп шавад.
6. Бикунад чун Хуршед аз асбҳои тезтак бархурдор шавӣ, бикунад чун Моҳ равшан шавӣ, бикунад чун Озар фурузон шавӣ, бикунад чун Меҳр тунду чолок шавӣ, бикунад чун Сурӯш¹¹ пок, хубболо ва пирӯзгар шавӣ.
7. Бикунад монанди Рашн дурустоин шавӣ, бикунад монанди Баҳроми Ахуроофарида¹² барандозандаи бадманишон шавӣ, бикунад монанди Роми хостар¹³ пурбахшоиш шавӣ, бикунад монанди Кайхусрав аз беморӣ барканор ва бемарг шавӣ.¹⁴
8. Дар поёни ин офарин ба бихишти равшанпокон расод, дар он ҷое, ки аз ҳама гуна бахшоиши (эзадӣ) бархурдоранд.
Аса ҷамиёт яс офаринномӣ.
Бишавад, чунон пеш ояд, он чунон ки ман хосторам.¹⁵

Андарзи Озарбоди Маҳраспандон¹

Ба номи Яздон.

Ин (аст) Андарзи Озарбоди Маҳраспандон.

1. Ин пайдост, ки Озарбодро фарзанди танизод набуд ва пас аз он ки умед ба Яздон кард, дере нагузашт, ки Озарбодро фарзанд шуд ва аз росткирдории Зардушти Спитамон (ӯро) Зардушт ном ниҳод ва гуфташ, ки бархез, писарам то (туро) фарҳанг омӯзам.
2. Писарам, некандеш бош, на гуноҳандеш, чӣ мардум то замони ҷовидон зинда набошанд ва чизи менӯи бештар (бояд хоستان).
3. Он чи бигзашт, фаромӯш кун ва барои он чӣ наомадааст, тимору андуҳ мабар!
4. Ба марди худо ва солор худрой ва густох мабош!
5. Ҳар чӣ бароят нек нест, ба дигар кас низ макун!
- 6-7. Андар Худоёну дӯстон ягона бош! Хештан ба бандагӣ ба касе маспор!
8. Ҳар кас бо ту хашму кин равад, аз ӯ дур бош!
9. Пайваста ва ҳар гоҳ умед ба Яздон дор ва онро дӯст бигир, ки бароят судмандтар бошад.
10. Ба чизи Яздон ва амаҳраспандон кӯшо ва ҷонсупор бош!
11. Роз ба занон мабар!
12. Ҳар чӣ бишнави, бишнави, лек ҳарза магӯй!
13. Зану фарзанди хеш ҷуз аз фарҳанг берун магузор, то тимору андӯхи гаронат нарасад ва пушаймон нагардӣ!
14. Бечо маханд!
- 15-16. Шухӣ ба андоза кун! Ба ҳеч кас афсӯс макун!
- 17-18. Ба марди бадоғоҳ² ҳамроҳ мабош! Бо марди хашмин ҳамроҳ мабош!
19. Ба марди ҳазаргӯй ҳамроҳ мабош!
20. Бо марди пурхӯр ҳамхӯриш мабош!
21. Бо марди маст ҳамнӯш мабош!
22. Аз марди бадгуҳар ва марди баднаҷод қарз маситон ва мадеҳ; чи баҳраи гарон бояд додан ва ҳар гоҳ ба дари ту истад ва ҳамеша пайғомбар ба дари ту дорад ва ӯ зиёни гарон бувад.
23. Марди бадчашмро ба ёрӣ магир.
- 24-25. Ба марди рашқбар дории (хеш) манамой. Дар паймон ҳукми дурӯғро ба муҳри худ тасдиқ макун!
26. Аз марди табоҳкору дурӯғгӯй сухан машнав.
27. Ба ҷазо додани мардумон макӯш!

28. Дар базм пайкор макун.
- 29-30. Мардумро мазан! Барои чоҳ мақӯш!
31. Бо марди озоданаҷод ва корогоҳу зирак ва хушхӯ машвара кун ва дӯст бош!
32. Бештар аз он тарс, (ки) дар набард бори гарон бар ту набувад.
33. Аз марди нерӯманди кинаберар дур бош!
34. Бо марди дабир дар хилоф мабош!
35. Бо марди ҳазаргӯй рози худ (ошкор) макун!
36. Марди баландпояи доноро гиromӣ дор, аз ӯ сухан бипурс ва аз ӯ сухан бишнава!
37. Ба ҳеч кас дурӯғ магӯй!
38. Он киро шарм нест, аз ӯ чиз магир!
39. Ошкор чиз ба гарав манеҳ!
40. На ба рост ва на ба дӯрӯғ савганд махӯр!
41. Агар хона (бунёд) кардан хоҳӣ, нахуст ҳазина ба миён кун!
- 42-43. Барои ҳештан худ зан бихоҳ! Агар хоҳӣ, ки туро дорой (буда) бошад, нахуст обу замини кишт ва замини бештар бихар, чи агар ҳам бар надиҳад, бунёди он ба миён бувад³.
44. То чанд тавонӣ мардумон ба сухан маозор!
45. Ба кину зиёни мардумон марав!
46. Ба дорой чандон, ки тавонӣ родӣ кун!
47. Ба ҳеч кас фирефторӣ макун, то ту низ беш дардманд мабошӣ!
48. Марди пешворо гиromӣ ва бузург дор ва сухани ӯро бипазир!
49. Ҷуз хешовандону дӯстон чиз ба қарз магир!
50. Зани шармгинро дӯст бош ва ӯро ба занӣ ба марди зираку доно деҳ, чи марди зираку доно чунон (аст) монанди заминне некӯ, ки дар он тухм афканӣ, аз он хӯрданиҳои гуногун (берун) ояд.
- 51-52. Ошкоргӯ бош. Ҷуз баандеша сухан магӯй!
53. Ба ҷуз оини (муқаррарбуда) қарз мадеҳ!
54. Зани фарзонаву шармгинро дӯст бош ва ӯро ба занӣ хоҳ!
55. Марди хушхӯ ва дурусту корогоҳро ба домодӣ гир, ҳар чанд бемоя бувад; охир дорой аз Яздон расад.
56. Ба марди меҳтар афсӯс макун, ки ту низ меҳтар шавӣ!
57. Марди сангдилро ниғаҳбони зиндон макун, мардуми баргузидаи бузургу ҳушёрро бар бандиён зиндонбон кун!
58. Агар туро писаре бувад, ӯро дар кӯдакӣ би дабиристон бидеҳ, чун ки омӯзиш рӯшаниӣ чашм аст.
59. Сухани тез ба андеша гӯй, чи сухан хуб гуфтан аст ва ҳаст хомӯш будан ва хомӯш будан беҳ аз он ки гуфтан.

60. Марди ростгуфторро пайғомбар кун!
61. Марди гирифторро ба боварӣ сазовор мадор ва марди боваримандро барош ҳазина кун, ба ҳар оин, ки битвонӣ!
- 62-63. Сухан нарм гӯй! Гуфтор нарм дор!
- 64-65. Андеша рост дор! Хештан маситой, то росткирдор бошӣ!
66. Дар (нисбати) шахриёруну подшоҳон сангдил мабош!
- 67-68. Аз рои мардони меҳтар ва хуб сухан пурс! Аз марди дузд чиз маситон ва мадеҳ ва эшонро табоҳ кун!
69. Аз бими кефару дӯзах нигаронӣ кун!
70. Ба ҳар касу ҳар чиз густох мабош!
- 71-72. Некфармон бош, то некбаҳра бошӣ! Бегуноҳ бош, ки бебим бошӣ!
- 73-74. Сипосдор бош, то ба некӣ боварманд бошӣ!
- 75-76. Ростгуфтор бош, то устувор бошӣ! Хирадманд бош, ки дӯст беш (дошта) бошӣ!
77. Дӯсти беш дошта бош то некном бошӣ!
- 78-79. Некном бош, то некзист бошӣ! Хуббаҳраву диндӯст бош, то порсо бошӣ!
80. Равонпурс бош, то бихиштӣ бошӣ!
81. Парастанда бош, то гарудмонӣ⁴ бошӣ!
82. Зани касон мафиреб, чи ба равонат гуноҳи гарон бувад.
83. Мардуми бешараф ва носипосро (нигоҳ) мадор, чи туро сипос надоранд!
84. Равони хешро бо хашму кин табоҳ макун!
85. Чун хонандат, нек посух кун, ба нармӣ таъзим кун, чи аз таъзим кардан пуштат нашиканад ва аз пурсиши нарм даҳон ганда нашавад!
- 86-87. Сухани зишт магӯй! Чун ба анҷуман нишинӣ, наздики мардуми бадгоҳ чоҳил манишин, то чоҳилпадидор нашавӣ!
88. Дар анҷумани сур ҳар ҷой, ки нишинӣ, ба ҷои боло манишин, то аз он ҷой нахезонандат ва ба ҷои поёнтар нашинонанд.
89. Ба дороиву чизи гетӣ густох мабош, чи дороиву чизи гетӣ мурғеро монад, ки аз ин дарахт ба он дарахт нишинад ва ба ҳеч дарахт напойд.
90. Ба падару модари хеш бо эҳтиром ва чоқару фармонбардор бош, чун ки мардро то падару модар зинда (аст), чун шерест, ки дар беша аз касе натарсад ва он ки ўро падару модар нест, чун зани беваест, ки чизаш ситонанд. чизе кардан натавонад ва ҳар кас хораш кунад.
91. Духтари худ ба марди зираку доно бидеҳ, ки марди зираку доно чун замини некӯст, ки тухм бад-он афканад, аз он хӯшаи фаровон бадар ояд.

92. Агар хоҳӣ, ки аз кас дашном нашнави, ба кас дашном мадеҳ!
93. Тунди ҳазаргӯӣ мабош, чи мардumi тунду ҳазаргӯӣ оташеро монанд, ки дар бешазор афтод ҳам мурғу ҳам моҳӣ сӯзад ва ҳам офариниши зиёновар сӯзад.
94. Бо он марде, ки падару модар аз ӯ озурдаанд ва нохушанд, ҳамкор мабош, то дод ба дурӯғ надорад ва туро бо касе дӯстиву меҳр набувад.
95. Аз шарму нанги бад равони хеш ба дӯзах масупор!
96. Сухан ба ду гуна магӯӣ!
97. Ба анчуман чое, ки нишинӣ, наздики дурӯғгӯӣ манишин, то ту низ бас дардманд набошӣ
98. Чобукпой бош, то равшанчашм бошӣ.
99. Шабхез бош, то коранҷом бошӣ!
100. Аз душмани куҳан дӯсти нав макун, ки душмани куҳан мори сиёҳест, ки кини садсола фаромӯш накунад.
101. Дӯсти куҳанро дӯсти нав кун, чи дӯсти куҳан чун маи куҳан ҳарчанд куҳантар (бувад) ба хӯриши шахриёрон беш бехтару сазовортар шояд.
102. Ситоиши Яздон кун ва дил ба ромиш дор, то аз Яздон барака ва некӣ бинӣ!
103. Марди шахриёро нафрин макун, чи эшон посбони кишваранд ва дар андешаи некӣ ба чаҳониёнанд.
104. Ва туро гӯям писарам, ки (аз ҳама) чизи судманд барои мардумон хирад беҳ, чи агар худой накарда, дорой биравад ё чаҳорпой бимирад, хирад бимонад.
105. Дар пайравии дин бикӯш, чи бузургтарин хурсандӣ доноӣ ва бузургтарин умед менуст.
106. Ҳар гоҳ равони хеш дар ёд дор!
107. Вазифаи хешро барои номи хеш магузор!
108. Даст аз дуздӣ ва пой аз нарафтан ба анҷоми вазифа ва андеша аз орзуи паст боз дор, чи он ки кори нек кунад, подош бинад ва он ки гуноҳ кунад, ҷазо барад.
109. Ҳар ки душманонро чоҳ канад, худ дар чоҳ афтад.
110. Марди нек осояд ва марди бад ғаму андӯҳи гарон барад.
111. Зани ҷавон ба занӣ гир!
112. Май ба андоза хӯр, чун ки май аз андоза берун хӯрӣ, бисе гуноҳ аз он расадат.
113. Агарчи афсуни мор бисёр хуб донӣ, даст зуд ба мор манех, то туро нагазад ва дар ҷой намирӣ.
114. Агар чи шиноро дар об хуб донӣ, зуд ба селоб машав, то об туро набарад ва дар ҷой намирӣ.
115. Ба ҳеҷ оин меҳршиканӣ макун, ки дасти ҷазо ба ту нарасад.

116. Дороии касон мабар ва (нигоҳ) мадор ва ба они хеш маомез, чи они хеш вайрон ва нобуд шавад, чун ки дорой, ки бо худ доред, худ наофаридаед ва ба он хеш...
117. (Бисёр) шод мабошед, чи мардум ҳамоно жарфои пур аз бодро монад, ки чун бод аз он биравад, аз он чой чизе намонад.
118. Мардум чун ширхорест, ки (чун) хӯ гирад ва ба он истад.
119. Ҳар гоҳ некӣ расад бисёр шод мабош! Ва ҳар гоҳ бадбахтӣ расад, бисёр андӯхгин мабош! Чун некӣ замоне ба бадбахтӣ (бадал гардад) ва бадбахтӣ замоне ба некӣ ва ҳеч фарозе нест, ки аз пеши он нишебӣ (набувад) ва ҳеч нишебӣ нест, ки аз паси он фарозе (набувад).
120. Дар хӯриш хӯрдан ҳарис мабош!
121. Аз ҳар хӯриш махӯр ва зуд-зуд ба суру базми бузургон машав, то хор мабошӣ.
122. Ин чаҳор чиз ба тани мардумон бад аст, ки ноогоҳ бо хештан кунад: яке – зӯрӣ намудан, яке – шукӯҳи абарманишӣ, ки бо марди сарватманд дар набард барад, яке – меҳтари чавонхислат, ки духтари ноболигро ба занӣ гирад, яке чавонмарде, ки зани пирро ба занӣ гирад.
123. Аз комиландешӣ мардумдӯстӣ ва хушсуханӣ хушхӯиро донистан шояд.
124. Ва туро гӯям, писарам, ки барои мардумон аз ҳама беҳтар чиз хирад аст.

*Ҷовидонравон бод, Озарбоди Маҳраспандон, ки ин андарз кард ва ин фармон дод. Чунин бод!*⁵

Чанд Вожаи Озарбоди Маҳраспандон¹

1. Ин чанд вожаро анӯшаравон Озарбоди Маҳраспандон <ҳангоми> даргузашт ба ҷаҳониён гуфт ва омӯзонд, ки ба ёд доред ва аз он кор гиред: анбор макунед, то он <замон>, ки ниёзе пеш наояд. Чунки захираи карда ба камтарин ниёз нарасад.
2. Танҳо барои анбоштани росткирдорӣ – кори нек кӯшед. Чи аз чизи барои анбоштан шояд нигоҳ доштан, танҳо росткирдорӣ – кори нек кӯшед. Чи аз чизи барои анбоштан шояд нигоҳ доштан, танҳо росткирдорӣ беҳтар аст.
3. Кин ба андеша мадоред, то ки душманонатон бар нахезанд.
4. Ва бингаред, ки аз душманро ба кин задан чи решу зиён ва нобудие пеш ояд. Кинро дар андешаи хеш бигузored. Душманро аз <рӯи> кин мазанед. Чи пайдост, ки агар касе камтарин кинро фаромӯш кунад, аз он бузургтарин бим ва пули Чинвод² ўро бираҳонанд.
5. Дар бозҷӯйии додрасӣ сухани рост гӯед, то ки дар додгоҳ бовармандтар бошед.
6. Чи пайдост, ки марди гувоҳии рост дода, росткирдор бошад. Дурӯғпеша бувад он ки гувоҳии рост дорад, аммо онро намедихад.
7. Ба андоза хӯред, то ки дарозумр бошед.
8. Чи ба андоза хӯрдан барои тан беҳтар аст ва ба андоза гуфтан барои равон.
9. Ва марде, ки доройии камтарин дорад, чун доройи хӯйи муносиб бошад, тавонгар аст. Андозаро бештар ба равон кунед, то ба шикам.
10. Чун ки марди шикампуркун табоҳкунандаи руҳ бувад.
11. Зан аз пайванди хеш гиред, то ки пайванди шумо дуртар равад.
12. Чун ки бештар ошӯбу зиёне, ки ба офариниши Хурмузд омад, аз он рӯй буд, ки духтари хешро берун аз пайванд доданд ва барои писари хеш духтари касон ба занӣ хостанд, то наҷод, табоҳ гардид.
13. Аз хӯрдани гӯшту говону гӯсфандон саҳт пархезед. Чун ки ин ҷо ба он ҷо омори саҳт бошед.
14. Чи марде, ки гӯшти гову гӯсфандон хӯрдааст, даст дар гуноҳ дорад. Гуноҳе, ки андешад, гӯяд ва кунад.
15. Ва агар мурғчае хӯрдааст, даст дар гуноҳ дорад. Чун агар дар ҷои дигар марде уштуреро бидушад, он чунун бувад, ки онро ба дасти худ куштааст.

16. Пазирандаи корвониён бошед, то ки ин чо ва он чо шуморо бештар пазиранд.
17. Чи он ки диҳад аз он баҳраи бештар ситонад. Ба меҳмонӣ он чойе нишинед, ки шуморо нишонанд. Чойи меҳтар он чоест, ки марди меҳтар нишинад.
18. Барои чоҳ макӯшед. Чун ки марди барои чоҳ кӯшанда бештар ошуфтаруҳ бувад.
19. Ба кори нек мувофиқ, ба гуноҳ мухолиф, ба некӣ сипосгузор, ба нохушӣ қонеъ, аз душман дур, ба кори нек беziён ва ба бад ёр набошед.
20. Ҳар гоҳ шигифттарин чиз расад, <аз он> ба Яздону дин бадгумон мабошед.
21. Бисёр шод мабошед, ҳар гоҳ ба шумо некие расад.
22. Бисёр озурда мабошед, ҳар гоҳ ба шумо бадбахтие расад.
23. Ба бадбахтӣ қонеъ ва ба андӯҳ бурдбор бошед. Ба зиндагӣ густох мабошед, дар кори нек густох бошед.
24. Чи некирдорон ҳомии кирдори хешанд ва бадкирдорон душмани кирдори хеш.
25. Аз андешаҳо, гуфторҳо ва кирдорҳо кирдор бартар аст.
26. Чи ман, Озарбоди Маҳраспандонро ҳар бадбахтие, ки пеш омада бошад, аз ин шаш роҳи хушӣ онро пазируфтаам:
27. Нахуст ин ки: «Сипос, ки нохушиям ин аст. Чун ки аз ин бадтар шояд бувад».
28. Дигар ин ки: «Нохушӣ на ба равон, балки ба танам омад. Чи нохушии танро беҳтар шояд гузаронид, <аз он ки> нохушии равонро».
29. Севум ин ки: «Аз нохушиҳое, ки барои ман <раво> доштаанд, яке гузашт».
30. Чаҳорум ин ки: «Сипос, ки ман чунин марди некам, ки Аҳримани гучастаи³ дурӯғпеша ва девон ин бадбахтиро аз некии ман ба танам овардаанд».
31. Панҷум ин ки: «Ҳар ки бадӣ ва нохушӣ кунад, ба ӯ ё фарзандони ӯ расад ва он чи бар сари ман омад, ба фарзандони ман нарасад».
32. Шашум ин ки: «Аҳримани дурӯғпеша ва девон ҳар бадбахтӣ, ки офаридаанд, барои офариниши Хурмузд <раво> доштаанд. Он чӣ ба ман омад, аз «ганчи» Аҳриман коста шуд ва онро ба марди неки дигар кардан натавон».
33. Аз нигоҳи бад, худписандӣ, душманӣ бо некон, хашмгинӣ, озварӣ⁴, ғайбату дурӯғ саҳт бипарҳезед, то ки танатон бадном ва равонатон дурӯғпеша нагардад.

34. Бадро ба бадон наандозед, чун ки бад худ ба кирдори хеш бирасад.
35. Барои бартар шудан ба бадон нерӯмандии некиро ба ёд доред ва ба андеша супоред.
36. Кӣ буд, ки <ӯ> ба бадон пайваст ва дар фарҷом пушаймон нашуд?
37. Хубӣ кунед, чи хубӣ хуб аст. Хубӣ нек аст, ки ба он некиро ситоянд.
38. Ҳар чиро ки донед, хуб аст, бикунед ва ҳар чиро ки донед, хуб нест, макунад.
39. Ҳар чиро ки ба хештан напосандед, ба дигар кас макунад.
40. Пеши радон аз гуноҳ гиристан, бо тозиёнаи Сурӯш заданро осон мапиндоред.
41. Як ком доред. Мардумед. Ба ҳар ду ком мангаред.
42. Чун ки тану равон ҳарду ҳамком набуванд.
43. Чи танро ба танкомӣ шояд дошт ва равонро ба равонкомӣ.
44. Ба ҳар гоҳ аз барои кин гуноҳ макунад, балки ба кори нек кӯшо бошед.
45. Аз баҳри ҳавас адли хубро раҳо макунад.
46. Аз барои хашм ба касе бегуноҳонро ба сахтӣ мазанед.
47. Аз барои кин паймоншиканӣ макунад.
48. Ба занон густох мабошед, то ки ба шарму пушаймонӣ нарасед.
49. Ба занон роз мабаред, то ки ранҷатон бесамар нагардад.
50. Фармони бадхирадонро мапазиред, то ки шуморо нобудӣ нарасад.
51. Чи ин чаҳор чизи чуфт мардумонро бештар ба кор бояд: хираду ҳунар, дидану дониш, тавонгариву родӣ, хубғуфториву хубкирдорӣ.
52. Чун ҳунареро, ки хирад ҳамроҳ нест, марг аст бар тани мард.
53. Диданеро, ки дониш ҳамроҳ нест, пайкари тан аст нигоришшуда.
54. Тавонгарьеро, ки родӣ ҳамроҳ нест, ганҷури Аҳриман аст.
55. Хубғуфторьеро, ки хубкирдорӣ ҳамроҳ нест, бадойинии ошкор аст.
56. Бадойинон шаш нишон доранд: дар зоҳир некхӯй, дар суҳан бадхӯй, найрангафзо ва бадкирдор, ба касон фароҳғуфтор ва ба худ тангдаст, роднамо ва бадфариниш, бурдбор ба дашном, зидандеш, зидғуфтор, зидкирдор.
57. Суҳанеро, ки аз он суди вежае нест, чуз барои хуррамӣ мегӯед ва он чӣ низ барои хуррамист, ба гоҳу ҳангом бингаред.

58. Чи посдори забон хирад <аст> ва бари (самари) тан фарханг, подоши кори нек бихишт, самари ҷаҳон хӯрдану додан.
59. Зеро ҳар ҳунар ба хирад ва ҳар хирад ба дониш ва ҳар дониш ба озмоиш ва ҳар бузургӣ ба ном ва ҳар кор ба гоҳу замон ва ҳар тавонгарӣ ба хӯрдану додан ва ҳар шодӣ ба бебимӣ ниёз дорад.
60. Бисёр шод мабош, ҳар гоҳ некие ба ту расад ва бисёр озурда мабош, ҳар гоҳ бадбахтие ба ту расад.
61. Чунки некӣ ва бадбахтӣ ҳар ду шояд ба мардумон оянд.
62. Ба некӣ, ки омадааст, ба Яздон сипосгузорӣ кунед ва Яздону неконро баҳра кунед ва ба Яздон бахшед, чунки подош аз он ҷое, ки ояд, худ бояд биравад.
63. Ба замин кишти хуб кунед. Чунки зиндагӣ ба парвариши ҳар кас аз кишти Сипандарзамин аст.
64. Ба оташу об, гову гӯсфанд, сағ ва ҳар навъи сагон гуноҳ макунед, то ки роҳи Биҳишту Гарудмон барои шумо баста нагардад.
65. Барои анҷоми кори нек касе, ки аз дур ё наздик фаро расад, дар кушода доред. Чунки он ки барои анҷоми кори нек дар кушода надорад, дари Биҳишту Гарудмон ба рӯяш баста гардад.
66. Барои фарханг хоستان бикӯшед. Чун фарханг дар рифоҳ, пиرويш, дар шигифтӣ, поянда, дар бадбахтӣ дастгир ва дар тангӣ пеша аст.
67. Ҳар гоҳ донистед, он гоҳ кор гиред. Чи беш донистану кам гаравидан гуноҳи бештар аст.
68. Хиради саршор аз дониш, ки ба он некӣ ҳамроҳ нест, мардро ба баддинӣ ва хирадро ба бераҳмӣ мегардонад.
69. Ба ҳеч кас афсӯс (истеҳзо) макунед, чун ки марди афсӯсгар <худ> афсӯсбар гардад, бадбахту нафринзада шавад ва аз ӯ камтар фарзанди арзандаи ҷанговар пайдо шавад.
70. Ҳар рӯз барои гуфтугӯ ба анҷумани некон бештар равед.
71. Чун касе барои гуфтугӯ ба анҷумани некон бештар равад, накӯкорӣ ва росткирдорӣ бештар бахшандаш.
72. Ҳар рӯз се бор ба оташкада равед ва оташро парастӣш кунед.
73. Чун касе ба оташкада бештар равад ва оташро бештар парастӣш кунад, дорой ва росткирдорӣ бештар бахшандаш.
74. Танро аз дурӯғ ва кирдори бад ва аз зани гирифтори ҳайз ва бадрафтор ва <кӯдак> ширдеҳ дур доред ва саҳт парҳез кунед, то ки реш ба тан ва бадӣ ба равонатон нарасад.

75. Ҳаргиз ин чанд гуноҳе, ки сабаби каффора⁵ шавад, то ба андозаи фарсанг <ба худ> магузORED, то ки дини беҳи поки маздиснон душманатон нагардад.
76. Тани маргманд ба равон нигар ва кори нек кун. Чунки равон хоҳад буд, на тан, мену (рӯх) хоҳад буд, на гетӣ.
77. Танро барои озарми равон раҳо макунед ва ба озарми кас гузароии чизи гетиро фаромӯш макунед, ки гирифтори ҷазои гарон машавед. Майл ба он чиз мабаред, ки саранҷом тан ба гуноҳ ва равон ба ҷазо расад.
78. Барои ишқи кас равонро фаромӯш макунед, ки гирифтори ҷазои гарон машавед. Анӯшаравон бод Озарбоди Маҳраспандон, ки ин андарзро кард ва ин фармонро дод.
*Анҷомид ба дуруду шодӣ.*⁶

Бисту ду вожа аз Озарбоди Маҳраспандон¹

Ситоиш офаридгор Хурмузд, Амахпарасдон ҳама эзадони менӯй (рӯҳонӣ) ва эзадони ин ҷаҳониरो.

Андарзи анӯшарвон Озарбоди Маҳраспандон:

1. Анӯшервон озарбоди Маҳраспандонро шогирде буд, бaсе рӯзгорон бо Озарбод буд.
2. <Рӯзе> ба Озарбод гуфт, ки омӯзишам кун, ки чун аз назди омӯзгор фаро равам, пас он омӯзиш равони маро беҳтар тавонад <кард>
3. Озарбод гуфт, ки ба эзadон бегумон бош. Андеша, гуфтор ва кирдорро рост дор, ҳеҷ гуноҳе маандеш, мағӯй, макун, парҳезкор бош.
4. Шогирд гуфт, ки ба ин хирбад гуфтӣ, комил нестам, балки маро омӯзиши барҷаста гӯй, то бикунам ва парҳезкор шавам.
5. Озарбод гуфт, ки он бисту ду вожаро, ки Меҳр Хурмузд-Хирбади (омӯзгори) ман аз Одаруг шунид, ба кор дор, то парҳезкор шавӣ.
6. Шогирд гуфт, ки агар маро шоиста бидонӣ, бифармой гуфтан, то бишнаберам ва бикунам.
7. Озарбод дар посух гуфт, ки вожагон инҳоянд: се гуна родӣ², ҷаҳорум – ростӣ, панҷум – хунармандӣ, шашум – кӯшой, ҳафтум – шафоат, ҳаштум – некпаймонӣ³, нӯҳум – оштихоҳӣ, даҳум – хастуӣ, ёздаҳум – ягонагӣ, дувоздаҳум – силох ниҳодан, сенздаҳум – паймонгарой⁴, ҷаҳордаҳум – озодагӣ, понздаҳум – фурутани, шонздаҳум – сангинӣ, ҳафтдаҳум – хушӣ, ҳаждаҳум – комилӣ, нуздаҳум – бурдборӣ, бистум – мардумдӯстӣ, бистуякум – хурсандӣ (қаноат), бисту дувум – ягонагӣ.
8. Нахуст он родӣ беҳтар аст, ки аз ӯ чизе нахоҳанд, бидиҳад. Дигар он ки аз ӯ бихоҳанд, ғавран бидиҳад. Севум он ки аз ӯ бихоҳанд, муҳлат хоҳад ва замоне, ки кард, бидиҳад. Он беҳтар аст, ки диҳад ҳаргиз умед надорад, ки пас диҳад; на барои ёфтани суди бозоргонӣ, на барои ҷашмдоште бидиҳад.
9. Ҷаҳорум – ростӣ он бувад, ки (кас) андеша, гуфтор ва кирдорро бо эзадони менӯй ва дигар офаридагон гетӣ рост дорад.
10. Панҷум – хунармандӣ он бувад, ки бо деви мену⁵ набард кунад. Ин девро ба тан нагузорад. Ба вижа ин ҷаҳор девро аз тан боз дорад: Озу Хашм ва Шаҳвату Нанг.
11. Шашум – кушой он бувад, ки кас дар ҳар гоҳу замон он биандешад, бигӯяд ва бикунад, ки агар ҳамон замон

- барбигирад, пас ӯро бим набошад, ки чизе хилофаш мебоист андешидан, гуфтан ва кардан.
12. Ҳафтум – шафоат он бувад, ки кас барои зани бева ва бачаи гурусна, оташҳо, говон, гӯсфандон ва ва дигар нотавонон, ба вижа аз баҳри равони хеш сухан гӯяд.
 13. Ҳаштум – некпаймонӣ он бувад, ки бо ҳама офаридаҳои Хурмузд паймонро дуруст ва ягона дорад. Ба кас паймон нашиканад, на паймони пазируфта, на паймони аз пеш бударо, ба вижа <паймони> бо равони худро хуб ва рост ниғаҳ дорад.
 14. Нӯҳум – оштихоҳӣ чараёни назми чаҳон аст, <ки> ниғаҳдоранда, парваранда ва сомондиҳандаи ҳама офариниш ва офаридагон аст. Чи аз Авесто пайдост, ки растохез, тани пасин^б кардан ва ҷовидонагӣ барқарор кардан аз роҳи ошtii метавон кард.
 15. Даҳум – хастӯй он бувад, ки <кас> ба дини эзадон истад.
 16. Ёздаҳум – ягонагӣ он бувад, ки дар ҳар чизи нек бо изадон ва некон ягона бошад.
 17. Дувоздаҳум – силоҳ ниҳодан он бувад, ки дар баробари ҳама офаридагони Хурмузд силоҳ фурӯ ниҳад ва бо ҳеч кас душманӣ накунад ва аз ҳар чизи бад, аз бадии Аҳриману девон чудо бошад. Чи андешабаргузинӣ ва кирдорбаргузинӣ дар ниҳодани силоҳ бошад.
 18. Сездеҳум – паймонгарой он бувад, ки ҳар чизеро ба паймон андоза кунад, чунон ки бешу кам андар набошад. Чун ки комилии ҳар чиз дар паймон аст. Аммо он чизеро, ки паймон нест, доной, дӯстӣ ва кори нек аст.
 19. Чаҳордаҳум- озодагӣ он бувад, ки дар бораи ҳама офаридагони Хурмузд чунон андешад, ки «он <дом> бехтар аз ман шояд бошад».
 20. Понздеҳум – фурӯтанӣ он бувад, ки кехтар аз хешро баробари худ ва баробари хешро бузургтар аз худ ва бузургтар аз хешро сарвари худ бишморад.
 21. Шонздеҳум – сангинӣ он бувад, ки чун ӯро абзори хунару дониш нест, донад, ки маро нест, барои хостан ва аз худ кардан бикӯшад ва замони анҷоми корро бишносад; ҳар кореро, ки то замонаш фаро нарасидааст, фаро нагирад. Марди анҷумани суханвар ва бурдбору парҳезкор бошад.
 22. Ҳафтдаҳум – хушӣ он бувад, ки нахуст бо пешдастӣ касро наозорад. Агар касе барои задани ӯ <наздик> шавад, пас бо нармӣ ва хушӣ дар пешвозӣ ӯ истад. Бо ҳар офаридаи

Хурмузд чунин битавонад сохтан, ки ҳар кас пиндорад, ки ӯ бо ман хуштар <рафтор мекунад>.

23. Ҳаждахум – комилӣ он бувад, ки он чиро, ки насазад, наандешад, нагӯяд, накунад. Он чиро, ки андешидан сазад, нахуст хуб бингарад, он гоҳ андешад, гӯяд ва кунад.
24. Нуздаҳум – бурдборӣ он бувад, ки бори равонро, ки бар тан абзор аст, <ниҳад> ва агар сахтӣ фаро расад ва битавонад ба пас таҳаммул кардан, накунад. Балки худро бо бурдборӣ пазирад.
25. Бистум – мардумдӯстӣ он бувад, ки некӣ барои ҳама некон чунон бояд, ки барои худ. Он чиро, ки барои хештан нек напазирад, ба <дигар> кас накунад. Некхоҳӣ он бувад, ки айбу ҳунари касонро бинигарад. Аз паси пиростани (ислоҳи) айби худ бикӯшад. Хубии неконро ошкоро бигӯяд. Айби эшонро на бо дуруштӣ, балки дӯстона бизудояд ва ба эшон нагӯяд.
26. Бистуякум – хурсандӣ он бувад, ки ба чоҳу сарвате, ки дорад ва ба ӯ расидааст, қонеъ бошад. Бад- он чизе, ки метавонад афзоиши <некии> равон бошад, аз он бошад, чунон кӯшо ва ҷонсупор бошад, ки то зинда аст, ҳаргиз аз он нохурсанд набошад.
27. Бисту дувум – ягонагӣ. Дар Дин (Авесто) пайдост, ки онро ду роҳ бошад. Роҳ ҷуз ду нест. Яке хуб, яке бад аст. Аз он ки бад аст, дурӣ кунад ва бад-он ки хуб аст, биистад. Ҳаргиз аз ин роҳ бар нагардад. Ҳеч бадӣ наандешад, нагӯяд ва накунад.
28. Шогирд гуфт, ки ҳирбади худо парҳезкор бошӣ! Зеро омӯзише, ки ҳирбад бикард, танҳо ин омӯзиш моро тавонмандтар ва болотар кунад. Ва агар аз хирад ва кӯшоии мо чизе намонд, пас мо ҳама мардум аз ин фарҳанге, ки дар кор доранд, парҳезкор (порсо) шаванд.

Ба ком, тавоноӣ, нерӯ, меҳрубонӣ ва раҳмати Яздон.

Анҷомид бо дуруду шодӣ, хуррамӣ ва бебимӣ.⁷

Дар бораи паймони кадхудой¹

Ба номи Яздон

1. Андар моҳи баҳмани соли шашсаду бисту ҳафт, пас аз соли бистуми (салтанати) Яздигуруд², шоханшоҳи шаҳриёрон, нофи Хусрави Парвези Хурмуздони шоханшоҳ дар оғози рӯзи дай ба меҳр, хангоме ки вожа(ҳо)- и нек дар анҷуман равон буданд, ба подшо зане гирифт, марде Баҳмон ном, Баҳмони Баҳмонон, писари Баҳмон, (ки дар) Баҳмонрусто, Баҳмондех зиндагӣ мекунад, канизаке Баҳмон ном Баҳмони Баҳмонро ба подшой, духтар (низ дар) ҳамон Баҳмондех зиндагӣ мекунад.
2. Ҷ ба солории Баҳмон падар омадааст, ҳамон гуна ки бо (духтар низ дар мақоми) ҳамсарӣ (ба чуз) ягона, вале (шахсе ки хангоми издивоҷ бар духтари вилоят қаҳре дорад) касе наёмадааст.
3. Эдун Баҳмон бо хостани хурсандии Баҳмонпадар ва додани (ичоза ва) ҳамдостонии ҳамбаҳмон, ба (унвони) аҳлу дод³ (ӯро) подшойизанӣ гирифт.
4. Ва ҳам Баҳмонпадари Баҳмон, Баҳмон (духтар)-ро ба (унвони) аҳлу дод, бо се гӯйиши ба подшозанӣ, ба Баҳмон дод.
5. Ва Баҳмон (духтар) ҳам ӯро пазируфт, ин гуна ки Баҳмон инро низ бипазирад, ки дар дарозои зиндагӣ аз (мувозини) ҳамсарӣ ва ягонагӣ (дар занашӯйӣ) ва фармонбардорӣ ва риояти эҳтиром нисбат ба Баҳмон (ва низ) аз фурутанӣ ва беҳдинӣ⁴ нагардам.⁵
6. Ва низ Баҳмон инро гуфт, ки дар дарозои зиндагӣ (Баҳмондухтарро) ба занӣ⁶ гиромӣ, ба кадбонуӣ устувор ва ба хӯриш, чомаву хобу пӯшок ва шӯйварӣ⁷ солорӣ, дорои ихтиёр ва дар (гузашти) замона ба таносуб (ӯро) хуб (ва) ба озарм дорам ва фарзанд(е)-ро, ки аз ӯ зода шавад, ба подшойӣ, фарзанди хеш дорам.
7. Ва чун ин хост ҳамгуна буд, Баҳмон ҳам Баҳмонро ба подшой (занӣ) қабул кард ва пас аз (мунъақид) кардани ин паймон Баҳмон ҳам Баҳмонро ба хубӣ писандид (ва ба ӯ) алоқаманд шуд ва (гирифтани) се ҳазор дирҳам симини шаҳроварш⁸ бобати гуҳрӣ⁹, се ҳазор дирҳами шаҳроваршро аз ӯ шоиста донист; (вай афзуд) дар додани шуморе аз ҳама хоста(ҳое), ки ба дорандагӣ ва хешии¹⁰ (ман) даромадааст, мухтор буда ва низ дар додани он чи ки аз кунун ба баъд ба дорандагӣ ва хешии (ман) мерасад, дорои ихтиёр ҳастам ба ду баҳр, баҳре (аз он дорой)-ро ба Баҳмони Баҳмон додаам ва бар (баҳри

дигаре аз дорой) ҳам боз Баҳмони Баҳмононро чира кардам, эдун ки ҳар гоҳ Баҳмон ё каси (дигаре) аз Баҳмон (он) додари хосторӣ кунад¹¹, бе баҳона ба ӯ биспорам ва дар баробари ӯ нофармонӣ ва худсарӣ накунам.

9. Ва Баҳмони (духтар) Баҳмон ҳам ин ихтиёрдорӣ¹² дар баробари се ҳазор дирҳам гуҳриро бо иштиёқ пазируфт ва бар он ҳамдостон шуд.
10. Ва ҳам Баҳмони Баҳмон (изҳор кард, ки) ман (ба қасди) пурсидан, хоستان ва пажухидани ҳамин амр ва (низ масоили) дигар баромадам, зеро хешкориӣ (ман) буд, чунон ки паймони занашӯӣ (бар ин асос устувор) будааст.
11. Ва хангоме, ки Баҳмони Баҳмонон ҳамдостоии (худро) гуфт, Баҳмони Баҳмон ин санадро он гуна аз гуфтугӯяш ҳамдостоии ҳам Баҳмони Баҳмон ва ҳам Баҳмони Баҳмон (ва низ) барои эътиқоди падари Баҳмони Баҳмон бар асоси гувоҳии ҳам Баҳмони Баҳмон ва Баҳмони Баҳмон ва Баҳмони Баҳмон (навишт).

*Фарҷом ёфт.*¹³

ВИЗИДАГИҲОИ ЗОДСПРАҲМ (Ғузидахои Зодспарам)¹

Қиссаи зиндагии Зартушт

Ошкор шудани дини маздояснон пеш аз Зартушт, гови муқаддас, ки омадани Зартуштро пешгӯӣ кард

Дини маздояснон дар замона нахуст бар Спандормаз ошкор шуд ва пас аз он супурдани он ба падарон. Пайдо шудани дин бар замин ба монанди тухмпазии модар аст барои зоиш ва бозсупурдани он ба падар. Нақшпазирӣ ва равоии дин дар ҷаҳони моддӣ ба василаи ду нерӯ шаклпазир мешавад: Нахуст, фармонравой ва ҳукумат бидуни корпазии дин; дувум, фармонравой дар ҳукумат ҳамроҳ бо дин.

Ошкор шудани дин бар Спандормаз дар он ҳангоме буд, ки Афросиёб гузари обро бар кишвари Эрон боздошт. Пас Спандормаз барои ба ҷараён даровардани об ба шакли дӯшизае, ки равшанҷома ба бар дошт ва ҳар сӯ дар перомун ба андозаи як ҳосра, ки баробар аст бо ду фарсанг, рушноӣ мебахшид, ба хонаи Манучеҳр, ки шаҳриёри кишвари Эрон буд ва бегонагонро посухгӯӣ мекард, андаромад. Ӯ зарринкуштӣ, ки нишонаи дини маздояснон буд, бар миён баста дошт, ки банди дин аст ва бо сиву се банд пайваста аст ба нишони сиву се гуноҳи аслӣ, ки дигар гуноҳон аз онҳо пайдо омадааст, ки бар ҳар маздопарасте ин гуноҳон баста бошад.

Пас дӯшизагон, ки Спандормазро куштибаста диданд, ин зебӣ ва дурахшандагӣ эшонро хуш омад ва бад-он куштибастан моил шуданд. Ва ин низ буд модаре бадин, ки ба василаи Спандормаз офарида шуд ба панҷсаду бисту ҳашт сол пеш аз ҳампарсагии Зартушт бо Хурмузд, ки шарҳи он дар китоби дин ва навиштаи пешинӣ омадааст.

Номи Зартушт ба сесада сол пеш аз он ки ба ҳампарсагии Хурмузд даррасад, ба рӯи замин эълон шуд. Чунон ки омадааст, дар он ҳангом, ки миёни тӯрониён ва эрониён бар сарзамини Навозак пайкор даргирифта буд, Хурмузд гове бузург офарид, ки таъйини марз ба василаи ӯ анҷом шудӣ ва дар беша нигоҳ дошта шуда буд ва чун пайкоре миёни эрониён ва тӯрониён дар мегирифт, бад-он гов марз шинохта мешуд. Ин буд то он гоҳ, ки Ковусро баҳри таҷовуз бар он сар шуд, то баҳше аз замини Тӯронро аз онӣ Эрон кунад. Аммо дарёфт, ки то он гов ҳаст, чунон коре душвор аст ва мехост то он гов набошад, ки марз бад-ӯ ошкор шавад.

Ҳафт бародар буданд, ки ҳафтумӣ Срит (Srit) ном дошт. Бузургтан ва бисёр зӯр буд. Аз мулозимони дарбори Ковус буд ва дар бисёре душворихо вайро сахт ёварӣ мекард. Ковус ўро ба хузур хост ва фармон дод, ки: бирав ва он говро дар беша бикӯш. Срит фармон бурд ва андар беша шуд. Чун хост то говро бикӯшад, гов ба забони мардумон ва бо хашм бигуфт, ки маро макуш; чун ҳар гоҳ маро бикӯшӣ, он кас, ки фравахраш андар он хуми (хаума) дурдорандаи марг аст ва номаш Зартушти Спитома мебошад, андар замин дарояд ва бадири, ки ту кардӣ дар ҷаҳон боз гӯяд ва ба равони ту ончунон душворӣ расад, ки дар дин пайдост, ки ҷӣ гуна бошад мучозоти он Вадаг², он ки говро бикӯшад, кайфари ӯ марг бошад ва бадтар аз марг вайро расад.

Срит, ки он суханро бишнид, бозгашт ва назди Ковус рафт ва мочароро бозгуфт: Он ки андар ин замин хоҳони ҷанг аст, ба куштани гов фармон медиҳад. Аммо Ковус дар садади ҷанг буд ва Сритро гуфт, пайдо нест он ки фравахрашан дар хуми дурдорандаи марг аст, Зартушт бошад ё на, низ агар ҳам ӯ бошад, зодашавад ё на. Пас бо таъкид гуфт: Бирав ва говро бикӯш.

Срит гуфт, ки куштани гов дар тавоноии ман нест, чи аз нолаву шиквааш сахт ба ранҷ омадам. Ковус гуфт, ба ҳамон беша бирав. Дар он беша бисёр аз меҳтарони париён ҳастанд, ки ранҷу раҳмро аз дили ту бардоранд.

Пас Срит ба беша рафт. Бисёр париён дид, ки бо даҳонҳои кушод бонг мезаданд, ки говро бикӯш ва раҳм бар ӯ макун. Аз ин бонгҳо раҳм аз дилаш берун шуд. Он гоҳ мушти сахт бар пушти гов кӯфт, ки пушти вайро аз се ҷо бишкаст. Бонги хурӯш ва нолаи гов баланд шуд. Он бонги баланд ва нола Сритро сахт ошуфта кард. Дардманд назди Ковус бозгашт ва мочароро шарҳ дод ва дархост, ки куштани вайро фармон диҳад, ки зиндагӣ нахоҳад кардан.

Ковус гуфт, ки ба куштани ту фармон надиҳам, чун ҷуз ту ёваре надорам. Срит гуфт, ҳар гоҳ ту маро накушӣ, он гоҳ ман туро бикӯшам. Ковус гуфт, ту натавонӣ маро куштан, чун шоҳи ҷаҳонам. Пас Срит исрор кард ва Ковус гуфт, ба ҳамон беша андар шав. Дар он ҷо парии сағпайкаре аст, ки туро бикӯшад.

Срит ба он беша бозгашт ва парии сағпайкарро дид. Пас он париро кушт. Парӣ дуто шуд. Ҳар ду ро кушт ва то ҳар бор афзун шудӣ ва ба ҳазор расидӣ, ки аз анбӯҳӣ Сритро бикӯштанд ва бардариданд.

Будани фарраи Зартушт пеш аз зоиши ӯ

Чихилу панҷ сол пеш аз он ки Зартушт ба ҳампарсагии Ҳурмузд расид, модари Зартушт, яъне Дуғдуя аз модараш, ки Френи (Fgeni) буд, зода шуд. Фарраи Зартушт, ки дар он хангоме ки Дуғдуя зода шуд, ба шакли оташ чудо шуда, аз он оташ ва равшании сармадӣ, ки дар ҷойгоҳи Ҳурмузд аст, фуруд омад ва ба он оташ андаромехт, ки дар пеши рӯи модари Зартушт буд ва аз он ба модари Зартушт мунтақил шуд, ки бар асари он ҳамаи атрофи хона ва гузаргоҳҳои перомуни он оташ пайдо буд ва мардумон он равшании оташ меканд ба се шаб. Низ чун модари Зартушт понздаҳсола шуд, аз он фарра, ки дар вай буд, ба ҳар ҷо, ки мерафт, равшани аз вай ба атроф мунташир буд.

Андар бораи пайдоии сутудафраваҳри Зартушт

Фраваҳри Зартушт андар хум буд. Пас аз он фарваҳр ба шири гов мунтақил шуд. Чун падар ва модари Зартушт аз он шир нӯшиданд, дигарбора ба пайдой омад. Шарҳи ин рӯйдод андар китоби «Абар намудории язишн» омадааст.

Тухмашуморӣ ё силсилаи насаби Зартушт

Зартушт, писари Пурушасп, Пуртаросп, Чийхнуш, Ҳйичазосп, Аҳурвазосп, Пайитиросп, Арижазорши, Харизар, Спитомон, Вайидишту, Айазим, Фриш, Ориж, Дуросруб, Манушчехр, Монуш Хурнар, Монуш Хурнок, Монуш, Ниревсанг³, ки модараш Визаг – духтари Арйак, Сритак, Фризушак, Зушак, Фрагузак, Гузак духтари Эрач, писари Фаридуни Аспигон – ҳамаи даҳ аспигонҳо, Чам, Вивангхон, Айангхон, Анангхон, Ҳушанг, Фравок, Сиёмак, Маштих, Каюмарс.

Дар бораи кӯшиши Аҳриман барои нобуд кардани Зартушт

Чун наздики зоиши Зартушт фаро расид, Аҳриман аз барои нобудии Зартушт ба кӯшиш пардохт. Пас деви таб, деви дард ва деви бодро ҳар як бо яксаду панҷоҳ деви дигар ба суи Зартушт гусел кард. Ин девҳо ба шевае нодиданӣ ба андаруни модари Зартушт хулул карданд. Он гоҳ Дуғдуя аз табу дарду бод ба ранҷ шуд.

Дар як фарсангии хонаи Дуғду ҷодупизишке бисёр озмуда ва забардаст зиндагӣ мекард, ки Стараг (Starag) ном дошт.

Модари Зартушт бар он шуд, то барои дармон ба назди вай равад.

Пайки Хурмузд бонг кард, ки: барои дармон ба назди чодугарон марав, чи дармони ту дар дасти эшон нест. Барои беҳ будан дар хона шав. Дастхоро бишӯй. Онхоро бо равғани гов, ки гарм шуда бошад, бимол. Низ ҳезум барои фарзанде, ки дар шикам дорӣ, бар оташ бигзор ва бӯи хуш (бихӯр) бар оташ неҳ. Дуғду чунон кард ва беҳбудӣ бозёфт.

Дигар бор Аҳриман девон ва ҳамкорони худро фаро хонд ва барои нобудии Зартушт фиристод. Онон ҳама ҳамоҳанг рафтанд. Натиҷае наёфтанд ва бозгаштанд ва гуфтанд, ки оташ аз ҳар сӯй равшанӣ дошт ва роҳе барои дастрасӣ вучуд надошт. Ҳар он касро, ки ёр бисёр бошад, ўро душман набошад.

Андар ҳамон шабе, ки Зартушт зода шуд, Аҳриман саросема гашт. Пас сипоҳе аз девон баргузид. Омада аст, ки сипоҳ як ҳазор дев буд. Низ гуфтаанд, ду ҳазор будааст. Бо тохтутоз ба пайкори эзадон шитофтанд, ки нигоҳбони Зартушт буданд. Аммо фарра дар сари сипоҳи эзадон буданд, ки бар ҳифзи Зартушт гумошта буданд ва фарра худ ба хангоми зоиш ба сурати оташ ошкор шуд (ки пеш аз он низ дар Дуғду ва хонааш ба шакли равшании оташ намоён буд). Чун равшании он фарра то чоҳи дуре аз перомун метофт, девон барои роҳ ёфтанд ва осеб ворид кардан чорае намеёфтанд.

Саранҷом, Аҳриман Акуманро барои осеб расонидан фиристод ва гуфт, ки: ту менутар⁴ ҳастӣ ва ба ман наздиктарӣ. Ба фиреб бар андешаи Зартушт нуфуз кун ва андешаи ўро ба мо, девон мутамоил ва хоҳон соз. Дар ин пайкор Хурмузд низ Вухумана (Баҳман)-ро барои муқобила фиристод. Аммо Акуман зудтар ба наздики хона расида ва мехост, ки ба дарун равад. Вухуман ба чорагарӣ андешид. Пас ба Акуман гуфт, ки «андар шав».

Он гоҳ Акуман бо худ андешид, ки ончи Баҳман гуфт, ман набояд, ки он кунам. Ба ҳамин чихат бозгашт. Пас Баҳман дохил шуд ва ба андешаи Зартушт даромехт. Зартушт бихандид, бад-он сабаб, ки Баҳман менюи ромишбахш аст.

Ҳафт чодугар дар пеши ў нишаста буданд. Чун чунон диданд, ки равшанӣ андар хона медурахшид ба хангоми зоиш. Ва дар гоҳи зоиш Зартушт бихандид – бар хилофи дигарон, ки бигирянд, чодугарон тарсиданд. Дар хангоми зоиш Зартушт дастурии динро⁵ аз Хурмузд пазируфт. Андар номаи дин (Авесто) омадааст, ки чун Зартушт зода шуд, Хурмузд гуфт, ки

коми аху⁶ он аст, ки Заут бошӣ ва пешвои офаридагон ва дини маро ба мардум бирасонӣ.

Дар ин гуфтушунуд чу Зартушт тани моддӣ ва ҷисмонӣ дошт, ба сабаби астумандӣ ба баёни гетиёӣ⁷ сухан гуфт. Аммо, Хурмузд ба сабаби менуй будан ба забони менуй⁸ посух гуфт. Зартушт гуфт, ки: чун як паёмбар паём ва дини туро ба некӯӣ иблог мекунам ва порсоёнро ба некӣ роҳнамоӣ хоҳам кард ва дастури худ хоҳам буд.

Чун дигар рӯз шуд, Пурушасп рафт андар ҷое, ки чодугарон фароз буданд ва дар корхо бо онон машварат ва ройзанӣ мешуд. Аз онон пурсид: Аз чист, ки кӯдакон ба ҳангоми зодан бигиранд ва аз чист, ки биханданд? Эшон посух доданд, ки: гиристанро сабаб он аст, ки маргмандии баночорро дар фарҷом бубинанд. Хандиданро сабаб он аст, ки парҳезгории хешро дар фарҷом нигаранд.

Дар бораи ному нишони бародарони Зартушт.

Андар боби бародароне, ки душманони Зартушт буданд ва ҳамкоми карапҳо.

Карапҳо ва Авсихшон бародар ва писар аз хонадони фракосторон, ки ҳамон кухридан⁹, аз хашм ва Манушак, ки Манучехрро хоҳар буд, зода шуданд.

Бад-он замон, ки Зартушт зода шуд, панҷ бародар буданд, ки номҳои шон: Брод-Рухш (Brâd-ruxš), Брод- Руйишн (Brâd-rôyisn), Брод-Реш (Brâd-reš), Турброд- Рухш (Tur-brâd-ruxš), Ҳазон (Hazân, Azân) ва Вадаст (Vadast ё Wasm ё Nasm) буд.

Аз ин панҷ бародар, он ки Турброд-Рухш буд, Зартуштро бештарин душманиву кина дошт ва Зартушт низ бо ҷаҳор бародаре, ки дошт, ҳар панҷ фарзандони Пурушасп буданд, Зартушт фарзанди миёнини Пурушасп буд. Он ҷаҳор бародар, ки Зартуштро буданд, дуто ки меҳтар ва пеш аз Зартушт буданд, Ратуштар (Ratuštar) ва Рангуштар (Ranguštar) ном доштанд. Ва он ду, ки пас аз Зартушт буданд, Нудариго (Nôdarigâ, Вадариго, Wadarigâ, Wadrigâ) ва Нивидиш (Nividiš, Windataš, Hundadiš) номида мешуданд.

Миёна будани Зартушт бад-он маънӣ аст, ки вай миёнҷии пешиниён ва ояндагон аст. Дар замонае офарида шуд, ки ўро се ҳазор сол аз пешомад ва се ҳазор сол аз пеши ў монда – то ҳар он чи, ба ҳар оин бар пешиниён рӯй дода, биёмурзад ва ончиро, ки ба ҳар оин ва куниш рӯй диҳад, низ ба офаридагон бифармояд. Чунон ки дар Госоҳо гуфта шудааст: Ин ҳар дуру аз ту мепурсам,

эй Хурмузд; он чї то кунун рӯї додааст ва он чї пас аз ин рӯї хоҳад дод.

Дар бораи озмоише, ки дар бораи ӯ анҷом шуд ва нишони паёмбарї ва мӯъҷизаи эзадї, ки аз вай ба зухур расид

Рӯзи пас аз таваллуд Пурушасп назди яке аз панҷ бародар, ки аз карапҳо буданд, рафт ва аз вай дархост, то зоича гирад ва толеи фарзандашро бигӯяд. Пас он карап даъватро қабул карда ва ба хонаи Пурушасп шуд. Пеши Зартушт биншаст ва сари вайро сахт печид, то бошад, ки кушта шавад ва ҷодугарон аз тарсу ҳароси вучуди ӯ бираҳанд ва осуда шаванд.

Аммо, ба хости Хурмузд ба вай газанде нарасид. Чун дар он даҳ шаби нахуст Хурмузд, Спандормаз, Аридвисур ва Ордой-Фравардмодгон (ва Нарон)-ро аз осмон ба замин фиристод. Ба ҳамин сабаб аз он бадхоҳї Зартуштро осебе нарасид ва дасти он карап хушк шуд. Пасон карап дар баробари осебе, ки ба вай ворид шуда буд, аз Пурушасп хост то ҷони Зартуштро дар ихтиёраш ниҳад. Пас Пурушасп дардам Зартуштро бардошт ва бар карап дод ва гуфт, ончи хоҳї бо ӯ бикун.

Пас он карап Зартуштро гирифт ва бибурд ва пеши пой галае аз говон, ки ба сӯи обишхӯр мерафтанд, афканд. Пас он гове, ки пешрави гала буд, ба ҷилави Зартушт биистод, то яксаду панҷоҳ гове, ки аз паси вай меомаданд, бигзаштанд ва Зартушт бидуни осеб монд. Пурушасп вайро бисутуд ва ба хона бурд.

Он карап дувум рӯз ӯро дар раҳгузари асбҳо қарор дод. Пас асбе, ки пешрави асбҳо буд, ба ниғаҳбонии ҷилави Зартушт биистод, то яксаду панҷоҳ асбе, ки дар паси вай буданд, бигзаштанд ва Зартушт бидуни осеб монд. Пурушасп вайро бисутуд ва ба хона бурд.

Карапҳо севум рӯз ҳезум ба рӯи ҳам туда карда ва Зартуштро бар он ниҳода ва ба ҳезумҳо оташ андохтанд. Оташ ӯро ҳеч насӯхт ва он нишони озмоиши эзадї дар бораи Зартушт шинохта шуд.

Чаҳорум рӯз вайро он карап бар ошонаи гург ниҳод. Он гоҳ гург дар ошона набуд. Чун бозгашт, то ба лона андар шавад, ба бисту чаҳор гом монда, ҳамон ҷо биистод ва хушк шуд. Шабҳангом Баҳман ва Сурӯши парҳезгор меши крушакї krosak¹⁰, ки пистони пуршир дошт, ба ошонаи гург бурданд, ки то бомдодон нарм-нармак ба Зартушт шир ҳаменӯшонид.

Бомдодон модари Зартушт бад-он умед дар ошонаи гург устухоне аз фарзанд пайдо кунад, бад-он сӯй рафт. Меше дид, ки

аз ошёна берун омада ва фароз давид. Пиндошт, ки гург аст. Гуфт: Фарзандамо даридӣ ва бихӯрдӣ ва аз он аст, ки сер шуда ва ҳамеравӣ. Пас ба пеш рафт ва чун кӯдакро тандуруст ёфт, вайро ба оғӯш гирифт ва гуфт, ки: надихам туро ба нобудӣ ба кас, на ҳатто агар, эдар, мардumi ҳар дудай Роғ ва Нӯзар ба ҳам расанд; чунин дуда андар Озарбойгон, андар муғонанд, ки аз Чичаст¹¹ ба шаст фарсанг аст. Зартушт аз Роғ ва Виштосп аз Нӯзар буд. Ин дударо ба ном Роғ, писари Дурусрав Бигозгау, писари Манучеҳр аст, ки Зартушт аз тухмаи ӯ буд ва Нӯзар писари Манучеҳр аст, ки Гуштосп аз тухмаи ӯ буд.

Ин нишони паёмбарии ӯ дар хангоми зоиш буд.

Рӯзе яке аз он панҷ бародари карап Зартуштро дид. Дер замоне бо тааммул дар вай ба нигаристан пардохт. Бо гардиши сар ба боло, сипас ба поин ва атроф нигарист. Пас, Пурушасп, ки он ҳол бидид, пурсид аз карап, ки: аз чӣ чихат ба боло нигаристӣ ва аз чӣ ба поин ва барои чӣ ба атроф сар ҳамегардондӣ?

Пас, посух дод он карап, ки ба боло нигаристам, бад-он чихат буд, ки дидам, фарраи ин кӯдак ба осмон уруч кардӣ ва аз кирдори (омӯзишҳои) вай равони мардумон ба бихишт андар шаванд. Ба поин нигаристам, дидам, ки аз кирдори вай девону дуруҷон ва чодугарону пирон дар зери замин бигрезанд ва пинҳон шаванд ва саранҷом ба дӯзах андар гарданд. Пас, ба атроф сар ҳамегардондам, ки дидам ва дарёфтам, ки гуфтори ин кӯдак ҳамаи заминро дарнаберардад ва чунон қонун дар ҳамаи ҳафт кишвар раво шавад ва ӯ ридое аз ҳафт пӯст ба бар дошт, ки фарраи ҳафт амшоспандон аз он пайдо бувад.

Он гоҳ, он карап, яъне Туриброд-Рухш ба пеш рафт. Чун ба сӯи рост рафт, Зартушт ба сӯи чап тохт. Чун ба сӯи чап рафт, Зартушт ба рост тохт ва аз Туриброд-Рухш пинҳон шуд, ки тур бад-ӯ даст натавонист ёфт.

Андар боби носозгории ӯ бо волидайн

Ин низ дар ривояти дини (Авесто) омада, ки девон ба анҷумани чодугарон ва ҳамроҳони онон рафта ва шикоят гузорданд ва бонг карданд, ки ин фарзанди Пурушасп бехирад ва нодон ва девона мебошад. На парвоя аз мардон ва занон дорад ва на бар ин ки панд пазирад.

Аз анҷумани девон ин гузориш ба Пурушасп расид. Пас ба Зартушт гуфт: Пиндоштам, ки маро писаре зода шуда, ки осраван¹², артиштор¹³ ва вострйуш¹⁴ шавад. Инак, менигарам, ки

бехирад ва нодон ва девона ҳастӣ. Ба сӯи карапон шав, бошад, ки дармонат кунанд.

Зартушт вайро посух дод, ки: бияндеш, он писари ту осрун, артиштор ва востриюш аст.

Пас, Пурушасп бифармуд то ду асб ба гардуна бастанд ва бо Зартушт андар он савор шуд ва ба нишастангоҳи карапон рафтанд. Он гоҳ, Пурушасп достонро, чунон ки рӯй дода буд, барои яке аз он панҷ бародари карап бозгуфт, он чодугар чоме ба даст гирифт ва дар он мезид (шошид), пас гуфт: Ин писари ту, эй Пурушасп, аз ин бинӯшад, то тандурустӣ бозёбад. Вай бо ин равиш чорачӯй кард, то бошад, ки Зартушт низ чун эшон шавад ва таъби дурустро бозёбад.

Зартушт ба Пурушасп гуфт, ки: ин чомро ба ӯ, ки пуштибони туст ва роҳнамову омӯзгор, баргардон. Он гоҳ бархост ва ба ҷойгоҳи худ бозгашт. Дар роҳи бозгашт Зартушт ба он ду асби гардуна, ба сабаби ташнагишон об дод. Пас, бо худ гуфт, ки рафтани ман ба назди он карапҳо беҳуда буд. Танҳо суд дар ин буд, ки ду асби ташнакомро об додам, ки аз ин кор кирдоре нек анҷом шуд.

Андар боби мучодалаи вай бо бадон.

Рӯзе Дурисруби карап, ки яке аз панҷ бародар буд, ба хонаи Пурушасп омад. Пурушасп чоме аз шири асб ба пеши вай ниҳод ва гуфт бар ин йазишн (*yazên*) кун ва онро такдис намой. Зартушт гуфт, ки: ман бояд онро язишн кунам¹⁵. Пурушасп гуфт, ки ӯ бояд ин кор кунад. То се бор шуд, ки Пурушасп гуфт, карап такдис кунад ва Зартушт нагзошт. Саранҷом, Зартушт бо пои рост бар чоми шир зад ва онро бирехт ва гуфт, ки: Порсоиро меситоям. Мардон ва занони парҳезгорро меситоям. Эй Пурушасп, баҳра ва неъмат бад-он кас бахш, ки бад-он шоиста аст.

Дурисруб ба Зартушт гуфт, ки: Чун ту нахуст баҳра ва рӯзиро аз ман боздоштӣ, туро аз биноии ҳарду чашм маҳрум кунам, туро бимиронам. Зартушт низ ба мучодала пардохт ва гуфт, ки: Ман аз тариқи дурустандешӣ бо ҳарду чашм туро бингарам, ки бад-он бимирӣ. Пас, эшон дерзамоне бо хирагӣ ба ҳам нигаристанд. Аз онҷо, ки Зартушт ниҳоди эзадӣ дошт, бар чодугарии ӯ чира шуд ва осебе наёфт.

Дурисруб барошuft ва гуфт, ки инчунинро таҳаммул натвон кард. Пас, асб хост ва бар он биншаст. Ҳанӯз андаке беш нарафта буд, ки дарде сахт бар ӯ ориз шуд ва аз асб сарнагун

бияфтод ва бимурд. Ва ўро фарзанд ва фарзандони фарзанд дар хамон чой бимурданд.

Андар боби гароиши ӯ бапарҳезгорӣ

Ҳангоме ки Зартушт ба понздаҳсолагӣ расид, писарони Пурушасп аз вай хостанд, то аз он чӣ дорад, ба эшон диҳише кунад. Пурушасп дархости шонро баровард ва ба эшон баҳшиш кард. Дар миёни чомаҳо як кушти *košti* буд дукард¹⁶, ки паҳнои он чаҳор ангушт буд ва дарозо ба он андоза, ки се бор ба гирди камар баста шавад. Пас, Зартушт онро баргузид ва ба миён баст. Ва ин кирдор ба раҳнамоии Баҳман анҷом шуд, ки ба ҳангоми таваллуд дар андешаи вай ворид шуд ва ўро аз ҳар қор, ки ношоиста буд, боздошт ва бад-он чӣ шоиста буд, барангехт.

Андар боби сиришти бахшоишгари ӯ дар сарзамини Аргистон¹⁷

Рӯде буд, ки ба Бараҳназан ё хан¹⁸ номбурдор буд. Ин ном бад-он сабаб буд, ки рӯди бисёр тундчараён ва шитобанда буд, чунон ки зан наметавонист аз он бигзарад, магар он ки чома аз тан бадар карда ва бараҳна бошад. Ва мардуми пир, чунон ки дар номаи дин омадааст, яъне панҷоҳсола, ки онро хан *han* (муаннаси ҳана *hana*) номанд, ба мӯҷиби нотавонӣ ба нерӯи хеш бад-он гузар наметавонист кард.

Ҳангоме Зартушт ба канори он рӯд гузар дошт, аз зану марди пир ҳафт тан омада буданд, ки аз он руд гузар наметавонистанд кард. Вай чунон пуле шуд ва эшонро аз об гузар дод. Ин нишон ва киноят аз пул будани вай барои амалқунандагон ва динбоварон аст, яъне убурдиҳандаи мардумон ва ҳидоят кардан ба сӯи биҳишт аст.

Андар боби бахшандагӣ ва диҳиши ӯ

Чун хушксолӣ ба пайдоӣ омад, ончунон ки сутурон аз шиддати гуруснагӣ думи якдигарро мехӯрданд, Зартушт аз улуфае, ки Пурушасп барои сутурон анбор карда буд, натавон ба сутурони падар хӯрок мекард, балки, ба дигароне, ки улуфа надоштанд, низ диҳиш мекард, то дар тангно набошанд.

Андар боби раҳо кардани хостҳо ва амёли моддӣ ва баргузидани роҳи парҳезгорӣ

Чун ба бистсолагӣ расид, бар хилофи майли падару модар аз онон дур шуд ва хонаро тарк кард. Ба ҷустуҷӯ ва пурсидан пардохт, то дарёбад он ки чӣ касе аст парҳезгортарин ва дастгиртарин аз дарвешон. Бад-ӯ гуфтанд, он кас куҳантарин писари Тур Аурвадуда (Aurvaito-dih, Aurvaitoda) мебошад, ки ҳар рӯз дар зарфе оҳанин, ки ба баландии андоми як асб аст, пур аз нону шир ва дигар хӯроқҳо ба дарвешон ниёз мекунад.

Пас, Зартушт бад-он ҷой рафт ва барои дастгирӣ ва ёрӣ ба дарвешон дар ҳар рӯз ба андозаи ду марди бузург барои шон хӯроқ бурд ва бад-ин васила ба дарвешон накуӣ кард.

Андар боби бахшандагӣ ва меҳварзӣ натавон ба мардумон, балки нисбат ба дигар офаридагон ва омӯхтани дониш ва порсӣ аз ҳамагон

Саге дид, ки ҳафт бача зоида буд ва се рӯз мегузашт, ки чизе нахӯрда ва аз фарти гуруснагӣ даҳон ба ҳар чӣ меёфт, барои хӯрдан мебурд ва саҳт суст ва бечон шуда буд. Пас, вай хост чора кунад. Ба зудӣ ноне (хӯроке) барояш таҳия карда ва назди саг шитофт. Аммо саг бимурда буд.

Ба омӯхтани дониш роғиб буд. Ба ҷое ва назди касоне рафт, ки ба ҳар донише машхур буданд. Аз эшон пурсид: Чист он чӣ, ки равонро ёрии бештаре бирасонад?

Эшон гуфтанд: Дарвешонро парвардан. Улуфа ба чорпоён додан, ҳезуми тар бар оташ ниҳодан. Ҳум ба об рехтан¹⁹ ва девон (Худоён)-ро бо ситоишҳои бисёр сутудан бад-он сурудҳое, ки барои шон ҳаст.

Пас, Зартушт он чиро нек буд, ҳамекард. Дарвешонро ёрӣ дод. Чорпоёнро улуфа фароз бурд. Бар оташ ҳезум ниҳод ва ба оби равон ҳум ба ҳован кӯфта ва бар об омехта, рехт. Аммо, ба ҳеч рӯй, девонро ба гуфтор насутуд.

Андар боби шеваи ҳамсаргузинӣ

Баргузидани зани хуб бинобар хост ва майли худ ва орзуву маслиҳати падару модар бояд анҷом шавад. Вай, пеш аз он ки зане шоиста баргузинад, тухма ва нутфаи хешро бо касе наёмехт.

Чун падараш хост то барои вай зане баргузинад ва баргузид ва Зартуштро таклиф кард. Зартушт ба зан гуфт, ки

чеҳра бигшой, то рӯи туро бубинам. Ва бар он буд, ки нахуст сурат ва рафторашро дида ва бишносад ва бингарад, ки оё равиш ва рафтораш мавриди писанд аст ё на. Аммо зан рӯй аз ӯ баргардонид. Зартушт гуфт: Он ки рӯй ва дидор аз ман бозгирад, эҳтироми маро ба ҷой наоварад.

Андар боби расидан ба сисолагӣ ва ҳампарсагӣ бо Хурмузд

Чун сӣ сол аз зоиши вай гузашт, чунон воқеъ шуд, ки дар анеронрӯз²⁰ аз моҳи испандормаз ба он ноҳияте рафт, ки чихилу панҷ рӯз аз наврӯзи навиштаро ҷашн месохтанд, ки «Баҳорбуд» хонда мешуд ва он ҷо маконе буд, ки мардумон аз ҳар сӯй бад-он ҷо мерафтанд.

Дар роҳ хастагӣ бар вай чира шуд ва андар дашт бихуфт. Ба хоб андар дид, ки мардум ба сӯи бохтар шудаанд ва худ муқаддам бар ҳама қарор дорад. Аммо, ҷуз ӯ Мидйумоҳ (Meduyumâh) бар мардум фароз аст ва Мидйумоҳ писари Оростой ва Оростой низ Пурушаспро бародар буд. Ин нишон аз он буд, ки нахустин кас аз мардумон, ки бад-ӯ бигравад, Мидйумоҳ аст, аз он пас ҳамаи мардумон.

Ва чун ҷашни Баҳорбуд ба поён расид, рӯзи дай ба меҳр, понздаҳум аз моҳи урдибиҳишт буд, ки Зартушт ба канори рӯди Дойитӣ рафт, барои анҷоми маросими хумсой. Оби рӯд боло буд. Зартушт ба об дарун шуд.

Об аз соқаш гузашт ва пеш рафт то зону ва пас аз он ба рон ва саранҷом ба гардан расид. Ин нишонаи ҷаҳор бор дар об пеш рафтан ҳадди камоли оин аст: Нахуст дар даврони Зартушт ва аз он пас Ушедр ва Ушедрмоҳ ва саранҷом Сушиянс.

Он гоҳ, ки аз об бадар омад, амшоспанд Вухуман бо шукӯҳ ва азамат бар вай намудор шуд, ки нух баробари Зартушт буд ва ҷомае аз нур ба пайкар дошт ва пайкараш худ равшании маҳз буд. Пурсид аз Зартушт, ки: Кистӣ ва таборат кадом аст ва ҷӣ ком ва орзу дорӣ ва ба кадомин кор машғулӣ? Гуфт, ки: Ман Зартушт ҳастам, Зартушти Спитома. Дар зиндагӣ ба парҳезгории беш аз ҳама орзумандам ва ҳостам он аст, ки ончунон бошам, ки эзадон роҳнамоям бошанд ба поктарин зиндагӣ.

Вухуман ба Зартушт гуфт: Инак, фарозат барам ба анҷумани менувон ва амшоспандон. Ҳарчанде аз роҳро, ки Баҳман ба нух гом мепаймуд, Зартушт ба наберад гом мерафт. Саранҷом, анҷумани ҳафт амшоспандонро нигарист ва бисту ҷаҳор гом ба он анҷуман монда, истод ва рӯшноии бузург ва

бошукӯхеро мулоҳиза кард, аммо он чӣ, ки нигарист, сояи хешро надид.

Чойгоҳи анчуман ва кохи нишастангоҳи амшоспандон ба сӯи ховар (Хуросон) дар Эронвич буд бар канораи рӯди Дойитӣ. Зартушт дар он ҳол намоз бурд ва гуфт: Ситоиш бод бар Ҳурмузд ва амшоспандон ва ба чой нишаст, ки аз они пурсандагон буд.

Андар боби пурсишҳои Зартушт аз Ҳурмузд

Зартушт аз Ҳурмузд пурсид, ки: Дар ин ҷаҳони моддӣ нахустин беҳӣ ва дувумин ва севумин беҳӣ кадом аст? Ҳурмузд дар посух гуфт, ки: Нахустин беҳӣ андешаи нек (хумата) аст, дувумин беҳӣ гуфтори нек (хухта) аст ва севумин беҳӣ кирдори нек (ҳваршта) мебошад.

Пурсид Зартушт, ки: Чӣ чизе нек аст? Ва нектарин кадом аст?

Ҳурмузд посух гуфт: Номи Амшоспандон нек аст. Дидорашон беҳтар, фармонбардоришон беҳтарин аст.

Пас, Ҳурмузд, ӯ беҳ, ӯ дугонагии бунёдҳоро дар некиву бадӣ ва ҷудоии он ду менуро дар ҳар назму оин нишон дод ва гуфт, ки: Ин ду мену, он ки дурванд ва гуноҳкораст, дар кирдор бадро баргузинад, он баде, ки хост ва коми Аҳриманаст, аммо сиришт ва менуи афзояндаву неки ашӯй ва парҳезгориро баргузинад, ҷунонки Ҳурмузд бад-он сипанд менуи виҳдӯстӣ варзид.

Пас, бад-ин сон ҷудоии ҳамаи рӯшанон²¹ аз торикон²² баён шуд ва Ҳурмузд гуфт, ки ду менуро²³ на ком ва андеша, на гуфтор ва на кирдор, на дин ва на вичдон бо ҳам аст. Он ки равшаниро баргузинад, чой ва мақом ва ҳамнишинӣ бо рӯшанон аст. Он ки торикиро баргузинад, чойгоҳ ва ҳамнишинаш бо торикон аст.

Дар ҳамон нахустин рӯзи ҳампарсагии Ҳурмузд се бор хиради ҳамаогоҳ²⁴ ба сӯи Зартушт раҳнамун шуд. Низ дар ҳамон нахустин дидор Ҳурмузд осмонро бо он равшанӣ ва дурахшиши саршор бад-ӯ нишон дод ва бо ин чилва ва намоиш торикиро аз диди вай боздошт, ки дар баробари он торикӣ ба муқобила ва пайкор шавад.

Ҳурмузд баландии андоми хешро, ки ба андозаи осмон буд, ба Зартушт нишон дод, ки сараш дар фарози осмон ва пой дар фуруди он ва дастон ба ду сӯй осмон мерасид ва Ҳурмузд осмонро ба сони ҷомае ба бар карда буд. Пас, ӯро шаш

Амшоспанд ба назар расид, ки дар андоза ҳам болои ҳам буданд ва он гуна, ки ҳар як ба андозаи ангуште аз ҳам фосила доштанд.

Пас, Амшоспандон се навъ пасохтро²⁵, ки дар дин ҳаст, ба \bar{u} нишон доданд. Нахуст, гузар аз оташро. Зартушт бо имони ростин, ки дошт, ба андешаи нек, гуфтори нек ва кирдори нек се гом дар оташ пеш рафт ва нас \bar{u} хт.

Ду дигар фулузи худохта бар синаи вай рехта шуд, ки он худохта фулуз дар ҷой сард шуд. Пас, Зартушт онро баргирифт ва ба Амшоспандон дод. Хурмузд гуфт, ки: Пас аз густариш ва ривочи дин ҳар гоҳ ихтилофе дар дин пайдо шавад, фулузи худохтаро шогирдони ту бар оху²⁶ бирезанд. Пас, бар вай сард шавад ва нас \bar{u} зонад. Ва \bar{u} онро баргирад ва ростии дин собит шавад ва ҳамаи мардуми ҷаҳони астуманд ба \bar{u} бигарданд.

Се дигар, буридани шиками Зартушт, ки шиками Зартушт, бо корд бурида шуд, он гуна ки даруни шикам пайдо шуд ва хун ҷараён ёфт. Он гоҳ даст бар шиками вай молида шуд²⁷ ва дуруст гашт.

Хурмузд гуфт: Бо ин оин нишон дода мешавад, ки ту ва пайравони ту дини покро бо огоҳии устувор ва имони маҳкам мепазиред, он гуна ки бо с \bar{u} зандагии оташ ва рехтани фулузи худохта бар бадан ва буридани шикам бо корд аз он барнагардед.

Андар боби дидор ва гуфтушунуд бо ҳафт мавҷуд, хамчун ҳафт Амшоспанд, ки дар ҳафт сорӣ аст

Дар нахустин гуфтушунуд, чун Зартушт бунёди Хурмуздӣ дошт, бо тани Хурмуздӣ дар канори рӯди Дойитӣ омад. Дар дувумин, ба м \bar{u} ҷиби бунёди баҳмани Зартушт аз панҷ гуна г \bar{u} спанд²⁸, ки на моди моддӣ ва ҷаҳонии Баҳман ҳастанд, ҳафт тан дар гиреваи Аусинд²⁹ ба ҳампарсагии Зартушт омаданд. Дар он р \bar{u} з барои ҳампарсагӣ забонашон ба сухани одамӣ гушуда шуд ва ба сухани мардумон сухан гуфтанд:

Аз обзиён гунае моҳӣ ба номи Арзуво.

Аз с \bar{u} рохзиён кокуми сапед ва самури сапед.

Аз парандагон, каршифт (*karšift*) ва гунаҳои дигар, низ симурғ.

Аз ҷонвароне, ки дар дашт мезиянд, харг \bar{u} ш, ки роҳнамоӣ додан ба с \bar{u} и об аст.

Аз ҷарандагон харбузи сапед³⁰. Ин ҷонварон ба мардум сухани динро аз Хурмузд пазируфтанд ва ба радиӣ³¹ гунаҳои панҷгонаи ҷонварон гумошта шуданд, то ҳамаи ҷонваронро,

чандон ки огоҳӣ ва тавонмандӣ аст, ба андозаи саъй ва кӯшиш дар расонидан ва ситоиши дин бикӯшанд. Пас, Хурмузд Зартуштро ба таври муаакид супориш фармуд, то ин чонваронро озор накунад, аз миён набаранд ва ба некӯӣ аз онон нигаҳдорӣ кунанд.

Дар севумин дидор, ба мӯчиби бунёди урдибиҳиштии Зартушт менюи (гавҳар) оташҳо дар канори оби Таҷан³² ба ҳампарсагии ӯ омаданд. Дар ин дидор ва ҳамсуханӣ некӯ нигоҳ доштани оташи Баҳром ва нигоҳдорӣ ва бузургдошти ҳамаи оташҳо ба вай нишон дода шуд.

Дар чаҳорумин дидор, ба мӯчиби бунёди шахриварии Зартушт менюи фулузот дар рустои Сарой, ки дар (Мевон) ба дидор ва ҳампарсагии ӯ омаданд ва дар бораи некӯ нигоҳ доштани фулузот ва додани ҷангафзор ба... ба ӯ супориш карданд.

Дар панҷумин дидор, ба мӯчиби бунёди Спандормазии Зартушт менюи кишварҳо, ноҳияҳову устонҳо ва рустоҳову деҳҳо, чандонки шоиства буд, бо Зартушт ба дидор ва ҳампарсагӣ омаданд. Дар канори Сидвис³³ бар гареваи Дамандон, ки чашмаеаст ҷорӣ аз Аснаберандкӯҳ, ки ба рӯди Дойитӣ мерезад ва дар бораи нигаҳдорӣ ва ситоиши замин супориш карда, андарз дод, ки ҳар деҳро гувоҳе дурусткор ва ҳар русторо доваре огоҳ аз қонун ва ҳар устонро мӯбаде бо гароиш ба роста ва ҳар ноҳияро раде³⁴ пок бояд гуморидан. Ва ба ҳама меҳтар ва пешвои мӯбадон андарзбад ва мӯбади мӯбадоне гумоштан ва Худоии³⁵ Хурмуздро ба василаи вай барқарор сохтан.

Дар шашумин дидор, ба мӯчиби бунёди хурдодии Зартушт менюи дарёҳо ва рӯдҳо дар Аснаберандкӯҳ бо Зартушт ба дидор ва ҳампарсагӣ омаданд ва дар бораи нигаҳдорӣ ва ситоиши обҳо вайро супориш карданд.

Дар ҳафтумин дидор, ба мӯчиби бунёди амурдодии Зартушт менюи гиёҳон дар Даричинзбор³⁶ дар канораи рӯди Дойитӣ ва дигар ҷой бо Зартушт ба дидор ва ҳампарсагӣ омад ва дар бораи нигаҳдорӣ ва ситоиши гиёҳон супориш кард. Дидори ҳафтум дар тӯли зимистон анҷом шуд, ки панҷ моҳ аст андар як сол³⁷.

Андар боби камоли дин

Чун даҳ сол аз ин ҳампарсагӣ сипарӣ шуд, Мидйумох, писари Оростой (Ârastâi) ба дини Зартушт даромад ва имон овард. Пас, Зартушт дубора ба дидор ва ҳампарсагӣ бо Хурмузд

расид ва гуфт, ки: Пас аз даҳ сол марде ба ман гаравид. Хурмузд гуфт: Чунин бошад рӯзгоре, ки ба дин дарнаёмадагон чуз андаке набошанд ва ин худ асоси офариниши моддии растохез аст, ки чуз Даҳок (Заҳок) хама кас ба дин имон оварад ва он гоҳ хама кас ба доди фаршкард кирдорӣ Fraškardkartârih биграванд³⁸, чуз Даҳок, ки тавба нокарда кушта шавад.

Андар ҳамон ҳампарсагӣ буд, ки чун аз назди Хурмузд ба спандормаз³⁹ омад, динро ба сурати комил бар ӯ (спандормаз, замин) ошкор аст.

Пас аз он, дар тӯли ду сол кавиҳо⁴⁰ ва карапҳои⁴¹ Виштосп аз рӯи душманӣ сиву се дурӯғ ба ӯ бастанд. Сиву се дурӯғ намудори сиву се дин буд, (имон ва эътиқоди нодуруст) буд, ки ба мухолифати дини эзадон омад. Он сиву се банд аст, ки нишонаи баста будани сиву се қонуни ба даст ва гушоиши сиву се карафа⁴², ки беҳтаранд.

Ин низ дар дин омадааст, ки Виштосп бо ҳамроҳон ва дарбориён чӣ гуна саранҷом динро аз Зартушт пазируфт. Ин динпазирӣ ба мӯҷиби паёмовариҳои гуногуни Зартушт ва бунёди менуии дин ва гувоҳӣ ва таъкиди се амшоспанде, ки дорои гуфторҳои шево буданд, яъне: Баҳман ва Урдибиҳишт ва Озари бурзинмеҳр⁴³ ки ба сурати астуманд ва гетиёӣ зоҳир шуданд, анҷом пазируфт.

**Андар боби некӯиҳое, ки пеш аз Зартушт рӯй дод
ва чигунагии он ки бо роҳнамоии Хурмузд
динро барои мардум ошкор кард**

Пас аз даҳ сол аз дин ва нахустин ҳампарсагӣ Мидйумоҳ дар наистони бешае, ки ҷойгоҳи ҳуку гуроз аст, дин пазируфт.

Пас аз бист сол Кавӣ писари Кунда⁴⁴ дин пазируфт.

Пас аз сӣ сол Хйунон ба сарзаминҳои Эрон расанд, нажодатарин дӯшизагонро ба бардагӣ гиранд.

Пас аз чихил сол Вухуниум писари Аурваштор зода шавад.

Пас аз чихилу ҳафт сол аз дини Зартушт даргузарад⁴⁵, ки ӯро ҳафтоду ҳафт солу чихил рӯза зоиш гузашта бошад, ба урдибиҳиштмоҳи хуррӯз⁴⁶. Ба ҳаштмоҳи беҳизакӣ⁴⁷ ба даймоҳ ва рӯзи хур бурда шудааст, вале оини ниёиш ҳамон урдибиҳиштмоҳ аст.

Пас аз шасту се сол Фрашуштар даргузарад.

Пас аз шасту чаҳор сол Ҷомосп даргузарад, ки баъд аз Зартушт мӯбадони мӯбад буд.

Пас аз ҳафтоду се сол Ҳанаг Аурваш, писари Ҷомосп даргузарад.

Пас аз ҳаштод сол аз дин Ашмухвант даргузарад.

Пас аз ҳаштод сол аз дин Вис-Вишпой, ки ба номи Ахт хонда мешавад, шаш тан аз диндорони бузургро бидушад: Ду духтари Зартушт, ки ҳастанд ба номи Фрин ва Срит ва Аҳлав-Стут, писари Мидйумоҳ ва се тани дигар, ки дар китоби дин номоваранд.

Пас аз яксад сол аз дин аз Вухуниум, ки дар чихилсолагии дин зода шуд, Син зода шавад ва дар дусадсолагӣ аз дин даргузарад бо доштани як сад шогирд.

Пас аз сесад сол аз дин андар рӯз шабе бошад⁴⁸, он гоҳ дин ошуфта шавад ва Худой⁴⁹ биларзад.⁵⁰

РИВОЯТИ ПАҲЛАВИ¹

Бахши 47

Зартушт дар сисолагӣ ба дидор ва ҳампарсагӣ бо Ҳурмузд расид. Ин дидор ва ҳампарсагӣ ба ҳафт сол буд (ки даҳ сол ба дарозо анҷомид), то дин пазируфт. Нахуст дар Эронвич буд ва баъд дар Озарбойҷон, ки даҳ сол шуд. Дар ин муддат бадӣ ва ранҷу зиндони бисёреро Аҳриман барои вай пеш овард, ки таҳаммул кард.

Аҳриман вайро аз пазириши дин манъ кард, аммо Зартушт напазируфт. Пас, ниҳонӣ устухони мардумонро дар анбони Зартушт ниҳод ва ба мардумон гуфт, Зартушт он нест, ки шумо пиндоштаед, балки вай як насокаш² аст. Пас, барои нишон додан ба мардум анбони Зартуштро воҷуна кард, ки аз он сару даст ва пой мардумон фуру рехт.

Пас, вайро бо сиву се банд бастанд ва дар замоне дароз чунон гуруснагӣ ва ташнагӣ ва нерӯ ва тавони вай костӣ ёфт, ки биной ва шунавоиаш осеб пайдо кард.

Пас аз он, Зартушт ба назди Виштосп рафт ва муддати ду сол кӯшид, то вайро ба пазируфтани дин мутамоил кунад. Ба ӯ гуфт: Эй Виштосп, динро бипазир, аз он ки хости Ҳурмузд ва Амшоспандон ва эзадони дигар дар ин аст, ки ту ба дин бигравӣ.

Виштосп гуфт: Ҳар гоҳ барои тақозои асб ё хоста ва мол ба назди ман омадаӣ, ҳар ончи хоҳӣ, бистон ва бирав. Аммо, Зартушт дигар бор вайро ба дин фаро хонд, ки имон биёварад.

Виштосп гуфт, гуноҳкориҳои ман чунон аст, ки ҳар гоҳ динро низ пазирам, барои (омӯрзиши) равони ман нек набошад. Чи он ки дар нахустин пайкор, ки кардам, шаш ҳазор – дар дувумин панҷ ҳазор ва дар сеум пайкор чаҳор ҳазор танро бикуштам. Низ дар пайкоре дигар, дар нахустин бор як ҳазор, дар дувум бор даҳ ҳазор ва дар сеум бор як ҳазор тан аз мардумон бикуштам.

Зартушт гуфт, ки дар ин куштанҳо туро ҳеҷ гуноҳе набошад, ки онон гургзодагон буданд, нек аст, ки ононро бикуштӣ. Пас, дигар бор ӯро гуфт, ки динро бипазир... Эй Виштосп, ки чаҳонро фармонравой (ки ҳар гоҳ напазирӣ, ба ту он ҳоҳад рафт, ки бисёр нерӯманд буданд пеш аз ту аз фармонравоён, ки чун дини Ҳурмузд напазируфтанд, бад-онҳо он подофараҳ рафт):

Чун Ҳурмузд Ҷамро ба дин фаро хонд, пас Ҷам саркашӣ кард ва напазируфт ва гуфт Аствидодро³ даст ба ман нарасад.

Пас, ба мӯчиби ин иддао ва ғурур гуфтор шуд ва девон ва мардумон вайро бикӯшанд. Хурмузд Фаридунро низ ба дин фаро хонд, ки ӯ низ гуфтор ва даъвати Хурмузд хор дошт, пас нотавайн бар ӯ чира шуд, чандон ки ҳатто натавонист тани хешро бар астар нигоҳ дорад, ки бияфтод ва бимурд. Пас, Гаршоспро ба дин фаро хонд, ки вай низ даъватро хор дошт. Ба сабаби ин нофармонӣ Акумандев⁴ бар вай мусаллат шуд ва ӯро дар баландтарин ҷой бикӯшт.

Пас, Виштосп ҳамчунон динро напазируфт. Пас, Хурмузд Баҳман, Урдибиҳишт ва Озари Бурзинмеҳро ба хонаи Виштосп фиристод. Онон ба Виштосп гуфтанд, ки: Динро бипазир, ки агар динро бипазирӣ, эдун мо ҳама туро офарин (дуо) кунем, ки бархурдор бошӣ аз подшоҳии тӯлонӣ ва фармонравоии ба ком ва тавоноӣ ва дер зивӣ. Низ бархурдор бошӣ аз хоста ва шукӯху бузургӣ. Туро писаре диҳам Пашутан ном, ки бе марг ва ҷовидон монад.

Ва агар напазирӣ динро, эдун бифармоем, каркасхоро андар ҳаво, то гӯшти туро бихӯранд ва устухонҳоят бар замин монад. Пас, ҳамчунон Виштосп динро напазируфт.

Пас, Хурмузд Нарюсангро⁵ фиристод, то пеши Урдибиҳишт шавад ва вайро бигӯяд, ки: Мангро дар май биёмез ва Виштоспро бинӯшон. Урдибиҳишт чунон кард. Чун Виштосп аз он бинӯшид, дарвақт беҳуш шуд. Пас онон равонашро ба гарзмон⁶ бурданд ва шукӯху арҷмандии динпазириро ба ӯ нишон доданд. Чун аз он беҳушӣ ба худ омад, Хутусро⁷ бонг кард, ки: Зартушт кучост, то аз ӯ дин пазирам. Зартушт он садо шунид ва назди Виштосп шуд. Пас вай динро пазируфт.

Он гоҳ ҳамаи рамаҳову сутурон ва ҳамаи оташҳои сӯзон ва ҳамаи касоне, ки дар хона буданд, чун каломи Зартуштро шуниданд, ки Виштоспро дин меомӯхт, шод шуданд. Пас, Виштосп Зартуштро ба мақоми мӯбадони мубадӣ бигумошт, ки сиву панҷ сол мубадони мӯбад буд.

Он гоҳ Турбродару ва Реш ба шакли гург даромада ва Зартуштро бикӯшт, ки он бадкор низ худ дар ҳамон ҷо ба бадтарин марг бимурд, андар моҳи дай ва рӯзи хур (ёздаҳум).⁸

ВИЗИРКАРДИ ДИНИГ¹ (Вичаркарди диник)

Шархи ҳоли Зартушт

Таълифи Мидевмоҳ, писари Оросп

Яке ин ки: Ман, ки Мидевмоҳ писари Оросп (Оросӣ) ва шогирди Зартушти пок ҳастам. Ва Зартушт Спитомон аз тухмаи Пурушасп буд; ва Пурушасп ва Оросп харду бародар буданд.

Чунки андар маниши ман менуи оснхирад² меҳмон³ буд, хостам, ки иллати⁴ зоиш ва пайдоии вахшвар⁵ Спитомон Зартушти покро ба бовардоштагӣ дароварам. Ва он бузург - фарраву доноӣ ва огоҳиву мӯъчиза⁶ ва боистагии ўро чунонки ба назари ман меомад ва хештан ба чашми равшан дидам, эдун ба ёдгорӣ⁷ ба навишта даровардам.

Яке ин ки, чун ман ба он замон, ки Зартушти пок аз модар бизод, ба понздаҳсолагӣ расида будам, ба донишогоҳ ва ба фарҳанг ораста (*visp-rêsit / висп-писит*), аз хирбадони хирадманд бахраҳо гирифта ва он чӣ аз варҷ ва фарраву мӯъчизаҳои Зартушт, ки ба чашм дидам, ки ў андар [миёни] мардумони Эрон ва дигар шахрҳо фармонравоии Кайвиштосп ба он паёмбарӣ ба бовар буд, навиштам бо далел⁸ ва ниёиш ба паёмбари паёмбарон⁹ Зартушти Спитомони пок.

Дар баёни бордор шудани Дуғду ба Зартушт

Ин ҳам аз рӯи донишу биниш ба равшанӣ навишта шуда, ки Дуғду модари Зартушт буд. Аз омезиш бо Пурушасп обистан буд (ки Зартушти пок андар ишками ў бимонд). Пасон ки панҷ моҳу бисту як рӯз аз обистанӣ бигзашт, то се рӯзи [ба зоиш боқимонда] андар хонаи Пурушасп чунон хуршеду (айуёпак) моҳи рӯшноӣ ҳар гоҳ медурахшид. Буд аз ин шигифтпайдоӣ, ба шигифт Дуғду. Пас фарраи (*advênak*) вахшвари Зартуштро ба хоб дид. Ва пеши хобгузор шуд ва он чӣ, ки [ба хоб] дида буд, пурсид.

Хобгузор посух гуфт [<Муй], ки: Фарзанде, ки бад-ӯ обистанӣ, писари номӣ ва авижай аст, ки аз ту зода шавад. Сардори некон шавад. Бадон ва чодугаронро барандозад. Ва гайҳонро ба оини дини беҳӣ (*dêni vehin*) орад ва ту ба ромишу осоиш хоҳӣ расид.

Зоиши Зартушт андар замони Лӯҳросп

Чунин пайдост, ки аз худоии [шоҳии] Лӯҳроспшоҳ саду даҳ сол биянҷомида буд, ки ба рӯзи хурдод ва моҳи фарвардин [шашуми фарвардин] андар замон (яъне бомдодон) Зартушт ишками Дуғду бизод ва андар ҳамон замони зоиш бихандид. Аз он шигифтӣ ва фарра [фарри Зартушт] се зани ҷодугар ва хешону ҳамсоғон, ки ба ёрии Дуғду хонда шуда буданд, к-ишон перомун нишаста буданд, тарсиданд ва гуфтанд¹⁰ ки: чи [ҳоле] ин буд, аз мехӣ ва бузургӣ ва варҷаст ё густохӣ ва часоратро [ст], пас бо шитоб ба хонаи хеш рафтанд ва ба он ҷодугарон огоҳӣ (âkâhiš) доданд. Ҳамаи [он] гумроҳон бо тарсу бим барои нобудии Зартушт чора намуданд. Ва Прушасп ба фарруҳӣ Зартушт ном ниҳод ўро.

Мӯъҷизае, ки бар асари бадҳоҳии Дуросрав ба натиҷа нарасид

Яке дигар ин шигифтӣ варҷвафарра, ки пас аз зоиши Зартушт ба чашми хеш дидам, ки чун бадманиш Дуросрав аз хандидани Зартушт огоҳӣ ёфт, мадҳуш шуд. Ҳамон замон ба хонаи Пурушасп фароз шуд ва колбади Зартуштро нигарист. Бо дасти чап ўро гирифт ва бо дасти рост аштритиз ба сӯи ў бурд. Дасти он бадманиш ҳамон дам бишкаст ва бемор шуд ва колбади Зартуштро аз даст фурӯ ниҳод ва пур аз ранҷу андӯҳ ва шикастхӯрда бозгашт ва ин шигифт мӯъҷиза (frajût фарҷуд) ба хама ҷо бовар шуд.

Ба оташ афкандани колбади Зартушт ва сард шудани оташ бар ў

Эдар (ин ҷо) пайдост, ки Дуросрави аз рӯи кина хашмгин [ва] пуртарс бо он ҷодугарон гуфт, ки: Ҳама оташтухма оваред ва оташ фароз афрӯзед, он колбади¹¹ Зартуштро андар он бияфканед. Ҷодугарон ҳамон гуна карданд. Ба ёрии додори меҳрубон (hu-âрау) як мӯ аз тани поки ў кам нашуд. Ва оташи сӯзон чун об шуд ва ҳеҷ ранҷ ва осеб ба [Зартушт] нарасид.

Эдун Дуғду ва Пурушасп, [ки] писарро ба ҷой надиданд; ў [Дуғду] Пуршаспро дармон, ки буд, гуфт ва огоҳ кард. Пас Дуғду колбади Зартуштро, ки андаруни оташи сӯзон дид, берун кард ва сипоси додор кард.

Дар гузаргоҳи говон афкандани колбади Зартуштро

Яке ин равшан кунам бузургии он бузургро. Чунки колбади Зартуштро абар насӯзонидани оташ [ва] Дуросрави бадманиш огоҳӣ ёфт, аз нав барои нобуд кардани ӯ ба сӯи вай тозид. Гуфт ба [чодугарон]: Ки он колбади Зартуштро андар душворгузаргоҳи говони бисёр афканед. То говон ба якборагӣ равон бишаванд ва зери пой эшон нобуд шавад. Чодугарон ҳамчунон карданд.

Пурушасп ва Дағду писарро бар ҷой надиданд, [онгоҳ] хурӯшиданд. [Пас] мо, хешовандон барои ёрӣ ба суваҷой шудем. Андар гузаргоҳи говон дидем, ки аз бахшоиши Хурмузд гове бузург, (ки ӯ андар миёни говон бузургсуд[тар] буд, аз бақия); пурнерӯ ва пилмонанд буд, ҳамчу пешвое - пештохт, (ки пеши Зартушт истод), то ӯро ҳама рӯз ниғаҳбонӣ ва посдорӣ кард, (ӯро [аз осеби] говон боздошт), пештар аз ҳамаи [говон] он ҷо рафт ва пас аз ҳама аз он ҷо битохт.

Пурушасп ва Дағду бо мо, хешовандон ба сабаби фарзандкомагӣ¹² аз сӯе ба он ҷо менигаристем. Пас, колбади Зартуштро аз он гузаргоҳи говон бардоштем ва Пурушасп ба сабаби он ки колбадро [ба зери по] наспурда буданд говон, хушнуд буд.

Дар гузаргоҳи асбон

Яке инро ба пайдоӣ гӯям, ки бузургии Зартушт чун осеб нарасониданд ӯро говон, бисёр афзун шуд ва огоҳӣ ба он чодугарон расид. Дигарбор бо (оин ва равише) нав барои мириандани Зартушт [Дуросрав] чора кард. Ва ба чодугарон фармуд, ки [ӯро] андар роҳи асбон бияфкананд ва асбони бисёр ба он обхӯр битозонанд [ва ӯро] ба [зери] суми асбон биспаранд.

Чодугарон ҳамон гуна карданд. Пурушасп ва Дағду писарро бар ҷой надиданд. Бисёр хурӯшиданд. [Пас] мо, хешовандон барои ёрӣ ба ҳар сӯ ва ҷой шудем. То ӯро андар гузаргоҳи танги асбон дидем ва асби сумдоре, (ки ӯро сум ситабртар) ва зардгӯш ва бар асбон пешво буд, пеш тохт ва поси Зартушт дошт. Чун ҳамаи асбон рафтанд, ӯ охир аз ҳама рафт. Ва [мо] битохтем ва колбади Зартуштро бе ранҷ ва бидуни осеб баргирифтем.

Андар лонаи гурги тӯлакушта

Яке ин равшан кунам бузургии он бузургро. Он сардори ҷодугарон (Дуросрав), ба сабаби он ки наспурда буданд асбон [ба зери сум ӯро], огаҳ шуд, аз нав барои нобуд кардани Зартушт бо бадманиши чора кард. Ва фармуд, ки он колбади Зартуштро андар сӯрохи (лонаи) тӯлаҳои кушташудаи гург бияфканад, то ки гург бирасад, тӯлаҳоро кушта бинад ва колбади Зартуштро ба он кинҳоии тӯлаҳо бо хашм бидарад. Ҷодугарон ҳам ба он оин карданд.

Чун Пурушасп ва Дағду писарро бар ҷой надиданд, бисёр хурӯшиданд ва бонг карданд [ва] мо, хешовандон, ки нохурсанд будем, ба ёрӣ расидем ва ба ҳар сӯй ва ҷой равон шудем, то андар хонаи рустое, ба миёни гиёҳон дидем, ки пеши колбади Зартушт гургони зиёнок нишастаанд ва Зартушт абар ранҷи гургон пой ҳамезанад, (кашки гургро даҳон яке бар дигаре фуруд ҳамеомад).

Пас гургон ноумед аз он ҷо битохтанд¹³ ва колбади Зартуштро баргирифтем ва бад-он гуна мӯъҷиза ва шигифтии бисёр аз Зартушти пок пеш аз вахшварӣ (паёмбарӣ) ба пайдоӣ расидааст. Ҳарчи ба дидаи хеш он ниёзманд дидам, навиштам.

Маниши дуруст ва тарбияти парҳезкоронаи Зартушт

Яке ин ки бахше аз бисёр бахшҳои бузургӣ ва фарраву мӯъҷиза[ҳои] Зартуштро пайдоӣ оварем.

Чун Зартушт ба синни понздаҳ сол расид, ба парастии эзадон ва амшоспандон кӯшотар буд. Аз [паём-вахӣи] Сурӯш огоҳ буд ва аз виристани хӯй ва сиришт, ки танро аз нишонаи бад ва орзуву майл ва шаҳвату оз ва ниёзу хоби зиёд ва худхоҳиву фирефторӣ ва кинварзиву тӯхмату суханчинӣ [боз медошт], бипарҳехт ва шиносоии додор Ҳурмуздро нишона дошт. Неквиростагиро аз он чизҳое, ки дошт, хурсанд (қонё) буд. Ва аз нопадории моли гетӣ [огоҳ буд] ва фарҷоми танро шиносотар, хуб [ба ёд дошт] ва ба ҳар гоҳу ҳар гуна дар ниёиши додори меҳрубон кӯшотар буд. Ва ба дарвешон ва арзонӣ доду диҳиш бо хешкорӣ мекард ва ба он дурустманишӣ ва парастии дар пеши эзадон меҳру дилбастагӣ ёфт ва бо онон, ки нишони комравой [доштанд], буд.

Пешогоҳӣ додани Кайхусрав, Манучеҳр ва... ба зухури Зартушт

Яке ин ки аз варҷ ва фарраву вирастагии хӯю сиришт ва мӯъчизаи Зартушт ба он чодугарон ва ситамгарони девяснон ва бадниҳодон – биму ранҷ ва озору ноумедӣ бияфзуд ва ба тарс афтоданд. Чи аз пешогоҳӣ [аз омадани Зартушт] ҳама доштанд. Чун Кайхусрав (Kâi-hôsrôy) аз Сурӯш; ва Афросиёби тӯронӣ (Frâsyâk-Tûg) ва Манучеҳру Лӯҳроспшоҳ ин пешогоҳиро дода буданд.

Эдун пайдост, ки Лӯҳроспшоҳ бисёр ба тан ранҷур буд ва пеши оташ ба парастииш истод. Аз фарраи оташ овози хуши менуи кирдори дармонбахше ба пайдоӣ ва равшани [шунид], ки: Эӣ Лӯҳроспшоҳ, хурсанд бош, ки чораи ранҷу дарди ту [ба дар омадани] орояндаи порсой Зартушт Спитомон аст, ки ба [замони] фармонравоии писари ту, Виштосп ба вахшварӣ хоҳад омад.

Озор ва осебҳои Дуросрав ва чодувон

Яке ин ки ҳамаи чодугарон ва Дуросраву Бротрук ба Зартушт кин ва хашмабар бурданд. Онон дар осеб расонидан ва ба марг расонидан чора натавонистанд кард бар Зартушт ва мо, хешовандон. Барои ситамкорӣ ва озору осеб расонидан ва ба ранҷ даровардани [мо] тохтанд ва мо дар он бадбахтӣ ҳамдостон будем.

Муҳочирати Зартушт аз Эрон ва гузар аз оби рӯд, ки ба фармони Худованд барои вай ва ҳамроҳон роҳ боз кард ва шухуд ва дидори Хурмузд

Чун Зартушт ба синни сӣ сол расид, аз бадии Дуросрав бо ин ниёзманд, ки Мадевмоҳ ҳастам, ҳамсуханӣ кард ва фармуд, ки аз ситамгарии деҳхудоёни чодукома бо ҳамаи хешону пайвастагон ва занон якбора бо фармони Сурӯш ба сӯи Эроншаҳр равам, то осудагӣ ва бебимӣ бинам. Сухани Зартушт бо андешаи ман шоистатар ва пазируфтанитар буд. Бо хурсандӣ ва ҳамдодистонӣ бо ҳамаи хешон ва занону пайвастагон ба сӯи Эрон равон шудем.

Чун пеши обе бузург, [ки] чун дарё буд, расидем, ба номи Абоёк киштибонон аз об гузарондани [моро] напазируфтанд. Барои раҳой аз он душворӣ Зартушт пеши Хурмузд ҳарду даст фароз дошт ва бо ростандешӣ (аз самими қалб) намоз бурд. Дар

хамон замон рӯъяте нуронӣ, равшантар аз моҳу ситора, аз осмон то ба замин фуруд омад ва гиёҳонро равшан кард ва овозе менуӣ шунида омад, ки:

- Эй Спитомон Зартушти бузург, дилбастагии ту хоҳам, [эътиқод ва таваккулу имони ту ба ваҳӣ мӯчиби гузари ту аз душворӣ хоҳад шуд], бо шитоб або хешовандон аз оби дарё бигзар ва бе бим бош.

Пас Зартушт аз нерӯмандӣ ва пирӯзгарӣ ба пешвой чилавдорӣ ва пешқаровулӣ рафт ва мо низ аз паси ӯ гузар кардем.

Оби дарё дупора шуд ва пуле фарох намудор шуд. Ба рӯзи анерон ва моҳи спандормаз ба Эроншаҳр расидем. Ҷам чашне фарох буд. Дар он чашн ромиш кардем. Пас, киштибонон аз ин мӯъчизаи шигифт пушаймон шуданд.

Гузари дувумбор аз миёнаи об ва шухуд ва дидори Баҳман ва меърочи даҳсола дар миёни менувон ва амшоспандон

Яке ин равшан кунам, ки чун ду дигар равандагӣ [пеш омад], аз Сурӯш фармон фароз омад, [дар канори] он рӯди Вихдойитӣ, ба он замон ки Зартушт аз он рӯди гиромӣ [мегузашт], ба сӯи ман, ки Мидюмоҳ ҳастам, гуфт, ки: Мисоли марде менуиманзарро аз сӯи ҷануби Нимрӯз ба чашм дидам, ки ӯ буд Баҳман. Бо меҳр ва дилбастагӣ фармуд, ки:

«Эй Зартушт, аз оби Вихдойтӣ зуд бирав, то чизҳое менуӣ ва варчу фарраи Ҳурмузд бинӣ, чи ман Баҳман ҳастам ва ту паёмбари (вахшвар) додори меҳрубон».

Чун, ки Зартушт ин суханро ба ман гуфт, дар андеша хушнуд шудам. Пас Зартушт боло рафт¹⁴ аз сӯи он оби Дойтӣ бо як ҳаракати сареъ аз он рӯди гиромӣ ба ёрии Баҳман ва нерӯи порсой ва ростгувишнӣ¹⁵ ба он беҳтарин – ҷаҳон шуд ва ба ҳампарсагии додор Ҳурмузди ҳамаогоҳ [расид ва] то даҳ сол андар [миёни] он менуиён ва амшоспандон буд.

Пас аз даҳ сол Зартушт бо мӯъчиза ва паёмбарӣ аз осмон ба замин ва айвони Виштосп фуруд омад ва шох аз ӯ дин пазируфт

Ва пас аз даҳ сол ба рӯзи хурдод ва моҳи фарвардин (шашуми фарвардин) Зартушт Спитомони пок бо варч ва фарраи паёмбарӣ (вахшварӣ) аз мену (ҷаҳони мисоли ва маънавӣ) ба ин гетии астуманд фуруд омад; (нишаста) абар он авранги заррин, [ки] ҳама музайян (ва ораста), равшан чун хуршеду моҳ буд.

Бомдодон аз осмон абар хонаи Кайвиштоспшоҳ фуруд омад. Ҳамаи мардумон ин шигифт ба чашми хеш диданд; ин ки ошқупи¹⁶ хонаи Виштосп бибурид¹⁷, ки аз авранги заррин [он] менуиманзар, аз он роҳ вай ба пеши тахти Виштосп омад.

Ҳамаи мардумон ва Виштосп шигифтзада буданд, ки Зартушти паёмбар бо варҷ ва фарраи менуӣ аз он авранг ба зер омад ва ба пешгоҳи заррин нишаст. Ва се чиз бо худ дошт; чун ҳар бисту як наски Авесто ва оташи Бурзинмеҳр ва дарахти сарв. Ҳарсеро ба [он] чо ниҳод. Ва ин ҳама шигифтиро ба нигоҳи хеш дидам ман, ки Мидюмоҳ ҳастам.

Виштоспшоҳ, чун каш(ки ӯ) ин ҳама варҷ ва фарра ва нерӯ абар дид, пурсид: Кистӣ ва аз кучо омадӣ? Зартушт гуфт, ки: додори некафзун ба паёмбарӣ абар они ту маро фиристодааст, ки туро роҳнамой бувам ба ростиву покиву порсой ва эътиқоду бовар бигравонам.

Пас оташи сӯзонро бардошт [ва] ба он дасти Виштосп дод ва Виштосп ба дасти Ҷомоспу Исфандиёр ва дигарон дод, ки дасти ҳеҷ касро насӯзонид. Пас он оташро абар он додгоҳ нишонд. Ва коштани он дарахти сарв; онро андар замин кошт.

Чун каш[ки он] боло расид, ва ҳар барге, ки аз шох мерӯид, бар он барг ба фармони Хурмузд ба равиши менуӣ навишта буд, ба каломи у вижа, ки: Эӣ Кайвиштосп, дини вихро¹⁸ бипазир.

Ҳамаи мардумону гиёҳон аз ин шигифт мӯъҷиза ба шигифт омаданд ва оташи Бурзинмеҳри Варчованд ва пирӯз бидуни ҳеҷ ҳезум ва бӯӣ ба худии худ сӯзон буд; ва обу хок бар он бекор¹⁹ буд.

Аз ин шигифтгар мӯъҷиза, ки ба чашм дидам, ин ки Виштоспшоҳ абар дини вих бо гумон ва бовар шуд.

Бемор шудани асби Виштоспшоҳ ва дармони шигифти Зартушт

Рӯзе пой ва дасти асби сиёҳи Кайвиштосп андаруни шиками ӯ нопаído буд. Доноён ва пизишкон чора натавонистанд кард. Ва Зартушт ба сабаби он душмани бадандешону гумроҳон ва суханчинон андар зиндон буд ва чизе нахӯрда буд. Кайвиштосп ба фаросат ва дарёфти азизе донист, ки: ба [сабаби] озурдани ёрони эзадон ин бадӣ ба он [асби] ман расид, ки дасту пой асби ман нопаído шуд. Чораи он [ба василаи] Зартушти пок аст.

Пас Зартушти паёмбарро аз [он] чоӣ зиндон хост ва аз рӯи меҳру дӯстӣ [бо вай рафтор] кард ва пушаймон буд аз куниши хеш. Ва Зартушт аз варҷ ва фарраи Хурмузд дасту пой асби

сиёхро берун овард, Виштосп хушнуд буд. Ҷомосп ва Исфандиёр ва Фрашуштар ва Пишутан ва ман, ки Мидюмоҳ хастам, дини ӯ вижаи некро пазируфтем ва ба шогирдии ӯ арзонӣ шудем.

Мӯъчизаи Зартушт ва баровардани чаҳор хости Кайвиштосп ва ёрони вай

Яке ин ки рӯзе Кайвиштосп, шоханшоҳ барои озмоиши мӯъчизаи паёмбарӣ ва аз ростии [он аз] Зартушт хост, ки: «Ман худ бемарг ва бепирӣ бувам ва бар тани ман корд ва найза коргар набувад. Ва ҳамаро зи осмонро ҳарчи буду хаст ва пас аз ин бувам, бидонам ва беҳтарин чаҳони порсоёнро (бихишт) дар ин зиндагӣ бубинам».

Зартушт гуфт, ки: «Аз ин чаҳор чиз якеро барои онӣ хештан бихоҳ ва он се кома²⁰ барои он се каси [дигар]. Додори бартар[ин] онро ба шумо диҳад».

Пас Кайвиштосп бартарин чаҳонро²¹ ба зиндагӣ дидан хост, барои онӣ хештан пазируфт.

Зартушти пок ба ёрии Хурмузди Худой ба рӯзи менюи монсраспанд ва моҳи спандормат барсамгиёхро густурд ва друняшт [драуна].

Бар он (драун) чун шир ва гул ва бода (май, шароб) ва анор ниҳод. Ва пас аз ситоиш ва ниёиши додори меҳрубон бодаи йяштаро²² ба он Виштосп дод, то ки ӯ андар хоб шуд ва бартарин чаҳонро дид.

Ва гули (яштаро) ба даствари ӯ Ҷомосп дод, ки [ӯро] аз [ончи] хаст ва буда ва бувад, хама аз пайдоиҳо (ҳаводис) биёғоханд.

Анорро ба он Исфандиёр бахшид. Исфандиёр яшттан²³ шуд, чунон ки корди тез бар тани ӯ бекор (беасар) буд.

Ва ба он Пишутан, писари Виштоспшоҳ, шири яшта дод. Ҷам дарзамон бемаргӣ ва бепирӣ ёфт.

Пас Виштоспшоҳ бар дини беҳи маздояснон бегумон шуд ва Зартушти пок, Спитомонро ба паёмбарӣ пазируфт ва дини беҳи авижаи маздояснон ба гайҳон ривоч кард. Ва аз ин шева ва бисёр мӯъчиза аз он фарраманд паёмбар Зартушт ба чашми хеш дидам. Ҷам андак аз бисёрҳо ба ростӣ навиштам. Додорон равони бузурги ӯро биёмурзод.²⁴

АРДАВИРОЗНОМА¹

Ба номи Ҷаздон

Чунин гуянд ки он замон ки Зартушти аҳлав (порсо) дин пазируфту ба ҷаҳон онро раво кард ва то сесад сол сипарӣ нагашт, дин дар вижагиву бешакиву гумонӣ биистод. Ва пас Минуи Бади гачаста (малъун) Алаксандари Ҳрумоик (харумоӣ)-ро ки дар Миср миҳан дошт, бо кишвари Ирон барои набарду вайронӣ ва тарсу ҳарос ба пайдо овардан фиристод то мардум бигарданд (айнан: гумони бад бибаранд) аз дин. У даҳйубади (фармонраво) Иронро бидушт, дару (дарбор) худой (фармон-фармоӣ, ҳукмронӣ) биситад.

У патёраи (бадкор) бадбахти ноаҳлави (коноро) гунаҳкори (айнан: Друванд), базаҳкор (бадқирдор) Алаксандари Ҳарумоӣ(к) ки ба Миср миҳан дошт, ҳамаи номаҳо, бавижа ҳамаи Авистову Занд ки бо оби зарр дар чандин пусти вирастаи гов навишта шуда буданду дар Истаҳри Побогон дар Джи Нибишт ниғаҳдорӣ мешуданд, бисухт. Чанд [тан аз] дастурону (кишишҳои бузург), додварон, ҳирбадону мубадон ва динбардорон (соҳибдинон), мардони тавонгар, худогоҳу донишмандони Иронро бидушт.

Ва у [туҳми] кину ноштӣ ба миёни миҳону (бузургон) кадхудоеӣ Ироншаҳр биафканд ва [ниҳоят] худ шикасту ба дузах бирафт. Ва пас аз он мардумони Ироншаҳр яке ба дигарӣ-ш дар [ҳолати] ошубу пайкор ҳаме буданд ва ҷунки худой (фармонраво), даҳйубад, солору дастурони диногоҳ набуд-шон, ба [ростои] кори Ҷаздон гумон (шубҳа) доштандӣ ва кешу мазҳаби(?) гуногун, зиндиқиву гумонҳо ва нофармонӣ дар ҷаҳон дар он ҷо ба пайдо омад то он замон ки фарруҳу анушарвон Озурбади Мориспандон ки подифроҳ тибқи тақозои дин ба роҳ монда буд – яънӣ миси тофта (ғудохта) бар (қафаси сина) рехтан – ва чанд додистон (процесси судӣ) ва додварӣ (муҳокимаи судӣ) ба ҷудокешон (зиндиқон) ва ҷудомазҳабон(?) барпо карда буд, ба ҷаҳон омад.

Ва дин дар себишн (дарҳамбарҳамӣ) буд ва мардумон дар гумон (ҳолати шакку шубҳа) буданд. Пасон муғмардону дастурони дин ки [ба дин вобастагӣ/иртибот доштанд] аз у вазъи дин бад андуҳгин буданд ва пурбим. Ва ишон ба дари пирузгар озури Фарнбағ анҷуман оростанд ва бас (ва ҳар гуна) сухану сиголиш (андеша) пирумунӣ он вазъ иброс доштанд ки мо бояд ба чорае (натичае) бирасем ки аз миёни мо яке аз менугиён

(чаҳони минуӣ, трасцендентӣ) огаҳӣ биёварад ки мардуме ки дар ин овом (овон) ба сар мебаранд, бидонанд ки оё ин йазишнҳову (худочуӣ) *друни офрингор* ва *нийрангу подйобиҳ* ва *йуздаҳрагиҳ* ки мо мекунем, ба йаздон мерасида бошанд ай ба девон ва оё ба фарёди равони мо мерасида бошанд ё не? Ва ба ризогии дастурони дин ҳама мардумро ба дари озури Фарнбағ хонданд ва ишон аз миёни онҳо ҳафт мардро чудо карданд ки пеши йаздону дини у бегумонтар (муътақидтар) буданд ва манишн (андеша), гуфтору гувишту кирдори (куништ) хеш виристатар (мураттабтар) ва порсотар буданд. Ва гуфтанд ки «Шумо худ ба худ бишинед ва аз миёни худтон якеро ки бад ин кор бихтару бегунохтарин ва шуҳратмандтар аст, бигузинед».

Ва пас ан ҳафт мард бинишастанд ва аз миёни у ҳафт [нухуст] се касро баргузиданд ва аз у се кас – Вироз ном [мардеро] ки уро Виҳ-Шопур ном аст, бигузиданд. Ва пас у Вироз чун он сухан бишнид ба по (рост) истод ва даст ба [таги] каш карду гуфт ки: «Агар шумо чинин мепиндоред –ба ман порас аз банг надихед – агар ҳам инро ман мехоҳам-то шумо ба бар (сина) найза афканед ва агар найза ба ман мерасад ба хоҳиш [-и том] ман ба чои аҳлаву друвандон хоҳам шуд ва пайғом дуруст (чунонки мебояд) хоҳам бурд ва [посух пас] рост хоҳам овард».

У маздеснон найза ба бар(?) оварданд ва нухустин бор ба хумат андешаи хуб ва дигар [бор] ба хухт (гувишти хуб) ва дигар ба хуваршт (куништи хуб) афканданд. Ҳар се бор найза ба Вироз омад. Ва у Вирозро ҳафт хоҳар буд ва у ҳафт хоҳари Вироз уро чун зан буданд. Ва ишон саргарми азёд (азбар) кардани номаҳои динӣ буда буданд ва дуоҳо вирд дошта буданд ва чун [додистон] бишиниданд, чунон гароншон омад ки гиристанду бонг карданду пеши анҷумани маздеснон бирафтанд ва намоз бурданду гуфтанд ки: «Макунед ин чиз, шумо, маздеснон чи мо ҳафт хоҳаронему у як бародар [-и мо] ва ҳафт хоҳар у бародарро зан(?) ҳам ҳастем. Чунонки бар як дар хона ҳафт дастак болои як болор ниҳода мешавад ва агар у болор гирифта мешавад, ҳама ҳафт дастак вайрон мешавад, мо ҳафт хоҳарро у ягона биродар аст чи ҳар зивишну (зиндагӣ) доришн (дорой) ки фароз аз Йаздон мерасад [ва] ҳар некӣ (хубӣ ки мо дар зиндагӣ дорем) аз у аст. [Агар] шумо пеш аз замон аз ин шаҳри зиндагон уро ба у шаҳри мурдагон мефиристед, шумо чинин аст ки [чинин маънӣ дорад ки] ситам ба мо хоҳед кард (карда бошед).

Ва чун у маздеснон он суханон бишниданд, ҳафт хоҳаронро хурсанд карданд гуфтанд-шон ки «Мо Вирозро то ҳафт руз (баъди ҳафт руз) ба шумо биспарем ва ному (шарафи) фарруҳӣ

ба ин мард хоҳад монд». Ва сипас ишон ҳамдодистон (розӣ) шуданд».

Сипас у Вироз пеши маздеснон даст ба [зери] каш бикарду ба ишон гуфт ки: «Дастур (ичоза) ҳаст [магар] то *рувонигон* бар хонам ва хуриш бихварам ва андарз (васият) бикунам, пас маю банг бидихедам?». Дастурон (кишишҳои калон) фармуданд ки «Ҳамон бикун».

Пасон у диндастурон андар у мони мину (парастишгоҳ, айадони оташ) чоеро ки сӣ гом (қадам) аз оташ дур буд, бар гузиданд ва у Вироз сарутан бишуст ва паймузани (либос) нав бипушид, хешро буи хуш биолуд (айнан: бибуёнид), ба тахтгоҳи (рахти хоб) шоистаи густурдаи нави пок густурда – ба як қои поки он бинишасту друн йашту рувонигон ба ёдиш оварду (андохт) хурок бихурд. Ва сипас диндастурон майу банги Виштоспон ба се қоми зарин пур карданд ва онҳо якеро ба ҳумату андешаи хуб у дигарро бо хухт (гувиши хуб) ва он сеи дигарро бо хваршт (қуништи хуб) фароз ба Вироз бидоданд. Ва у он майу банг бихурд ва ба хушёрӣ-ш (он замон ки хушёр буд) *воз* бигуфт ба бистар бихуфт.

У диндастурон ва ҳафт хоҳарон ҳафт рузшабон ба оташи ҳамешасуз ва буйгузор (буё) найранги динӣ, Авистову Занд бигуфтандӣ ва йашту наску гоҳон (Готҳо) сурудандӣ ва ба торикӣ [уро] бад пос (посбонӣ) доштандӣ (кардандӣ). Ва ишон ва у ҳафт хоҳарон ба пиромуни (давр) бистари у Вироз нишастандӣ. Ҳафт руз-шабон (шабона(й)руз) Ависто вирд доштандӣ. У ҳафт хоҳарон або ҳама маздеснон, диндастурону хирбадону мубадон ба ҳич евеник (вачҳ) шабзиндадориро наҳиштанд.

Ва рувони у Вироз аз тан [-и у] ба Чағоди Дойдик [ба] Чинват Пул бишуд ва ҳафт шабайруз (айнан:рузшабон) боз биомаду андар тан[ш] бишуд. Вироз бархост чунонки (мисли ин ки) аз хоби [муқаррарии] хеш хеста бошад – Ваҳман-манишну хуррам.

У хоҳаронаш ҳамроҳи диндастурону маздеснон чун у Вирозро диданд шоду хурам буданду гуфтанд ки «(дуруст) хуш омадӣ ту, ай Вироз, пайамбари мо маздеснон аз у шаҳри мурдагон ба ин шаҳри зиндагон». Ишон Ҳирбадону диндастурон пеши Вироз намоз бурданд. Ва Вироз чун дидшон пазирошон омаду гуфт, ки: «Шуморо дуруд аз Ҳурмузди худойу Мориспандон ва дуруд аз аҳлав Зардушти Сипитом ва дуруд аз Суруши аҳлаву Озури изаду хурраи (фарри) дини маздеснон ва дуруд аз дигар аҳлавону дуруд аз Некиву Осонӣ ва аз дигар минуийони бихишт. Ва пас диндастурон гуфтандш ки «дуруст омадӣ, Ту

Вирози пайгамбари мо маздеснон ва дуруд бод Туро низ. Бигӯ рост ба мо аз ҳар чӣ дидӣ». Пас Вироз гуфт ки нухустин гуфтор ин ки гуруснагону тишнагонро аввал бояд хуриш доду пас пурсиш аз у кард, коре фармуд. Пас диндастурон фармуданд ки «Ануша бошу хуш». Ва ишон хуриш(хуроки) хуб пухтаву хуббуй овардандиш ва ҳар чӣ дигар хурданӣ ва сардобу май. Ишон дурун йаштанду Вироз воз гирифтӯ хуришн хурд тизд роениду воз бигуфтӯ ситоиши Ҳурмузду Мориспандон ва сипос аз Ҳурдоду Амирдод, Мориспандон ангорд кард ва офринагон хонд.

Ва у фармуд ки «дибири донову фарзона биоваред». Ва ишон дибири фархихтаву фарзона оварданд ва у пеш нишасту ҳар чӣ Вироз гуфт дурусту рушану (гувизор) пурра навишт.

Ва ин у фармуд навиштан ки: Ба шаби нухуст ба ман Суруши аҳлаву Одури Изад пазиро (дучор) омаданд ва ба ман намоз бурданд ва гуфтанд ки: «Дуруст омадӣ ту, Арда Вироз (Вирози Аҳлав), агарам ҳамакнун туро овони (вақт) омадан набуд». Сипас пирузгар Суруши аҳлаву Одури Изад нухуст аз дасти ман фароз гирифтанд ва гоми нухустинро бо ёдоварии хумат,(дигарро) дуйумиро бо ёдоварӣ аз ҳухт ва сейумиро бо ёдоварии хуваршт бардоштаму фароз ба Чинват Пул омадам бас поно (ноно)пойандашавандаи (амованд) тавонои Ҳурмуздод. Чун ман ба он чо фароз омадам, дидам (рувон) чони ранчурон ки се шаби нухуст ба зин болини тан нишастаанду ин гуфтаҳои Гоҳониро вирддоранд: *ahmāi yahmāistā kahmāičiṭ -аҳлав аст (биҳиштист) у ки аз хубиҳош (некиҳош) ҳар ка суд бибардорад.* Ва дар у се шаб бад-ишон он қадар некиҳову осонӣ (фарах) расид ки ба як умри дирозшон ба гетӣ расида буд. Ҳамчунон марде ки то дар гетӣ буд аз (мисли) у осонтару хуштару хурамтар набуд марде дигар.

Рузи сейум бомдод чони аҳлавон миёни(урварон) рустаниҳои хушбуй бигашт ва уро у буй хуштар намуд ки ҳар чӣ дигар буии хуше ки ба зиндагиш шунида буд ба (бинӣ) димоғ ва у боди буй аз руни (суии) рапихвинтар (чануб) аз нимаи (чониби) Йаздон биомад. Сипас худи дини уву кирдорхош пазирош (ба истиқболиш) омаданд дар колбади (симо) духтаре бо пистонҳои (фароз) дамида бо ангуштҳои дироз ва колбади у чунон рушану барозо буд ки ба рангу руе ки ўро буд, бад созгор.

Чони аҳлав у духтарро пурсид ки «Ту кистӣ, ту аз кӣ ки ман ҳич дар гетии зиндагон накутару хубчиҳратар колабе (симое) ки турост, надидаам ҳаргиз?»

Сипас дини уву кирдорҳои у посух доданд ки: «Инак, манам кирдорҳои ту, ай чавони (хубманиш) хубпиндору хуб-гуфтору хубкирдору хубдин. Ҳамин хоҳишу кирдори ту аст ки ман чинин (мих) бузургаму бихаму хуббуйу пирузгору берешам (безийонам), чунонки ту сиголидай. Чи ту дар гетӣ Гоҳон сурудӣ, обро бих парастидӣ (гиромӣ доштаӣ), оташро фарҳитӣ (парвар-иш) кардӣ. Марди аҳлавро ту хушнуд (хушбахт) гардондӣ, агар у аз дур буд ай наздик. Ман фарбих будам фарбихтарам кардӣ, хуб будам бихтарам кардӣ, сазовор будам сазовортарам гардондӣ ва ҳарчандки ман дар манзалати шуҳрат қарор доштам, чунон кардӣ ки шуҳратмандтар гаштам, пурарзиш будам арзишмантарам кардӣ ба ин ҳумату хуҳту ҳуваршт ки ту варзидӣ, ай марди аҳлав. Туро, ай марди аҳлав, пас аз маргат ихтиром ҳамегуздоранд чаро ки ту Хурмуздро ёд кардаӣ деру дироз ва бо у гуфтора доштӣ. Ҳар вақт ба як муҳлати дуру дироз ба хотири он ки ту Хурмуздро парастидай ва (бо у) ҳамнишин будай, осоиш ба ту хоҳад омад.

Пасон паҳнои у Чинват Пул 9 найза гардид. Ман уро бо ёрии Суруш, аҳлав гузаштам ҳамчинин бо ёрии Одури Изади хучиста, шуқуҳмандона дилерона пирузгарона ба паноҳи Михри изаду Рашни разистан (росттарин)-у Войи биху Ваҳроми изади амованду Аштоди изади расоқунандаи чаҳону фарри дини маздеснон.

Фруҳарони аҳлаву дигар менуиён ба ман Вирози аҳлав нухуст намоз бурданд. Сипас ман Арда Вирозро, Рашни рост (ростқавл) ки ба дастиш тарозуи зарди зарин дошт ва кирдорҳои аҳлаву (друвандон) дуругуёнро андоза мекард, дидам

Суруши аҳлав ва Одури изад дасти ман фароз гирифтанду гуфтанд ки «биё то ба ту бихишту дузахро бинамоем хурраиву хучистагиву осониву фарухиву некиву хушиву хурраиву ромишу (оромӣ) шодиву(хуббуйи) буи диловези бихишт—подоши аҳлавонро.

Биё то бинамоем-т торикиву тангӣ, душвориву бадӣ, бенавоиву гандагӣ, дарду беморӣ, сахмгиниву бимгинӣ (тарсу ҳарос), решгиниву (зиён)у гандидагии дузах ва гуна-гуна (ҳар навъ) подифроҳ ки девону ҷодувону базаҳқорон (бадқорон) бигиранд (бибаранд). Ва боз бинамоем-т гоҳу (ҷоҳ) манзалати ростон ва гоҳи друвандон (дуруғон) ва мо бинамоем-т подоши ҷуяндағони Хурмузду Мориспандон. Ва некии бихишту бадии дузах. Ва ҳастии Йаздону Мориспандон ва нестии Аҳриману девон ва будани растохезу Тани Пасин. Ва бинимоем-т подоши /марди/ аҳлав аз Хурмузду Мориспандон ба бихишт-андар ва

бинимоёнем-г захму подифрохи гуна-гуна баҳри друвандон ба дузах-андар аз Аҳримани друванду аз девону патёрагон (бадкорон).

Чое фароз омадам дидам рувони мардуме чанд ки ба ҳам истодаанд ва пурсидам аз пирузгар Суруши аҳлаву Одури изад ки ишон кианд ва баҳри чӣ (идар) ин чо меистанд. Суруши аҳлав ва Одури изад гуфтанд ки: «Ин чоро Ҳамистагон хонанд (меноманд) ва ин рувонҳо то (рузи) Тани Пасин ин чо биистанд. Инҳо рувонҳои касонеанд ки ишонро кирфаву гуноҳшон ростанд (баробаранд). Мардуми гетиро бигу ки: аз кирфае ки осон ба даст меояд худро кинору дур магиред аз фарти ҳирсу тамаъ ва озу ниёз. Чи ҳар каро, агар кирфаҳош чанди Суруш чармананду (?) бештар аз гуноҳош, ба бихишт меравад ва ҳар каро гуноҳош бештар аст, - ба дузах ва ҳар каро гуноҳу кирфаҳош рост (баробар) аст, ба ин Ҳамистагон то Тани Пасан биистад ва ишонро падафроҳ (вобаста аз) табдили (андарвой) обу ҳаво – сардист ай гармо – ва ишонро (патйора) бадбахтиё дигар нест ки нест».

Сипас ман нахустин гом фароз ниҳодам ба («стар пойа») туй ситорагон – суйи ҳумат – он чо ки ҳумат ба миҳмонист (меҳан дорад). Бибинам у аҳлав рувонҳо ки аз ишон рушани чун дурахши ситораи рӯз ҳаме дурахшон буду чову нишасти ишон бад рушан, барозо (пурхуррах) фарибурз буд. Ман Суруши аҳлаву Одури изадро пурсидам ки ин чо чисту ин мардум кист? Ишон Суруши аҳлав ва Одури изад гуфтанд ки ин чо (стар поя) туйи ситорагон асту инҳо рувонҳои касонеанд ки ба гетӣ ниёиш накардаанду Гохон насурудаанд, хведидоҳ (издивоҷ) бо хешованди наздик накардаанд ва ишон даҳйубадиву солорӣ накардаанд ва ба дигар кирфаҳо аҳлав ҳаме буданд(ӣ). Ман гоми дигар фароз биниҳодам (ниҳодам) суйи у «моҳпойа» он чо ки хухт ба миҳмонист (меҳан дорад), бибинам анҷумани бузурги аҳлавон [аст] ва пурсидам аз Суруши аҳлаву (аз) Одури изад ки: «Ин кудом (рақам, чӣ) чо асту ишон рувонҳои кистанд?» Суруши аҳлав ва Одури изад гуфтанд: «Ин чо «пойаи Моҳ» асту ишон рувонҳои касонеанд ки ба гетӣ ниёиш (йашт) накарданд ва Гохон насурудаанд ва хведудоҳ (издивоҷ бо хешованди наздик) накардаанд (наварзидаанд) ва ба кирфаҳои дигар (ин чо) идар омадаанд ва рушноии ишон ҳамоно рушани Моҳро монад». Ва дигар боз гом фароз ниҳодам ба суи хуваршт ба он чойе ки хуваршт дар миҳмонист (меҳан дорад). Он чо рушноие расидам ки булантарини буландон хонандаш. Бинам у (рувони) аҳлавон бар гоҳу болини зарандуд. Ва мардуме буд ки рушани ишон

хамоно рушани хуршедро мемонд. Ман аз Суруши аҳлаву Одури изад пурсидам ки: «Ин кудом (чӣ) чой аст ва ишон рувонҳои кианд?» Суруши аҳлав ва Одури изад гуфтанд ки: «Ин хуршед поя (пояи хуршед) аст ва инҳо рувонҳои касонеанд ки ишон ба гетӣ подшоҳӣ, даҳйубадӣ ва солории хуб кардаанд». Ман чаҳорум гом фароз ниҳодам ба суйи у Гаразмони рушани (дурахшони) ҳамеша, фарибурз. Ба ман ишон - рувонҳои гузаштагон дуруд (саломатӣ) пурсиданд офарин карданду гуфтанд ки: «Чун ту, ай аҳлав, аз у ҳастии (олами) пурбиму гуноҳ ба ин ҳастии бебиму бегуноҳ омада?» Бихур ин холи (хуроки) ануша (бемарг) чи (зеро) ту дуру дироз идар оромӣ бинӣ (хоҳӣ дид). Ва пас аз он у оташи (пури) Хурмузд - Одури изад - ба ман пазиро (ба истикболи ман) омад. У ба ман намоз бурд ва гуфт(ам) ки: «Дуруст (саломат) ту бимон, ай Арда Вироз, бо ҳезуми тар ки пайгом аз маздеснон аст». Ва ман намоз (ш) бурдаму гуфтам ки «Хуш омадӣ, Одури изад, Ба гетӣ ҳамеша ман ба ту ҳезуму буйи ҳафтсола мениҳодам ва акнун ту маро бо ҳезуми хвед (тар) мехонӣ». Ва пас Оташ - (пури) Хурмузд - Одури изад: «Биё то ба ту фароз бинимоям он вари оби ҳезуми хвед ки бар ман ҳаме ниҳодай» - гуфту ба чойе фароз бурдаму вари (бар) бузурги оби кабурдо намудаму гуфт ки: «Ин он обе аст ки аз он ҳезуме битаровад ки ту ба ман ҳаме ниҳодай». Ва сипас Мориспанди Ваҳман (Баҳман) аз гоҳи зарандуди хеш бархост. У аз дасти ман фароз гирифт ба хумату хухту хваршт бурдам ба механи Хурмузду Мориспандон ва дигар аҳлавон-механи фраваҳри Зартушти Сипинтому кай Виштоспу Чомоспу Исадвостари Зартуштон ва дигар динбурдорону динпешвоён ки аз ишон рушанитар чизе хич надида будам ҳаргиз.

Ва (Баҳман) Ваҳман гуфт: «Ин Хурмузд аст» ва ман хостам намозаш барам ба пеши пойаш (дар хузури у худ), вале у ба ман гуфт ки: «Намоз ба ту, Арда Вироз. Дуруст (хуш) омадӣ ту аз он гетии бимноку ба ин чойи вижаи рушан». Ва у ба Суруши аҳлав ва Одури изад фармуд ки: «Бибаред Арда Вирозрову бинамояд гоҳу подоши аҳлавон ҳамчинин подафрохи друвандон».

Ва пас Суруши аҳлав ва Озури изад дасти ман фароз гирифтанду аз чое ба чое бурдандам. Мариспандонро (ҳам) дидам ва ман дигар йаздонро ҳам дидам ва ман фруҳари (чонҳои човидони) Каюмарсу Зардушту Кай-Хусраву Фаршустару Чомосп ва дигар некукорону динпешвоёнро.

Ва ман ба чойе фароз омадам ва дидам равони родон (родмардон) ки барозо (барозанда) ҳаме рафтанду бар ҳама

дигар рувонхо рушноӣ ҳаме доданд. Ва Хурмузд рувонҳои рувшану буланду амованди родонро ҳаме бартар дошт. Ман гуфтам: «Хушбахт бошед, ай рувонҳои родмардон, чинин бар рувони дигарон бимонед». Ва инро ман сазовори парастии дар ёфтам.

Ва ман рувони касонеро дидам ки ба гетӣ Гоҳон сурудаанд, йашт парастии кардаанду порсой пешаи ишон буда ва дини маздеснонро ки Хурмузд ба Зартушт омукта буд, оварда буданд.

Чун ман фароз омадам ва дидам мардуме чанд ба он паймуза (пушоки) бо зару сим озинбаста - аз дигар паймузанҳо ороостатар. Ва ин ба ман аздари ситоиш намуд.

Ва сипас ман дар зори тавоно офарида рушноӣ рувони онҳоеро дидам ки ба хешовандони наздики хеш байугонӣ кардаанд, аз ишон як рушноии чанди куҳ ҳаме дурахшид. Ва инро ман аздари ситоиш дар ёфтам. Ва ман рувони худоён ва подшоҳони хубро дидам ки аз ишон нури миҳиву биҳӣ, амовандиву пирузгарӣ ҳаме полост он замон ки ишон тӯи рушноӣ мешаванд бо гардуни раҳниварди зарини хеш. Ва инро ман аздари шитоиш дар ёфтам. Ва ман рувони бузургону ростгуён дидам дар рушноии буланд бо хурраҳи миҳ (викори хоса) мерафтанд. Ва инро ман аздари ситоиш дар ёфтам.

Сипас ман рувони у занони пурхумат, пурхухту пурхваршти (фармонбурдор) сархамро дидам ки шуҳои хешро солор мешумурданд бар паймузани (либос) бо зару симу гуҳар озинбаста. Ва ман пурсидам ки: «Ишон рувонҳои кианд?» Ишон - Суруши ахлаву Одури изад - гуфтанд ки: «Ишон рувони у занҳо хестанд ки ба гетӣ обро орамидаанд, оташро орамидаанд, замин урвару дову гуспанд ва дигар ҳама офаридаҳои биҳи Хурмуздро орамидаанд. Ишон /худоро/ чустаанд, дунро риоя доштаанд йаздон орамидаанд ва парастии ишон кардаанд.

Ва ишон бархай (мйазд, курбонӣ) овардаанд, йаздони менуиву гетӣ гиромӣ доштаанд. Ва нисбати шуҳову солорони хеш хушнудиву ягонагӣ, тарсогоҳиву фармонбурдорӣ хувайдо кардаанд. Ва ба дини маздеснон бегумон будаанд (шубҳа надоштаанд) ва дар орогани кирфа кушо будаанд ва аз гуноҳ парҳез доштаанд». Ва инро ман аздари ситоиш дар ёфтам.

Ва ман рувони худочуёнро ва монсарбаронро (кишиш) дидам дар рушноии буланд дар як ҳолати гиромидошти миҳ (калон). Ва инро ман аздари ситоиш дар ёфтам.

Ва ман рувони ишон (онҳое) дидам ки найранги (маросими) ҳамогдин доштанд ва йазиши (парастии) йаздон мекарданд дар ҳоле ки болои дигар рувонҳо нишаста буданд

кирфаҳои ишон чунон буланд буданд ки худ осмон. Ва инро ман аздари ситоиш дар ёфтам.

Ва сипас ман рувонҳои артишдорон (чанговарон) дидам ки ишон рафтори бисёр хушхолона ва хучиста доштанд дар пирохани даҳйубадону зину афзоли гурдон - хубсохти пироста бо зару гуҳар ва хуб озинбаста дар гардунаи шукуфо бас шукуҳманду амованду пирузгар. Ва инро ман аздари ситоиш дар ёфтам.

Ва ман рувонҳои онҳоеро дидам ки ишон ба гетӣ бас храфстар (ангалҳо) куштаанд аз ишон (хурраҳи) фарри обҳо, оташу озар, урвар ҳама ҳамчинин хурраҳи замин полост бо як буландиву барозандагӣ. Ин маро аздари ситоиш намуд.

Ва ман гоҳҳои заррин бисёр дидам бо бистари хубу болиштҳои бо чилдҳои зебо пушонда ки болошон рувони кадхудоёну диххудоён ки диху дудаву мону меҳану дастгирд ва ҷойҳои вайрон(а) обод кардаанд, нишаста буданд – онҳое ки бас қаҳасу (канал), руду хонҳо баҳри ободониву шукуфоиву суди домон (маҳлуқот) овардаанд. Ва ишонро дар пеш фруҳарҳои обу урвару мардумони аҳлав бо як амовандии (виқори) пирузгари бузург (баҳри ҳимоя) истодаанд ва офарину ситоишшон доранду сипосшон ангоранд. Ин ба ман бас сазовори ситоиш намуд.

Сипас ман рувони (ҳермон) сарварони ҷомиа, омузандагон, пажухандагонро дар як ҷои дурахшон ва шоду хуррам дидам. Ин маро бисёр сазовори ситоиш намуд.

Ва ман рувони ҷудоқунандагон, оштихоҳон, бихидустон ки аз ишон як рушноие ки ҳамоно рушноии ситораву, моху хуршедро мемонд, поло буд ва худ оромона ба андарвое (фазо, ниворе) рушан гурозон (ба тамкин равон) буданд.

Ва ман ҷаҳони аҳлавонро дидам – рушан, бас хучиставу ором бо гулҳои диловези бисёр – ҳарранг, шукуфта ба сад намуд, дурахшону пурхуррах (фарибурзу) пуршодӣ ки ҳич ка ба серӣ надида ҳаргиз.

Пас Суруши аҳлав ва Озури изад аз дасти ман фароз гирифтанд ва ман аз он ҷо фарозтар шудам.

Ман фароз расидам ба ҷое ва руде бузург дидам душворгузар ки бас рувонҳо фруҳарҳо дар у буданд ки аз у гузаштан наметавонистанд бархешон ва бархеи дигар ба ранчи бекирон, бархешон –осон (бехорӣ). Ва ман пурсидам ки ин ҷӣ руд асту ин мардум кистанд ки чинин ранҷ мебаранд (дар гузаштани ин руд)? Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд: «Ин руд ҳамон сиришки фаровонест ки пас аз даргузаштани ин гетӣ баҳр – шон бихилидаанд (рехтаанд) аз чашмон. Агар мардум ҳар

чӣ шевану муйа (нола), гирйа кунанд ва ашк беҳуда бирезанд, ин руд афзоиш кунад. Ишон (онҳое) ки гузаштан натавонанд, касонеанд ки аз паси ишон (баъди он ки ҷаҳон дар наваштан) шевану муйаву (нолову) гирйа бисёр кардаанд ва ишон (онҳое) ки ин рудро ба осонӣ гузаштаанд аз паси ишон шевану муйаву гирйа кам кардаанд. Ва ту ба у гетигон бигу ки «Чун шумо шевану муйаву гирйаи беҳуда ба гетӣ накунед чи ба равони даргузаштаи шумо зийону сахтӣ бештар мерасад».

Ва дигар бор боз ба Чинват Пул омадам ва рувони друвандон (ғайри порсо) дидам ки се шаби нухуст ба ишон чунон зиёну сахтӣ расид ки ба гетӣ чанди у сахтиро ҳаргиз надида буданд. Ман аз Суруши аҳлав ва Озури изад пурсидам ки: «Ин рувони марди друванд аст ки ба он суйе давон аст ки он ҷо мурда буд - ба худӣ он ҷоёе рувон ба роҳ баромада. У ба сари болин (-и чаноза) нишаста ин суханҳои Готҳоро мегуяд: «ай додор Ҳурмузд, ба кудом замин ман хоҳам гурехт ва аз кӣ паноҳ хостгор хоҳам шуд?». Ва дар ҳамон як шаб ба у ончунон зиён, сахтӣ бирезад ки ба як мард дар як умри дирози у ба гетӣ рехта.

Сипас бод сарду ганда пазирои у омад. У равонро чинин намуд ки у бод аз ними суйи (абохтар) шимол – аз ними девон омада ва гандатар аз у ҳич бод набуда ба гетӣ. Ва дар у бод у дину кирдори хешро дар колбуди зани ҷиҳ (шилихта) – ғажду фарсуда, бо зонуҳои қачу килебу нишини барҷаста ва бо доғҳои руйиҳам хобида чунонки ки дар сару руйу тани як харфастри гандатарин аст, дид.

Ва пасон рувони друванд мегуяд ки: «Ту кӣ ки ман миёни доми Ҳурмузду Аҳриман аз ту зишттару ғаждтару гандатар надидаам».

Ба вай у зан мегуяд: «Ман ҳамон кирдорҳои бади туам – ҷавони душманишу душгуйишу душқунишу душдин. Ҳамин хошишу кирдори туаст ки ман зишту баду (базакор) гунаҳкор, даридаву пуда (фарсуда), бадбуву хаста (нопируз), аҳмуам дар чашми ту. Ту мидидӣ касеро ки нийоишу друну ситойиш мекарду йаздонро парастииш мекарду намозшон мебурд, обу оташ, гуспанду урвар ва дигар домони биҳ парвариш мекард, ту кирдори ба коми Аҳриману девон созгор аз худ хувайдо мекардӣ ва чун ту мидидӣ касеро ки бахшиши шоиста ба хубону сазоворони омада аз дуру наздик мекарду испанчу (михмоннавозиву) пазироӣ ба ишон аз худ намудор менамуд ва чизу хостаи заруришон меод, дар ба рӯяш мебасти. Ва ҳарчанд ман худ дурушту дағал будам дурушту дағалтарам кардӣ. Ва ҳарчанд ман худ норизо будам, норизотарам кардӣ. Ман худ ба абохтар

(шимол) нишаста будам, чунон кардӣ ки боз аз бохтар болотар бинишинам ба (туфайли) душҳумат, душҳухт ва душҳуваршти ту ки варзиши ҳамешагии ту буда буд. У варзишҳои ту (дер замон) дуру дироз маро шиканҷ медоданд бо парастии бади диру-дирозе ки Аҳриманро мекардӣ ва у ҳамнишинии бади пайваста ки бо у дошта будӣ.

Пасон рувони друванд гоми нухустинро суи душҳумат бардошт, дуйумиро – суи душҳухт, сейумиро – суи душх(у)варшт ва чаҳорум гомро бардошта давон суи дузах шитофт.

Пасон Суруши аҳлав ва Озури изад дасти ман биғирифтанд ва чун ман чанде ба он дастур рафтан гирифтам, дар сари роҳам сармову чолабарфак, хушкivu гандагӣ бисёр дидам ки ба гетӣ ҳаргиз на дида будам ва на шунида. Ва чун фарозтар шудам арғанди дузахро дидам, чунон жарф ки сахмгинтарин чоҳ, то жарфтар мерафт, ториктар мегашт ва бимгинтар чо ва ба торикӣ чунон торик буд ва даст гирифтам имкон надошт (?). Ба гандагиву бадбуйӣ чунон аст ки ба ҳар ка агар ба бинӣ боди у бу бирасад... биларзаду биуфтад. Аз тангии у ҳар кас истодан натавонад ва ҳар кас мепиндорад ки: «Танҳоям». Ва чун се шабу се рӯз ин чо бимонад, (у) бегумон чинин хоҳад гуфт: «Нух ҳазор сол аст банда будаам, маро ҳич намеҳиланд». Ҳар кучо агар ҳрафстар (ҳашарот) аст – агар кам аст – аз куҳ кам нест ва рувони друвандон чунон мебариданду мехойиданду мекафонданд ки сағ устухонро.

Суруши аҳлави хубруйу пирузгар ва Озури изад аз он чо маро ба осонӣ гузаронданд ва ман фароз омадам, дидам рувони марде ки рувони чун море аз нишеми у андар шуду аз даҳонаш бурун омад ва морони бисёри дигар андоми (тану андоми) уро хурдан доштанд. Ман Суруши аҳлав ва Озури изадро пурсидам ки: «Ин мардум чӣ гуноҳе карда ки рувонхошон чинин подифроҳи гирон мебаранд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони ӯ марди друванд аст ки ба гетӣ кунмарз карда ва мард бар хештан хишта. Акнун рувони у чинин гирон подифроҳ барад».

Ман ба чое фароз омадам ва дидам рувоне зане ки аз палидиҳои мардумон ҳаме ташти (чом) пайопай баҳри хурдан медиҳанд-ш. Ва ман пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда ки рувонаш чинин подифроҳ мебарад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занест ки ба [ҳангоми] даштон напарҳехту додхо (расму ойин) надошт (риоя накард), ба обу оташ бишуд (рафт)».

Ва ман дидам рувони марде ки уро пуст мекарданд ва уро бо азобу шиканҷ мекуштанд. Ва ман пурсидам ки: «Тани ин чӣ гуноҳ карда ки рувони у чинин подифрах (кайфар) барад?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин чони у марди друванд аст ки марди аҳлавро ба гетӣ кушта». Ва дидам рувони мардеро ки риму даштони занон ба даҳонаш ҳаме резанду у худ фарзанди зебо-ш мепухту мехурд. Ва ман пурсидам ки ин тан чӣ гуноҳ кард ки рувон-ш чинин подифроҳ барад. Суруши аҳлав ва Одури изад гуфтанд ки: «Рувани он друванд мард чинин подифроҳ барад ки ба гетӣ даштонмарз карда (зани доштонро расида) ва подифроҳ барои ҳар бори паридаи у понздаху ним танопуҳр аст».

Ва ман рувони мардеро дидам ки аз гуруснагиву ташнагӣ бонг ҳаме кард ки: «Мемирам (Бимирам)!» ва у муйу риши хеш меканду хун мехурд ва каф аз даҳонаш меафканд. Ман пурсидам ки: «Чӣ гуноҳ ин тан карда ки рувонаш чинин подифрах барад?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони ҳамон друванд мардонест ки у ба хангоми гуфтугузор (суҳбат) обу урвари Хурдод ва Амурдодро мехурданд, вақти хурдан намедоштанд (чизеро риюя намекарданд) ва боз намегирифтанд он замон ки ба гетӣ буданд ва гунаҳкорона (найранги) маросими друнро чашн намекарданд. Ин ки Хурдод-об ва Амурдод – урвардро хор доштаанд, аз ин ру ҳамакнун рувони ишон чинин подифроҳи гирон бояд бибарад.

Ва ман рувони занеро бидидам ки ба дузах ба пистон-ш (аз пистон-ш) дарво меистоду храфстарон ҳама тани уро мечӯйданд (нобуд кардан доштанд). Пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда ки рувони у подифроҳ мебарад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони друванд занест ки шуйи хеш хишту тан ба марди касон (марди бегона) дод ва руспигӣ (фоҳишагӣ, хиёнат) кард».

Ва ман рувони марде чанд ва зане чанд дидам храфстар (ангал, ҳашарот) пойу гардану миён – шон ҳаме мечийиданд ва аз ҳам ҷудошон мекарданд. Ва пурсидам ки: «Ин танҳо чӣ гуноҳ кардаанд ки рувонҳои ишон чинин подифрах мебаранд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Инҳо рувон(ҳо)и у друвандонанд ки ба гетӣ як-муза-бапой мерафтанду кустӣ намебастанд, рост мемиштанд ва дигар кирдорҳои девона мекарданд».

Ва ман рувони зане дидам, ки забон-ш то гардан ҳаме кашон буд ва худ дар андарвой (фазо) овезон меистод. Ва ман пурсидам ки: «Ин рувони кист?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони друванд занест ки ба гетӣ шуйу солори

хеш хор медошт, нифрин-ш мекарду душном-ш медод ва носозаш мегуфт ва бо у пархош мекард».

Ва рувони мардеро дидам, ки шиканч-ш ҳаме карданд то ба хоку хокистар хурад ба кабизу дул паймуда. Ва ман пурсидам ки чӣ гуноҳ ин тан карда ки подифрах барад? Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки «Рувони друванд мардест ки у ба гетӣ кабизу, дулаку сангу андозаи рост (дуруст) надошт об ба май меомехт ва хок ба гандумиён меандоخت ва ба мардум ба нархи гирон мефурухт. У аз мардумони хуб пайваста чиз медуздид ва ба яғмо мебурд.

Ва дидам рувони марде ки дар андарвой (ҳаво) медошт-анд-ш (муаллақ) ва панҷоҳ дев аз пасу аз пешу бо морон ҳаме задандаш. Ва пурсидам ки «Ин тан чӣ гуноҳ карда ки рувони у подифроҳ барад?» Суруш аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ худоии (фармонравиии) бад карда, ба мардумон ноомурзишу задор (дурушт) буда, бад бедодиву ранчу подифрах у ба мардум карда.

Ва ман рувони мардеро дидам ки забон аз патфуз (ҳалқ) уро берун охехта буд ки храфстарон (ҳашарот)-аш ҳаме чийиданд (хурданд). Ва ман пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда ки рувони у подифрах барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ ҳаме тухмат кард ва мардумро яке бар дигар барошуфт (бар шуронд)» ва рувони у пас гашту бирафт давон ба суйи дузах.

Ва ман рувони мардеро дидам ки узви андоми (бадани) у якдигарро мешикастанд ва аз якдигарӣ мегузаштанд. Ва пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда чинин подифроҳ барад?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки «Ин рувони друванд мардест ки ба гетӣ дар куштани говону гуспандон ва дигар чаҳорпоён бедодгариҳо карда».

Ва дидам равони мардеро ки сар то пой бо афзори шиканча пушонда буданд-ш ҳазор дев мезаданд-ш аз боло бо синихҳои (зарбаҳои) бас гирону дардовар. Ва ман пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ чизу хоста бас гирд (фароҳам) карду худ нахурду ба бихон надод ва баҳр (таксим) накарду ба анбор анбошт».

Ва ман рувони ашгаҳон (танбал) мардеро ки Давонус-ш мехонданд дидам ки ҳама тани уро храфстарон (ҳашарот) мечийиданд (мехурданд) чуз пойи (дашн) рости у ки намечийиданд-ш. Ва ман пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ кард?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувон Давонуси ашгаҳон аст ки у

то ба гетӣ буд, коре нек ҳич накарда ҳаргиз ҷуз он ки ба пойи дашни хеш як дастаи гиёҳ (алаф) ба пеши гови варза ҳамеша меафканд».

Ва ман рувони мардеро дидам ки забони уро кирм мечуӣид (мехурд). Ва пурсидам ки ин тан чӣ гуноҳ кард. Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки ин рувони друванд мардест ки ба гетӣ зуру дров (дуруғ) бисёр гуфта ва бас зиёну газанд ба домон аз у буда (расида).

Ва дидам рувони зане ки храфстрон ҳама тани у мечуӣид-анд. Ва пурсидам ки «Ин тан чӣ гуноҳ карда?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки «Ин рувони у друванд занест ки ба гетӣ муйу гесуи худ бар руи оташ шона мезад муву шпишу ришк бар оташ меафканд ва оташ зери тан андар мениҳод ва тани хеш ба оташ медошт».

Ва дидам рувони зане ки насои (тани) хеш ба дандон реш меканду мехурд. Ва пурсидам ки ин рувони кист? Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки «Ин рувони у друванд занест ки ба гетӣчодугарӣ мекард».

Ва дидам рувони марде ки андар дузах ба монанди мори чанди (мисли) сутун меистод ва уро сар сари мардумонро мемонду дигар пораи (узви) тани у монандаи мор буд. Ва ман пурсидам ки «Ин тан чӣ гуноҳ карда? Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони друванд мардест ки у ба гетӣ зиндагӣ карда ва ба дузах дар колбуди мор дар омада».

Ва дидам рувони мардуме чанд ва зане чанд ки нагунсор андар дузах дарво-(овезон) меистоданд ва тани ишон ҳамаро мору гаждуму дигар храфстарон мечуӣиданд. Ва пурсидам ки «Ин рувонҳои кадом мардуманд». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки «Ин рувонҳои мардумест ки ба гетӣ оташу обро напарҳехтаанд ва (ремани) гаждӣ ба обу оташ бурдаанд (андохтаанд) ва дониста оташро хомуш кардаанд».

Ва дидам рувони марде ки гушту насо (тан) бо хуну рим (саргину) дигар хоку хамурчу гандагиҳо баҳри хурдан ба у медиҳанд. Ва пурсидам ки «Ин тан чӣ гуноҳ карда?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки «Ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ саргину(?) насо ва тани хешу мардумон ба обу оташ бурда (андохта) ва....».

Ва ман дидам рувони марде ки пушту гушти мардумон мехурд ва пурсидам ки:». Ин рувони кист?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ музди муздварон ва баҳри (қисмати) баҳраварон мезад ва хамакнун рувонш гирон подифроҳ бояд бибарад».

Ва дидам рувони мардеро ки кухе ба пушт мекашид ва ба барфу сармо у куҳ ба пушт дошт. Ва пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ кард?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ зуру (дуруғ) нодурусту(?) сухани бесуд ба мардум бисёр гуфта ва акнун рувони у чинин гирон пазду (кайфару) подифроҳ мебарад».

Ва дидам рувони мардеро ки гуҳу насову (лоша) реманӣ (чирк) баҳри хурданш медиханд ва девон-ш ба сангу кулуҳ мекуфтанд (мезаданд). Ва пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ кард ки рувони у чинин гирон подифроҳ барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардум аст ки гармоба бисёр мешуданду ишон хихр (гуҳ) насо ба обу оташу замин мебурданд ва аҳлав андар мешуданду друванд (бадар) берун меомаданд».

Ва дидам рувони мардуме чанд ки гирев мебардоштанд мегирйиданду бонг мезаданд. Ва пурсидам ки: «Ин кадом мардуманд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ишонро падаршон (ҳануз дар батни) модаршон тарк карданд у чун зода шуданд, пидарҳо бар на пазируфтандшон ва ҳамакнун ба падарҳошон гилаву гузор доранд».

Ва дидам рувони марде ки нобурное чанд пеши пош уфтодаанду бонг доранд ва девон ҳамоно - ҳамчу саг бад ишон дар меафтанду танҳошон медаранд. Ва пурсидам ки «Ин тан чӣ гуноҳ карда ки рувон-ш чинин гирон подафроҳ барад?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ нобурноён фарзандони (ноболиги) хеш напазируфта».

Ва дидам рувони зане ки ба пистони хеш куҳ меканд ва бар сар-ш санги осиебе ранги рист (тан?) тарошидаро медошт. Ва пурсидам ки «Ин зан чӣ гуноҳ карда ки рувони у чинин гирон подафроҳ барад?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки «Ин рувони у друванд занест ки ба гетӣ кудаки хеш насову (лоша, бечон, аборт) табоҳ карду биафканд».

Ва дидам рувони мардеро ки кирмаш ҳама андом мечуёид. Ва пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ гувоҳи бад метод ва чизу хост аз хубон мерабуду ба бадон метод».

Ва дидам рувони мардеро ки мағзи мардумон ба даст дошт ва мағз мехурд. Ва пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони друванд мардест ки ба гетӣ хоста (чизу чора) на аз раҳи рост ки аз чизи

касон дуздиду андухт ва худш (?) ба душманон ҳишт ва худ бояд ба дузах тани танҳо бошад».

Ва ман дидам мардуме бисёр ки сару риши ишон тарошида буду гунахошон зард, танхошон пуда-фарсудава храфастро ба сару таншон мерафтанд. Ва пурсидам ки «Ин мард кисту инҳо кудоманд?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувонҳои ҳамон мардум аст ки ишон ба гетӣ (аҳлумӣоғи) зиндагӣ фиребгарӣ будаанд ва мардумро вайрон мекарданд ва аз доди бихӣ ба доди бадӣ меоварданд ва бас кешу гироиши дуругин (?) дар ҷаҳон раво (роич) мекарданд».

Ва ман дидам рувони марде ки девон мебарандаш ҷунонки сағ мебарад ва у мард нон ба сагон мебарду ишон намеҳуранду бару шикаму рони ҳамон мард меҳуранд. Ва ман пурсидам ки «Ин тан ҷӣ гуноҳ кард ки рувон-ш ин подифроҳи гирон барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони друванд мардум аст ки сағи шубонӣ ва монбониро (посбони хона) аз хуриш боз дошта ай зада ва кушта».

Ва дидам рувони марде чанд ки ишон гуҳу хӣхр (?) ва насову ремани (ғаждӣ) мардумон меҷуанд (меҳуранд) ва девон санг мебаранду аз пас ишонро меандозанд ва ишон кӯҳе ба пушт (шон) мебаранду кашидан намебаронанд. Ва ман пурсидам ки: «Ин тан ҷӣ гуноҳ кард ки рувони ишон (онон) ин гирон подифроҳ барад». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друвандон аст ки ба гетӣ замин чен карданду дуруг чен карданд ва бас мардум [бар асари у кори ишон] бе буну (бунёду) бе бар карданд ва ба ниёзу дарवेशӣ омадаанд (расидаанд) ва боястӣ хироҷи гирон мебаранд».

Ва ман дидам рувони марде ки кӯҳро ба ангушту ноҳун мебард ва девон аз пас ба мори шебак (?) мезабандаш ва ниҳеб мекард. Ва ман пурсидам ки : «Ин тан ҷӣ гуноҳ карда?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ сомону виманди (? ҳадду ҳудуди) касон сипухт (зур кард, поймол кард) ва аз он хеш кард».

Ва ман дидам рувони мардери ки ба шонаи оҳанин гушт аз тани у мебаранду баҳри хурдан мебаранд. Ва ман пурсидам ки: «Ин тан ҷӣ гуноҳ карда ки рувони у чинин подифроҳ барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардест ки ба мардум ваъдаи дуруг баҳри пушту зинҳор (нигаҳбонӣ) дода».

Ва ман дидам рувони марде ки уро ба ихтиёри тири шевову (?тез) сангу кулӯх волегузоштанд. Ва ман пурсидам ки «Ин тан ҷӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд

ки: «Ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ меҳрдруҷии (паймоншиканӣ) фаровон ҳам бо аҳлавон ҳам бо друвандон карда чи ҳам бо аҳлавон ҳам бо друвандон миҳр (паймон) шарт аст.

Ва сипас Суруши аҳлав ва Озури изад аз дасти ман фароз – гирифтанду маро ба зер ба Чағоди Дойдик фуруд оварданд ба биёбоне бибурданд ва дар миёни ҳамон биёбон ва аз он чо гилаву бонги рувони Аҳриману девон, друҷону дигар рувонҳои друвандон ва маро чинин намуд ки ҳафт кишвари замин меларзид (ё ва маро чинин намуд ки ин чо чанди ҳафт кишвари замин аст). Ва чун ман ҳамон бонгу оҳу нола шунидам тарсидам ва аз Суруши аҳлав ва Озури изад хоҳиш кардам ки: «Идар (ин чо) мабаредам ва бигардонедам». Ва сипас Суруши аҳлав ва Озури изад ба ман гуфтанд ки: «Матарс чи туро ҳаргиз аз ин бим набояд». Ва Суруши аҳлав ба пеш шуд ва Озури изад аз пас ва бебимиҳо (нотарсона) мани Вироз фароз ба (ҳам)он торикии дузах андарунтар шудам.

Ва ман дидам ҳамон торикии бимгин, сахмгин, бас дарднок, гандаи дузахро ва пас ман ба андеша фуру рафтам ва маро чинин намуд ки у(яғнӣ дузах) ҳамчун як хоҳест ки ҳазор бонг бизанӣ ба жарфнои у нарасад ва (чунон жарф аст ки) чун (агар) ҳама ҳезуми андар гетист руйҳам руи оташиш бигуздоранд аз бадбуии уро аз у оташ буе ҳич дар наояд ҳаргиз. Ва чандон ки друвандон гушу чашме доранд ки чанди мӯйӣ ба буши асп (бешумор) доранд яке дигаро дидан ва шунидан натавонад. Ҳар кас пиндорад ки: «Танҳоам». Ва баҳри ишон аст ҳама у тому ториқӣ, гандагиву бимгинӣ, захму подифроҳ ки дузахрост гунагуна. (Чун) ҳар ка дар дузах аст рузе метавонад бонг кунад ки: «Ҳануз ҳам он нухҳазор нашуда то аз ин дузахмон раҳо бикунанд».

Сипас ман дидам рувон(ҳо)и друвандон ки чун аз гунагуна барф, борону барф, сармои саҳт, гармои оташи тезсуз, душгандагӣ, сангу хокистар, чолаву борон ва дигар бадихо дар ҳамон чойи торикии пурбим подифроҳ мебаранд.

Ва ман пурсидам ки: «Чӣ гуноҳ кардаанд ин танҳо ки рувонҳӣ ишон чинин подафраҳи гирон мебаранд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувонҳои у друванд мардум аст ки ба гетӣ чанд гуноҳи марговар бисёр карда ва оташи Баҳромро афсурда (хомуш кард) ва пули руди навдог (киштигард, навозӣ) бар канда зуру дуруғ гуфта ва ҳамеша зургувоҳӣ (гувоҳии дуруғ) дода ва аз хоҳишшон баҳри беподшоҳӣ, хирсу пастиву нозу хишму рашкро бегуноҳ мардуми аҳлав куштаанд ва бо

фирефторихои бисёр рафтор кардаанд ва акнун рувони у мардум бояд чинин захму (озору) подифроҳи гирон бибарад.

Сипас ман рувони касонеро дидам ки морон-шон мегазиданду мечуйиданд (мехурданд). Ва пурсидам ки: «Ин рувонон они кианд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувонҳои у друванд касонеанд ки ба гетӣ дину худоро (мункир) буданд».

Ва ман рувонҳои занонеро дидам ки саршон бурида аз тан чудо буд ва забоншон бонг (бонгу фарйод) дошт. Ва пурсидам ки: «Ин рувонҳои кист?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Инҳо рувони у занҳоеанд ки ба гетӣ шевану гилагузорӣ кардаанд ва бар сару рушон заданд».

Ва сипас ман дидам рувони мардеро ки кашон ба суйи дузах меомаду пайваста мезадандаш. Ва пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони друванд мардест ки ба гетӣ сару руйи хеш ва дасту... дигар қисмҳои ғажди андоми хеш ба оби истодаи бузург ва хони равон бас шуста ва Хурдоду Мориспандон озурда».

Ва дидам рувони зане ки мегиристу пусту гушт аз пистони хеш меканду мехурд. Ва пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ кард ки рувон-ш чинин гирон подифрах барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занест ки кудаки хеш аз ниёзи гуруснагиро гирён хишт (гузошт)».

Ва дидам рувони марде ки тан андар деги руйин карда буд ва уро мепухтанд дар ҳоле ки пойи ростии у беруни он дег истода буд. Ва пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ кард?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардест ки ба зиндагонӣ-ш фосиқона бас ба сари у зани шуйманд мешуд ва тан уро базаҳқор (гунаҳгор) буд ва ба он пойи ростии хеш вағу (ғук, вағак) мор, мору каждум ва дигар храфсторон бас зада бечон карда ва кушта».

Ва ман дидам рувони у друвандон ки мехурданд ридаи хешро ва боз мехурданду мериданд. Ва ман пурсидам ки: «Ин рувони кихоанд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувонҳои у друвандонанд ки ба гетӣ ба зиндагии менуӣ бовар надоштанд ва ба дини Ҳурмузди додор носипос буданд, ба некии ба биҳишт ва бади ба дузах ва ба будани Растохезу Тани Пасин гумон (шубҳа) доштанд».

Ва ман дидам рувоне зане ки ба шонаи оҳанин бару пистони хеш медарид. Ва пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ кард ки рувони у чинин подифроҳи гирон барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занест ки ба гетӣ

аз шуйу солор фуругузори карда бад-иш бад буду бад медошт ва хештан ораста бо марди касон (шуйи мардум) шилехтагӣ карда».

Ва дидам рувони зане ки ба забони хеш ҳовани (?) гарм ҳаме (пайваста) мешт (мелесид) ва дасти хеш зери он брезон (ҳован) ҳаме сухт (месухт). Ва ман пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда ки рувони у гирон подифроҳ барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занест ки ба гетӣ дар шуйу солори хеш бедоду посухӣ (чангу чанчол) карда ва сағзабон буда ва нофармонбурдорӣ карда ва ба хохишу хости у ба худ наздик шудан нагузошта ва у хоста (чизу чора) аз шуйи дуздада ниҳонӣ андухта ва аз они худ карда».

Ва ман дидам рувони занеро ки гирёну бомон (гирйону нолон) меомаду мерафт ва уро ба сару ру жолаву жолабарфак мерехт ва зери пойи уро руди миси гудохта мерафт (равон буд) ва у худ сару руи хеш ба корд медарид. Ва ман пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда ки рувони у чинин подифроҳи гирон мебарид?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занест ки аз марди касон (шуйи мардум) нохешкориҳо (ғайриқонунӣ) обустан буда ва кудак табоҳ карда. Ва аз дарду подифроҳу гуйо (уро чинин менамойад ки) бонги он кудакро мешунавад. Ва у медаваду давон аст ва уро ин чунон гарон менамойад ки ту гуйӣ ба руйи миси тафта равтуо дорад. У пайваста бонги он кудак мешунавад ва руйи хеш ҳаме бо корд реш дорад ва кудакро ҳаме хоҳаду уро набинад. Ва у то дорашгирд ин подифроҳ бояд (ба) барад.

Ва дидам рувоне чанд ки то ба сина ба гилу гандагӣ уфтода буданд. Ва доси тез дар пойу дигар узви бадани у мешуд ва модари падари хеш мехонданд. Ва пурсидам ки ин рувонҳои кианд ва ишон чӣ гуноҳ кардаанд ки рувонҳои ишон чинин гирон подафроҳ бибаранд. Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувонҳои у друвандонанд ки ба гетӣ пидару модар зиён овардаанд ва афсусу омурзиш ба гетӣ аз ишон нахостаанд.

Ва ман дидам рувони зану мардеро ки забон ба берун кашон доштанд ва морон зафари (ҳалқ) ишонро ҷуйидан (хурдан) доштанд. Ва ман пурсидам ки: «Ин танҳо чӣ гуноҳ карда ва ин рувонҳои кианд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувонҳои онҳоеанд ки ба гетӣ туҳмат мекарданд ва якеро ба дигарӣ шур меандохтанд».

Ва ман рувони мардеро дидам ки дар торикии дузах овезон буд ва ба дасти хеш досе оҳани дошт ва у бару каши кеш мебуриду меҳе оҳанин ба чашм мезад. Ва ман пурсидам ки: «Ин рувон они кист ва у чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури

изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардест ки шахреро ба мийончигӣ (бахри додгустарӣ) дошт ва он чизе ки мебоист кардану фармудан на карду на фармуд. Ва сангу кабизу (?) паймонаи ких (хурд) дошт. Ва чилаву гузор аз дарвешону аз коривонигон (рахгузарон) намешунид».

Ва ман рувонҳои марду занеро дидам ки мардро ба биҳишт мекашиданду занро ба дузах. Ва чу зан баст ба мийону кустики (камарбанд) мард ҳар замон меафканду мегуфт ки: «Чун он замон ки (чун) бо зинда будем ҳар чизи неку буд аз они ҳардумон буд ва акнун инҳо туро ба биҳишт мекашанду маро ба дузах?» Он мард гуфт ки: «Ин аз он аст ки ман ҳамеша чизу хоста баҳри биҳон (хубон) нийоишмандону дарвишон андухтаам, ва додаамшон ва хумату ҳухту хваршт варзидаам. Ва йаздон йод кардаам ва девонро накуҳиш кардаам (бигзоштаам). Ва аз биҳдинон маздеснон бовар доштам. Ва ту аз биҳону дарвешону нийоишмандон ва корваннигон (рахгузарон) фуругузори карда ва ту йаздон никуҳидаву уздеспарастон (будпарастон) парастидӣ ва душмату душхваршт варзидӣ ва аз дини Аҳриману дивон бовар кардӣ».

Ва сипас у зан ба у мард гуфт ки: «Ба зиндагӣ-мон ҳаматани ту бар (тани) ман солору подшоҳ буд ва тану чоно рувони ман они ту буд ва хуришу (хурду хурок), дорой, сару либоси манро аз ту буд. Пас баҳри чӣ боре аз ту захму подифроҳ баҳри ин набурдам ва чиро биҳиву порсой наомухтӣ-м ки биҳиву порсой мекардам то сипос ҳамакнун чинин захму подифроҳ намебурдам?» Пасон он мард ба биҳишт шуд ва он зан ба дузах. Ва сипас он занро аз он пушаймониш дар дузах чуз торикиву гандагӣ бадбахтигӣ дигар, пазиро набуд. Ва он мард дар биҳишт мийони дигар аҳлавон аз наомузондану нагардонидани он зан ки дориши (моли) у буд ба шарм (шармгин) нишаст.

Ва ман рувонҳои занонро дидам ки дар ҳар ду чашмшон мехҳои чубин зада шуда буданд ва ба як по нигунсар буданд. Ва бас гаждуму мор, миру магас, кирму дигар храфстарон ба падфуз, бинӣ, гуш, куну чойи... ишон андар мешуданд дар меоманданд. Ва пурсидам ки ин рувонҳои он кианд ки чӣ гуноҳ кардаанд рувони ишон чинин гирон подафроҳ барад. Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувонҳои друванд занҳоианд ки ба гетӣ шу доштанду бо марде дигар мехуфтанд ва г...н меоданд, гоҳу бистари шу табоҳ меоданд ва тани шу меозурданд.

Ва ман рувонҳои занонро дидам ки нагунсор афканда (шуда) буданд ва аз тани ишон мисони сихи зуда (чайра) чизе оҳанин бо ҳар чойи у руста буд. Ва он чизҳоро ба тани ишон

мезаданду мекашиданд ва ба жарфнои чанди як ангушт тухми деу друҷон, гандагиву римани ба дахону бинишон мешуданд. Ва ман пурсидам ки: «Ишон чӣ гуноҳ кардаанд ки рувонҳошон чинин гирон подифрах баранд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занон аст ки ба гетӣ ба шу миҳрдуруҷӣ (паймоншиканӣ) карда ва аз шу дур будаанду хуш ҳаргиз набудаанд аз шу ва г...н наодоанд».

Ва ман рувони мардеро дидам ки наймури у бурида буд ва моронаш мечуйиданд (мехурданд) ва ба ҳар ду чашми у мору кирм мерид ва уро бар забон меҳе оҳанин руста буд. Ва ман пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда ки рувони у чинин гирон подифрах барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мардест ки кунмарз бас карда ва аз комҳоии бадро зани касон г...да ва ба чарбзабонии хеш зани касон фирефта аз шуй ҷудо карда».

Ва ман рувони занеро дидам ки даштони хеш мехурд. Ва пурсидам ки: «Ин зан чӣ гуноҳ карда ки рувони у чинин гирон подифрах барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занҳоанд ки ишон (вакти) даштон напарҳештаанд, обу оташ, Сипандармази замин, Ҳурдоду Амирдод меозурдаанд, бар осмону хуршеду моҳ менигаристаанд ва сутуру гусфанд ба (вакти) даштон (- и хеш) (?) меозурданд ва марди аҳлав риман (гажду чирк нигоҳ) медоштаанд».

Ва ман рувони занонеро дидам ки аз даҳ ангуштшон хуну рем (чирк) меомад ва мемишту мехурданд ва аз ҳар ду чашмоншон кирм омадан дошт. Ва ман пурсидам ки: «Ин рувонҳо кистанд ва ишон чӣ гуноҳ кардаанд ки рувонҳошон чинин гирон подифроҳ барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занонанд ки ишон (ба руи хеш) ранг ниҳодаанд ва муи касон ба пероиш доштаанд ва чашми йаздонии мардумон бастаанд».

Ва ман рувони касоне дидам ки ишон нигунсор ба пойе овезон буданд. Ва ман пурсидам ки: «Ин рувонҳо кистанд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувонҳо аз касонеанд ки ишон ба гетӣ сутуру гусфанд бас ба бедодиҳо зада ва куштаанд».

Ва ман рувонҳои дидам ки зери пойи говон афканда шуда буданд ба шох задандшон ва шикамшон дариданд ва устухоншон бишикастанд ва менолиданд. Ва (ман) пурсидам ки: «Ин мардумон кианд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у дурувандоненанд ки ба гетӣ сутуру гови варзаро

дахон баста ва ба гармӣ обшон надода ва гуруснаву тишна коршон дошта».

Ва рувони занонро дидам ки ба дастону дандони хеш пистони хеш мебурид ва сагон шикамиш мебариданду мехурданд ва (бо) ҳар ду пой бар (мис) руйи гарм меистод. Ва ман пурсидам ки: «Ин рувонҳо они кистанд ва чӣ гуноҳ кардаанд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занон аст ки ишон ба гетӣ ба ҳангоми даштон хуришу (хурду хурок) сохтанд ва пеши марди аҳлав бурданд ва хурдан фармуданд ва ҳамеша чодугарӣ мепурсиданд ва Спардармади замину марди аҳлав озурданд».

Сипас ман рувонҳо дидам ки пушту дасту пойи реш доштанд ва нигунсар овехта шуда буданд руйи (тафта) ва санги гирон ба пушташ меборид. Ва (ман) пурсидам ки: «Ишон кианд ва ишон чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друвандон аст ки ишонро ба гетӣ сутур буд ва кори сахт фармуд ва ба бедодиҳо (беинсофона) бориш карда ва хуришу серӣ надодӣ ва хору низораш медошт ва чун реш шуд аз кор бозаш надошт ва (бахри) дармониш набурд. Ва акнун у бойад подифраҳи гирон бибарад.

Сипас ман рувони зане дидам ки ба пистон куҳи оҳанин меканд ва кудаке аз он суйи куҳ мегиристу бонгш меомад ва кудак ба модар ва модар ба кудак намерасиданд. Пурсидам ки: «Ин чӣ гуноҳ карда ки рувони у чинин гирон подифроҳ барад. Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки ин рувони у друванд занест ки ба гетӣ на аз шуйи хеш ки аз дигар кас обустан буду гуфт ки: «Обустан набудам» ва кудаки хеш ноида.

Ва сипас рувони мардеро дидам ки ду чашмиш канда забониш бурида ба як пой дар дузах овехта шуда буд ва тани хешро бо шонаи руйини (биринҷӣ) дусара шона мезад ва мехе оҳанин ба сари у зада шуда буд. Ва ман пурсидам ки: «Ин кист ва чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мард аст ки ба гетӣ додвари (довар) друвандон буд ва пора меситонду додистонӣ дуруғ мекард».

Сипас рувони чанд (кас) дидам ки нигунсор дар дузах овехта шуда буданд ва хуну рем (чирк) ва мағзи мардумон ба даҳоншон андар мекарданд ва наздики бинишон меоварданд ва ҳамеша бонг дар меоварданд ки: «Мо паймонаи рост дорем!». Ва ман пурсидам ки: «Ин танҳо кианд ва чӣ гуноҳ кардаанд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони друванд мардонанд ки ба гетӣ чун чиз мефурухтанд ба мардумон сангу кабизу дигар паймонаҳои киху коста доштанд».

Ва сипас ман рувони зане дидам ки забони бурида ва чашми канда (дар оварда) дошт ва мору каждому кирм ва дигар храфсторон мағзи сари уро мехурданд ва гоҳу ногоҳ тани хеш ба дандон меканду гушти тани хеш мехойид (мехурд). Ва ман пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занест ки ба зиндагӣ-ш (як умри дирози хеш) руспӣ (шилихта) буд ва бас чодугариҳо карда ва бас базаҳкорӣ аз-иш рафта».

Ва сипас рувони занеро дидам ки забонаш сурх буд. Ва пурсидам ки: «Ин зан чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд зан аст ки ба гетӣ зувон-иш тез буд ва шуйу солори хеш бас озурда дошт ба забон».

Ва сипас рувони занеро дидам ки насои (гушти ҳароми) хеш мехурд. Ва ман пурсидам ки: «Ин зан чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ба гетӣ ниҳон аз шу гушти бисёр хурда ва ба дигар касон дода».

Ва сипас рувони занеро дидам ки пистони у сузонду буд ва шикамиш дарида ва рудаҳошро ба сагон дода буданд. Ва (ман) пурсидам ки: «Ин зан чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занест ки ба гетӣ захру руғани афсун кард(а) дошт ва ба мардумон барои хурдан меоддон». Ва сипас рувони зане дидам ки рувони у дар пусти оҳанин кунанд ва даҳони уро боз кунанд... ва уро боз ба танури гарм биниҳанд. Ва пурсидам ки: «Ин зан чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони друванд занест ки ба зиндагӣ-ш у хухем (хушодоб) фарзона мардро зан буд ва бо у душхему (бадхлоқ) базаҳкор мард паймонро бо шуйи хеш шикасту бо у бихуфт.

Ва сипас рувони занеро дидам ки море бузург ба тани (қад) у боло шуд ва ба даҳони у биомад. Ва пурсидам ки: «Ин тан чӣ гуноҳ карда ки рувони ӯ чинин гирон подифрах мебарад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд зан аст ки аз хведидоҳ (никоҳи бо хешованди наздик) саркашӣ карда».

Ва сипас рувони занеро дидам ки ба шонаи оҳанин тану руйи хеш шона мекард ва ба пистон-ш кӯҳи оҳанин меканд. Ва пурсидам ки: «Ин зан чӣ гуноҳ карда?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд зан аст ки ба гетӣ базаҳ (гуноҳ) карда ва аз хостпарастӣ (баднафсӣ?) -ро кудаки хеш шир (басерӣ) надода. Ҳамакнун бонг дорад ки: «Идар (ин чо) ман дар мекушам (мехоҳам) то ин куҳ биканам ва кудаки хеш шир бидиҳам». Ва акнун у то фрашгирд нахоҳад расид бад-у кудак».

Ва сипас рувони мардеро дидам ки нагунсар аз дарахте овехта шуда буд ва мемарзид (ба мастурбиция машғул буд) ва шусар ба даҳону гушу бинӣ-ш мерехтанд. Ва ман пурсидам ки ин тан чӣ гуноҳ карда ки рувонш чинин гирон подифроҳ барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мард аст ки ба гетӣ ба ҳамсар хиёнат мекард ва зани касон (мардум) мефирефту ба куҳу биёбон (бероҳа) мекард».

Ва сипас ман рувони у касон дидам ки дар дузах аз зориву низориро паҳлуи ҳам ва ташнаву гурусна ва аз гармову сарморо бонг мезаданд (доштанд). Ва храфстрон аз пушту пой ва дигар узви андомшон мебуриданд. Ва ман пурсидам ки: «Ишон чӣ гуноҳ карданд ки рувонҳошон чинин гирон подифроҳ мебаранд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд аст ки у ба гетӣ хуришу бистар (хурду хоб) аз хештан пардохт (дарег дошта) буд ва ба бихону арзандагонро низ намедод ва дар бахшидани чиз низ родӣ намекард ва тани хешу мардуми дар солориш (фармонш) бударо (омада) гуруснаву ташна ва бечома медошт ва ишон аз гармову сармо, гуруснагиву ташнагӣ ранҷ мебурданд. Акнун ҳамаи ишон мурдаанд ва ҳама чизу хостаи ишон (чинин одамон) ба дигарон монд. Ва акнун рувони ишон ин гирон подифроҳ баранд аз кирдори хеш.

Ва сипас ман рувони у касоне дидам ки морон мегазидшон ва забоншон мехурданд. Ва (ман) пурсидам ки: «Ишон чӣ гуноҳ карданд ки рувони ишон чинин гирон подифроҳ баранд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у дуруғон (нодурустгуёнанд) (?) ки ба гетӣ бас зуру (бад) дуруғу нодуруст гуфтаанд».

Ва сипас ман рувони мардеро дидам ки фарзанди хеш кушта мағзи у мехурд. Ва ман пурсидам ки ин тан чӣ гуноҳ кард ки рувон-ш чинин гирон подифроҳ барад? Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у додвари визиргар аст ки ба миёни визирхосторон вазири дуруғ карда ва ба хубчашмихову (назари нек) ростихо ба пешмолон (даъвогар) пасемолон (айбдоркунанда) нанигариста...

Ва сипас рувони онҳое дидам ки меҳе чубин бар чашмшон зада шуда буд. Ва ман пурсидам ки: «Ин зан чӣ гуноҳ кард ки рувони чинин гирон подифроҳ барад?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у душчашмон (бадчашмон) аст ки ба гетӣ некӣ аз мардумон дарег доштаанд.

Ва сипас ман рувони онҳое дидам ки нагунсор бар дузах меистоданд ва зер-шон дуду гармӣ ва забар-шон боди сард вазон буд. Ва ман пурсидам ки: «Ин танҳо чӣ гуноҳ карданд ки

рувоншон чинин гирон подифроҳ баранд». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони онҳоеанд ки ба гетӣ чову хона барои коривонигон (раҳгузарон) ва сипанчу (рубот) чойи тануру брезон (пухту паз) надода ва агар додаанд, музд азишон ситонда».

Ва сипас рувони у зан дидам ки ба дасти хеш пистони хеш бар тобаи гарм ниҳодан дошт ва ҳар замон ругардон мекард-ш. Ва пурсидам ки: «Ин чинин зан чӣ гуноҳ кард ки рувонш чинин гирон подифроҳ барад. Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки «ин рувони у занест ки кудаки хеш шир надода низору табоҳ (зору низор) карда, ба хотири фойда (бардоштан) шир ба кудаки касон дода».

Ва сипас рувони зане дидам ки куҳе ба пистон меканду ташнаву гурусна ҳаме буд. Ва пурсидам ки: «Ин зан чӣ гуноҳ кард?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд занест ки кудаки хеш шир надод ва гуруснаву ташна хиштиш ва худ(аш) баҳри бар овардани коми оз ва шавқи ҳамхобагиرو або марди бегона шуда».

Ва сипас рувони мардеро дидам ки забонаш бурида буд ва ба муй мекашандиш ва (ба сару руйиш) насо (саргин) меафшонанд ва ба кабизш (?) мепаймоянд. Ва ман пурсидам ки: «ин мард чӣ гуноҳ карда ки рувонш чинин подифроҳ барад?». Суруши аҳлав ва Озури изад гуфт: «Ин рувони у друванд мардест ки ба гетӣ тухм (тухмӣ) ситаду (гирифт) гуфт ки: «Хоҳам афшонд (корид)»-у наафшонд ва хурду Сипандармази заминро дуруғ гуфт». Ва сипас рувони марду занеро дидам ки забоншон бурида буд. Ва ман пурсидам ки: «Ин танҳо чӣ гуноҳ кардаанд ки рувоншон чинин гирон подифроҳ барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд зану марде мебошад ки чун зинда буданд (ба зиндагишон) дуруғу ғайрирост бас гуфтанд ва рувонҳои хеш дуруғу гардонда».

Ва сипас рувони заневу мардеро дидам ки мериданду мехурданд. Ва пурсидам ки тани ишон чӣ гуноҳ кард ки рувоншон чинин гирон подифроҳ барад?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друванд мард ва зан аст ки ба гетӣ насо (лоша) (хайвонҳо) гунаҳгорона хурда ва бабраки обӣ дар об кушта ва дигар домҳои Хурмузд задаву кушта».

Ва дигар рувонҳои друванд мардону занонро дар дузах низ дидам дар дузахи сахмгин, бимгин, решгину пурзарари бас дардовари торик ки захму подифроҳи гуна-гуна мебурданд.

Ва сипас ман рувонҳое дидам ки ба забон мехҳои халонда доштанд ва дар дузах нигунсор фуру мешуданд ва девон бо

шонаи оҳанин ҳама тани ишонро меканданд. Ва ман пурсидам ки: «Ин рувонҳо они кианд ва уҳо чӣ гуноҳ карда ки рувонишон чинин гирон подифроҳ баранд?» Суруши аҳлав ва Озури изад гуфтанд ки: «Ин рувони у друвандон аст ки ишон ба гетӣ ба сарвароншон (хундҳошон) нофармонбурдор буданд ва дар сипоҳу гунди худошон душман буданд. Акнун идар чинин гирон дарду захму подифроҳ бояд бибаранд».

Ва сипас ман Ганнок Менуги пурмарги геҳон барҳамзани душдинро дидам ки дар дузахи друвандон афсусу рийорӣ нужханд: «Чиро нони Ҳурмузд меҳурдеду кори ман мекардед ва чиро андешаи додори хеш накардед ва ба коми ман кор кардед?» Сипас чинин як афсусгариҳо (пужханд) ба друвандон мекард.

Пас Суруши аҳлав ва Озури изад он дасти ман гирифтанду аз он ҷойи торики сахмгини бимгин фароз биоварданд ба он сари рушноиву анҷумани Ҳурмузду Мориспандон бибурданд. Чун ман хостам намоз бибарам, Ҳурмузд пеши ман буд осон (некбахт). У гуфт ки: «Дуруст (хуш) омадӣ, ту ай аҳлав Ардави-рози пайамбари маздеснон, бишав ба (у) ҳастии астуманд, чун дидиву донистӣ ростихо (рост) ба гетигиён бигу чи ман ки Ҳурмуздам, бо ишонам. Ҳар кас ки дурусту рост мегуяд ман мешиносам ва медонам. Бигу (ин чизхоро) ба доноён». Чун (вакте ки) Ҳурмузд бад ин сон мегуфт ман шигифт бимондам чи (танҳо) рушноиро дидам ва танро надидам ва бонг шунидам ва донистам ки ин Ҳурмузд аст. Ва додор Ҳурмузд афзунтарин аз минуиён бигуфт: «Ту Ардавироз ба маздеснони гетӣ бигу ки «Роҳи аҳлавон ва роҳи парйуткешон як аст ва он дигар роҳҳо роҳ нест(анд) ва он як роҳро бигиред он роҳи аҳлавро ва на ба фарухӣ, на ба тангӣ на ба (хотири) ҳич роҳи дигаразиш нагардед. Ва ҳумату ҳухту ҳваршт биварзед. Ва бад-он дин розӣ бошед ки Зартушти Сипитам аз манаш пазируфта ва Виштосп дар гетӣ (геҳон) раво-ш карда».

Ва доди дурусту ҳақро (пос) бидоред ва аз (доди) ноҳақ бипарҳезед. Ва аз ин ҳамчинин оғаҳ бошед ки хок хоҳад гашт гову аспу зару сим ва тани мардумон. Ва он як ҳич наомезад бо хок ки дар гетӣ аҳлавро ситояд ва қору кирфа кунад. Дуруст, ай Арда Вираф, ба диҳи (айнан: ободӣ) хеш бишав, чи ҳар (кори) покиву подйориҳе ки шумо аз худ хувайдо мекунед ва пос медоред (риоя мекунед) ва чизе ки тибқи қонун пос медоред (риоя мекунед), пок *йоздахру* йазишн варзед, ҳамаро ман медонам (пеши ман ошкор аст).

Ва чун он сухан(?) шунидам, ба Ҳурмузди Додор жарфтар
намоз (сачда) кардам. Сипас Суруши Аҳлав пирузмандона ва
далерона маро бистар бибурд.

Пируз бод фарри (шухрати) дини биҳи маздеснон! Идун
бод, идунтар бод! Бу дуруду шодиҳо ва осудагӣ ба фарҷом
бирасид.

ЗАНДИ ВАҲУМАН ЙАСН¹

Ба хушнудии додори Хурмузд ба афзунӣ, афзунидор, ду-рахшандаи фараҳманд ва Амшоспандон! Офарини вижа бар дини беҳӣ, маздояснон! Тандурустӣ дерзивашиву² ободонӣ ўро бод, ки ин барояш навишта мешавад!

Дар нахустин

(1) Чунон ки аз сутудгар пайдост, Зартушт аз Хурмузд анўшагӣ³ хост.

(2) Пас Хурмузди хирад ҳаруяспи огохро ба Зартушт намуд.

(3) У буни⁴ дарахте бад-он бидид, ки чаҳор шоха бад-он буд: яке заррин, яке симин, яке пўлодин ва яке аз оҳанолуда.

(4) Пас ў пиндошт, ки (инро) ба хоб дид.

(5) Чун Зартушт аз хоб бедор шуд, гуфт, ки: «Худой менуён ва гетиён ба ман намуд, ки буни дарахте дидам, ки чаҳор шоха бад-он буд».

(6) Хурмузд ба Спитомон Зартушт гуфт, ки: «Он дарахти якбун, ки ту дидӣ, он гетӣ аст, ки ман, Хурмузд офаридам.

(7) Он чаҳор шоха чаҳор ҳангоме аст, ки мерасад.

(8) Он заррин он аст, ки ману ту гуфтугӯи динӣ кунем ва Гуштоспшоҳ дин пазирад ва колбади девон бишканад ва девон аз ошкорӣ ба дур шуда, дар равиши ниҳонӣ⁵ бошанд.

(9) Он симин худовандии шоҳ Ардашеркай⁶ аст».

(10) Ва он пўлодин худовандии анўшаравон Хусрави писари Кувод⁷.

(11) Ва он аз оҳани олуда (ҳангоми) фармонравоии бедодонаи девони жўлидамўй аз тухмаи хашм⁸ аст, чун даҳумин сад соли ту ба сар равад, эй Спитомон Зартушт!»

Дар дувум

(1) Ба Занд Ваҳуманяси, Хурдоҷаси ва Оштоҷаси пайдост, ки як бор гучиста⁹ Маздак, писари Бомдод, душмани дин пайдо омад, то мардумонро душмани дини Яздон кунад.

(2) Он анӯшаравон Хусрав писари Кувод, Хусрав писари Мовиндод, Нӯшопухар писари Доз Хурмузд, дастури Озарпозагон, Озари Франбағи ростгӯ ва Озарбоз, Озармеҳр ва Бахтофаридро¹⁰ ба пеш хост.

(3) Ӯ аз эшон паймон хост, ки: «Ин ясиҳоро ниҳон мадоред; ва чуз ба бастағони худи Занд маёмӯзед».

(4) Эшон ба Хусрав паймон карданд.

Дар севум

(1) Ба Занд Ваҳуманяси пайдост, ки Зартушт дигар бор аз Хурмузд анӯшагӣ хост.

(2) Ӯ гуфт: «Додоро! Миёни офаридағони ту ман парҳезкоргар ва коргартарам, агар чун дарахти Чавидбеш¹¹, Гукиптшо¹², Йушти Фриён¹³ ва Чаҳрумиён¹⁴ писари Гуштосп, «маро анӯша кунӣ, агар маро чун эшон анӯша кунӣ, мардумон ба дини ту беҳтар биграванд (чун меандешанд, ки:) он пешвои дин чун дини беҳии вежаи¹⁵ маздоҷаснон аз Хурмузд пазируфт, анӯша бибошад» ва низ он мардумон ба дини ту беҳтар гараванд.

(3) Хурмузд бад-ӯ гуфт: «Эй Спитомон Зартушт! Агар туро анӯша кунам, пас Турбротруш Карап¹⁶ анӯша бошад; ва чун Турбротруш Карап анӯша бошад, растохез ва тани пасин кардан нашояд».

(4) Зартуштро дар андеша душвор намуд.

(5) Хурмузд ба хиради ҳаруяспи огоҳ донист, ки Спитомон Зартушти ашу¹⁷ чӣ андешид.

(6) Ӯ дасти Зартуштро фароз гирифт; ӯ, Хурмузди менуи афзунӣ, додори ашуи чаҳони астумандон¹⁸, хиради ҳаруяспи огоҳро ба сони об бар дасти Зартушт кард, ӯ (Хурмузд) гуфт, ки: «Фароз хӯр».

(7) Ва Зартушт онро фароз хӯрд, аз он хиради ҳаруяспи огоҳ ба Зартушт андар омехт.

(8) Ҳафт шабонарӯз Зартушт дар хиради Хурмузд буд.

(9) Пас Зартушт мардумон ва гӯспандонро ба ҳафт кишвари замин бидид, (ки ҳар якро чанд то мӯй ба пушту сар ба кучо доранд).

(10) Ү дору дарахт бидид (ки чӣ гуна бошад), ки урварон¹⁹ чанд реша бар Спандормаз замин доранд (ки чӣ гуна рустаанд ё ба якдигар омехта мебошанд).

(11) Дар ҳафтумин шабонарӯз ӯ хиради ҳаруяспи огохро аз Зартушт бозситонид.

(12) Зартушт пиндошт, ки: «(инро) ба хоби хуше, ки Хурмузд дод, дидам ва аз хоб бедор нашудаам».

(13) Ү ҳар ду дастро бурд ва ба тани хеш молид (ва андешид), ки: «дерзамоне аст хоб ҳастам ва аз ин хоби хуше, ки Хурмузд дод, бедор нашудаам».

(14) Хурмузд ба Спитомон Зартушт гуфт, ки: «ба хоби хуше, ки Хурмузд дод, чӣ дидӣ?»

(15) Зартушт гуфт, ки эй Хурмузди менуиафзунӣ! Додори ҷаҳони астумандон! Марди комравое²⁰ бо бача хоста дидам, ки ба тани бадном ва равони гуруснаву низор ва ба дӯзах буд; хушоянд нанамуд.

(16) Дарвеше бечиз ва бечора дидам, ки равонаш фарбех ва ба биҳишт буд, маро хушоянд намуд.

(17) Марди тавонгаре бефарзанд дидам, маро барозанда нанамуд.

(18) Марди шикастае бо фарзанди бисёр дидам, маро барозанда намуд.²¹

(19) Дарахте дидам, ки ҳафт шоха бад-он буд: Яке заррин, яке симин, яке руин, яке биринчин, яке арзизин, яке пӯлодин ва яке аз оҳани олуда.

(20) Хурмузд гуфт, ки эй Спитомон Зартушт! Инро аз пеш гӯям.

(21) Дарахти якбун, ки ту дидӣ, он гетӣ аст, ки мани Хурмузд офаридам.

(22) Он ҳафт шоха, ки ту дидӣ, он ҳафт хангоме аст, ки хоҳад расид.

(23) Ва он заррин худовандии Гуштоспшоҳ²² аст, ки ману ту дар бораи дин бо ҳам гуфтугӯ кунем, Гуштоспшоҳ дин бипазирад ва колбади девон бишканад ва девон аз ошкорӣ ба дур шуда, дар ниҳони равише бимонанд ва Аҳриман, девон ва зоду рӯдашон боз ба тирагӣ ва торикии дӯзах ронда шаванд ва парҳези обу оташ ва растанихо ва Спандормаз замин пайдо бишавад.

(24) Он симин худовандии Ардашеркай аст, ки ба ҳамин писари Сипандод хонда шавад²³, ки девонро аз мардумон ҷудо кунад, ҳамаи ҷаҳонро бипирояд ва динро раво кунад.

(25) Он руин худовандии Ардашер²⁴, ороянда ва перояндаи ҷаҳон ва он Шопухаршоҳ²⁵ бошад, ки ҷаҳонро, ки ман, Хурмузд офаридам, оroyад ва растагории басомони ҷаҳон раво кунад ва беҳӣ падидор бишавад ва Озарбоди пирӯзбахт, перостори дини рост бо рӯй омода шуда, барои ин дин бо ҷудороҳон пайкор намояд ва боз онро ба ростӣ оварад.²⁶

(26) Он биринчин худовандии Вилошшоҳи²⁷ ашконӣ аст, ки ҷудороҳоне, ки бошанд, аз ҷаҳон бибарад ва онро Аквон писари Гирикарсиёки²⁸ друнад²⁹ аз ҷудодинон роҳ табоҳ кунад ва аз ҷаҳон нобин ва нопаддо шавад.

(27) Он арзизин худовандии Баҳроми Гӯршоҳ³⁰ аст, ки менуи ромишро³¹ бино ва ошкор кунад ва Аҳриман бо ҷодувон боз ба тирагӣ ва торикии дӯзах ронда шаванд.

(28) Он пӯлодин худовандии Хусрав писари Куводшоҳ³² аст, ки гучаста Маздак, писари Бомдод, душмани динро, ки бо ҷудороҳон бошанд, аз ин дин боздорад.

(29) Он аз оҳан олуда фармонравоии бедодонаи девони жӯлидамӯй³³ аз тухмаи хашм бошанд, эй Спитомон Зартушт! Ҳазораи ту ба сар ояд, чун даҳумин сад соли ту ба поён расад, эй Спитомон Зартушт!

Дар панҷум

(1) Зартушт аз Хурмузд пурсид, ки эй Хурмузд, менуи афзунӣ! Додори Ашуи ҷаҳони астумандон! Оё дар он ҳангоми саҳт парҳезкорон ва диндороне ҳастанд, ки кистӣ ба миён дошта бошанд ва оини динро бо шоҳаи барсам³⁴ ба ҷой оваранд ва дини хветудис³⁵ ба дудмони эшон раво бошад?»

(2) Хурмузд ба Спитомон Зартушт гуфт, ки беҳтарин мард он бошад, ки дар он ҳангоми саҳт кистӣ ба миён дорад ва оини дин ба барсам ба ҷо оварад, гарчи монанди худованде Гуштоспшоҳ набошад.

(3) Касе ки дар он ҳангоми саҳт «итҳо озизмида»³⁶ ва «ашим ваҳу»³⁷ бигӯяд ва ёд кунад, монанди касе аст, ки дар худовандии Гуштоспшоҳ «дувоздраҳ хумист»³⁸-ро ба зуҳар³⁹ анҷом меодааст.

(4) Ва касе ки оини парастииро ба ҷо биёварад ва суруди Готҳоро бихонад,⁴⁰ монанди ин аст, ки ӯ дар худовандии Гуштоспшоҳ оини воч⁴¹ ва суруди Готҳоро баргузорда бошад.

(5) Ашутарин (мард) он бошад, ки ба дини маздояснон бошад, дини «хветудис» ба дудмони ӯ равад.

(6) Ҳурмузд гуфт: Эй Спитомон Зартушт! Дар ин нӯҳ ҳазор соле, ки ман Ҳурмузд додам, мардум андар он хангоми сахт сахмгинтар бошанд.

(7) Чи дар худованде бад Аздидахок⁴² ва Афросиёби туронӣ мардум дар он хангоми сахт беҳтар мезистанд ва бештар мезистанд ва эшонро ранчи душманӣ аз Аҳриман ва девон камтар бувад.

(8) Чи дар он худовандӣ бад-эшон дар Эроншаҳр панҷ деҳ вайрон набуд, чунон ки ҳазораи ту сар биравад, эй Спитомон Зартушт!

(9) Чи ҳамаи деҳҳои Эрон ба суми асби эшон канда шавад; дирафши эшон то ба Пазишхоргар⁴³ бирасад; бо фармонравоии ситамгарона ҷойгоҳи динро аз он ҷо бибаранд ва тохту този эшон аз он ҷо хоҳад расид.

(10) Эй Спитомон Зартушт! Инро аз пеш гӯям.

(11) Аз ҳистон⁴⁴ дар парастии он кас эдун бартар бошад, (ки язиши Ҳурмузд бештар кунад). Ҳурмузд аз ашуй ба ҳама чиз огоҳ аст (Ҳурмузд, ки аз ашуй огоҳ аст, музд ва подоши кори нек ва карбаро ҳар он ҷӣ ҳаст бидиҳад) ва ман (анҷуманони) нар ва модаро мепарастам (амшоспандон, ки низ нар ва ё низ мода бошанд, беҳтар ҳастанд).

Анҷом.

*Фарҷом ёфт ба хушнудӣ ва шодӣ ва ромиш! Ба коми Яздон бод! Чушин бод! Низ чунинтар бод!*⁴⁵

АЙЙОТКОРИ ЧОМОСПІ

(1) Гуштоспшоҳ пурсид, ки: ин дини авижа чанд сол раво бошад ва пас аз он чӣ ҳангом ва замона расад?

(2) Чомоспи Битахш гуфташ, ки ин дин ҳазор сол раво бошад. Пас аз он мардумоне, ки андар он ҳангом бошанд, ҳама ба меҳрдуруҷӣ² истанд; бо якдигар кину рашк ва дурӯғ кунанд ва ба он чам³ Эроншаҳро ба тозиён биспоранд ва тозиён ҳар рӯз нерӯмандтар шаванд ва шаҳр шаҳро фаро гиранд.

(3) Мардум ба аворунӣ⁴ ва дурӯғ гарданд ва ҳар он чӣ гӯянд ва кунанд, ба суди худашон бошад; аз эшон равиши фарорун⁵ озурда шавад.

(4) Ба бедодӣ ба ин Эроншаҳр ва дахбадон бори гарон расад; ва омори⁶ заррину симин ва низ бисе ганҷ ва хоста анбоз кунанд.

(5) Ва ҳама нобин ва нопаддо шавад ва бисе ганҷу хостаи шойгон низ ба даст ва подшоҳӣ (дар ихтиёри) душманон расад.

(6) Ва марги безамона⁷ андар эронӣён гумезанд⁸, чунон ки эронӣ аз ноэронӣ пайдо набошад; Он эронӣ боз ноэронӣ бошад.

(7) Ва ба он ҳангоми бад тавонгаронро аз дарвешон фархундатар доранд ва дарвешон худ фархунда набошанд. Ва озодагону бузургон ба зиндагии бемаза расанд, эшонро марг чунон хуш намояд, ки падару модарро аз дидори фарзанд ва модарро ба қобини духтар бошад.

(8) Ва духтаре, ки зоида, ба баҳо бифрӯшанд ва писар падару модарро занад ва андар зиндагӣ қадхудоиро аз эшон чудо кунад (бигирад) ва бародари кехтар бародари меҳтарро занад ва хоста азаш⁹ бистонад ва барои ба даст овардани хоста зӯру дурӯғ гӯяд ва зан шӯи хешро ба марг арзон бидиҳад.¹⁰

(9) Ва мардумони номарди¹¹ нопаддо ба пайдоӣ расанд ва зӯру гувоҳии норост ва дурӯғ фарох шавад.

(10) Шаб бо якдигар нон ва май хӯранд ва ба дӯстӣ раванд ва рӯзи дигар ба чони якдигар чора созанд ва бад андешанд.

(11) Ва андар он ҳангоми бад онро ки фарзанд нест, фаррух доранд ва онро ки фарзанд аст, ба чашм хор доранд. Ва бисёре мардум ба уздаҳакӣ¹² ва бегонагиву сахтӣ расанд.

(12) Ва андар вайа¹³ ошуфтагӣ ва боди сарду боди гарм вазад ва урварон кам бибошад ва замин аз бар бишавад.

(13) Ва буми газандак¹⁴ бисёр бибошад ва бисе вайронӣ бикунанд ва борон беҳангом борад ва он ки борад, бесуд борида бошад ва абр бар осмон гардад.

(14) Ва дабирро аз навиштан бад ояд ва ҳар кас аз гуфту гуфтори навишта ва паймон боз истад.¹⁵

(15) Ва ҳар кас, ки ўро андак беҳӣ¹⁶ аст, зиндагиаш бемазатар ва бадтар бошад; ва кулбаи нокарда¹⁷хона бошад.

(16) Саворӣ пиёда ва пиёда савор бошад. Бандагон ба роҳи озодагон раванд, ҳарчанд озодагӣ ба танашон меҳмон набошад.¹⁸

(17) Ва мардумон бештар ба фусӯсгарӣ¹⁹ ва аворункунишӣ²⁰ гарданд ва мазаи ростро надонанд. Меҳр ва дӯшорами²¹ эшон ба диҳӣ²² бошад.

(18) Мардumi барно зуд пир шаванд ва ҳар кас аз кирдори бади худ шод бошад, барӯмандаш²³ доранд.

(19) Ва шаҳр-шаҳр ва деҳ-деҳ ва русто-русто бо якдигар кухшиш²⁴ ва корзор кунанд ва аз якдигар чиз бистонанд.

(20) Ва сутург варзад²⁵ ва марди ситамгарро ба некӣ доранд ва фарзона ва мардumi беҳдинро дев доранд. Ва касе низ чунон ки бояд ба коми хеш нарасад.

(21) Ва мардуме, ки бад-он хангоми бад зоянд, аз оҳан рӯйсахтгар бошанд. Гарчи аз хуну гӯшт бошанд, ҳамон гуна аз санг сахтгар бошанд.

(22-23) Ва фусӯсу тамасхур пироя бошад; ҳар кас бо Аҳриман бегона аст, ба хушии ӯ расад. Ва меҳру дуруҷӣ ва гуноҳ, ки андар он хангом кунанд; тез ва зуд даст ба посух бирасанд, чун обе, ки ба дарё битозад.

(24) Ва оташони Эроншаҳр ба анҷом ва фусурдагӣ расанд; ва ҳиру хоста²⁶ ба дасти анэронӣ²⁷ ва каффор расад ва ҳама бедин бибошанд.

(25) Ва хостаи бисёр гирд кунанд ва онро нахӯранд ва ҳама ба дасти сардорони бесуд²⁸ расад.

(26) Ва ҳар кас коре кунад, кирдори ўро ба дигаре напосандад. Ва сахтӣ ва аноияи²⁹ эшон аз он бирасад, ки зиндагӣ бемаза шавад ва ба марг паноҳ баранд.

(27) Пас, андар замини Хуросон марди хурд ва нопадое³⁰ бо бисёр мардум, асб ва сарнайзаи тез бархезад ва шаҳр ба чирагӣ ба подшоҳии хеш дароварад.

(28) Худ миёни подшоҳӣ нобин ва нопадо бошад.

(29) Подшоҳӣ ҳама аз эронийн бишавад ва ба ноэронийн расад; бисёре кешу дод ва гаравиш бошад ва узидани³¹ якдигарро карафа доранд ва мардумкешӣ хор бошад.

(30) Туро ин низ гӯям, ки: андар он гоҳ бошад, ки Худованди пирузмандӣ андар замини Урум бисёр шаҳр ва базе

шаҳристон гирад ва бас хоста ба овор³² аз замини Урум биёварад.

(31) Пас он Худованди пирӯзманд бимирад ва аз он фарози фарзандони ӯ ба худовандӣ нишинанд.

(32) Ва шаҳр ба чирагӣ поянд ва басо ситамгариву бедодӣ мардуми Эроншаҳр кунанд ва басо хирси (мол) ҳамагон ба дасти эшон расад. Ва пас низ ба афсурдагӣ ва нобудӣ расанд.

(33) Ва андар он хангоми бад меҳру озарм³³ набошад, эшонро меҳтар аз кехтар ва кехтар аз меҳтар пайдо набошад. Ва ононро ҳампуштагӣ³⁴ набошад.

(34) Туро низ ин гӯям, ки: авӣ беҳтар, ки аз модар назояд ё чун зояд, бимирад ва ин анд³⁵ бад ва друшакро³⁶ ба сари рафтани хазораи зартуштон набинад.

(35) Ва набинад он корзори бузурге, ки бояд бишавад, онанд хунрезӣ, ки андар он хангом бояд будан ва мардумӣ дар баробар намомонанд.

(36) Эшон тозиён бо урумиён ва туркон андар гумезанд ва кишварро бивишфанд.³⁷

(37) Ва пас Спандормаз ба Хурмузд бонг кунад, ки: «Ман ин бад ва аноияро натолам, ман зеру забар шавам ва ин мардумро зеру забар кунам - обу оташро мардум биёзоранд, аз бас муст³⁸ ва бедодӣ эшон бад-он кунанд».

(38) Ва пас меҳр (Сурӯшмеҳр) ва хашм бо ҳам бипад-кафанд.³⁹ Андар он пад кафтан дуруче, ки Ватингон хонанд, ба худовандии Ҷам баста шуд ва ба худовандии Бюросп аз банд бираст.

(39) Бюросп бо он дуруч ҳам парса дошт ва он дуручро кор ин буд, ки бар чурдоён⁴⁰ мекоҳид ва агар он дуруч набудӣ, хар кас чарибе бикуштӣ, 400 чариб бигрифтӣ.

(40) Дар соли 396 меҳр (Сурӯшмеҳр) он дуруч бизанад ва пас ҳар ки чарибе ба корд 400 андар анбор кунад. Ва андар он хангом Спандормаз даҳон боз кунад, басо гавҳар ва айушуст⁴¹ ба пайдой овард.

(41) Пас аз ҷониби Нимрӯз марде бархезад, ки худовандӣ⁴² хоҳад ва сипоҳи гванд⁴³ ороста дорад ва шаҳрҳо ба чирагӣ гирад ва басо хунрезӣ кунад, то кор ба коми хеш бибошад.

(42) Ва пас афдам аз дасти душманон ба Зобулистон гурезад ва ба он сӯй шавад ва аз он ҷо сипоҳи роста бозгардад ва аз он фарози мардуми Эроншаҳр ба ноумедии гарон расад ва меҳтару кехтар ба чорахоҳӣ расанд ва паноҳи ҷони хеш нигаранд.

(43) Ва пас аз он аз наздикии бори⁴⁴ дарё Пазишхоргар марде меҳри эзадро бубинад ва меҳри эзад бaсе рози ниҳон ба он мард гӯяд.

(44) Пайғом ба Пазишхоргаршоҳ фириcтад, ки: «Ин худованде кару кӯр чаро дорӣ? Ва ту низ худовандӣ чунон кун, чунонки падарон ва ниёкони ту ва шумо карданд».

(45) Ба он мард гӯяд, ки: «Ман ин худовандиро чӣ гуна шоям кардан, ки маро он сипоҳи гванд ва ганчу сипаҳ сардор нест, чунон ки падарон ва ниёкони маро буд?»

(46) Он пайғомбар⁴⁵ гӯяд, ки: «Биёвар,⁴⁶ то туро ганчу хоста аз падарон ва ниёкони ту беш супорам». Ёро аз ганчи бузурги Афросиёб бештар намояд.

(47) Чун ганч ба даст овард, сипоҳи гванди Зобул орояд ва ба душманон шавад.

(48) Ва чун душманонро огоҳӣ расад, турку тозӣ ва урумӣ ба ҳам оянд, ки: «Пазишхоргаршоҳро гирем ва он ганч ва хоста аз он мард бистонем!»

(49) Ва пас он мард чун он огоҳӣ шунуд, бо бас сипоҳи Зобул ба миёни Эроншаҳр ояд ва бо он мардумон ба он дашт, чунон ки ту Гуштосп бо хийунони сапед⁴⁷ ба сапедарзӯр⁴⁸ кардӣ, бо Пазишхоргаршоҳ кӯшиш⁴⁹ ва корзор фароз кунад.

(50) Ва ба нерӯи Яздон Эроншаҳр фарраи каён ва фарраи дини маздояснон ва фарраи Пазишхоргар ва Меҳру Сурӯшу Рашну Обону Озарон ва оташони корзори авир (бисёр) шефтагӣ кунанд ва аз эшон беҳтар оянд, аз душманон чандон бикӯшанд, ки мара⁵⁰ натавон гирифт.

(51) Ва пас Сурӯш ва нерӯсанг Пишутан писари шуморо ба фармони додор Хурмузд аз Кенгдизи Каён биянгезанд.

(52) Ва биравад писари шумо Пишутан бо 150 ҳовушт,⁵¹ ки эшон падмузони⁵² сапеду сиёҳ ва дасти (фараи) ман ба ди-рафш то ба порс, он ҷое ки оташ ва обон нишастаанд, (барқароранд). Он ҷо яшт кунанд.

(53) Чун яшт сар биравад, зуҳар ба об резанд ва он оташро зуҳар диҳанд ва друвандон ва девиснонро чунон ба ӯ сикҳанд,⁵³ чунон ки ба зимистони сард барги дарахтон бихушқад.

(54) Ва ҳангоми гург бишавад ва ҳангоми меш андар ояд. Ва хушидари зартуштиён ба намудории дин падид оянд ва аноия ва друшак сар ояд ва ромишу шодиву хуррамӣ бибошад.⁵⁴

АЙЙОТКОРИ ЗАРИРОН¹

[1] Инро Аййоткори Зарирон хонанд ва он вақте навишта шуда ки Виштоспшоҳ або пурону биродарону воспуҳракону ҳамҳарзони (барушнон) он дини вижаи Маздеснон аз Ахурмузд пазируфт.

[2] Ва пасон ба Арҷоспи хийунон азд (хабар) омада (мерасад) ки Виштоспшоҳ або пурону биродарону воспуҳракону (шоҳзодагон) ҳамҳарзони хвеш он дини вижаи Маздеснон аз Ахурмузд пазируфт.

[3] Бад- ишон гарон (душворӣ) буд.

[4] Ва аз [ҷониби] ишон Видрафши чодуву Номхости Ҳазорон або ду бевар (20 ҳазор) сипоҳи гузида ба сафорат ба Ироншаҳр фиристода шуд.

[5] Ва пас Ҷомоси сардори пенишиникон (вазирон?) ба даруни [коҳ] андар шуд ва ба Виштоспшоҳ гуфт, ки аз [ҷониби] Арҷоспи Хийунон-хватоӣ 2 фиристода омад[а], ки дар шаҳри хийунон аз ишон хубчиҳртар [зебочиҳратар] кас нест.

[6] Яке Видравши чодусту ва он дигар-ш Номхости Ҳазорон або 2 бевар сипоҳи гузида омадаанд ва фравартак (нома) дар даст доранду мегӯяд, ки моро ба пеши (хузури) Виштоспшоҳ биҳилед.

[7] Виштоспшоҳ гуфт ки пеши ман биҳилед-шон.

[8] Ва ишон андар шуданду ба Виштоспшоҳ намоз бурданду у фравартакро [бад-у] бидоданд.

[9] Парохими маҳисти (бузургтарин) дабирон бар пой истоду (рост истода) фравартакро ба [овози] буланд бархонд.

[10] Ва бар фравартак (нома) идун (чунин) навишта буд ки «Ман шунидам, ки шумо бузургон ин дини вижаи Маздеснон аз Уҳрмузд (Ҳурмузд) пазируфтаед...ва агар онро пасон ҳам боз медоред, шояд ба мо зиёни гирону (гирон зиёну) душворӣ бирасад».

[11] «Агар шумо бузургон тасмим бигиред, ки ин дини вижа меҳиледу (мегузореду) боз бо мо ҳамкеш мешавед, худоии (фармонфармои) шуморо бипарастем (иътироф бикунем) ва ба шумо сол ба сол зару сими бештар бидиҳем ва бас аспи неку (хубу) ва гоҳе (тахти?) шаҳрдорӣ».

[12] «Ва агар шумо ин дини вижа намеҳилед (намегузоред) ва бо мо ҳамкеш намебувед, бар сари шумо хучум (овард) биоварем, ҳамаро сарбасар вайрон бикунему бисӯзем ва аз шаҳру (кишвари) вардаки (?)шумо ҳарчӣ аст дупой бигирем ва бандагиву душворӣ бифармоем».

[13] Ва Виштоспшоҳ чун он сухан шунид, бад хорӣ-ш (душворӣ-ш) омад.

[14] Пасон он таҳам сипоҳбади так (диловар) Зарир чун дид, ки Виштоспшоҳ нийодак (ҳафсон?) буд, назди шоҳ бирафт (?).

[15] Ва ӯ ба Виштоспшоҳ гуфт, ки «Агар шумо, бузург сахед (розӣ бошед, биписандед), ман ин фравартакро фармоям посух бидиханд?»

[16] Виштоспшоҳ фармон дод то ба фравартак посух кунад.

[17] Ва он таҳм сипоҳбади так Зарир фармуд посухи фравартакро ин тавр карданд, ки «Аз Виштоспшоҳ Ирондахӯбад ба Арҷосии Хийуноншоҳ друд».

[18] Нухуст ин ки мо ин дини вижаро боз (дигар) набиҳилем (набигзорем) ва бо шумо боз (дигар) ҳамкеш набувем ва мо ин дини вижаи аз Оҳармазд (Хурмузд) пазруфтаре набиҳилем ва дигар мо ануш(ак) бувем.

[19] Он чо ба Ҳуштоспи Развар ва Мурви Зартуштон, ки на кӯхи буланд ва на вари (ғори) жарф доранд – ҳомунест ки пиёдаву савора ҳар тараф давида битавона(н)д.

[20] Он чо шумо аз он чо биёед ва мо аз идар (ин чо) биёем ва шумо моро бибинед ва мо шуморо бибинем.

[21] Ва ба шумо бинамоем (нишон бидихем) ки чӣ гуна дев аз дасти Ӯаздон кушта бишавад».

[22] Апароҳими миҳтарин аз дабирон бар фравартак муҳр бигзошт ва Видрафши чодуви Номхости Ҳазорон фравартак пазируфтанд ва ба Виштоспшоҳ намоз бурданду бирафтанд.

[23] Ва пасон Виштоспшоҳ ба Зарири бародараш фармон дод, ки ба (хотири) Ӯалон Бағон андар кӯхе буланд бифармой то оташ кунанд (афрузонанд)».

[24] «Шахро азд бикун (огоҳ бикун, хабар бидех), ки ба ҷуз марди муғе, ки оташи Баҳоромро бичӯяд (маросими парастии Оташи Баҳромро ба чо меорад) ва ба ӯ йазд (қурбонӣ) меорад хич марде аз 10-сола то 80-сола ба хонаи худ намонад».

[25] Идун (ҳамин тавр) кунед, ки моҳи дигар (ҳама) ба дари Виштоспшоҳ биёнд ва ҳар ки агар намеояд, мефармоям то ба дораш бикашанд».

[26] Пас ҳама мардумро аз мунодиён азд (огоҳӣ) омад ва ба дари Виштоспшоҳ омаданд ва сипоҳ(е) оростанду табл заданд ва ной (духул) навохтанд ва «каждум» [гуфта] бонг карданд.

[27] Онҳо корвон карданд (оростанд) пилбон бо пил барафту шутурбон-бо шутур, марди вартиндор (гардунакаш) бо картинаш бирафт.

[28] Бас бисёр буд авзоли ҷангии (силоҳи) сипоҳиён, тирдонҳои пуртир ва бас зиреҳи рушан (чилодор, пурчило) ва бас зиреҳи чаҳоркард.

[29] Ва карвони Ироншаҳр идун буд, ки бонгиш ба осмон бирафту пояш ба дӯзах расид.

[30] Ба роҳе, ки [сипоҳи ирониён] гузашт, дигар касногузар гашт, аз обе ки гузашт, то як моҳ дигар он обро хӯрдан имконнопазир бишуд.

[31] То панҷоҳ рӯз рушанӣ гашт, мурғон нишеман (лона) намедиданд, ба буши аспону буландии куҳҳо найза нишонданд, аз гарду дуд шабро аз рӯз шинохтан намешуд.

[32] Пас(он) Виштоспшоҳ ба Зарири биродараш фармон (би)дод ки «хайма бизан то ирониён низ ҳама хайма бизананд ва мо бидонем ки шаб аст ай рӯз».

[33] Пас Зарир аз вартин (гардуна) берун омаду хайма бизад ва ирониён низ ҳама хайма заданд ва гарду дуд бинишасту ситорагону моҳ ба осмон пайдо гаштанд.

[34] Пас 300 ресмону меҳи оҳанин заданду ба ҳар кудомаш 300 ресмон бастанд ва ба ҳар 300 ресмону меҳ 300 диروي зарин овехтанд.

[35] Пас Виштоспшоҳ ба кайгоҳ (тахти шоҳӣ, кай) бинишасту Ҷопоспи битахшро ба пеши [худ] бихонду гуфташ, ки «Ман медонам, ки ту Ҷомоспи [марди] доно, невак, (бо ниванди рушан) ва шносак (фарҳишта, ҳамаро шикосанда?)».

[36] Инро низ медонӣ, ки чун (агар) даҳ рӯз борон [пайдарпай, мутассил] меборад, чанд сиришк (қатра) ба замин мерасаду чанд сиришк болои сиришки дигар.

[37] Инро низ медонӣ, ки чун (агар) гиёҳҳо мешукуфанд, гули кудоми он рӯз бишукуфад, кудомаш шаб, гули кудомаш фардо.

[38] Инро низ медонӣ, ки кадом абр борон меорад кудомаш борон надорад.

[39] Инро низ медонӣ, ки фардо рӯз чӣ хоҳад буд дар он разми Виштоспшоҳ бар зиди Ажидахок-аз писарону буродарони ман, ки кайи Виштоспшоҳам кӣ мезияд кӣ мемирад?

[40] Ҷомоспи битахш (ҳаким) гуфт, ки «кошки ман аз модар зойида намешудам ай зода мешудам пеш аз сар омадани рӯзгорам (?) бимурдам ай мурге мебудам, ки ба дарё меуфтадам,

ай шумои гиromӣ ин пурсиш аз ман намекурсидед ва чун курсидед, ман хоҳише дигар надорам ҷуз рост гуфтан.

[41] Шумои бузург (гиromӣ), агар мехоҳед ба сухани хеш равон баред (бибахшед) фарри Хурмузду дини Маздеснон ва чони Зарери биродаратон савганд хуред(...) ки маро намезанед ва намекушед... то ман бигӯям, ки дар разми Виштоспон чӣ хоҳад буд».

[42] Пас Виштоспшоҳ гуфт, ки «ба фарри Хурмузду дини Зартушт ва чони Зарири биродар савганд мехӯрам, ки туро намезанам, намекушам ва низ туро намеозорам».

[43] Пас Ҷомоспи битахш (ҳаким) гуфт, ки «агар шумои бузург бихоҳед (бифармоед), ин сипоҳи бузурги Ироншаҳр аз иқоматгоҳи подшоҳ ба масофаи парвози тир бифармоед дуртар ҷой гузинад».

[44] Пас Виштоспшоҳ бифармуд ки сипоҳи бузурги ирониён ба масофаи парвози тир дуртар ҷойгузин шуд.

[45] Пас Ҷомоспи битахш гуфт, ки «бихтар будӣ, агар ӯ аз модар зода намешуд ва аз модар агар ҳам зода мешуд, бад- ин рӯз намерасид».

[46] Фардо руз чун пайкор мекунанд тағ бар тағ ва гуроз бар гуроз (гурд) бас модарон беписар мемонад, бас писарон - бепадар ва бас бародар - бебародар ва бас зани шӯдор - бешӯ мемонад.

[47] Пас бораки (асп) хийунон дар миёни корзор бо шиҳаи буланд сувори хешро мекобад ва намеёбад.

[48] Хушбахт он бувад (Бихтар ин аст ки набинӣ) ки чӣ тавр Вадрафши Ҷоду биёяду ба разм биёмезад ва гуноҳ кунад ва он таҳам сипаҳбади Зарир – биродарат бикушад ва он бораки сиёҳи оҳанинаш бибарад.

[49] Ӯ Номхости Ҳазорон биёяду ба разм даромезаду (разм биёвараду) гуноҳ (содир) кунад ва он Подхусрави артавии маздеснони (маздопарастӣ) бародари туро бикушад ва бораки ӯ бибарад ва боз он Номхости Ҳазоронро».

[50] Чун Виштоспшоҳ ин сухан шунид аз парононгос (тахт) ба замин уфтод.

[51] Ва ба дасти чапаш корд ва ба дасти росташ шамшер гирифт то Ҷопоспро бикушад ва гуфташ, ки «Ай шумхабар, дуруст ҳич намегӯӣ, чи туро модар ҷоду буд падарам – дручон».

[52] Агар ту инро то савганд хурдани ман ба фарри Хурмузди Бағу дини мазденону чони Зарири бародар мегуфтӣ, туро бо ин шамшери дутеғу корд сар бурида будам ва ба замин афганда».

[53] Пас Чомосп гуфт ки «агар шумои бузург биписандед, аз ин хок бархезед боз ба кайгос (тахти) худ би- нишинед чӣ моро боистӣ ин суханҳо намегуфтам».

[54] Виштоспшоҳ бар нахост ва нанигарист...

[55] Пас он таҳам сипоҳбади тағ Зарир бишуду (биомаду) гуфт, ки «агар шумои бузург писандед, аз ин хок бархезед боз бар кайгос (тахт) бар нишинед, чи ман фардо ба корзор биравам ва аз лашкари хийунон 15 бевар (15 000) бикушам».

[56] Вишоспшоҳ бар нахост боз нанигарист...

[57] Пасон Потхусрави артавии маздопараст (маздеснон) гуфт, ки «агар шумои бузург писандед, пас аз хок (замин) бархезад ва боз ба кайгос (тахт) бар нишинед, чи ман фардо руз ба корзор бишавам ва бо сипоҳиёни хеш 14 бевар хийунонро бикушам».

[58] Виштоспшоҳ бор нахост боз нанигарист...

[59] Пасон Фрашварди писари Виштоспшоҳ бишуду (биёмаду) гуфт ки «агар шумои бузург писандед, аз хок бархезед ва боз ба кайгос (тахт) бар нишинед, чи ман рӯзи фардо (ба корзор) бишаваму бо симоҳи хеш 130 бевар хийуниро бикушам».

[60] Виштоспшоҳ бар нахост ва боз нанигарист.

[61] Пас он яли так Сипандадод бишуду (биёмад) гуфт, ки «агар шумои бузург писандед, пас аз хок бархезед боз ба кайгос (тахт) бар нишинед, чи ман рӯзи фардо (ба корзор) бишавам ба фарри Хурмузди Бағу (Бузургу) дини Маздеснон ва чони шумо Бағ (Бузург) савганд мехӯрам, ки аз он разм хийуниро ҳич зинда набиҳилам (раҳо намекунам).

[62] Пас Виштоспшоҳ бархосту боз ба кайгос (тахт) (бар) нишаст ва Чомоспи битахшо пешу худ хонду гуфт, ки «шумо ба ин чӣ мегӯед?

[63] Чи ман дизе руйин бифармоям кардам (сохтан) ва диждарбандҳои (дарвозаҳои) онро симин бифармоям кардан (сохтан), ҳама писарону буродарону воспуҳракон (шоҳзодагон, озодагон) андар он диз бифармоям андохтан то он чо бибошанд ва аз дасти душманон бираҳанд».

[64] Чомоспи битахш гуфт, ки «агар диже руйин бифармоӣ кардан ва диждарбандҳои онро симин бифармоӣ кардан ва бар онҳо писарон бародарону воспуҳракон ва худ ту шахриёри хучиста Виштоспшоҳ тӯӣ он нишастан бифармоӣ, пас чӣ тавр душманро боздоштан аз даромадан ба шахр метавонӣ?

[65] Кӣ метавонанд? Агар он таҳам сипаҳбади так Зарири бародари ту ки ба корзор нашаваду 15 бевар хийунонро накушад, ӯ Потхусрави артавии маздеснон ки ба овардгоҳ нашаваду 14

бевар хийунро бикӯшад ва он Фрашоварди пури ту ки ба размгоҳ нашавад ва 13 бевар хийунро накушад?

[66] Виштоспшоҳ гуфт (пурсид) ки «чанд тан акнун аз хийунон меояд... ва аз ишон чанд бимирад ва чанд [ба]кишвара-ш] бигардад?»

[67] Чомоспи битахш (ҳаким) гуфт ки «аз 13 бевар (сездах раҳ даҳ ҳазор) хийун ки бори нахуст меояд, зинда касе бар нагардад ба кишваршон ба чуз аз Арҷосии Хийунонхудой...

[68] Ва [дар ниҳояти кор] ӯро низ Спиндадод бигирад (дастгир) бикӯнаду дасту пойӯ гӯши ӯ бибурад ва чашмаш ба оташ бисӯзонад ва ба ҳаре думбурида барнишонад-ш ва ба шаҳраш бифиристад ва бад-ӯ чунин бигӯяд: «Бираву бигӯ, ки чӣ дидӣ аз дасти Спиндадоди йал?»».

[69] Ва пас ӯ Кай Ваштоспшоҳ бигуфт, ки «Агар ҳама писарону бародарон ва шохзодагони мани Кай Виштоспшоҳ ва [...биро дарону шохзодагони] Хутос, ки хоҳару зан бувад ки аз писар то духтар 30 [нафар] зода, ҳама бимиранд, пас биёед ин дини вижаи Ахурмузд напазирем».

[70] Пас Виштоспшоҳ ба сари куҳ нишаст ва ӯро дувоздах дувоздах бевар (даҳ ҳазор) лашкар буд ва Арҷоспи Хайунонхвадой [низ] ба сари куҳе нишаст ва уро дувоздах дувоздах бевар лашкар буд.

[71] Ва ӯ таҳм сипоҳбади так Зарир чунон корзорро оғоз кард, ки тӯ гуй оташ дар найистон уфтоду. боде вазон онро кумак кард ва шамшер аз ниём кашиду ба як бор 10 хийунро бикӯшт ва 11-и дигарро бо хиш бикӯшт ва чун гуруснаву ташна бишуд, хуни хийунон бидиду шод бишуд.

[72] Ва пас Арҷоспи хийунонхвадой аз сари куҳ нигоҳ кард ва гуфт ки аз миёни шумо хийунон кист ки бо Зарир бичангад ва у таҳам сипаҳбади Зарири такро бикӯшад то Зарситуни духтари хеш ба занӣ-ш бидихам ки дар ҳамоди (саросари) шаҳри Хийунон аз ӯ зеботар зане нест.

[73] Ва ӯро ба ҳама шаҳри (кишвари) хийунон ҳаким кунам чи агар то шаб Зарир зинда бошад, аз мо хийунон ҳич касе зинда боз наояд.

[74] Пас он Видафиш чоду ба по бар хесту гуфт, ки «маро инҳо зин созед то ман биравам».

[75] Ва аси зин барош карданд ва Видрафши чоду бар нишаст (бар асп) ва жупини сеҳрнок ки девон бар дӯзах ба хишм сохта буданд, ва бо захри мор андуда буданд...ба даст гирифтӯ

ба разм даромад ва дид, ки Зарир чун (чунон) таг (диловарӣ) кунад, ки ба пешаш фароз рафтани наёрист.

[76] Ва ӯ ниҳонӣ аз паси Зарир фароз расид ва ӯро аз зер бо камарбанд ва аз боло бо кустак бизад ва ба дили ӯ шамшер бигузоронд ва ӯро ба замин бийафканд ва пас парриши [тирҳои] камонҳо фуру нишонда шуд ва ҳам бонги таг мардум (мардуми диловар) баромад...

[77] Пас Виштоспшоҳ аз сари кӯҳ нигоҳ карду гуфт, ки ба пиндори ман Зарири сипаҳбади Ирон кушта шуд чи дигар акнун на парриши [тири] камонҳо асту на бонги таг мардуми (мардони диловар).

[78] Аз шумо Ирониён кист ки кини Зарирон хоҳад то ба ӯ он Ҳумоӣ духти худам ба заниш бидиҳам ки дар ҳама шаҳри (кишвар) Ирон ҷоне аз ӯ хубчеҳра (зеботар) нест.

[79] Ва кушкӣ Зариру сипаҳбадии Ирон ба ӯ бидиҳамаш?

[80] Касе ҳич аз ягон посух надод ба ҷуз он пури Зарири кӯдаки ҳафтсола. Ӯ ҳамано фароз ба по истоду гуфт ки маро асп зин кунед то ман ба сари размгоҳи Ирониён бишавам (то ман виспуҳри (мирзон) Виштосипонро бибинам) ва он таҳм Зарири (сипаҳбадро) падарамро, зинда аст ай мурда чун аст (хабараш), - пеши шумо бузург биёварам.

[81] Пас Виштоспшоҳ гуфташ ки «Марав ту ки ханӯз нобурноӣ ва дар разм ҳолиё парҳезро надонӣ ва ангушти ту ханӯз ба тир намечаспад(?)».

[82] Туро агар хийуниё як мекушад чунонки Зарирро кушта пасон ҷор мезанад ки «ман Зарири сипаҳбади Ирониёнро куштам ва ҳам писари ӯ Бастварро».

[83] Пас Биствар ба сардори охур ба ниҳон гуфт ки «Виштосп фармон дод ки он асперо ки Зарир дар куҷо савор мешуд, ба Баствар бидиҳад».

[84] У ба сардори охур фармуд то асп зин кунанд ва Биствар бар он нишаст ва асп фароз гузошт ва душманон фаровон бикушт (ва ниҳоят) то бад-он ҷое расид ки мурдаи таг (диловар) падараш он ҷо буд.

[85] Ӯ дар замон напойиду гуфт: «Ало, падари ҷонам, авзунат (хушбахтӣ?) кӣ бибурд? Ало ай Варози падар, хуни ту ки бирехт? Ало, он бораки чун мурғи паррони ту кӣ бибурд?».

[85] «Ту ҳаме (хоҳиш) доштӣ ки бо хийунон корзор кунӣ ки акнун худатро афкандаанд?»

[86] Ва акнун мӯӣи ту ҳама парешон аст ва риши ту ошуфта аз бод ва тани вижаӣ (зебоӣ) ту зери суми аспон ва хок ба гиребони ту нишаста. Ва ҳамакнун ҷӣ кунам ки аз асп фуромадан натавонам то сарат дар кинорам бигирам ҳок аз

гарданат (сару рюаш) бийафшоам чи ман бар асп дигар сабук (осон) бар ништастан натавонам?

[87] Накунад ки хийунон бирасанду маро бикושанд ва дигарбора лоф бизананд ки мо Зарири сипаҳбади Иронро бикуштем ҳамчинин Баствари писари ўро.

[88] Пас Баствар асп биронду душманонро куштан гирифт то назди Виштоспшоҳ бирасид ва бигуфт ки ман бирафтам ва дидам ки Ирониҳо хуб разм мекунанд [ва ҳам озодагони дарбор] ?

[89] Ва ман мурда дидам тах(а)м сипаҳбади Зарирон такпадари хеш ва агар шумои Бағ (Бузург) мехоҳед, маро бихилед то назди падар(ам) биравам ва кине ў бихоҳам (бистонам).

[90] Пас Чомоспи битахш гуфт, ки бихил то ин ридак (чавон) разм биёварад то худро хушбахт бигардонад.

[91] Пас Виштоспи фармуд то аспро зин кунанд [барояш].

[92] Ва Виштоспшоҳ бар тахти худ бар нишаст, аз тирдони хеш тире баркашид бад-ў доду офаринаш бикард ва бигуфташ ки «акнун тир аз ман ба парвоз бошад ба ҳар кас(?), ба ҳар разм пардозии ту пирузгарат бувад то ту номвор бувӣ човидон ва душманон мурда бодо човидона».

[93] «Ва акнун ки ту мехоҳӣ аспу дирафш дошта бошӣ ва сари сипоҳи Ирон фармонфармои бикунӣ човидона, бошараф бош човидона(?)»

[94] Пас Баствар аспи худро [ба ихтиёриш] фароз хилид (гузошт) ва ба душман чунон кушишу корзор кард ки Зарири сипоҳбади Ирон кардӣ.

[95] Пас Арҷоспи хийунонхудоӣ аз сари куҳ нигоҳ карду гуфт, ки «Он аспи кадом так (диловар) аст, ки гурдвор асп дорад, гурдвор зин (зену афзор) дорад ва корзор чунон кунад, ки Зарири сипоҳбади Ирон кардӣ?»

[96] ...У аз тухмаи Ваштоспон аст ва кини Зарир хоҳад...

[97] [Шоҳи Хийунон гуфт:] «Кист аз шумо касе, ки баравад ва бо он ридак бичаҳад ва ўро бикӯшад то ман ба ў Бихистони духтари хеш ба занӣ-ш бидиҳам, ки дар ҳама (саросари) шаҳри Хийунон аз ў хубчиҳритар зан нест?»

[98] «Ва ўро дар [саросари] ин шаҳри (кишвар мамлақати) Хайунон битахшаш (фармонфарморо-ш) кунам, чи агар ин ридак то ба шаб зинда мемонад ва он лаҳза дур нест ки ҳамаи Хийунон зинда касе фароз нахоҳад монд».

[99] Пас Видрафши чоду пеши пойи ў уфтод ва гуфташ: «Бар ман асп зин кунед то ман биравам».

[100] Ва аспи оҳанин (симин)-суми Зарир барои ў зин карданду Видрафши чоду бар ў барнишаст ва ў жупине, ки дар дӯзах ба дасти девон сохта шуда буду бо заҳру гуноҳои андуда

шуда буд, ба даст гирифт ва суйи овардгоҳ (размгоҳ) шитофт ва чун дид ки Бисатвар чи гуна корзор кунад пеш омадан найёристу ниҳон аз пасаш наздик бишуд...

[101] Баствар [ба ӯ] нигоҳ кард ва гуфт(аш), ки «Ай друванди чоду, фуруд ба пеши ман биё, ки ман бар зин хуб нишастаам ва борак (асп) ҳам хуб меронам ва тир дар картир (тирдон) дорам, агар ҳам дур андохта наметавонам, биё то чони ширинатро-чунонки ту чони ширини падари ман сипоҳбади таҳм Зарирро дар биовардӣ аз ту дур бикунам»

[102] Ва чун Видрафши чоду густохона (часурана) чой (назди) Баствар бирафт, он бораки (асп) сиёҳи симинсуми Зарир чун бонги Баствар бишнуфт попархам (чаҳорпой) бар замин истоду 999 бонг дар дод (кард).

[103] Ва Видрафш жупине андохт ва Баствар ба даст онро пазируфт (гирифт).

[104] Ва равони Зарир бонг кард, ки «Байафкан аз даст он жипинрову аз кантири (тирдон) хеш тире биситон (бигир) ва посухи он друвандро бидех».

[105] Ва Баствар фароз (жупин) аз даст бийандохт ва тире аз кантири (тирдон) хеш баркашид ва ба дили Видрафш заду ӯро ба замин афканд.

[106] Ва... (?) ва ӯ (?) саки (сипар) пурмарвориду заринкӯби Зарири Браҳман биситонд ва бар бораки Зарир нишаст ва аспи хеш фароз ба даст (гирифт) пазируфт ва бас душман кушта-кушта ба чое расид ки Гиромиккарт писари Ҷомосп дирафши пирӯзӣ ба дандон дошти ва ба ду даст корзор кардӣ.

[107] Гиромиккард ва он сипоҳи бузург чун Бастварро диданд ҳам сарбасар [ба ҳам] барои Зарир гиристанду (гирйиданду) гуфтанд, ки «Чаро ту омадӣ, ай ридак, [ҳануз] ангушт ба тири тир хаста натавонӣ, парҳез (эҳтиёт) аз размон надонӣ?»

[108] «Накунод худо, ки хийунон биёянду туро бикунанд ва ном бибаранд (номдор шаванд), ки Зарири сипоҳбади Иронро куштаанд ва Баствари писари ӯро»

[109] Пас Баствар гуфт, ки «То ба пирузӣ ту бибар, ай Гиромиккарди пури Ҷомосп, ин дарафши пирӯзиро, чи агар ман зинда ба пеши Виштоспшоҳ мерасам (бирасам), ба ӯ ман мегӯям ки чӣ гунна ту таквор (диловарони) корзор кардӣ».

[110] Пас Баствар асп фароз хилид ва душман (он) бикуншт ва то ба чое расид, ки он йали тахт Спиндадод (Исфандиёр) корзор кардӣ

[111] Спиндадод чун Бастварро дид, он сипоҳи бузурги Ирон ба Баствар биҳишту (бигузошт) ба сари кӯҳе бирафт ва 12

бевар сипохӣ аз сари куҳ биронду ба даст афканд то ба ихтиёри Гиромиккард бисупорад.

Ва Гиромик кард ҳар чи тавонист бидушт ва ба сӯйи Баствар сипухт.

[112] Ва дар андак замон аз хийунон касе зинда намонд ба ҷуз як худӣ Арҷоспи хайунон-худой.

[113] Ва ӯ Спиндадоди йал гирифтӯ дастеву поеву гӯше аз ӯ бурид ва чашмаш бо оташ сӯзонду бар хари думбуридае [баршинонду] боз ба шаҳраш фиристод.

[114] Ва гуфташ, ки «Бираву бигӯ, ки чӣ дидӣ аз даст мани йали Спиндадод чи хийунон аз кучо медонанд, ки дар рузи фарвардин чӣ гузошта дар разми Виштоспон бар [зидди] Ажи Даҳок».

АНДАРЗНОМАҲО

АНДАРЗИ ДОНОЁН БА МАЗДОПАРАСТОН¹

Ба номи Яздон

1. Гӯш фароз доред, ба бартарӣ мардумоне, ки маздопарастии кишваред, бишнавед он гуфтори доно, ки андарзи неки Ҳурмузду амаҳраспандон (аст).

2. Ба хангоми бомдод бархезед, (эй) мардумони миранда! Аз (рӯи) оин дасту рӯй ба пешоби гӯсфандон шӯед ва ба оби пок шӯед ва аз рӯи оин чомаи пок пӯшед ва ба неранги² дини масдиснон кушти³ бандед ба пиндору гуфтору кирдори нек. (Аз рӯи) пиндор ба равон қору кирдори нек қунед ва парастори кирдори нек бошед.

3. Имрӯз, ки чаҳониён (ин чаҳонро) раҳо қунанд, то Ҳурмузд Худо зиндагии гетӣ аз миён барад, пеш аз он, ки Астивдод фаро расад ва Вои⁴ бад бар қолбад нишинад ва аз табоҳии қолбад ҳушу зақоват ва бӯю қону тан аз қолбад қудо қунад ва қолбади моро палид бекор қунад, тол (он гоҳ ки) Сушиянс ва тани пасин ҳушу зақовату бӯю қон ва тану қолбади мардумон яке бо диғар наомезад.

4. Пас қолбади мардумон ҳамон қун дарахтест, ки қоранд, бирӯяд ва афзоюду рушд қунад, шикананду буранд ва барчинанду бар оташ ниҳанд ва оташ сӯзонаду ҳазм қунад ва боди ардой⁵ дар қаҳон афшонад, пас қуз он ки бикосшт ё бидид, надонад, ки ҳештан буд ё на.

5. Пас аз мардумон дар қаҳон он қолотар, ки қар афзунии дороиро бо қору кирдори нек андӯзад.

6. Бо ҳешовандону дӯстону мардумони ғайр паймон машиканед, барои нақоду пайванди ҳеш (туҳми) зишти паймоншиқаниро ба пиндори бад, гуфтори бад ва кирдори бад мақоред.

7. [Бинобар Авесто]: «Андешаи нек андешад, гуфтори нек гӯяд, кирдори нек варзад...».

8. Чи ағар [қасе] нек андешад ба пиндор ва нек гӯяд ба гуфтор ва нек варзад ба кирдор, равони ҳешро ба бехтарин зиндагӣ супорад: ба пиндори нек, гуфтори нек ва кирдори нек.

9. Қун ки рӯҳи покро пиндор нек, гуфтор нек ва кирдор нек аст. Дини гоҳони (готой), дини поки беҳи маздиснонро пеша некхӯй ва равии парҳезқорист.

10. [Бинобар Авесто]: «Андешаи бад андешад, гуфтори бад гӯяд, кирдори бад варзад...».

11. Чи агар (касе) бад андешад ба пиндор, бад гӯяд ба гуфтор ва бад кунад ба кирдор, равони хешро ба бадтарин зиндагӣ супорад: ба пиндори бад, гуфтори бад ва кирдори бад.

12. Чунки менуи бадро (Аҳриманро) пиндор бад, гуфтор бад ва кирдор бад аст. Дин ҷодуӣ ва пеша бединӣ ва равиш фирефторист.

13-14. Ба умеди кори некӣ бузург гуноҳ макунад. Ба ҷавонӣ густох мабошед, (эй) мардумони маргманд, чи бисёр қасон ба барноӣ аз ҷаҳон даргузаштанд ва несту нопаёдо шуданд. Буданд (қасоне ки) то дер замон зистанд, аммо ба фарҷом низ бояд дар гузаштан ва несту нопаёдо шудан.

15. Аммо акнун ин кунам, ки чизи он дунявӣ дер замон бояд бипояд ва вайрон нашавад.

16. [Аз] тан биандеш, ки кори гетӣ бигзарад, он қолбади гиромиву нозук ба ҷойгоҳи фаромӯшон баранд, он ҷо ниҳанд ва ёд нақунанд (ва) рӯз ба рӯз фаромӯштару аз ёд рафта бувад. Бувад, ки пайкор қунанд ва номи муқаддас наситоянд. Ман, ки равон ҳастам ва ситоишро сазовор, аз ту, [эй] тан, мустаманду гиламанд бошам.

17. Дорам андарзе аз доноён,

Аз гуфти пешиниён.

Ба шумо бигузoram,

Ба ростӣ андар ҷаҳон,

Агар ин аз ман пазиред,

Бувад суди ду ҷаҳон.

18. Ба гетӣ густох мабед,⁶

Бас орзу андар ҷаҳон.

Чӣ гетӣ ба қас наҳиштанд,⁷

На кӯшқу (на) хону мон.

Шодӣ ба дил чӣ хандед,

Ва чӣ нозед гетиён.

19. Мардумоне чанд дидам,

Бас [орзу?] андар ҷаҳон.

Худоёне чанд дидам,

Меҳ сардорӣ бар мардумон.

Эшон ба беш пиндорҳо,

Бирафтанд андар ҷаҳон.

Эшон бераҳ шуданд,

Бо дард рафтанд, бе сомон.

20. Ҳар ки ҷунин дид, ҷаро

Дил бандад андар чаҳон?
Надоред гетӣ ба сипанҷ,
Ва [на] тан ба осон⁸

Ва кирдори нек ба кор доред, чунки фардо он ҷой бояд
шудан, ба (пеши) довари рост. Шоду дарозумр ва фарруху
росткирдор ва пирӯзгару комгор (бошед).

Анҷомид ба дуруду шодӣ ва ромии.

АНДАРЗИ ХУСРАВИ КАВОДОН¹

Ба номи Яздон, ба фоли нек.

1. Эдун гӯянд, ки Анӯшаравон Хусрави Каводон ба хангоми марг, пеш аз он ки чон аз тан чудо шуд, ба андарз ба чаҳониён гуфт, ки чун ин чон аз тани ман чудо шуд, ин тахти ман бардоред ва ба дахма бареду ба дахма ниҳед ва ба сари чаҳониён бонг кунед, ки мардумон аз гуноҳ кардан парҳезед ва ба накӯкорӣ кӯшед ва моли гетӣ хор доред, ки ин он аст, ки дирӯз ин тан буд, ки ин мардум ба се гом наздиктар бад-он буданд ва (он) ба ҳар гоҳу замон росткирдорӣ ва моли гетӣ биафзуд, ки имрӯз баҳри нопокии хеш ҳар ки даст ба рон ниҳад, ба баршнум² бояд шустан, вагарна ба парастии Яздону гуфтугӯи некон нагузоранд. Дирӯз шукӯҳи шоҳиро даст ба касе надод, ки имрӯз баҳри нопокиаш ба рон наниҳад.

2. (Эй) мардумони чаҳон, некбахт бошед! Биравед амал кунед ба пиндори рости кори барзгарӣ. Ба кори чаҳониён кӯшо ва хушёр бошед.

3. Оину паймон ба кор доред ва дар қору додситонӣ бузургманишу рости бо ростон ҳамсухан бошед.

4. Андарзгӯёни (барои) равонро андарзшунав (бошед). Ба андоза қору паймон кунед.

5. Ба баҳраи хеш қонеъ бошед ва баҳраи дигар қасон марабод.

6. Дар баҳшиш ба дарвешон нофармониву сарсаҳтӣ макунад. Бингаред, ки чӣ гуна ночор бишавед. Шоҳиву дорой биравад, моли бекарону ишқу ошиқиву дарवेशӣ бигзарад.

7. Ин ҷо зиндагӣ андак, он ҷой роҳ дур ва душмани шигифту довари росткирдор, кирдори нек ба вом наёбанд ва дуруду пора қору накунад ва барои тану равон напазиранд, магар қасе ки қору нек беш қарда бошад. (Ҷуз ин) аз фарози пули Чинвод гузаштан натавон. Он ҷой довароне (ҳастанд) росткирдор чун Мехру Рашн.

8. Аз некон бош, то биҳиштӣ бошӣ.

9. Афсӯс макун, то фараҳманд бошӣ, чӣ некиву бадкирдорӣ ба ҳар гоҳу ба ҳар қас шояд будан.

10. Гетӣ ба сипанҷ дору тан ба осоиш, некӣ ба кирдор дору гуноҳ ба ранҷ [дур кун] ва менуро ба кирдори хеш (ба даст ор).

11. Ин низ гуфта шуда, ки ҳар кас бояд бидонад, ки аз кучо омадаам ва чаро ин чоям ва боз ба кучо бояд равам ва аз ман чӣ хоҳанд.

12. Ва ман ин донам, ки аз пеши Худо Ҳурмузд омадаам ва барои сутӯҳ кардани (деви) дурӯғ ин чоям ва боз ба пеши Худо Ҳурмузд бояд равам. Аз ман росткорӣ хоҳанд ва вазифаи доноён омӯзиши хирад ва пиростани хӯ (аст).

13. Ҷовидон бод равони шоханшоҳ Хусрави Каводон, ки ин андарз кард ва ин фармон дод. Чунин бод.

Анҷомид ба дуруду шодӣ.

ХУСРАВИ КАВОДОН ВА РЕДАК¹

1. Эрон Виноради Қубодии Редагӣ Воспухар ном даст ба сина пеши шоҳаншоҳ истод.
2. Бисёр ситоиш ва дуо кард.
3. Гуфт, ки шоҳаншоҳи анӯша ва ҷовидон худованди ҳафт кишвар ва команҷом бошад.
4. Ниюшидан фармоид: Дудаеро, ки ман азаш будам, ба шукронаи ниёкони некӯи шумо ҳама номвар ва тавонгар (ва) комраво буданд.
5. Ононро хоста ба (ҳадди) зарурати хеш буд.
6. Маро он падар ба кудакӣ даргузашт ва модар(е)- ро, ки ман писараш будам, ба ҷуз ман дигар писар набуд.
7. Аз баҳри эшон ман тавассути васии падар, бо сарвате хангуфт, ба хӯриши гуна-гуна ва ҷомаи хоб ҷобук (ва) некӯ ниғаҳдорӣ шудам.
8. Ба хангом ба мадраса фиристода шудам ва ба фарханг омӯхтан саҳт шитофтам.
9. Яшт ва Ҳодохт ва Бугонясн ва Вандидодро хирбадона хифз кардам (ва) ҷой-ҷой ниюшидани Зандро оғоз кардам.
10. Маро дабирӣ он гуна аст, ки хубнавис ва тундनावис, борикдониш, комгорангушт ва фарзонасухан ҳастам.
11. Маро саворӣ ва камонварӣ он гуна аст, ки фаррух ёбад ба доштани он дигареро, ки аз баробари сари асб ман андар тавон гузаштан.
12. Маро найзаварӣ он гуна аст, ки бадбахт бояд ба доштани он саворро, ки бо асб ва найза ва шамшер ба разм ва ҳамнабардии ман ояд ва низ ба аспрес чавгонро бехастагӣ ва дамон, низ ба нофармосояндагӣ (ба) зери тангу бари сари асб, бегумон ҷунон занам, ҷун рӯйгаре, ки осори чакуши (у) ҳама бар як ҷой пайдо аст.
13. Ба зиёфат(ҳо) дурун ва барбат ва танбур ва канор ва (сурудани) ҳар гуна суруд, чакома ва низ дар пайвожа гуфтан (ва) рақсидан мард(ӣ) истодам.
14. Ва дар амри (марбут ба) ситорагон, сайёрагон ҷунон андар шудаам, ки онҳо(е), ки андар он пеша ҳастанд, ҳамагӣ дар баробари ман чизе хӯранд.
15. Ва дар шатранҷ ва (бозии) нард ва ҳаштпой кардан аз рақибон фарозтарам.
16. Барои ду гуна бастан дар замб поинтар аз Вандоди гушнасаб нестам.

17. Аммо акнун дуда(ам) ошуфтаву низору табоҳ бишуд ва модар низ ба бихишт шуд.

18. Ва агар шуморо ба азамати Яздон писанд афтад, ба ҳоли ман таваҷҷӯҳ фармоед.

19. Шоҳаншоҳ ба Редаг гуфт, ки агар ту, Редаг чунин хушорзу ҳастӣ (ва) хӯйи ту ба хӯриши хуш ва чомаи зубу чобук андар будааст, бигӯ, ки кадом хӯрише хуштар ва бомазатар аст.

20. Редаг гӯяд, ки ҳафт кишвари Худой анӯша (ва) комгор (бод), бифармоед шунудан! Он хӯрише, ки андар гушнағӣ ва тандурустӣ ва бебимӣ хӯранд, хуштар ва бомазатар аст.

21. Аммо он бузғолаи думоҳаро, ки ба шири модар ва низ он гови парварда шудааст, Рӯдан, мӯй баргирифта (ва) чун ба обкома андуда (шуд), хӯранд, бомазатар аст ё синаи гови фарбеҳ(ро) сапед бо (навъе суп) хуб пухтан (ва) бо шукру табарзад хӯрдан.

22. Шоҳаншоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост пиндошт.

23. Дигар фармоид пурсидан, ки кадом мурғе хуштар ва бомазатар аст?

24. Редаг гӯяд, ки анӯша бошед. Ин чанд мурғ ҳама хуш ва неканд:

25. Товус, дурроҷ ва курк, тазарв ва тixу, сапеддунб, сурхпарак ва...(?) ва ...(?) ва чакова, ...(?) парварда ва куланги нар ва чарз (хубара), тирмоҳӣ, кабки анҷир ва хашансор ва мурғобӣ.

26. Аммо бо курки хонагии нар, ки бо шовдонаву комаи чавин ва равғани зайтун парварда шуда бошад, ҳеҷ мурғ баробар нест. (Бояд худро) ранча кардан (ва) қаблан дар ҳамон рӯзи куштани Рӯдан (ва) ба пой овехтан ва рӯзи дигар ба гардан овехтан (ва) бо шӯроба бириштан. Аз он мурғи хуш(маза) он (гӯшти) пушт хуштар ва аз (гӯшти) пушт он хуштар, ки ба дунб наздиктар аст.

27. Шаҳаншоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.

28. Се дигар фармоид пурсидан, ки аз он (чи), ки биафсурда ниҳанд, кадом гӯште хуштар аст.

29. Редаг гӯяд, ки анӯша бошед. Ин чанд гӯшт ҳама хуш ва неканд:

30. (Гӯшти) гову гуру гавзан, гурозу бачаи шутур, гӯсолаи яқсолаву говмешу гӯри хонагиву ҳуки хонағӣ.

31. Аммо дар мавриди гӯри нар, ки бо юнча ва чав парварда шудааст ва пийа надорад, онро ба сар, ки турш молидан ва (ба он) ба оин чошнӣ диҳанд (ва сипас) (гӯшти) пушти онро барои ҳалом бигзоранд; афсурдаи он беҳтар ва хуштар аст.

32. Шоханшоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.
33. Чаҳорум фармоид пурсидан, ки хомизӣ латифтар аст?
34. (Редаг) гӯяд, ки анӯша бошед. Хомизи харгӯш латифтар ва асбруд (бо қарқара) хушбӯтару номвару бомазатару дилгазарви хушгувортар аст.
35. Аммо бо (хомизи) оҳуи модаи сатарван, ки афсурда шудааст ва пиҳ надорад ҳеч хомиз(е) баробар нест.
36. Шоханшоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.
37. Панҷум фармоид пурсидан, ки (аз) аз ширини(ҳо) кадом беҳтар ва хуштар аст.
38. Редаг гӯяд, ки анӯша бошед, ин чанд ширинӣ ҳама хушу неканд:
39. Ба тобистон он лавзина ва ҷавзина ва ҷавзи афрӯша ва чарби афрӯша ва чарби ангушт, ки аз чарз ё аз он оҳу созанд (ва) ба равган гирду биришта созанд.
40. Ба зимистон он лавзина, шафтина ва барфина, табарзад ва гашнизи гулоб.
41. Аммо бо (шириние, ки бо) парвардаи оби себ ва ба симин сохта шуда бошад, ҳеч ширинӣ баробар нест.
42. Шоханшоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.
43. Шашум фармоид пурсидан, ки кадом анбае хуштар аст.
44. Редаг гӯяд, ки анӯша бошед, ин чанд анба ҳама хушу неканд.
45. Хиёр – бодиринг, ки бо пуст хӯранд беҳ ва занчабилу ҳалила ва гирдӯи тозаву бодиринг ва бҳарман (кунгури ваҳшии сапед).
46. Аммо бо занчабили чинӣ (ва) ҳалилаи парварда ҳеч анба(е) баробар нест.
47. Шоханшоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.
48. Ҳафтум фармоид пурсидан, ки кадом доринае хуштар аст.
49. Редаг гӯяд, ки анӯша бошед, ин чанд дорина ҳама хушу неканд:
50. Норгил, ки бо шак(к)ар хӯранд (ва онро) ба ҳиндӣ «аноргил» хонанд ва ба порсӣ «ҷавзи ҳиндӣ» хонанд.
51. Пистаи ваҳшӣ, ки бо шӯроба биришта кунанд, нахӯди тоза, ки бо обкома хӯранд.
52. Хурмой ҳайрае, ки бо гирду оганда бошад, пистаи тоза ва шафтолуи арманӣ, балут, шоблут ва шак(к)ар ва табарзад.
53. Аммо пайваста бо шоҳдонаи сиёҳи ҷангалӣ, ки бо пиҳи позан биришта шуда бошад, ҳеч дорина(е) баробар нест, чи ба

хӯрдан хуш, дар даҳони хушбӯӣ, дар шикам хушгувор ва барои он кор низ бартар аст.

54. Шоҳаншоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.

55. (Ҳаштум фармоид) пурсидан, ки кадом май беҳтар ва хуштар аст.

56. Редаг гӯяд, ки анӯша бошад, ин чанд май ҳама неқ ва хушанд:

57. Майи кинӣ², ки онро неқ ороянд ва майи ҳиротӣ ва майи марварӯдӣ ва майи бастӣ (ва) бодаи ҳалвонӣ.

58. Аммо пайваста бо майи осурӣ (ва) бодаи бозарангӣ ҳеч май баробар нест.

59. Шоҳаншоҳ писандид ва онро рост дошт.

60. Нуҳум фармоид пурсидан, ки кадом хунёгарӣ хуштар ва беҳтар аст?

61. Редаг гӯяд, ки анӯша бошад, ин чанд хунёгар ҳама хуш ва неканд.

62. Чангсароӣ, вансароиву канорсарову сурпиксароӣ ва мустаксароиву танбӯрсароӣ, барбатсароиву нойсароиву дунбулаксароӣ, ...(?) ва дираки расанбозиву занҷирбозиву дорбозиву морбозиву чанбарбозиву тирбозиву тосбозиву бандбозиву андарвойбозӣ, ...(?), ...(?), танбӯрбузург (сароӣ), сипарбозӣ, зинбозиву гӯйбозиву зилбозӣ (?), шамшербозиву дашнабозиву гурзбозиву шишабозиву кабибозӣ. Ин чанд хунёгар ҳама хуш ва неканд.

63. Аммо (дар мавриди) канизи чангсароӣ некӯ дар шабистон (он канизаки чангсароӣ беҳ), ки садояш баланд ва хушовоз (ва) низ барои он кор бисёр шоиста аст ва бо вансароӣ дар меҳмонию бузург ҳеч хунёгар(е) баробар нест.

64. Шоҳаншоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.

65. Даҳум фармоид пурсидан, ки андар майи (якум ва) дувум, севум ва чаҳорум, панҷуму шашум ва ҳафтум чӣ гӯӣ?

66. Редаг гӯяд, ки анӯша бошад, (эӣ) бартарини мардон! Андар майи нахуст буи хуб, дувум дорина ва севум ҳалилаи парварда, чаҳорум хомиз ва панҷум базмовард, шашум шомбеҳ ва ҳафтум рағғани андуда бихуфта.

67. Шоҳаншоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.

68. Ёздаҳум фармоид пурсидан, ки кадом гуле хушбӯӣтар аст.

69. Редаг гӯяд, ки анӯша бошад, (эӣ) бартарини мардон! Гули ёсуман хушбӯӣтар аст, чи бӯяш чун буи худоён³ мемонад.

70. Гули хусравро бӯӣ чун бӯи шаҳриёрон.

71. Гетиро бӯӣ чун бӯи (инсонӣ) нажда.

72. Гули сурхро бӯй чун бӯи (дӯстон).
73. Наргисро бӯй чун бӯи чавонӣ.
74. Хайрии сурхро бӯй чун бӯи дӯстон.
75. Хайрии зардро бӯй чун бӯи зани озода, ки руспӣ нест.
76. Кофурро бӯй чун бӯи дастурӣ.
77. Вусмани сапедро бӯй чун бӯи фарзандон.
78. Вусмани зардро бӯй чун бӯи зани озода, ки руспӣ нест.
79. Савсани сапедро бӯй чун бӯи дӯстӣ.
80. Ва марвориди шеронро бӯй чун бӯи модар.
81. Марви сапедро бӯй чун бӯи падарон.
82. Бунафшаро бӯй чун бӯи канизакон.
83. Шоспарамро бӯй чун бӯи азизон.
84. Муваррадро бӯй чун бӯи деҳбадон.
85. Нилуфарро бӯй чун бӯи тавонгарӣ.
86. Марзингӯшро бӯй чун бӯи пизишкӣ.
87. Сапедаро бӯй чун бӯи беморон.
88. Палангмушкро бӯй чун (бӯи) некӣ.
89. Кӯпалро бӯй чун (бӯи) хусравӣ.
90. Настаранро бӯй чун (бӯи) пирзан.
91. Манчи нашкуфтаро бӯй чун (бӯи) зани комагӣ ва замонӣ, ки шукуфта шавад (онро) бӯй чун бӯи азизон.
92. Сисамбрро бӯй чун (бӯи) озодагӣ.
93. Бӯи ин хама гулҳо дар баробари ёсуман чизе хор аст, чи (онро) бӯй ба бӯи худоён монанд.
94. Шоханшоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.
95. Дувоздахум фармоид пурсидан, ки кадом зане беҳтар аст?
96. Редаг гӯяд, ки анӯша бошед. Зан он беҳтар, ки бо андеша (ва) марддӯст (бошад). Ёро афзунии (вазн) набошад. (Ёро) боло мутавассит, сина паҳн, сар, кун, гардан мавзун, пояш кӯтоҳ ва миён борик, зери пой гудидор, ангуштон баланд, андомаш нарму тупр ва ба пистон ва нохунаш барфин, гунааш аноргун, чашмаш бодомин ва лаб басдин ва абрӯ тоқдис, дандон сапед, латифу хушоб ва гесӯ сиёҳу барроқ (ва) дароз (бошад) ва ба бистари мардон сухани бешармона нагӯяд.
97. Шоханшоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.
98. Шоханшоҳ гуфт, ки бисёр занкома ҳастӣ?
99. Редаг гуфт: ки анӯша бошед, (эй) бартарини мардон! Ки он даҳ ҳазор канизакро (ки) андар кӯшки салтанатии ту хастанд, эшонро ин (бояд) кома (ва) эшонро ин чиз (бояд) камоли баргарӣ (бошад), ки ромиши шуморо гуфтан.
100. Шоханшоҳ писандид ва он (сухан)-ро рост дошт.

101. Сездаҳум фармоид пурсидан, ки кадом борае бехтар аст?

102. Редаг гӯяд, ки анӯша бошед. Ин бора(ҳо) ҳама неканд: асбу астар ва шутури давандаву сутури пайк.

103. Аммо пайваста бо бораи говистонӣ(=суғдӣ) ҳеч бора(е) баробар нест.

104. Шоҳаншоҳ писандид ва он (сухан)-ро хуб дошт.

105. Пас шоҳаншоҳ Моҳхусрав – писари Анӯшхусрав фармуд, ки замоне ба кори ин Редаг баррасид (ва) дувоздах ҳазор дирҳам пар (бад-ӯ) диҳед ва он чӣ, ки ин Редаг гуфт, ҳар рӯз ба озмоиш гузорид (ва) ҳар рӯз хуриш(е)-ро, ки ин Редаг гуфт, ороста ва пероста пеши мо доред, то (онро) баррасем.

106. Ӯро ҳар рӯз чаҳор динор фармуд додан.

107. Пас аз он (ба) моҳҳое чанд Редаг бар дари шоҳаншоҳ омад ва дарбони солорро ба пеши шоҳаншоҳ фиристод.

108. Ӯ ба нома чунон навишта буд, ки анӯша бошед, (эй) бартарини мардон! Аз (он) ганчи шоҳаншоҳ бахшида ба саршории хӯрок чобук (ва) беоҳу (солим) ҳастам.

109. Ва агар шуморо писанд афтад, дар кори мо басазо нигариш фармоед кардан. Ва ҳангоме ки андар он (кор) шоҳаншоҳ қазовате тамом кард.

110. Охури бадсолор фароз шуд, ба шоҳаншоҳ гуфт, ки анӯша бошед, (эй) бартарини мардон, огоҳ фармоед будан, ки ду шер омад, ки рамағони асбро аз ҷои хеш сапӯхта дорад.

111. Агар шуморо писанд афтад, он шеронро аз рамағони асб боз фармоед доштан.

112. Шоҳаншоҳ дар замон Редагро ба пеш хост ва гуфт, ки хунар ва шоистагии ту бояд, то он шеронро зинда ба назди мо овард.

113. Ва Редаг ба ҳама замон рафт.

114. Дар роҳ занеро дид бас некӯ.

115. Редаг ба он зан гуфт, ки агар туро писанд афтад, манро биҳил, то бо ту ком гузорам.

116. Зан бе Редаг гуфт, ки агар он гуноҳон, ки то имрӯз ман кардаам, ту бипазирӣ ва он савобҳо, ки ту то имрӯз кардаӣ, ба ман бисупорӣ, туро биҳилам, то бо ман ком гузорӣ.

117. Ва Редак низ дар замон (аз) пеши он (зан) бозгашту рафт ва он шахват нагузорид.

118. Сӯй гузори шерон рафт ва бар гузори шерон бинишаст ва ҳар ду шерро ба каманд бигрифт ва зинда ба пеши шоҳаншоҳ овард.

119. Шоханшоҳ шигифт омад (ва) ба Редаг гуфт, ки бишав, шеронро биявжан ва Редаг рафт ва шеронро биявжид.

120. Ва сипас Редагро ба кишвар бузургмарзбон фармуд кардан.

121. Пас аз огоҳӣ ба шоханшоҳ расид (ки) ҳангоме ки Редаг ба гирифтани шер(он) шуд, дар роҳ зане дид ба (сӯи) он зан шуд ва занро чӣ гуфт ва он зан ба Редаг чӣ посух дод ва Редаг аз он ҷо фароз рафт ва он шаҳват бех нагзорид.

122. Ва шоханшоҳ чун он сухан шунуд, гуфт, ки он Редаг бисёр бихрад буд, ки гуноҳон бех напазируфт ва он шаҳват бех нагузорид ва раҳо кард.

123. Ҳон! Кист ӯ, ки то буд, ҳама ин корҳоро (ки) гуфт, анҷом дод.

124. Редагро гоҳу поя бузург шуд ва аз он пас (вайро) ба наздики хеш дошт.

125. Анӯшаравон бод Хусрави шоханшоҳи Пурқубод ва он Редаги хушорзу. Эдун бод!

Фарҷом ёфт ба дуруд, шодӣ, ромии.

ЧИДА АНДАРЗИ ПАРЙУТКЕШОН¹

Ба номи Яздон

1. Парйуткешони нахустдонишон ба пайдой аз дин гуфтаанд, ки ҳар мардум, ки ба синни понздаҳсолагӣ расад, он гоҳ ин чанд чизро бояд донад, ки кистам ва ба кӣ пайванд дорам ва аз кучо омадаам ва боз ба кучо шавам ва аз кадом пайванду гуҳарам ва дар ҷаҳон вазифаам чист? Ва музди менюи ман чист? Ва аз меню омадаам ё дар гетӣ будам? Аз Ҳурмуздам ё аз Аҳриман, аз Яздон ё аз девон, аз неконам ё бадон, мардумам ё дев, роҳам чанду динам кадом ва судам чию зиёнам чӣ ва дӯстам киву душманам кӣ? Бунёдам як ва ё ду? Аз кӣ некиву аз кӣ бадӣ ва аз кӣ рӯшноиву аз кӣ торикӣ ва аз кӣ хушбӯиву аз кӣ бадбӯӣ ва аз кӣ доду адл, аз кӣ бедодӣ ва аз кӣ бахшояндагиву аз кӣ нобахшояндагӣ?

2. Акнун баргузинандаи далел даст бар ниҳад чунинаш аз рӯи дин ё миёнҷигарӣ аз роҳи хирад бегумон доништан сазадаш, ки аз меню омадаам, дар гетӣ набудам, офаридаам, пеш набудам, аз Ҳурмуздам, на аз Аҳриман, аз Яздонам, на аз девон, аз неконам, на аз бадон, мардумам, на аз дев, офариниши Ҳурмуздам, на офариниши Аҳриман, пайванду гуҳарам аз Каюмарс ва модарам – Спандармад, падарам – Ҳурмузд, сиришти мардумам аз Маҳрийаву Маҳрийона, ки ононро нахуст пайванду гуҳар аз Каюмарс буд.

3. Анҷоми вазифа ва дайни ман ин аст, ки дар андеша бояд дошт, ки Ҳурмузд ҳаст, ҳамебуд, ҳаме хоҳад буд ва худоии ҷовидон, бекарон ва пок дорад. Аҳриманро ба нестӣ ва вайронӣ андешидан ва ҳештанро аз Ҳурмузду амаҳраспандон доштан ва аз Аҳриману девону девпарастӣ чудо будан.

4. Ба гетӣ нахуст дар дин устувор будан, онро пуштибону ситоишгару бегумон будан, бовар ба дини беҳини маздиснон доштан. Суд аз зиёну гуноҳ аз савоб, некӣ аз бадиву рӯшноӣ аз торикӣ ва маздопарастӣ аз девпарастӣ баргузидан.

5. Ду дигар – зан кардану пайванд дар ҷаҳон ба бар овардан, бад-ин кӯшо будан ва бовар доштан.

6-7. Се дигар киштану коридан. Чахорум гӯсфандонро аз рӯи доду адл парваридан.

8. Панҷум сеяки рӯзу сеяки шаб ба ҳирбадистон шудан ва хиради росткирдорон пурсидан, сеяки рӯзу сеяки шаб кишту ободонӣ кардан ва сеяки рӯзу сеяки шаб хӯрдану оромишу осоиш кардан.

9. Ва бад-ин бегумон будан, ки аз савоб суду аз гуноҳ зиён ва дӯстам Ҳурмузду душман Аҳриман ва роҳи дин якест. Яке роҳи ҳумат,² ҳухт,³ хуваршт,⁴ биҳишт – рӯшноии бекарони офаридагон Ҳурмузд, ки ҳамебуд ва ҳамебувад.

10. Яке роҳи душмат⁵, душҳухт⁶, душҳуваршт⁷, торикиву каронамандиву⁸ ҳама бадиҳову марғу бадтариин он дурӯғпеша – менуи нобудкунанда - Аҳриман, ки набуд дар ин офариниш, бувад, ки набувад дар офариниши Ҳурмузд ва дар фарҷом нобуд гардад.

11. Ва бад-ин низ бегумон будан, ки бунёд дутост: яке офаридагору яке миронанда⁹. Аз он офаридгор – Ҳурмузд ҳама некӣ ва ҳама рӯшноист. Аз он менуи нобудкунанда – Аҳриман ҳама бадиву пурмарғиву Дуручи¹⁰ фирефтор. Ва бад-ин чанд бегумон будан, чуз Сушиянс ҳафт Кай¹¹ ҳама мирандаанд.

12. Ва ба кандани ҷону табоҳ шудани тан ва омори рӯзи чаҳоруми пас аз растохез, гузаштани пули Чинводу омадани Сушиянс ва кардани растохезу зиндагии ҷовидонаи пас аз растохез.

13. Ва доду адлу ҷавонмардиву дини нахусткешӣ ва андешаи некиву забони ростӣ ва дасти хуб варзида доштан.

14. Бо ҳама некон бо доду адли ҷавонмардӣ истодан.

19-20. Оштиву бо ҳама будан дар ҳама қору кирдори нек. Бо ҳама некон барои доду адли хубу ростин истодан.

21. Бо ҳар ки буд ва ҳар ки бувад ва ҳар ки ҳаст, дар кори савоб ҳамроҳ ва ҳамдастон будан.

22. Он кори савоб, ки барои доду адл кунанд, бартар оянд аз он ки барои хеш кунанд. Аз он росткирдортар бувад.

23. Ва гуфта шуда, ки дини беҳинимаздаяснон, ки пазируфта шуд, бад-у бегумон барои дӯст доштани тану ҷон ва барои беҳ зистану беш зистан ва барои баргардиши хуш аз тан аз дини беҳини маздиснон боз наистам. Бад-он бегумонам ва кешҳои дигар наситоям ва майл накунам ва ба онон бовар накунам.

24. Чи пайдост, ки аз андешаҳову гуфторҳову кирдорҳо, кирдор шумор дорад.

25. Дигар он чӣ, ки диданӣ нест: андеша нагирифтани ва кирдор гирифтанист.

26. Бинобар он, мардумонро аз рӯи кирдор гиранд. Дар тани мардумон ин се роҳ ниҳода шудааст.

27. Ба ин се роҳ се мену ҷой ва се (деви) дуруч роҳ дорад. Дар андеша Ваҳуман¹² ҷой ва хашм роҳ дорад, дар гуфтор хирад

чой ва оз¹³ роҳ дорад, дар кирдор Спеномену¹⁴ чой ва Ганомену¹⁵ роҳ дорад.

28. Мардумон дар ин се роҳ саҳт истанд, барои чизу хоставу молу орзуи дунё музди менуро набояд гузошт.

29. Зеро мардум, ки ин се пас, ки гуфтам бар тани хеш бипоянд, андешаро аз душмат, гуфторро аз душхухт ва кидорро аз душхуваршт бираҳонанд.

30. Он гоҳ сипосгузор будан, ба сипосдорӣ инро метавон кардан, ки равон ба дӯзах нарасад.

31. Чи мардум, ки аз аз пушти падар ва аз ишками модар шаванд, он гоҳ Астивдод банде ба менуӣ¹⁶ бар гардани ӯ афканад, ки то поёни зиндагӣ он банд на ба менуи нек ва на ба менуи бад аз гардан гирифтад натавонад.

32. Аммо он парҳезкорро ба кирдори неки хеш пас аз даргузаштан он банд аз гардан биафтад ва он дурӯғпешаро (Аствиҳод) бо он банд ба дӯзах кашад.

33. Ҳар киро, ки дар ин ҷаҳонанд, чанд тан ситоише кардан бояд, гуноҳи дасту пойро донистан бояд. Ҷуз онон, ки кар ё гунганд, ҳамчунин онон, ки ёрои кардани онро надоранд. Он дигаронро бояд ба ҳирбадистон кардан ва Занд бидонистан.

34. Падару модар бояд ин қору кирдори некро ба фарзанди хеш пеш аз понздаҳсолагӣ биомӯзанд. Чун вай ин чандтои онро биомӯхт, ҳар қору кирдори нек, ки фарзанд кунад, падару модарро низ расад ва чун вай наомӯзад ва фарзанд ба меҳтарӣ гуноҳ кунад, падару модар дар бунёди ин қор бувад.

35. Ба қори нек ҳамдостон¹⁷ ва ба гуноҳ ҷудо ва ба некӣ сипосдору, ба бадӣ хуш ва ба нохушӣ бурдбор, дар қори дин қӯшо бошад.

36. Ва аз ҳама гуноҳ дар тавба бошад. Гуноҳе, ки каффора шавад ба худ дар як фарсах низ мегузored.

37. Ва озу (хирс) орзуи бад бо хирад бизанед.

38. Озро ба хушӣ ва хашро ба фармонбардорӣ ва рашкро ба некбинӣ ва ниёзро ба чоқарӣ, ноштиро ба оштӣ ва дурӯғро ба ростӣ бизанед.

39. Бидонед, ки ҷои биҳишт беҳу шаҳри мену хуррамтар ва кишвари осмон равшантару хонаи рӯшноӣ – гарудмон ва нерӯи мӯъҷизаосои қори нек умеди камтар ба тани вопасин, ки гузарон нест.

40. Бадонро ба тавонгариву нерӯ маситоед, чи аз ситоиши бад бадӣ ба тан шавад ва некӣ дур гардад.

41. Ба фарҳанг хоستان бикӯшад, чи фарҳанг тухми дониш, бори вай хирад ва хирад ороиши ҳар ду ҷаҳон (аст).

42. Гуфта шуда, ки фарҳанг дар фаровонӣ ороиш ва дар шигифтӣ поянда ва дар бадбахтӣ дастгир ва дар тангӣ пеша аст.

43. Ба ҳеч кас афсӯс (тамасхур) макунад, чи марди афсӯсгар худ масхара шавад, шукӯҳи вай нобуд ва худи вай нафринзада бувад ва ононро ҳам фарзанди шоистаи сипоҳӣ бувад.

44. Ҳар рӯз барои гуфтугузор ба анҷумани беҳдинон шавед, чи он ки ба анҷумани беҳдинон шавад, накӯкорӣ ва росткирдорӣ беш бахшандаш.

45. Ва ҳар рӯз се бор ба оташгоҳ шавед ва оташро ситоиш кунед, чи он ки ба оташгоҳ бештар равад ва оташро беш ситоиш кунад, он гоҳ молу росткирдорӣ беш бахшандаш.

46. Аз озори падару модар ва сардор саҳт бипарҳезед, то тан бешукӯҳу равон гунаҳкор набувад.

47. Бидонед, ки аз табоҳкориӣ бешуморе, ки менюи табоҳкори дурӯғпеша¹⁸ анҷом диҳад, сеи он гарантаранд: бастанӣ биниши чашму нашунидани гӯш ва се дигар дурӯғи нооштӣ.¹⁹

48. Чунон ки пайдост, бинобар ин, хуршед ҳам ҳар рӯз се бор ба мардумони ҷаҳон фармон диҳад.

49. Бомдод ин гӯяд, Ҳурмузд ба шумо, ки мардумонед ҳамегӯяд, ки ба қору кирдори нек қардан бикӯшед, то ман зиндагии гетиро барои шумо дар миён қунам.

50. Нимрӯз ин гӯяд, ки дар зан хоستانу фарзанд парвардан ва дигар қор бикӯшед, чи то вопасин тан менюи табоҳқору бишудагон аз ин офариниш ҷудо набуванд.

51. Шом ин гӯяд, ки аз гуноҳе, ки қардед пушаймон бошед, то ман шуморо биомурзам. Чунонки пайдост, чун рӯшноии хуршед, ки ба замин расид, гуфтори вай ба замин ояд.

52. Дар ҷаҳони моддӣ дар пиндору гуфтору кирдор дурӯғ наандешед ва нагӯеду накунад.

53. Ба нерӯи Яздон ва роҳи хирад дар омӯзиши дин аз рӯи зеҳн бикӯшеду бингаред. Ва бингаред, ки пас аз он ки арзиши қори нек чунон бузургу беқарон бувад, менюи табоҳқор пинҳонӣ бадӣ андешад ва Ҳурмузд ошқоро чунин кӯшад. Он ки аз дин огоҳ аст, он гоҳ дар қору кирдори нек қардан кӯшо ва бегумон бувад.

54. Дар поёни ин ҳазора бади бешумор ба дин расид ва оини маздояснӣ осеб ёфт ва бедодӣ ба дин беш гашт, доду дин ва андешаи девон ошқор гашт. Чунин (аст) нишони ин завоҷ: нобудии замон, паймоншиканӣ, девпарастӣ, баҳраи душманони дин, аз миён рафтани умед ва офаридагони нек аз вайронгарони

чандин пайванди кишвари доду адли Хурмузд. Чун ҳар кас (аз роҳи) оштӣ бо Вахуман ба меҳтарӣ расад, бо омӯзиши дин хирадро озмоиш кунад ва ба дарёфти хирад роҳи росткориро бишносад ва аз роҳи родӣ равнро шод гардонад, ба некбинӣ ба чоӣ баланд расад ва бо ҳунар номвар гардад ва бо фурӯтанӣ дӯст андӯхта бошад ва бо бурдборӣ умедвор гардад, бо хӯ некӣ андӯзад ва бо парҳезкорӣ роҳи равшани бихиштро бисозад ва он чо аз кирдори неки хеш аз самари он бихӯрад.

55. Тани миранда барои равон биандеш. Кори нек кунед, чунки равон ҳаст, на тан, мену ҳаст, на гетӣ.

56. Барои бузургии тани хеш равнро магузored ва фаромӯш макунед.

57. Барои бузургии касе ва гузаронии моли дунё низ. Бад-он чи ки тан ба каффораи гуноҳ ва равон ба ҷазо расад, ком мабаред. Ба он чиз ком баред, ки самари он ҳамеша писанд ва худ оромбахшанда бошад.

58. Ва некирдорӣ варзидан аз кӯшиш, дархост аз ҳадя, ҳадя аз хоҳиш, хоҳиш аз ҳуш, ҳуш аз дониши менуӣ: дониш он абзорест, ки ҳаст, буд ва бувад.

59. Бад-ин гуна дониста мешавад вириши низоми нави омӯзгори чизҳо, оростанда он чи сазад кардан; вириши суди ҳама дар офариниши ҳар ду ҷаҳон (аст).

Анҷом пазируфт бо дуруду шодӣ ва ромии.

АНДАРЗИ ДАСТУРОН БА БЕХДИНОН¹

1. Мардуми беҳдинро пайдост, ки дастурон гуфтаанд, ки мардумонро ҳар рӯз ба ушбом се дӯруч пешояд, чун нопокӣ, коҳилӣ ва беимонӣ.

2. Дар дин гуфта шудааст, ки ҳар гоҳ пеш аз он ки хуршед барояд, дастро бо гамизговон бишӯед (ва пас аз он) бо об бишӯед, дуручи нопокӣ зада шавад² ва барои равон он гуна судманд аст, чунон ки онро ба баршнум шустай.

3. Ва ҳар гоҳ ба мони оташон³ шӯед ва оташи ниёиш кунед, дуручи коҳилӣ зада шавад.⁴

4. Ва ҳар гоҳ ба нерӯи Яздон ниёиши хуршед карда (шавад), дуручи беимонии дин зада шавад.

5. Дастурон гуфтаанд, ки: се (даста аз мардумон) андар гетӣ ҳастанд, ки барои эшон рӯзӣ муқаддар нашудааст, онҳо ба ситамбагӣ аз гетӣ ҳамеситонанд ва хӯранд, барои онон ба (ҳангоми) тани пасин омор сахт бошад.

6. Яке он мардум дар аёнчӯш⁵ ва дигарон, ки коҳил аст ва сеи дигар он бадчашм.

7. Дар аёнчӯшӣ он гуна шигифт аст, ки ҳар гоҳ он мардум дар аёнчӯш ҳамехӯрад ва ҳамедарояд, ҳазор дев ба нерӯи ӯ обистан шавад, биюр⁶ дев ба нерӯи ӯ бизояд ва дамаш аз зифр⁷ ва кандагии ӯ ба гирудмон, назди Хурмузд шавад ва мазаи чошнии он хӯриш ба Аҳриман ва девон расад ва Хурдод ва Мурдод⁸ бар тани ӯ нафрин кунанд, ки ту аз Хурдод ва Мурдод беш (аз ин натвонӣ) дар аёнчӯшӣ кунӣ.

8. Дигар дастурон гуфтаанд, ки мардум марги арзонро ба (монанди) зиндагон хӯриш додан (ба) оин аст ва мардуми коҳилро (хӯриш) додан (ба) оин нест.

9. Се дигар бадчашм мардум он гуна шигифт аст, ки равшани хуршед ва моҳ (аз бадчашмии ӯ) кам ва тозиши⁹ об кам ва рӯйиши гиёҳон кам (шавад).

10. Бадчашм он бошад, ки ӯро аз некии қасон душворӣ бувад.

11. Шӯрчашмонро он гуна пайдост, ки нисбат ба ҳар қас чунин бувад бо тану моли хеш беҳтар (ва) бо он қасон бадтар.

12. (Агар) пурсида (шавад), ки чӣ қасе хравстаронро чон андар қард.

13. Гуфта шавад Хурмузд, ӯ бад-ин сабаб қард, зеро (замоне ки) Аҳриман тани хравстарро сохт, ҳаҷчаҳпаймон ба Хурмузд дарояд, ки (ё) эшонро чон андар қард ё дар ғайри ин сурат паймонро мӯҳр накунам.

14. Ва Хурмузд барои ин ки (дар ҳангоми) тани пасини маҳи додситонӣ (ба) шоистагӣ анҷом пазирад, хравстарро чон андар кард.

15. Ҳангоме ки хравстар ҳамезананд, бояд гуфтан, ки: занам, кушам барои тарки гуноҳ ва дустии карафаравон.

16. Чун ба он оин гӯяд, чанд заниш ва арзиши он хравстар, гуноҳ(е), ки он мардум кардаанд, аз бун биравад, чанд заниши он хравстар карафа ба бун буд.

17. Ва ҳар кор ва карафа, ки кунанд, инро бояд гуфтан, ки барои тарки гуноҳ ва дустии карафаравон ҳамекунам, то карафа ду баробар шавад.

18. (Агар) пурсида (шавад), ки бар сари хӯриши фаровон сар ба замин бояд молидан ё на?

19. Гуфта шавад бояд, зеро ки беҳон маязд ба нерӯи Яздон кунанд, то мардумон пеш аз ифрот дар хӯриш бар сари хӯриш фаровон доранд, Аҳриман ва девзодагон ба гаронмандӣ ба палидӣ истанд ва ҳар гоҳ бар сари хӯриш фаровон сар ба замин намоланд (он) ба зиниабзори Аҳриман ва девон расад, бошад, ки бо он нерӯ девони (дигар) дуруст тавон кардан.

20. (Агар) пурсида (шавад), ки оё дар дӯзах аз он Хурмузд касе гуморида шудааст, ки равони дарундонро подофарах намояд ё на?

21. Гуфта шавад, ки аз он Хурмузд андаруни дӯзах касе гуморида нашудааст. Магар биниши эзадон(-е чун) тештар ва сутушвананд ва ҳафтуранг.

22. Инро низ бигӯям, ки биниши онон чунон тез аст, ки муҳибтарин (чоӣ) дӯзахро он гуна бинанд, чунон мардоне, ки бо чашми бисёр бино дар оина нигаранд (ва) тани хеш бинанд, эшон бисёр беҳтар бинанд. Ва агар паноҳи эшон намебуд, Аҳримандевзодагон, ҳамагӣ, равони дарундонро дар дӯзах мемиронданд.

23. Ин низ пайдост, ки дарундонро ба ҳар гуноҳ, мучозот ва подофароҳ(е) чанд бояд бурдан.

24. Ва ҳар гоҳ мутаносиб бо он мучозот ва подофароҳ баранд; агар ба чуз он тозиёнаи асбе ба равони эшон зананд, бад-ин тартиб дар ҳамон чоӣ растохез ва танипасин шавад.

25. Ҳар рӯз се бонг аз биҳишт ва сухани Амшоспандон бишнаберанд, ки метарсед, зеро мурда шуморо боз вероям, некон чанд бор ба гетӣ сухани равонро дӯстона ба шумо гуфтанд ва роҳи ростро ба шумо намуданд ва напазируфтанд.

26. Хум ҳар рӯз се бор ба гӯш гӯяд, ки ромиш кунед ва метарсед, чи хушро аз равонатон боз дорам ва равонатон хушманд нашавад, ҳамон гуна ки тани (шумо) хушманд аст.

27. (Агар) пурсида (шавад), ки дар ин карафа ва тасмим (ба) гуноҳ некӣ худ кадом аст.

28. Гуфта шавад, хравстар куштан ва оташро ба дод муҳофизат кардан, чи хравстар(он) ҳама аз тани Аҳриман хастанд (ва аз ин амр) Аҳриман садама мебинад.

29. (Дигар) аҳлу дод, замоне ки ба бехон диҳанд (ва дар он) карафа кам нест, балки (дар он ба) ду эътибор карафа буд, яке (ба эътибори) буникор, дигар (ба эътибори) аҳлу дод диҳиш, чи аҳлу дод ба ганҷи додори Хурмузд расад.

30. (Агар) пурсида (шавад), ки чаро гӯшти мурдор нахӯранд? Гуфта шавад бад-ин сабаб, ки девон дар он табоҳӣ мекунамд (ва он) ба зиёни мардумон метавонад бошад.

31. Ҳар гоҳ мардумон (онро) бихӯранд, табоҳӣ ба тани мардумон бирасад, (он гоҳ мардумон) нисбат ба тану равон (ва низ ба) Амшоспандон носипос ва паймоншикан ва гуноҳкор шаванд.

32. Пурсед, (агар) пурсида (шавад), ки чаро дар хонаи шахс(е), ки гузарон бувад, андар се шаб гӯшти тоза намехӯранд ва агар бихӯранд, чӣ тафовуте (дар он) бошад.

33. Гуфта шавад бад-ин сабаб, ки чун насрушти патиёра дар он хона ба пайкари он (дар) гузашта бирасад, ҳар ки аз он хӯриш бихӯрад, он насрушти дуручи патиёраи мутааллиқ ба (он дар) гузашта ба тани ӯ бирасад. Аз он сабаб хуш пештар ва мурдан сахттар (ва) тезтар андар расад ва ҷон додан барои ӯ душвортар шавад ва дар ҷон кандан бадӣ бар ӯ беш андар ояд.

Фарҷом ёфт ба дуруду шодиву ромиш.

АНДАРЗИ БЕҲЗОДФАРРУХИ ПИРӮЗ

Ба номи додор Хурмузд

Беҳзодфаррухи Пирӯз – ростгуфтори фарзонасухан гуфт, ки: Ман озмудаам, ки хирад беҳтарин аст. Ҳар чиз марбут ба мину ва куниши гетӣ бар пояи хирад муқаддар шудааст. Пурхирад ҳамеша ба осоиш ва дӯшхирад ҳамеша ба ранҷ аст.

Ду (кас) ҳастанд, ки онҳоро аз куниши хеш осоиш аст: яке он ки гузидор ва яке он ки бадхирад аст. Он ки гузидор аст аз хирад(е), ки ӯро ҳаст (ва) он ки бадхирад аст аз хӯше (ки) бар тани ӯ нест. (Ва низ) ду (кас)анд доноигузидори афрозманд: дастур(е), ки хирад дастури (ӯ) аст, ҳатто агар (ӯ)-ро хоста набошад; дини афрозманд(е), ки мутақаббир нест. (Ва низ) ду (кас)анд бемори гумроҳ: яке (он) ки нисбат ба ҳештан золим ва сутунба аст...

1. ...Кӯшо бошед ва карафа андӯзед ва аз хешкорӣ беҳ нагардед, ба бахт розӣ бошед.

2. Ба ҳештан густох набошед ва ба кӯҷактарин гуноҳ нохурсанд (бошед) ва (ҳатто) ба сабаби бузургтарин абзорҳои (хеш низ) лоф назанед.

3. Бо абзори (дигар) кас кор накунад.

4. Сустӣ (ва коҳилӣ)-ро на ба бахт, балки ба куниш мансуб кунед.

5. (Ӯ, ки) дар суд кӯшо (ва) гузидор ва ба бахт мутмаин аст, комқораст.

6. Зеро омӯзидаам бурдани ҳарбад(ӣ) аз ҳама офаридагон аз хирад (ва ҳамчунин) фароҳӣ ва ёрӣ (низ) аз хирад аст.

7. Зеро мардро ба мавқеияти бузург хирад раҳнамоӣ мекунад ва (ӯро) аз шигифттарин (умур) хиради комил мераҳонад.

8. Хирад доштори паноҳи ҷон, Хирад бухтор ва фарёдраси тан.

9. Андар тавонгарӣ хирад беҳтар. Низ дар камчизӣ хирад паноҳтар.

10. Ин ҷо барои ёрӣ хирад беҳтар.

Он ҷо барои пуштибонӣ хирад паноҳтар.

11. ...

Абзор бо хирад под повандтар.

12. Перояи ном аз хирад.

13. - 14. Родӣ бо хирад фарёдрастар.

15. Абзори афрӯзиши дуда ба хирад ниҳода шавад.

16. Барои дин боварии хирад мутмаинтар (ва) барои хирад дониш ситоидатар аст.

17. Миёнаравӣ ба хирад пайдотар, дониш бар пояи хирад коритар.

18. Чи ҳар ки ўро хирад ҳаст, хунар низ ҳаст. Чи ҳар ки ўро хирад ҳаст, хоста низ ҳаст. Зеро ҳар кори некро бун ба хирад ниҳода шавад.

19. Чи ҳар ки андар замона гар сад сол (ҳам) зист, сипас рох(-аш) ба пул омад (манзур растохез ва гузар аз Пули Чинвод аст).

20. Ин кор, ки дуда(-ат) тавонгар (бошад), аммо ҳангоме, ки аз ту рабуда шавад, туро чӣ суд аз роғу рама андӯхтани бисёр анбори шавҳари зани хешро (худи ўро чӣ суд?)

21. Зеро доно дар оғоз (натиҷаи) корро медонад, дӯшогоҳ дар поён онро мебинад.

22. Чи замоне ки тан ошуфт ва колбад шикаст, ҷон низ аз тан фаромӯш бишуд, хунарвар аз кор барҳост ва колбад бебар бимонд; хунарвар (би)шуд, (дарҳоле ки) аз колбад сохтан ранчур шуд.

23. Касе, ки он замонро ҷуфт шуд, чашмро он хоб(е) гирад, ки барнаҳезад, дилро он дард ояд, ки натапад, дастро он шикаст (ояд), ки нарӯяд ва пойро он шикаст (ояд), ки наравад.

24. Сутури омада чудобор наравад, бахти омадаро сипӯхтан нашояд.

25. Акнун тан ба тобут ва нисо ба дахмгистон аст.

26. Ин ки дуда бо дигар дуда меомезад.

27. Мол ва фармон ба дигар худой шавад, зан дар андешаи шӯи (дигар) бигирад ва хоста низ ба хостадор ояд.

28. Ҷони якто (ғариб) ва тани танҳо (ва) нисо ба ҷои хеш, сағ ва паранда ба рақобат андар нишинанд.

29. Ҳам меҳ ва ҳам кеҳ ва ҳам худой ва ҳам банда, дарвешмардуму озодмардон (ва) низ фурутармард ба он хона ояд.

30. (Ўро) аз фармони озодмардон бибуранд ва (бинобар) фармони бартар (ўро) ба мену андар гузаронанд, чун он писаре, ки (ўро) аз падар бурда гиранд.

31. (Равони ўро) сӯи гузар(е) фароз баранд, ки оғоз ду роҳ аст, (яъне) Чинводпули баланд. (Дар ин ҳол) ҳар чӣ тан варзида бошад, равон (онро) бинад.

Фарҷом ёфт ба дуруду шодиву ромии!

ДАР БОРАИ ХИМ ВА ХИРАДИ ФАРРУХМАРД

Ба номи Яздон

1. Фаррухмард аз ин пайдост, ки ранчи беҳӣ ва хунарро бингарад; барои (дастёбӣ ба) абзори (кор) кардан кӯшо (бошад), ба (роҳи) фарорунӣ равад, карафа ба орзу хоҳад, шахватро нокор ва манишро аз (он) безор кунад, касолат ва танкомагиро аз тани хеш бияфканад, аз кӯдаки химӣ бипарҳезад, суд ва зиёни хеш бидонад, барои (дастёбӣ ба) ном ва ҳунар ва фарҳанг тан бисупорад ва бидонад, ки аз ном чӣ суд(е), аз ранчи беҳӣ чӣ абзори пероя, чӣ гуна дархури тан ситоиш кунад, дониш ва хирадро чӣ кунад (ва ин ки) чӣ гуна мард дар миёни беҳон сутуда намешавад.

2. Марди боҳунар ба ранчи худ барои беҳӣ ва ҳунар менигарад бо калому андешаву вир ва хирад, пас (ӯ) бештар аз нохушкорӣ ба ранчи беҳӣ меандешад, дар роҳи бузургӣ (ва) арҷмандӣ ба василаи ҳаракат (бар пояи) хим (ва) хирад номи рафеъ ситонад.

3. Чи марди вежагузидор аз ин пайдост, ки дӯст андӯзад ва хирад хоҳад, то ситоидатар шавад (ва) низ то хешкор ва хусрав¹ (шавад), ки фарорун зода шудааст, (орӣ) аз айб, пас шоддил ва шодманиш, пас чарбниҳод² аст, ки бо ҳар кас медонад (чӣ гуна) рафтор кардан, ўро бародар, ўро ҳамто мешавад, ўро дӯст, ҳам бародар³ ва ҳамтан⁴ мешавад; марди (хуш)иқбол бо ёрии Яздон дар хостани ҳунар барои худ мекӯшад; (ва) ин равшан (ва) ошкор аст, ки (ӯ барои) дудаи (хеш) ном ва авранг (ном ва шараф) бошад.

4. (Мард) аз балоҳат ва бесудӣ⁵ на хунарро меафзояд, на дӯст меандӯзад ва на хирад мехоҳад.

5. Чи марди бемаҳорат дар миёни беҳон хортар бошад.

6. Ва эдун марди зирак (ва) доно нек ва сутуда бошад; эдун (ўро) дар ҳама ҷо нек меситоянд, (ўро) дар ҳама кишвар нек эҳтиром мекунанд, чун дарахте, ки рази⁶ барўманде⁷ аст, шоҳаи (он) хушк (намешавад) ва (дар) сояи (он) ҳамеша бори ширин пайдост; (ин дарахт) дар ҳар замон (дорои) суд ва бар аст (ва дар) ҳар замон сутуда ва боэҳтиром.

7. Он (шаҳси) ноогоҳи гумроҳ шабеҳи он дарахт нест, чӣ (ӯ ба) он дарахте шабеҳ аст, ки шоҳа(аш) тар (ва тоза) нест (ва) меваи ангур намеоварад, бесуд(ӣ) аз он ҳосил мешавад, (дар ҳоле ки аз) рушди (дарахт) нахуст, мону механ, сутуни диҷҳо ва тир (чӯбӣ) ҳосил мешавад.

8. Он (марди худ)гирифта⁸ ва хешандеш⁹, ки (ӯро худ)гирифта(гӣ) бештар аст то ҳунар, ҳаммонанди гӯристонест аст андар дашт, ки надид, ки чӣ касе дом гузоштааст (дар олам), баррагии пое дар он кунад.

9. (Ва низ то кунун) ӯ надидааст шери саргардони мастеро, ки дар кӯх (ба ин тараф ва он тараф) ҳаракат мекунад ва (дар) миёни ҷангалҳо дад мегирад, дар хонаи хеш зӯр озмояд, ба иштибоҳ¹⁰ ба нерӯи хеш шод ва хуррам (шавад).

10. Пас ҳунари ӯ¹¹ замоне пайдо мешавад, ки ҳар гоҳ шер аз кӯху дар фуруд ояд, (он) гӯр чун он шери бешаро бинад, дар андак (замон он ҷоро тарк кунад ва) дар он ҷо намонад.

11. Тафсири он (ин ки) то замоне ки хирад бо тани мард биомезад ва раво шавад, (ҳатто) душмани ҷонсупор низ ба василаи хештан афсурда мешавад,¹² чи барои солорӣ (бояд нисбат ба ҳар) кас некчашмтар бувад; ва ӯро кор бо даст пуштибонӣ ва паноҳ бошад; пайдост, ки ӯро кома ба гетӣ ва мину бирасад.

12. Он (шахси) ноогоҳи гумроҳ, ки ба хештан ҳарзадароӣ мекунад, ӯро бадтарин айб дар хеш аст, чи аз нохешкорӣ номи бад (ва) аз (ҳарза) дароидан нанги бадтари зевишӣ бар хештани худ таҳмил мешавад.

13. Замоне ки ранчи марди бадтар дар ҳоли ситонда шудан бошад, шуморо аз ранчи бадтаре кардан чӣ суд, ки бом ба рӯи дар бастан.

14. ...(?) Ва зани касон... (?) ё шуморо ҳунар афзояд ё шуморо пеш хубтар бошад ё шуморо дархури равон (кунад) ё шуморо ангорад, ки ба... (?).

15. Ангор, ки дар ниҳоят бисипӯзед кореро ба бесудӣ ва бадномӣ; фарҷоми суханро бишнос, ки моро (аз) бесудӣ чӣ ҳосил мешавад ва шуморо дар ниҳояти роҳ ба хим ва хирад аст; шуморо ба ночор роҳ (ин аст, ки) чехр аз бесудии дилу тан бигардонед, ин орзӯи ситам ба манишро боз ба хешкорӣ оварад ва чашмро боз кунад ва шахрро бинад ва мардумро бинад ба хим ва хирад; (ва ин ки) ононро чӣ писанд бувад аз хим ва чӣ самар бувад аз абзори нохешкорӣ ва (ин ки шахс) чӣ мекунад донишу хирадро.

16. Чи бисёр рафтаам андар замона, бисёр гузидам навоҳии гуногунро,¹³ бисёр ҷустам аз каломи дин, бисёр аз нома ва навишта (матлаб) гирифтам, (бо) дастур гузидор (машварат) кардам, ҳампарсагии (мард) ситоида, доно (ва) хирадмандро дидам, на (марди) гузидор дидам бечора, на некном андар бало ва на хирадманд дар ниёз.

17. Ман анчумани бузургонро дар калом, андешау вир (ва) хирад дидам, ман диндастуронро пурсидам, ки хоста беҳтар аст ё хим (ва) хирад.

18. Онон ба иттифоқ омӯхтанд ва гуфтанд, ки номдорӣ (вобаста ба) нерӯи хирад аст, чи хоста ва ганчи бешуморро хим муҳофизат мекунад ва хирад онро нигоҳ медорад.

19. Барои марди сарватманде хирад гаронбаҳотарин пеша аст, чи хоста, хими фуруандеш волотар аст.

20. Мардуми кӯр ва гумроҳ низ, ки дар буни кор бо ҳамоқат гузар мекунанд,¹⁴ ҳар гоҳ ба фарҳанг густох (ва) мутақаббир шаванд, ҳар рӯз камар бияфрозанд ва авранг зананд андар буни шалвори гулдор (ба тан) доранд, мӯза¹⁵ чарми танги часпон<ва>камар(банди) номуаорифи (худро пайваста) бингаранд ва синаи ситабр мемонанд, ки андозаи мо касе нест.

21. (Ашхоси) кӯр он рӯз пушаймон шаванд, ки бо қонуни хеш фурудасттар шаванд, хостаи падар карда¹⁶ ва андӯхтаву ёфтаи дудаҳо хӯрда бошанд ва ба нобудӣ бирасад (?), ки андар мону меҳан нигаранд, чизҳои гуногун дида, ки гард андар хуми хушк тибӣ бинанд, ки андар бун (?)

22. Ҳар ки ин номаро бихонад, ҳар чизро судмандтар нигарад, ҳар ки ранчи бадтаре бештар кунад, дар фарҷом ӯ пушаймонтар бошад.

Фарҷом ёфт ба дуруд, шодӣ ва ромии.

ДАР БОРАИ ПАНЧ ХИМИ ОСРУНОН¹

Ба номи додор Хурмузд

1. Дар бораи панч хими осрунон ва даҳ андарз, ки ҳама андарзи дин бар (он) пайваस्ताаст.

2. Он панч хим, нахуст бегуноҳӣ.

3. Дигар, гузин кирдоре, манишҳо, гӯишҳо ва кунишҳо.

4. Се дигар, дастурдорӣ чунон ки ради донотар, ростгуфтортар, ки бо огоҳӣ ба дин омӯхта бошад ва ба ростӣ биомӯзад.

5. Чаҳорум, язиши Яздон бо каломи рост,² (аз) бар (кардани) каломи (динӣ ва) наскҳоро ба найранг яштан.

6. Панҷум, рӯзҳо ва шабҳо бо ризоят андар хешкорӣ истодан, бо рақиби хеш³ ситез кардан, дар дарозои зиндагӣ аз эътиқод ба дин (бар)нагаштан ва дар хешкорӣ кӯшо будан.

7. Он даҳ андарз: нахуст барои риояти хусрави солор ва омӯзгор ва рад ва падари хеш ба хусравӣ рафтан.⁴

8. Дигар, барои бадном набудани он солорон аз бадномӣ шигифт (дар) парҳез будан.

9. Се дигар, барои назадани омӯзгори хеш бо чӯби дарозтар (аз чӯби омӯзгор) ва наёзурдани (ӯ он) чи аз омӯзгори хеш нашунуд, ба номи ӯ гузориш накунад.⁵

10. Чаҳорум, барои нарабудани номи пайдоӣ⁶ аз аҳлувон (бояд он) чиро аз омӯзгори хеш омӯхта, бо родӣ ба арзандагон боз супорад.

11. Панҷум, барои раводинӣ⁷ карафагаронро музд ва базаҳкоронро ба дод⁸ мучозот ниҳодан.⁹

12. Шашум, барои меҳмон кардани¹⁰ нишонаи ахлоӣ дар хонаводаи хеш роҳи беҳон ба хона гушода доштан.

13. Ҳафтум, барои наболонидан¹¹ ноогоҳона¹² дуруч дар зехн, бо беҳон кина надоштан ва ба тавба накардан, аз гуноҳ наистодан.

14. Ҳаштум, барои буридани¹³ дуруч аз зехн, кина аз маниш дур кардан ва сареъ аз гуноҳи нодам будан.

15. Нӯҳум, пешравӣ ва пасрави дин шинохтан ва пешрави дин (ин ки динро) ба пеш фароз доштан ва қор ва баҳра ба он хостан ва пасравӣ (ин ки) агар патииёра ба дин расад, динро ба бозпас ва тан ба муҳофизати дин доштан.

16. Даҳум, барои сурӯши ёрӣ¹⁴ нисбат ба худои вирд ва дастури динӣ неқниюш будан.

Фарҷом ёфт ба дуруд, шодӣ, ромии!

ДОРУИ ХУРСАНДӢ¹

Ба номи Яздон

1. Доруи хурсандӣ ба чизе чора набахшидааст ва чора ва дармони осонии он низ (аз) ин хезад.

2. Доруе буд ба сангинии як дирам, бо маниш омехтан ва аз тариқи дониши шинохтани хурсандӣ ба сангинии як донг.

3. Ва агар ин накунам, чӣ кунам ба сангинии як донг.

4. Аз имрӯз то фардо шояд беҳтар шавад, ба сангинии як донг.

5. Аз ин бадтар (ҳам) шояд бишавад, ба сангинии як донг.

6. Бар ин (чизе), ки (пеш) омадааст, хурсанд будан (бар) ман осонтар аст, ба сангинии як донг.

7. Ва агар хурсанд набошам, дар кор нек нест, (бар) ман душвортар аст, ба сангинии як донг.

8. Ин доруҳоро (бояд) андар ҳован шикебой кардан, ба хованд астай ниёиш кӯфтан ва ба парниёни таваккул беҳтан ва харрӯз бомдод бисёр (зуд) ду кафча бо кафча паноҳ (ба) Яздон ба даҳон афкандан ва низ об «шоиста аст кардан» аз паси (он) хӯрдан. Сипас, бо бегумонӣ хурсанд будан, чи барои тану равон бисёр судмандтар аст.

Фарҷом ёфт.

РИСОЛАИ РҶЗҲО¹

1. Рӯзи Хурмузд май хӯру хуррам бош.
2. Рӯзи Баҳман пӯшоку чомаи нав пӯш.
3. Рӯзи Урдубиҳишт ба оташкадаҳо рав.
4. Рӯзи Шаҳривар шод бош (ва фузалоро ниғаҳдорӣ кун).
5. Рӯзи Сипандармад замин варз (кишт) кун.
6. Рӯзи Хурдод чӯй кан (ва обро ниғаҳдорӣ кун).
7. Рӯзи Амурдод дору дарахт бинишон.
8. Рӯзи Дай ба озар сар шӯй ва мӯю нохун ораста кун.
9. Рӯзи Озар ба роҳ (сафар) шав (то дуруст боз оӣ).
- Ва нон мапаз, чун гуноҳи гардон бувад.
10. Рӯзи Обон обро ниғаҳдорӣ кун ва обро маозор.
11. Рӯзи Хвар кӯдак ба дабиристон деҳ, то дабиру фарзона шавад.
12. Рӯзи Моҳ май хӯру бо дӯстон осоиш кун ва аз моҳи Худо ниёз хоҳ.
13. Рӯзи Тир кӯдакро ба тир андохтан ва набарду саворӣ омӯхтан фирист.
14. Рӯзи Гуш парвариши Гушуруг кун ва гӯшт махӯр ва говро ба варз (кардан) омӯз.
15. Рӯзи Дай ба Миҳр сар шӯй ва мӯю нохун ораста кун, ангур аз разон ба чархушт боз афкан, то беҳ гардад.
16. Рӯзи Миҳр агар аз касе мустамандӣ ба ту расидааст, пеши изади Миҳр аз Миҳр доварӣ хоҳ ва гила кун.
17. Рӯзи Сурӯш барои начоти равони хеш аз Сурӯши росткирдор ниёз хоҳ.
18. Рӯзи Рашн рӯзгор сабук аст, ҳар кор, ки хоҳӣ кардан, дар некӯӣ кун.
19. Рӯзи Фравардин савганд махӯр ва он рӯз ситоиши фраваҳри парҳезкорон кун, то хушнудтар бувад.
20. Рӯзи Баҳром хонумон бунёд гузор, то зуд ба фарҷом расад ва ба разму корзор шав, то ба пирӯзӣ бозойӣ.
21. Рӯзи Ром зан бихоҳ ва қору хуррамӣ кун ва пеши доварон рав, то ба пирӯзӣ ва начот бозойӣ.
22. Рӯзи Бод сабр кун ва қори нав мапайванд.
23. Рӯзи Дай бад-ин ҳар коре хоҳӣ кардан, бикун ва зан ба хона овар, мӯй ва нохун биорой ва чомаи [нав] пӯш.
24. Рӯзи Дин хравстар (ҳашарот) куш.
25. Рӯзи Ард ҳар қизи нав бихар ва ба хона бар.
26. Рӯзи Аштод асп, гов, сутур барои чуфтгирӣ раҳо кун, то ба дурустӣ бозояд.

27. Рӯзи Осмон ба роҳи дур рав, то ки ба дурустӣ [боз] ойӣ.
28. Рӯзи Замёд дору махӯр.
29. Рӯзи Маҳраспанд чома сӯзанкорӣ кун ва бидӯзу бипӯш; зан ба занӣ гир, то ки фарзанди тезхӯши некӯ зояд.
30. Рӯзи Анерон мӯй ва нохун ораста кун, зан ба занӣ гир, то ки фарзанди номвар зояд.

Анӯшаравон бод Озарбоди Маҳраспандон, ки ин андарз кард ва ин фармон дод!

АНДАРЗҲОИ ПЕШИНИЁН¹

I

Ба номи Яздон

1. Дороии тандурустӣ беҳ.
2. Фарзанди порсо беҳ.
3. Бародари некном беҳ.
4. Пуштибонии вазифа беҳ.
5. Ҳамроҳӣ (дар зиндагӣ) бо зани нек беҳ.
6. Кори некӣ фаровон беҳ.
7. Дӯсти равони хеш (будан) беҳ. Баргузоркунандаи ҷашни гоҳонбор беҳ.
8. Дар ҳама қору қазоват ростиву дурустандешӣ беҳ.
9. Ба ҳар ду ҷаҳон бегумонӣ беҳ.

Анҷомид ба дуруд.

II

Ба номи Яздон

1. Ба адлу дин рафтан.
2. Падару модар наозурдан.
3. Созиши нек бо бародарону дӯстон ва хешону наздикон (қардан), бо онҳо пайвастан, ниғаҳбони занони онон будан.
4. Ба дороии кирдори нек дар кушиш будан.
5. Ҳар рӯз бо хештан шумор қардан, ки имрӯз ҷӣ суду ҷӣ зиён (овардам), ҷӣ кори некӯ ҷӣ гуноҳ (қардам) ва чанд ба роҳи нек ва чанд ба роҳи бад (рафтам), чунки гетӣ сипанҷи якрӯзаро монад ва ҷовидон он ҷой бояд будан.
6. Ба кирдори нек ва гуноҳ дар шумор бошад.
7. Чунки ҳар киро кирдори нек беш аз гуноҳ бувад, Сурӯши ростқирдор дасташ гирад ва ба биҳишт кашад.
8. Он киро, ки гуноҳ беш аз кирдори нек бувад, деви Визарш дасташ гирад ва ба дӯзах кашад. Чун бигирянд, набахшанд ва чун бонг кунанд, нашнаберанд.
9. Вопасин паноҳи ту кирдори туст.

Анҷомид ба дуруду шодӣ ва ромии.

III

Ба номи Яздон

1. Дардманд аст он ки хирад надорад.
2. Ранҷур аст, он ки зан надорад.

3. Беном аст, он ки фарзанд надорад.
4. Беарзиш аст, он ки мол надорад.
5. Сушт аст, он ки кас надорад.
6. Аз ин ҳама он бадтар, ки равон надорад.
Анҷомид.

IV

Ба номи Яздон

1. Доноиро ҳамто нест.
2. Зиёнкорро ном нест.
3. Гетиро поиш нест.
4. Мардонагиро нозиш нест.
5. Молро ситоиш нест.
6. Зиндагиро оромиш нест.
7. Пириро дору нест, маргро чора нест.
8. Занонро хирад нест.
9. Худоро анбоз нест.
10. Ва аз ҳамаи ин бадтар он ки бигӯяд:
Худо аз ӯ хушнуд нест.
11. Ва ҳаркиро Худо аз ӯ хушнуд нест, ӯро андар бихишти бомӣ
ҷой нест.
Анҷомид ба дуруду шодӣ ва ромии.

АНДАРЗИ МАРДИ ДОНО БА ПИСАРИ ХЕШ

*Марди доно ба писари хеш андарзу фарҳанг
(омӯзиш) кард ва фармуд, ки:*

1. Писарам, бегуноҳ бош, то бебим бошӣ.
2. Сипосдор бош, то <ба некӣ> арҷманд бошӣ.
3. Парастор бош, то захира беш дошта бошӣ.
4. Бурдбор бош, то дӯсти некон бошӣ.
5. Хурсанд (қонеъ) ва шикебо бош, то дӯст бештар дошта бошӣ.
6. Аз мардуми бадбин чунин парҳез, ки аз Аҳримани дурӯғпеша, ки ба гетӣ бадӣ кардааст.
7. Аз паси виристани хони хеш рав, на аз паси хостани хони касон. Чун андак виристани хони хеш беҳтар аз бисёр хостани хони касон <аст>.
8. Фурӯтан, нармсухан ва мардумдӯст <бош>.
9. Бо ҳар кас созгор бош, то аз пас айбат накунамд.
10. Ба ҳангоми <сур> он ҷой нишин, ки дастат гиранд ба боло кашанд, на он ҷой нишин, ки поят гиранд фуру кашанд.
11. Дар зиёфат пайкор макун.
12. Барои ҷоҳ макуш.
13. Дар чашми ҳама чизе гарав манех.
14. Бандаву парастору сутур аз рӯи гумон (тахмин) махар.
15. Май ба андоза хӯр.
16. Дар хӯрдани май сухан ба андоза гӯй.
17. Ба хештан ба айбу ҳунар нигар.
18. Аз рӯи хирад <сухан> гӯй, чун ки ба рост <надоранд>.
19. Гуноҳи аз беандоза хӯрдани май...
20. Ба андарзу сиголиш ба хешовандон...
21. Бо дӯстон ягонагӣ <қун>.
22. Ба дастури хеш зан гир.
23. Бо ҳарисон дар сури мардум хӯриш махӯр.
24. ...чи ҳама некон аз... бартар пиндоранд.
25. Бо солорону подшоҳон яке бо ду макун.
26. Чи ... он беҳтар, ки худ харанд, он ... диҳанд.
27. ... намоз бар.
28. Аз душман ба ҳар гоҳу замон бипарҳез, аз ӯ биандеш, душман пиндор. Бад-он гоҳ бештар бипарҳез, ки бас тавонгар аст.

29. Мардуми дӯст ва озармо (мӯхтарам) маозор. Чун ки аз озурдани дӯстон суд андак аст ва зиён бештар.
30. Дар ҳар даври замон ба некӯӣ ба суди хеш бикӯш.
31. Он чӣ ба хештан шоиста набувад, ба ҳеч кас макун.
32. Ҳар кас ин чаҳор чиз, ки Аҳриман аз чаҳон берун карда бошад, дар ёд дорад:
33. ...
34. Дар анчуман, ки пеши солорону подшоҳон нишинӣ, ҳушу вир (заковат) ва дил ба ҷой дор.
35. Сухан ҷуз он чӣ пурсанд мағӯӣ. Он низ, ки пурсанд, нигариста гӯӣ.
36. Ба паймон...
37. На ба гуфтори дурӯғ ва на ба хоҳиши рост савганд махӯр.
38. Зинҳор хор мабош.
39. Кинвар ва чашмрашк мабош. Чи равони кинвар ва чашмрашк раҳо набад ва чанд ба фарзанд расад ва ба гетӣ танаш бадном ва ба мену равонаш ноумед ва пайвандаш ба бар нарасад.
40. Зану фарзанд чандон ки метавон нек ба оромиш дор, ба вижа ба додгоҳ ва ба андарзу фарҳанг дор.
41. <Ҳар руз ба хештан омор бояд кард, ки> имрӯз чӣ кори нек, чӣ гуноҳ ва чӣ суду чӣ зиён...
42. ... ва зан ба нигариш (дидор), дӯст ба некномӣ, кори нек ва кирдор <кун>.
43. Ва ҳамвора ... мабош, ки душманат шод... ва ... мабош.
44. Пеши зани руспӣ (фоҳиша) марав. Агар ҳар гуноҳ, ки он руспӣ кунад, ба равони ту расад.
45. Аз хеш родӣ кун, на аз касони хеш. То тавонӣ, дорой аз роҳи некӯӣ андӯз, ба тану равон андоз ва низ ба некону арчмандон деҳ. Чунки тан ҷовидон нест, равон ҷовидон аст.
46. Кору кӯшиш чунон биорой, ки агар фардо рӯз боядат мурдан...

ЯКЧАНД СУХАНЕ (КИ) ОЗАРИ ФАРНБАҒИ ФАРРУХЗОДОН ГУФТ¹

Ба номи Яздон

1. Пурсид, ки хирад чӣ ва доштори хирад чӣ?
2. Ӯ гуфт, ки марди доно, бохим, ҳунар, беҳӣ ва бовар, хусравӣ ва устуворӣ.
3. Ва хим андар омад ва чой бикард.
4. Ӯнара андар омадӣ, (он) чой(ро) пок² (бикард).
5. Беҳӣ андар омад, (онро) ба гоҳ ороост.
6. Хусравӣ андар омад, (он) чой(ро) хушбӯ, беҳ кард.
7. Устуворӣ андар омад, ба гоҳ нишаст.
8. Ва бовар андар омад ва роста, устуворӣ беҳ пазируфт.
9. Пурсид, ки киштани хирад чӣ?
10. Ӯ гуфт, ки киштани хирад омӯхторӣ ва оби он ниюшидорӣ ва ёри он гузидорӣ ва чойи он биҳишти равшани ҳама осонӣ.

Анушаравон бод Озари Фарнбағи Фаррухзодон, ки ӯ ин суханон гуфт.

Фарҷом ёфт.

СУХАНОНИ БАХТОФАРИД ВА ОЗАРБОДИ ЗАРТУШТОН

Ба номи Яздон

1. Гӯянд, ки Бахтофарид гуфт, ки ҳеч мардум нест аз ман тавонгартар ба ҷуз ӯ, ки аз ман хурсандтар аст.

2. Инро низ гуфт, ки агар ҳама мардуми гетӣ ба ҳам расанд, пас манро тавонгар кардан натавон, зеро ба як даст гирам ва ба дигар даст диҳам (ва фақат) ранҷ ба ман монад.

3. Озарбоди Зартуштонро пайдо аст, ки (ӯро) саду панҷоҳ сол зиндагӣ буд ва аз он наберад сол мӯбадони мӯбадӣ карда буд, гуфт, ки ба тавонгариву дарवेशиву подшоӣ омадам, андар тавонгариӣ род ва гузидори диҳиш ва андар дарवेशӣ кӯшову миёнарав ва андар подшоӣ фурӯтан (ва) озодвор будам.

4. Оштӣ кардан беҳтар аст ва на ҷанг кардан.

5. Умед гирифтан беҳтар аст ва бихиштани кин.

6. Ромиш пазируфтани беҳтар аст ва боздоштани хашм.

7. Хӯрдани хашм беҳтар аст ва на савганд.

8. Додани баҳри хоста беҳтар аст ва на гувоҳӣ ба дуруғ.

9. Пурсидори марди бераҳ набошад ва ниюшидори марди дӯшогоҳ набошад ва ҳампарсаи марди фирефтор набошад.

10. Ба он (ҷӣ, ки) омадааст, хурсанд бошад (ва) андӯхгин набошад.

11. Касе (ки) Яздон ӯро ёр нест, ӯ аз ҳама бадбахт(тар) аст.

Фарҷом ёфт ба дуруд, шодӣ, ромии!

НАҲИШИ ЧИЗИ ГЕТӢ

Ба номи Яздон

1. Ин(ро) низ гӯянд, ки чизи гетӣ бар бисту панҷ баҳр ниҳода шудааст, панҷ (баҳр) бар баҳт, панҷ (баҳр) бар куниш, панҷ (баҳр) бар хӯй ва панҷ (баҳр) бар гавҳар ва панҷ (баҳр) бар варосат.
2. Зиндагӣ, зану фарзанд ва фармонравоиву хоста бар баҳт.
3. Осрунӣ ва артишторӣ ва востревашӣ ва карафа ва базаҳ бар куниш.
4. Ба занон шудан ва кор гузоридан, хӯрдан, рафтан, хуфтан бар хӯй.
5. Меҳру озарму родиву ростиву фурутани бар гавҳар.
6. Тани баҳр ва хушу бир (=заковат) ва нирӯ бар варосат.
Фарҷом ёфт.

ЁДГОРИ БУЗУРГМЕҲР

*Нишони нек бод ононро, ки ба тану равон
ва дорой неканд. Чунин бод!*

1. Ман Бузургмеҳри Бухтагон - сарпарасти ҳарамии шаҳриёри нерӯманди Хусрав ва сарвари дарбор, ин ёдгорро ба ёрии нерӯи Яздон ва дигар ҳамин гуна менуи (рӯҳи) беҳин ва аз фармоне, ки шоҳаншоҳ Хусрав дод, навиштам, то он шояд фарҳанги хубе буда бошад, барои онон, ки дар пазириши қошона ва дорой аз Яздон офарида шудаанд. Ва онро дар Ганҷи шойгон ниҳодам.

2. Чун чизи гетӣ ҳама гузарону табоҳпазир ва дар гардиш (аст), ўро, ки Яздон бояд подош диҳад, дороии беранҷ барояш пардозад ва чизи фаровон андӯзад ва ба кори бузургу подшоҳӣ расонад. Бартарихо ёбад ва бузургтарин ном (ба худ) хоста бошад ва номитарин кор (дар) афрӯхтани хонумони меҳан кунад. Ўро зиндагӣ дароз ва афзоиши фарзанду пайванди бузург, умеду подоши нек дар қору роста ва суди мардумону пойдории офариниши нек, кордониву ҳама дигар фарруҳии гетӣ, ки яке бо дигар пайванду ҳамсон (аст) бувад.

3. Устувории он чанд чизро дурандешӣ кардам. На дертар дар замони сад сол тан ба фарҷому шаҳриёрӣ ба нестӣ (расад). Ва дар замони се сад сол хонавода ба вайронӣ ва ном ба

фаромӯшиву аз ёд рафтан ва хонумону меҳан ба вайрониву нопокӣ ва нажоду пайванд ба фурӯмондагиву пушаймонӣ, кӯшиш ба беварорӣ ва ранҷу кӯшиш ба тихигӣ ва подшоҳӣ ба шаҳриёрони замон (расад). Дорой ба ононе монад, ки замон ин фаррухиро барояшон офарида буд. Ва чизи зинда бипояд ва вайрон нашавад ва овози ашуй (росткирдорӣ) ва офариниши зинда ва кори некро ҳеч кас рабудан натавонад.

4. Акнун ман хоҳиши кӯшиш дар ашуй варзидан ва аз гуноҳ парҳез кардан (дорам). Чунон бе он ки рух диҳад, аз кирдору фармоиши шоҳони замон ва шаҳриёрии шуми эшон бечораам. Ё ба хоҳиши худ аз гуноҳи ошкор чанде парҳез кардан. Ба ҳастии Яздону нобудии девон ва дину равон ва бихишту дӯзах ва якҷо бо ин дар (будани) рӯзи чаҳорум ва зинда гардонидани пас аз марг бегумонам. Мароми ман ашуиву порсой аз тану ҷону равон ва ҳар некии гетиву менуст. Ва сухане чанд барои шукӯҳи гетӣ дар ин ёдгор навиштам, ки:

5-6. Кадом мардум фаррухтар? Он ки камгуноҳтар.

7-8. Кӣ камгуноҳтар? Он ки ба доди Яздон росттар бувад ва аз доди девон бештар бипарҳезад.

9-10. Доди Яздон кадому доди девон кадом? Доди Яздон некиву доди девон бадӣ.

11-12. Некӣ чисту бадӣ чист? Некӣ пиндори нек, гуфтори нек, кирдори нек ва бадӣ пиндори бад, гуфтори бад ва кирдори бад.

13. Пиндори нек, гуфтори нек ва кирдори нек чист ва пиндори бад, гуфтори бад ва кирдори бад чист?

14. Пиндори нек – паймон дар андеша, гуфтори нек – родӣ ва кирдори нек – ростӣ.

15. Пиндори бад – фирефторӣ дар андеша, гуфтори бад – пастӣ ва кирдори бад – дурӯғгӯӣ.

16. Паймон дар андеша чист, родӣ чист, ростӣ чист? Ва фирефторӣ дар андеша чист, пастӣ чист, дурӯғгӯӣ чист?

17. Паймон дар андеша ин ки (кас) моли чаҳон гузарон бинад ва ком ба он чиз барад, ки тани ӯ ба каффораи гуноҳ ва равонаш ба дӯзах нарасад.

18. Родӣ ин ки (кас) сарнавишти танро аз тан ва сарнавишти равонро аз равон чудо накунад.

19. Ростӣ ин ки ба равони хеш рост ва беварефтор бувад.

20. Фирефторӣ дар андеша ин ки (кас) гетиро нопадор ва менуро ҷовидон донад ва маром бар он чиз барад, ки анҷом вайронии тан ва каффораи гуноҳ ва кефар ба равонаш бувад.

21. Пастӣ ин ки (кас) сарнавишти танро аз тан ва сарнавишти равнро аз равон ҷудо дорад.

22. Дурӯғгӯй ин ки (кас) танро ба мароми равон ба фиреб дорад.

23-24. Ба некӣ кӣ комилтар? Он ки донотар аст.

25-26. Кӣ донотар? Он ки фарҷоми тан донад ва душмани равон шиносад, хештан аз душмани равон бипояд ва бим надостанро бартар донад.

27. Фарҷоми тан чист? Кист он душман, ки доноён (ӯро) беҳтар тавонанд шинохт?

28. Фарҷоми тан вайронии колбуд ва душмани равон ин чанд дев, ки Аҳриман дар фирефтган ва гуноҳ кардани мардумон ва душмани мардумон офарид.

29-30. Он девон кистанд ва чанд (тананд)? Озу ниёз, хашму рашк, нангу шахват, кин, танбалӣ ва деви аҳламуғӣ (бадоинӣ) ва тӯҳмат.

31-32. Аз ин чанд дев кадом ситамгортар? Оз (хирс) нохуштару бечоратар.

33. Ниёз андӯҳгинтару бадбахттар.

34. Ва хашм сангдилтару носипостар.

35. Рашк бадхоҳтару баумедтар.

36-37. Ва нанг пархошгортар. Ва шахват худхоҳтару хашмгинтар.

38. Ва кин даҳшатноктару бераҳмтар.

39-40. Танбалӣ беҳудатару фаромӯшкортар. Ва деви аҳламуғ нухуфтатару фирефтортар.

41. Ва тӯҳмат носипостар.

42. Ин низ пайдост, ки Аҳриман бар офариниши Ҳурмузд ин чизхоро гаронтар кард: чун вай муздро дар кори нек ва кефарро дар гуноҳ дар андешаи мардумон дар анҷом бинихуфт.

43. Офаридагор Ҳурмузд дар боз доштани он чанд дев ба ёрии мардумон чанд чизи нигоҳдорандаи менуро офарид: хиради зотӣ ва хиради омузишӣ, хӯву умед, хурсандӣ, дин ва машварат бо доноён.

44-45. Вазифаи ин ҳар як мену чист? Вазифаи хиради зотӣ танро аз бим ва андешаи гуноҳ (кардан) ва ранҷи бебор поддан ва гузарон (будани) моли гетӣ ва фарҷоми танро дар ёд доштан ва дороии ҳамешагии хешро коҳиш надодан ва ба они бадии хеш наафзудан.

46. Вазифаи хиради омузишӣ роҳу равиши порсой шинохтан ва бад-он истодан ва ба чизи пеш гузашта нигаристан ва аз он ҷӣ, ки пас ояд, огоҳ будан. Он чиро, ки будани он

нашояд, бовар накардан ва кореро, ки анҷоми он нашояд, нагуфтан.

47. Вазифаи хислат хештанро аз хӯи бад ва орзуи шаҳват нигоҳ доштан ва хулқу хӯи некро парастидан ва дар ёд доштан.

48. Вазифаи умед баҳраи кӯшиш ба тан пайвастан ва танро ба ранҷу кори некӯ бурдан.

49. Вазифаи фурутанӣ худро аз хоҳиши беш нигоҳ доштан ва ранҷи нофурутанӣ ва бими бисёрро дар ёд доштан. Ва он чизро, ки дар анҷом пуштибонӣ аз он бувад, ба чизи дигар надодан ва чизи фуруд омадаро, аз он ки рӯ ба рӯ гузоштан нашояд, (дар ин кор) ранҷу андӯх бурдан набояд.

50. Вазифаи дин худро аз гуноҳу кеффар ва подоши кори нек огоҳонидан ва роҳу равиши Яздон аз они девон чудо доштан.

51. Вазифаи муошират бо доноён худро аз худхоҳӣ нигоҳ доштан ва чунин намудан, ки ҳар ноогоҳӣ, ки аз кирдори хеш ояд, табоҳкунанда набошад.

52. Аз ин чанд мену кадом ба тани мардумон нерӯмандтар?

53. Хирад ҳушмандтар, андеша ҳассостар ва ҳуш пойдортар.

54. Хислат хубшукӯхтар ва хӯ ороостатар.

55-56. Ва фурутанӣ устувортар ва умед шикеботар, зиндагӣ поктар ва бӯй огоҳтар ва фраваҳр ранҷбартар.

57-58. Ба мардумон чӣ ҳунар беҳтар? Доногӣ ва хирад.

59-60. Аз ин кадом беҳ? Он ки хештан бебимтару бегуноҳтар ва беранҷтар тавонад бурдан.

61-62. Барои мардумон хирад беҳ ё дониш? Хирад барои шинохтани кор ва дониш барои писандидани кор.

63-64. Кадом гуҳар беҳ? Фурутаниву чарбзабонӣ.

65-66. Чӣ хӯ беҳ? Хештандориву оштихоҳӣ.

67-68. Чӣ оин беҳ? Некӣ.

69-70. Кадом орзу некӯтар? Бегуноҳӣ.

71-72. Кадом кори нек беҳ? Хушнудӣ ба чизи (кам).

73-74. Чӣ кирдор беҳ? Дар шумори дин (будан).

75-76. Кадом фарҳанг беҳ? Он ки гузаронидани замон ва начоти равноро бад-он беҳтар донад.

77-78. Кадом обрӯй беҳ? Накукорӣ дар дӯстӣ ва чавонмардӣ.

79-80. Чӣ ном меҳтар? Хешкорӣ (вазифа).

81-82. Кадом душман ситамгортар? Кирдори бад.

83. Ба мардумон фарҳанг беҳ ё гуҳари хирад?

84. Афзоиши тан аз фарҳанг ва оини меҳмондорӣ аз гуҳар, шинохти шахсият ва хулқу хӯ ва ниғаҳбонии тану ҷон аз хирад.

85. Хулқу хӯ ва хираду дигар ҳама хунаро дар тани мардумон чӣ гуна камосебтару беиёнтаранд?

86. Хирад, ки дар он шуморе нест.

87-88. Ва хунаро, ки дар он баландандешӣ нест. Ёду хуш, ки дар он бадонӣ нест.

89. Хештандорӣ, ки дар он кинаберарӣ нест.

90-91. Фурӯтанӣ, ки дар он хӯрдагирӣ нест. Некоинӣ, ки дар он фурӯмоягӣ нест.

92. Нексозгорӣ, ки дар он ошуфтагӣ нест.

93-94. Ростӣ, ки дар он найранг нест. Умед, ки дар он сустӣ нест.

95. Родӣ, ки дар он исроф нест.

96-97. Шукӯҳ ки дар он ғурур нест. Парастии тан, ки дар он беморӣ нест.

98. Чокарӣ, ки дар он парасторӣ нест.

99-100. Шоистагӣ, ки дар он такаббур нест. Дӯстии хайрхоҳона, ки дар он сарпарастӣ нест.

101. Ягонагӣ, ки дар он ихтилоф нест.

102-103. Хешкорӣ, ки дар он сустӣ нест. Кӯшиш, ки дар он рашк нест.

104. Доноӣ, ки дар он фиреб нест.

105. Чизе, ки ба мардумон расад, аз бахт бувад ё аз куниш (кор)?

106. Вахту куниш бо ҳам монанданд, чунон ки тану ҷон.

107. Чи тан ҷудо аз ҷон колбудест бекор ва ҷон ҷудо аз тан бодест ногирифтор. Ва чун (онон) бо ҳам омехта бувад, нерӯманду судманданд.

108-109. Вахт чист ва куниш чист? Вахту куниш баҳонаи чизеанд, ки ба мардумон расад.

110-111. Дороии гетӣ чиро монад? Ба чизе, ки ба хоб бинанд, чӣ некӯ чӣ бад ва чун аз хоб бедор шаванд, он чиз он ҷой нест.

112-113. Дар гетӣ чӣ арҷмандтар аст? Шаҳриёри нерӯманду пирӯзгари некхоҳ.

114-115. Ва кӣ мустамандтар? Шукӯҳи подшоҳи тундхӯ ва дурӯғпеша.

116-117. Бадбахттар кист? Диногоҳи дурӯғпеша.

118-119. Бениёзтар кист? Он ки хурсандтар (аст).

120-121. Кист аз дороии (хеш) хурсандтар? Он ки шукӯҳмандтар (аст).

122-123. Кист шукӯҳмандтар? Он ки (барояш) сарзаниши мардум аз ниёзмандиҳо бартар намояд.

124-125. Кӣ умедвортар? Марди кӯшишманди хушиқбол.

126-127. Кӯшой чист ва хушиқболи чист? Кӯшой он ки кас пешаи некӯ кунад ва кор низ (пешаи ӯ) бувад ва дар он бе (ҳеч) ранчу иштибоҳ бикӯшад.

128. Хушиқболи бо фариниши нек (дар) фарчоми хуби кор аст.

129-130. Кӣ нерӯмандтар? Сипехри чаҳонбахш.

131-132. Кӣ росттар? Замони сарнавиштсоз.

133-134. Кӣ ҳайратангезтар? Он ки (дар) замони фаротар омада буд.

135-136. Кӣ оромтар? Он ки аз биму балои гарон бираҳид.

137-138. Кӣ хушмандтар? Донои бас озмуда.

139-140. Кӣ писандидатар? Он ки шаҳватро бо нанг, хашмро бо бурдборӣ ва рашкро бо чашмоғоҳӣ ва озро (хирс) бо фурӯтанӣ ва сангдилро бо додхоҳӣ фурӯ нишонад.

141-142. Кӣ номдортар? Он ки ба мардумон некӣ карданро аз рӯи дод дорад.

143-144. Кӣ номитар? Он ки меҳтару пирӯзмандтар.

145-146. Кӣ пирӯзмандтар? Он ки дар кор бобарортар ва дар додгустарӣ некӯтар.

147-148. Кӣ осудатар? Он ки ӯро (фарзанди) шоиста ва зани ба хости шӯй дилхоҳ ҳаст.

149-150. Кӣ бурдбортар? Ниёзманди бечораву фурӯтан, ки дар сипосгузориву судмандӣ ва умеди бузург кӯшад.

151-152. Кӣ нохуштар? Кинвари озурда ва тавоно.

153-154. Кӣ андӯховартар? Шуи бимноку фарзанди дардкашида ранчовартар.

155-156. Кӣ бимноктар? Шаҳриёри нозуку сангдил.

157-158. Кӣ андӯхгинтар? (Каси) шоиста, ки ба ношоистагӣ расад ва нерӯманд, ки ба нотавонӣ расад, умедвор, ки ба ноумедӣ расад ва худхоҳ, ки фарчоми кори ӯ расида бошад.

159-160. Кӣ дардмандтар? Тавоное, ки (ӯро) фарзанд нест ва донои шоиста, ки (ӯро) фарзанди ношоиста ва ранчдиханда бувад, бар ӯ ноогоҳе фармон барад, некмарде, ки бар ӯ (каси) баде фармонраво бувад.

161-162. Кӣ озурдатар? (Каси) шоиста, ки ношоистае бар ӯ пирӯз ояд, доное, ки бар ӯ ноогоҳе фармон барад, некмарде, ки бар ӯ (каси) баде фармонраво бувад.

163-164. Кӣ меҳрубонтар? ...(он ки) хушумед ва бегуноҳ (аст).

165-166. Кӣ пушаймонтар? Худхоҳе, ки фарчоми кори ӯ расида бошад. Гунаҳгоре, ки равони худ бишносад, фосиди пастхираду бениёз, ки дар суди носипосон бикӯшад.

167-168. Кӣ накухишмандтар? Он ки дар некие, ки бинад, носипос бувад.

169-170. Кӣ бадномтар? Он ки бадӣ карданро ба мардумон аз рӯи дод дорад.

171. Мардумонро дар ин гетӣ чӣ шоистатар намояд?

172. Он ки то тандуруст бувад, орзуи (хеш) бароварда созад ва чун танбемор бувад, дар дурустии тан ва чун тан дар ноумедӣ бувад, дар раҳоиши равон кӯшад.

173-174. Мардумон бештар чӣ орзу доранд? Ба хешкомӣ ва бениёзӣ.

175-176. Хешкомиву бениёзӣ чӣ бувад? Хешкомӣ ҳар чӣ орзу, ки бувад, ёфтган ва бениёзӣ (низ) дар ҳамин бувад.

177-178. Мардум аз чӣ ташнатаранд? Аз он ки умеди нек бад-он доранд.

179. Мардумон дар гетӣ аз чӣ бештар бояд андешанд?

180. Аз замони бадкирдори зишту дӯсти фиребкор ва шаҳриёри баду бераҳм.

181-182. Ва ба чӣ густохтар бояд будан? Ба замони неку кори нек ва дӯсти нофирефтор ва солори ҳамдини бахшоишгару додгустар.

183-184. Кадом замон беҳтар? Он (замон), ки дар он чирагиву нерӯву шаҳриёрии бадон кам бувад.

185-186. Кадом дин беҳтар? Он дин, ки доди Яздон, девию девон, музди кори некӯ, ҷазои гуноҳ дар он пойдортар ва роҳу равиш нектар ва кирдори нектар (дар он) аз рӯи дод бувад.

187-188. Кадом подшоҳ ва солор беҳтар? Он ки ба мардум дусттар ва дар баргузиниши замон беҳтар ва он ки некӣ ба мардумон (аз рӯи) дод кунад.

189-190. Кадом дӯст беҳ? Он ки меҳрубонтар ва дар шигифтӣ ёрттар.

191-192. Киро дӯст бештар? Онро, ки фурутантару бурдбортар ва чарбзабонтар (бувад).

193-194. Киро душман бештар? Абарманишону худхоҳон ва хӯрдагирону дуруштзабонон(ро).

195-196. Дӯсти ҷовидонӣ кадом? Кирдори нек.

197-198. Душмани ҷовидонӣ кадом? Кирдори бад.

199. Чист он чӣ, ки ҷовидон бипояд ва вайрон нашавад?

200. Некӯкории бештар.

201-202. Чӣ нектар? Нишастан бо некон.

- 203-204. Чӣ судмандтар? Нишастан бо доноён.
- 205-206. Чӣ нерӯмандтар? Забони ростгӯён.
- 207-208. Чӣ хуштар? Бебимӣ.
- 209-210. Ва чӣ бебимтар? Замони нек ва иҷрои вазифа.
- 211-212. Чӣ фаррухтар? Бегуноҳӣ ва неқфарҷомии
(зиндагӣ).
- 213-214. Ва чӣ оромтар? Бегуноҳӣ ва дар ҷавонмардӣ
фурутани.
- 215-216. Чӣ арҷмандтар? Дӯстӣ бо доноёну некон.
- 217-218. Чӣ равшантар? Кардаи доноён.
- 219-220. Ва чӣ фарохтар? Дасти родон.
- 221-222. Ва чӣ тангтар? Дасти хасисон.
- 223-224. Ва чӣ бартар? Оини бахшидан (хайр кардан).
- 225-226. Ва чӣ бамавридтар? Подоши неқӯкорон.
- 227-228. Ва чӣ бемавридтар? Подоши гунаҳкорон.
- 229-230. Ва чӣ санҷидатар? Хоҳиши ҷавонмардони
фурӯтан.
- 231-232. Чӣ хушбӯйтар? Некномӣ.
- 233-234. Ва чӣ гиромитар? Пазириши подшоҳону солорон
ва навозиши ҳамаҳлону дӯстон.
- 235-236. Чӣ бадтар? Чашми ҳарисон.
- 237-238. Ва чӣ беҳудатар? Бахшиш додан ба носипосон ва
пайванд бо бадон.
- 239-240. Чӣ тихитар? Дасти кодорон.
- 241-242. Чӣ ранҷноктар? Парастии подшоҳони кинаҷӯй.
- 243-244. Чӣ тезтар? Андешаи ҳавасронон.
- 245-246. Чӣ душвортар? Будан бо бадон.
- 247-248. Чӣ нозуктар? Андешаи подшоҳон.
- 249-250. Чӣ бимноктар? Ҳашми подшоҳони бераҳм.
- 251-252. Чӣ вайронгартар? Донои бадгуҳар
- 253-254. Чӣ аҷибтар? Бадогоҳи неқгуҳар.
- 255-256. Чӣ гаронтар? Андешаи паймоншиканон.
- 257-258. Чӣ ногувортар? Ҳамроҳӣ бо бадону бадогоҳон.
- 259-260. Чӣ бадтар? Нобоварӣ ва фиреб дар андеша.
- 261-262. Чӣ нармтар? Родиӣ Яздон.
- 263-264. Чист он ки аз ҳар чиз бартар аст? Қазовати Яздон.
- Ҷовидон бод равони Бузургмеҳри Бухтагон ва он ҳама
Кайониёну ялон ва мардумоне, ки ҷонсупорӣ барои дини маздиснон
карданд. Ҷои эшон ҷовидон равшан бод. Чунин бод! Боз чунинтар
бод! Анҷом пазируфт ба дурӯд.*

ДРАХТИ АСУРИК¹

Ба номи Яздон

1. Драхте рустааст
дар саросари шахри Асурик
2. Бунаш хушк аст,
сараш аст тар.
3. Баргаш найро монад,
бораш монанд ангурро.
4. Ширин бор оварад
Мардумон васнод.
5. Он дарахти буланд
Бо буз ҳамнабард гардид,
6. Ки ман аз ту бартарам
Ба бас гуна чиз
7. Ба Хунироззаминам
Дарахте нест ҳамтан.
8. Чи шоҳ аз ман хурад
Чун нав бор оварам.
9. Киштиёнро тахтаам,
Фараспам бодбононро.
10. Ҷоруб аз ман кунанд,
Ки рӯбанд меҳану мон.
11. Ҷувоз аз ман кунанд,
Ки кӯбанд чиву биринҷ.
12. Дамина аз ман кунанд
Озарон васнод (барои Озарон).
13. Мукиам барзгарон [ро],
Волинам кафшам бараҳнапоён [ро].
14. Расан аз ман кунанд,
Ки пойи туро банданд.
15. Чӯб аз ман кунанд,
Ки греви гардани туро моланд.
16. Мех аз ман кунанд,
Ки сари туро оvezанд.
17. Ҳимаам Озарон[ро],
ки сичат бирезанд (бирён кунанд).
18. Тобистон сояам
Ба сари шахриёрон.
19. Ширам барзгарон[ро],
Ангубин озодмардон[ро].
20. Табангу аз ман кунанд

- Дорудон васнод.
21. Шаҳр ба шаҳр баранд,
Пизишк ба пизишк.
 22. Ошёнам мурғакон [ро],
Соям рохгузарон[ро].
 23. Ҳаста бийафканам,
Ба нуг бум рӯяд.
 24. Агар мардум бихиланд,
чун маро на биёзоранд.
 25. Бушам заргун аст
То ба Рӯзи Ҷовид.
 26. Он-к мардум
Ки-шон нест майу нон,
 27. Аз бори ман хӯранд,
То сер [анбошта] шаванд.
 28. Чун он гуфта шуд
(Бусила) драхти Асурик.
 29. Буз посух кард,
Сар фароз чунбонд.
 30. Ки: ту ки бо ман, пайкор дорӣ [ронӣ],
Ту ки бо ман набард мекунӣ
 31. Чун аз кардаҳои ман
меш(у)навӣ,
 32. Бувад нанг ави (ки бо) [ту]
пайкор-т сухан ҳарза-т.
 33. Дарозӣ, деви буланд,
Бушнат монад ба гесуи дев.
 34. Ба сари (оғози) даврони Ҷамшед
Бад-он фаррух ошон –
 35. [Ки] Друҷдегон –
Банда буданд мардумон[ро].
 36. Низ дарахти хушк дорбун [тана]
Сараш заргунун-ш сабз будӣ.
 37. Ту аз ин кардаҳо
Сарат аст заргун.
 38. Ба бор бурдан (бурдборӣ) сазад,
Доно аз дужогоҳ.
 39. То ба кай барам бор [бурдборӣ кунам]
Аз ту – баланди бесуд.
 40. Агарат посухе кунам,
Нангам бувад гарон.
 41. Гуяндам ба афсон (?)

- Мардумони порсӣ
42. Ки коҳ астиву бадхирад
аз бесуд дарахтон.
43. То ту бор оварӣ
Мардумон васнод [барои мардумон].
44. Гушнат бархиланд
Ба оини говон.
45. Худ – гумонам ин аст
Ки руспизодӣ.
46. Бишнав, эй деви баланд,
То ман аз пайкорам [бигӯям-т].
47. Додор Бағ варҷованд[ро]
Хурмазди бомӣ х(в)овар.
48. Дини вижаи маздаяснон[ро],
Ки Хурмазди х(в)овар омӯхт.
49. Ҷуз аз ман, ки бузам,
Касе натвонад ёд кардан.
50. Чи(зеро) шир аз ман кунанд,
Андар йазиши (парастиши) Яздон.
51. Гушурван, яздӣ
ҳама чаҳорпоён.
52. Ва ҳам Ҳуми тағ[ро]
Неру аз ман аст.
53. Ҳамчунин чомаи тан
Ки ба пушт доранд.
54. Ҷуз аз ман, ки бузам,
Нашояд кардан [дӯхтан].
55. Камар, аз ман кунанд,
Ба марворид-ш озин бубанданд.
56. Музаи сахтпошна
Озодон васнод [барои озодон].
57. Ингуштбон [ам] хусравонро
- Ҳамҳирзони шоҳро.
58. Машкам кунанд – обдон,
Ба дашту биёбон.
59. Ба рӯзи гарму чошт[-и калон]
Сардоб аз ман аст.
60. Машкизағ (дастурхон) аз ман кунанд,
Ки сур бар (он) ороянд.
61. Суфраи сури бузург
Аз сичи(?) ман ороянд.
62. Машкизағ аз ман кунанд

- Шаҳрдорон васнод.
63. Худоёну даҳйубадон
Сару риш пироянд.
64. Ба шукӯҳи озарм
Андар канор доранд.
65. Нома аз ман кунанд
Фравартик девон.
66. Дафтару потахшир (паймоннома)
Бар ман нависанд.
67. Зӣ аз ман кунанд,
Ки банданд бар камон.
68. Варак (?) аз ман кунанд
Ваҳшики аз пашми буз.
69. Ки озодагон ва бузургон
Бар душ доранд
70. Дувол (?) аз ман кунанд,
Ки банданд зинбон.
71. Чун Рустаму Исфандиёр, ки
Бар биншинанд.
72. Ба пили бузург, зинда пил
Доранд зинафзор.
73. Ки ба бисёр корзор
Андар кор доранд (ба кор бибаранд).
74. Аз бун нагушояд
Аз банд зинон.
75. Балкану кашканчир
Чизҳои дигар ҳамчинин.
76. Чуз аз ман, ки бузам,
Кардан нашояд.
77. Анбон аз ман кунанд,
Бозаргонон васнод [барои бозаргонон].
78. Ки нону пусту панир
Ҳар гуна хӯриши равғанӣ.
79. Кофуру мушки сиёҳ
Ва хази тухорӣ.
80. Бас чомаи шоҳвор
- Пӯшоки канизон.
81. Ба анбон оваранд
Фароз ба шаҳри Ирон.
82. Кустӣ аз ман кунанд
Аз он пашми сафедам.
83. Ва ташкуки шоҳвор

- Пӯшоки бузургон.
84. Он ... канизон
 Ба бару гирев ситоманд.
85. Яке аз ҳамнавъонамро
 Аз пайванди мо
86. Тан хушбӯӣ буёд
 Чун гулдастае.
87. Сруче [шоҳ] даҳ бадистик (ваҷаб)
 Боз (пас) ба пушт дорам.
88. Кух ба кух шавам
 Кишвар(ҳои) бузургбум.
89. Аз кусти ҳиндувон
 То Варкаш зирих (дарё).
90. Мардуме ба наҷод гуна-гуна
 Ки мемонанд андар ин бум.
91. Як ваҷабу барчашм
 Ки чашм(шон) барҷастааст.
92. Сари(шон) ба сағ монад,
 Бруг(шон) монад ба мардумон.
93. Ки барги дол хӯранд,
 Аз буз шир дӯшанд.
94. Ҳам ин мардумро
 Зиндагӣ аз ман аст.
95. Пешпорақ аз ман кунанд
 Ба (хӯрданӣ бо) обҷуву хур ва монанди он (?).
96. Ки хӯрад шаҳриёр
 Кухёру озод.
97. Пас ман, дигар бор, баргарам
 Аз ту дарахти Асурик
98. Ва аз ман шир панир аст
 Дигар афруша ва мост.
99. Дуғамро кашк кунанд
 Кохҳои шоҳӣ васнод.
100. Маздопарастон подёб (вазу)
 Бар пусти ман доранд
101. Чангу вин ва каннору
 Барбату танбур.
102. Ҳама (ки) зананд
 Ба (кумаки) ман сароянд
103. Якбори дигар (боз) баргарам
 Аз ту, дарахти Асурик
104. Чун буз ба бозор баранд

- Ва ба баҳо доранд
105. Ҳар ки даҳ дирам надорад,
 Фароз ба буз наёяд.
106. Хурмо ба ду пашиз
 Кӯдакон харанд
107. Донаву ҳастаи ту бишавад (баравад)
 Фароз ба ганди мурдон(?)
108. Инаст суду некӣ-м
 Инаст даҳиш ва дуруди ман.
109. Ки аз мани буз биравад
 Дар саросари ин паҳан бум.
110. Ин заррин сухунам
 Ки ман ба ту гуфтам
111. Чунон аст, ки пеши ҳуки гуроз
 Мурворид бияфшонӣ.
112. Ай чанг бизанӣ
 Пеши уштури маст.
113. Инро аз бун ҳаме
 Ончунонки бундаҳишнӣ [буд] (оғози ҷаҳон).
114. (Ба) ҷарои қуҳон шавам (Равам)
 - хушбӯ қуҳон.
115. Гиёҳ тарак хӯрам,
 Оби сард аз хон (чашма).
116. Ту қуфта шудай идар
 Чун меҳи ҷулоҳакон.
117. Буз ба пирӯзӣ шуд (рафт),
 Хурмо андар сутуҳ (монд).
118. Сурудамро ҳар ки ниғаҳ дошт,
 [Ва он] ки навишт аз хваш.
119. Дер зиёд ба ҳар суруд
 Сари душман мурда бинод
120. (Он) ки ниҳоду (он) ки навишт,
 Ў низ ба ҳамин оин.
121. Ба гетӣ танхусрав
 Ва ба мену бухтаравон (мазм: омурзида) [бод].
 Идун бод.

ДОСТОНИ МЕНУ ХИРАД¹

Ба ном ва ситоиши офаридагор Хурмузд, ки хама судхо (аз ўст) ва хама эзадони офарида дар мену ва гетӣ ва фарҳанги фарҳангҳо – дини маздопарастӣ, ки бунёди сарчашмаи доноӣ баргузида аз ўст, ба фарру коми ду ҷаҳон ва омӯзишҳои фаровон (аз) офаридагор Хурмузд ва хама эзадони бас нерӯманд ва осоиши бекарон (аз) пардохти эзодон ва хама доноёне, ки қорашон омӯзанда аст. Подошҳои нав ба нав ба (он ки) хирад бо ҳештан дорад. Барои ёфтани суди ду ҷаҳон ба тану равон шифо бахштарин хирад (аст).

Чунон ки дар дини поки маздиснон – аҷоибтарини аҷоибот, бегумону бемонанд, бинобар гуфтори офаридагор Хурмузд ва Зартушти Спитамон дар бисёр ҷой баён шудааст, ки офаридагори бас нек ин офаринишро² ба хирад офарид ва ӯ ниғаҳбони хирад аст. Ва хирад, ки судбахштарин аст, ононро бе офат ҷовидону бе марғ ва судмандтар ба ҳештан кунад.

Ба ҳамин далел пайдост, ки доное буд, ки гуфт, ки агар ин ошност, ки дини эзодон ростӣ ва қонуншон некист ва бар офариниш некному бахшояндаанд, пас ҷаро бештари мардумон (дорои) кешҳову гаравишҳо ва равишҳои бисёранд.

Ва бештари он кешҳову қонунҳо ва гаравишҳо ба кори эзодон зиёнкор ва хуб нестанд. Ва инро низ андешид, ки барои баргузиниши ин чиз ранҷ бояд бурд ва ба ин чиз огоҳ бояд буд, ки ба фарҷом кори тан ба хок омехта бувад ва ҳар кас бояд барои равон ранҷ барад ва аз кори нек огоҳ бувад. Зеро он кори неке, ки мардум ноогоҳона кунанд, кори неки камтар бувад. (Лек) он гоҳ ки (аз) ноогоҳӣ кунанд, он гуноҳ бар онон бувад. Ва аз Авесто пайдост, ки он ки чизе барои равонаш накардааст, коре накардааст. Ва то кунун низ чизе намекунад, (агар) барои равонаш коре накунад. Чи мену ва гетӣ ду дигар монанд, ки пайдост якеро биситонад, дигареро ситондан нашоёд. Ва чун бад-ин гуна нигарист, ба хостории хирад дар ин ҷаҳон шаҳр ба шаҳр ва ноҳия ба ноҳия даромад ва аз бисёр кешҳову гаравишҳои мардумоне, ки ононро дар доноӣ бартар меандешид, пурсид ва пажӯҳиш карду огоҳӣ ёфт. Ва чун дид, ки яке бо дигар чунон мутазоду мухолифанд, он гоҳ, донист, ки кешҳову гаравишҳо ва фирқаҳое, ки дар ин ҷаҳон яке бо дигар чунон мутазоданд, наметавонанд офариниши эзодон буда бошанд. Зеро ки дини эзодон ростӣ ва қонуншон дурустист. Ва бад-ин бегумон буд, ки ҳар ки ба дини пок (нест), ба ҳар чиз дар гумон³ бувад ва ба ҳамин далел ошuftа шавад. Пас аз он дар пурсуҷӯи дини

кӯшотар бишуд ва аз дастуроне, ки дар ин дин огоҳтар буданд, пурсид, ки дар ниғаҳдории тан ва раҳоиши равон чӣ чиз беҳтару бартар (аст)? Ва эшон ба пайдоӣ аз дин гуфтанд, ки аз ҳама некие, ки ба мардумон расад, хирад беҳтар (аст). Чи гетиро ба нерӯи хирад метавон ороост ва менӯро (низ) ба нерӯи хирад метавон ба хештан кард. Ин низ пайдост, ки Ҳурмузд ин офариниши гетиро ба хиради зотӣ офаридааст. Ва идораи гетиву мену низ ба хирад (аст).

Чун бузургиwu судмандӣ ва арҷмандии хирад бад-ин оин дид, ба Ҳурмуздхудову амаҳраспандон ва Мену хирад сипосгузор шуд ва Мену хирадро ба паноҳ гирифт ва Мену хирадро намозу парастии бештар кард ба дигар амаҳраспандон. Ва ин низ донист, ки ҳама корҳои нек ва кардаҳои хубро ба нерӯи хирад ба хештан метавон кард. Ва дар хушнудии Мену хирад кӯшо бояд буд ва аз ин пас дар ситоиш кардани Мену хирад кӯшотар (бояд) буд.

Пас аз он Мену хирад барои андеша ва коми он доно тани хешро бад-ӯ намоид ва бад-ӯ гуфт, ки эй дӯсти ситоишгар, некӣ аз беҳтарин парҳезкорист. Аз ман, Мену хирад, омӯзиш хоҳ, то туро ба хушнудии эзадону некон ва дар гетӣ ба ниғаҳдории тан ва дар мену дар раҳоиши равон раҳнамо бошам.

Пурсид доно аз Мену хирад, ки чӣ гуна метавон хост ниғаҳдорӣ ва осоиши танро чудо аз зиёни равон ва раҳоиши равонро чудо аз зиёни тан?

Мену хирад посух кард, ки он ки аз ту кеҳтар (аст), ӯро ҳамто дор, он ки ҳамтои туст, ӯро меҳтар ва он ки меҳтар (аст), ӯро солор ва солорро ба сарварӣ дор. Сарваронро ягона⁴ ва фармонбардору ростгуфтор бош. Ва душманонро фурутан ва нарму некчашм бош. Бадгӯй макун, то ба ту бадномиву бадкорӣ нарасад. Чи гуфташуда, ки бадгӯй гарантар аз ҷодугарист. Ва дар дӯзах рафтори ҳар дуруче дар пеш (аст), лек рафтори деви бадгӯйро гуноҳи гаран дар пас (аст). Ба деви Оз ҳамкомӣ макун, то деви Оз туро мефиребад ва чизҳои гетӣ бароят бемаза ва аз они мену нопаӣдо набувад. Хашмгинӣ макун, чи мард хашм гирад, он гоҳ, корҳои нек ва намозу парастии эзaddon фаромӯшаш бувад ва ҳар гуна гуноҳу базаҳ ба андешааш афтад ва то нишастани хашм баробари Аҳриман гуфта шавад. Андӯҳ мадор, чи андӯҳбарро хушии гетиву мену нопаӣдо бувад ва коҳиш ба тану равонаш афтад. Шаҳватронӣ макун, ки аз кирдори хеш ба ту зиёну пушаймонӣ расад. Рашки бад мадор, то ки зиндагиат бемаза набувад. Аз барои нанг гуноҳ макун, чи некиву ороостагӣ ва нерӯву хунар ва шоистагӣ ба кому кирдори мардумон нест,

балки ба сарнавишти сипехр ва коми эзодон бувад. Беш аз андоза махоб, то корҳои неке, ки кардан бояд, нокарда намонад. Зани боғуҳар бигзин, чи беҳтар он аст, ки ба фарҷом неқномтар (аст). Ҳангоми хӯрок сухан макун, то аз ту ба Хурдоду Мурдод ва амаҳраспандон гуноҳи гарон (сар) назанад. Бидуни куштии ва судра роҳ марав, то аз ту ба дупоёну чаҳорпоён ва фарзандон газанд нарасад. Ба як кафш роҳ марав, то гуноҳи гарон ба равонат нарасад. Истода ба пой пешоб макун, то ба доди девон гирифтор мабошӣ ва ба он гуноҳ девон туро ба дӯзах накашанд. Кушову миёнарав бош ва аз кӯшиши неки хеш бихӯр ва эзодону неқноро баҳра кун. Ба вазифа рафтор кардан туро меҳтарин кори неқ аст. Аз дороии қасон мадузд, то кӯшиши дурусти худат нопаёдо нашавад. Чи гуфта шудааст, ки он ки на аз кӯшиши дурусти хеш, балки аз чизи дигарон хӯрад, ӯ монанди қасест, ки сари мардумон ба даст дорад ва мағзи мардумон хӯрад. Аз зани қасон бипарҳез, чи ин ҳар се чизат шояд нопаёдо шавад: ҳам дорой, ҳам тан ва ҳам равон. Бо душман аз рӯи инсоф набард кун. Бо дӯст бо писанди дӯстон рафтор кун. Бо марди кинвар набард макун ва ба ҳеч оин ӯро маозор. Бо марди ҳарис ҳамроҳ мабош ва ба солорӣ мағумораш. Бо марди бадгӯй ба дарбори подшоҳон машав. Бо марди бадном пайванд макун. Бо марди нодон ҳамроҳу ҳамсуд мабош. Бо марди аҳмақ пайкор макун. Бо марди маст дар роҳ марав. Аз марди бадғуҳар қарз маситон. Дар сипосгузорӣ ба эзодон ва парастиишу ниёишу ситоиш ва омӯзишу фарҳанг кӯшо ва ҷонсупор бош. Чи гуфта шуда, ки дар ёрии бахт барои мардумон хирад беҳ. Ва дар ном хоستانу растағории равон бахшандагӣ беҳ. Ва дар анҷом (додани) қор қомиландешӣ беҳ. Ва дар гувоҳӣ додан дар барғузории муруфия ростӣ беҳ. Ва дар пешрафти қор кӯшиш беҳ. Ва барои он ки (қас) дар боварии ҳама бошад, устуворӣ беҳ. Ва барои он ки неқӣ ба қас бирасад, сипосгузорӣ беҳ. Ва барои хештанро беайб доштан андоза дар гуфтор (дар роҳи) ростӣ беҳ. Ва барои боз доштани бадқор аз хештан хешқорӣ беҳ. Ва пеши сарварону подшоҳон паймонгуфторӣ ва дар анҷуман хубгуфторӣ беҳ. Ва бо дӯстон дар андешаи осоиши онон ва дустӣ беҳ. Ва барои ба хештан қардани ҳаммолон (ба онон) қасондани суд беҳ. Ва (нисбат) ба меҳтарон нармӣ ва қурӯтанӣ беҳ. Ва (нисбат) ба кеҳтарон созишу хубгуфторӣ беҳ. Ва (нисбат) ба наққорон сипосгузорӣ ва ҳақшиносӣ беҳ. Ва (нисбат) ба ҳамнаҷодон неқандешӣ беҳ. Ва (нисбат) ба сипосшиносон неққордорӣ беҳ. Ва (нисбат) ба солорон яғонагӣ (вафодорӣ) беҳ. Ва (нисбат) ба вафодорон ва бандагон неқӯ доштани онон ва намудор (сохтани) бим беҳ. Ва

(нисбат) ба хештан кам ранҷ доштан ва хурсандӣ (қаноат) бех. Ва дар солорӣ неконро ба некӣ ва бадонро ба бадӣ шинохтан ва неконро подош додану бадонро сарзаниш кардан бех. Ва дар ҳар ду гоҳу замон хештанро аз гуноҳ парҳез доштан ва ба кори нек кӯшо будан бех. Ва ҳар рӯз Хурмуздро ба офаридагорӣ ва Аҳриманро ба табоҳкорӣ андешидан ва дар ёд доштан бех. Барои он ки зиён ба одамӣ нарасад, хештаншиносӣ бех. Ин ҳама дурусту рост ҳамон гуна, ки ҳаст, аммо анҷоми хешкорӣ ва нигахдории забон бартар аз ҳар чиз (аст). Аз бутпарастиву девпарастӣ бипарҳезед, чи пайдост, ки агар Кайхусрав буткадаи канори кули Чичистро наканда буд, дар ин се ҳазораи Хушидару Хушидармоҳ ва Сушиянс, ки чудо-чудо дар сари ҳар ҳазора аз эшон яке ояд ва ҳама корҳои ҷаҳонро боз орояд ва паймоншикану бутпарастонро дар кишвар бизанад, он гоҳ он бадкор (Аҳриман) чунин нерӯманд мешуд, ки растохезу тани пасин беш кардан мумкин намебуд.

Ба беш кардани кори нек кӯшо бош, то дар ҷаҳони мену ба фарёдат расад. Ба ҳеч некии гетӣ бовар макун, чи некии гетӣ ҳамчун абрест, ки дар баҳорон ояд, ки ба ҳеч кӯҳ бознаояд. Гетиорой мабош, чи марди гетиоро табоҳкунандаи мену бувад. Ба чизу моли бисёр густох мабош, чи ба фарҷом ҳамаро бояд гузоштан. Ба нерӯ бовар макун, чи ба фарҷом бе нерӯ бояд будан. Ба озарм ва гиромӣ будан густох мабош, чи дар мену озарм ба фарёдат нарасад. Ва бо пайванди наҷоди бузург густох мабош, чи ба фарҷом боварӣ ба кирдори худат бувад. Дар зиндагӣ густох мабош, чи ба фарҷом марг расадат ва лошаатро сағу паранда хӯрад ва устухонат ба замин афтад ва то се шабонарӯз равон ба болини тан нишинад ва рӯзи ҷаҳорум (ҳангоми) бомдод бо ҳамроҳии Сурӯши росткирдор ва Войнек ва Баҳроми нерӯманд ва бо муҳолифати Аствиҳоду⁵ Войбад ва Фарзиштдеву Нишиштдеву ва бо бадҳоии хашми бадкор – дорандаи найзаи хунин то ба пули Чинводи баланди сахмгин, ки ҳар росткирдор ва ҳар бадкирдоре бад-он меояд ва бисёр душман дар он ҷо истодаанд, меравад ҳамроҳи бадҳоии хашми дорандаи найзаи хунин ва Аствиҳод, ки ҳама офаринишро фуру бурда буд ва сериро намедонист. Ва ба миёнҷии Меҳру Сурӯшу Рашн ва барои росткирдорон ва на барои бадкирдорон, на барои худовандон ва на барои фармонравоён. Ва ба андозаи тори мӯй гардад ва озарм накунад. Ва худованду фармонравонро бо хурдтарин мардум дар доварӣ баробар дорад.

Чун равони порсоён ба он пул бигзарад, ба монанди як фарсах он пул паҳн шавад ва равони порсоён бо ҳамроҳии

Сурӯши росткирдор гузарад. Ва кирдори неки вай ба гунаи дӯшизае ба пазироияш ояд, ки аз ҳар дӯшизае дар ҷаҳон зеботару беҳтар аст. Ва равони порсоён гӯяд, ки ту кӣ ҳастӣ, ки ҳар гиз дӯшизае аз ту зеботару беҳтар ба гетӣ нест. Он дӯшизасимо посух кунад, ки ман дӯшиза нестам, кирдори неки туям, эй ҷавони некпиндори некуфтори некирдори некин. Чи ту дар гетӣ дидӣ, ки касе девпарастӣ кард, он гоҳ ту нишастӣ ва парастии эзадон кардӣ. Ва чун дидӣ, ки касе ситаму дуздӣ кард ва мардуми некро озурд ва мол аз роҳи гуноҳ андӯхт, он гоҳ ту ситам ва дуздии хешро аз офаридагон боздоштӣ. Ва бо мардуми нек ҳамандеша будӣ ва меҳмониву пазироӣ кардӣ ва ҳадя додӣ. Чи ба он ки аз наздик омад ва чи ба он ки аз дур. Мол аз (роҳи) дуруст андӯхтӣ. Ва чун дидӣ (касе) довари дурӯғ ва пораситонӣ кард ва гувоҳии дурӯғ дод, он гоҳ ту нишастӣ ва сухан ба ростиву дурустӣ гуфтӣ. Манам ин андешаи нек ва гуфтори некӯ кирдори нек, ки ту андешидиву гуфтиву кардӣ. Чи чун арҷманд будам боз арҷмандтар кардӣ ва чун ҷараҳманд будам боз ҷараҳмандтар кардӣ.

Ва чун аз он ҷо фароз равад, боде хушбӯ ба пазироияш ояд, ки аз ҳама хушбӯиҳо хушбӯтар. Равони порсоён аз Сурӯш пурсад, ки ин чӣ бодест, ки ҳаргиз ба гетӣ боде чунин хушбӯӣ ба машом наомада буд. Он гоҳ Сурӯши росткирдор ба равони порсоён посух диҳад, ки ин бод аз биҳишт аст, ки чунин хушбӯӣ аст. Пас нахуст гом ба ҳумат (пиндори нек), ду дигар ба ҳуҳт (гуфтор инек), се дигар ба ҳуваршт (кирдори нек) боло равад ва ҷаҳорум гом ба равшании бепоёни пур аз хушӣ расад. Ва ҳама эзадону амаҳраспандон ба пазироӣ оянд ва сухан аз ӯ пурсанд, ки чӣ гуна аз он ҷаҳони пурхатару пурбими пур аз бадӣ ба ин ҷаҳони бепатёра омадӣ, эй ҷавони некпиндори некуфтори некирдори некин.

Пас Ҳурмуздхудо гӯяд, ки сухан аз ӯ мапурсед, чи аз он тани гиромӣ ҷудо (шуда) ва ба он роҳи пурбим омадааст. Пас хуштарин хӯришҷоро, ки рағани баҳорист, барои ӯ баред, то равон аз он азоби сешаба, ки аз Аствиҳоду дигар девон бад-ӯ расидааст, (биосояд) ва ба тахти бас ороишёфта ӯро барнишонед.

Чунин ки пайдост, барои порсоён чи марду чи зан пас аз даргузаштан хуштарин аз хушиҷоро, ки рағани баҳорист, эзадони менуӣ мебаранд ва онро ба тахти бас ороишёфта менишонанд ва ҷовидон дар хушии ҳамешагӣ бо эзадони менуӣ мемонанд.

Ва чун бадкоре мирад, равонаш се шабонарӯз ба наздики сари он бадкор давад ва гирияду гӯяд, ки ба кучо равам ва киро ба паноҳ гирам. Ва ҳар гуноҳу базаҳе, ки дар гетӣ кардааст, дар он се шабонарӯз ба чашм бинад. Рӯзи чаҳорум Визаршдед ояд ва равони бадкоронро ба бадтарин банд бандад ва бар (хилофи талоши) Сурӯши росткирдор ӯро то пули Чинвод кашад. Ва (пас) Рашни рост равони бадкоронро ба бадкорӣ ошкор кунад. Пас Визаршдед равони бадкоронро гирад ва беозармона аз рӯи майл ба хашм занад ва ба он осеб расонад ва равони бадкирдорон ба бонги баланд бигиряд ва зорӣ кунад ва бас лоба кунад ва нотавонона барои чони (хеш) бисёр кӯшиш кунад. Чун ҳеҷ гуна кӯшишу лобгарӣ ӯро чорае (накунад), аз некону девон касе ба фарёдаш нарасад. Пас Визаршдед ӯро ба ноумедиҳо ба зерӣ дӯзах кашад.

Пас дӯшизае, ки ба дӯшиза наменонд, ба пазироияш ояд. Равони бадкорон ба он дӯшиза гӯяд, ки ту кӣ ҳастӣ, ки ҳаргиз ба гетӣ дӯшизае бад аз ту бадтару зишттар надидаам. Ва он дӯшизаи бад дар посух бад-ӯ гӯяд, ки ман дӯшиза нестам, кирдори туям, эй зишти бадандеши бадгуфтори бадкирдори баддин. Чи чунон ки ту дар гетӣ дидӣ касе парастии эзадон кард, он гоҳ ту нишастӣ ва девпарастӣ кардӣ ва девону дурручонро парастидӣ. Ва чун дидӣ, ки касе мардуми некро меҳмонӣ ва пазироӣ кард ва ҳада дод, чи аз дур фароз омад, чи аз наздик, он гоҳ, ту мардуми некро таҳқир ва хор кардӣ ва бахшиш надодӣ ва даратро бибасти. Ва чун ту дидӣ, ки (касе) довари рост кард ва пора наситонд ва гувоҳии рост дод ва гуфтори нек гуфт, он гоҳ ту нишастӣ довари дурӯғ кардӣ ва гувоҳии дурӯғ додӣ ва гуфтори дурӯғ гуфтӣ. Манам он душмату, душхухту, душхваршт, ки андешидиву гуфтиву кардӣ. Чи чун ман беарзиш будам, боз ту маро беарзиштар кардӣ ва чун беозарм (хор) будам боз ту маро беозармтар кардӣ ва чун ба ҷои расвоён менишастам, ту маро расвотар кардӣ.

Пас нахуст гом ба душмат, ду дигар гом ба душхухт, се дигар гом ба душхварштан дарравад ва чаҳорум гом ба пеши ганоменуи (Аҳримани) бадкору дигар девон андар равад ва девон истеҳзо ва масҳарааш кунанд, ки аз Ҳурмуздхудо ва амаҳ-распандону биҳишти хушбӯву хуррам шиква ва гилаат буд, ки ба дидани Аҳриману девон ба дӯзахи торик афтодӣ, то мо туро азоб кунем ва наомурзему дерзамон азоб бинӣ. Ва ганомену (Аҳриман) ба девон гӯяд, ки сухан аз ӯ мапурсед, чи аз он тани гиромӣ чудо (шуда), аз он гузари бад омадааст. Барои ӯ нопоктарин ва бадтарин хӯришҳо аз он хӯришҳо, ки дар дӯзах

парварда шудааст, оваред. Заҳр ва заҳри мору кажум ва дигар чонвароне, ки дар дӯзаханд, (оваранд) ва ба хӯрданаши диханд ва то растохезу тани пасин ба азоби бисёру ҷазои гуногун ба дӯзах арзонӣ дорандаш ва он ҷо бештар хӯрише бувад, ки монанди моддаи фосид.

Мену хиради зотӣ ба доно гуфт, ки он чи дар ниғаҳдорию тану раҳоиши равон пурсидӣ, ба хубӣ гуфтам ва андарз додам. Бад-он нек пардоз ва ба кор дор, чи ин туро меҳтарин роҳ дар дурустии тан ва раҳоиши равон (бувад).

2. Пурсид доно аз Мену хирад, ки родӣ беҳтар (аст) ё ростӣ ва ё сипосдорӣ беҳтар (аст) ё хирад ва ё дурустандешӣ (беҳтар аст) ё қаноат?

Мену хирад посух кард, ки барои равон родӣ ва барои ҳамаи ҷаҳон ростӣ ва ба Яздон сипосгузорӣ ва дар тани мард хирад ва дар ҳама кор роҳи ростандешӣ ва барои осоиши тану равон ва задани Аҳриману девон қаноат беҳтар (аст).

3. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом кори нек меҳтару беҳтар (аст)?

Мену хирад посух кард, ки меҳтарин кори нек родӣ ва ду дигар ростӣ ва издивоҷ бо наздикон, се дигар ҷашни Гоҳонбор, ҷаҳорум ҳама (дастуроти) динро (ба ҷой овардан), панҷум парастии Яздон ва меҳмонию мусофирон кардан, шашум барои ҳар кас некӣ хоستان, некҷашмӣ ба некон (кардан).

4. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом замин шодтар (аст)?

Мену хирад посух кард, ки замин шодтар аст, ки марди порсои ростгуфтор дар он хонумон кунанд. Ду дигар (замине, ки) хонаи оташхоро дар он кунанд. Ва се дигар он ҷой, ки говону гӯсфандон дар он хобанд. Ҷаҳорум замини киштнашуда ва нообод, (ки онро) боз ба кишту ободонӣ оваранд. Панҷум (замине), ки лонаи ҳайвоноти зиёноварро аз он бикананд. Шашум (замине), ки парастииш ва омаду рафти эзодон ва нишастии некон дар он бувад. Ҳафтум чун (замини) вайронро ободон кунанд. Ҳаштум чун аз мулкياتи бадон ба мулкياتи некон расад. Нухум чун бару самаре, ки бувад ба Яздону некон ва арзонӣ баҳра (дихад). Даҳум (замине), ки оби зуҳр ва язиш дар он кунанд.

5. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом замин ношодтар (аст)?

Мену хирад посух кард, ки он замин ношодтар (аст), ки дӯзах дар он карда шудааст. Ду дигар чун марди порсои бегуноҳро дар он бикунанд. Се дигар (замине), ки девону дуруҷон дар он рафтуой кунанд. Ҷаҳорум (замине), ки дар он бутқада

(бунёд) кунанд. Панҷум чун марди гунаҳкори бадкирдор дар он хона кунад. Шашум чун лошае дар зери он ниҳон карда шудааст. Ҳафтум (замине), ки ҳайвоноти зиёновар дар он лона доранд. Ҳаштум чун дар он ободониرو вайрон кунанд. Нухум чун аз мулкияти некон ба мулкияти бадон расад. Даҳум (зами-не), ки дар он шиюну мӯя кунанд.

6. Пурсид доно аз Мену хирад, ки биҳишт чӣ гунаву чанд ва ҳаместагон⁶ чӣ гунаву чанд ва дӯзах чӣ гунаву чанд (аст)? Ва порсоёнро дар биҳишт вазъ чисту некӣ аз чист? Ва гунаҳкоронро дар дӯзах азобу осеб чист? Ва вазъи онон, ки дар ҳаместагонанд, чи гуна (аст)?

Мену хирад посух кард, ки биҳишти нахуст аз ситорاپоя то моҳпоя, ду дигар аз моҳпоя то хуршедпоя ва се дигар аз хур-шедпоя то гарудмон он чой, ки офаридагор Ҳурмузд барниши-над. Ва биҳишти нахуст ҳумат, ду дигар ҳухт ва се дигар хуваршт аст. Порсоён дар биҳишт бе озарму бемарг ва бегаму бебиму беосебанд. Ва ҳамеша пур фарраву хушбӯй ва хурраму дар оромиш ва некбахтанд. Ва ҳар замон боди хушбӯву бӯи ҳам-монанд ба буи гули испарҳам ба пазироии онон ояд, ки аз ҳар хушӣ хуштар ва аз (ҳар) хушбӯй хушбӯйтар (аст). Ононро аз будани дар биҳишт серӣ нест. Ва нишастану рафтани дидору ромиши онон бо Яздону амаҳраспандону порсоён аст. То ҷови-дон равиш чунин аст.

Дар мавриди ҳаместагон ин пайдост, ки аз замин то сито-рапоя (аст). Ва ҷуз сармову гармо ононро офати дигаре нест.

Ва дӯзахи нахуст душмат, ду дигар душхухт ва се дигар душхуваршт аст. Гоми чаҳоруми марди бадкирдор ба торик-тарин дӯзах расад ва ўро ба наздики Аҳримани бадкор фароз барад. Аҳриману девон ўро истехзо ва масҳара кунанд, ки туро аз Ҳурмузду амаҳраспандон ва биҳишти хушбӯву хуррам чун мустамандиву гила буд, ки ба дидори мо ба дӯзахи торик афтодӣ, ки мо туро азоб кунем ва наомурзему дерзамон азоб бинӣ. Пас укубат ва азоби гуногун бад-ӯ кунанд. Ва чойҳое ҳаст, ки дар гармӣ ҳамчун гармтарин ва сӯзонтарин оташ (аст). Ва чойҳое ҳаст, ки дарандагон ононро чунон пора-пора кунанд, ки сағ устухонро. Ва чойҳое ҳаст, ки аз бадбӯй чунон аст, ки биларзанду биафтанд. Ва ҳамвора ононро торикӣ чунон (аст), ки ба даст метавон гирифт.

7. Пурсид доно аз Мену хирад, ки Ҳурмузд ин офа-ринишро чӣ гуна ва ба чӣ оин офарид? Ва амаҳраспандону Мену хирадро чи гуна ва ба чӣ (оин) бисохту бидод? Ва Аҳримани бадкору девону дурӯғпешагон ва дигар фарзандони (Аҳримани-

ро) чӣ гуна офарид? Ва ҳар некиву бадӣ ба мардумон ва офариниши дигар чӣ гуна расад? Ва чизеро, ки бахш шудааст, баргардонидан шояд ё не?

Мену хирад посух кард, ки офаридагор Хурмузд ин офариниш ва амаҳраспандону Мену хирадро аз рӯшноии хеш ва (нерӯи) Офарингону Зурвони бекарон падида овард. Зеро ки Зурвони бекарон оӣ аз пирӣ ва маргу дард ва табоҳиву фасод ва офат (аст). Ва то ҷовидонзамон ҳеч кас ӯро ситондан ва аз кораш дур кардан натавонад.

Аҳримани дурӯғпеша, девону дуруҷон ва дигар фарзандони Аҳриманиро аз кунмарзии худ падида овард. Ва ӯ нух ҳазор зимистон дар замони бекарон бо Хурмузд паймон кард. Ва то анҷоми (он замон) ҳеч кас (ӯро) гардонидан ё берун кардан натавонад. Чун нух ҳазор сол пур шуд, Аҳриман бекор шуд ва Сурӯши росткирдор хашмро бизанад. Меҳру Зурвони бекарон ва менуи адлу дод, ки ба ҳеч кас дурӯғ нагӯянд ва бахту сарнавишти аз ҷониби Худованд тақдиршуда ҳама офаринишҳои Аҳриман ва дар анҷом деви Озро низ бизананд. Ва ҳама офаринишҳои Хурмузд боз чунин беофат шаванд, ки дар оғоз офарида ва дода буд.

Ҳар некиву бадӣ, ки ба мардумон ва низ офариниши дигар расад аз Ҳафтону⁷ Дувоздаҳон⁸ расад. Ва он дувоздаҳ ахтар дар Дин (Авесто) дувоздаҳ сипоҳбад аз ҷониби Хурмузд гуфта шудааст. Ва он Ҳафт сайёра ҳафт сипоҳбад аз ҷониби Аҳриман гуфта шудааст. Ва ҳама офаринишро он ҳафт сайёра барҳам зананд ва ба марг ва ҳар гуна озор биспоранд. Чунонки он дувоздаҳ ахтар ва ҳафт сайёра сарнавиштсози ҷаҳонанд. Хурмузд неқком (аст) ва ҳаргиз озорро напазирад ва написандад. Ва Аҳриман бадқом (аст) ва ҳеч гуна некиро наандешад ва напазирад. Хурмузд чун бихоҳад офариниши Аҳриманро ва Аҳриман низ чун бихоҳад офариниши Хурмуздро метавонад тағйир диҳад. Вале чунон метавонад тағйир диҳад, ки дар фарҷом Хурмузд зиён нарасад. Чи фарҷоми пирӯзӣ аз онӣ Хурмузд аст. Чунонки пайдост, Хурмузд Ҷамшед ва Фаридуну Ковусро бемарг офарид ва Аҳриман чунон ононро тағйир дод, ки ошност. Ва Аҳриман Беварасп (Заҳҳок) ва Афросиёбу Некандарро чунон мепиндошт, ки бемарганд. Ва Хурмузд барои суди бузург (ононро) тағйир дод, чунонки пайдост.

8. Пурсид доно аз Мену хирад, ки аз кишваре ба кишваре метавон рафт ё на? Ва осмон аз чӣ гунаре (бунёд) карда шудааст? Ва омезиши об дар замин чӣ гуна ва ба чӣ оин аст?

Мену хирад посух кард, ки аз кишваре ба кишваре чуз ба хидояти Яздон ё девон наметавон рафт. Ва осмон аз чавҳари оҳанини дурахшанда, ки онро алмос низ хонанд, сохта шудааст. Ва омезиши об дар замин ҳамчун хун дар тани мардумон (аст).

9. Пурсид доно аз Мену хирад, ки Аҳримани бадкор ва девону фарзандонашро бо Хурмузду амаҳраспандон ҳеч гуна оштиву дӯстӣ яке бо дигар метавон будан ё на?

Мену хирад посух кард, ки ба ҳеч оин будан нашояд. Чи Аҳриман дурӯғгуфтори бадандеш ва кораш хашму кину нооштист. Ва Хурмузд ростӣ андешад ва кораш кирдори нек ва некиву ростист. Ва ҳар чизро метавонад тағйир диҳад, чуз гуҳари некӯ бад. Гуҳари некро ба ҳеч чора ба бадӣ ва гуҳари бадро ба ҳеч оин ба некӣ баргардонидан нашояд. Хурмузд ба некгухарӣ ҳеч бадиву дурӯғандеширо нарасандад ва Аҳриман ба бадгухарӣ ҳеч некиву ростиро напазирад. Аз ин рӯ эшонро яке бо дигаре оштиву дӯстӣ будан нашояд.

10. Пурсид доно аз Мену хирад, ки хирад бехтар аст ё хунар?

Мену хирад посух кард, ки хираде, ки бо он некӣ нест онро хирад набояд донист. Ва хунаре, ки бо он хирад нест онро хунар набояд донист.

11. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чаро чизҳои мену чунин рост ва они гетӣ чунин дурӯғ бахш шудаанд?

Мену хирад посух кард, ки чизҳои гетӣ дар оғози офариниш чунон рост бахш шуда буд, ки аз они мену. Ва офаридагор Хурмузд ҳама некии ин офаринишро ба души Меҳру Моҳ ва он Дувоздаҳатарон, ки дар Дин (Авесто) Дувоздахсипоҳбад гуфта шудаанд, кард. Ва онон низ барои ба ростӣ ва сазовор бахш кардан (онро) аз Хурмузд пазируфтанд.

Пас Аҳриманон ҳафт сайёро, ки чун ҳафт сипоҳи Аҳриман гуфта шудаанд, барои вайрон кардану ситондани он некӣ аз офариниши Хурмузд барои набард бо Меҳру Моҳон Дувоздаҳатаронро офарид. Ва ҳар некӣ, ки он аҳтарон ба офариниши Хурмузд бахшанд, он сайёрагон чандон тавоноиро, ки ба эшон дода шудааст, (аз эшон бирабоянд) ва ба нерӯи девону дуруҷону бадон диҳанд.

Ва чизҳои менуӣ барои ин рост аст, ки офаридагор Хурмузд бо ҳама эзадону амаҳраспандон бе осеб аст ва набардро бо девону дуруҷон ва низ омори мардумон ба ростӣ кунад. Ва ҳар киро кори нек бештар (аст), ҷои ӯ ҳаместагон аст. Ва чун гуноҳаш бештар (аст), роҳ ба дӯзах аст.

12. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чаро говону гӯсфандон ва мурғону парандагону моҳиён, ҳар яке аз онон бо дониши хеш сазоворона донишманданд. (Вале) мардумон то чанд бар он омӯзиш набаранд ва ранчу ҳазина накунанд, дониши мардумиро дарёфтани доништан натавонанд?

Мену хирад посух кард, ки мардумон дар оғози офариниш чунон доно буданд, ки ҳар кори некӯ гуноҳе, ки мекарданд, подоши кори некӯ уқубати гуноҳро ба чашми хеш медиданд ва ҳеч гуна гуноҳ аз мардумон намерафт.

Пас Аҳримани бадкор подоши кори нек ва уқубати гуноҳро барниҳуфт. Зеро дар Дин (Авесто) гуфта шуда, ки аз ҳар бадӣ, ки гучаста табоҳкори дурӯғпеша Аҳриман ба офариниши Ҳурмузд кард, (ин) чаҳор чиз бартару гарантар (аст): чун музди кори нек ва подоши гуноҳ ва андешаи мардумону фарҷоми корро биниҳуфт. Ва ҳамин буд, ки бисе кешҳову гаравишҳои бадро дар чаҳон раво кард. Ва мардумон аз надонишани кори нек ҳар касе (ба кеше) бештар гаравад ва онро нек дорад, ки омӯзишаш ба он бувад, ба ҷуз якто шаҳриёрӣ ва подшоҳии Гуштоспи шоҳаншоҳ, ки боварӣ аз Зартушти Спитамони якто пазируфт, ки ҳар оина чизи гетиву мену аз дини беҳи маздиснон равшану некӯ ва бегумон пайдо шудааст. Ба ҷуз (он) ҳеч гаравише нест, ки дар он чизи гетиву менуро чунин некӯ ва равшан битавон ёфтан ва доништан. Аммо бештар кешҳои дигар аз ҳарзагӯӣ ва печидагӣ, ки ононро, гуфтори нахустиншон ба миёнин ва миёнин ба фарҷомин бисёр номонанд (аст).

13. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом паноҳандагӣ мустаҳкамтар ва кадом дӯст ва кадом номбардор беҳтар (аст)? Ва кадом ромишёр беҳтару кадом дорой хуштар ва шодие, ки аз ҳар шодӣ бартар аст, кадом (аст)?

Мену хирад посух кард, ки паноҳандагии Яздон мустаҳкамтар ва дӯст – бародари нек беҳтар ва номбардор – фарзанди неки диндор беҳтар ва ромишёр – зани неки хушхӯ беҳтар ва хоста он беҳтару хуштар, ки аз некӯкорӣ андӯхта шудааст ва бо кори нек (ононро) хӯранд ва (нигоҳ) доранд. Ва шодие, ки аз ҳар шодӣ бартар аст – тандурустиву бебимӣ ва хурсандиву некӯкорист.

14. Пурсид доно аз Мену хирад, ки дарвешӣ беҳтар аст ё тавонгарӣ ё фармонравӣ?

Мену хирад посух кард, ки дарवेशии бо некӯӣ беҳтар, ки тавонгарии аз дороии касон. Чи гуфта шуда, ки дарवेशтарин ва бенавотарин кас чун андеша ва гуфтору кирдораш нек (бувад) ва (онро) дар кори Яздон дорад, аз ҳар кори неке, ки мардумон дар

чаҳон кунанд, ўро низ ба доду адл баҳрае бувад. Ва низ марди тавонгари бас доро чун дорой аз дурустӣ гирд накарда бошад, агар (онро) дар кори нек ва хайр низ сарф кунад, он кори нек аз они ӯ набувад.

Чи кори нек аз он касест, ки хоста аз ӯ рабуда шудааст ва марди бас доро, ки аз кӯшиши дуруст андухтааст ва ба кори нек ва шодӣ бихӯрд ва (нигоҳ) дорад, меҳтару беҳтар ва бартар бояд донист.

Ва дар бораи фармонравой гӯянд, ки касе, ки дар дехе фармонравой нек аст, бартар аст аз касе, ки дар кишваре фармонравой бад аст. Чи офаридагор Хурмузд барои ниғаҳ-бонии офариниш фармонравойи некро офарид. Ва Аҳримани бадкор фармонравойи бадро дар муқобили фармонравойи нек офарид.

Фармонравойи нек он бувад, ки (кас) кишварро ободон ва дарвешонро осуда аз ситам ва доду оини дурустро (нигоҳ) дораду фармояд ва доду оини нодурустро дур дорад ва обу оташро хуб дорад ва парастии Яздону кори некро раво дорад. Ва дарвешонро ёрӣ ва пуштибонӣ кунад ва бар он дини беҳи маздиснон тану ҷони хешро биспорад. Ва агар ҳаст касе, ки аз роҳи Яздон биистад, барои гаравиши ӯ дастур диҳад ва ўро гирифта кунад ва боз ба роҳи Яздон оварад. Ва аз дороие, ки ҳаст баҳраи Яздону арзониён ва некӯкорону дарвешонро бибахшад. Ва фармонравойи нек ҳам монанди Яздону амаҳраспандон гуфта шудааст.

Фармонравойи бад он бувад, ки (кас) доду оини росту дурустро барҳам занад ва ситаму дуздиву бедодӣ дар кор оварад ва чизи менуро табоҳ кунад ва кори некро боздорад ва ба онон газандкирдор бувад ва ҳама андешааш ба тани хешу ороиши чизи гетӣ ва дороиву эҳтироми бадон ва осебу сарзаниши некону нобудии дарвешон (бувад). Чунин фармонравойи бад баробари Аҳриману девон гуфта шудааст.

15. Пурсид доно аз Мену хирад, ки аз хӯроке, ки мардумон хӯранд ва пӯшоке, ки мардумон пӯшанд, кадом арчмандтару беҳтар аст?

Мену хирад посух кард, ки аз хӯроке, ки мардумон хӯранд, шири гӯсфандон беҳтар офарида шудааст. Чи мардум ва чаҳорпое, ки аз модар зода шаванд то замони хӯрок хӯрдан рӯидану парваришашон аз шир (бувад) ва бо шир зистан метавонанд. Ва агар мардумонро аз шири модар боз гиранд, ба шири гӯсфанд омӯхта кунанд ва дигар ононро нон ба кор наояд. Чи пайдост, ки мардумоне, ки дар Арзах, Савах, Фрададафш,

Видадафш, Ворабарш, Воручаряшт⁹ ҳастанд, хӯрокашон шири гӯсфандону говон (бувад) ва хӯроки дигаре нахӯранд. Ва мардуми ширхӯр тандурусттару зӯрмандтар ва зоиши фарзандонашон низ бегазандтар бувад.

Ва аз ғаллаҷот гандум меҳтару беҳтар гуфта шудааст. Чи сарвари ғаллаҷот аст ва аз Авесто низ номаш ба сарвари ғаллаҷот пайдост. Аз меваҳо хурмову ангур меҳтару беҳтар гуфта шудааст. Ва чун нон набувад, меваро бояд дуо хонд. Ва чун аз меваҳо хурмо ё ангур дуо хонда шавад, метавон ҳар меваро хӯрд. Ва чун нон набувад, он меваро бояд хӯрд, ки дуо хонда шуда бошад.

Дар бораи май пайдост, ки гуҳари некӯ бадро бо май метавон ошкор кард. Некии мард дар хашм ва хиради мард дар шаҳвати бадиянғез пайдост. Чи ҳар ки хашм бар ӯ тозад ва ҳештанро битавонад нигоҳ дорад дар хирад ва ҳар ки май бар ӯ тозад ва ҳештанро битавонад нигоҳ дорад дар гуҳар, пажӯҳидан набояд. Чи марди некуҳар май хӯрад, монанди чоме заррин ва симин (аст). Ҳарчанд онро беш афрӯзанд, поктару равшантар бувад ва андешаву гуфтор ва кирдорро нектар дорад ва дар (нисбати) зану фарзанд ва ёрону дӯстон нармтару ширинтар бувад ва ба ҳар кори нек кӯшотар.

Ва марди бадгуҳар чун май хӯрад, ҳештанро аз андоза бештар пиндорад ва бо ёрон набард барад ва чирагӣ намояд ва масхараву истехзо кунад. Ва мардуми некро таҳқир кунад ва зану фарзанду банда ва парастори ҳешро биозорад, меҳмонию неконро барҳам занад ва оштиро бибарад ва хашмро оварад.

Ва ҳар кас дар баандоза хурдани май хушёр бувад. Чи аз баандоза хурдани май ин чанд некӣ ба ӯ расад: чи хӯрокро (ҳазм кунад) ва оташи баданро биафрӯзад, хушу ёд ва тухму хунро афзояд ва ранҷро дур кунад ва чеҳраро афрӯзад ва чизи фаромӯшшударо ба ёд оварад ва некӣ дар андеша ҷой гирад ва биноии чашму шунавоии гӯш ва гӯёии забонро афзояд ва коре, ки бояд кард ва анҷом дод, равотар шавад ва дар ҷои хоб хуш хобад ва сабук бархезад. Ва аз ин рӯ некномӣ бар тан ва некӣ ба равон расад ва ӯ писанди некон бувад.

Ва ҳар ки май беш аз андоза хӯрад, ин чанд андӯҳ дар ӯ пайдо шавад. Чи хираду хушу ёд ва тухму хунашро коҳиш диҳад ва чигарашро табоҳ кунад ва беморӣ андӯзад. Ва (ранги) чеҳраро баргардонад ва зӯру нерӯяшро бикоҳонад ва намозу ситоиши Яздон фаромӯшаш шавад. Ва биноии чашму шунавоии гӯш ва гӯёии забон кам шавад ва Хурдоду Мурдодро биозорад ва ба хоб майл варзад ва он чи ки гуфтани кардан бояд, нокарда бимо-

над ва ба душворӣ бихобад ва ба нохушӣ бархезад. Аз ин рӯ, хештан ва зану фарзанд ва дӯсту хешовандашро озурда ва андӯхгин (кунад) ва душмани дарду ранчовараш шод шавад. Ва Яздон аз ӯ хушнуд набувад ва бадномӣ ба тану бадкорӣ ба равонаш расад.

Ва аз чомае, ки мардумон ба тан доранд, барои тан парниён ва барои равон пунба беҳтар (аст). Зероки парниён аз ҳашарот бувад ва парвариши пунба аз об ва рӯиши он аз замин ва барои кори равон меҳтару беҳтар ва арҷмандтар гуфта шудааст.

16. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом он шодӣ аз андӯх бадтар аст? Мену хирад посух кард, ки он ки дорой аз роҳи гуноҳ андӯхта ва бад-он шод бувад. Пас он шодӣ аз андӯх бадтар (бувад).

17. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чаро мардумон ба ин чаҳор чиз, ки бояд бештар биандешанд, камтар меандешанд: гузарон будани чизи гетӣ ва марги тану омори равон ва бими дӯзах?

Мену хирад посух кард, ки аз фиреби деви Оз ва қонеъ набудан.

18. Пурсид доно аз Мену хирад, ки ба бим ва сухани дурӯғ зистан бадтар (аст) ё марг?

Мену хирад посух кард, ки ба биму сухани дурӯғ зистан аз марг бадтар (аст). Чи барои зиндагии ҳар кас шодиву хушии гетӣ бояд. Чун ӯро шодиву хушии гетӣ нест ва биму сухани дурӯғ бо ӯст, (чунин зиндагӣ аз) марг бадтар гуфта шудааст.

19. Пурсид доно аз Мену хирад, ки подшоҳонро чӣ чиз судмандтар ва чӣ зиёнкортар (аст)?

Мену хирад посух кард, ки подшоҳонро машварат бо доноёну некон судмандтар (аст) ва ононро гуфтугӯ ва машварат бо ғайбатқунандагон ва дурӯён зиёнкор (аст).

20. Пурсид доно аз Мену хирад, ки фарҷоми марди гетиоро ва барҳамзанандаи мену чист? Ва фарҷоми марди афсӯсгар ва фарҷоми марде, ки ба вазифаи хеш рафтор накунад, чист? Ва фарҷоми марди кинаберар чист? Ва фарҷоми марди кохил чист? Ва фарҷоми марди дурӯғандеш чист?

Мену хирад посух кард, ки марди гетиоро ва барҳамзанандаи мену дар се дар шаби нахусти пас аз марг чунон табоҳ шавад, ки чун оташи дурахшон, ки об бар он расад.

Ва дар тану равони марди афсӯсгар шукӯҳи худовандӣ набувад. Ва ҳар бор, ки даҳон боз кунд, бадкории ӯ афзояд. Ва ҳар деве ба тани ӯ чунон меҳмон бувад, ки дар тани ӯ ҳеч некиро

нагузорад ва неконро масхара ва бадонро ситоиш кунад. Ва дар гетӣ танаш бадном ва дар мену равонаш бадкор бувад. Ва дар дӯзах ӯро барои уқубат кардан ба деви истехзогар биспоранд ва он дев дар ҳар уқубат ӯро ҳамон гуна истехзо ва масхара кунад.

Ва марде, ки ба вазифа амал накунад, ҷуз аз бадкорӣ боз дар гетӣ ранҷу марг бад-ӯ расад ва аз он зода шавад (?)

Ва барои марди кинавар уқубати равон гаронтар, ки барои бадкорони дар дӯзахбуда. Зеро ки кина ба пайванд равад ва ҳар гуноҳоро беҳтар аз кин метавон ислоҳ кард. Чи кин дар пайванд бимонад. Ва ҳаст, ки то фрашегард¹⁰ бипайвандад. Чи аз дини пок ба рӯшанӣ пайдост, ки бунёди бадхоҳии румиёну туркон бо эронӣён аз кине буд, ки бо куштани Эраҷ зода шуд ва то фрашегард ҳамчунон идома ёбад.

Ва марди коҳил ношоистатарин мардумон гуфта шудааст. Чи аз ин Дин (Авесто) пайдост, ки офаридагор Ҳурмузд барои мардуми коҳил ғалла наофарид ва ба мардуми коҳил чизе ҳадя ва подош (аз рӯи) адлу дод набояд бидод. Ва меҳмониву пазирай аз онон (набойд) кард. Зеро хӯроке, ки марди коҳил хӯрад, ба нодурустӣ ва бедодӣ хӯрад. Ва ба сабаби коҳиливу бедодӣ тан бадном ва равон бадкор бувад.

Ва марди дурӯғандеш ба некон чунон дар гумон аст, ки ба бадон. Ва ба чизи менуву гетӣ ва ба ниёишу ситоиш ва парастии Яздон дар гумон (аст). Аз ин рӯ Яздону амаҳраспандон ниёишу парастиишро, ки ӯ мекунад, камтар пазиранд ва хайре, ки хоҳад, камтар бад-ӯ диҳанд. Ва ба даҳони некон ҳамвора бадном ва равонаш бадкор бувад.

Ва марди густохро дӯст андак ва душман бисёр бувад. Ва ҳадя ҳам, ки ба касе диҳад ва парастиишро ҳам, ки барои Яздон кунад, бо иллоти густохӣ камтар пазиранд ва хайреро, ки хоҳад, камтар диҳанд. Ва дар дӯзах барои уқубат кардани равонаш ӯро ба деви густохӣ супоранд ва деви густохӣ уқубати гуногун бад-ӯ кунад ва ӯ наосояд.

21. Пурсид доно аз Мену хирад, ки бо кӯшиш чизу дороии гетиро метавон ба даст овард ё на?

Мену хирад посух кард, ки бо кӯшиш он некиро, ки муқаддар нашудааст, ба хештан кардан нашояд. Аммо он чи муқаддар шудааст, бо кӯшиш зудтар бирасад. Вале кӯшишро чун замон бо он (нест), дар гетӣ бебор (аст). Аммо пас аз ин дар мену ба фарёд расад ва дар тарозу афзуда шавад.

22. Пурсид доно аз Мену хирад, ки бо хираду доноӣ ба сарнавишт метавон ситеза кард ё на?

Мену хирад посух кард, ки бо нерӯ ва зӯрмандии хираду доноӣ низ ба сарнавишт наметавон ситеза кард. Чи ҳангоме ки сарнавишт барои некӣ ё бадӣ фаро расад, доно дар кор гумроҳ бувад ва бадогоҳ короғоҳ бувад ва баддил далертар бувад ва далертар баддил бувад ва кӯшо коҳил бувад ва коҳил кӯшо бувад. Ва чунон аст, ки бо он чизе, ки муқаддамтар шудааст, баҳонае низ андарояд ва ҳар чизи дигарро биронад.

23. Пурсид доно аз Мену хирад, ки аз (роҳи) хайр хоستان ва хубкирдориву шоистагӣ эзодон ба мардумон ҳеҷ гуна чиз бахшанд ё на?

Мену хирад посух кард, ки бахшанд. Чи чунин гӯянд, ки «бахт» ё «бағу бахт». Бахт он бувад, ки аз оғоз бахш (муқаддар) шудааст. Ва бағу бахт он (бувад), ки пас аз он бахшанд. Аммо эзодон он бахшишро бад-ин сабаб камтар кунанд ва ба мену онро ошкор кунанд, ки Аҳримани бадкор ба нерӯӣ ҳафт сайёра хост ва низ ҳар некии гетиро аз некону шоистагон бидуздад ва ба бадону ношоистагон бибахшад.

24. Пурсид доно аз Мену хирад, ки аз тавонгарон кӣ дарвештар ва аз дарвешон кӣ тавонгартар?

Мену хирад посух кард, ки аз тавонгарон он дарвештар, ки ба он чи ўрост, хурсанд нест ва барои беш будани чиз андӯх барад. Ва аз дарвешон он тавонгартар, ки ба он чи омадааст, хурсанд (бувад) ва ба бештар будани чиз наандешад.

25. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кӯрчашм бехтар (аст) ё кӯрдил ва бадогоҳ бадтар (аст) ё бадхӯ?

Мену хирад посух кард, ки кӯрчашмро гар шиносӣ ба чиз ҳаст, чун омӯзиш кунанд, (ӯро) ба дурустчашм доранд. Ва дурустчашмро чун дониш ба чиз нест ва ўро омӯзанд, напазирад. Пас ӯ аз кӯрчашм бадтар (аст).

Бадхӯ бех, ки бадогоҳ. Бадхӯ чуз аз (роҳи) адл аз кас чизе наметавонад ситонад. Ва мардуми бадогоҳро ҳама кома ба ситаму дуздист.

26. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чаро мардум аз (замони) Каюмарсу Ҳушанги пешдодӣ ва шаҳриёрону фармонравоён то (замони) Гуштоспи шоханшоҳ чунин комгор буданд ва аз некии эзодон бештар баҳра ёфтаанд? Ва бештар (қасон) аз эзодон носипос буданд. Ва буданд (қасоне), ки бисёр носипос ва паймоншикану гунаҳкор буданд. Пас ҳар як аз эшон барои чӣ некӣ офарида шудаанд ва аз эшон чӣ бару суд рафт?

Мену хирад посух кард, ки он чи аз некӣ ё бадиӣ эшон пурсӣ, огаҳ бош ва бидон, ки кори ҷаҳон ҳама ба сарнавишту замон ва бахти муқаддар (пеш) меравад, ки худӣ Зурвонподшоҳ

ва замони подшоҳии ӯ дароз асг. Чунон ки дар ҳар замоне ҳар киро бахт (муқаддар) шудааст, ки он чи бояд биёяд, ҳамчунон бад-ӯ бирасад. Чунонки аз ҳамон пайванди пешиниёни гузашта низ пайдост, саранҷом он некӣ, ки боист аз эшон ба офариниши Ҳурмузд мерасид, расидааст.

Чи аз Каюмарс ин судҳо расида буд: нахуст куштани (деви) Арзур ва супурдани тани хеш ба Аҳриман аз рӯи маслиҳат. Ва суди дувум ин буд, ки мардум ва ҳама фраваҳри фрашгирдкунандагон¹¹ – росткирдорон, нарону модагон аз тани ӯ офарида шудаанд. Се дигар ин ки фулуз низ аз тани ӯ берун омад.

Ва аз Ҳушанги пешдодӣ ин суд буд, ки аз се баҳши девони Мозандарон – нобудкунандагони ҷаҳон ду бахшро бидушт.

Ва аз Таҳмураси хубруста ин суд буд, ки гучаста (Аҳриман)-и бадкорро сӣ сол бораи худ кард. Ва ҳафт гуна хати дабириро, ки он бадкор пинҳон дошта буд, ба пайдой овард.

Ва аз Ҷамшеди хубрама писари Вивангхон ин суд буд, ки шашсад солу шаш моҳу шонздаҳ рӯз барои ҳама офариниши Ҳурмуздхудо бемаргӣ овард ва ононро оро аз марғу пирӣ ва осеб кард. Ва суди дигар ин ки дизи Ҷамкидро сохт, ки чун он борони Маҳркушон¹² ояд, чунон ки дар Дин (Авесто) пайдост, мардум ва офариниши дигари Ҳурмуздхудо бештар нобуд шаванд. Пас дари он дизи Ҷамкирд кушода шавад ва мардумону гӯсфандон ва дигар офариниши Ҳурмуздхудо аз он диз берун оянд ва ҷаҳонро боз ороянд. Ва суди се дигар ин ки паймони гетиро, ки он бадогоҳи бадкор Аҳриман фуру бурда буд, аз шикамаш боз овард. Ва ҷаҳорум ин ки гӯсфандро ба ивази фил ба девон надод.

Ва аз Заҳҳоки Бевараспу гучаста Афросиёби Тур ин суд буд, ки агар фармонравой ба Бевараспу Афросиёб намерасида буд, он гоҳ гучаста менуи табоҳкор (Аҳриман) он фармонравоиро ба деви Хашм меод. Ва агар ба Хашм мерасида буд, то растохезу тани пасин боз ситонидани он аз ӯ нашоист. Зероки ӯро (Хашмо) тан ҷисм нест.

Ва аз Фаридун ин суд буд, ки монанди задан ва бастании Заҳҳоки Беварасп, ки чунон гаронгуноҳ буд. Ва бисёр деви мозандарии дигарро низ зад ва аз кишвари Хванирас дур кард.

Ва аз Манучеҳр ин суд буд, ки Салму Турро ба кини Эрач, ки ниёш буд, бидушт ва аз осеб расонидан ба ҷаҳон боздошт. Ва аз (замини) Падишворгар то буни Гузак, ки Афросиёб гирифта буд, ба паймон аз Афросиёб бозситонд ва ба мулкияти

Эроншаҳр овард. Ва афзудани кули Киёнса, ки Афросиёб онро поймол карда буд, обро аз он равона сохт.

Аз Кайкубод ин суд буд, ки дар (кори) эзодон сипосдор буд ва некӯ подшоҳӣ кард ва пайванду нажоди Каён аз ӯ идома ёфт.

Ва аз Сом ин суд буд, ки мори шохдор ва гурги кабуд, ки (онро) «пашан» низ хонанд ва деви оби Гандарву мурги камак ва деви биёбониро бикушт. Ва низ бисёр корҳои бузургу арҷмандтар кард. Ва офатҳои бисёрро аз ҷаҳон боздошт, ки агар худой накарда аз он офатҳо яке бозмемонд, растохезу тани пасин кардан нашоист.

Ва аз Ковус ин суд буд, ки Сиёвуш аз тани ӯ бираҳид ва он бисёр кирдугори дигар аз ӯ паид омад.

Ва аз Сиёвуш ин судҳо буд: чун зода шудани Кайхусрав ва (бунёд) кардани Кангдиз.

Ва аз Кайхусрав ин судҳо буд: чун куштани Афросиёб ва кандани буткадаи (канори) кули Чичист ва бунёд кардани Кангдиз ва Сушиянси пирӯзгар, ки орояндаи мурдагон (дар охири замон) аст ва дар тани пасин растохезро ба ёрии ӯ бештар метавон кард.

Ва аз Каи Лӯҳросп суд ин буд, ки хуб подшоҳӣ кард ва ба эзодон сипосгузор буд ва Каи Гуштоспи динпазир аз тани ӯ бираҳид.

Ва аз Каи Гуштосп ин судҳо буд: чун пазируфтани парас-тиши дини беҳи маздиснон бино ба гуфтори эзодон, Аҳунавар¹³ ва сухани офаридагор Хурмузд; табоҳ кардану шикастани кол-буди девону дуруҷон ва хушиву осоиши обу оташ ва ҳама эзодони мену ва гетӣ ва пурумедии некону шоистагон ба орзуи дуруст, бинобар писанди хеш. Ва хушнуду шод сохтани Хурмузду амаҳраспандон ва озору задани Аҳриману зодагонаш.

27. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чӣ касе бурдбортар, кӣ нерӯмандтар ва кӣ шодтар ва кӣ ғамгинтару кӣ ноумедтар (аст)?

Мену хирад посух кард, ки Хурмуздхудо бурдбортар (аст), ки нух ҳазор сол бадири барои офариниши худ аз (сӯи) Аҳриман бинад, лек ҷуз доду адл ва вокуниш ӯро назанад.

Сипехр ноумедтар ва андешаи мардумон тезтар ва равони некӯкорон шодтар ва равони бадкорон ноумедтар (аст).

28. Пурсид доно аз Мену хирад, ки киरो бояд ниғаҳбонӣ ва паноҳандагӣ бештар дошт?

Мену хирад посух кард, ки бачаи ноболиғ ва зану сутур ва оташро бештар бояд ниғаҳбонӣ ва паноҳандагӣ дошт.

29. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом зиндагӣ бадтар ва аз нигоҳи хирад кӣ нописандтар (аст)?

Мену хирад посух кард, ки зиндагии касе бадтар (аст), ки бо биму гуфтори дурӯғ бизист. Ва аз нигоҳи хирад касе нописандидатар (аст), ки ба мену нагаравад ва гетиро биорояд.

30. Пурсид доно аз Мену хирад, ки вазифаи ҳар яке аз диндорон, сипоҳиён ва кишоварзон чист?

Мену хирад посух кард, ки вазифаи диндорон динро (пойдор) доштан ва парастии ситоиши эзоднро хуб ва бо андеша кардан. Фатвову ҳукм ва оинро чунон ки аз беҳдидии поки маздиснон пайдост, ба ростӣ доштан ва мардумро аз некӯкорӣ ва гуноҳ огоҳондан ва роҳ ба бихишт ва биму парҳез аз дӯзахро намудан.

Вазифаи сипоҳиён душманро задан ва шаҳру буми хеш бебиму осуда доштан.

Вазифаи кишоварзон кишоварзӣ ва ободонӣ кардан ва то андозае ҷаҳонро шукуфону ободон доштан.

31. Пурсид доно аз Мену хирад, ки вазифаи пешаварону муздурон чист?

Мену хирад посух кард, ки вазифаи муздурон ин (аст), ки кореро, ки надонанд, даст бад-он набаранд ва он чи донанд хуб ва ба андеша кунанд ва музди одилона хоҳанд. Чи касе, ки (кореро) надонад ва ба анҷоми он даст занад, мешавад, ки он кор табоҳ ва нокарда бувад. Ва агар он мардеро, ки кор аз они ӯст, бисёр хушнуд кунад ҳам, бо ин он гуноҳ бо ӯ бувад.

32. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом подшоҳ бадтар (аст) ва кадом солор бадтар (аст) ва кадом дуст бадтар (аст) ва кадом хешованд бадтар (аст) ва кадом зан бадтар (аст) ва кадом фарзанд бадтар (аст) ва кадом сарзамин бадтар (аст)?

Мену хирад посух кард, ки он подшоҳ бадтар аст, ки натавонад кишварро бе бим ва мардумро бе ситам дорад. Ва он солоре бадтар (аст), ки дар ҳунар бад ва ба некӯкорон носипос бувад ва шогирдонро ёру ёвар набошад. Ва он дӯст бадтар (аст), ки бад-ӯ бовар натавон кард. Ва он хешованд бадтар (аст), ки дар бадбахтӣ ёвар набувад. Ва он зан бадтар аст, ки ӯ номбардор набувад. Ва он сарзамин бадтар (аст), ки ба некӣ ва бебимӣ дар он натавон зист.

33. Пурсид доно аз Мену хирад, ки офаридагори Ҷурмузд дар гетӣ ҳеҷ офаринише офарида, ки Аҳриман бад-ӯ осеб бурдан натавонад?

Мену хирад посух кард, ки ба мардуми хирадманду қонеъ камтар тавонад осеб барад.

34. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чӣ мардумеро тавонгар ва чӣ (мардумеро) дарвеш бояд пиндошт?

Мену хирад посух кард, ки ин мардумро тавонгар бояд пиндошт: яке он ки ба хирад комил (аст). Ду дигар он, ки тандуруст ва дар бебимӣ бизист. Ва се дигар он, ки ба он чи ба ӯ расидааст, хурсанд (бувад). Чаҳорум он, ки бахт дар некӯкорӣ ёри ӯ (бувад). Панҷум он, ки дар чашми эзадону забони некон неконом (бувад). Шашум он, ки гаравишаш ба ин беҳдини яктои покимаздиснон (бувад). Ҳафтум он, ки тавонгариаш аз дурустӣ (бувад).

Ва ин чанд мардумро бояд ба дарवेशӣ дошт. Яке он, ки хирад надорад. Ду дигар он, ки тандуруст нест. Се дигар он, ки бо биму тарс ва дурӯғ бизист. Чаҳорум, он ки фармонраво нест. Панҷум он, ки бахт ёри ӯ нест. Шашум он, ки дар чашми эзадону забони некон бадном (бувад). Ҳафтум он, ки пир (бувад) ва ӯро фарзанду пайванд набувад.

35. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом гуноҳ гарантар (аст)?

Мену хирад посух кард, ки аз гуноҳе, ки мардумон кунанд, кунмарз гарантар (аст). Ду дигар, он ки дар ин ҳамхобағӣ мафъул ё фоил (аст). Се дигар он, ки марди порсоро бидушад. Чаҳорум он, ки издивоҷ бо наздиконро барҳам занад. Панҷум он, ки ҳидоят ба сарпарастиро бишканад. Шашум он, ки ба оташи Баҳром зиён расонад. Ҳафтум он, ки сағи обиро бидушад. Ҳаштум он, ки бут парастад. Нухум он, ки ба ҳар кеш бигаравад ва бихоҳад онро парастидан кунад. Даҳум он, ки чизеро, ки барои нигоҳдорӣ пазирад, бихӯрад ва мункир бувад. Ёздаҳум, он ки ба сабаби гунаҳкорӣ эътимод ба дурӯғ кунад. Дувоздаҳум он, ки қор накунад, аммо носипосона ва бедодгарона бихӯрад. Сездасум он, ки зиндиқӣ кунад. Чаҳордаҳум он, ки чодугарӣ кунад. Понздаҳум он, ки мулҳидӣ кунад. Шонздаҳум он, ки девпарастӣ кунад. Ҳафдаҳум он, ки дуздӣ ё майл ба дуздӣ кунад. Ҳаждаҳум он, ки паймоншиканӣ кунад. Нуздаҳум он, ки кинаберарӣ кунад. Бистум он, ки барои чизи қасонро аз он хеш қардан ситам кунад. Бисту якум он, ки марди порсоро озор диҳад. Бисту дувум он, ки тӯхмат занад. Бисту сеум он, ки таҳқир кунад. Бисту чаҳорум он, ки назди зани қасон шавад. Бисту панҷум он ки носипосӣ кунад. Бисту шашум он, ки дурӯғ ва нодуруст гӯяд. Бисту ҳафтум он, ки аз он чи ки аз байн рафтааст, нохушӣ кунад. Бисту ҳаштум он, ки шодии ӯ аз бадӣ ва озори некон (бувад). Бисту нухум он, ки гуноҳро ривоҷ диҳад ва қори некро ба қанҷ

дур дорад. Сивум он, ки аз некӣ, ки ба касе кардааст, пушаймон бувад.

36. Пурсид доно аз Мену хирад, ки мардумон ба чанд роҳ ва баҳонаи кори нек ба бихишти беҳин расанд?

Мену хирад посух кард, ки нахустин кори нек родӣ, ду дигар ростӣ ва се дигар сипосдорӣ, чаҳорум қаноат, панҷум орзуи некӣ кардан ба некон ва дӯст будан ба ҳар кас. Шашум бегумон будан, ки осмону замин ва ҳар некии гетиву мену аз офаридгор Ҳурмузд (аст). Ҳафтум бегумонӣ ба ин ки ҳар бадӣ ва осеб аз Аҳримани бадкори гучастааст. Ҳаштум бегумонӣ ба растохезу тани пасин. Нуҳум он ки барон дӯстии равон ба наздикон издивоҷ кунад. Даҳум он, ки сарпарастиро ҳидоят кунад. Ёздаҳум он, ки кӯшиши некӯкорона кунад. Дувоздаҳум он, ки ба ин беҳдини поки маздиснон бегумон бувад. Сездҳум он, ки ба ҳунар ва афзори ҳар касе некчашм бувад. Чаҳордаҳум он, ки некчашмии неконро хоҳад ва худ низ ба он некӣ, ки дар некон бинад, некчашм бувад. Понздаҳум он, ки дӯстии неконро хоҳад. Шонздаҳум он, ки кину душманиро аз андеша дур дорад. Ҳафтдаҳум он, ки рашки зишт набарад. Ҳаждаҳум он, ки майл ба шаҳват накунад. Нуздаҳум он, ки душманӣ бо касе накунад. Бистум он, ки барои чизи гузашта ва аздастрафта андӯх набарад. Бисту якум он, ки хашро ба тан надорад. Бисту дувум он, ки аз барои нанг гуноҳ накунад. Бисту севум он, ки аз коҳилӣ майл ба хоб наберарзад. Бисту чаҳорум он, ки ба эзодон бегумон (бувад). Бисту панҷум он, ки ба ҳастии бихишту дӯзах ва омори равон ва хушӣ дар бихишт ва бадӣ дар дӯзах бегумон бувад. Бисту шашум он, ки аз бадгӯӣ ва рашки чашм бипарҳезад. Бисту ҳафтум он, ки худ некӣ кунад ва ба дигарон низ дарси некӣ диҳад. Бисту ҳаштум он, ки неконро ёр ва бадонро душман бувад. Бисту нуҳум он, ки аз фиребу худхоҳӣ бипарҳезад. Сивум он, ки дурӯғ ва (сухани) табоҳ нагӯяд. Сиву якум, он ки аз паймоншиканӣ саҳт бипарҳезад. Сиву дувум, он ки аз барои суду некии хештан аз табоҳкорӣ ба дигарон парҳез кунад. Сиву севум он ки беморону очизон ва мусофиронро меҳмонӣ кунад.

37. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чаро некии гетиро ба шоистагӣ (ба ҳар кас) бахш намекунанд, лек равонро дар чаҳони дигар бино бар шоистагии кирдораҷ гирифтадор кунанд?

Мену хирад посух кард, ки офаридгор Ҳурмузд аз меҳрубониаш ба офаридагон ҳам ба некон ва ҳам ба бадон ҳамма некӣ диҳад. Аммо агар ҳамвора ба онон нарасад, аз ситами Аҳриману девон ва дуздии он ҳафт сайёра (бувад).

Ва дар ҷаҳони менуӣ равоноро бино бар шоисгаии кирдораш, гирифтагор кунанд. Чи бадкориҳои ҳар кас ба кирдори хеш бувад.

35. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом нерӯ шоистатар ва ба хирад кӣ комилтар ва ба хӯ кӣ устувортар ва ба гуфтагор кӣ хубтар ва некӣ дар андешаи кӣ бештар ва ба меҳр кӣ бадтар ва хушӣ дар андешаи кӣ камтар ва ба дил чӣ касе шоистатар ва дар бурдборӣ кӣ писандидатар (аст)? Киро ба боварӣ набояд дошт? Ва он чист, ки ба ҳар кас сазовор бояд дошт? Ва он чист, ки ба ҳеч кас сазовор набояд дошт? Ва чи касеро ба ҳамсӯҳбатӣ бояд дошт? Кист он ки ба гувоҳӣ набояд пазируфт? Ва ба чӣ касе фармонбардор бояд буд? Ва ба чӣ чиз бештар бояд андешид ва (онро) сипос бояд дошт? Ва чи чизро ба ҳеч роҳ набояд хор кард? Ва он кист, ки дар пояи худ баробари Ҳурмузду амаҳраспандон гуфта шудааст? Кист он, ки дар пояи худ баробари Аҳриману девон гуфта шудааст?

Мену хирад посух кард, ки ба нерӯ он кас шоистатар, ки чун ӯро хашм гирад, битавонад хашмро нишонанд ва гуноҳ накунад ва ҳештанро ором гардонад. Ва ба хирад он кас комилтар, ки битавонад равони хешро наҷот диҳад. Ва ба хӯ он кас устувортар, ки ҳеч гуна фиребу баҳонае дар ӯ набувад. Ва гуфтагори касе хубтар, ки рост гӯяд. Ва некӣ дар андешаи марди хашмгин кам аст. Ва аз (нигоҳи) меҳр марди кинаберари озоррасонанда бадтар (аст). Ва хушӣ дар андешаи марди ҳасуд камтар (аст). Ва ба дил касе шоистатар, ки гетиро бигузорад ва менуро бигирад ва ба коми хеш порсоиро пазирад. Ва дар бурдборӣ касе писандидатар, ки бадӣ ва офатро, ки аз Аҳриману девон ва бадон бад-ӯ расад, ба хурсандӣ ва хоҳиш пазирад ва ба ҳеч роҳ равони хешро наозорад. Ва касеро набояд устувор дошт, ки аз эзадон бим ва аз мардум шарм надорад. Ва он чи, ки барои ҳар кас сазовор бувад, ошӣ ва дӯстист. Ва он чи, ки барои ҳеч кас сазовор набувад, кин ва душманист. Ва ин серо бояд мусоҳиб дошт: хумат, хухт, хуваршт - пиндори пек, гуфтагори нек, кирдори нек дар андешаву гуфтагору кирдори хеш. Ва ин серо ба гувоҳӣ набояд пазируфт: зану кӯдаки ноболиғ ва марди ғулум. Ва ин чанд танро фармонбардор бояд буд ва парастииш бояд кард: зан шавҳарро ва фарзанд падару модарро ва солору дастур ва устоду оташ ва хешованди очизро. Ва ба худованду солорону устодон фармонбардор бояд буд. Ва ба эзадон бештар бояд андешид ва сипос бояд дошт. Ва равони хешро ба ҳеч роҳ хор набояд дошт ва ҳамеша дар ёд бояд дошт. Ва доваре, ки довариҳои рост кунанд ва пора наситонад ва ба пояи хеш баробари Ҳурмузду амаҳ-

распандон гуфта шудааст. Ва он ки довари дурӯғ кунад, ба пояи хеш баробари Аҳриману девон гуфта шудааст.

39. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чӣ сардтар ва чӣ гармтар ва чӣ равшантару чӣ ториктар ва чӣ тихитар ва чӣ дар фарҷом бебартар (аст)? Ва чист он чиз, ки касро аз он серӣ набувад? Ва чист он чи ки онро рабудан натавонад? Ва чист он чиз ки ба баҳо натавон харид? Ва чист он чиз, ки ҳар кас аз он ҳамеша хушнуд (аст)? Ва чист он чи, ки ҳеч кас аз он хушнуд нест? Ва чист он ягона орзуе, ки офаридгор Хурмузд аз мардумон хоҳад? Ва чист он ягона орзуе, ки Аҳримани бадкор аз мардумон хоҳад? Чист фарҷоми гетӣ ва чист фарҷоми мену?

Мену хирад посух кард, ки дили порсоён гармтару дили бадкорон сардтар. Ва порсой равшантару бадкорӣ ториктар. Ва умеду паноҳ ба эзадон пуртару ба девон тихитар. Ва фарҷоми марди гетиоро ва минутабоҳгар бебартар. Ва доной аст, ки кас аз он серӣ надорад. Фарҳангу хунар аст, ки кас онро рабудан натавонад. Ва хушу вир аст, ки ба баҳо харидан нашояд. Ва хирад аст, ки ҳар касу хештан аз он номустамад ва хушнуд аст. Ва ҳамоқату нодонӣ аст, ки ҳар касу хештан аз он мустамаду нохуш аст.

Ва ягона орзуе, ки офаридгор Хурмузд аз мардумон хоҳад ин аст, ки «маро бишносед, чи ҳар ки маро бишносад, аз паси ман ояд ва ба хушнудии ман бикӯшад». Ва он ягона орзуи Аҳриман аз мардумаш ин аст, ки «маро нашиносед», чи ҳар касе, ки он бадкорро бишносад, аз паси он кирдор нашавад ва ҳеч гуна суду ёрӣ аз он мардум бад-ӯ нарасад.

Ва он чи аз менуву гетӣ пурсидӣ, гетиро дар фарҷом марг ва нопойдорист. Ва мену дар фарҷом чунин аст, ки равони порсоён бе ҳеч гуна пириву марг ва осеб пурфарру пурромиш ҷовидона ҳаме бо эзадону амаҳраспандон ва фраваҳри некӯкорон бувад. Уқубат ва ҷазои бадкорон дар дӯзах ҷовидона аст. Ва равони бадкорон ҷуз ин ки ононро уқубат бувад, дидор бо девону дуруҷон низ чунин намояд, ки дар ҷаҳон (дидори) мардуми тандуруст бо бемори саҳт.

40. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом мард далертар ва кадом роҳ бимноктар ва кадом омор саҳттар ва кадом пайванд хуштар ва кадом кор пушаймонмандтар ва кадом бахшиш бесудтар (аст)?

Мену хирад посух кард, ки он мард далертар (аст), ки бо деви хеш битавонад ситеза кунад. Ва ба вижа он ки ин панҷ девро аз тан дур дорад, ки ҳастанд Озу Хашму Шаҳвату Нангу Нохушӣ. Ва роҳи гузариш аз Чинводпул бимноктар (аст). Ва

омори равони бадкорон шигифттар (аст). Ва пайванди фарзанд хуштару шоистатар (аст). Ва он кор пушаймонмандтар (аст), ки онро барои носипосон кунанд. Ва он бахшиш бесудтар (аст), ки ба носипосону ноарзандагон диҳанд.

41. Пурсид доно аз Мену хирад, ки мардум чанд гунаанд?

Мену хирад посух кард, ки мардум се гунаанд: яке мардум, яке ниммардум, яке нимдев.

Мардум он бошад, ки ба офаридгории Хурмузд ва табоҳ-кории Аҳриман ва будани растохезу тани пасин ва низ ба ҳар некиву бадии дигаре, ки дар гетиву менуст, бегумон (бувад), ки бунёди яке аз он ду Хурмузд ва дигаре Аҳриман (аст). Ва гара-вишашон танҳо ба дини поки маздиснон аст ва ба ҳеч фирқа нагаравад ва гӯш фаро надихад.

Ниммардум он бошад, ки чизи гетиву менуро ба писанди хеш кунад. Бинобар хиради хеш ва бадогоҳии худ гоҳе кори нек ба коми Хурмузд ва гоҳе ба коми Аҳриман аз ӯ равад.

Нимдев он бошад, ки ба чуз ин ки номи мардумӣ ва мардумзодагӣ дорад, ба ҳар кору кирдор ба деви дупо монанд аст. На гетӣ шиносад на мену, на кори нек шиносад на гуноҳ, на биҳишт шиносад на дӯзах ва аз омери равон низ наандешад.

42. Пурсид доно аз Мену хирад, ки Хурмузду амаҳрас-пандон ва биҳишти хушбӯву хуррамро ба чӣ бештар метавон аз они хеш кард. Ва Аҳримани бадкору девонро чӣ гуна метавон табоҳ кард ва аз дӯзахи бадбӯву торик чӣ гуна метавон раст?

Мену хирад посух кард, ки офаридагори Хурмузд ва Амаҳ-раснандону биҳишти хушбӯву хуррамро аз они хеш кардан ва Аҳримани бадкору девонро табоҳ кардан ва аз дӯзахи торик ба пуштибонӣ гиранд ва менуи хурсандиро монанди афзор ва зиреху чавшан бар тан пӯшанд ва менуи ростиро ҳамчун сипар доранд ва менуи сипосдориро ҳамчун гурз ва менуи комиландеширо ҳамчун камон ва менуи родиро ҳамчун тир ва менуи паймонро ҳамчун найза ва менуи кӯшишро ҳамчун обдаст доранд ва менуи бахтро ба паноҳ гиранд. Ва бад-ин оин ба биҳишт ва дидори эзодон (метавон) омад ва аз Аҳримани бадкор ва дӯзахи бадбӯӣ метавон раҳо ёфт.

43. Пурсид доно аз Мену хирад, ки осмону замин чӣ гуна ораста шудааст? Ва резишу ороиши об дар ҷаҳон чӣ гуна аст? Ва абр дар кучо нишинад? Ва деви зимистон дар кучо фармон-равотар (аст)? Ва кадом кишвар беофаттар аст?

Мену хирад посух кард, ки осмону замин об ва ҳар чи андаруни осмон (аст), чунон ораста шуда, ки чун тухми мурғ. Ва

осмон забар аз зер замин монанди тухми мурғ ба дасткорию (санъати) офаридагӯр Ҳурмузд ораста шудааст. Ва замин дар миёни осмон монанди зарда аст миёни тухм. Ва об дар миёни замин осмон ҳамчун об дар тухм аст. Резиши ҳама обҳо дар ҷаҳон аз кишвари Арзаҳ он ҷо, ки хуршед барояд (буда), равиш ба кишвари Саваҳ (аст) - он ҷо, ки хуршед фуру равад. Равиши об ба дарёи (бахри) Пудиг боз ба дарёи Варукаш меравад. Хона ва ҷои нишастӣ абр дар Албурз (аст).

Ва деви зимистон дар Эронвич фармонравотар (аст). Ва аз Дин (Авесто) пайдост, ки дар Эронвич даҳ моҳ зимистон ва ду моҳ тобистон (аст). Ва дар он ду моҳи тобистон низ об сард ва замин сард ва гиёҳ сард (аст). Ва офаташон зимистон (аст) ва мор дар он бисёр (аст), вале офатҳои дигар кам (аст).

Ва пайдост, ки Ҳурмузд Эронвичро аз дигар ҷойҳо ва рустоҳо беҳтар офарид. Онро некӣ ин аст, ки зиндагии мардумон дар он ҷо сесад сол (аст) ва говону гӯсфандон саду панҷоҳ сол. Ва дарду беморӣ кам (аст). Ва дурӯғ нагӯянд ва шевану мӯя накунанд. Ва деви Оз ба тани онон кам фармонравост. Ва даҳ мард як нонро хӯранд сер шаванд. Ва ба ҳар чихил сол аз зане ва марде фарзанде зода шавад. Ва додшон (қонуншон) беҳӣ ва диншон пурӣуткешист¹⁴. Ва чун бимиранд порсоянд. Ва саркардаи онон Губадшоҳ ва сарвару подшоҳашон Сурӯш (аст).

44. Пурсид доно аз Мену хирад, ки Аҳриман бештар ба ҷӣ фиребад ва ба дӯзах кашад? Ва хушнудии ӯ бештар аз чист? Ва макон (дар) кучо дорад? Ва раҳиши он бо девон бештар дар кучост? Ва хӯриши ӯ аз чист?

Мену хирад посух кард, ки Аҳриман мардумонро ба зиёди ва камӣ ва дурӯғу бидъат ва гумонбариву (шакку) озварӣ (ҳирс) бештар фиребад. Ва хушиаш аз душмани мардумон (бо якдигар) бештар бувад. Ва хӯришаш аз нотавониву нопадӣ мардумон бувад. Макон дар миёни кинабарарон дорад. Рафту омадаш бо хашмигон бештар (аст).

45. Пурсид доно аз Мену хирад, ки Аҳриман ба мардумон кадом ситамро зиёновартар ва меҳтар дорад?

Мену хирад посух кард, ки Аҳриман чун аз мардумон зиндагӣ ва зану фарзанд ва ҳама некии гетиро бибарад, (лек) напиндорад, ки зиёне ба он кас кардааст. Вале чун равони якҷоро бибарад ва табоҳ кунад, он гоҳ пиндорад, ки зиёне фаровон бад-ӯ кардааст.

46. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чист он чиз, ки аз ҳар дорой бартар (аст)? Ва чист он, ки бар ҳар чизе фармонравост? Ва чист он, ки кас аз он гурехтан натавонад?

Мену хирад посух кард, ки хирад аст, ки бехтар аз хама хостаҳои чаҳон (аст). Ва бахт аст, ки ба ҳар касе ва ҳар чизе фармонравост. Ва Вои бад¹⁵ аст, ки касе аз он гурехтан натавонад.

47. Пурсид доно аз Мену хирад, ки ҷойгоҳи ҳушу ёд ва тухми мардумон дар тан чун (бувад)?

Мену хирад посух кард, ки ҷои ҳушу ёд ва тухми мардумон дар мағзи сар (аст). Ва агар дуруст (солим) бувад, ҳушу ёд ва тухм ба афзоиш бувад. Ва чун одами ба пирӣ расад, мағзи сар бикоҳад. Ва мардуми пир аз коҳиши ҳушу ёд он чи ки бо хирад бояд бикунанд, камтар бинанд ва камтар донанд. Ва хирад нахуст дар мағзи ангушти дасти мардумон омехта мешавад. Ва пас нишемангоҳ ва иқоматгоҳаш дар дил ва ҷойгоҳаш дар хама тан аст, ҳамчун колбуди пой дар кафш.

48. Пурсид доно аз Мену хирад, ки ин ситорагон, ки дар осмон пайдо ҳастанд ва шуморшон чунон бисёр аст, пас қору тартибашон чист? Ва равиши хуршеду моҳ ва ситорагон чӣ гуна аст?

Мену хирад посух кард, ки аз ситорагони дар осмон нахуст ситораи Тиштар (Сириус) меҳтару бехтар ва рифоҳи чаҳон аз роҳи Тиштар (бувад).

Ва ситораи Обҷеҳра барои афзоиши об ва ситораи Заминҷеҳра барои афзоиши замин ва ситораи Урварҷеҳра (ғиёҳҷеҳра) барои афзоиши ғиёҳ ва ситораи Гӯсфандҷеҳра барои афзоиши гӯсфандон ва ситораи Обу Замин ва Гиёҳу Гӯсфандҷеҳра барои афзоиши мардумон офарида шудаанд.

Ва ситораи Вананд дар гузарҳо ва дарҳои Албурз гумошта шудааст. ҷое, ки девону париёну дуруҷон аз он дар ва гузар мегузаранд, то роҳу гузари хуршеду моҳ ва ситорагонро буридан ва шикастан натавонанд. Ва ситораи Ҳафтуранг бо 99999 фраваҳри порсоён ва дар гузаргоҳи дӯзах гумошта шудааст, барои боздоштани он 99999 деу дуруҷу парӣ ва ҷодугар, ки дар рӯёрӯӣ бо сипеҳру ахтаронанд. Ва равишаш пиромуни дӯзах аст. Ва қори асосии вай ин (аст), ки дувоздаҳ хонаи ахтаронро дар даст дорад, барои дуруст омадану рафтани онҳо. Ва он дувоздаҳ бурҷ ҳам ҳамон гуна ба нерӯ ва ёрии Ҳафтуранг равад. Ва ҳар ахтаре чун ба Албурз ояд, пушт ба Ҳафтуранг дорад ва паноҳ аз Ҳафтуранг хоҳад.

Ва ситорагони бисёр ва бешуморе, ки пайдоанд, фраваҳри гетӣ гуфта шудаанд. Чи хама офаридагони офаридгор Ҳурмузд, ки дар гетӣ офарида шудаанд, чи зода шуда ва чи рӯёнда шуда, ҳар танеро ҳамгуна (муносиб) бо гуҳараш фраваҳре пайдост.

Ва равиши хуршеду моҳ барои равшан доштани чаҳон ва рушд додани ҳама зоиданиҳо ва рӯиданиҳост. Ва дуруст доштани рӯзу моҳ ва солу тобистону зимистону баҳору поиз (тирамоҳ) ва ҳама оморҳо ва ангораҳои дигаре, ки мардумон метавонанд дарёбанд ва бинанду бидонанд, бештар аз гардиши хуршеду моҳ пайдост.

49. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом тавонгарро фарруҳ ва кадомро бадфар (бадбахт) дошт?

Мену хирад посух кард, ки онро, ки тавонгарӣ аз кӯшиши дуруст фароҳам кардааст, фарруҳ ва он ки аз роҳи нодуруст фароҳам кардааст, бадфар бояд пиндошт.

50. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чаро марди коҳилу нодон ва бад ба ситоишу некии бузург расад ва марди шоиставу доно ва нек гоҳе ба ранчи гарону сахтиву ниёзмандӣ расад?

Мену хирад посух кард, ки марди коҳилу нодон ва бад чун бахт ба ӯ ёр шавад, коҳилии ӯ ба кӯшиш ва нодонии ӯ ба доной ва бадии ӯ ба некӣ ҳаммонанд шавад. Ва марди доно ва шоиставу нек чун бахт бад-ӯ муҳолиф бувад, доноии ӯ ба нодониву аблаҳӣ ва шоистагии ӯ ба ноогоҳӣ баргардад ва донишу ҳунару шоистагии ӯ нопајдо бимонад.

51. Пурсид доно аз Мену хирад, ки парастии эзадон ва сипосгузорӣ аз некии эзадонро чӣ гуна бояд кард? Ва тавбае, ки барои растагории равон аст, чӣ гуна бояд кард?

Мену хирад посух кард, ки (дар) парастии эзадон он беҳтар, чунон ки беҳдини поки маздиснон кунад. Ва бунёди он некиву ростӣ ва бегумонӣ ба эзадон (аст). Ва ба андаку беше, ки ба даст омадааст, сипосгузори эзадон будан ва сипосгузорӣ ба эзадонро нақохонидан. Ва ҳар газанде, ки руҳ диҳад, онро аз ситамкории Аҳриману девон донистан. Ва некиву суди хешро ба зиёни дигаре нахостан. Ва ба офаридагор Хурмузд бахшоянда будан. Ва ба кори нек кӯшо будан ва кӯшиш кардан. Ба вижа дар парҳези обу оташ ва гиёҳ бештар кӯшидан. Ва ба ин бегумон будан, ки эзадон ба мардумон чуз некӣ ҳеҷ гуна бадӣ надиханд ва Аҳриману девон чуз бадӣ ҳеҷ гуна некӯӣ надиханд.

Ва дар мавриди тавба бурдан чизи муҳим ин аст, ки (одамӣ) аз худкомӣ гуноҳ накунад. Ва агар аз нодонӣ ё сахлангорӣ ё ноогоҳӣ гуноҳе бувад, пеши дастурону некон тавба кунад. Ва пас аз он дигар гуноҳ накунад, он гоҳ он гуноҳе, ки кардааст, аз тани ӯ дур шавад. Чун бод шитобад, тез ва саҳт ояд ва даштро чунон молад, ки ҳар гиёҳу чизеро, ки он чо афтадааст, бибарад.

52. Пурсид доно аз Мену хирад, ки намозу ситоиши эзадонро чӣ гуна бояд кард?

Мену хирад посух кард, ки ҳар рӯз се бор баробари хуршеду (эзади) Меҳр, чун (ин ду) бо ҳам мераванд, истодан ва намозу ситоиш кардан. Ва ҳамин гуна моҳ ва оташи Баҳром ё оташи Озаруро бомдоду нимрӯз ва пас аз ғуруби офтоб намозу ситоиш кардан ва сипосдор будан. Ва агар худо накарда ба эзадони менуву гетӣ ва мардумону сутурон ва говону гӯсфандон ва сагону ҳайвоноти аз чинси саг ва дигар офаринандагони офаридгор Хурмузд гуноҳе сар зада бошад, пеши хуршеду Меҳру моҳу оташи Хурмузд тавбақору пушаймон будан. Ва барои раҳиш аз гуноҳ ҳар чи беҳтар кори нек кардан.

53. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чаро марди нодон чун ўро биомўзонанд, фарҳангу омўзиши доноёну беҳдинонро чунон хор дорад, ки омўхтан бад-ў душвор бувад?

Мену хирад посух кард, ки зеро марди нодон нодонии хешро дар андешааш чунон нек пиндорад, ки доно доноии хешро дар андешааш.

54. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чаро марди бадгухар неконро дўст надорад ва марди нодор дороро?

Мену хирад посух кард, ки зеро марди бадгухарро ҳамеша аз доро бим (бувад), ки онон моро ба хунару дорой таҳқир кунанд ва бар мо пеши некону душманон шармандагӣ расад.

Ва марди бадгухар неконро бад-ин сабаб дўст надорад, ки замони нестӣ ва задани онон аз дасти некон бувад.

55. Пурсид доно аз Мену хирад, ки ин кӯҳҳову дарёҳо дар чаҳон чаро карда шудаанд?

Мену хирад посух кард, ки ин кӯҳҳо дар чаҳон бархе ангезандаи бод ва бархе боздорандаи боданд ва бархе чой ва тартибу нишеману макони абри борандаанд. Ва бархе занандаи Ахриману девон ва ниғаҳбону зиндагибахши офаринандагони офаридагор Хурмузданд.

Ва ин дарёҳоро дар чаҳон офаридагор Хурмузд барои нигоҳдорӣ ва зиндагибахшии офаридагони хеш аз канори Албурз кардааст.

56. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чаро банди дониш ва кордонии менуву гетӣ ҳар ду ба ту пайваста аст?

Мену хирад посух дод, ки зеро аз нахуст ман, ки хиради зотӣ ҳастам, аз менуҳову гетихо бо Хурмузд будам. Ва офаридагор Хурмузд эзадони офарида дар мену ва гетӣ ва дигар офаридагонро ба нерӯву тавоноӣ ва доноиву корогоҳии хиради зотӣ офарид ва нигоҳ дораду ҳидоят кунад. Ва дар сари

фрашгард Аҳриману фарзандонашро ба нерӯи хирад бештар метавон нобуд кард ва бизад. Ва Сушияанс бо Кайхусрав ва онон ки растохезу тани пасин кунанд, бо нерӯ ва ёрии хирад (ин корро) беҳтар метавонанд кунанд.

Донишу короғоҳии гетӣ ва фарҳангу омӯзиш дар ҳар хунар ва пеша ва ҳама сомон ба хирад бувад. Ва равони порсоён аз нерӯ ва ниғаҳбонии хирад бештар бар раҳой аз дӯзах ба бихишти Гарудмон мерасад. Ва мардумон дар гетӣ зиндагии хуб ва хушиву некномӣ ва ҳама некиҳоро ба нерӯи хирад метавонанд хостан.

Ва (нигоҳ) доштани тухми мардумон ва сутурону говону гӯсфандон ва ҳар офариниши дигари Хурмуздхудо дар шикам, ки аз гуруснагиву ташнагӣ намиранд ва пайдо кардани хӯрок барои онон дар шикам ва бахшу рушди андомҳо аз дурбинӣ ва зӯру нерӯи бузурги хирад бештар метавонад анҷом гирад.

Ва ороستاني замин ва омезиши об дар замин ва рӯидани нумӯи гиёҳон ва рангҳои гуногун ва бўву маза ва хушии ҳар чиз бештар ба хирад хубтар бахш карда шудааст. Ва ороستاني Албурз пиромуни чаҳони орӣ аз пирӣ ва падид овардани ҳафт кишвар дар заминку осмон бар кӯҳи Албурз ва равиши хуршеду моҳ ва дувоздаҳ ахтарон ва шаш гоҳи Гоҳонбор ва панҷ гоҳи Фравардинон ва бихишт, ки дар ҷои пиндори нек, гуфтори нек, кирдори нек ва бартарии Гарудмон ва пули Чинвод, ки гузаргоҳи менуҳову гетихост, ба нерӯи хирад сохта ва бахш шудааст.

Ва абри обгина, ки обро аз дарё гирад ва ба фазо ронад ва ба паймона сиришк-сиришк ба замин безад ва донистани офариниши Хурмузд ва чигунагии бихишту дӯзах ва некӯии Хурмузду амаҳраспандон ва эзадони дигар бар офаридагони хеш ва табоҳкориву марговарии Аҳриману девонро бар офаридагони Хурмузд ба нерӯи хирад бештар метавон донист. Ва гуфтори беҳдини маздиснон ва омӯзиши гетиён, шикастани колбуди модии девон ва нопадид кардани (онон) аз биниши мардумон аз бартарии чизи хирад беҳтар анҷом гирифтааст. Ва низ ситезаву корзори эрониён бо ғайри эрониён ва задани Аҳриману девонро ба нерӯи хирад метавон кард. Ва низ оби ниҳон дар зери заминро ба дидори хуршед (падид) кардан ва ба кишту варзу ободонӣ ва суду осоишу хушии мардумону сутурон ва говону гӯсфандон (овардан) ба нерӯи хирад метавон кард. Ва шинохтани дарду бемории мардумону сутурон ва говону гӯсфандон ва ҷонварони дигар ва дору дармон ва тандурустиву осоиш ба онон бурданро ба Мену хирад бештар метавон кард.

Ва ҳар мардум, ки аз хирад баҳраи бештар (дорад), баҳраи ӯ аз баҳраи бихишт бештар бувад. Ва низ Гуштоспу Зартушту Кайумарс ва дигар касоне, ки баҳрашон аз бихишт бештар аст, аз он аст, ки хирад ба онон бештар расидааст. Ва Ҷамшеду Фаридуну Ковус ва шоҳони дигаре, ки аз эзадон нерӯ ва тавонгариӣ беш ёфтаанд ва наомадани эшон ба бихишт аз ин (буд), ки ба худои хеш носипос шуданд. Сабаб ин буд, ки ба онон хирад кам расида буд.

Ва низ Аҳриману девон мардеро бештар фиребанд ва ба дӯзах кашанд, ки дар хирад дарвештар ва дар хислат сабуктар (аст). Ва пайдост, ки он ки ба хулку хӯ ва рафтор нек (аст), бояд аз хирад сипосгузор бувад. Чи пайдост, ки Аҳриман ба Зартушт гуфт, ки агар аз беҳдини маздиснон боз исти, он гоҳ туро ҳазор сол подшоҳии гетӣ диҳам. Ҷамчунон ки ба Вазағони¹⁶ фармонраво – Заҳҳок додам. Зартушт ба сабаби пурхирадӣ ва хӯву рафтори некӯ ба он сухан гӯш надод ва ба он фиреби менуи табоҳкор (Аҳримани) малъун фирефта ва гумроҳ нашуд. Ва ба Аҳриман гуфт, ки мешиканам ва нобуду низор макунам колбуди шумо девону дуруҷон ва ҷодугарону париёнро бо хому барсум ва бо беҳдини рост, ки офаридагор Ҳурмузд ба ман омӯхт. Аҳриман чун он сухан бишнид, мабхуту мағлуб шуд ва ба дӯзах давид ва дер замон мабхут биистод.

Ин низ пайдост, ки Ҳурмузд чун Аҳриманро бо ҳама офаридагонаш ба паймон овард, пас ба ҳама эзадону амаҳраспандон анҷуман кард ва аз хиради хеш сипосгузори кард ва ба забон овард.

Ин низ пайдост, ки нух ҳазор сол то (замони) фрашгард ва растохезу тани пасин ҳама офаридагонро хирад (нигоҳ) медорад ва ҳидоят мекунад.

Ин низ пайдост, ки марди нодону бадхӯ агар ба арҷмандӣ ва тавонгариву фармонравой расад, бо ин ҳама набояд барои он некӣ ва нерӯ бад-ӯ арҷ гузошт.

57. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чаро фармонравои нодон аз нерӯе, ки дорад, ноогоҳиву аблаҳии ӯ ба доноӣ ва хунармандӣ бар гардад? Дарвешӣ донову бегуноҳ, аз он ки дарвеш (аст), доноиву кордоние, ки дар ӯст, ба аблаҳиву бесудӣ бар гардад?

Мену хирад посух кард, ки аз фиребу ситами деви Оз он мардумонеро, ки дорой ва тавонгариашон бештар аст, дар бораи мардумии ӯ сухан бештар гӯянд ва кирдору кори ӯро бештар гумон кунанд. Вале дар чашми эзадону амаҳраспандон дарвешӣ

беғуноху доно беҳтар ва гиromитар, ки фармонравои тавонгари нодон.

58. Пурсид доно аз Мену хирад, ки чурми диндорон чист ва чурми сипоҳиён чист ва чурми кишоварзон чист ва чурми пешаварон чист?

Мену хирад посух кард, ки чурми диндорон мулҳидиву озварӣ (хирс) ва фаромӯшкориву ғафлат ва кӯтоҳандешиву бадэътиқодӣ дар дин (аст).

Ва чурми сипоҳиён ситаму озор ва паймоншиканиву нобахшояндагӣ ва такаббуру таҳқири дигарон аст.

Ва чурми кишоварзон нодониву рашк ва бадхоҳиву кинаберарист.

Ва чурми пешаварон бадэътиқодиву носипосӣ ва зиштгӯиву тундӣ ва бадсуханист.

59. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом мардум ба некиву бадӣ шинохтатаранд?

Мену хирад посух кард, ки он мардум, ки нишасту кораш бо некон (аст) ва номашро ба неқномиву хубӣ баранд, он мард ба неқӣ шинохтатар (аст).

Ва касоне, ки нишасту корашон бо бадон (аст) ва номашро ба бадномӣ баранд, он мард ба бадӣ шинохтатар (аст). Чи гуфта шудааст, ки он ки бо некон пайвандад, неқӣ бо худ оварад ва он ки бо бадон пайвандад, бадӣ бо худ оварад. Ҳамчун бод, ки чун бо (чизи) гандида бархӯрад, бӯи бад бо худ оварад ва чун бо (чизи) хушбӯй бархӯрад, бӯи хуш бо худ оварад. Пас сазад, донистан, ки он ки кораш бо некон (аст), неқӣ пазирад ва он ки кораш бо бадон (аст), бадӣ пазирад. Вале бо ин ҳама ҳар ду ро бояд озмоиш дошт.

60. Пурсид доно аз Мену хирад, ки сарвари мардон кист ва сарвари занон кист ва сарвари аспон кист ва сарвари парандагон кист (ва сарвари говон кист) ва сарвари дадон¹⁷ кист ва сарвари ғаллаҷот кист?

Мену хирад посух кард, ки марди донои устувор ба дин ва сипосгузори ростгӯй бар душманон сарвар аст.

Зани ҷавону дурустгӯхар ва устувору неқном ва хушхӯву хонаафрӯз, ки шарму бимаш неқ ва падару ниё ва шавҳару солори хешро дӯст дорад ва зебост, бар занони душмани хеш сарвар аст.

Ва гови фараҳманди баландгӯши рамадор бар говон сарвар (аст). Боз сарвари мурғон ва аспи тезрав сарвари аспон ва харгӯш сарвари дадон ва гандум сарвари ғаллаҷот (аст).

61. Пурсид доно аз Мену хирад, ки Кангдиз кучо чой дорад? Вари Чамкард кучо чой дорад? Тани Сом кучо чой дорад? Макони Сурӯш кучост? Хари сепо кучо чой дорад? Ҳуми тартибкунандаи мурдагон, ки мурдагонро бо (ёрии) ӯ тартиб кунанд, кучо рустааст? Гупадшоҳ дар кадом чой истодааст? Кармоҳӣ ба чӣ кор гумошта шудааст? Симурғ кучо ошён дорад? Чиномаруш кучо нишинад ва кораш чист?

Мену хирад посух кард, ки Кангдиз дар сӯи Машрик, наздики дарёи (бахри) Садвис гумошта шудааст, дар марзи Эронвич.

Ва вари Чамкард дар Эронвич зери замин бунёд шудааст. Ва ҳама гуна тухм аз ҳама гуна офаридагони офаридагори Ҳурмузд аз мардуму сутур ва гӯсфанду паранда, ҳар чи бехтару баргузидатар аст, бад-он ҷо бурда шудааст. Ва ҳар чихил сол аз ҳар заневу марде, ки он ҷо ҳастанд, фарзанде зода шавад ва зиндагишон сесад сол (аст) ва дарду офат кам доранд.

Ва тани Сом дар дашти Пешонсаҳ наздики кӯҳи Дамованд аст ва дар он дашт ҷуз ғалла ва чизҳои хӯрданӣ, ки мекоранд ва медараванд, бад-он зиндагӣ мекунанд, ҳеч гуна гиёҳу дарахт ва рустанӣ нест. Ва заргунии он бештар аз дармона¹⁸ аст. Ва эзадону амаҳраспандон барои тани Сом 99999 фравահри порсоёнро ба ниғаҳбонӣ гумоштанд, то деу дуруҷон бад-ӯ осеб набаранд.

Ҷойгоҳи Сурӯш бештар дар (кишвари) Арза ва пас аз он дар (кишвари) Саваҳ ва ҳама ҷаҳон аст.

Хари сепо миёни дарёи Варукаш истад. Ва ҳар оби олуда ба лошаву даштон ва дигар нопокиҳо, ки бибарад, чун ба хари сепо расад, ҳамаро ба нигоҳу поку покиза кунад.

Ва ҳуми тартибкунандаи мурдагон дар дарёи Варукаш дар жарфгарин чой рустааст ва 99999 фравահри порсоён ба ниғаҳбонии ӯ гумошта шудаанд. Ва кармоҳӣ пайваста пиромуни ӯ бигардад ва курбоқаву ҳайвоноти зиёновари дигарро аз он боз дорад.

Губадшоҳ дар Эронвич дар кишвари Хунирас аст ва аз пой то нимаи тан гов ва аз нимаи тан то боло мард аст. Ва ҳамвора дар соҳили дарё нишинад ва парастии эзадон кунад ва оби зуҳр ба дарё резад. Ва ба иллоти оби зуҳр рехтани ӯ ба дарё ҳайвоноти зиёновари бешуморе дар дарё бимирад. Чи агар худой накарда он маросими парастииро накунад ва он оби зуҳрро ба дарё нарезад, то он ҳайвоноти зиёновари бешумор нобуд нашавад, чун борон борад, он ҳайвоноти зиёновар монанди борон фуру боранд.

Ошиёни симурғ дар дарахти ғамдуркунандаи бисёртухма аст. Ва ҳар гоҳ аз он бархезад, ҳазор шоха аз он дарахт бирӯяд. Ва чун биншинад, ҳазор шоха аз он бишканад ва тухм аз он пароканда шавад.

Ва чиномаруш мурғ низ ба он наздикӣ нишинад ва кораш ин аст, ки он тухмҳоеро, ки аз дарахти бисёртухмаи ғамдуркунанда фурӯ резанд, барчинад ва он ҷо, ки Тиштар обро меситонад, бипошад, то Тиштар обро бо ҳама он тухмҳо ситонад ва ба он борон ба ҷаҳон барад.

62. Пурсид доно аз Мену хирад, ки кадом он кори нек аз миёни корҳои нек меҳтару беҳтар ва арчмандтару судмандтар (аст) ва ҳеч хазинае дар он набояд?

Мену хирад посух кард, ки барои ҳама некӣ хоستان ва ба эзадон сипосгузор будан ва дар ҳар ҷову ҳар замон Ҳурмуздро ба офаридагорӣ ва Аҳриманро ба нобудсозӣ дар андеша доштан ва ёд кардан. Ва дар ҳастии эзадон ва дину равону биҳишт ва ҳисоби се шаби нахусти пас аз марг ва будани растохезу тани пасин бегумон будан муҳимтар аст. Ин аз ҳар кори нек меҳтару нектар ва арчмандтару судмандтар (аст) ва ҳеч гуна хазинае дар кораш набояд (будан).

(Ба)дуруд ва (нек)бахтӣ.

МОДИГОНИ ЙУШТИ ФРИЁН¹ (Достони Йушти Фриён)

Ин «Достони Йушти Фриён» фаррух бод ба ёриш Яздон.

Чунин гӯянд, ки чун Ахти ҷодугар бо ҳафт ҳазор сипоҳ ба шаҳри пурсишгузoron² шуд, гуфт, ки шаҳри пурсишгузoron ба хок яксон кунам. Чун ба он ҷой омад, мардумеро, ки синни эшон беш аз 15 сол набуд, бихост ва аз онон пурсиш кард. Ҳар ки натавонист гузориш кардан, ӯро бигирифт ва бикушт. Пас дар он шаҳри пурсишгузoron марде буд Мораспанд ном, ӯ ба Ахти ҷодугар гуфт, шаҳри пурсишгузoron ба хок яксон макун ва ин мардуми бегуноҳ макуш, ки дар ин шаҳри пурсишгузoron мардест Йушти Фриён ном, ки синни ӯ аз 15 сол беш нест ва ҳар он пурсиш, ки аз ӯ пурсӣ туро гузориш кунад. Пас Ахти ҷодугар ба Йушти Фриён пайғом фиристод, ки ба даргоҳи ман ой, то сиву се пурсиш аз ту бипурсам, агар посух надихӣ ё гӯӣ, ки надонам, он гоҳ ҳамзамон туро бикушам. Ва Йушти Фриён ба даргоҳи Ахти ҷодугар омад ва аз он ки Ахти ҷодугар мурдаи мардумон ба зери бистар дошт, дарун нашуд ва ба Ахти ҷодугар пайғом фиристод, ки шумо мурдаи мардумон зери бистар доред ва чун ман дароям, амаҳраспандоне³, ки пеши мананд, дар он ҷой, ки мурдаи мардумон буваду ман дароям, он гоҳ амаҳраспандон аз паноҳандагии ман бозистанд. Пас Ахти ҷодугар фармуд, то он бистару чома бардоранд ва бистари нав оваранд ва афгананд. Ва ӯ Йушти Фриёнро бихосту гуфт, ки биё ба ин чомаву бистар бинишин ва пурсиш, ки аз ту пурсам, рост гузориш кун. Йушти Фриён гуфт, ки палиди дурӯғпешаи ситамкор, бар ин бистар нанишинам, чун ки дар ин бистар мурдаи мардумон аст ва бо ман Изадону амаҳраспандон, ки хастанд паноҳандаи мананд ва ман бар ин бистар нишинам, он гоҳ (ин) менуён аз паноҳандагии ман боз истанд. Пас он пурсишхо, ки ту аз ман пурсӣ, гузориш кардан натавонам. Ва пас Ахти ҷодугар фармуд он бистар бардоранд ва бистари нав оваранд. Йушти Фриён бар ин бистари нав нишаст.

Пурсиши нахуст Ахти ҷодугар аз Йушти Фриён ин пурсид, ки биҳишти ба гетӣ (буда) беҳ ё они ба мену? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Чи биҳишти ба гетӣ (буда) беҳ, ки они ба мену. Ва нишони он ин аст, ки ҳар ки ба гетӣ кори нек накунад, он ҷо ба фарёди ӯ нарасанд. Ва туро нишони дигар ин, ки агар ба гетӣ чизи нек накунӣ, он гоҳ ба биҳишти нек нарасӣ. Ахти ҷодугар чун он сухан бишнид, фуру афтод ва чунин гуфт,

ки бадии ман – Ахти ҷодугар аз ту – Йушти Фриён, ин ки бар ман чира (шудӣ), чунон ки некмард бар нектарин мард ва аспи некӯ бар некӯтарин асп ва гови некӯ бар некӯтарин гов. Чунон ки осмон бар замон подшоҳ аст, ман бад-ин пурсиш 900 муғмардро, ки эшон бас ситоиши Яздон мекарданд, бидуштам. Эшонро ба беш хӯрдани парохум⁴ хама тан зард буд. Ва ман нуҳ духтари Спитамоноро бидуштам, ки эшон ситоиши динро афсари бо зару марворид аз шоҳон биёфтанд. Чун ман аз эшон пурсидам, эшон гуфтанд, ки биҳишти ба мену бех. Ман гуфтам, чун шумо чунин нек пиндоред, ҳамчунин хуб (мебуд), ки ба он биҳишти бех шавед. Ва ман эшонро гирифтаму куштам.

Пурсиши дувум ин пурсид, ки чист он чиз аз офариниши Ҳурмузд, ки ба кун нишинад баландтар, ки ба пой истад? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Он саг аст.

Пурсиши севум ин пурсид, ки чист аз офариниши Ҳурмузд, ки раваду гом наниҳад? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Он гунчишк аст, ки раваду гом наниҳад.

Пурсиши чаҳорум ин пурсид, ки чист он чиз аз офариниши Ҳурмузд, ки дандон чун шох ва шох гӯштин? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Чи онро хурӯс хонанд – мурғаки Сурӯши росткирдор, ки (чун) бонг кунад, Аҳриманро аз офариниши Ҳурмузд боз дорад.

Пурсиши панҷум ин пурсид, ки кӯдакро корд бех ё андак хӯрок. Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Кӯдакро корд бех, ки андак хӯрок. Чи ба корди кӯдак барсум⁵ шояд буридаву чидан ва андак хӯрок ба ишкам нарасад, бод ангезад.

Пурсиши шашум ин пурсид, ки чӣ пуру чӣ нимпуру ва чист он чӣ ки ҳаргиз пуру набувад? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Он чӣ пуру (аст) фаровонии шоиста он ҷост, чун бигзарад равон парҳезкор (бувад). Он чӣ нимпуру (аст) бечорагии дарवेशи бадзист, ки чун бимирад, равон парҳезкор (бувад). Он тухӣ ҳаргиз пуру набувад, он бечораи бадзист, ки бимирад, равони ӯ палид (бувад).

Пурсиши ҳафтум ин пурсид, ки чист он чиз, ки мардумон пинҳон кардан хоҳанд, аммо онро пинҳон кардан нашояд?

Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Он Зӯрвон аст, ки кас пинҳон кардан натавонад. Чи Зӯрвон худ пайдо набуд.

Пурсиши ҳаштум ин пурсид, ки кадом (аст) он мардуми зинда, ки Астивҳодро бинад, мирад ва ўро орзу чунин бувад, ки боз зинда шавад ва бори дигар Астивҳодро бинаду бимирад ва ўро хор намояд? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Он мардумест, ки ситоиш накардааст ва парохум нахӯрдааст ва дигар он мардум, ки ба ҷойгоҳи занон омадаанд ва зан накардаанд, седигар он мардум, ки равони зиндари ситоиш накардааст ва хайр надодааст ва ситоиши Яздон накардааст ва ӯ гуфт, ки ба мардумони нек хайр додаам, аммо надода буд. У мирад орзуи ӯ чунин (бувад), ки боз зинда шавад ва бори дигар бимирад, (чун) Астивҳодро бинад, ба ӯ хор намояд.

Пурсиши нӯҳум ин пурсид, ки пилу аспу шутуру хару гову гӯсфанду занону сағу хуку гурба ба чанд моҳ зоянд? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Пил ба се сол, аспу шутуру хар ба дувоздах моҳ зоянд ва гову зан ба нуҳ моҳ зоянд ва гӯсфанд ба панҷ моҳ зояд, сағу хуку ба чаҳор моҳ зоянд ва гурба ба чихил рӯз зояд.

Пурсиши даҳум ин пурсид, ки кадом мардум оромтару осонтар зиянд? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Он мардум оромтару осонтар зиянд, ки бебимтару хурсанду доротаранд.

Пурсиши ёздаҳум ин пурсид, ки чист он чиз, ки гетӣ ба Хурмузду амаҳраспандон монанд (аст)?

Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Дар гетӣ шаҳриёр ба Хурмузду амаҳраспандон монанд (аст) ва ҷои шаҳриёрон монанди рӯшании биҳишт ва пасояндагони шаҳриёрон монанди амаҳраспандонанд. Дарбориён ҳаммонанд ба он ситора, ки Парвиз хонанд. Дигар мардум, ки хешкору устуворанд, монанд ба дигар ситорагони хурданд, ки ба осмонанд.

Пурсиши дувоздахум ин пурсид, ки кадом хӯриш хуштару хушмазатар? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамгари мурдагон ба дӯзах афтад. Он хӯриш хушмазатару хуштар, ки аз дари кӯшиши некӯӣ андӯхта шудааст ва аз ӯ боз кори нек хӯраду дорад.

Пурсиши сездаҳум ин пурсид, ки як чист, ду чист, се чист, чаҳор чист, панҷ чист, шаш чист, ҳафт чист, ҳашт чист, нуҳ чист ва даҳ чист? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон дар дӯзах афтад. Як – хуршеди нек, ки ҳама чаҳон рӯшан дорад. Ду – омадану рафтани нафас. Се – хумату хухту хваршт. Чаҳор – обу замини рустаниву сутур. Панҷ – панҷаи нек. Шаш – шаш гоҳи гоҳонбор⁶. Ҳафт – ҳафт амаҳраспандон. Ҳашт оштӣ – ва нишастии нек. Нуҳ – нуҳ сӯроҳи дар тани мардумон ва даҳ – даҳ ангушти ба дасти мардумон.

Пурсиши бисту севум ин пурсид, ки чӣ сардтар? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. На чунин (аст), чунон ки ту андешӣ, чунин (аст), чунон ки ман донам. Ту чунин андешӣ, ки барф сардтар, ки бар кӯҳ нишинад ва ҳаргиз хуршед бад-у натобад. На чунин (аст), чунон (аст), ки ту Аҳти ҷодугарро бародарест дурӯғпеша, ки ўро дар дил чанд мушт заҳр истода. Ту онро на ба хуршеду на ба оташ гудохтан натавонӣ. Ва ман чун ба мушт гирам бигудозам. Ва пас Аҳти ҷодугар фармуд то бародари хеш оварданд, куштанд ва заҳр аз дил бистонданд, на ба хуршеду на ба оташ гудохтан натавонистанд. Ва Йушти Фриён дар мушт фаро гирифт ва ўро бигудохт.

Пурсиши бисту чаҳорум ин пурсид, ки чӣ гармтар? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Чи мушти марди некӯкор гармтар. Ва нишони (он) ин аст, ки заҳри бародари ту ро на ба хуршеду на ба оташ натавониста буданд гудохтан ва ман чун ба мушт фаро гирифтаам, бигдохтам.

Пурсиши бисту панҷум ин пурсид, ки чун фуру шавад, чӣ беҳ ва чун сард шавад чӣ беҳ ва чун бимирад чӣ беҳ? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Чун фуру шавад, об беҳ ва чун сард бувад оташ беҳ ва чун бимирад палиди дурӯғпеша чун ту беҳ. Чи агар об фуру нашавад ва оташ сард нашавад ва палиди дурӯғпеша чун ту намирад, ин ҳама чаҳон пур аз обу оташ ва пур аз палиди дурӯғпешаи ситамкор чунон ки ту (ҳастӣ), чаҳонро доштан нашоад.

Пурсиши бисту шашум ин пурсид, ки аз кӯҳ чӣ гарантар ва аз корди пӯлодин чӣ тезтар ва аз ангубин⁷ чӣ ширинтар ва аз думбаи меш чӣ чарбтар ва аз родон кӣ родтар ва аз ростон кӣ росттар? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Аз кӯҳ

дурӯғ гаронтар ва аз корди пӯлодин забони мардумон тезтар ва аз ангубин падару модарро фарзанди рӯзбеҳ ширинтар ва аз думбаи меш Спандармад замин ва борон чарбтар ва аз родон Тиштар Изад родтар ва аз ростон Рашни нек росттар, ки ҳеҷ касро аз ӯ газанд набувад ва пора наситонад ва шоҳу бандаро бо ҳамдигар рост дорад.

Пурсиши бисту ҳафтум ин пурсид, ки кадом пой нектару некӯтар, чи бисёр пой, ки ман дидам, он пой нектару некӯтар, ки дидам, пой Ҳуфриҳи хоҳари туст, ки зани ман (аст). Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Пой об некӯтару нектар. Ва туро эшон ин ки он ҷо ки об пой ниҳад, (чизи) тар бирӯяд ва он ҷо, ки Ҳуфриҳ пой ниҳад, хушк шавад.

Пурсиши бисту ҳаштум пурсид, ки занон аз чӣ (дар) оромиши бузурганд? Йушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. На чунин (аст) чунон ки ту андешӣ. Чунин (аст), ки ман андешам. Ту чунин андешӣ, ки занонро оромиши бузург аз пӯшоки гуногуну кадбонуи сазовор, ки борояшон доранд, ҳаст. Чунин нест. Занонро оромиши бузург аз будан бо шӯи хеш (аст). Аҳти чодугар гуфт, ки дурӯғ гӯӣ. Туро ба ин пурсиш бикушам. Акнун биё ба назди Ҳуфриҳ равем, он ки хоҳари ту ва зани ман аст. Ӯ харгиз дурӯғ нагуфта ва нагӯяд ва ба гуфтори ӯ биистем. Йушти Фриён пазируфт ва Аҳти чодугар бо Йушти Фриён ба назди Ҳуфриҳ шуданд ва гуфтанд, ки биншин (ва) ин пурсиш ба ростӣ бигӯӣ. Йушти Фриён гуфт, ки занонро оромиши бузург аз пӯшоки гуногуну кадбонуи сазовор, ки доранд, ҳаст ё оромиши бузург аз будан бо шӯи хеш (аст)? Пас Ҳуфриҳ андешид, ки ситамкорӣ ба ман омад. Ин палиди дурӯғпешаи ситамкор маро нагзорад (ва) бикушад. Чи агар дурӯғ гӯям, дурӯғпеша будам ва доду дину оин табоҳ шавад.

Аммо чун маро ба оини ростӣ бикушад, поктар бошам. Ва ӯ чодар бипӯшид ва гуфт, ки занонро оромиши бузург аз пӯшоки гуногуну кадбонуи сазовор (аст), аммо чун ононро ҳамхобӣ (бо шавҳар) нест, бадард ва ноором (бувад). Чиз низ оромиши онон нест, балки дарду душворист. Ва чун ононро ҳамхобӣ (бо шавҳар) бо ин (чизҳо) якҷост, он гоҳ эшон баоромиштар бувад. Пас Аҳти чодугар чун ин сухан бишнид, ҳашм гирифт ва Ҳуфриҳро ҳамон замон бикушт ва равони Ҳуфриҳ ҳамон замон ба бихишт шуд. Ва ӯ бонг кард, ки ман некам. То кунун пок будам ва акнун поктарам. Ту Аҳти чодугари зишт то кунун дуруғпеша будӣ ва акнун дурӯғпешатар шудӣ.

Пурсиши бисту нуҳум ин пурсид, ки чист он ки уро даҳ пой, се сар, шаш чашм, шаш гӯш, ду думб, се тухм, ду даст, се бинӣ, чаҳор шох, се пушт (аст) ва ҳама чаҳонро зиндагиву дорой аз ўст? Ёушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Чи аз Дин (Авесто) чунин пайдост, ки чун пешоб ояд, пурсиш бипурсанд, (аз рӯи) оин посух накунад. Ва Аҳти ҷодугар гуфт, ки бирав ба ҷои наздик биншин, пешоб куну зуд ой ва пурсиш рост посух кун. Чи агар дурӯғ гӯӣ ё гӯӣ, ки надонам, туро ҳамин замон бидунам. Ёушти Фриён бирафт ва бар мағок биншаст ва дар пиндор андешид, ки андӯҳ ба ман низ омад, ки ин палиди дурӯғпешаи ситамкор (ҳар) киро, ки раҳо накунад, ўро бидунад. Зинда ва ё мурда, ки боз зинда шавад, ин пурсиш посух гуфта натавонад. Пас Хурмузд Худо Изад Нериосангро ба пайғом ба (назди) Ёушти Фриён фиристод ва бад-ӯ гуфт, ки пурсишро посух деҳ, ки ин гове ҷуфт аст, ки бо марде, ки кори барзагарӣ кунад. Ва Ёушти Фриён чун касе навид, бонг бишнид, дар гумон шуд. Ва ӯ андешид, ки магар Аҳриману девонанд ва эшонро орзу ин (аст), ки маро бидунад. Ва агар ман ин пурсиш ҳамон гуна посух диҳам, он палиди дурӯғпешаи ситамкорро бидунад. Ва пас Нериосанг Изад ба назди Ёушти Фриён омад ва гуфт, ки матарс, ки манам Нериосанг Изад, ба назди ту омадам. Хурмузд Худо бад-ӯ гуфт, ки ин пурсиш посух деҳ, ҷӣ гове ҷуфт аст бо марде, ки барз кунад. Ва Ёушти Фриён чун сухан бишнид, саҳт хушнуд шуд ва ҳамон замон ба назди Аҳти ҷодугар рафт ва гуфт, ки эӣ палиди дурӯғпешаи ситамкор, ин пурсишро посух ин аст. Ин говест ҷуфт бо марде, ки кори барзагарӣ кунад. Аҳти ҷодугар чун он сухан бишинд, ҳамон замон ошуфта шуд ва се шабу рӯз ошуфта буд. Ва пас аз се шабу рӯз ба хуш омад (ва) ба Ёушти Фриён гуфт, ки фаррухиҳо турост, Ёушти Фриён, ки умед ба Хурмузд Худо кардӣ, ки ҳамон замон ба пушту ёрии ту расид.

Пурсиши сивум ин пурсид, ки кадом асп нектар? Ёушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Аспи нари ҷобуки ба гуҳар нек, ки нигоҳдориашон ба аспони шоҳӣ шояд.

Пурсиши сиву якум ин пурсид, ки чист он ҷӣ хушк насӯзад ва чист он ҷӣ тар бисӯзад? Ёушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Он хок аст, ки хушк насӯзад ва равшан аст, ки тар бисӯзад.

Пурсиши сиву дувум ин пурсид, ки кадом подшоҳ нектар? Ёушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Он подшоҳ

нектар, ки меҳрубонтар ва дар хираду дониш некӯ ва ўро ёрии офариниш (бувад).

Пурсиши сиву севум ин пурсид, ки ту Ёушти Фриёнро дорой чанд аст? Ёушти Фриён гуфт, ки зиндагон дар шукӯҳ бувад, палиди дурӯғпешаи ситамкори мурдагон ба дӯзах афтад. Маро се дороист. Яке он ки хӯрам, яке он ки пӯшам ва яке он ки ба дарвешону шоистагон диҳам.

Пас Ёушти Фриён гуфт, ки сиву севум пурсиш ту аз ман пурсидӣ, ҳама ба ростӣ посух додам. Акнун ман аз ту се пурсиш бипурсам. Агар посух надихӣ, ҳамон замон туро бикушам. Аҳти чодугар гуфт, ки пурс то таъбир кунам. Ва Ёушти Фриён гуфт, ки арзиши як мушт тухм ба замин чанд аст? Дигар ин пурсид, ки гови барзаро арзиш чанд аст? Седигар ин пурсид, ки дар никоҳ ба наздикон арзиши кори нек чанд аст? Аҳти чодугар надонист ва гуфт, ки (чун) пешоб ояд, пурсиш пурсанд, на бояд посух дод. Ёушти Фриён гуфт, ки бирав ба ҷои наздик биншин ва пешоб кун ва зуд биё, ба ин се пурсиш рост посух гӯй. Чи агар гӯй, ки надонам, он гоҳ туро ҳамон замон бикушам. Аҳти чодугар ба чодугарӣ ба дӯзах давид ва ба Аҳриман гуфт, ки замини нафринро арзиши як мушт тухм чанд (аст)? Ва дигар гови барзаро арзиш чанд? Ва седигар арзиши кори нек дар никоҳ бо наздикон чанд (аст)? Аҳримани малъун ба Аҳти чодугар гуфт, ки ман ин пурсиши ту посух натвонам кардан. Чи агар бигӯям, офариниши ман ҳама бо девону палидону париён берун шавад. Ва ман туро дусттар надорам, ки офариниши худро. Ин пурсишҳо, ки ту аз ман пурсидӣ, агар посух диҳам, ҳама офариниши ман табоҳ шавад ва офариниши Хурмузд ба кор ояд ва ҳамзамон растохезу тани пасин бувад. Бирав, гардан пеш гир, меҳшиканиро чора дор. Чун замон фаро омад, гаштан натавон. Чи ҷои ту дӯзах ва ҷазои ту саҳттар, чунон ки ҳама дурӯғпешагонро. Аҳти чодугар аз дӯзах ноумед бидавид, хуш ўро ба пеши Ёушти Фриён овард. Аҳти чодугар ба Ёушти Фриён гуфт, ки фаррухҳои ту Ёушти Фриён (аз он буда), ки Хурмузд амаҳраспандон бо ту буданд ва он ҷӣ надонистӣ, туро бигуфтанд. Ман, ки умед ба Аҳриману девон доштам, се пурсиш аз Аҳриману девон пурсидам, маро посух надонад. Пас Ёушти Фриён Аҳти чодугарро ба корди барсумчин⁸ ва ба афсуни динӣ табоҳ кард. Ва палидро низ дар тани ӯ табоҳ кард. Ҳар ки ин номаро бипазирад ва пайваста бихонад ва дар андеша «йаса-ахуваирӣ»⁹ бигӯяд, ба равони вай кори нек чунин бувад, чунон ки мореро ба сеҳри Авесто бикушад. Ва чунон ки се сол суруди

Гоҳон парастида бошад. Дастур гуфт, ки (он ки ахун хонад), ўро як соли носитоишӣ аз бун набувад.

Анҷомид бо дуруду шодиву ромии.

Нобуд бод Ашти ҷодугар бо ҳама девону палидону ҷодуёну париён. Анҷом пазируфт ин «Достони Ёушти Фриён» бо ин «Арда Вироз» ба рӯзи Амурдод, моҳи Шаҳривар, соли 618 порсӣ. Ман бандаи дин Рустами Михрабони Марзбони Даҳшинёри ҷирбад аз дастнависи ҷирбад Меҳрпаноҳаги Сурӯшёрӣ Нишопурии ҷирбад навиштам. Ба хости Яздон бод.

Анҷом пазируфт ин «Арда Вироз» ва ин «Достони Ёушти Фриён» дар рӯзи Фарвардин, моҳи Баҳман, соли 766 яздиғурди шоҳанишоҳи Хурмуздагон. Ман бандаи дин ҷирбадзода, устод Пешотан Ром Камдани Шаҳриёр Нериосанги Шоҳемарди Шахроёри Баҳроми мӯбад, Уҳрмаздёри ҷирбад Ромёр аз дастнависи ҷирбад Рустами Михрабон навиштам. Ба хости Яздон бод. Аз шаҳристони Баҳруч.

КОРНОМАИ АРДАШЕРИ БОБАКОН¹

Ба номи Яздон

Ба ному нерӯ ва ёрии офаридагори Хурмузди роиманду фараҳманд. Тандурустӣ ва дарозумрии ҳама некону росткорон, ба вижа он ки барояш навишта мешавад.

I

Дар дидани Бобак Сосонро ба хоб ва додани духтари хеш бад-ӯ

Ба Корномаи Ардашери Бобакон чунин навишта шуда, ки пас аз марги Искандари Румӣ Эроншаҳро 240 кадхудой² буд. Исфаҳону Порс ва навоҳии наздики он ба дасти Ардавон солор буд. Бобак марзбону шаҳриёри Порс ва аз гумоштаи Ардавон буд. Ардавон ба Истаҳр менишаст. Ва Бобакро ҳеч фарзанди номбардор набуд. Сосон шубони Бобак буд ва ҳамвора бо гӯсфандон ва аз наҷоди Дорой Дороеън. Ва дар фармонравии Искандар ба гурезу ниҳон буд ва бо шубонони курд бирафт. Бобак намедонист, ки Сосон аз наҷоди Дорой Дороеън будааст.

Бобак шабе ба хоб дид, ки чӣ гуна хуршед аз сари Сосон битобад ва ҳама ҷаҳон рӯшноӣ кунад. Дудигар шаб чунин дид, ки чӣ гуна Сосон ба пиле ороштаи сафед нишаста ва ҳар ки дар кишваранд, перомуни Сосон истода ва бад-у намоз баранд ва ситоишу офаринаш кунанд. Седигар шаб низ чунин дид, ки чӣ гуна Оташи Фарнбай ва Гушнаспу Бурзен-Михр ба хонаи Сосон ҳаме фурузанд ва рӯшноӣ ба ҳама ҷаҳон ҳаме диҳанд.

Бобак чун ин дид, таачҷуб кард. Ӯ доноёну хобгузоронро ба пеш хост ва он хоб, ки ҳар се шаб дида буд, пеши эшон боз гуфт.

Хобгузорон гуфтанд, ки он ки ин хоб дидааст, ӯ ё аз фарзандони он мард касе ба подшоҳии ҷаҳон расад, чи хуршеду пили ороштаи сафед чирагиву тавоноиву пирузӣ ва Оташи Фарнбай диндонишии меҳмардону муғмардон ва Оташи Гушнасп артишдорону сипоҳбадон ва Оташи Бурзен-Михр шубонону барзгарони ҷаҳонанд. Ва ҳама ин подшоҳӣ ба он мард ва ё фарзандони он мард расад.

Бобак чун он сухан бишнид, кас фиристод ва Сосонро ба пеш хосту пурсидаш, ки ту аз кадом гуҳару наҷодӣ? Аз падарону ниёғони ту касе подшоҳиву сардорӣ карда? Сосон аз Бобак

пуштибониву зинҳор хост, ки газанду зиёнам макун! Бобак пазируфт ва Сосон рози хеш, чунон ки буд, пеши Бобак гуфт.

Бобак шод шуд ва фармуд, ки тан ба обзан (ҳаммом) кун. Ва фармуд, то як даста чомаву мӯзаи шоҳвор оварданд ва ба Сосон доданд, ки бипӯшад. Сосон чунин кард. Ва Бобак Сосонро фармуд, ки чанд рӯзе ба хӯришу дороии некӯ ва сазовор парвариш ёбад. Пас ӯ духтари хеш ба занӣ додаш.

II

Дар зода шудани Ардашери Бобакон ва чигунагии ӯ бо Ардавон дар нахчиргоҳ

Сарнавишт бояд буда, ки дарҳол он духтар обистан шуду Ардашерро бизод. Бобак чун танумандиву чобукии Ардашер бидид, донист, ки он хоб, ки дида буд, рост будааст. Ва ӯ Ардашерро ба фарзандӣ пазируфт, гиромӣ дошту парвардаш. Чун ба синну ҳангоми фарҳанг расид, ба дабириву аспсаворӣ ва дигар ҳунарҳо чунон парвариш ёфт, ки дар Порс номӣ шуд. Чун Ардашер ба синни шонздаҳсолагӣ расид, ба Ардавон огаҳӣ омад, ки Бобакро писарест ба фарҳанг ва аспсаворӣ варзидаву шоиста. Ва ӯ ба Бобак нома кард, ки мо шунидем, ки Шуморо писарест ба фарҳанг ва аспсаворӣ басте варзида. Орзуи мост, ки ӯро ба даргоҳи мо фиристӣ ва назди мо ояд, то бо фарзандону шоҳзодагон бошад ва ӯро ба фарҳанге, ки ҳасташ, подош фармоем.

Бобак чун аз он ки Ардавон комгортар буд, дигар чора кардан ва он фармон рад кардан натавонист. Ӯ дар ҳол Ардашерро биорост ва бо даҳ бандаву басте чизҳои сазовору аҷиб ба пеши Ардавон фиристод.

Ардавон чун Ардашерро дид, шод шуд ва гиромӣ дошташ. Фармуд, ки ҳар рӯз бо фарзандону шоҳзодагони вай ба нахчирӯ чавгон шавад. Ардашер чунин кард. Ба хости Яздон дар чавгону аспсавориву шатранчу нард ва дигар ҳунарҳо аз ҳама эшон чираву набардозмуда буд.

Рӯзе Ардавон бо саворону Ардашер ба нахчир шуда буд. Гӯре дар дашт бигзашт ва Ардашеру писари мехтари Ардавон аз паси он гӯр битохтанд. Ардашер дар расид ва тире ба гӯр чунон зад, ки гӯр ба ҷой бимурд. Ардавону саворон расиданд ва чун ин заниш³ бад-ин оин диданд, таачҷуб карданд. Пурсиданд, ки инро кӣ кард? Ардашер гуфт, ки ман кардам. Писари Ардавон гуфт, ки не, ман кардам. Ардашер хашм гирифт ва ӯ ба писари Ардавон гуфт, ки ҳунару мардонагӣ ба ситамгариву бешармӣ ва

дурӯғу бедодгарӣ ба хештан кардан натавон. Ин дашт накуст ва гӯр бисёр, ману ту дубора озмоиш кунем ва некӯиву далериву чобукӣ аз худ падида оварем.

Ардавон аз ин таачҷуб кард ва пас аз он Ардашерро нагузошт бар асп нишинад. Ӯ Ардашерро ба охури сутурон фиристод ва фармуд, ки нигар, то шабу рӯз аз наздики сутурон ба нахчиру чавгон ва фарҳангистон нашавӣ! Ардашер донист, ки Ардавон ин аз рашку бадкомӣ гӯяд.

Ва ӯ андар замон дoston чунон буд, нома ба Бобак навишт. Бобак чун нома бидид, андӯхгин шуд ва дар посух, ки ба Ардашер кард, навишт, ки ту нодонӣ кардӣ, чун ба чизе, ки аз он зиён нашояд будан. Бо бузургон ситеза бурдӣ ва сухан бо овози дурушт бад-ӯ гуфти. Акнун тавба гӯй ба гуноҳ, ба дуои патитӣ⁴. Бидон чун доноён гуфтаанд, ки душман ба душман он натавонад кард, ки марди нодонро аз кирдори хеш расадаш. Инро низ гуфтаанд, ки аз он кас, ки чуз вай натавонӣ, мустамад мабош. Ва ту худ донӣ, ки Ардавон бар ману ту ва бас мардумони ҷаҳон ба тану ҷон ва дорой подшоҳест комронтар. Акнун андарзи ман ба ту, сахттар, ин аст, ки ягонагиву фармонбардорӣ кун ва шукӯҳи хеш ба нобудӣ маспор!

III

Дар фирефта шудани канизаки Ардавон бар Ардашер ва гурехтани Ардашер бо он канизак ба сӯй Порс

Ардавонро канизаке буд шоиста, ки ӯро аз дигар канизакон арҷмандтару гиромитар дошт ва ҳар парасторӣ, ки Ардавонро буд, он канизак мекард.

Чун рӯзе Ардашер ба сутургоҳ нишаста танбур мезад ва сурудхониву хуррамӣ мекард, ӯ Ардашерро дида шефта гашт. Пас аз он бо Ардашер дӯстӣ ва хушӣ мекард. Пайваста ҳар шаб чун Ардавони баргаштабахт мехуфт, он канизак пинҳонӣ ба назди Ардашер мешуд ва то наздики бомдод бо Ардашер мебуд ва пас боз ба пеши Ардавон меомад.

Рӯзе Ардавон доноёну ахтаршуморони дарборро ба пеш хосту пурсид, ки чӣ мебинед аз хусуси Ҳафтону Дувоздаҳон ва истодану рафтани ситорагон ва аз хусуси замони шохони ҳар кишвар ва чигунагии мардумони ҷаҳон ва аз хусуси ману фарзандону мардони мо. Архаршуморон солор дар посух гуфт, ки Дувоздаҳон афтада ва ситораи Хурмузд⁵ боз аз ҳама боло омада ва вай аз Баҳром⁶ Аноҳид⁷ ба сӯи Ҳафтуринг⁸ ва Шерахтар⁹ наздик шуда ва ба Хурмузд ёрӣ диҳанд. Чунин

намояд, ки солоре ва ё подшоҳе нав ба пайдоӣ ояд ва бaсе фармонравоёнро бикушаду ҷаҳон боз ба шоҳии ягона оварад. Сардори дигаре аз эшон низ пеш омаду гуфт, ки ҷунин пайдост, ки ҳар марди бaндае, ки аз имрӯз то се рӯз аз назди худованди хеш бигрезад, ба бузургиву подшоҳӣ расад ва бар худованди хеш комрону пирӯзгар бувад.

Канизак он сухан, ки ба Ардавон гуфтанд, шаб ҷун назди Ардашер омад, пеши Ардашер боз гуфт. Ардашер ҷун он сухан бишнид, аз он ҷой андеша ба гурехтан ниҳод. ӯ ба канизак гуфт, ки агар туро андеша бо ман росту ягона аст, пас дар ин се рӯзи баргузида, ки доноёну ахтаршуморон гуфтаанд: ҳар ки аз назди худованди хеш бигрезад, ба бузургиву подшоҳӣ расад, омода бош биравем, то ҷаҳон бигирем. Агар яздонфарри Эроншаҳр ба ёрии мо расад, раҳо ёбем ва ба накӯиву хуррамӣ расем. Ва ҷунон кунам, ки аз ту фаррухтар дар ҷаҳон кас набувад. Канизак пазируфт ва гуфт, ки пазираам ва ҳар ҷӣ ту фармой, ҷунин кунам. Ҷун наздики бомдод буд, канизак аз ҷои хеш ба назди Ардавон шуд. Шаб ҷун Ардавон хуфта буд, аз ганҷи Ардавон шамшери ҳиндиву зини заррин ва камарбанде бо нишони сари меш ва кулоҳи заррину ҷоми заррин бо бaсе гуҳару дираму динор ва ҷавшану зинафзори оростаи бисёр ва бaсе чизҳои дигар ситонду ба пеши Ардашер овард.

Ардашер ду асп аз борағони Ардавонро, ки рӯзе ҳафтад фарсанг мерафтанд, зин кард, бар яке худ ва бар дигар канизак нишаст ва роҳ ба Порс гирифт ба шитоб ҳаме рафт.

Ҷунин гӯянд, ки шаб ба деҳе омад. Ардашер тарсид, ки мабодо мардуми деҳ бинанду шиносанд ва гирифтор кунанд, на аз деҳ, аз канори деҳ бигзашт. ӯ омад ду зан нишаста дид. Он занон бонг карданд, ки матарс Ардашери кайи Бобакон аз наҷоди Сосону пайванди Дорошоҳ. Ҷун ки аз ҳар бад бирастӣ ва касе туро натавонд гирифтанд ва туро подшоҳии Эроншаҳр бисёр сол бояд кардан. Биштоб ба дарё ва ҷун дарё ба ҷашм бубинед, ҳеч мапоед. Ҷун ҷашмат ба дарё афтад, бебим бошӣ. Ардашер хуррам шуд ва аз он ҷой бошитоб бирафт.

IV

Дар огоҳ шудани Ардавон аз гурехтани Ардашер бо канизак ва шитофтани ӯ аз наси эшон

Ҷун рӯз шуд, Ардавон канизакро хост, лек канизак дар ҷой набуд. Сутурбон омад ва ба Ардавон гуфт, ки Ардашер бо ду асп шумо дар ҷой нест. Ардавон донист, ки канизаки ӯ бо

Ардашер гурехтааст. Ва чун огоҳӣ аз ганҷ бишнид, ошуфта шуд ва ӯ ахтаршуморон солорро бихосту гуфт, ки зуд бош ва бингар, то он гунаҳгор бо он нопоки фосиқ кучо шуд ва кай шояд гирифтанд.

Ахтаршуморон солор тақвим гирифт ва дар посух ба Ардашон гуфт, ки Моҳ аз Кевон¹⁰ ва Баҳром рафта ва бо Хурмузду Тир¹¹ пайваста ва фармонравой миёни осмон бар партави Михр истодааст. Ва чунин пайдост, ки Ардашер гурехта ва ӯро рӯй ба суи Порс аст. Агар то се рӯз гирифтанд нашоёд, пас аз он гирифтанд натавон.

Ардашон дарҳол сипоҳе чаҳор ҳазор биорост ва роҳ ба Порс пай Ардашер гирифт. Чун нимрӯз буд, ба ҷое расид, ки роҳи Порс аз он ҷой мегузашт. Ӯ пурсид, ки он ду савор, ки ба ин сӯй омаданд, кай гузаштанд? Мардум гуфтанд, ки бомдод чун хуршед теғ бароварда буд, чун боди бузург бигузаштанд ва аз паси эшон баррае бас нерӯманд ҳаме давид, ки аз он накӯтар будан нашоёд. Бидонем, ки то кунун бисёр фарсанг замин рафтаанд ва шумо гирифтанд натавонед. Ардашон ҳеч намонд ва биштофт.

Чун ба ҷое омад, аз мардуми он пурсид, ки он ду савор ҷӣ гоҳ бигзаштанд? Эшон гуфтанд, ки нимрӯз буд чун боди бузург ҳамерафтанд ва ҳамвора бо эшон баррае низ мерафт. Ардашон таачҷуб кард ва гуфт, ки нигар! Савори дугоноро донем, аммо он барра ҷӣ шояд будан? Ва ӯ аз дастур пурсид. Дастур гуфт, ки он фарри подшоҳист, ки ханӯз ба ӯ нарасида. Бояд зуд савор шавем ва шояд пеш аз он ки он фарр бад-ӯ расад, битвонем гирифтанд. Ардашон бо саворон зуд биштофт.

Рӯзи дигар 70 фарсанг рафтанд ва ононро гурӯҳи корвоне пеш омад. Ардашон аз эшон пурсид, ки он ду саворро дар кучо дидед? Эшон гуфтанд, ки миёни шумову онон 21 фарсанг замин аст. Моро чунин намуд, ки бо яке аз он саворон баррае бас бузургу чобук ба асп нишаста буд. Ардашон аз дастур пурсид, ки он барра бо ӯ ба асп чиро намояд. Дастур гуфт: Ҷовидон бодо! Ба Ардашер фарри каён расид ва ба ҳеч чора ӯро гирифтанд натавон. Пас ҳештану саворон ранҷ мадиҳед ва аспон маранҷонеду табоҳ макунед. Ҷораи Ардашер аз дигар роҳ бихоҳед.

V

Дар фиристодани Ардавон писари хешро бо сипоҳ ба Порс ба гирифтани Ардашер

Ардавон чун бишнид, боз гашт ва ба ҷои нишастии хеш омад. Пас аз он сипоҳу ғунд¹² ораста бо писари хеш ба Порс ба гирифтани Ардашер фиристод. Ардашер роҳ аз канори дарё гирифт. Чун мерафт, чанд мард аз мардумони Порс, ки аз Ардавон озурда буданд, дорой ва тани хеш пеши Ардашер доштанд ва яғонагиву фармонбардорӣ падида оварданд.

VI

Дар ёри додани Буног ба Ардашер

Чун ба ҷое, ки Ромиш-Ардашер хонанд, расид, марде бузургманиш Буног ном аз Исфаҳон, ки аз дасти Ардавон гурехта буд, он ҷо макон дошт, худ бо шаш писару бас сипоҳу ғунд ба назди Ардашер омад. Ардашер аз Буног метарсид, ки мабодо гирадам ва ба Ардавон супорад. Пас Буног ба пеши Ардашер омад ва савганд хӯрду паймон кард, ки то зиндаам, худ бо фарзандон фармонбардорӣ ту бошам. Ардашер хуррам шуд ва он ҷо рустоеро, ки Ром-Ардашер хонанд, фармуд бунёд кардан. Ӯ Буногро бо саворон он ҷой гузошт, худ ба канори дарё рафт. Чун дарё ба ҷашм дид, сипоси Яздон ба ҷой овард ва дар он ҷой рустоеро Бухт-Ардашер ном ниҳод ва фармуд даҳ оташи Варахрон ба назди дарё нишонанд. Ва аз он ҷой боз ба наздики Буногу саворон омад.

VII

Дар корзори Ардашер бо Ардавон ва ба занӣ гирифтани духтари Ардавон

Ардашер сипоҳ ораста ба даргоҳи оташи Фарнбаи нақӯкор шуд ва аз ӯ барор хосту ба корзори Ардавон омад. Он ҳама сипоҳи Ардавон бикишт, дорой ва сутуру сомони дигар аз вай бистонду худ ба Истаҳр макон гирифт. Аз Кирмону Макрону Порс, аз ҳар сӯй сипоҳи бас бешумор гирд кард ва ба корзори Ардавон омад. Чаҳор моҳ ҳар рӯз бас корзору куштор буд.

Ардавон аз ҳар вилоят, чун аз Райу Дамованду Делмону Падишхоргар сипоҳу нерӯ хост. Аз он ки фарри кайон бо Ардашер буд, Ардашер пирузӣ ёфт. Ӯ Ардавонро бикишт ва

хама дорой ба дасти Ардашер омад ва духтари Ардавонро ба занӣ гирифт. Боз ба Порс омад ва шахристонеро, ки Ардашер-хварра хонанд, бунёд кард. Ва ӯ дарёе бузург канду оби чаҳор ҷӯй аз он баровард ва оташ бар он ҷой нишонду кӯҳи бузургеро канда, рӯди Ровак аз он равон кард. Бас деҳу мулк обод кард ва оташи Варахрон дар он фармуд нишондан.

VIII

Дар корзори Ардашер бо курдон ва табаҳ шудани ӯ

Пас аз он сипоҳу ғунди зӯровар бо ҳам кард ва ба корзори Модигшоҳи курдон рафт. Басе корзору хунрезӣ шуд ва сипоҳи Ардашер сутӯҳ гардид. Ардашер бо сипоҳи хеш дар биёбон шуд ва шаб ба биёбоне омад, ки онро ҳеч обу гиёҳ набуд. Худ бо саворону сутурон ҳама ба гуруснагиву ташнагӣ омаданд.

Ӯ аз дур оташи шубонон бидид ва ба он ҷой рафт. Он ҷо мардони пире дид, ки бо ғусфандон ба дашту кӯҳ буданд. Ардашер он шаб он ҷо шуд ва рӯзи дигар аз эшон роҳ пурсид. Эшон гуфтанд, ки аз ин ҷо се фарсанг рустоест ободон ва пурмардуму бисёр борифох.

Ардашер ба он деҳ шуд, мардеро фиристод ва саворони хеш ба даргоҳ хост. Сипоҳи Модигон пиндошт, ки акнун аз Ардашер бебим ҳастем. Чун ки ӯ ба сутӯҳи боз ба Порс шуд.

IX

Дар шабохун кардани ӯ бар сари курдон ва сутӯҳидани эшон

Ардашер чаҳор ҳазор мардро ораста бар эшон битохт ва шабохун карду аз курдон ҳазор мардро бикушт. Дигаронро захмӣ ва дастгир кард ва аз курдоншоҳ бо писарону бародарон ва фарзандон басе ганҷу дорой ба Порс фиристод.

X

Дар разми Ардашер бо Ҳафтувод ва сутӯҳии Ардашер

Дар роҳ сипоҳи Ҳафтуводи худованди Кирм ӯро саркӯб ва он ҳама ганҷу дороиву бор аз саворони Ардашер бистонд ва ба Кулорон - мулки Кулор, он ҷой, ки Кирм нишемангоҳ дошт, овард.

Ардашер дар он андеша буд, ки ба Арманистону Озар-бодагон равад, чунки Шаҳргирди Шаҳрзуриг бо бaсе сипоҳу ғунд аз он канори Шаҳрзуриг паймон баста, ба фармонбардории ӯ омада буд. Аммо чун Ардашер ситамгариву гунаҳгории Ҳафтубод ва писаронашро ба сипоҳи хеш шунид, дар андешаи он шуд, ки нахуст кори Порс бояд саранҷом кард ва аз душманон бояд бегумон шуд ва пас ба шаҳри дигар пардохт. Акнун бо он бут, ки ба Кулорон чунин чиру ситамгар буд, панҷ ҳазор сипоҳ ба канори марзу буми Синду Мукрон ва назди баҳр фиристода буд. Сипоҳу ғунди Ардашер аз атроф боз ба Ардашерхвара омад. Ҳафтубод ҳама сипоҳи хеш боз ба даргоҳ хост.

Ардашер сипоҳе бисёр бо сипоҳбадон ба корзори Кирм равон кард. Ёрони Кирм ҳама ганҷу дорой ва борро ба сангари дизи Кулорон ниҳода, худ дар кӯҳҳо ва ҷойҳои шикофта пинҳон шуданд. Саворони Ардашерро аз ин оғаҳи набуд, ба буни дизи Кулор омаданд ва дизро ихота карданд. Чун шаб шуд сипоҳи Кирм ба эшон бизад ва шабохун кард ва аз саворони Ардашер бисёр касро бикӯшт, аспу силоҳ ва зинафзори дороиву бор аз эшон ситонда, дигаронро масхараву бараҳна ба пеши Ардашер боз фиристод.

Ардашер чун он бидид, хеле ошуфта гашт ва аз шаҳр-шаҳр ва ҷой-ҷой ба даргоҳ сипоҳ хост ва худ бо сипоҳи бисёре ба корзори Кирм рафт. Чун ба дизи Кулор омад, сипоҳи Кирм ҳама дар диз нишаста буд. Ардашер перомуни диз биншаст.

Ҳафтубоди худованди Кирм ҳафт писар дошт. Ҳар писарро бо ҳазор мард ба шаҳрҳо гумошта буд. Он гоҳ писаре, ки дар Эраҳистон буд, бо бисёр сипоҳ аз тозиёну мисриён аз баҳр гузашт ва бо Ардашер дар набард шуд. Сипоҳи Кирм, ки дар диз буд, ҳама ба берун омад ва бо саворони Ардашер набард ва корзори ҷонсупориҳои саҳт кард. Аз ҳар ду сӯй бисёр кушта шуд. Сипоҳи Кирм берун омад ва роҳу гузар чунон бигирифт, ки ҳеҷ кас аз сипоҳиёни Ардашер берун шудан ва хӯроки хешу сутурон овардан натавонист. Аз ҳар ду сӯй мардумону сутурон ҳама ба ниёзмандиву бечорагӣ омаданд.

XI

Дар паймон шикастани Меҳраки Анӯшакзодон бо Ардашер

Чун Меҳраки Анӯшакзодон аз Порс шунид, ки Ардашер ба даргоҳи Кирм гирифтӣ шуда ва ба сипоҳи Кирм пирузӣ наёфт, сипоҳу ғунд ораста, ба ҷойҳои Ардашер рафт ва дороиву

ганчи Ардашер бибурд. Чун Ардашер паймоншикани Мехраку дигар мардумони Порс бишнид, дар он андеша шуд, ки ба набарди Кирм бояд пардохт ва пас ба набарду корзори Мехрак шуд. Ӯ боз хама сипоҳ ба даргоҳ хост, бо сипоҳбадон дар машвара шуд ва чораи наҷоти хеш ва сипоҳ андешид. Пас аз он ба чошт хӯрдан нишаст. Андар замон тире чубин аз диз фуруд омад ва то пар ба барра, ки дар хон буд, фуру нишаст. Ба тир чунин навишта шуда буд, ки ин тирро саворони худованди пирӯзманди Кирм андохтаанд. Мо набояд марде бузург чун шуморо бикӯшем, тир ба ин барра задем.

ХП

Дар огоҳ шудани Ардашер аз кори Кирм ва чора намудани ӯ Кирмо

Ардашер чун бад-ин оин дид, сипоҳ аз он чой биканду бирафт. Сипоҳи Кирм аз паси Ардашер шитофт ва дар тангҷоё бар эшон чунон кард, ки сипоҳи Ардашер гузаштан натавонист ва Ардашер худ танҳо ба канори дарё шуд.

Чунин гӯянд, ки фарри каён, ки дур буд, андар замон пеши Ардашер истод ва андак-андак мерафт, то он ки Ардашер аз он чой бадгузар аз дасти душманон бегазанд берун омада, ба дехе, ки Монд хонанд, расид. Шаб ба хонаи ду бародар, ки якеро Бурзу якеро Бурзодур ном буд, омад ва ба онон гуфт, ки ман аз саворони Ардашерам, ки аз корзори Кирм ба сутӯҳ омадаам. Имрӯз паноҳгоҳ бифармоёдам додан, то аз сипоҳи Ардашер огоҳӣ ояд, ки ба кадом сарзамин афтадаанд. Эшон бо басте ошуфтагӣ ба Ардашер гуфтанд, ки нафрин бод ба рӯҳи бадкирдори бедин, ки ин бутпарастро чунин чираву тавоно кард, ки хама мардуми атрофро аз дини Хурмузду амаҳраспандон гумроҳ кард ва подшоҳе бузург, марде чун Ардашерро низ бо сипоҳаш аз дасти он душманони дурӯғманиш – бутпарастон сар ба сутӯҳӣ овард.

Онон аспи Ардашерро гирифтанд, ба сарой бурданд ва ба охур бастанд, некӯ чаву коху юнча доданд ва Ардашерро ба нишастгоҳу чой писандида бурда нишонданд. Ардашер бас андӯхгин буд ва пайваста меандешид. Онҳо дуо карданд, аз Ардашер хостанд, ки дуо куну хӯриш бихӯр ва андӯху тимор мадор, чун ки Хурмузду амаҳраспандон чораи ин чиз бихоҳанд ва ин балоро чунин нагузоранд. Чун ки аз ситамгарии Заҳҳоку Афросиёби Тур ва Искандари Румӣ низ Яздон хуш набуд ва эшонро аз шӯхрати фарри хеш чунон нобинову нопойдор кард,

ки чаҳон ошноост. Ардашерро ба он сухан пиндор хуш шуд, дуо карду хӯриш хӯрд. Эшонро май набуд, обчав пеш оварданд ва ситоиши додаи офаридагор карданд. Ардашер ба некиву диндӯс-тӣ ва ягонагиву фармонбардории онон бегумон шуд ва рози хеш ба Бурзу Бурзодур ошкор сохт ва гуфт, ки ман худ Ардашерам. Акнун бубинед, ки чораи ин Кирм ва ёрони ӯ чӣ гуна бояд хост? Эшон дар посух гуфтанд, ки агар моро тану чон ва ганчу дороиву зану фарзанд ба ёди шумо – шохони Эроншаҳр супурдан бояд, биспорем. Мо медонем, ки чораи ин бадзод чунин бояд хост, ки ту худро чун марди бетона ороста кунӣ ва ба гузари буни диз хештан ба бандагиву парастии ӯ супорӣ ва ду марди шогирди диногоҳро низ ба он ҷой бибарӣ ва пинҳонӣ парастии ситоиши Яздону амаҳраспандон ба ҷой оӣ. Чун ҳангоми хӯрок хӯрдани он Кирм шуд, чунон кунӣ, ки он миси гудохта, ки бо худ дорӣ ба даҳони он бадкирдор бирезӣ, то бимирад. Он рӯхи бадро бо парастии ситоиши Яздон шояд куштан. Ардашер он сухан писандиду некӯ дошт ва ба Бурзу Бурзодур гуфт, ки ман ин кор бо ёрии шумо тавонам кардан. Онҳо гуфтанд, ки ҳар кор, ки шумо фармод, тану чон супорем.

ХШ

Дар куштани Ардашер Меҳраки Нӯшзодонро ва машвара бо Бурзу Бурзодур ва куштани ӯ Кирми Ҳафтубодро

Ардашер аз он ҷой боз ба Ардашерхвара омад ва бо Меҳраки Анӯшакзодон корзор карду Меҳракро бикушт ва шаҳру ҷову ганчу дорой ҳама аз хеш кард. Пас барои бо Кирм корзор кардан кас фиристод. Бурзу Бурзодурро ба пеш хост ва ба эшон машвара кард. Бас дираму динор ва пушок бо худ гирифт ва хештан бо ҷомаи хуросонӣ ороста дошту бо Бурзу Бурзодур ба наздики дизи Кулор омад ва гуфт, ки ман марде хуросониам ва аз ин шоҳи пирӯзманд иҷоза меҷоҳам, ки ба даргоҳи ӯ ба парастии биоям.

Бутпарастон Ардашерро бо он ду мард пазируфта, ба хонаи Кирм ҷой карданд.

Бад-ин оин Ардашер се рӯз парастии фармонбардории Кирм ба ҷой овард ва он дираму динору ҷомаро ба парастандагони ӯ дод. Чунон кард, ки ҳар ки дар он диз буд, аҷаб дошту офаринаш кард. Пас Ардашер гуфт, ки беҳтар бувад, то Кирмро се рӯз аз дасти худ хӯрок диҳам. Парастандагону хидматгорон пазируфтанд. Ардашер кас фиристод ва сипоҳе аз чаҳорсад марди ҳунарманду ҷонсупор ба даври он ҷой ва ба кӯху

чойҳои шикофта фармуд, то пинҳон кунанд. Ҳамчунин фармуд, ки рӯзи осмон (27-уми моҳ) чун аз дизи Кирм дуд бинед, чобукиву хунармандӣ ба кор баред ва ба буни диз биёед. Худ он рӯз миси гудохта дошт. Бурзу Бурзодур парастишу ситоиши Яздон карданд. Ҳангоми хӯриш шуд, Кирм чун ҳар рӯза бонг кард. Ардашер пеш аз он бутпарастону хидматгоронро ба чошт масту беҳуд карда буд ва худ бо чокарони хеш ба пеши Кирм шуд ва он хуни гову гӯсфанд, ки ҳар рӯз медоданд, пеши Кирм бурд ва чун Кирм даҳон боз дошт, то хун бихӯрад, Ардашер миси гудохта ба даҳони Кирм фуру рехт. Чун мис ба тани Кирм расид, ба ду бишкофт. Аз ӯ чунон бонг баромад, ки мардумони диз ҳама он ҷо омаданд ва дар диз ошӯб афтод. Ардашер даст ба сипару шамшер зад ва дар он диз задану куштори гарон кард. Фармуд, ки оташ кунед, то дуд ба он саворон падидор шавад. Чокарон чунин карданд. Савороне, ки дар кӯҳ буданд, чун дуд дар диз диданд, ба буни диз битохтанд ва ба ёрии Ардашер омаданд. Ба дари диз расиданду бонг карданд, ки пирӯз бод Ардашери шоҳаншоҳи Бобакон, ки шамшер ба кор бурдааст. Мардумони диз ҳар ҷӣ буданд, кушта шуданд ва ё хангоми шитобу корзор аз диз партофта шуданд ва дигарон зинҳор хоста ба бандагиву фармонбардорӣ омаданд.

Ардашер фармуд, то дизро кананд ва вайрон кунанд. Ӯ он ҷо рустое, ки Кулорон хонанд, бунёд кард ва оташи Варахрон дар он ҷой биншонд ва ганчу дороиву зару сим аз он диз ба ҳазор уштур бор кард ва ба Дубор фиристод. Бурзу Бурзодурро баҳраву подоши бузург ба оини садоқат бахшид ва дар он ҷо рустоеро низ ба фармонравоии онон дод. Пас аз он ки Ардашер Кирмо кушг, боз ба Гур омад ва сипоҳу гунд ба Кирмон ба корзори боризон фиристод.

XIV

Дар чигунагии Ардашер бо духтари Ардавон ва захр додани ӯ ба Ардашер

Ардашер ду писари Ардавонро ба хештан дошт ва дуи дигар ба гурез назди шоҳи Кобул рафта буданд. Онҳо ба хоҳари хеш, ки зани Ардашер буд, нома навишта пайғом фиристоданд, ки рост аст, ки шумо занонро гӯянд. Чун ту марги хешовандону нажоди хеш, ки ин гунаҳгори душмани Яздон носазо ба марг бикушт, фаромӯш кардӣ. Туро меҳр ба он бародарони мустаманд, ки ба озору сахтӣ ва биму тарсу нанг овора ба шаҳри дигарон гирифтанд ва он ду бародари бадбахти ту, ки ин

паймоншикан ба банди зиндон ба ҷазо фиристод ва гирифтори марганд, нест. Ва ту ҳамаро аз ёд бурдӣ ва ба он паймоншикан хампиндор гаштӣ ва туро ҳеч тимору андӯҳи эшон ва мо нест. Мабод он ки пас аз имрӯз ба зане дар ҷаҳон беандоза бовар кунад.

Акнун, агар туро каме меҳри мо бувад, чораи мо бихоҳ ва кини падару хешовандон ва гуҳари хеш фаромӯш макун. Ин заҳр, ки мо бо марди бегумони хеш назди Шумо фиристодеам, аз он мард бигир ва агар тавонӣ пеш аз хӯрок ба он гунаҳгори паймоншикан бидех, то дар ҳол бимирад ва ту он ҳар ду бародари бастаро аз банд раҳо кунӣ ва мо низ ба шаҳру буму ҷои хеш боз оем ва равони ту бихиштӣ шавад. Ва бо ин ту номи ҷовидона ба хештан карда бошӣ ва дигар занони ҷаҳон аз кирдори некӣ ту номитару гиромитар шаванд.

Духтари Ардавон чун он нома бад-ин оин бидид ва он заҳро, ки барояш фиристода буданд, андешид, ки чунин бояд кард ва он ҷаҳор бародари бадбахт аз банд раҳо бояд сохт.

Рӯзе Ардашер аз нахчир гуруснаву ташна ба хона омад. Ӯ дуои пеш аз хӯрок кард ва духтар он заҳр бо писту¹¹ шир омехт ва ба дасти Ардашер дод, ки пеш аз дигар хӯрданиҳо бифармой хӯрдан, чун ба гармиву хасгагӣ некӯ бувад. Ардашер гирифтӣ хӯрдан хост. Чунин гӯянд, ки оташи нерӯманди Фарнбаи пирӯзгар чун хурӯси сурх париду пар ба пист зад ва он ҷом бо пист аз дасти Ардашер бар замин афтод. Ардашер ва он зан ҳар ду чун ин диданд, мот бимонданд. Гурбаву саг, ки дар хона буданд, он хӯрок хӯрданд, ба ҷой бимурданд. Ардашер донист, ки он заҳр буд, ки ба куштани вай ороста шуда.

Андар замон мӯбади мӯбадонро ба пеш хост ва пурсид, ки хирбад! Он ки ба ҷони подшоҳон қасд кард, ба чӣ доредаш? Чӣ бояд кардаш? Мӯбади мӯбадон гуфт, ки ҷовидон бодову комрон! Он ки ба ҷони подшоҳон қасд кард, сазовори марг аст. Ардашер фармуд, ки ин нопоки ҷодуи девзодро ба охури аспон бибар ва куштан фармой! Мӯбади мӯбадон дасти зан бигирифт ва берун рафт. Зан гуфт, ки имрӯз ҳафт моҳ аст, ки обистанам. Ардашерро огоҳ кунед. Чун ки агар ман сазовори маргам, ин фарзанд, ки дар шикам дорам, сазовор ба марг набояд дошт. Мӯбади мӯбадон чун ин сухан бишнид, баргашт ва боз ба пеши Ардашер рафтӣ гуфт, ки ҷовидон бодо! Ин зан обистан аст. Замон бипой, то он гоҳ ки бизояд, дар ғайри он куштан нашояд. Чи агар ӯ сазовор ба марг аст, он фарзанд, ки аз пушти Шумо худованд дар шикам дорад, сазовор ба марг набояд дошт ва бикусташ. Ардашер, ки дар ҳашм буд, гуфт: ҳеч замон мапой ва ӯро бикӯш!

Мӯбади мӯбадон донист, ки Ардашер бас дар хашм аст ва пас аз он ба пушаймонӣ расад. Вай он занро накушт ва ўро ба хонаи худ бурду пинҳон кард. Ба зани худ гуфт, ки ин занро гиромӣ дор ва ба касе чизе магӯй.

XV

Дар зода шудани Шопур аз духтари Ардашон ва огоҳ шудани Ардашер пас аз ҳафт сол ва ўро шинохтани вай

Чун замони зодан фаро расид, ў писаре некӯ бизод. Ўро Шопур ном ниҳод ва бипарвардаш, то ки ба синни ҳафтсолагӣ расид. Ардашер рӯзе ба нахчир шуд ва асп ба сӯи гӯри мода ронд, гӯри нар ба теги Ардашер омад ва гури модаро раҳо карду хештан ба марг супурд. Ардашер он гӯр бигзошту ба сӯи бачаи гӯр афканд. Гӯри мода чун дид, ки савор асп ба бача афганд, омаду бачаро раҳо кард ва хештан ба марг супурд. Ардашер чун ин бидид, дар ҷой бимонд ва дилаш сӯхту асп бигардонд. Ба худ андешид, ки вой бар мардумон бод! Ин чаҳорпоёни гунг низ бо нодониву безабонии хеш бо ҳамдигар чунон меҳр баста, ки ҷони худ барои зану фарзанд супоранд. Ў он фарзандро, ки он зан дар шикам дошт, ба ёд овард ва ба пушти асп истоду ба бонги баланд бигирист. Сипоҳбадону бузургон ва озодагону шоҳзодагон чун ин бидиданд, дар шигифт монданд ва хама ба пеши мӯбади мӯбадон шуданд. Гуфтанд, ки ин чӣ буда, ки бар тани Ардашер афсурдагиву ранчу андӯҳ расида ва чаро бигиряд? Мӯбадон мӯбаду эронсипоҳбад ва пуштибонон солору меҳтари дабирон ва андарзбади¹⁴ шоҳзодагон дар дарбор ба пеши Ардашер омаданд ва ба рӯй афтоданд, сачда бурдану гуфтанд, ки ҷовидон бодо! Бад-ин ҳол хештан андӯҳгин ва ранчу ғам ба дил кардан мафармоед. Агар коре пеш омада, ки мардумон чора кардан натавонанд, моро огоҳ кун, то ҷону тан ва ганҷу дороиву зану фарзанди хеш пеш дорем. Магар он газандест, ки чора кардан нашояд, хештан ва мо – мардумони кишварро андӯҳгин кардан мафармоед. Ардашер дар посух гуфт, ки маро то кунун бадбахтиё пеш наомада буд, ба ҷуз имрӯз, ки дар дашт аз чаҳорпой гунгу ногӯёву нодон, ки худ бад-ин ҳол дидам, он зану он фарзандро бегуноҳ дар шиками модар то кунун дар ёд буд.

Аз куштани онон дар андеша ва пушаймонам, ки ба ин ҷон гуноҳи гарон шояд буда бошад.

Мубади мӯбадон чун дид, ки Ардашер аз он кор ба пушаймонӣ омад, ба рӯй афтод ва гуфт, ки ҷовидон бодо! Ҷазои гунаҳгоруни сазоворон ба марг ва ононе, ки аз фармони шоҳ сар

бипечанд, бифармод ба ман кунанд. Ардашер гуфт, ки чаро чунин гӯӣ? Туро гуноҳ чист? Мӯбадон мӯбад гуфт, ки он зану он фарзандро, ки шумо фармудед то бидунам, ман накушам. Ӯ писаре зод, ки аз ҳар навзоду фарзандони шоҳон некӯтару шоистатар. Ардашер гуфт, ки чӣ мегӯӣ? Мубади мӯбадон гуфт, ки ҷовидон бодо! Чунин аст, чунон ки гуфтам. Ардашер фармуд, то даҳони мубади мӯбадон пур аз ёкути сурху марвориди шоҳвору гуҳар кунанд.

Андар замон он кас, ки Шопурро ба он ҷой овард, омад. Ардашер чун Шопур фарзанди хешро дид, ба рӯй афтод ва ба Хурмузду амаҳраспандон ва фарри каёну оташҳои шоҳи пирӯзгар бас сипос ба ҷой овард ва гуфт, ки он чӣ ба ман пеш омад, ба ҳеч шоҳу соҳибкишваре наомада. Пеш аз ҳазораи Сушянс растохезу ҷаҳони ҷовидонӣ буда, ки маро чунин фарзанде некӯ аз мурдагон боз омад. Пас фармуд, то дар он ҷой шаҳристонеро, ки Раҷ Шопур хонанд, бунёд карданд ва даҳ оташи Вараҳрон дар он ҷой нишонд ва бас ганҷу дорой ба даргоҳи оташкадаҳои шоҳ фиристод ва фармуд, ки кирдори нек ба ҷо оранд. Пас Ардашер ба атрофу акноф шуд ва корзору куштори зиёд бо шаҳриёрони Эроншаҳр кард. Ӯ ҳамвора вилоётеро ором мекард, ки вилоёте дигар саркашиву нофармонӣ мекард.

XVI

Дар пайғом фиристодани Ардашер ба кеди ҳинду дар донишони анҷоми подшоҳии хеш ва посухи ӯ

Бад-он сабаб дар андӯҳ ва андеша буд, ки магар хости офаридагор набуда, ки Эроншаҳро ба шоҳии ягона шояд овардан. Ва ӯ андешид, ки инро аз доноёну фарзонагон ва кедону пешгӯёну ғайбгӯён бибояд пурсид. Агар чунин будӣ, ки шоҳии Эроншаҳр ба дасти мо нашоёд тасхир кардан, пас бурдбор ва қонеъ бояд буд ва ба ин корзору хунрезӣ анҷом бояд дод ва худро аз ин ранҷу заҳмат осуда бояд сохт. Ӯ мардеро аз наздикони хеш пеши кеди ҳиндувон фиристод, то дар орогани Эроншаҳр ба шоҳии ягона аз вай бипурсад. Чун фиристодаи Ардашер ба пеши кеди ҳиндувон расид, кед чун он мардро дид, пеш аз он ки он мард сухан гӯяд, вай гуфт, ки туро шоҳи порсийн ба ин кор фиристод, то бипурс, ки «шоҳии Эроншаҳр ба шоҳии ягона ба ман расад ё не?» Акнун боз гарду бирав ва посухи ман ба вай бигӯӣ, ки ин шоҳӣ аз ду наҷод - яке аз ту ва яке аз Меҳраки Анӯшакзодон аст, ки таври дигар нашоёд оростан. Ин мард ба пеши Ардашер пас омад ва аз дастури кеди ҳинду боз

гуфт, ки Ардашер огоҳ шуд. Ардашер чун он сухан бишнид, гуфт, ки он рӯз мабод, ки аз нажоди Мехраки бадравон касе ба Эроншаҳр комрон бувад. Чунки Мехраки бадгуҳару баднажод душмани ман буд ва фарзандони ӯ, ки ҳастанд, низ душмани фарзандони мананд. Агар ба нерӯмандӣ расанд, кини падар хоҳанд ва ба фарзандони ман зиён кунанд. Ардашер аз рӯи хашму кин ба ҷойгоҳи Мехрак рафт ва фармуд, то ҳама фарзандони Мехракро бикушанд, ки куштанд. Духтари Мехракро, ки сесола буд, доягон пинҳон ба берун оварданд ва ба марде барзгар супурданд, то бипарвард ва дӯсташ дошт. Барзгар чунин кард ва духтарро ба некӯӣ бипарвард. Соле чанд гузашт духтар ба синни булуғ расид, дар танумандӣ ва ҳусну ҷобукиву зӯру нерӯ чунон буд, ки аз ҳама занон беҳтару болотар.

XVII

Дар нахчир шудани Шопур ва дидани духтари Мехраки Анӯшакзодон ва ӯро ба занӣ гирифтани вай

Сарнавишт ва гардиши замонро рӯзе Шопури Ардашерон ба он сарзамин омад ва ба нахчир шуд. Аз паси нахчир бо нух савор ба деҳе омад, ки он духтар он ҷо буд. Сарнавиштро духтар ба сари ҷоҳ буду об мекашонд ва ҷаҳорпоёнро об меод. Барзгар ба коре рафта буд. Духтар чун Шопуру саворонро дид, аз ҷой бархост ва сачда бурду гуфт, ки хуш омадед! Дурӯд бод! Бифармоед, биншинед! Чӣ ҷое хубу сояи дарахтон хунук ва ҳаво гарм. То ман об кашам, худ ва сутурон об хӯред. Шопур, ки аз хастагиву гурӯснагиву ташнагӣ дар хашм буд, ба духтар гуфт, ки эй фоҳишай нопок, маро оби ту ба кор нест. Духтар озурда шуду ба гӯшае биншаст. Шопур ба саворон гуфт, ки сатил ба ҷоҳ афканеду об гиред, то дуо кунем ва сутуронро об диҳед. Саворон чунин карданд, сатил ба ҷоҳ афканданд. Аз бузургии сатил, ки аз об пур шуд, боло кашида натавонистанд. Духтар аз гӯшае пайваста нигоҳ мекард. Чун Шопур дид, ки саворон сатилро аз ҷоҳ боло кашида натавонистанд, дар хашм шуд ва ба сари ҷоҳ рафту саворонро дашном доду гуфт, ки шуморо шарму нанг бод, ки аз зане натавонтару беҳунартаред! Ӯ банд аз дасти саворон ситонд ва бо зӯр ба банд сатил аз ҷоҳ боло кашид. Ба зӯру хунару нерӯи Шопур духтар тааҷҷуб кард.

Чун духтар дид, ки вай ба зӯру хунару нерӯи хеш сатил аз ҷоҳ боло кашид, шитобон ба пеши Шопур омад, ба рӯй афтод ва офарин карду гуфт, ки ҷовидон бодо, Шопури Ардашерон, беҳтарини мардон! Шопур бихандиду гуфт, ки ту чӣ гуна донистӣ,

ки ман Шопурам? Духтар гуфт, ки ман аз бисёр кас шунидаам, ки дар Эроншаҳр саворе нест ба зӯру нерӯ ва танумандиву шукӯҳ ва диданиву чобукӣ чун ту – Шопури Ардашерон. Шопур ба духтар гуфт, ки рост бигӯй, ки ту аз фарзандони кӣ хастӣ? Вай гуфт, ки ман духтари ин барзгарам, ки дар ин деҳ мезиста.

Шопур гуфт, ки рост нагӯй, чун ки духтари барзгаронро ин ҳунару нерӯ ва диданиву накӯие, ки турост набувад. Акнун то рост нагӯй, ҳамдостон набошем. Духтар гуфт, ки агар ба тану чонам зиён макунӣ, рост бигӯям.

Шопур гуфт, ки зинҳор матарс! Духтар гуфт, ки ман духтари Меҳраки Анӯшакзодонам ва аз бими Ардашер ба ин ҷой овардандам. Аз ҳафт фарзанди Меҳрак чуз ман кас намондааст.

Шопур барзгарро ба пеш хонд ва духтарро ба занӣ пазируфт ва ҳамон шаб бо вай буд.

XVIII

Дар зода шудани Ҳурмузди Шопурон аз духтари Меҳрак ва огоҳ шудани Ардашер аз он

Сарнавиштро ҳамон шаб дар Ҳурмузди Шопурон обистан шуд. Шопур духтарро дӯст ва гиромӣ дошт. Ва ӯ Ҳурмузди Шопуронро бизод. Шопур Ҳурмуздро то синни ҳафтсолагӣ аз падар ниҳон дошт.

Рӯзе Ҳурмузд бо писарони дарбориёни Ардашер ба майдони аспдавонӣ омад ва чавгонбозӣ кард. Ардашер бо мӯбади мӯбадону артишдорон солор ва бисе озодагону бузургон он ҷо нишаста, бо эшон якҷо тамошо мекард. Ҳурмузд аз ҳама он ҷавонон дар аспдавонӣ чираву далер буд. Чунин шуд, ки яке аз ҷавонон чавгон ба гӯй зад ва гӯй ба канори Ардашер афтод. Ардашер чизе гӯё пай набурд. Ҷавонон хомӯш монданд ва аз шукӯҳи Ардашер касе ёрои ба пеш рафта накард. Ҳурмузд бо як часорат рафту гӯй бигирифт ва далерона онро зад ва бонг кард. Ардашер пурсид, ки ин писар кист? Эшон гуфтанд, ки ҷовидон бодо! Мо ин писарро надонем. Ардашер кас фиристод ва Ҳурмуздро ба пеш хосту гуфт, ки ту писари кӣ хастӣ? Ҳурмузд гуфт, ки ман писари Шопурам. Ӯ андар замон кас фиристод ва Шопурро хосту гуфт, ки ин писари кист? Шопур зинҳор хост. Ардашер бихандид ва ба Шопур раҳм кард. Шопур гуфт, ки ҷовидон бодо! Ин писари ман аст ва ман дар ин чанд сол аз Шумо пинҳон доштам. Ардашер гуфт, ки эй нодон, чаро ҳафт сол чунин фарзанди некӯ ба ниҳон доштӣ? Ҳурмуздро гиромӣ

дошт ва бaсе хадяву либос ба вай дод ва сипоси Яздон ба чой овард. Ў гуфт, ки ин ҳамоно он аст, ки кеди хинду гуфта буд.

Пас аз он ки Хурмузд ба подшоҳӣ расид, ҳамоно Эроншаҳрро боз ба шоҳии ягона тавонист овардан.

Хурмузд фармонравоёни атрофро ба фармонбардории хеш овард. Аз Руму Ҳинд суду боҷ хост ва Эроншаҳрро ороstartару пиростатар ва нерӯмандтару номитар кард. Қайсари Руму шоҳи Кобулу Ҳинд ва хоқони турку шаҳриёрони атроф ба дурудҳои ширин ба дарбор омаданд.

Бифарҷомид ба дуруду шодӣ ва ромиш. Човидон бодо, Ардашери шоҳаншоҳи Бобакон ва Шопури шоҳаншоҳи Ардашерону Хурмузди шоҳаншоҳи Шопурон! Эдун бод, эдунтар бод!

Човидон бод, Рустами Михробон, ки ин нусха навишта буд! Эдун бод!

Ба соли 1054 аз шоҳ Яздигурд. Хуб фарҷом бод! Эдун бод!

Замима. Ва пас бар тахти Ардавон нишасту дод ороstart ва меҳтарону кеҳони сипоҳу мӯбади мӯбадонро ба пеши тахт хост ва фармуд, ки ман дар ин подшоҳии бузург, ки Яздон ба ман дода, некӣ кунаму дод варзам ва дини беҳи пок(ро) биороям ва чаҳониён(ро) чун фарзандон бипарварам. Ва сипоси офаридагори тавонону афзунандаву ниғаҳбон, ки ҳама офариниш бидод ва солории ҳафт кишвар ба ман супурд ва чунон ки сазад, арзонӣ кард.

Ва шумо, ки хушнудед ва ба ман некиву бегумонӣ хоҳед, ман низ ба шумо некӣ хоҳам ва дар дод кушам, ки сову боҷ аз даҳ як аз шумо гирам. Ва аз он дорой сипоҳ ороstart, то посдории чаҳониён кунад. Ва аз сад дирам шаш дирам аз ҳама гуна равғанҳо (гирам). Бад-ин гуна доду адл кунам ва хариду фурӯхт, ки бозоргони(ст), накунам. Ва аз Яздон сипосгузорам, ки маро ин шаҳриёри бидод. Ва кирдори нек кунаму аз пиндори баду гуфтори баду кирдори бад беш бипарҳезам, то ба ороstartи шоду порсо ва пирӯзгару комраво бошам.

Човидон бод шоҳаншоҳ Ардашери Бобакон, ки ин андарз бигуфт! Анҷом бахшид!

ШАҲРИСТОНҲОИ ЭРОНШАҲР¹

Ба ному нерӯ ва ёри офаридгор Ҳурмузд ёди нек.

Шаҳристонҳое, ки дар сарзамини Эроншаҳр бунёд шудаанд, дар рӯзҳои чудогона кадом шаҳриёр, ки бунёд кардааст, дубора ба ин ёдгор навишта шуд.

Дар сӯи Хуросон² шаҳристонҳои Самарқандро Ковуси Каводон бунёд гузошт, Сиёваҳши Ковусон анҷом дод. Кайхусрави Сиёваҳшон он ҷо зода шуд ва ӯ оташи пирӯзманди Баҳромро он ҷо нишонд. Пас Зартушт дин овард ва аз фармони Гуштоспшоҳ хазору дусад фаргард³ ба дин дабирӣ ба тахтаҳои заррин канду навишт ва ба ганҷи он оташ ниҳод. Пас гучаста Искандар (онро) сӯхт ва ба дарё афканд. Суғди ҳафт ошиён дар (он) буд. Ва ҳафт ошиён ин ки ҳафт шаҳриёрон дар (он) буд. Яке он Йам⁴, яке он Ажи Даҳок ва яке он Фаридун ва яке он Манучеҳр ва яке он Ковус ва яке он Кайхусрав ва яке он Лӯҳросп ва яке он Гуштоспшоҳ. Пас, гучаста Афросиёби Тур ҳар як нишемани девонро буткадаи худоён кард.

Дар Балхи номӣ шаҳристони Навозакро Исфандиёри Гуштоспон кард. Ва ӯ оташи пирӯзманди Баҳромро он ҷо нишонд ва ӯ найзаи хеш он ҷо бизад. Ва ӯ ба Йабб-хоқону Синчебик-хоқон ва Чул-хоқону Вазургакону Гуҳрам ва Тучопу Арҷосп – шоҳи хиёнон пайғом фиристод, ки найзаи маро бингаред. Ҳар ки ба нерӯи ин найза нигарад, ба Эроншаҳр бишитобад.

Шаҳристони Хворизмро⁵ Нарсаҳи Яҳудиён кард. Шаҳристони Марврӯдро⁶ Баҳроми Яздигирдон кард. Шаҳристони Марв ва шаҳристони Ҳаройро⁷ гучаста Искандари Румӣ кард. Шаҳристони Пушангро⁸ Шопури Ардашерон кард. Ва ӯ ба Пушанг пуле устувор кард. Шаҳристони Тӯсро⁹ Туси Нутарон (кард), ки (ӯ) 900 сол сипоҳбад буд. Пас аз Тӯс сипоҳбадӣ ба Зарир ва аз Зарир ба Баствар ва аз Баствар ва Каразм омад. Шаҳристони Невшопурро¹⁰ Шопури Ардашерон кард. Бад-он гоҳ ки ӯ Паҳлеҷаки Турро бидушт ва дар ҳамон ҷо шаҳристон фармуд кардан, Шаҳристони Косенро¹¹ Каи Лӯҳросп падари Гуштосп кард.

Дар Гургон шаҳристонеро, ки Даҳистон¹² хонанд, Нарсеҳи Ашқонон кард. Шаҳристони Кумисро¹³ Панҷ-бури Ажи Даҳок барои шабистон (ҳарамсарой) кард. Монии порсиён он ҷо буд. Ба шаҳриёрии Яздигирди Шопурон кард дар гузаргоҳи Чул: Вируи-Паҳри¹⁴ он канора.

Панҷ шаҳристонро Хусрави Каводон кард (ва) ном ниҳод: Кай-Хусравшод¹⁵, Хусрав-Мустобод¹⁶, Виспшод-Хусрав¹⁷,

Хубӯй-Хусрав¹⁸, Шод-фархв- Хусрав¹⁹. Девори онро 180 фарсах дарозӣ ва 25 шаҳаршан баландӣ, 180 дар ва кӯшки дасткард дар он фармуд кардан.

Дар самти Хурбарон²⁰ шаҳристони Тисифунро²¹ аз фармони Туе Гарозаки Гепакон кард. Шаҳристони Уриоро²² Нарсеҳи Ашконон кард. Шаҳристони Бовелро²³ Бовел ба шаҳриёрии Йам кард. Ва ӯ Сайёраи Тирро²⁴ дар он ҷо бибаст. Ва нишонаи ҳафту дувоздаҳ ахтарону ситорагон ва беҳтарин баҳра ба ҷодуӣ ба Михр-нози дарбор бинамуд.

Шаҳристони Ҳератро²⁵ Шопури Ардашерон кард ва ӯ Михрзод марзбони Ҳератро ба дарёчаи Тоziён гумошт.

Шаҳристони Ҳамадонро Яздигирди Шопурон кард, ки онро Ваҳром-Гӯр хонанд.

Бисту як шаҳристон дар Патишхворгар карда шуд, аз Армоил. Ҷуз аз фармони Армоил эшон кӯҳиёрон²⁶ шаҳр (бунёд) карданд, ки онро кӯҳ аз Ажи Даҳок ба шаҳриёри расида буд. Фармонравоёни кӯҳистон ҳафтто бошанд: Дамованд, Висемакон, Хоқон, Виспуҳр, Субориш ва Мусркон. Ин буд, ки эшонро аз Ажи Даҳок шаҳриёрии Кӯҳистон расида буд.

Шаҳристони Мусилро²⁷ Пирӯзи Шопурон кард. Нух шаҳристон дар сарзамини Газираг²⁸ (бунёд) карда шуд. Ва (онро) Ҳамтус бародарзодаи Қайсари Рум (бунёд) кардааст. Сиву ҷаҳор шаҳристон дар сарзамини Шому²⁹ Яману³⁰ Фрико³¹, Куфа³² ва Маккаву³³ Мадина³⁴ (бунёд) карда шуд. (Дар он ҷо) шоханшоҳ ва қайсар аст.

Дар сӯи Нимрӯз³⁵ шаҳристони Ковулро³⁶ Ардашери Спандидотон (бунёд) кардааст. Шаҳристони Рахватро³⁷ Раҳоми Гутарзин кард. Бад-он гоҳ ки ӯ Аспварзвари Турро бидушт ва Йабб-хоқонро он ҷо дар ҳам шикаст. Шаҳристони Бустро³⁸ Баствари Зарирон кард, бад-он гоҳ ки Гуштоспшоҳ (дар) парастии дин дар Фраздон буд ва урдугоҳи Гуштосп ва дигар бузургзодагон он ҷо буд-

Шаҳристони Фароҳ³⁹ ва шаҳристони Зобулистонро⁴⁰ Рустам шоҳи Систон кард.

Шаҳристони Зарангро⁴¹ нахуст гучаста Афросиёби Тур кард. Ва ӯ оташи пирӯзманди Каркӯйро он ҷо нишонд. Ва ӯ Манучеҳро ба Патишхворгар⁴² фиристод ва Спандармадро ба занӣ хост ва Спандармад ба замин биомехт. (Ҷ) шаҳристонро вайрон кард ва оташро хомӯш кард. Кайхусрави Сиёвахшон шаҳристонро боз (бунёд) кард ва ӯ оташи Каркӯйро боз нишонд. Ва Ардашери Бобакон шаҳристонро анҷом бахшид.

Шаҳристони Кирмонро⁴³ пирӯзон Кирмоншоҳ кард. Шаҳристони Вех-Ардашерро⁴⁴ се шоҳ (бунёд) карданд ва

Ардашери Бобакон (онро) анчом дод. Шахристони Стахрро⁴⁵ Ардавон шоҳи порсоён кард. Шахристони Доробгирдро⁴⁶ Дорои Дороен кард.

Шахристони Вех-Шопурро⁴⁷ Шопури Ардашерон кард. Шахристони Гур-Ардашер-хурраро⁴⁸ Ардашери Бобакон кард. Шахристони Тувакро⁴⁹ Хумои Чихрзодон кард. Шахристони Хурмузд-Ардашерон (ва) шахристони Ром-Хурмузд⁵⁰ Хурмузди Нев-Шопурон кард. Шахристони Шус⁵¹ ва Шустарро⁵² Шишиндухт зани Яздигирди Шопурон кард. Ӯ духтари сарвари рондашудагони шоҳи яҳудиён ва модари Бахроми Гӯр буд. Шахристони Вандуи Шопур⁵³ ва шахристони Эрон-хварра-кард-Шопурро⁵⁴ Шопури Ардашерон кард ва онро Палобод⁵⁵ ном ниҳод.

Шахристони Нахр-тираг⁵⁶ дар (замони) подшоҳии бедодгаронаи Ажи-Даҳок барои шабистон (ҳарамсарой) бунёд шуд. Ва зиндони Эроншаҳр буд, (онро) зиндони Ашкон ном буд.

Шахристони Симлонро⁵⁷ Фаридуни Атвиён кард. Ва ӯ Меивар шоҳи Симлонро бикӯшт ва сарзамини Симлонро боз ба (фармонравоии) Эроншаҳр бурд. Ва ӯ дашти тозиро ба амлоки хусусӣ ва меросӣ ба Бахт-Хусрӯй – шоҳи тозӣ дод, то пайванди инро вай дороии хеш (кунад).

Шахристони Арҳестро⁵⁸ Шопури Ардашерон кард. Шахристони Адбил⁵⁹ ва шахристони Вех-Ардашерро⁶⁰ (Ардашери) Спандидотон кард. Ва ӯ Удоги Ҳагар - марзбони дусару бурчилро ба дарёчаи Тоziён гумошт. Шахристони Гаи⁶¹ гучаста Искандар писари Филип кард. Қойгоҳи яҳудиён он ҷо буд. Ба шаҳриёрии Яздигирди Шопурон бурда (шуданд), ба хоҳиши Шишендухт, ки зани ӯ буд. Шахристони Эрон-осон-кардро⁶² Каводи Пирӯзон кард. Шахристони Ашкарро⁶³ Бахроми Яздигирдон кард. Шахристони Одурбодагонро Эрон-Гушасп сипоҳбади Одурбодагон⁶⁴ (кард). Шахристони Ванро⁶⁵ Вани Гулахшон кард ва ба зании Каи Кавод даромад. Ба такагоҳи Арвандосп- Тури Бротуруш, ки шакл ба ҷодуӣ карда буд, (барои) ниғаҳбонии ҷони хеш.

Дар Самти Одурбодагон (Шимол) шахристони Ганҷаро⁶⁶ Афросиёби Тур кард. Шахристони Омардро⁶⁷ Зандяқи пурмарг кард. Зартушти Спитамон аз он шаҳр буд.

Шахристони Бағдодро Абӯ Чаъфар, ҷунон ки ӯро Абӯ Давоник хонанд, (бунёд) кард. Ба пирӯзӣ мӯҳр карда шуд.

Фарҷом.

АБДИҲУ САҲИГИҲИ САКАСТОН¹ (Шигифтӣ ва шоистагии Систон»)

1. Шигифтӣ ва шоистагии сарзамини Систон аз дигар кишварҳо аз ин рӯй бартару бехтар (аст):

2. Яке ин ки рӯди Ҳедуманду дарёчаи Фраздон ва дарёи (бахри) Консеву кӯҳи Ушдоштор дар сарзамини Систон(анд).

3. Зоишу парвариши Ушидару Ушидармоҳ (ва) Сушиянси Зартуштон Спитамон ва растохез кардани он (ин ҷост).

4. Яке ин ки пайванду наҷоди Кайон - шаҳриёрони ин кишварро дар ин ҷо газанд омад.

5. Аз фарзандони Фаридун Серим (Салм), ки кишвари Рум ва Туз (Тур), ки Туркистон ба шаҳриёрӣ доштанд, Эриз (Эрач), (ки) шаҳриёри Эрон буд, ўро куштанд.

6. Ва аз фарзандони Эриз ҷуз духтаре каси дигар намонд.

7. Ва пас Фаридун (ўро) ба дарёчаи Фраздон бурд ва пинҳон дошт, то даҳум пайванд, ки аз он духтар писар зода шуд.

8. Пас Фаридун ба дарёчаи Фраздон омад, аз Ардвисур Анаҳит ниёз хост, ба боз орогани Эроншаҳр ва фарри Кайон (ва) дигар шоҳон, ки дар Систон ҷои бартар <доштанд>. Ниёз ёфт, бо Манучехру эронӣён боз <гашт>.

9. Яке ин ки Гуштоспшоҳ Динро <Авесторо> ба дарёчаи Фраздон раво кард, нахуст ба Систон ва пас ба дигар кишварҳо.

10. Ва Гуштоспшоҳ ба гуфтугӯи Зартушту Сен (писари) Аҳумстуди Бустӣ, (ки) аз пайравони Зартушт, нахустсарвари пайравони ӯ буданд <омад>.

11. Дар Систон барои раво доштани омӯза² панҷоҳу панҷоҳ (сад) ба хонаводаи бехтарин <мардумон> фаро рафтанд.

12. Наск³, ки улу-йасн низ хонанд, ҷӣ гуна Сен (ва) Бурзмехри Зартуштон ба виростории (танзими) он буданд, (низ) ошноост.

13. Чун Искандари Румӣ ба Эроншаҳр омад, ононеро, ки ба фарри муғон рафтанд, гирифтгор кард ва бикушт.

14. Марду ҷавоне чанд ба Систон омаданд.

15. Буданд занон, буданд ҷавононе, ки Наски улу-йаснро низ меомӯхтанд ва аз бар мекарданд. Бад-ин роҳ Дин (Авесто) ба Систон боз гашт ва сипас ороставу вироста (шуд); ба ҷуз дар Систон, дар ҷои дигар аз бар (намешуд).

16. Ман, ки бад-он ҷоям, Ҳама-Динро⁴ ситоянд, барои подоши шодӣ Ҳадухтро ситоиш фармоянд.

Фарҷомид ба дурӯд, шодӣ ва ромии. Шоду фарруҳу дерзисту пирӯзгару росткирдору комгор бод он ки <инро> навишт, он ки бо худ дошт ва он ки (инро) хонд. Ашем.

МОДИГОНИ ЧАТРАНЧІ (Шатранчнома)

Ба номи Яздон

Чунин гӯянд, ки дар даврони подшоҳии Хусрави Анӯшервон Девсарм - шахриёри бузург, шоҳи хиндувон бар озмудани хираду доноии эронӣён ва низ андешаи суди хеш ин шатранчи чуфти понздаҳо аз зумруд ва понздаҳо аз ёкути сурхро бисоҳт ва фиристод. Бо ин шатранч ҳазору дусад шутур бор зарру сим ва гуҳару марвориду чома, наберад фил дорой бо (он) фиристод. Ва Тахтаритусро, ки дар Ҳинд баргузида буд, бо (он) фиристод.

Ба нома чунин навишт, ки Шумо ном ба шоҳаншоҳӣ (доред ва) ба мо шахриёред, бояд, ки доноёни Шумо аз они мо донотар буванд. Розӣ ин шатранч таъбир кунед, вагарна суду бож фиристед.

Шоҳаншоҳ се рӯз замон хост ва ҳеч кас набуд аз доноёни Эроншаҳр, ки розӣ ин шатранч таъбир кардан тавонад.

Рӯзи севум Бузургмеҳри Бухтагон бар пой истод ва гуфт, ки ҷовидон бодо! Ман розӣ ин шатранч то имрӯз таъбир накардам, то Шумо ва ҳар ки дар Эроншаҳранд, бидонед, ки дар Эроншаҳр ман марди донотарам. Ман розӣ ин шатранч ба осонӣ таъбир кунам ва суду боҷ аз Девсарм ситонам ва ҳамчунин розе кунам ба Девсарм фиристам, ки ӯ таъбир кардан натавонад (ва) аз ӯ дубора суд гирам. Ва ба ин бегумон бошед, ки Шумо ба шоҳаншоҳӣ сазоворед ва доноёни шумо аз они Девсарм донотаранд.

Шоҳаншоҳ се бор гуфт, ки бизиҳ, Бузургмеҳри мо! Ва ӯ ҳазору дусад дирам ба Бузургмеҳр додан фармуд.

Рӯзи дигар Бузургмеҳр Тахтаритусро ба пеш хост ва гуфт, ки Девсарм ин шатранчро ба корзор монанд кардааст. Ва ӯ монанд (ба ин) ду фармонраво сохтааст. Шоҳ ба миён, руҳ ба паҳлуи чапу рост монанд, фарзин ба солори артиш монанд, фил ба солори посбонон монанд, пиёда ба он пиёда монанд, ки пешразм (аст).

Пас Тахтаритус шатранч ниҳод (ва) бо Бузургмеҳр бозид. Ва Бузургмеҳр се даст Тахтаритусро бибурд ва аз он хурсандии бузург ба ҳама кишвар расид.

Пас Тахтаритус бар пой истод ва гуфт, ки «ҷовидон бодо, ки Яздон ин шукӯҳу фарр ва тавоноиву пирӯзгарӣ ба Шумо дода. Эрон ва ғайри Эронро подшоҳед. Чанд доноёни Ҳинд ин шатранчро чуфт ниҳоданд ва кӯшишу ранҷ ба ҷой оварданд,

(аммо) ҳеч кас таъбир кардан натавониста буд. Бузургмеҳри Шумо аз он хиради хеш ба чунин осониву сабуқӣ инро таъбир кард ва ӯ ин чанд дорой ба ганчи шоҳаншоҳ афзун кард.

Шоҳаншоҳ рӯзи дигар Бузургмеҳрро ба пеш хост ва ба Бузургмеҳр гуфт, ки Бузургмеҳри мо: Чист он чиз, ки ту гуфтӣ, ки «кунам (бисозам) (ва) ба Девсарм фиристам?»

Бузургмеҳр гуфт, ки аз шоҳони ин ҳазора Ардашер корозмудатару донотар буд ва нев-ардашер ин (бозии) чуфт ба номи Ардашер ниҳам. Тахтаи нев-ардашер ба Спандармад-замин монанд кунам. Ва сӣ мӯҳра ба сӣ рӯзу шаб монанд кунам. Понздаҳи сафед ба рӯз монанд кунам ва понздаҳи сиёҳ ба шаб монанд кунам. Гардонро ба гардиши ахтарон ва гардиши сипеҳр монанд кунам. Якро ба гардона чунон монанд кунам, ки Ҳурмузд яктост (ва) ҳар некиро ӯ додааст. Ду чунон монанд кунам, ки чун менуву гетӣ. Се чунон монанд кунам, ки хумату хухту хваршт (пиндори нек, гуфтори нек, кирдори нек). Чаҳор чунон монанд кунам, ки чун чаҳор омезиш, ки мардум аз онанд. Ва чаҳор сӯи гетӣ: Хуросону Хурбарон ва Нимрӯзу Бохтар (Машрик, Мағриб, Ҷануб ва Шимол). Панҷ чунон монанд кунам, ки чун панҷ рӯшноӣ, чун хуршеду моҳ ва ситораву оташ ва рӯшноие, ки аз осмон ояд. Шаш чунон монанд кунам, ки чун додани бунёд ба шаш гоҳонбор. Ниҳоди нев-ардашер бар тахта чунон монанд кунам, ки чун Ҳурмузд Худой, ки офариниш ба гетӣ дод. Гардиши мӯҳра ба гардуна чунон монанд (кунам) чун мардумони гетӣ, ки банд (ононро) ба менуён пайваस्ताаст. Ба Ҳафту Дувоздах (сайёра ва ахтарон) ҳаме гарданд (ва) бархезанд ва ҳаст, ки яке бо дигар зананд ва барчинанд, чунон ки мардумон дар гетӣ яке бо дигаре зананд. Ва чун ба гардона ин гардиш ҳаме барчинанд, рамзи мардумест, ки аз гетӣ гузарон бувад. Ва чун ду низ ниҳанд, рамзи мардумонест, ки ба растохез боз ҳаме зинда бувад.

Шоҳаншоҳ чун он суҳан бишнид, шод шуд ва фармуд, то ҳазору дусад асп тозии ҳаммуй, лагом бо зару марворид ва ҳазору дусад марди ҷавони баргузида аз Эроншаҳр, ҳазору дусад зину афзори ҳафткат ва ҳазору дусад шамшери пӯлодини орастаи ҳиндӣ, ҳазору дусад камарбанди ҳафтчашмак ва дигар ҳар чӣ барои ҳазору дусад марду асп бояд (ва) ҳар чӣ шоистатар (буд), ораста кард. Бузургмеҳри Бухтагонро бар эшон сардор кард ва рӯзгори баргузида ба офариниши нек ва ёрии Яздон ба Ҳинд фиристод.

Девсарм шаҳриёри бузург – шоҳи Ҳинд чун бад-ин оин дид, аз Бузургмеҳри Бухтагон чихил рӯз замон хост. Ҳеч кас

набуд аз доноёни Ҳинд, ки рамзи он нев-ардашер донад. Бузургмеҳр дубора ҳам чандон суду боч аз Девсарм ситонд ва пас бо ҳадяи хубу шукӯҳи бузург ба Эроншаҳр боз омад.

Гузориши рамзи шатраиҷ ин ки (он) чӣ ба сухан, чунон ки доноён низ гуфтаанд, пирузӣ аз он бесилоҳи хирадманд ба хирад баранд, муҳим (бояд) донист.

Баргузиниши шатранҷ ин ки нигариш ва кӯшиш дар нигоҳ доштани афзори хеш беш кӯшидан то ба бурда тавонистани нерӯи дигаре. Ва ба умеди нерӯи дигареро ба қор (бурд) ва дигареро ба посдорӣ гузошт. Ва (барои) мушоҳида ва андешаи ҳамешагӣ ва дигар он чунон ки дар ин нома ба дурустӣ навишта шудааст.

Фарҷом назирӯфт ба дуруду шодиву ромии.

МОҲИ ФАРВАРДИН, РҶЗИ ХУРДОД

Ба номи додори Хурмузд

1. Ашу Зартушт аз Хурмузд пурсид, ки барои чӣ мардумон моҳи фарвардин, рӯзи хурдодро аз дигар рӯзҳо бузургтар, беҳтар ва гиromитар медоранд.

2. Хурмузд посух дод, ки (эӣ) Зартушти Испитемон, (дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод, чони чаҳониёнро офаридам.

3. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод эр ва низ анерро бун пайдо буд.

4. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Каюмарс андар чаҳон ба пайдой омад.

5. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи Арзурро кушт.

6. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод меҳрӣ ва меҳриёнӣ аз замин фароз растанд.

7. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Хушанги Пешдодӣ андар чаҳон ба пайдой омад.

8. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Тахмураc Аҳримани Дарвандро ба бора карда (барои) сӣ сол.

9. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Чам чаҳонро бемарг кард, пирӣ нопазир кард.

10. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Чам паймонаеро, ки аз дӯзах оварда буд, андар чаҳон ба пайдой омад.

11. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Чам истивдонҳо канд (ва) ба мардумон фармуд кандан чун онон фармуда Чамро диданд, рӯз ба наврӯз карданд ва наврӯз ном ниҳоданд.

12. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Фаридун баҳшиши чаҳон кард.

13. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Румро ба Салм дод ва Туркистонро ба Туз (Тур) дод (ва) Эроншаҳрро ба Эрач дод.

14. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод ва се духтари бухт – Хусравшоҳ тозиёнро бихост ва ба зании писарон дод.

15. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Салм ва Туз (Тур) нисбат ба падар нофармонбардор шуданд ва Эрач - бародари хешро бикуштанд.

16. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Манучеҳр бар кини Эрач берун омад (хуруч кард) ва Салму Туз (Тур)-ро ба кини Эрач бикушт.

17. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Соми Наримонон Сановезакдевро бикушт.

18. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Соми Наримон он аждаҳокро бикушт.

19. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Каюмарс Арзури Аҳриманзодаро бикушт.

20. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Кайхусрави Сиёвушон Афросиёби Тӯрониро ба кини падари хеш бикушт.

21. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Кайхусрави Сиёвушон бо шукӯҳ ба гирудмон шуд.

22. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Манучеҳр ва Ораши шевотир (сар) замин аз Афросиёби Туронӣ бозситаданд.

23. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Кайхусрави Сиёвушон подшоиро ба Лӯҳросб бисупорд (ва) худ ба перӯзгарӣ ба гирудмон шуд.

24. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Зартушти Испитемон ба биниш ва ҳампарсагии Хурмуздхудой расид.

25. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Зартушти Испитемон дини маздиснонро аз Хурмузд худой пазируфт.

26. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Кайгуштоспшоҳ аз Зартушт дин пазируфт.

27. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод ҳаҷдаҳ чиз ба ҳаҷдаҳ сол ба Хусрави Хурмузон расид.

28. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Бахроми Варчованд аз Ҳинд ба пайдой омад.

29. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Пашутани Гуштоспон аз Кангдиз ба Эроншаҳр ояд ва дини маздояснонро роиҷ кунад.

30. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Хушедари Зартуштон ба биниш ва ҳампарсагии Хурмуздхудой расад ва дини маздиснонро аз Хурмуздхудой ба як бор биёмӯзад ва аз бар кунад (ба хофиза биспорад) ва хуршедро ба миёни осмон ба нимрӯз даҳ шабонарӯз боз гирад ва мардумонро нисбат ба дини маздиснон бегумон кунад ва ҳазораи Хушедарро бун² бошад ва он Зартушт ба сар бувад.³

31. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Соми Наримонон аждаҳокро бикушад ва худ дар ҳафт кишвар ба худой (подшой) биншинад, чанд (-е баъд) Кайхусрав падидор (ба дидор) ояд ва Сом подшоиро ба Кайхусрав бисупорад.

32. Панҷоҳу ҳафт сол Кайхусрав ҳафт кишвар Худой буд ва Сушиянс мӯбадони мӯбад буд.

33. Ва пас аз он ки Гуштосбшоро колбадманд кунад, Кайхусрав подшоиро ба Гуштосбшо супорад ва Сушиянс мӯбадони мӯбадиरो ба Зартушт - падари хеш супорад.

34. (Дар) моҳи фарвардин, рӯзи хурдод Хурмуздхудой растохези тани пасин кунад, (он гоҳ) чаҳони бемаргу пиринопазир ва беранҷу бепатиёра буд.

35. Аҳриман бо девону дуруҷон ва (Аҳриман)зодағону состорон⁴ ва кайгону⁵ карабон⁶ нокор шаванд. Оздеви ҳама девон ва дуруҷонро ба хурд сурӯш ахлӯ Оздевро нокор бикунад.

36. Ҳурмуздхудой Аҳриманро бизанад ва гичу нокор бикунад.

37. (Ба гунае) ки пас аз он на ганомену ва на дому диҳиши ӯ бар замин мусаллат набуданд.

38. Аҳриманро ба ҳамон сӯрох (-е), ки андар тохт, баранд ва сар бубаранд ва дӯзахро ба ҳафт фулуз (музоб) анбор кунанд.

39. Ин замин боз ба ситора поя шавад ва гарудмон аз он ҷой, ки ҳаст, боз ба ситора поя ояд ва ҳама ҷо гирудамон бишавад.

40. Мардум бемарг ва пиринопазир бишаванд, ки пас аз он хӯриш набояд.⁷

41. Ва агар (касе) гӯшт хӯрдааст, (ӯро) ба синни чиҳил сола барангезанд ва агар (касе) гӯшт нахӯрдааст, (ӯро) ба синни понздаҳсола барангезанд.

42. Ононро аз он ҷой барангезанд, ки ҷонашон аз тан бошад.

43. Ҳурмузд, ки (ӯро) зан нест, Сипандормуз (ӯро) зан диҳад ва ҳар зан, ки (ӯро) шӯй нест, Ҳурмузд (ӯро) шӯй диҳад.

44. Андар панҷоху ҳафтсола(-гӣ) барои онон фарзандзоишӣ буд.

45. Он мардро, ки ҳаргиз зан накард ва он занро, ки ҳаргиз шӯй накард, пас аз он беш ҳаргиз фарзандзоишӣ набуд.

46. Мард ва зан яке бо дигаре осоянд, аммо ононро фарзандзоишӣ набуд.

47. Ва ба ҳама гоҳ серу осуда бошанд ва (ононро) ба хӯриш чиз(е) низ орзу набошад ва ҷаҳон пок бишавад ва мардум ҳамеша бепатиёра ва ҳамеша (то ҷаҳон боқист), бемарг бишаванд.

Фарҷом ёфт ба дуруду шодиву ромии, шоду аҳлуву фарруху дерзивашу перӯзгару комравову команҷом бод, касе, ки (инро) навишт ва касе, ки хешро ва низ барои каси дигар низ бихонод ва касе, ки кор фармояд. Эдун бод! Эдунтар бод! Ашим. Аҳлой

ДАР БОРАИ ОИНИ НОМАНВИСӢ¹

Ба номи Яздон

1. Акнун навишта мешавад (бо) навишта(е) басазо номае ба якояки фармонравоён, ба подшоҳон ва меҳон ва ашроф ҳаме перӯзгар, ба ҳама коргузори фаррухтар, ба онон, ки нисбат ҳар офаринӣ арзанда (лоиқ) ҳастанд, яздонпаноҳ ва ёридиҳандаи кишвар ба фурӯдастони анӯш ёди ҳазор анӯш, ба бандагон ва фурӯдастон ҳазор анӯш ёд (ба онон ки) аз анӯша ёди (он) андак фароз дошта шудаанд, боозармтарин (ва) гиromитарин (афрод) ба падар ё бародарон ё фарзандон ё ба онон, ки ҳаммонанди падар ва бародар ва фарзанд ҳастанд.

2. Шуморо аз ганҷи фузунӣбандаи Яздон дерзивашӣ бо тандурустӣ, саодат бо эҳтироми комил, човидонфаррухӣ бо тадовум ва саломатии моно² ва ромиши ногузар ва офарини бекарони очил ва бузургном(-е) бо дурахшандагии ҳамешагӣ ва бартарин ахлоӣ бо росткориҳои равон, бартарин эҳтиром ба бегумонӣ ба хеш, ба ин фаррухтан ва ҷонанӯша ба камол бошад. Фарҷом ёфт ба дуруд.

3. Бошад, ки эзадон шуморо ҳамвора андар фузунӣ (баракат) бо иззат, рой⁴ ва фараҳи бошукӯҳ ва бешумор ва шодмонии порсой, хиради комил ва команҷом³ бидоранд.

4. Бошад, ки шуморо аз Яздон эҳтиром бирасад ба гунаи дилхоҳу рой ва ном, бо пуровозагии ном ва нерӯи боланда, бо нерӯмандӣ ва сиришту тақдири бо шабоҳат (ба сиришт ва тақдири) эзадон ва ситоиши шукӯҳманд бо озодгавҳарӣ⁵, кардаи пок⁶ бо баҳраи комил ва бузургкирдорӣ бо ёфтани (ҷазби) беҳон, (тамоми ин маворид) бар ин тан муназзах ба камол⁷, ба ком бод.

5. Эӣ бузургумед, бахшоишгар, фарёдраси бисёр касон, (эзадон шуморо) аз ҳар таорузе безор, дур ва дар парҳез бидоранд, эӣ ҳаме перӯзгар, Баҳмон писари Баҳмон!

6. Эӣ бузургкирдор, роинидори⁸ кишвар, фароруни⁹ варзанда ва ёридиҳандаи дарвешон ва офаридагон, умеддиҳанда, Баҳмон писари Баҳмон!

7. Эӣ перояҷаҳон, шукӯҳи кишвар ва ниғаҳбони устон(ҳо), Баҳмон писари Баҳмон!

8. Эӣ силоҳи эзадон ва нерӯи ҳунаровандон¹⁰ ва пуштибони фурӯтанон ва паноҳи маздиснон, Баҳмон писари Баҳмон!

9. (Эзадон) ҳама (шуморо) андар афроз¹¹ ҳар фаррухӣ афзун ва дорои ҳама гуна эҳтиром ва (дар) шодмонии ҳар ду

чаҳон команҷом бидоранд.

10. Эй ба тухмаи озода ва сутуда ба ҳунар ва дар куниш пок ва комил дар хирад ва номӣ¹² ба ҳар беҳӣ, Баҳмон писари Баҳмон!

11. Эй фаротарин дар доноӣ ва ба чехр¹³ сутуда ва дорои дурахшиши тобон андар замона ва фарёдрас андар ҳар ду чаҳон.

12. Эй ба гавҳар дуруст ва хим¹⁴ вероста, бахшоишгар андар подшой ва хубварз¹⁵ андар порсой ва ёри ҳар беҳон, Баҳмон писари Баҳмон!

13. Шуморо аз эзадон бахшоиши бартар, ҳама гуна рой ва фараҳ ва ҳар фарруҳӣ ва эҳтироми монданӣ ва поё бод!

14. (Эзадон) шуморо ба дерпой тандуруст ва ба бурзовандӣ¹⁶ сарватманд ва бо камоли эҳтиром, пурфараҳу ҷовидон ва ба пойдорӣ¹⁷ фузунаҳлоӣ¹⁸ бидоранд (ва низ шуморо) аз ҳар (гуна) таоруз безор (ва) ростгор бидоранд.

15. Шумо (дорой) ҳама (гуна) эҳтироми фазоянда, аҳлоӣ ва комравову меҳробод¹⁹ ва (низ дорой) пайванди²⁰ фаршгардӣ бошад.

16. (Шуморо эзадон дорои) ҳама гуна эҳтироми фазояндаи аҳлоӣ ва комраво ба ҳама гуна эҳтироми минуй ва модӣ ва фарруҳӣ ва баҳраҳои комил ва команҷомӣ ва аз ҳар (гуна) таоруз безор бидоранд.²¹

17. (Эзадон) шуморо шоистаи беҳии вежа аз тариқи фазояндагии фарорунӣ ва андар ҳар ду чаҳон (дорой) ҳама гуна эҳтиром ва дороии фароҳ ва аҳлоӣ²² комил бидоранд.

18. Нома чихати ҳамдардӣ ва тасалли додан ба бузургон ва нучабо.

19. Эй ҳаме перӯзгар, Баҳмон писари Баҳмон, (эзад) ҳаме сипӯзад андӯхро ва аз байн бибарад зориго ва (аз шумо) дур бошад ҳар патӣёра (осебрасон), мӯхтарам бошад ба ҳар фарруҳии менӯӣ ва модӣ.

20. Замоне, ки ба мо (аз дар гузашти) анӯшаравон Баҳмон писари Баҳмон огоҳӣ расид, аз марги (ӯ) андӯҳи гарон ёфтем, аммо аз он ҷо, ки ҷораи дунявӣ чихати раҳой аз марг ва (низ) сирри инсон ба (сӯи мақсади ниҳой) ба дасти (ашхоси) пурфараҳ ва ҳунари ҳунармандон ва доноён ва фарзонагон ва низ ситамгарон ва гуноҳкорон ва низ бузургкунишон ва карафаварзон нест, (бинобар ин) расидани марг ва рӯзи омор (ва) гузаштан аз Чинводпул бар ҳар кас муқаддар шудааст.

21. Он анӯшаравон низ хубкунишу бузургном ва

бузургсуд²³ буд ва (аз ин рӯй) баҳраи (ӯ) биҳишт ва подош (ӯ) гирудмон бошад.

22. (Бошад, ки) шумо умри тулонӣ кунед ва дуруст (солим) зиндагӣ кунед, хурсандӣ ёбед ва хотир осуда доред ва равони хешро таолӣ бахшед ва бо пазириши хурсандӣ²⁴ шикаста ва нобуд ва вайрон кунед, гуноги мину ва девонро, равони он анӯшаравонро бо ситоиш ва ниёиш дархур (ва низ) зикри офарингони деҳмон хушнуд кунед.

23. (Эзодон) шуморо барои замоне дароз аз ҳар юриши (аҳриманӣ) бипоянд ва бартарин ромиш ва некиро (бар шумо) бияфзоянд ва ин тани фаррухи (шумо) то замони фаршгарди нек фазоянда бошад.

24. Пайваста шуморо дар дурӣ аз ҳар таороз бартарин фаррухӣ бошад.

25. Бо дуруди бешумор (ва) дар паноҳи эзодон, Баҳмон писари Баҳмон!

26. Аз Баҳмон ба Баҳмон дуруди бисёр!

27. (Умед ки) нисбат ба кажихо (-и мавчуд дар нома) баргар бошед (нодида бигиред), зеро нома бо шитоб (навишта шудааст).

28. Намоз бар Зартушти Спитамони аҳлуфурӯхар.

29. (Бошад, ки) ба тани сутуда, ба зоиши арҷманд, ба офариниши пок, ба гавҳари пазируфта (вачия), нисбат ба эзодон мӯътақид, нисбат ба фармонравоён бурдбор, дигар дар замона боиста, ба чеҳра дурахшон ва дорои фараҳи комил, ба андеша рост ва растагор, ба гуфтор бузургном ва перӯзгар ва ба фармон богузашт ва ба некфармонравой доно ва ба роинидорӣ некбахшанда ва бонанг ва ба мардумдӯстӣ умеди кишвар (бошед), эй перояи беҳон, эй ҳаме перӯзгар, эй худойгон, Баҳмон писари Баҳмон!

30. Эзодон шуморо ҳамвора бо саломатӣ ва раҳмати комил, дерзиваш ва ба фаррухӣ дурустпоянда ва ба ҳар гуна офаринӣ музайян (ва) команҷом бидоранд. Бақои чон, тандурустӣ ва фузунӣ сарват ҳамроҳ бо осудагии хаёл ва ҳар гуна некӣ, иззати ҳамроҳ бо ахлоии равон, бо бартарин фаррухиҳо бар шумо поянда ва фазоянда бод. Мо бо хостани огоҳӣ (ва) орзуманд (будани) ёрӣ ва тандурустии шумо ин номаро муфассалтар кардем.

31. Акнун менависам, ки то рӯзи Баҳмон ва моҳи Баҳмон, ки ин номаро навиштем, дуруст ва дардманд (солим) ва пурорзу будем, номаи шумо омад ва (онро) дидем, он чи(ро,

ки) навишта шуда буд, гузидор донистем ва аз саломатӣ шумо шод ва нисбат ба эзодон сипосдор шудем.

32. Ба некӣ ва хубӣ бифармоед, огоҳ бошед, ки ин чо рӯзгори хуб ва нек замона нек аст, (авзоъ) барои беҳон мусоид аст, беҳонро некӣ ба ком аст.

33. (Эзодон) шуморо ҳамеша тандуруст ва дорои чони бемарг ва номи боиззат, иқболи хуш ва фараҳи боланда, сарвати моно ва дини фаршгардӣ, насли поё ва равони гирудмонӣ бидоранд.

34. Ба касе, ки ба гавҳар озодатарин, ба ном шарифтарин ва ба фарорунӣ устувортарин ва ба беҳӣ ошнотарин, ба меҳр дурахшонтарин, ба родӣ номвартарин, ба ситоиши эзодон омилтарин, дар дини маздисно ранҷбартарин, дар ҳар гуна умури замона ва чигунагии офарин ёриқунандатарин, (дорои) сабри бисёр ва фараҳ!

35. Пайваста дар тандурустӣ ва (дорои) тана маҳфуз аз озори озордиҳандагон (бод), бошад, ки (эзодон) андӯхтаи бисёре аз хусравӣ ба ӯ арзонӣ бидоранд.

36. (Эзодон) шуморо аз рифоҳе бартар (ва) камол (ва) ганҷе пурсуд (ва) хуб, пурбаҳра ва комёб (дошта) ва аз ҳама (гуна) таоруз безор (ва) ростгор бидоранд.

37. Дар поёни нома эзодон шуморо дар бошукӯхтарин замон поё, муназзам ва барқарор бидоранд.

38. Ҳама перӯзгар (ва) ба олитарин (ваҷҳи мумкин) мӯхтарамтар (бошед), Баҳмон писари Баҳмон!

39. Эзодон шуморо дерзиваш ва тандуруст ва ба фарруҳӣ ва беҳарос ва перӯзгар ва фармонраво бидоранд.

40. Дар поёни нома шуморо ҳамеша фарруҳӣ ва перӯзӣ биафзояд, Баҳмон писари Баҳмон, дуруд!

41. Эзодон ҳирбад худойро дар рой ва фараҳ ба поёй (ва) саломатии тан, дар ҳар ду ҷаҳон поё ва барқарор ва муназзам бидоранд.

42. Дар поёни нома эзодон шуморо дар ҳар замон ночӣ бошанд, (шуморо дар) рой ва фараҳ хешкорӣ (ва) тандурустӣ ва дерзивашӣ ва нисбат ба ҳама (гуна) некӣ комёб бидоранд.

43. Эй ҳама перӯзгар, Баҳмон писари Баҳмон, эзодон он растагории бузург, бартарин иззат ва ромиш лоинтиҳоиро ба тамомӣ ба шумо бибахшанд ва (шуморо) озод, аҳлу ва перӯзгар ҳамедоранд.

44. Дар поёни нома (бошад ки) шуморо дуруд ва ромишу ахлоӣ ҳамаефзуда шавад, (ин номаро) Баҳмон писари Баҳмон фиристод.

Фарҷом ёфт ба дуруд, бунӣ дин, донишу гаравиш²⁵ ва миёни (он) хираду меҳр (дӯстиву муҳаббат) ва сари (интиҳои он) комиландешӣ ва некчашиӣ аст. Ба дуруд, шодӣ, ромиш.

НАЙРАНГИ ЗАҲР БАСТАН

Ба номи Яздон

Моҳи сипандормаз ва рӯзи сипандормаз ва рӯзи сипандормаз ва моҳи сипандормаз ва сипандормазмоҳи сипандормазрӯз бастам заҳр, симу зуфр (=дахон) ҳама хурфистарон ба ном ва нерӯи Фаридун невар (ва) ёрии ситора, вананди Хурмузд офаридабоваригон (ки ҳамеша) раво бод, эдун бод. Ашам. Шифо бод!

КАТИБАҲО

КАТИБАҲОИ ШОҲОНИ ҲАХОМАНИШӢ*

МАШҲУРТАРИН БАҲШИ МАНШУРИ КУРУШИ КАБИР¹

Манам Куруш², шоҳи ҷаҳон, шоҳи бузург, шоҳи тавонманд, шоҳи Бобул, шоҳи Сумер ва Аккад, шоҳи ҷаҳор гӯшаи ҷаҳон. Писари Камбучия³, шоҳи бузург... набераи Куруш, шоҳи бузург... набераи Чишпиш⁴, шоҳи бузург...

Он гоҳ, ки бидуни ҷангу пайкор воридаи Бобул шудам, ҳамаи мардум гомҳои маро бо шодмонӣ пазируфтанд. Дар боргоҳи подшоҳони Бобул бар тахти шаҳриёрӣ нишастам. Мардук⁵, Худои бузург дилҳои поки мардуми Бобулро мутаваччеҳи ман кард... зеро ман ӯро арҷманд ва гиромӣ доштам.

Артиши бузурги ман ба сулҳу оромӣ воридаи Бобул шуд. Нагузоштам ранҷу озоре ба мардуми ин шаҳру ин сарзамин ворид ояд. Вазъи дохилии Бобул ва ҷойгоҳҳои муқаддасаш қалби маро такон дод... Ман барои сулҳ кӯшидам.

Ман бардадориро барандохтам, ба бадбахтии онон поён бахшидам. Фармон додам, ки ҳамаи мардум дар парастии Худои худ озод бошанд ва ононро наёзоранд. Фармон додам, ки ҳеч кас аҳолии шаҳро аз ҳастӣ соқит накунад.

Мардук, Худои бузург, аз кирдори ман хушнуд шуд... Ӯ баракат ва меҳрубониашро арзонӣ дошт. Мо ҳамагӣ шодмона ва дар сулҳу оромиш мақоми баландашро сӯтудем...

Ман ҳамаи шаҳрҳоеро, ки вайрон шуда буд, аз нав сохтам. Фармон додам, тамоми ниёшгоҳҳоеро, ки баста шуда буданд, бигшоянд. Худоён ин ниёшгоҳҳоро ба ҷоҳои худ бозгардониданд.

Ҳамаи мардумонро, ки пароканда ва овора шуда буданд, ба ҷойгоҳҳои худ баргардондам ва хонаҳои вайрони ононро обод кардам. Ҳамаи мардумро ба ҳамбастагӣ фаро хондам. Ҳамчунин, пайкараи Худоёни Сумер ва Аккадро, ки Набунаид бидуни воҳима аз Худои бузург ба Бобул оварда буд, ба хушнудии Мардук, Худои бузург ва ба шодиву хуррамӣ ба

ниѐишгоҳҳои худшон бозгардонидам. Бишавад, ки дилҳо шод гардад.

Бишавад, Худоѐне, ки ононро ба ҷойгоҳҳои муқаддаси нахустинашон бозгардондам, ҳар рӯз дар пешгоҳи Худои бузург бароям зиндагонии баланд хостор бошанд. Бишавад, ки суханони пурбаракат ва некӯхоҳона бароям биѐбанд. Бишавад, ки онон ба Худои ман, Мардук бигӯянд: «Ба Курушшоҳ, подшоҳе, ки туро гиромӣ медорад ва писараш Камбучия ҷойгоҳе дар сарои писанд арзонӣ дор».

Ман барои ҳамаи мардум ҷомеае ором фароҳам сохтам ва сулҳу оромишро ба тамоми мардум ато кардам.

МАНШУРИ КУРУШИ ҲАХОМАНИШӢ

I

1. Куруш, шоҳи ҷаҳон, шоҳи бузург, шоҳи тавонманд, шоҳи Бобул, шоҳи Сумер ва Аккад

2. ... ҳамаи ҷаҳон¹

3. ...марди ношоисте ба фармонравоии кишвараш расида буд.

4. Ӯ оинҳои куҳанро аз миён бурд ва чизҳои сохтагӣ ба ҷои он гузошт.

5. Маъбаде ба диле аз ниѐишгоҳи Исагила² барои шаҳри Ур ва дигар шаҳрҳо сохт.

6. Ӯ кори ношоисти қурбонӣ карданро ривож дод, ки пеш аз он набуд... Ҳар рӯз корҳои нописанд мекард, хушунат ва бадқирдорӣ.

7. Ӯ корҳои... рӯзмарраро душвор сохт. Ӯ бо муқаррароти номуносиб дар зиндагии мардум даҳолат мекард. Андӯҳ ва ғамро дар шаҳрҳо пароканд. Ӯ аз парастии Мардук, Худои бузург рӯй баргардонд.

8. Ӯ мардумро ба сахтии маош дучор кард. Ҳар рӯз ба шевае сокинони шаҳрро озор меод. Ӯ бо корҳои хашани худ мардумро нобуд мекард... ҳамаи мардумро.

9. Аз нолаву додҳои мардуми Инилил (Ийилил) Худои бузург нороҳат шуд... дигар эздон он сарзаминро тарк карда буданд.

10. Мардум аз Худои бузург мехостанд, то ба вазъи ҳамаи бошандагони рӯи замин, ки зиндагӣ ва кошонашон рӯ ба

вайронӣ мерафт, таваҷҷӯҳ кунад. Мардук, Худои бузург, ирода кард то эзадон ба Бобул бозгарданд.

11. Сокинони сарзамини Сумер ва Аккад монанди мурдагон шуда буданд. Мардук ба сӯи онон мутаваҷҷеҳ шуд ва бар онон раҳмат овард.

12. Мардук ба дунболи фармонравоии додгар дар саросари ҳамаи кишварҳо ба ҷустуҷӯ пардохт. Ба ҷустуҷӯи шохе хуб, ки ўро ёрӣ диҳад. Он гоҳ, ў номи Куруш, подшоҳи Аншонро бархонд. Аз ў ба номи подшоҳи ҷаҳон ёд кард.

13. Ў тамоми сарзамини Гутиро³ ба фармонбардории Куруш даровард. Ҳамчунин ҳамаи мардумони Модро⁴. Куруш бо ҳар сиёҳсар (ҳамаи инсонҳо) додгарона рафтор кард.

14. Куруш бо ростиву адолат кишварро идора мекард. Мардук, Худои бузург, бо шодӣ аз кирдори нек ва андешаи неки ин пуштибони мардум хурсанд буд.

15. Ў Курушро барангехт, то роҳи Бобулро дар пеш гирад; дар ҳоле ки худаш ҳамчун ёваре ростин дӯшодӯши ў гом бармедошт.⁵

16. Лашкари пуршумори ў, ки ҳамчун оби рӯдхона шумораш нопазир буд, ораста ба анвои ҷангафзорҳо дар канори ў роҳ месипарданд.

17. Мардук муқаддар кард, то Куруш бидуни ҷангу хунрезӣ ба шаҳри Бобул ворид шавад. Ў Бобулро аз ҳар балое эмин дошт. Ў Набунаидшоҳро ба дасти Куруш супурд.

18. Мардуми Бобул, саросари сарзамини Сумер ва Аккад ва ҳамаи фармонравоёни маҳаллӣ фармони Курушро пазируфтанд. Аз подшоҳии ў шодмон шуданд ва бо ҷеҳраҳои дурахшон ўро бўсиданд.

19. Мардум суруреро шодбош гуфтанд, ки ба ёрии ў аз ҷанголи марғу ғам раҳой ёфтанд ва ба зиндагӣ бозгаштанд. Ҳамаи эзадон ўро сутуданд ва номашро гиромӣ доштанд.

II

20. Манам Куруш,⁶ шохӣ ҷаҳон, шохӣ бузург, шохӣ тавонманд, шохӣ Бобул, шохӣ Сумер ва Аккад, шохӣ ҷаҳор гӯшаи ҷаҳон.

21. Писари Камбучия – шохӣ бузург, шохӣ Аншон, набераи Куруш (Куруши якум), шохӣ бузург, шохӣ Аншон, набераи Чишпиш, шохӣ бузург, шохӣ Аншон.

22. Дудмоне, ки ҳамеша шох будаанд ва фармонравоияшро Бил⁷ ва Набу⁸ гиромӣ медоранд ва хурсандии қалби

подшоҳии ӯро хоҳонанд. Он гоҳ, ки бидуни ҷангу пайкор⁹ воридаи Бобул шудам.

23. Ҳамаи мардум гомҳои маро бо шодмонӣ пазируфтанд.¹⁰ Дар боргоҳи подшоҳони Бобул бар тахти шаҳриёрӣ нишастам. Мардук дилҳои поки мардуми Бобулро мутаваҷҷеҳи ман кард, зеро ман ӯро арҷманд ва гиромӣ доштам.

24. Артиши бузурги ман ба сулҳу оромӣ воридаи Бобул шуд. Нагузоштам ранҷу озоре ба мардуми ин шаҳр ва ин сарзамин ворид ояд.

25. Вазъи дохилии Бобул ва ҷойгоҳи муқаддасаш қалби маро такон дод. Ман барои сулҳ кӯшидам. Набунаид мардуми дармондаи Бобулро ба бузургӣ кашида буд, коре, ки дархури шони онон набуд.

26. Ман бардадориро барандохтам. Ба бадбахтиҳои онон поён бахшидам. Фармон додам, ки ҳамаи мардум дар парастии Худои худ озод бошанд ва ононро наёзоранд. Фармон додам, ки ҳеч кас аҳолии шаҳро аз ҳастӣ соқит накунад. Мардук аз кирдори неки ман хушнуд шуд.

27. Ӯ бар ман, Куруш, ки ситоишгари Ӯ ҳастам, бар писари ман Камбучия ва ҳамчунин бар ҳамаи сипоҳиёни ман

28. баракату меҳрубониҳояшро арзонӣ дошт. Мо ҳамагӣ шодмона ва дар сулҳу оштии мақоми баландашро сугудем. Ба фармони Мардук ҳамаи шохоне, ки барои авранги подшоҳӣ нишастаанд;

29. ва ҳамаи подшоҳони сарзаминҳои ҷаҳон, аз «дарёи боло» то «дарёи поин» (дарёи Мадитарона то халиҷи Форс), ҳамаи мардуми сарзаминҳои дурдаст, ҳамаи подшоҳон «омурӣ», ҳамаи ҷодарнишинон,

30. маро хироч гузориданд ва дар Бобул бар ман бӯса заданд. Аз... то Ошур¹¹ ва Шуш.

31. Ман шаҳрҳои Агадих, Ишнуна, Замбон, Митурну, Дир, сарзамини Гутён ва шаҳрҳои куҳани он сӯи Дачларо, ки вайрон шуда буд, аз нав сохтам.

32. Фармон додам тамоми ниёишгоҳҳоеро, ки баста шуда буд, бикшоянд. Ҳамаи худоёни ин ниёишгоҳҳоеро ба ҷоҳои худ бозгардондам.¹² Ҳамаи мардумонро, ки пароканда ва овора буданд, ба ҷойгоҳҳои худ баргардондам. Хонаҳои вайрони ононро обод кардам. Ҳамаи мардумро ба ҳамбастагӣ фаро хондам.

33. Ҳамчунин, пайкараи Худоёни Сумер ва Аккадро, ки Набунаид бидуни воҳима аз Худои бузург ба Бобул оварда буд; ба хушнудии Мардук, ба шодӣ ва хуррамӣ,

34. ба ниёишгоҳҳои худашон бозгардондам,¹³ бишавад, ки дилҳо шод гардад. Бишавад, Худоёне, ки ононро ба чойгоҳҳои муқаддаси нахустинашон бозгардондам,

35. ҳар рӯз дар пешгоҳи Худои бузург бароям хостори зиндагонии баланд бошанд. Бишавад, ки суханони пурбаракат ва некхоҳона бароям биёбанд. Бишавад, ки онон ба Худои ман Мардук бигӯянд:

«Ба Курушшоҳ, подшоҳе, ки туро гиромӣ медорад ва писараш Камбуция чойгоҳе дар сарои сипанд¹⁴ арзонӣ дор».

36. Бегумон дар рӯзҳои созандагӣ ҳамагӣ, мардуми Бобул, подшоҳро гиромӣ доштанд ва ман барои ҳамаи мардум ҷомеае ором фароҳам сохтам (сулҳу оромишро ба тамоми мардум ато кардам).

* * *

37. ...ғоз, ду ўрдак, даҳ кабӯтар. Барои ғозҳо, ўрдакҳо ва кабӯтарон...

38. ...бо рӯи бузург шаҳри Бобул ба номи Эмагур - Инилилро устувор гардонидам...

39. Девори очурии хандақи шаҳро,

40. ...ки ҳеч як аз шоҳони пешин бо бардағони ба бекорӣ гирифташуда ба поён нарасонида буданд,

41. ...ба анҷом расонидам.

42. Дарвозаҳои бузург барои онҳо гузоштам бо дарҳое аз ҷӯби «сидар» ва рӯкаше аз муфаррағ.

43. ...катибае аз подшоҳе пеш аз ман ба номи Ошурбонипал.

44. ...

45. ...барои ҳамеша!¹⁵

КАТИБАИ АРИЯРАМНА ДАР ҲАМАДОН¹

§ 1. 1-3. Ариярамна² – шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳ дар Порс³, писари шоҳ Чишпиш, набераи Ҳахоманиш.⁴

§ 2. 4-9. Шоҳ Ариярамна гӯяд: ин кишвари порс, ки ман дорам, ки [дорой] аспони хуб ва мардони хуб [аст], Худои бузург, Ахурамаздо⁵ ба ман фармуд. Ба хости Ахурамаздо ман шоҳи ин кишвар ҳастам.

§ 3. 9-11 Шох Ариярамна гӯяд: Аҳурамаздо ба ман ёрӣ кунад.

КАТИБАИ АРШОМА ДАР ҲАМАДОН¹

§ 1. 1-4. Аршома² - шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳ дар Порс, писари шоҳ Ариярамна, ҳахоманишӣ.

§ 2. 5-14. Шох Аршома гӯяд: Аҳурамаздо – Худои бузург, ки бузургтарини Худоён [аст], маро шоҳ кард. Ӯ кишвари Порсро, ки [дорои] мардуми хуб ва аспони хуб [аст], ба ман фармуд. Ба хости Аҳурамаздо ин кишварро дорам. Маро Аҳурамаздо бипоёд ва хонадони маро ва ин кишварро, ки дорам, ӯ бипоёд.

КАТИБАҲОИ КУРУШИ ДУВУМ¹

1. {Куруш шоҳи ҷаҳон аст, шоҳи бузург, шоҳи тавоно, шоҳи Бобул, шоҳи Сумер ва Аккад...} шоҳи манотиқи ҷаҳон {...}

2. {...} бузург, як нотавон² барои фармонравой бар Куруш гузошта шуд {...} ӯ фармон дод бадалхоро ҷойгузини он кунанд³; ӯ фармон дод, ки бадали Исагиларо сохтанд {...} барои Ӯр ва дигар шаҳрҳои оинӣ, маносике, ки шоистаи онҳо набувад⁴ {...} ҳар рӯз бидуни шармандагӣ сӯхбат мекард⁵ ва аз рӯи шарорат маросими маъмулии қурбониро мутаваққиф кард {...} ӯ мудом ба шаҳрҳои оинӣ {осеб} расонд; эҳтиром ба Мардук, шоҳи Худоёнро ба фаромӯшӣ афканд (?)

3. Ӯ мудом дар шаҳраш⁶ шарорат кард ва ҳар рӯз {...} мардумонаш, ӯ фармон ба нобудии онҳо меод, бидуни лаҳзае таваққуф онҳоро ба зери юғ мебурд⁷, ҳамаи онҳоро; ба далели шукӯҳхояшон, Анлили Худоён⁸ хашмгин ва сарзаминашон {...}⁹; Худоёне, ки дар миёни онҳо зиндагӣ мекарданд, манозили худро¹⁰ тарк карданд; ба далели хашми ӯ, ӯ онҳоро ба Бобул бурд; Мардук {...} баргашт; ба сӯи маконҳое, ки манозилашон аз миён рафта буданд ва ба сӯи мардумони Сумер ва Аккад, ки ба аҷсод шабоҳат доштанд, ӯ масири худро тағйир дод {...}, ӯ дилаш ба раҳм омад.

4. Саросари сарзаминҳо, ҳамаи онҳоро баррасӣ кард, ба ковиш дар онҳо пардохт, дасташро гирифт¹¹; Куруш, шоҳи Аншон, ӯ номашро эълон кард, ӯро ба подшоҳӣ дар тамоми ҷаҳон хонд; ӯ фармон дод, ки сарзамини Гутӣ пеши пой ӯ сар хам

кунанд, тамоми гурӯҳҳои манда¹²; мардумони сиёҳсарро¹³, ки ба дасти ӯ шикает дод, Куруш бо ростӣ ва адолат онҳоро пазируфт; Мардук, Худои бузург, нигоҳбони мардуми хеш, ба корҳои нек ва қалби дурусткори ӯ нигарист.

5. Ба ӯ фармон дод ба самти шаҳраш, Бобул биравад, ва ӯро дар роҳи Бобул ба роҳ андохт, дар ҳоле ки дар канори ӯ монанди як дӯст ва як ҳамроҳ гом бармедошт; сипоҳиёни азимаш, ки монанди обҳои рӯдхона қобили шумориш набуданд, силоҳхояшонро бардоштанд ва дар канори ӯ ба роҳ афтанд; бидуни корзор ва мубориза ӯро ба шаҳри Бобул, шаҳри хеш ворид кард; ӯ Бобулро аз бадбахтӣ раҳонид; Набунаидро бад-ӯ супурд, шохе, ки ӯро парастииш намекард.

6. Ҳамаи мардуми Бобул, мардуми Сумер ва Аккад, ҳамаи бузургон ва соҳибмансабон, дар баробари ӯ сар фуруд оварданд, пой ӯро бӯсиданд; аз подшоҳии ӯ хушҳол шуданд, чехраҳояшон дурахшон шуд; Худовандгоре, ки ба юмни кӯмаки ӯ мурда дубора чон гирифт¹⁴, ҳамаро дар муқобили нобудӣ ва фалокат бипоид, онҳо ӯро ситоиш карданд ва номашро гиромӣ доштанд.

7. «Ман Куруш, шоҳи ҷаҳон, шоҳи бузург, шоҳи тавоно, шоҳи Бобул, шоҳи Сумер ва Аккад, шоҳи ҷаҳор минтақаи ҷаҳон, писари Камбуҷия, шоҳи бузург, шоҳи Аншон, натиҷаи Чишпиш, шоҳи бузург, шоҳи Аншон, табори ҷовидонаи подшоҳӣ¹⁵, он ки Бил ва Набу шаҳриёрияшро гиромӣ доштанд, он ки онҳо барои шодии дили хеш шаҳриёрияшро орзу мекарданд.

8. Замоне, ки ба сулҳ вориди Бобул шудам ва замоне, ки дар миёни суруру шодӣ тахти фармонравоиро дар кохи шохзодагон барқарор кардам,¹⁶ он гоҳ Мардук, Худой бузург, қалби бузурги Бобулиёро {мусаххари ман кард}, дар ҳоле ки ҳар рӯз парастии ӯро тадовум бахшидам; сипоҳиёни бисёрам ба сулҳ вориди Бобул шуданд; ҳамаи Сумер ва Аккадро аз ҳар навъ таҳдиде ҳифз кардам.

9. Дар сулҳ шаҳри ӯ, Бобулро устувор сохтам ва тамоми шаҳрҳои оинии ӯро; соқинони Бобул, ки манозилашон {...}, бар хилофи хости Худоён {...}, юге, ки шоистаатон набуд, ман онҳоро барандохтам, ҷаҳрашонро аз миён бурдам; аз корҳои неки ман Мардук, Худои бузург ба вачд омад ва ӯ лутфи хайрхоҳонаи худро ошкор кард нисбат ба ман, Куруш, шохе, ки ӯро гиромӣ медорад ва нисбат ба Камбуҷия,¹⁷ писаре аз тани ман, низ нисбат ба ҳамаи сипоҳиён; акнун, мо дар баробари ӯ волотарин пояи Худоияшро сутудем.

10. Ҳамаи шохоне, ки бар тахт нишастанд, аз ҳамаи манотиқи ҷаҳон; аз дарёи Иллё то дарёи Сафл¹⁸, ки дар {шаҳрҳо}

зиндагӣ мекунанд, шоҳони Омуро, ки дар зери чодарҳо зиндагӣ мекунанд, ҳама барои ман хироҷи сангине оварданд ва дар Бобул поҳои маро бӯсиданд;¹⁹ аз Замбан, аз Митурну, аз Дер то сарзамини Гӯтӣ, то шаҳрҳои {он сӯи} Дачла, ки пояҳояшон аз муддатҳо пеш раҳо шуда буданд, Худоёнеро, ки манзилгоҳашон он ҷо буд, дубора баргардондам ва барои онҳо манзилгоҳе ҷовидона сохтам; ҳамаи мардумро як ҷо фароҳам овардам ва онҳоро мучаддадан дар манзилҳояшон мустақар кардам.

11. Ва Худоёни Сумер ва Аккадро, ки ба рағми хашми Худои Худоён Набунаид ба Бобул бурда буд, онҳоро дар миёни шодӣ, ба дастури Мардук, дар маобадашон, дар манзиле, ки дилро шод мекард, қарор додам; ҳамаи Худоёне, ки ман ба шаҳрҳояшон баргардондам, ҳар рӯз дар баробари Бил ва Набу бо лутф бихоҳанд дарозии рӯзҳои зиндагии маро; ки барои ман саҳт лутфомез бар забон оваранд ва ба Мардук, Худои ман бигӯянд:

12. Куруш, ки туро меситояд ва писараш Камбучия, битавонанд салтанати {...} шон {...} ман ҳамаи онҳоро дар манзиле ором мустақар кардам {...}, {...як} ғоз, ду ўрдак ва даҳ кабӯтар, барои ғозҳо, ўрдакҳо ва кабӯтарон {...}.

13. {...} ман афзудам {...} девори Имгур – Ийилл, бо рӯи бузург Бобулро, ки хостам сохтмонашро истехком бахшам ва {...}; канораҳо бо очур, дар канораи хандакҳои шаҳр, ки шоҳи пешин, сохтан {...} {оғоз} карда буд дар беруни {...}, коре, ки ҳеҷ шоҳе накарда буд, гурӯҳҳояш бо бегорӣ (?) {...} дар Бобул {...} бо {қир} ва очур сохтам, {...} ҷадид ва {...} бо пӯшише аз муфаррағ, даргоҳҳо ва аз {забонаҳо}.

14. {...} катибае аз Ошурбонипол {...} шоҳе, ки пеш аз ман буд {...} {...} то абад.

КАТИБАИ ДОРО ДАР БИЙСТУН¹

I

Ман Доро [ям] шоҳи бузург, шоҳиншоҳ, (шоҳи шоҳон), шоҳи порс, шоҳи диҳон, пури Виштосп, навоҳи Аршама, Ҳахомаишӣ.

Дорои шоҳ мегӯяд: падари ман Виштосп [аст], падари Виштосп-Аршама, падари Аршама Ариярамра, падари Ариярамра Чишпиш, падари Чишпиш-Ҳахоманиш.

Дорои шоҳ мегӯяд: аз ин рӯ моро Ҳахоманишӣ мегӯянд. Аз овони бостон мо аз озодагонем, аз овони бостон [аст] ки тухми (парваз) мо шоҳ аст.

Дорои шоҳ мегӯяд: Ҳашт [кас] аз тухми (парваз) ман пештар шоҳ буданд. Ман нуҳумам. Нуҳ кас пайдарпай шоҳ будем.

Дорои шоҳ мегӯяд: ба бузургии Ахурамаздо аст ки ман шоҳам. Ахурамаздо маро шоҳӣ бидод. Дорои шоҳ мегӯяд: ин аст он диҳоне (кишвар) ки [зери дасти] ман омаданд; ба бузургии Ахурамаздо ман шоҳшон будам: порс, Ҳузистон (Элам), Бобируш. Асуриа, Арабия, Миср [кишвари онҳое ки] фаросуи дарёанд, Спарда, Иониа, Мод, Армина, Каппа- докиа, Парфия, Дрангиана, Ариа, Хваразмиа, Бохтриш, Сугд, Гандора, Сака (Скифия), Саттагидиа, Арахозиа, Мака фароҳам (дар маҷмӯъ) 23 диҳ.

Дорои шоҳ мегӯяд: ин аст диҳхое ки [зери дасти] ман омада; ба бузургии Ахурамазда онҳо бандаи мананд. ба ман боҷ овардандӣ, ҳар чӣ-шон ки ман мегуфтам- ба шаб аст ай руз-он [ичро] карда мешуд.

Дорои шоҳ мегӯяд: дар ин диҳҳо мардеро ки арҷманд мебуд, бартар медоштам, [мардеро] олак буд уро ман ба пурсиши хуб мепурсидам. Ба бузургии Ахурамаздо дар ин диҳҳо доди маро гиromӣ доштандӣ, ҳар чӣ аз [ҷониби] ман гуфта будӣ, он кардандӣ.

Дорои шоҳ мегӯяд: Ахурамаздо ин шоҳиро ба ман дода. Ахурамаздо ёрим дода то ман ин шоҳиро дорам. Ба бузургии Ахурамаздо ин шоҳиро дорам.

Дорои шоҳ мегӯяд: ин карда шуд аз ҷониби ман пасон - он замон ки ман шоҳ будам. Камбучия ном пури Куруш-аз тухми мо ин ҷо ӯ шоҳ будак. Ӯ Камбучияро биродаре бо номи Бардиа буда ҳаммодару ҳампидари Камбучия. Пасон Кам- бучия ӯ Бардиаро бикушт (куштак). Он замон ки Бардиаро бикушт, мардум огаҳӣ надошт(ак) ки Бардиа кушта гашта. Пасон Камбучиа ба Миср бишуд. Он замон ки Камбучиа Миср бишуд, мардум [бад] олак буда; пасон дурӯғ ба ҳама диҳҳо бад паҳн гашт ба Порсу ба Моду дигар диҳҳо.

Дорои шоҳ мегӯяд: пасон як марде буд муғ ба ном Гаумата – ӯ аз Пайшийауводо аз Аракадриш ном куҳистоне аз ҳамон ҷо ошуб барпо кард (сар бар дошт). [Аз миён] 14- ум рузи моҳи Вийахна пур (сипарӣ) шуда буд ки ӯ сар бардошт. Ӯ мардумро чинин дурӯғ гуфта: «Ман Бардиаам ки пури Куруш[аму] бародари Камбучиа». Пасон мардум ҳама аз Камбучиа рӯ

битофт (паймон бо ӯ бишикаст); бо ӯ шуданд ба Порсу Моду ба дигар дихҳо. Шоҳиро ӯ гирифта. Он замон ки шоҳӣ гирифта шуд, рӯзи 9-уми моҳи Гармапада пур (гузашта) буд. Камбучиа ба марги (ба дасти) худ бимурд.

Дорои шоҳ мегӯяд: ин шоҳӣ, ки Гауматаи муғ аз Камбучиа ба зурӣ ситад, аз аввалзамон они тухми (парвази) мо будак ки пасон Гауматаи муғаш аз Камбучиа биситад ва Порсу Мод дигар дихҳо пиромуни ӯ омаданд, онҳоро ӯ моли хеш гардонд ва ӯ [худ] шоҳ буд.

Дорои шоҳ мегӯяд: набуд марде - на порс на мод - хич кас аз тухми мо ки ӯ Гауматаи муғро ронда-аз-шоҳӣ (маҳ- рум) бигардонад, мардум аз-иш бисер ошон буд ки метарсид. Мардумеро бас ӯ кушта будак ки Бардиаро медонистанд. Аз ин рӯ мардумро мекушт ки «Биё то нашносандам ки ман Бардиа нестам пури Куруш». Касе хич наёриста чизе пиромуни Гауматаи муғ гуфтан то ман омадам. Пасон ман аз Ахурамаздо ёрӣ хостам. Ахурамаздом ёрӣ бидод. Аз моҳи Багайодиш 10 рӯз пур (гузашта) буд ки ман або андак мардон ӯ Гауматаи муғро бикуштам ва ӯ мардонашро ки пештар ёриш буданд. Дар Сикайауватиш ном дигар (беша) дар дихи (кишвар) Нисои Мод - ҳамон чо ман куштамиш, ман аз-иш шоҳиро бистадам. Ба бузургии Ахурамаздо ман шоҳ будам. Адурамаздо шоҳиро ба ман бидод.

Дорои шоҳ мегӯяд: шоҳиро ки аз тухмаи мо рабуда шуда буд, (онро) ман ба чои худ нишондам (айнан: ба чои худ нишонда кардам), ман айадонҳоро ки Гауматаи муғ канда вайрон карда буд, ба чоӣ барқарор кардам, чунонки як замоне буд. Ман ба мардум чарогоҳ, чорвошонро, хону мо- нишонро ки Гауматаи муғ аз-шон рабуда буд, баргардондам. Ман мардумро ба чову пошон бар гардонам - ҳам мардуми Порсу Моду ҳам дигар дихҳоро. Чунонки як замоне буд, ҳамон тавр ман ҳар чӣ ки рабуда шуда буд, ба чоӣш баргардондам. Ба бузургии Ахурамаздо ман ин кардам: ман ҳар чӣ дар кушидам то вис (хонадон) монро ба чоӣ [-и ас- лиш] чунонки як замоне буд, бар гардонам.

Ман чунон даркушидам ба бузургии Ахурамаздо – ки Гауматаи муғ виси (хонадони) моро натавонист бибарад.

Дорои шоҳ мегӯяд: ман ин кардам пасон – он замон ки шоҳ будам.

Дорои шоҳ мегӯяд: он замон ки ман Гауматаи муғро бикуштам, пасон Отрина ном марде пури Упадарма ба Хузистон (Элам) ошуб барпо кард ва чинин гуфт ба мардум: «Ман

шоҳи Хузистонам». Пасон Хузистон ошубгар буд, або Отрина бишуд ва ӯ шоҳ буд ба Хузистон. Ва марде бобули [аст], ба ном Надинта-байра (Надинту-Бел) пури Айнайра - ӯ ошуб ба Бобулистон барпо кард. Ба мардум чинин дуруғ гуфта: «Ман Набукудрачари (Небукудразар) пури Набунатах (Набонид)-ам. Пасон мардumi Бобул хама або ӯ Надинтабайра бишуданд. Бобул ошубгар буд. Шоҳии Бобуло ӯ гирифт».

Дорoi шоҳ мегӯяд: пасон ман [гумоштам] фиристодам ба Хузистон. Ӯ Отрина баста оварда шуд ба пеши ман, ман бикүштамаш.

Дорoi шоҳ мегӯяд: пасон ман Бобул бишудам бар алайхи ӯ Надинтабайра ки хешро Набукудрачара хонда буд. Лашкари Набукудрачара [рӯди] Тигрро нигоҳ медошт. Он чо нишеман гузида буд (истода буд) чи [ӯ рӯд] касногузар буда. Пасон ман корро (лашкарро) [қисман] ба машқҳо афкандам (чоӣ кардам), [бархеи] дигаришро ба шутурҳо суворӣ кардам (айнан: шутурсувор кардам), ба бархеи дигарашро ба асп овардам. Ахурамаздом ёрӣ бидод. Ба бузургии Ахурамаздо Тигрро гузаштем, он чо ӯ коре (лашкар) ки аз Надинтабайра буд, ман бикүштам бисёр. Рузи 26-уми моҳи Отрийодиа гузашта буд ки мо чанг овардем (корзор кардем).

Дорoi шоҳ мегӯяд: пасон ман Бобул бишудам. Ба Бо-бул хануз наомада будам ки у Надинтабайраи [худро] Набукудрачара хонда биомад ба Зозона ном шаҳраке дар кинори рӯди Уфрат або кори (силох лашкар) муқобили ман то ба ман корзор кунад. Пасон мо корзор кардем. Ахурамаздо ёрӣ бидодам. Ба бузургии Ахурамаздо сипоҳи Надинтабайраро ман бикүштам бисёр. Бархеи аз [сипоҳиёниш]-ро ба об (яънӣ рӯд) биандоштам ки обшон бибурд. Рузи 2-уми Аномакйа гузашта буд ки мо ӯ корзорро кардем.

II

Дорoi шоҳ мегӯяд: пасон Надинтабайра або суворони кам ба Бобируш (Бобул) бигурехт. Ӯ ба Бобируш бишуд. Пасон ман ба Бобируш бишудам. Ба бузургии Ахурамаздо ман ҳам он Бобирушро гирифтам (ва) ҳам ӯ Надинтабайраро гирифтам (гирифтор кардам). Пасон ӯ Надинтабайраро ман ба Бобируш бикүштам.

Дорoi шоҳ мегӯяд: он замон ки ман ба Бобируш будам, ин диҳҳо аз ман нофармон бишуданд: Порс, Увҷия (Элам ё Хузистон), Мод, Ассирия, Миср, Порт (Парфия), Маргуш, Сатагуш, Сака (Скифия).

Дорои шоҳ мегӯяд: Мардиа ном марде буд, пури Чи-
чахриш. Дар Куганака ном шаҳраки Порс - меистод — аз ҳамон
[чо] ошуб бар хезонд. Ба мардumi Хузистон ӯ чинин гуфт: «Ман
Иманишам - шоҳи Хузистон».

Дорои шоҳ мегӯяд: дар он хангом ман ба Хузистон [ки]
наздиқ будам, хузистониён аз ман битарсиданду Мартиаро ки
михтар (сарваршон) буд, гирифтор карданд (бигирифтанд) ва
бикуштандаш.

Дорои шоҳ мегӯяд: Фравартиш ном марди модие буду аз
Мод ошуб бар хезонд. Мардумро чинин гуфт: «Ман Хшат-
ритаам аз тухмаи (парваз) Увахштрах (Киаксар)». Пасон сипоҳи
модӣ ки ба вис (дарбор, дар) [буд]-у [онҳо] ба ростои ман
ошубгар гаштанд бо ӯ Фравартиш бишуданд. Ӯ шоҳ буд ба Мод.

Дорои шоҳ мегӯяд: сипоҳи порсиву модӣ ки бо ман буд - ӯ
кам [ки] буд, пасон ман сипоҳ фиристондам Видарна ном порс
бандаи (гумоштаи) хешро ба [сар]-шон миҳтар (сарвар) карда.
Ин бугуфташон: «Биравед[у] ӯ сипоҳи модиро ки худро аз [они]
ман намегӯяд, бизанед (бикушед)!» Пасон ӯ Видарна або сипоҳ
бишуд[...]. Чун ба Мод фаро бирасид, - дар Мод Моруш ном
шаҳраке [ст] - он чо корзор кард бо [сипоҳи] модӣ. Оне ки
михтари (сарвар) Модҳо буд – ӯ хангом он чо набуд. Ахурамаздо
ба ман ёрӣ бидод. Ба бузургии Ахурамаздо сипоҳи ман он
сипоҳи ошубгарро бикушт бас (сарбасар). Рӯзи 27-уми моҳи
Аноманака гузашта буд ки бо-шон корзор кардам. Пасон ӯ
сипоҳи ман - дар Мод Кампанда ном дихе[ст] - ҳамон чо бимонд
[ҳайрон], то ман ба Мод расидам.

Дорои шоҳ мегӯяд: Додаршиш ном арманӣ бандаи ман
[аст]-уро ман (ба) Арминиа фиристодам. Чининиш бигуфтам:
«Бирав туву сипоҳе ки нофармон [асту], худро аз [они] ман
намегуяд - ӯро бизан (бикуш)». Пасон Додаршиш бишуд. Чун ба
Арминиа бирасид, ошубгарон фароҳам омаданд то або
Додаршиш корзор кунанд. Зузах ном рустое[ст] дар Арминиа -
дар ҳамон чо корзор карданд. Ахурамаздо ёрӣ бидодам. Ба
бузургии Ахурамаздо сипоҳи ман у сипоҳи ошубгарро бизад
(бикушт бас (сарбасар)). Ҳин, аз моҳи Тураваҳара 8 рӯз гузашта
буд ки бо шон (ба саршон) корзор карда шуд.

Дорои шоҳ мегӯяд: бори дуюм ошубгарон фароҳам
омаданд алайҳи Додаршиш то корзор [бо-ш] бикунанд. Тигр ном
диз[ест] ба Арминиа - ҳамон чо корзор карданд. Ахурамаздо ёрӣ-
м бидод. Ба бузургии Ахурамаздо сипоҳи ман ӯ сипоҳи
нофармонро бизад (бикушт) бас (сарбасар). Ҳин, аз моҳи
Тураваҳара 18 рӯз гузашта буд ки бо-шон корзор карда шуд.

Дорой шоҳ мегӯяд: ба сеюмин бор ошубгарон фароҳам омаданд [то] алайҳи Додаршиш корзор бикунанд. Дар Арминиа Уйамо ном дизе[ст] - дар қамон чо корзор карданд. Аҳурамаздо ёрӣ-м бидод. Ба бузургии Аҳурамаздо сипоҳи ман у сипоҳи ошубгарро бизад (бикушт) бас (сарбасар). Аз моҳи Сайграчиш 9 рӯз гузашта буд ки бо-шон корзор карда шуд. Пасон Додаршиш то ман ба Мод расидам ба Арминиа маро [ҳайрон интизор] бимонд.

Дорой шоҳ, мегӯяд: пасон у Ваумиса ном порс - бандаи ман (худам)-ро ба Арминиа фиристодам. Ин бигуфтамиш: «Бирав у сипоҳи ошубгарро [ки] худро аз [они] ман намегуяд, бизан (бикуш)». Пасон Ваумиса бишуд. Чун ба Арминиа фаро расид, пасон ошубгарон фароҳам омаданд то алайҳи Ваумиса корзор бикунанд. Изала ном диҳест дар Ассирия - ҳамон чо корзор карданд. Аҳурамаздо ёрӣ-м бидод. Ба бузургии Аҳурамаздо сипоҳи ман у сипоҳи ошубгарро бизад (бикушт) бас (сарбасар). Ҳин, 15 рӯз аз моҳи Аномака гузашта буд ки бо-шон корзор карда шуд.

Дорой шоҳ мегӯяд: Ба бори дуюм ошубгарон фароҳам омаданд то ба Ваумиса корзор кунанд. Аутийора ном диҳ [ест] дар Арминиа - дар ҳамон чо корзор карданд. Аҳурамаздо ёрӣ-м бидод. Ба бузургии Аҳурамаздо сипоҳи ман у сипоҳи ошубгарро бизад (бикушт) бас (сарбасар). Ҳин фарҷоми моҳи Туравахара буд ки бо-шон корзор шуда буд. Ваумиса маро [ҳайрон интизор] ба Арминиа бимонд то ман ба Мод расидам.

Дорой шоҳ мегӯяд: пасон ман аз Бобируш раҳсипор шудам ба Мод шудам. Чун ман фаро ба Мод расидам, -[он чо,бо] Кундура ном шаҳраке[ст] дар Мод - аз он чо ӯ Фравартиши модӣ ки хешро шоҳи Мод хонда, омада буд або сипоҳ то бо ман корзор кунад. Пасон корзор кардем. Аҳурамаздо ёрӣ-м бидод. Ба бузургии Аҳурамаздо сипоҳи Фравартишро ман бизадам (бикуштам) бас (сарбасар). Ҳин аз моҳи Адуканай- ша 25 руз гузашта буд ки мо корзор кардем.

Дорой Шоҳ мегӯяд: пасон Фравартиш бо суворони кам бигурехт ва ба Рай (Рага) ном диҳи Мод бишуд. Пасон ман аз пайиш сипоҳ фиристодам. Фравартиш гирифтोर оварда шуд назди ман. Ман нойу (биниву) гушҳову забониш бибуридам ҳамчинин як чашмиш бикофтам, бар дарам баста дошtimiш ҳама мардум дидиш, пасон ба Ҳамадон сари сихиш кардам ва ӯ мардонеро ки пештар ёрониш буданд, ба Ҳамадон бар як диже ба доршон биовехтам.

Дорои шоҳ мегӯяд: Читратахма ном марде сагартӣ - у ба ростои ман ошубгар буд. Ба мардум ин бигуфт: «Ман шоҳам ба Сагартиа аз тухмаи (парваз) Увахштар (Киаксар)». Пасон он сипоҳи порсӣ ва модӣ-[мро] фиристодам [бар алайх-ш], Таҳмаспода ном Модӣ бандаи ман (худам)-ро ба [сар]шон миҳтар (сарвар) бикардам. Ҳин, чинин бигуфташон: «Биравед, сипоҳи ошубгарро ки аз [они] ман хешро намешуморанд, (айнан: намегӯянд), бизанед (бикушед)». Пасон Таҳмаспода або сипоҳ бишуд [ба Сагартиа] ва корзор кард або Читратахма. Аҳурамаздо ёрӣ-м бидод. Ба бузургии Аҳурамаздо сипоҳи ман ӯ сипоҳи ошубгарро бизаду (бикушт) Читратахма гирифта ба назди ман оварда шуд. Пасон ман нойу (бани) гушхош бибуридам, ҳамчинин як чашмиш бикофтам, ба дарбориш баста бидоштам то ҳама мардум дидиш. Пасон дар Арбайра сари сииш кардам.

Дорои шоҳ мегӯяд: Партава (Парфия, Паҳла) ва Вирканиа(Гургон) ошубгар буданд ба ростои ман. [Хешро] аз [они] Фравартиш мегуфтанд. Виштосп - падари ман ба Порт буд - ӯро мардум бигузошт[у] ба ростои ӯ ошубгар буд. Пасон Виштосп або сипоҳе ки ёрони наздикиш буд[анд], бишуд [ба...]. Виспаузотиш ном шаҳраке[ст] дар Порт -дар ҳамон ҷо корзор кард або паҳлавиён (портиён) Аҳурамаздо ёрӣ-м бидод. Ба бузургии Аҳурамаздо Виштосп у сипоҳи ошубгарро бизад (бикушт) бас (сарбасар). Ҳин, аз моҳи Вийахна 22 рӯз гузашта буд ки корзор карда шуд.

Ш

Дорои шоҳ мегӯяд: пасон ман сипоҳи порсиро назди Виштосп фиристондам аз Рага (Рай). Чун у сипоҳ назди Виштосп фаро расид, пасон ӯ сипоҳ аз ҷониби Виштосп пазируфта гашт ва ӯ [ба...] бишуд. Патигирбайа ном шаҳраке[ст] дар Порт - ҳамон ҷо у Сипоҳи ошубгарро бизад (бикушт) бас (сарбасар). Аз моҳи Гармапода як рӯз гузашта буд ки бо-шон корзор карда шуд.

Дорои шоҳ мегӯяд: пасон[у] диҳ аз [они] ман буд. Ин аст [он чизе] ки аз [ҷониби] ман ба Порт карда (шуда).

Дорои шоҳ мегӯяд: Маргуш ном диҳ[ест] -ӯ ба ростои ман ошубгар буд. Марде[ст] маргуши Фрада ба ном - уро миҳтаршон гумоштанд. Пасон ман Додаршиш ном порс - бандам хеш хшатрапаванти (сатрап) Бохгишро бар алайхи ӯ фиристодам. Ин бигуфтамиш: «Бирав он сипоҳеро ки хеш ро аз [они] ман намегуянд, бизан (бикуш)». Пасон Додаршиш або сипоҳ ба [...]

бишуд, корзор кард або маргиюшиён. Ахурамаздом ёрӣ бидод. Ба бузургии Ахурамаздо сипоҳи ман у сипоҳи ошубгарро бизад (бикушт) бас (сарбасар). Аз моҳи Отриёдиа 13 рӯз гузашта буд ки абошон корзор карда шуда буд.

Дорои шоҳ мегӯяд: пасон [у] дих аз [они] ман буд. Ин аст [он чизе] ки аз [чониби] ман ба Бохтриш карда [шуда].

Дорои шоҳ мегӯяд: марде Ваҳйаздота ба ном - Торава ном шаҳраке, Ёаутиа ном кишваре ба Порс [аст] он чо мезист, ӯ дубора ошуб барпо кард ба порс. Мардумро ӯ чинин гуфт: «Ман Бардиаам писари Куруш». Пасон сипоҳе ки ба дарбор аз Ёадоёа (Аншан) пештар [омада буд] ба ростом ошубгар буд; або ӯ Ваҳйаздота бишуд. Ӯ шоҳ буд ба Порс.

Дорои шоҳ мегӯяд: пасон ман сипоҳи порсӣ ва модиро ки зий ман буд, фиристодам. Артавардиа ном порс бандаи хешро (айнан: манро) ба саршон миҳтар (сарвар) кардам. Ӯ пораи дигари сипоҳи порсӣ пас аз ман ба Мод бишуд. Пасон Артавардиа або сипоҳ ба Порс бишуд. Чун ба Порс фаро ра- сид, - Раха ном шаҳраке ба Порс[аст] аз ҳамон чо ӯ Ваҳйаздотаи худро Бардиа гуфта (хонда) биомад то або сипоҳ [- и хеш] ба Артавардиа корзор кунад. Пасон корзор карданд. Ахурамаздом ёрӣ бидод. Ба бузургии Ахурамаздо сипоҳи ман ӯ сипоҳи Ваҳйаздотаро бизад (бикушт) бас. Аз моҳи Ту- равахара 12 рӯз гузашт буд ки або-шон корзор карда (шуда).

Дорои шоҳ мегӯяд; пасон ӯ Ваҳйаздота бо суворони кам гурехт ба Пайшиуводо бишуд. Аз он чо сипоҳеро азхудӣ кард, сипас аз он чо биомад то ба Артавардиа корзор кунад. Парга ном кӯхистон[аст] - ҳамон чо корзор карданд. Ахурамаздо ёрӣ-м бидод. Ба бузургии Ахурамаздо сипоҳи ман у сипоҳи Ваҳйаздотаро бизад (бикушт) бас (сарбасар). Аз моҳи Гармапада 5 рӯз гузашта буд ки абошон корзор карда (шуд). Ва ӯ Ваҳйаздота гирифта шуд ва мардоне ки пештар ёриш буданд, [низ] гирифта шуданд.

Дорои шоҳ мегӯяд: пасон ман Ваҳйаздота ва мардоне ки пештар ёрониш буданд - Уводайкайа ном дих [ест] ба Порс - ҳамон чо ба сихшон нишондам.

Дорои шоҳ мегӯяд: ин[аст] он [ҳама чизе] ки аз чониби ман карда (шуда) ба Порс.

Дорои шоҳ мегӯяд: у Ваҳйаздотаи Арахозиа ки худро Бардиа хонда ӯ [худ] сипоҳ[е] фиристод ба Ҳарахувайтиш (Арахозиа) ба [сари] Вивона ном порс бандаи ман, хшатра-паванти (сатрап) Ҳарахуватиш. Мардеро миҳтар (сарвар) би-кард чинин бигуфтшон: «Биравед Вивонаро бизанед (бику- шед)

ва у сипоҳеро ки худро [моли] Дорийуш мегуяд (мехо- над)». Пасон \bar{u} сипоҳ ки Ваҳйаздота баҳри ба [сари] Вивона корзор кардан фиристод, бишуд. Капишакониш ном диз [ест] - ҳамон ҷо корзор карданд. Аҳурамаздо ёрӣ-м бидод Ба бузургии Аҳурамаздо сипоҳи ман сипоҳи ошубгарро бизад (бикушт) сарбасар. Аз моҳи Аномака 13 рӯз гузашта буд ки ба [сар]шон корзор карда шуд.

Дорои шоҳ мегӯяд: пас аз он [боз] ошубгарон фароҳам омаданд то ба Вивона корзор кунанд. Гандутава ном диҳ [аст] - ҳамон ҷо корзор карданд. Аҳурамаздо ёрӣ-м бидод. Ба бузургии Аҳурамаздо сипоҳи ман у сипоҳи ошубгарро бизад (бикушт) сарбасар. Аз моҳи Вйахна 7 рӯз гузашта буд ки корзор або-шон карда шуд.

Дорои шоҳ мегӯяд: пасон \bar{u} мард ки \bar{u} сипоҳро миҳтар буду \bar{u} ро Ваҳйаздота ба сари Вивона фиристода буд- \bar{u} бигу- рехт або суворони кам, бишуд [кучоё]. Аршода ном диз [аст] ба Ҳараҳувайтиш - пас аз он [боз] зий он омад. Пасон Вивона або сипоҳ аз пайиш бишуд. Он ҷо у гириштиш (гирифтор-ш кард) ва мардонеро ки пештар ёвариш буданд, бизад (бикушт).

Дорои шоҳ мегӯяд: пасон \bar{u} диҳи (кишвар) ман буд. Ин [аст] он [ҳама чизе] ки аз ҷониби ман карда шуда ба Ҳараҳу- вайтиш.

Дорои шоҳ мегӯяд: он замон ки ман ба Порсу Мод будам, бори дуюм бобулиҳо паймоншикастам буданд. Марде Арха ном, арманӣ, пури Халдита - \bar{u} ошуб барпо кард ба Бобул. Дубола ном диҳ [аст] - аз он (ҳамон) ҷо \bar{u} ба мардум ин дурӯғ гуфт: «Ман Набукудрачара (Небучадрезар)-ам пури Набунайта (Набонид)». Пасон мардumi Бобул паймон шикаста-м буду або у Арха бишуд. Бобулро у гирифтак. \bar{U} шоҳ буд ба Бобул.

Дорои шоҳ мегӯяд: пасон ман сипоҳ ба Бобул фиристо- дам. Виндафарна ном порс, бандаи худам (айнан: ман) - уро миҳтар-шон кардам (гумоштам). Ин гуфтам-шон: «Бираведу \bar{u} сипоҳи бобулиро бизанед (бикушед) ки худро [моли] ман намегуяд (намеҳонад)». Пасон Виндафарна або сипоҳ ба Бобул бишуд. Аҳурамаздо ёрӣ-м бидод. Ба бузургии Аҳурамаздо Виндафарна бобулиёнро бикушт ва баста овард. Рӯзи 22-уми моҳи Вирказана гузашта буд ки он ҷо \bar{u} Архаи хешро Набукудрачара гуфта ва мардоне ки пештар ёриш буданд, гирифта (дастгир) шуданд. Пасон [ман] хишта додам (фармудам) то Архаву мардоне ки пештар ёвари \bar{u} буданд, ба Бобул ба сик нишонда (шуда) бошанд.

IV

Дорои шоҳ мегӯяд: ин [аст ҳама он чизе] ки аз ҷониби ман карда шуда ба Бобул.

Дорои шоҳ мегӯяд: ин [ҳама он чизе] ки ман кардам ба бузургии Ахурамаздо ҳама танҳо дар [худуди] як сол [аст], пасон аз он ки ман шоҳ будам. 19 корзор кардам, ба бузургии Ахурамаздо ман бизадамшон (торуморшон кардам) ва 9 шоҳ-ро гирифтор (дастгир) кардам. Як Гаумата ном магуш буд. Ҷ дурӯғ гуфт (фиреб кард [мардумро] чинин гуфта: «Ман Бардиаам ки пури Куруш [аст]»). Ҷ Порсро ошубгар гардонд. Як Отрина ном хузистонӣ [буд]. У [мардумро] фиреб кард, чинин гуфта: «Ман шоҳам дар Хузистон». Хузистонро ошубгар гардонд ба ростои ман. Як Надинтабайра ном Бобулӣ [буд]. Ҷ [мардумро] фиреб кард, чинин гуфта: «Ман Набукудрачараам ки писари Набунайта [аст]. Ҷ Бобулро ошубгар гардонд (кард). Як Мартиа ном порс [буд]. Ҷ [мардумро] фирефт чинин гуфта: «Ман Иманишам. Шоҳ дар Хузистон». Ҷ Хузистонро ошубгар гардонд. Як Фравартиш ном Мод [буд]. У [мардумро] фирефт (дурӯғ гуфт) чинин гуфта: «Ман Хшатритаам аз парвази Увахштра (Киаксарес)». Ҷ Асагартиаро ошубгар гардонд. Як Фрода ном Моргавӣ [буд]. Ҷ фирефт (дурӯғ гуфт) [мардумро] чинин гуфта: «Ман шоҳам дар Маргиана». У Маргианаро ошубгар кард. Як Ваҳйаздота ном порс [буд]. У [мардумро] фирефт, чинин гуфта: «Ман Бардиам, пури Куруш». У Порсро ошубгар кард. Як Арха ном арманӣ [буд]. У [мардумро] фирефт, чинин гуфта: «Ман Набукудрачараам ки пури Набунайта [аст]». Бобулро ошубгар кард.

Дорои шоҳ мегӯяд: ин 9 шоҳро ман дар он корзорҳо гирифтор кардам.

Дорои шоҳ мегӯяд: ин аст он диҳҳо ки ошубгар буданд. Фиреб (дурӯғ)-шон ошубгар кард чи онҳо мардумро фирефтанд (дурӯғ гуфтанд). Пасон Ахурамаздо ба дасти маншон биспард. Ҷар чӣ маро хоҳиш буд (коми ман буд) бад-ишон кардам.

Дорои шоҳ мегӯяд: «ту ка шоҳ пасон хоҳӣ буд, аз дурӯғ (фиреб) ҷар чӣ метавонӣ хешро нигоҳ бидор. Марде ки у бо дурӯғ гириши хоҳад дошт, ўро бо пурсиши хуб (ҷазои сазовор) бипурс (ҷазо бидеҳ) агар мепиндорӣ ки: «Бошад ки кишварам дуруст (беҳатар) бошад!».

Дорои шоҳ мегӯяд: ин ки кардаи ман [аст] ба бузургии Ахурамаздо [ҳамагӣ] дар [худуди] танҳо як сол бикард. Ту ка [одами] ойинда [хоҳӣ буд] ин дипиро (катиба) хоҳӣ хонд, ки

кардаи ман [аст], [биё] да бовар бикун аз ӯ, бошад ки ту дуруғиш мапиндорӣ.

Дорои шоҳ мегӯяд: ман тез рӯ ба Ахурамаздо овардам чи ӯ рост [аст] на дурӯғ. Ман ин [корро] худи ҳамон сол [-и аввал] кардам.

Дорои шоҳ мегӯяд: ба бузургии Ахурамаздо аз [ҷониби] ман [чизҳои] бисёри дигар низ карда (шуда) аст. Он[ҳо] дар ин нонавишта [аст] ки мабодо [он ка] ойинда [ин дипиро] хоҳад хонд, фаровониш бинамояд чизи кардаи ману аз ин бовариш наояд ва дурӯғиш бинамояд.

Дорои шоҳ мегӯяд: онон ки то ман шоҳ буданд дар як умри дироизишон ин қадар чиз накардаанд ки ман ба бузургии Ахурамаздо дар як соли сарварию хеш кардам.

Дорои шоҳ мегӯяд: ҳамакнун ки туро он чи маниш карда бовар мекунонад, пас ба хогири мардум пинхон[-иш] мадор чи агар ин ёдоштро пинхон намедорӣ, мардумро мегӯй, Ахурамаздо ба ту дӯст бод, парвазат зиёда бод, ту худ зинда [-ву ҷовид] хоҳӣ буд!»!

Дорои шоҳ мегӯяд: агар ин ёдоштро пинхон медорӣ (хоҳӣ дошт), ба мардумро намегӯй, Ахурамаздо кушторит бод, тухмат мабод!

Дорои шоҳ мегӯяд: ин ки кардам ҳамон сол (ҳамон соли нахуст) ба бузургии Ахурамаздо кардам. Ахурамаздо ёрӣ-м бидод ва дигар бағҳо (худоён) ки ҳастанд, ки на олак будам, на фиребгар (дурӯғгӯ) будам ва на зуркор (зургӯ, зулмкор) будам, на [худи] ман на [касе] аз парвазам, тибқи ростӣ рафтор бикардям, на нотавон на тавонгарро зур надодам, марде (касе) ки ба дарбори ман бо ман ҳамкорӣ кард - ӯро бартар доштам (арҷ гузоштам), [касе] ки зиён овард - ӯро ҳуфрашта (чунон ки мебояд) пурсидам (кайфар бидодам).

Дорои шоҳ мегӯяд: ту ка шоҳи ойинда хоҳӣ буд, марде (касе) ки фиребгар (дурӯғгӯ) хоҳад буд ва ҳам [касе] ки зуркор (зургӯ) хоҳад буд - онҳоро дӯст мабош ва ҳуфрашта (чунон ки мебояд) бипурсшон (кайфар бидеҳшон).

Дорои шоҳ мегӯяд: ту ка ойинда хоҳӣ буд, агар ин дипиро ки ман навиштаам, мебинӣ ва ин пайкаро, мабодо наканишон, то тавон [дар бадан дорӣ] барои ойиндаҳо нигоҳ бидор.

Дорои шоҳ мегӯяд: агар ин дипиро мебинӣ ва ин пайкаро, [ва] намеканишон ва то тавон дорӣ нигоҳшон медорӣ, Ахурамаздо туро дӯст бод ва парвазат зиёда бод ва дуру дароз зинда бош ва [чизе] ки бихоҳӣ кардан (ва) дар он Ахурамаздо пирузгарат (айнан: чорасозат) кунод!

Дорои шоҳ мегӯяд: агар ин дипиш ва ин пайкараро мебинӣ, меканӣ-шон ва то тавон дорӣ, ниғаҳдоришон намекунӣ, Аҳурамаздо кушторит бод, парвазит мабод ва ҳар чӣ мекунӣ Аҳурамаздо бигзор онро вайрон кунод

Дорои шоҳ мегӯяд: ин мардон он ҷо буданд он замон ки ман Гауматаи магушро ки худро Бардиа гуфта, бидуштам. Он замон ин мардон або ман ҳамчун ёрони ман ҳамкорӣ карданд: Виндафарна ном [марде] пури Войаспора, порс; Отана ном [мард] пури Тухра, порс; Гаубарува ном пури Мардуниа, порс; Видарна ном, пури Багабиғна, порс; Бағабухша ном пури Дотуваҳйа, порс; Ардуманиш ном пури Ваҳаука, порс.

Дорои шоҳ мегӯяд: ту ки (зи он ки) шоҳи ойинда хоҳӣ буд (ба) тухми (парвази) ин мардонро бартар бидор (арҷ бигзор).

Дорои шоҳ, мегӯяд: ба бузургии Аҳурамаздо ин дипиш (катиба)-ро ман ба тарзи дигар сохтам (айн: кардам). Гузашта аз ӯ ба забони орий буд ва дар пушт навишта шуда буд. Гузашта аз ӯ ҳамаи (саргосари) дипиш муҳр гузошта шуда буд (бо муҳр тасдиқ, гардонда шуда буд). [Дипиш] навишта шуда буд, ба манаш бар хонда буданд. Пасон ин дипиш фиристо- да шуд аз [ҷониби] ман ба ҳама диҳхо (кишварҳо). Мардум ҳама ӯро хуб пазируфтанд.

V

Дорои шоҳ мегӯяд: ин [аст он чиз] ки ман кардам пасон ба соли сеюм он замон ки ман шоҳ будам. Хузистон ном диҳ - у ошӯбгар буд. Марде Атамайта ба ном, хузистонӣ буд - уро миҳтар гардонданд. Пасон ман сипоҳ фиристодам ба Хузистон. Гаубарува ном марде – порс, бандаи хешро миҳтаршон кардам. Пасон Гаубарува хузистониёнро бизад (бидушт). марде ки миҳтари ишон буд, гирифта (дастгир) шуд ва назди ман оварда шуд. Ва ман бидуштамиш. Пасон диҳ (кишвар) аз ман буд.

Дорои шоҳ мегӯяд: ӯ хузистониён олак (бад) буданд ва Аҳурамаздоро ёд намекарданд. Аҳурамаздоро ман ёд меку- нам. Ба бузургии Аҳурамаздо ҳар чӣ ком (хоҳише) ки ба рос- тошон доштам, баровардам.

Дорои шоҳ мегӯяд: касе ки агар Аҳурамаздоро ёд мекунад (мепарастад) то [дар бадани ӯ] тавону неру ҳаст, ҳам ба зиндагиш ва ҳам пас аз сараш (айнан: мурданаиш) шод (хушбахт) [аст].

Дорои шоҳ мегӯяд: пасон ман або сипоҳ сӯи [кишвари] сакҳо бишудам суи (ё бар алайҳи) сакҳое ки худҳои сартез ба сардоранд. Пасон чун ман ба дарё наздик расидам, ман дарёро або

сипоҳам бо гупсарҳо гузаштам. Пасон ман сакҳо- ро бикуштам бисёр; бархешон баста оварда шуданд назди ман ва куштамшон. Миҳтаршонро Скунха ном буд - ўро гирифта (дастгир) карданд ва назди ман оварданд. Дигарро миҳтар [-шон] кардам чи маро ком (хоҳиш) чинин буд. Пасон диҳ аз ман буд.

Дорои шоҳ мегӯяд: ў сакҳо олак (бад буданд) ва Аҳурамаздоро ёд намекарданд. Аҳурамаздоро ман ёд мекунам. Ба бузургии Аҳурамаздо ҳар чӣ хоҳиш (ком) ба ростои ишон доштам, ҳамонро кардам.

Дорои шоҳ мегӯяд: ҳар кас агар Аҳурамаздоро ёд мекунад то тавон [дар бадан]-иш ҳаст, ҳам ба зиндагӣ ва ҳам пас аз сараш (айнан: мурданаш) шод [аст].

КАТИБАИ ДОРО ДАР НАҚШИ РУСТАМ (DNA)¹

Бағ (худой) бузург [аст] Ахурамаздо ки ин [чизи] зеборо ки мебинӣ, бидод, [он худой бузург] ки одамиро [айнан: мард] бидод (офарид), [он худой бузург] ки шодиро баҳри одами бидод. [он худой бузург] ки Дороро шоҳ гардонд, - ягона шоҳ, и миёни дигар шоҳон, ягона фармонравои миёни фармонраво ён.

Ман [ам] Дорой шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи дихҳои гуногунзабон, шоҳ андар ин буми бузург, паҳновар. пури Виштосп. ҳахоманишӣ, порс, пури порс, оӣ, оричихр (оризод).

Дорой шоҳ мегӯяд: ба бузургии Ахурамаздо ин [аст] он дихҳо ки ман гирифтам (тасарруф кардам) берун (ба чуз) аз порс, ба саршон подшоҳӣ кардам, ба ман боч овардандӣ, ҳар чӣ-шон аз ҷониби ман гуфта шуд, он кардандӣ, доди маро пос (риоя) доштандӣ: Мод, Хузистон (Элам), Парфия, Ариа, Бохтриш, Сугд, Хворазм, Зранка (Дрангиана), Арахозия, Сат- тагидиа, Гандора, Синд, [кишвари]сакҳои ҳаумаварга, [киш- вари] сакҳои тиграхауда, Бобируш (Бобулистон), Атура (Ас-сириа). Арабия, Миср, Армения, Капшадокия, Спарда (Сар- дис), Йуния (Иония), [кишвари] сакҳои фародарё, Скудра, кишвари Йауниаҳои такабара, Путай (Лубнон), Кушиа (Эфи- опия), Мачиа, Карка.

Дорой шоҳ мегӯяд: чун Ахурамаздо ин бумро барошуфта дид, ба ман бахшидаш. Маро шоҳ, бикард. Ман шоҳам. Ба бузургии Ахурамаздо ман чояш нишондам. Чӣ-шон ман мегуфтам, ҳамонро мекарданд. Коми (хоҳиши) ман чинин буд. Агар ту меандешӣ ки: «Чанд бошад дихҳое ки Доро [дар ихтиёр] дорад» пайкараҳоро бибин - аз онҳояш ки гоҳ (тахти шоҳӣ) доранд, ту инро хоҳӣ донист, сипас ошкорат хоҳад буд ки хиши (ханҷари) марди Порс то дуриҳо парида рафта, сипас ошкорат хоҳад буд ки марди порс берун аз [хоки] порс корзор карда.

Дорой шоҳ мегӯяд: ин ки карда шуд [аз ҷониби] ман - ҳамаи он ба бузургии Ахурамаздо кардам. Ахурамаздо ёрӣ-м бидод то ман қорам кардам. Бошад ки маро Ахурамаздо аз гандагӣ (бадӣ) пояд, хонадони шоҳиму ин дихро. Инро ман аз Ахурамаздо хоҳонам. Бошад ки инро бидиҳадам Ахурамаз- до.

Ай мард! Ҳар чӣ фармони Ахурамаздо [аст] - ӯ накунод ки гандат бинамояд, роҳи ростро раҳо макун, ошуб барпо макун!

КАТИБАИ ДОРО ДАР НАҚШИ РУСТАМ (DNB)¹

Бағ (худо)-и бузург [аст] Ахурамаздо ки ин [чизи] зеборо ки дида мешавад, офарид, [он худое] ки шодиро (хушбахтиро) барои одами офарид (бидод), [он худое] ки хираду тушу неру баҳри Дорои шоҳ бирасонд.

Дорои шоҳ мегӯяд: ба бузургии Ахурамаздо ман чинин як [одам]-ам ки ба рост дӯстам, ба бад дӯст нестам. Коми (хоҳиш) ман ин нест ки ба марди нотавон барои (ба суди) тавонгар бадӣ карда шавад, хоҳиши ман ин нест ки ба марди тавонгар ба суди нотавон бадӣ карда шавад. Қар чӣ рост аст, коми (хоҳиши) ман аст. Марди дуруғ (фиребгар)-ро ман дӯст наям, на [шахсе]ам ки тез дар бигирам. Чандон ки арғандагӣ дар ман давом мекунад, ман хешро деру дироз дошта метавонам бо неруи андешаи худ. Ман фармонравои росихи хешам.

Марде (касе) ки ҳамкорӣ мекунад, пас ба чанди ҳамкорӣ-ш бартар медорам-аш. Касе ки гуноҳ мекунад, пас ба чанди гуноҳиш мепурсам-аш. Маро чинин ком (хоҳиш) нест ки мард (кас) гунаҳ кунад ҳамчинин маро ӯ хоҳиш ҳам нест ки марде ки гуноҳ мекунад, пурсида нашавад (кайфар набарад).

Марде (касе) ки муқобили марди дигар мегӯяд, ӯ маро бовар намекунонад то ӯ фармудаи Дастурҳои Биҳро қонӣ бигардорад.

Аз марде (касе) ки [кор] мекунад ва ё [чизеро] ба ман чанди тавону неру [-и ҷисмонӣ] хеш намоиш медиҳад, ман хушнудам ва маро ком (хоҳиш) ҳамин аст ва ман бисёр хушнудам.

Ҳушу (фаҳмиш) фармони ман чинин аст: он замон ки он чизеро ки карда шуда аст, ту хоҳӣ дид ё шунид, - хоҳ, дар дарбор аст, хоҳ дар (майдони) корзор - ин он аст (ин чинин маънӣ дорад ки) кори ман ҳамчинин арзишманд аст ки неруи андеша ва ҳуши (фаҳмиш) ман.

Туши (неруи ҷисмонӣ) ман воқиян дар он аст ки то тани ман тавон дорад ман ҳамчун ҳамлагар (сипоҳӣ, ҷанговар) ҳамлагари хубам.

Фарҳиштаам ман ҳам ба дасту ҳам ба пом. Ҳамчун сувор сувори хубам. Ҳамчун камонвар камонвари хубам - [агар] пиёдаам ё сувор. Ҳамчун хиштӣ (найзазан) хиштии хубам, [агар] суворам ё пиёда.

Ва як ҳунархое[ст] ки Ахурамаздо ба ман расонда ва ман тавонистаам корбастшон кардам. Ба бузургии Ахурамаздо [ҳар

он чӣ] ро ки кардан ман [аст], ба ҳамин ҳунарҳо ки Ахурамаздо ба ман расонда (дода), кардам.

Ай мардак, да-бикуш то худро огаҳ кунӣ ки чикораам ман (чӣ сон одамам ман), чӣ сон (чикора) ҳунарҳо низ маро [ҳаст], чӣ навъ (сон) бартарихо (афзалият) дорам ман. Да-(бошад ки) дуруғат манамоёд [чизе] ки ба гушҳот шинидӣ. Биё ту бишнава дигар, ҳар чӣ ба ту расонда шуда...

КАТИБАИ ДОРО ДАР АНДОХТАНИ КУШК ДАР ШУШ¹

Бағ (худой) бузург [аст] Ахурамаздо ки ин бумро бидод (офарид) ки у осмонро бидод ки мардро (одамӣ) бидод ки шодиро (хушбахтӣ) бидод баҳри мард (одам) ки Дороро шоҳ бикард-ягона миёни ҳама шоҳон, ягона миёни ҳама фармон-фармоён. Ман Дорои шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи диҳхо (кишварҳо), шоҳ дар ин бум, пури Виштосп, ҳахоманишиам.

Дорои шоҳ мегӯяд: Ахурамаздой аз миҳтарин бағон (худоеён)-у маро дод (офарид), маро шоҳ кард, ӯ ин шоҳӣ бидодам ки бузург аст [шоҳӣ] ки аспону мардони хуб дорад.

Ба бузургии Ахурамаздо он ки маро падар аст - Виштосп ва Аршомаи ниёи ман – ҳар ду зинда буданд ки маро Ахурамаздо шоҳ кард дар ин бум. Ахурамаздоро ком (хоҳиш) чинин буд. Аз миёни мардон танҳо маро баргузиду маро шоҳ кард миёни ҳамаи онҳо.

Ман Ахурамаздоро ёд кардам (парастидам). Ахурамаз-, до ёрӣ-м бидод. Дар ҳар чизе ки баҳри кардан фармудам, маро дар кардани он пирузгар (бобарор) кард ва ҳар чизе ки бикард, ҳама ба бузургии Ахурамаздо бикард.

Ин кушке ки дар Шуш [бунёд] кардам - арчангаш аз [ҷоҳои] дурдас оварда шуд. Бум фуру канда шуд то ба сахтии бум бирасидам. Чун канда шуд, пасон сика (шағал) анбошта шуд дар бархе [ҷоҳо] ба жарфнои (чуқурии) 40 аршин дар бархе [ҷоҳои] дигариш ба жарфнои 20 аршин. Бар он сика кушк сохта шуд. Ва ӯ бум фуру канда шуд ӯ сика анбошта шуд ӯ хишти офтоб хурда рехта шуда буд – ҳамаи ӯ корро мардуми бобулӣ кард.

Чуби нуж(ан), ӯ - Лабанон ном куҳ(истон) аст- аз ҳамон ҷо оварда шуда. Мардуми Асирия овардандиш то Бобулис- тон; аз Бобулистон мардуми Каркав аз Йауна (Иониа) ба Шушиш аварданд. Чуби йако аз [Андоро ва Кармоно оварда шуд]. Зар аз Спарда (Сардис) ва аз Бохтриш (Бактрия) оварда шуд ки ин ҷо корбаст шуд. Косаки (Сангҳои арзишманди) қапаутака (Lapis-Lazuli) ва сикабруш (karnelion) ки ин ҷо корбаст шуд, аз Суғд оварда шуд. Косаки (Санги арзишманд) ахтайна (фируза, turquoise) ки ин ҷо корбаст шуд, у аз Хува-размиа (Хворазм) оварда шуд. Оли (нукра, хула)-ву дарахти сиёҳ (айнан: дарахти санг) аз Миср оварда шуд. Арчанг (озин, нақшу нигор) ки бо-ш деворҳо озин баста шуда у аз Йауна (Иониа) оварда шуд. Пируш (ivory) ки ин ҷо корбаст шуда, аз Кушаву (Эфиопиа) аз Қинду аз Ҳарахуватиш (Ар-хозиа) оварда шуда. Сутунҳои сан(гин) ки ин

чо корбаст шуда, - Абирадуш ном русто аст дар Хузистон - аз хамон чо оварда туд.

Мардони (одамони) сангтарош ки сангро тарошиданд - онҳо мардumi Йауна (Иониа) ва Спарда (Сардиа) [анд]. Мардоне ки оғурро кор карданд, - онҳо Бобулиён [анд]. Мардоне ки дтворо озин бастанд, - онҳо Модӣ ва Мисрӣ [анд].

Дорои шоҳ меғуяд: ба Шуш пур шигарф [кор] фармуда шуда буд, пур шигарф [кор] ба иҷро расид. Бошад ки маро Аҳурамаздо пояд (нигоҳ дорад). Виштоспи гидари марову кишварамро.

КАТИБАИ ДОРО ДАР ИСТАХР¹

Манам Дорои шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи диҳхо (кишварҳо) ки фаровонанд, пури Виштосп, ҳахоманишӣ.

Дорои шоҳ мегӯяд: ба бузургии Ахурамаздо чуз мардуми Порс ин [аст] кишварҳое ки ман [дар ихтиёр] дорам ки аз ман метарсиданд, маро боҷ меоварданд. Хузистон (Элам), Мод, Бобул, Арабия, Атура, (Ассирия). Миср, Армения, Катпатука (Каппадокия), Спарда (Сардис), Йауна (Иония), [кишварҳое] ки дар хушкӣ [анд] ӯ [кишварҳое] ки дар дарё[анд] (яънӣ дар кинори дарё), [кишварҳое] ки дар фаросуи дарё- [анд]: Асагарта (Сагартиа), Партхава (Парфия), Зранка (Дрангиана), Ҳарайва (Ареа), Бохтриш (Бактрия), Суғд, Ҳуваразмиа (Х(в)оразм), Сатагуш (Саттагидия), Ҳарахуватиш (Арахозия), Ҳиндуш (Синд), Гандора (Гандара), Сака (Скифия), Мака.

Дорои шоҳ мегӯяд: агар чинин мспиндорӣ ки: «Бошад ки аз дигар(он) натарсам», ин мардуми Порсро ниғаҳ бидор (муҳофизат бикун); агар мардуми Порс нигоҳ дошта хоҳад буд, аз ҳамон дам (-е ки ... нигоҳ дошта мешавад) кашида дуру дироз шодии (хушбахтӣ) беандозаро чунонки ҳаст Аҳуро бад-ин дарбори шоҳӣ хоҳад расонд.

КАТИБАИ ДОРО ДАР СОХТМОНИ ЧУЙ ДАР СУЕТС¹

Бағи (худо) бузург аст Ахурамаздо ки \bar{u} осмонро бидод (офарид) ки ин бумро бидод ки мардро (одам, одамӣ) бидод, шодиро (хушбахтӣ) бидод барои одамӣ ки Дороро шоҳ би- кард, ба Дорои шоҳ шоҳиро фароҳам овард (бахшид) ки бузург [аст]-у аспҳову одамҳои хуб дорад.

Ман Доро[ам] шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи диҳҳо (кишварҳо), диҳҳои гуногунзабон, шоҳ дар ин буми бузург, паҳновар, пури Виштосп, ҳахоманишӣ.

Дорои шоҳ мегӯяд: ман порсам: аз Порс Мисро гирифтаам; ман фармудам то ин чуйро бикананд аз Пирова (Нил) ном руд ки ба Миср чорист то ба дарё ки аз Порс меояд. Пасон ин чуй канда шуд чунонки ман фармудам ва навоҳо (киштиҳо) меоманд бо ин чуй ба суи Порс чунонки коми (хоҳиши) ман буд.

НОМАИ ДОРОИ ШОҲ БА САТРАПИ ХЕШ ГАДАТАС¹

Шоҳи шоҳон Доро; пури Виштосп ба бандаи хеш Гада- тас ин мегӯяд: «Ман дониستم ки ту на ҳама фармудаҳои маро риоя мекунӣ. Ин ки ту замини маро шухм мезанӣ (шудгор мекунӣ) ки дар фаросуи [рӯди] Ефрат мебошад ва дар он кинорҳои Осиёи Хурд дарахтони боровар парвариш мекунӣ, ман аз ту бад сипосгузорам, раҳмату меҳрубонии дарбори шоҳӣ низ ба ту бод! Ин ки ту аз фармудаҳои ман ба ростии худоён фуругузори мекунӣ ва агар пасон ту дигар намшавӣ, ман ҳамчун нишонаи норизогии худ [аз нофармонии ту] ме- шуморам. Зеро ту парастои порсии Аполлонро ҷарима ан- дохтаиву аз \bar{u} ҷарима ситондаӣ то як пора замини номубо- раку мақаррари ро обод кунӣ ки ин амал ҷуз нашинохтани пиндору андешаи ниёкону ман пиромуни мафҳуми худованд ки ба порсҳо роҳи дуруст башорат дода, нест ва...».

КАТИБАИ АЛВАНД¹

1. Аҳурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Дориюшро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумоне бо таборҳои бисёр, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

КАТИБАИ ҲАМАДОН¹

1. Дориюш шоҳи бузург аст, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ.

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ин шаҳриёрӣ аст, ки ман дарам аз сакоихо, ки он сӯи суғдиёна ҳастанд, то Ҳабаша; аз Ҳинд то Лидия; ҳам ӯ ки Аҳурамаздо, бузургтарин Худоён, маро дод.

3. Аҳурамаздо маро ва хонадонамро бипояд».

КАТИБАҲОИ НАҚШИ РУСТАМ¹

I

1. Аҳурамаздо² Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Дориюшро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон аз тамоми таборҳо, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ, порсӣ, писари порсӣ, ориёӣ, аз табори ориёӣ».

3. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо, инҳо мардумоне ҳастанд, ки ман дар берун аз Порс онҳоро гирифтаам; ман бар онҳо подшоҳӣ кардам; онҳо ба ман хироч доданд; он чӣ ба онҳо аз ҷониби ман гуфта шуда буд, онҳо онро карданд; қонуни ман онҳоро нигоҳ дошт: модӣ, эломӣ, портӣ, ориёӣ (ҳиравӣ), бохтарӣ (балхӣ), суғдӣ, хоразмӣ, дарангӣ (зарангӣ), араҳузӣ (руҳачӣ), стагедӣ, гандорай, ҳиндӣ, сакоии амирагӣ, сакоихои Тигархвада (тезхуд), бобули, ошури, араб, мисри,

арманӣ, кападокияӣ, лидияӣ, юнонӣ, сакоҳои он суй дарёӣ, тарокиёӣ, юнонии Оспедуфурӣ, либиёӣ, ҳабашӣ, макӣ, корӣ».

4. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Аҳурамаздо, ҳангоме ки ин заминро ошуфта дид³, он гоҳ онро ба ман дод; маро шоҳ кард; ман шоҳ ҳастам; ба хости Аҳурамаздо ўро дубора сари чояш гузоштам; он чӣ ман бад-эшон гуфтам, онҳо онро карданд, ҳамон гуна, ки маро ком буд; оё ҳаргиз ту меандешӣ: «Ин мардумоне, ки Дориюшшоҳ дошт, чӣ теъдод буданд?» Ин пайкараҳоро, ки тахтро мебаранд, бубин, он гоҳ онҳоро хоҳӣ шинохт; он гоҳ, хоҳӣ донист, ки найзаи марди порсӣ то дурдаст рафтааст,⁴ он гоҳ, хоҳӣ донист, ки марди порсӣ дур аз Порс набард кардааст».

5. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Он чӣ карда шуд, ҳамаро ба хости Аҳурамаздо кардам; Аҳурамаздо ёрии худро ба ман дод, то он ҷо, ки он чиро карда шуд, ман кардам; Аҳурамаздо маро дар баробари бадихо бипояд, хонадонамро ва ин мардумро; ин он чизе аст, ки ман аз Аҳурамаздо мехоҳам; Аҳурамаздо онро ба ман диҳад».

6. Эй мард! Бошад, ки фармони Аҳурамаздо ба назарат бад наёяд, аз роҳи рост мунҳариф нашав, шӯриш макун!»

III⁵

1. Худой бузург аст, Аҳурамаздо, ки ин зебоиро, ки дида мешавад, офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки хирад ва далериро дар Дориюшшоҳ гузошт.

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо, ман ин сон ҳастам, ки дӯсти ростӣ ҳастам, бо нодурустӣ дӯст нестам; хости ман он нест, ки нотавон ба хоҳири тавоно ба бедод тан диҳад; хости ман он нест, ки тавоно ба хоҳири нотавон ба бедод тан диҳад.»⁶

3. Ростӣ: Ин хости ман аст; ман дӯсти марди дурӯғгӯӣ нестам; ман тундхӯ нестам; он чӣ дар як мунозия⁷ барои ман рух медиҳад, онро бо қувват дар андешаам пос медорам, бо қувват худро маҳор мекунам.

4. Марде, ки ёрӣ мекунад, ўро баста ба ёрияш мепоям; он ки осеб мерасонад, ўро баста ба осебаш танбеҳ мекунам; на маро ком аст, ки марде осеб расонад; на маро ком аст, ки агар касе осебе расонад, танбеҳ нашавад.

5. Он чи марде дар бораи марде мегӯяд, он маро қонёе намекунад, то он ки гувоҳии ду танро бишнавам.

6. Он чӣ як мард мекунад, ё хангоме ки чизеро баста, ба дорояш меоварад, ман хушнуд мешавам ва хушнудии ман бисёр аст ва розӣ ҳастам.

7. Қувваи дарки ман ва идораи ман бад-ин сон ҳастанд, замоне, ки бубинӣ ё бишнави, он чи ман дар кох ва дар урдугоҳи сипоҳиён кардам, ин ҳамон тасаллуте аст, ки ман дорам бар рӯхам ва қувваи даркам.

8. Ин тасаллут, ки ман дорам, ҳамон чизе аст, ки чисмам метавонад бикунад: дар мақоми чангҷӯ чангҷӯи хубе ҳастам, хамин ки қувваи даркам ҷои худро биёбад; хангоме ки як ёғиро мебинам, вақте ки ўро намебинам,⁸ ба юмни қувваи даркам ва иродаам бар тарси худ ғалаба мекунам.

9. Замоне, ки як ёғиро мебинам, монанди замоне, ки ўро намебинам, ҳам бо дастҳо ва ҳам бо поҳо варзида ҳастам; дар мақоми саворкор, саворкори хубе ҳастам; дар мақоми камондор,⁹ камондори хубе ҳастам, чӣ пиёда чӣ савора; дар мақоми найзадор, найзадори хубе ҳастам, чи пиёда чи савора.

10. Ин вижағиҳое аст, ки Аҳурамаздо ба ман бахшид ва ман тавонистам онҳоро ба кор гирам:¹⁰ ба хости Аҳурамаздо, он чӣ кардам, бо ин вижағиҳое, ки Аҳурамаздо ба ман бахшидааст, онро кардам.

11. Эй марди ҷавон!¹¹ Қотеона бигӯ, ту чӣ гунай, чӣ вижағиҳое дорӣ, садоқати ту чӣ гуна аст; некӣ тасаввур нақун, он чиро ба гӯшат мерасонанд, ҳатто ба он чи душман ба ту мегӯяд, гӯш фаро дех.

12. Эй марди ҷавон! Он чӣ тавонманде мекунад, хуб тасаввур нақун, он чи нотавоне мекунад, ҳатто ҳамонро бубин, эй марди ҷавон [...]; [...], ки аз ҳад бигзарад [...] [...] ва ба далели хушбахтӣ бедасту по набошад [...], ки комёб нашавад[...]

III

Гаубаруваи¹² патисхуварӣ¹³ ҳамлқунандаи найзаи Дориюшшоҳ аст.

IV

Аспачанаи пешкор таркиши Дориюшшоҳро нигоҳ медорад.

V¹⁴

1. Ин як порсӣ аст.
2. Ин як модӣ аст.

3. Ин як эломӣ аст.
4. Ин як портӣ аст.
5. Ин як ориёни (хиравӣ) аст.
6. Ин як бохтарӣ (балхӣ) аст.
7. Ин як суғдӣ аст.
8. Ин як хоразмӣ аст.
9. Ин як дарангӣ (зарангӣ) аст.
10. Ин як араҳузӣ (руҳачӣ) аст.
11. Ин як стагедӣ аст.
12. Ин як гандорай аст.
13. Ин як ҳиндӣ аст.
14. Ин як сакоӣ аст.
15. Ин як сакоии тезхуд аст.
16. Ин як бобули аст.
17. Ин як ошури аст.
18. Ин як араб аст.
19. Ин як мисрӣ аст.
20. Ин як арманӣ аст.
21. Ин як қападокияӣ аст.
22. Ин як лидияӣ аст.
23. Ин як юнонӣ аст.
24. Ин як сакоии он сӯи дарё аст.
25. Ин як тарокиёӣ аст.
26. Ин як юнонии оспедуфурӣ аст.
27. Ин як атьюпиёӣ (ҳабашӣ) аст.
28. Ин як либиёӣ аст.
29. Ин як макӣ аст.
30. Ин як корӣ аст.

КАТИБАҲОИ ТАХТИ ЧАМШЕД¹

I

Дориюш, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ, ки ин таҷраро сохт.

II

Дориюш шоҳи бузург аст, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ.

III

Панчараи сангин сохташуда дар хонаи Дориюш.

IV

1. Аҳурамаздо бузург аст, бузургтарини Худоён; ӯ Дориюшро шоҳ кард; шаҳриёриро ба ӯ дод; ба хости Аҳурамаздо, Дориюш шоҳ аст.

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ин мардум, Порс, ки Аҳурамаздо ба ман дод, бисёр хуб, бо асбони хуб,² бо мардони хуб, ба хости Аҳурамаздо, ба хости ман,³ Дориюшшоҳ, аз ҳеҷ дигаре наметарсад».⁴

3. Дориюшшоҳ мегӯяд:

«Аҳурамаздо бо тамоми Худоён маро бипояд, ва Аҳурамаздо ин мардумро бипояд, аз сипоҳи душман, аз гуруснагӣ ва аз дурӯғ; бар ин мардум сипоҳи душман, қаҳтӣ ва дурӯғ, чира нашавад; ин ҳамон чизе аст, ки ҳамчун мавҳибате аз Аҳурамаздо бо тамоми Худоён, мехоҳам; Аҳурамаздо бо тамоми Худоён, инро ҳамчун мавҳибате ба ман диҳод».

V

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумони бисёр, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо инҳо мардумоне ҳастанд, ки ман бо ин сипоҳи Порс гирифтаам, онҳое, ки аз ман метарсиданд, ба ман хироч медоданд: эломӣ, модӣ, бобулай, араб, ошурӣ, мисриҳо, арманӣ, қападокияӣ, лидияӣ, юнионӣ, ки рӯи замин ҳастанд ва онҳое, ки бар дарё ҳастанд ва ақвومه, ки он сӯи дарё ҳастанд, асагартӣ, порт, дарангӣ (зарангӣ), ориёӣ (ҳаравӣ), бохтарӣ (балхӣ), суғдӣ, хоразмӣ, стагедӣ, араҳузӣ (руҳачӣ), хиндӣ, гандорай, сақой ва макӣ».

3. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Агар ту чунин меандешӣ: «ман намехоҳам аз дигаре битарсам», ин сипоҳи Порсро ҳимоят кун, агар сипоҳи Порс ҳимоят шавад, то муддатҳо шодии заволнопазир бар ин хона фуруд хоҳад омад».

VI

1. «Ман Дориюшшоҳ ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Ва Дориюшшоҳ мегӯяд: «Рӯи ин суфа, он ҷое, ки ин коҳ сохта шуд, дар он ҷо, ҳеч коҳе сохта нашуда буд; ба хости Аҳурамаздо, ман худ ин кохро сохтам; ва Аҳурамаздо, бо тамоми Худоён, чунин хост, ки ин коҳ сохта шавад; ва ман худ онро сохтам; он гоҳ, коҳи устувор ва бошукӯҳ сохта шуд, дақиқан ҳамон гуна, ки ман фармон дода будам».

3. Ва Дориюшшоҳ мегӯяд: «Аҳурамаздо, бо тамоми Худоён, маро бипояд, ва ин кохро ва низ, он ҷӣ рӯи ин суфа гирд оварда шудааст; он ҷӣ инсоне хоин меандешад, руҳ надиход!».

VII

1. Аҳурамаздой бузург, ки аз ҳамаи Худоён бузургтарин аст; ки осмон ва заминро офарид; ки мардумонро офарид; ки ба инсонҳои зинда, ки бар рӯи он ҳастанд, комёбӣ дод; ки Дориюшшоҳи шоҳ кард ва шаҳриёрӣ ба Дориюшшоҳ дод рун ин замини васеъ, ки дар он кишварҳои бисёре ҳаст: Порс, Мод ва дигар сарзаминҳо бо забонҳои дигар, бо кӯҳҳо ва даштҳо аз ин сӯи дарё ва аз он сӯи дарё,⁵ аз ин сӯи сахро ва аз он сӯи сахро.

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Бо ёрии Аҳурамаздо, инҳо кишварҳои ҳастанд, ки чунин карданд, ки дар ин ҷо гирди ҳам омаданд:⁶ Порс, Мод ва дигар кишварҳо, бо забонҳои дигар, бо кӯҳҳо ва даштҳо, аз ин сӯи дарё ва аз он сӯи дарё, ҳамон гуна, ки ман бад-эшон дар ин маврид фармон дода будам; ҳар он ҷӣ ман кардам, бо ёрии Аҳурамаздо кардам; Аҳурамаздо бо тамоми Худоён маро бипояд ман ва он чиро ман дӯст дорам».

КАТИБАҶОИ ШУШ¹

I

1. Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо ман ин корро кардам, ман ба назари ҳамагон олий меоям».

II

«Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи саросари замин, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

III

«Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, писари Виштоспа».

IV

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи замин, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо ман ин тачараро² сохтам».

V

1. Аҳурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Дориюшро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз миёни мардумони бисёр.

2. Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон аз тамоми таборҳо, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ, Порс, писари порсӣ, ориёӣ, аз табори ориёӣ».

3. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо, инҳо мардумоне ҳастанд, ки ман берун аз Порс гирифтаам; ман бар онҳо фармон мерондам; онҳо барои ман хироч меоварданд; он чӣ аз ҷониби ман бад-эшон гуфта шуда буд, онҳо онро карданд; қонуни ман онҳоро нигоҳ медошт: модӣ, эломӣ, портӣ, ориёӣ (хиравӣ), бохтарӣ (балхӣ), суғдӣ, хоразмӣ, дарангӣ (зарангӣ), араҳузӣ (руҳачӣ), стагедӣ, макӣ, гандорай, ҳиндӣ, сакоии

тагирахуда (тезхуд), бобулӣ, ошурӣ, араб, миерӣ, арманӣ, кападокияӣ, лидиёӣ, юнониёне, ки дар дарё ҳастанд, сакоиёни он сӯи дарё, тарокиёӣ, юнониёни он суи дарё, кориҳо».

4. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Бадиҳои бисёре карда буданд,³ ман хубӣ кардам; мардумоне ки шӯришӣ шуда буданд, бо якдигар мечангиданд; коре кардам ба хости Аҳурамаздо, ки дигар бо ҳам наҷанганд, ҳар кадом комилан дар ҷои худ аст; қонуни ман, онҳо аз он метарсанд, ба гунае ки тавоно нотавонро дигар намезананд, дигар бо ӯ бадрафторӣ намекунад».

5. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо, сохтмонҳои бисёре вучуд доштаанд, ки собиқ бар ин дар вазъияти хубе набудаанд; дар Шуш ман дидам, ки девор хароб⁴ шуда буд; дар он ҷо, сипас, ман девори дигаре сохтам».

6. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Аҳурамаздо бо Худоён маро бипояд ва хонаамро ва он чи ман дар ин катиба навиштам».

VI

1. Аҳурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Дориюшро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

3. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Аҳурамаздо, бузургтарини Худоён, мефармояд, ӯ маро шоҳ кард, ба ман ин шаҳриёриро дод, ки бузург, дорои асбони хуб, дорои мардони хуб аст».

4. Ба хости Аҳурамаздо падарам Виштоспа ва Аршома падарбузургам, ҳарду зинда буданд; хангоме ки Аҳурамаздо маро шоҳ кард рӯи ин замин.

5. Иродаи Аҳурамаздо ин будааст рӯи саросари замин: Ӯ маро ҳамчун мард тарҷех дод (бар Виштоспа ва Аршома), ӯ маро рӯи замин шоҳ кард.

6. Ман Аҳурамаздоро ситоиш кардам; Аҳурамаздо маро ёрӣ кард; он чӣ ман ба карданаши фармон додам, ӯ онро комёб гардонд; он чӣ ман кардам, онро ба хости Аҳурамаздо кардам.

7. Ин коҳ,⁵ ки ман дар Шуш сохтам, маводаш аз хеле дурдаст оварда шуд; рӯ ба поин замин канда шуд, то он ҷо, ки дар замин ба санг расидам; замоне ки канда шуд, Шуш рехта шуд аз як сӯ ба 40 арш дар умқ, аз сӯи дигар ба 20 арш дар умқ;⁶ рӯи ин шан коҳ бино шуд.

8. Ва заmine, ки рӯ ба поин канда шуд ва шане, ки рехта шуд ва хиште, ки зада шуд: Мардуми Бобул ин корро карданд.

9. Чӯби садр аз кӯхе ба номи Лубнон оварда шуд; мардуми Ошур онро оварданд то Бобул; аз Бобул кориҳо ва юниён онро то Шуш оварданд; чӯби яко⁷ аз Гандора ва Кирмон оварда шуд.

10. Тилое, ки дар ин ҷо кор гузошта шуд аз Лидӣ ва аз Бохтар (Балх) оварда шуд аз Суғдиёна оварда шуд; фирӯзае, ки дар ин ҷо кор гузошта шуд, аз Хоразм оварда шуд.

11. Нукра ва обнус⁸ аз Миср оварда шуд; тазйиноте, ки бо он деворҳо тазйин шудаанд; аз Эйванӣ оварда шуд; оче, ки дар ин ҷо кор гузошта шуд, аз Ҳабаша, Ҳинд ва Арахузӣ (Рухач) оварда шуд.

12. Сутунҳои сангӣ, ки дар ин ҷо кор гузошта шуданд, аз рустое ба номи Абероду⁹ дар Элом оварда шудаанд; тарошкороне, ки сангро тарош доданд, аз юниён ва лидияҳо буданд.

13. Заргароне, ки заргарӣ карданд, аз модҳо ва аз мисриён будаанд; мардоне, ки чӯб кор карданд, аз лидияҳо ва аз мисриён будаанд; мардоне, ки хишт заданд, аз бобулиён будаанд; мардоне, ки деворро тазйин кардаанд, аз модҳо ва мисриён будаанд».

14. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Дар Шуш бисёре (корҳои) зебо фармон дода шуд, Ахурамаздо маро бипояд ва падарам Виштоспа ва мардумамро».

VII

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд:

Ман ин кохро бо сутунҳо сохтам».

VIII

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи рӯи ин замин, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ҳангоме ки Ахурамаздо маро бар ин замин шоҳ кард, ба хости Ахурамаздо ман ҳамаи корҳоро ба хубӣ кардам».

IX

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи рӯи ин замин, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ҳамаи он чӣ ман кардам, таври дигаре накардам: ҳамон гуна, ки хости Аҳурамаздо буд, ман ҳамон гуна кардам; Аҳурамаздо маро дӯст буд; ҳар он чӣ кардам, муваффақиятомез буд».

3. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамадо, ин кохеро, ки ман сохтам, ҳар касе бубинад, ба назари ӯ зебо меояд; Аҳурамаздо ман ва мардумро бипояд».

X

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, роҳи мардумон, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Аҳурамаздо аз они ман аст; ман аз они Аҳурамаздо ҳастам; Аҳурамаздоро ситоиш кардам; Аҳурамаздо маро ёрӣ расонд».

XI

Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо, ҳар он чӣ ман хостам бикунам, муваффақиятомез буд».

XII

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Аҳурамаздо шахриёрии бузург бо мардоне хуб ба ман дод; ӯ маро бар ин замин шоҳ кард; ба хости Аҳурамаздо инҳо мардумоне ҳастанд порсӣ, эломӣ, бобулӣ, ошурӣ, араб, мисрӣ, лидияӣ, юнонӣ, модӣ, арманӣ, қападокияӣ, портӣ, дарангӣ (зарангӣ), ориёнӣ (ҳиравӣ), хоразмӣ, бохтарӣ (балхӣ), суғдӣ, гандорай, стагедӣ, араҳузӣ (руҳачӣ), хиндӣ, тарокиёӣ, юнониёнии оспедуфурӣ {...}».

XIII

«Дориюшшоҳ фармон дод, то ин пайкара сохта шавад {...}; бошад, ки Аҳурамаздо Дориюшшоҳ ва он чиро карда шуд, бипояд {...}, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

XIV

1. {...} ман кардам {...} сангфарши сангӣ як нақши барчастаро {...}.

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Ахурамаздо, дар Шуш ман ин корро кардам, бисёре аз корҳои хуб дар баробари зишти кор гузошта шуд {...}».

XV

Ахурамазdoi бузург, бузургтарини Худоён, Дориюшро шоҳ кард; ба ӯ шахриёрӣ дод хуб, бо аробаҳои хуб, бо асбони хуб, бо мардони хуб.

XVII

Ахурамаздо Худои бузург аст, ки рӯи ин замин кори олӣ мекунад, ки мардумро рӯи ин замин меофаринад, ки ин мардумро бо мардони хуб меофаринад, бо асбони хуб ва бо аробаҳои хуб ӯ шахриёриро ба ман дод, Ахурамаздо маро ва он чиро ман кардам, бипояд.

XVIII

1. Ахурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки хушбахтиро барои мардум офарид, ки Дориюшро шоҳ кард.

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ахурамаздо, бо Худоён, маро бипояд ва хонаам ва туро, ки пас аз ин шоҳ хоҳӣ буд»¹⁰.

XIX

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, {...} ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «{...} ки кунод ва {...} ва ҳар он чи ман аз (корҳои) хуб кардам, ӯ бовар нахоҳад кард {...}, ман гирифтаам, гуфта шуд».

XX

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи сарзаминҳо, шоҳи замин, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Инҳо сарзаминҳое ҳастанд, ки дар онҳо мардумон зиндагӣ мекунанд, эшон ба ман хироч

медоданд {...} Ахурамаздо онҳоро ба ман дод {...} Мод {...}, Кападукия {...}, Ошур {...}, Ҳинд {...}, Хоразм {...}; бо ёрии Ахурамаздо, {...} онҳо аз ман пайравӣ мекунанд {...}».

XXI

{...} он чӣ Ахурамаздо фармон дод {...}, ин {...} ман на {...} дар баробари ман душвор набуд ва он чӣ кардам {...} ва ин, бошад, ки Ахурамаздо онро бипояд.

XXII

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Ва Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ахурамаздо, бузургтарини Худоён, маро офарид, ин шаҳриёриро барои ман сохт, ин шаҳриёриро ба ман дод, бузург, зебо бо мардон ва бо асбон».

3. Ва ба хости Ахурамаздо, падарам Виштоспа ва Аршомаи падарбузургам ҳар ду зинда будаанд, ҳангоме ки Ахурамаздо маро рӯи замин шоҳ кард.

4. Ахурамаздо чунин хост: Дар тамоми густураи ин замин, ӯ маро ҳамчун мард баргузид, ӯ маро рӯи ин замин шоҳ кард.

5. Ман ин фидияро ба Ахурамаздо додам; Ахурамаздо ёрияшро ба ман дод; он чӣ ман мехостам бикунам, маро дар он кор комёб гардонд; он чӣ ман кардам, ба хости Ахурамаздо онро кардам.

6. Коҳе, ки ман дар Шуш сохтам: Аз дурдаст маводаш оварда шуданд; ва дар умқи замин канда шуд, то ҷое, ки ба санг бирасад; вақте ки комилан канда шуд, рӯи шан пояҳояш сохта шуданд, бист арш; рӯи ин шан коҳ сохта шуд.

7. Ин кор, ки замин то умқ бардошта шавад, ва ин ки рӯи шифтаи пояҳо сохта шаванд ва ин ки очирҳо қолибрезӣ шаванд: мардумони Бобул ин корро карданд.

8. Ва чӯби садр аз кӯҳе ба номи Лубнон оварда шуд; мардумони Ошур онро то Бобул оварданд; ва аз Бобул кориҳо ва юниён то Шуш оварданд ва чӯби якто аз Гандора ва Кирмон оварда шуд.

9. Ва тило аз Лидия ва Бохтар (Балх) оварда шуд, он дар ин ҷо кор гузошта шуд; ва санги лочувард ва ақиқ, ки дар ин ҷо кор гузошта шуданд, аз Сугдиёна оварда шуданд; фирӯзае, ки аз Хоразм оварда шуд, дар ин ҷо кор гузошта шуд.

10. Ва нуқраву обнус аз Миср оварда шуданд; тазйиноте, ки бо он деворҳо тазйин шудаанд; аз Эйвания оварда шуд; ва оче, ки дар ин чо кор гузошта шуд, аз Ҳабаша, Ҳинд ва Арахузиё (Рухач) оварда шуд.

11. Ва сутунҳои сангӣ, ки дар ин чо кор гузошта шуданд, аз рустое ба номи Обероду, дар Элом, оварда шуданд; тарошкороне, ки сангро кор гузоштанд, аз юнониён ва лидияҳои буданд.

12. Ва заргароне, ки заргарӣ карданд аз модҳо ва аз мисриҳо будаанд; ва мардоне, ки чӯб кор карданд аз лидияҳои ва мисриён будаанд; ва мардоне, ки хишт заданд аз бобулиҳо буданд; мардоне, ки деворҳоро тазйин карданд, аз модҳо ва мисриён будаанд».

13. Ва Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ба хости Ахурамаздо, дар Шуш бисёре аз корҳои зебо карда шуд; Ахурамаздо ман ва мардумро бипояд».

XXIII

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи сарзаминҳо, шоҳи замин, писари Виштоспа, ҳахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Бо ёрии Ахурамаздо, ин коҳ, ки дар ин чо сохта шуд, манам, ки онро сохтам; дар маҳалли сохтмони ин коҳ пояҳояш канда шуданд, то он ки ба баҳши саҳти замин бирасам ва пояҳо аз шан пур шуданд, бист арш; рӯи шан пояҳои коҳ гузошта шуданд.

3. Инҳо маводе ҳастанд, ки барои ин коҳ ба кор рафтаанд: Тило, нуқра, санги лочувард, фирӯза, ақиқ, чӯби садр, чӯби макан [макан], обнус, оҷ ва тазйиноти нақши барҷастаҳо; ҳама сутунҳо аз санг ҳастанд.

4. Инҳо сарзаминҳои ҳастанд, ки маводи тазйиноти ин коҳ аз он чо оварда шуданд: Порс, Элом, Мод, Бобул, Ошур, Арабистон, Миср, сарзаминҳои дарё¹¹, Лидия, Юнон, Урарту¹², Кападукия, Порт, Дарангияна (Заранг), Ориё (Ҳирот), Хоразм, Бохтар (Балх), Суғдиёна, Гандора, Кимрӣ¹³, Стагедӣ, Арахузӣ (рухачӣ), Қодия¹⁴».

5. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Бо ёрии Ахурамаздо, маводи тазйиноти ин коҳ аз дурдастҳо оварда шуданд ва ман онро ба назм даровардам; ҳар он чӣ кардам, онро ба камол кардам, ба хости Ахурамаздо; Ахурамаздо маро бипояд, то ҳамаи (корҳоро) ба анҷом бирасонам».

XXIV

1. Аҳурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Дориюшро шоҳ кард.

2. Ин пайкараи сангӣ аст, ки Дориюшшоҳ фармон дод дар Миср сохта шавад; ба ҳамин далел, касе, ки баъдҳо онро бубинад, хоҳад донист, ки марди порсӣ Мисрро гирифт.

3. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замини бузург, писари Виштоспа, хахоманишӣ».

4. Дориюшшоҳ мегӯяд:

«Ахурамаздо маро ва он чиро кардам, бипояд».

КАТИБАҲОИ СУИЗ¹

I

Дориюш, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замини бузург, писари Виштоспа, хахоманишӣ.

II

1. Аҳурамаздо Худои бузург аст, ки он осмонро офарид, ки ин заминро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Дориюшро шоҳ кард, ки ба Дориюш ин шаҳриёриро дод, бузург, бо асбони хуб, бо мардони хуб.

2. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумоне аз тамоми таборҳо, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Виштоспа, хахоманишӣ».

3. Дориюшшоҳ мегӯяд:

«Ман порсӣ² ҳастам аз Порс, Мисрро гирифтам³; фармон додам ин таръаро бикананд, аз рӯде ба номи Нил⁴, ки дар Миср равон аст, ба тарафи дарёе, ки аз Порс меояд; он гоҳ, ин таръа канда шуд, ҳамон гуна ки ман фармон дода будам ва киштиҳо аз Миср, аз тариқи ин таръа, ба сӯи Порс рафтанд бино ба хости ман».

КАТИБАҲОИ ХШАЙОРШО*

Катибаи зидди девони Хшайоршо

Бағ (Худо)-и бузург [аст] Ахурамаздо ки ин бумро дод [он Худое] ки ū осмонро дод (офарид) [он Худое] ки мардро (одамро) дод, [он Худое] ки шодиро (хушбахтиро) дод баҳри одамон, [он Худое] ки Хшайоршоҳро шоҳ кард – ягона (беҳамто) миёни шоҳон, ягона миёни фармонравоён.

Ман Хшайоршо [ам] – шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи диҳҳои гуногунзабон, шоҳ дар ин буми бузург, дуродур (бекирон), пури Дорои шоҳи шоҳон, хахоманишинӣ, порс, пури порс, орий, оризод.

Хшайоршои шоҳ, мегӯяд: ба бузургии Ахурамаздо ин [аст] он диҳҳо (кишвар) ки ба саршон ман шоҳам дури дур [уфтода бархешон] аз Порс ман ба саршон подшоҳӣ кардам, маро боч овардандӣ, чизе ки аз ман гуфта шуда, он кардандӣ, доди маро риюя кардандӣ: Мод, Хузистон, Харауватиш (Ара-хозиа), Армина, Зранка (Дрангиана), Партава (Парфия), Ҳарайва (Арена), Бохтриш (Бактрия), Сугд, Хуваразмиш (Хваразм), Бобируш, Атура (Ассирия), Сатагуш (Саттаги-диа), Спарда (Лидия), Мудрая (Миср), [Кишвари] Йаунаҳои (Иония) сокини дарё ва сокини фаросӯи дарё, [мардуми] Маки, Арабая (Аравия), Гандора, Ҳиндуш, Катпатука (Кап-падокиа), диҳҳои [кишвар] сакҳои ҳаумаварга, сакҳои тиг-рахауда, Скудра, [кишвари] Акауфакиа, Путиа, Корка, Ку-шия (Эфиопия).

Хшайоршои шоҳ мегӯяд: он замон ки ман шоҳ будам, миёни диҳҳои (кишвар) ки ба боло навишта шуданд, диҳҳои барошuftа буд (айнан: ҳаст). Пасонам Ахурамаздо ёрӣ бидод. Ба бузургии Ахурамаздо ū диҳҳоро ман бизадам ва [ба мавқибҳои пешиншон] нишондамшон. Ва миёни онҳо диҳҳои буд ки дар онҳо пештар девҳо ёд мешуданд (парастиди мешу-данд). Пасон ба бузургии Ахурамаздо, ман ū девдонҳо (айадо-ни девҳо) бар кандам ва фармудам (иълон кардам) ки «дивон мепараст[ед]». Он ҷо ки пештар девон парасто (ёд) мешуданд, ҳамон ҷо ман Ахурамаздоро ёд кардам ба Артаи Бразманӣ.

Ва чизҳои дигар буд ки бад карда (шуда) буд, он ҳамаро ман хуб кардам. Ба бузургии Ахурамаздо кардам. Ахурамаздом ёрӣ бидод, то ман [чизе ки бояд мекардам] кардам (бо анҷом расондам).

Ту ка (Эй он ка) ойинда [меоӣ], агар гу мехоҳӣ (айнан: меандешӣ) ки шод (хушбахт) бошӣ ба зиндагӣ[-т] ва артавӣ (пас

аз сарат) бошӣ, ӯ додеро риюя бикун ки Ахурамаздо му- қаррар карда; [ва] Ахурамаздоро ёд бикун (бипараст) або Артаи Бразманӣ. Касе (айнан: марде) ки у додеро ки Ахура-маздо муқаррар карда, риюя кунад ва Ахурамаздоро ёд ку- над або Артаи Бразманӣ – ӯ ҳам ба зиндагӣ шод (хушбахт) бувад ва ҳам пас аз сараш артавӣ бувад.

Хшайоршои шоҳ мегӯяд: бошад ки маро Ахурамаздо бипояд (нигоҳ дорад) аз бадӣ ва дарборамро ва ин дихҳоро (кишварро)! Инро ман аз Ахурамаздо хоҳонам (илтиҷо мекунам). Бошад ки Ахурамаздом бидихад!

Катибаҳои Алванд ва Ҳамадон¹

1. Ахурамаздо Худои бузург аст, бузургтарини Худоён, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Хшайоршоро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. «Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон бо таборҳои бисёр, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

Катибаҳои тахти Ҷамшед¹

I

1. Ахурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Хшайоршоро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. «Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон аз таборҳои бисёр, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

3. Хшайоршо мегӯяд: «Ба хости Ахурамаздо, ман ин «равоқи тамоми мардум»-ро сохтам; (сохтмонҳои) хуби² бисёре низ вучуд дорад, ки сохта шуд дар ин Порс, ки худи ман сохтам ва падарам сохт³; ҳар он чи афзун бар ин сохта шуд, ки хуб ба назари ман меояд, ҳамаи инҳоро мо ба хости Ахурамаздо сохтем».

4. Хшайоршо мегӯяд: «Ахурамаздо маро ва шаҳриёрии маро бипояд ва он чиро ман кардам ва он чиро падарам кард, Ахурамаздо инҳоро низ бипояд».

II

1. Ахурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Хшайоршоро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. «Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шохон, шоҳи мардумон бо таборҳои бисёр, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

3. Хшайоршо, шоҳи бузург мегӯяд: «Он чӣ ман дар ин ҷо⁴ кардам ва он чӣ ман дар ҷои дигар кардам, ҳамаи инҳоро ба хости Ахурамаздо кардам».

4. Ахурамаздо маро бипояд, бо Худоён ва низ шаҳриёрии маро ва он чиро ман кардам».

III

1. Ахурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Хшайоршоро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. «Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шохон, шоҳи мардумон бо таборҳои бисёр, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

3. Хшайоршо, шоҳи бузург мегӯяд: «Ба хости Ахурамаздо, Дориюшшоҳ, падарам, ин кохро сохт⁵».

4. Ахурамаздо маро бипояд, бо Худоён, ҳамчунин он чӣ ман сохтам, ва он чӣ падарам, Дориюшшоҳ сохт; Ахурамаздо инҳоро бипояд, бо Худоён.

IV

1. Ахурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Хшайоршоро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. «Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шохон, шоҳи мардумон бо таборҳои бисёр, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

3. Хшайоршо, шоҳи бузург мегӯяд: «Ба хости Ахурамаздо, ман ин кохро сохтам».

4. Ахурамаздо маро бипояд, бо Худоён, ва низ шаҳриёрии маро ва он чиро ман кардам».

V

Хшайоршо, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

VI

1. Аҳурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Хшайоршоро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. «Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон бо таборҳои бисёр, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

3. Хшайоршошоҳ мегӯяд: «Падарам Дориюш аст, падари Дориюш Виштоспа ном дошта, падари Виштоспа Аршома ном дошта; ва Виштоспа ва Аршома ҳар ду зинда буданд⁶ замоне, ки Аҳурамаздоро хост ин буд, ки Дориюш, падарамро шоҳи ин замин кунад; замоне, ки Дориюш шоҳ шуд, бисёре корҳои олий аст, ки ӯ кард.

4. Хшайоршошоҳ мегӯяд: «Дориюш писарони дигаре низ дошт, хости Аҳурамаздо буд, ки Дориюш, падарам, маро пас аз худ бузургтар аз ҳама кард; замоне, ки падарам, Дориюш тахтро раҳо кард⁷, ба хости Аҳурамаздо, ман бар тахти падарам шоҳ шудам; ҳангоме ки ман шоҳ шудам, бисёре корҳои олий ҳаст, ки ман кардам; он чӣ падарам карда буд, ман онро ҳифз кардам, ва ба онҳо коре дигар афзудам; ҳамчунин, он чӣ ман сохтам ва он чӣ падарам сохт, ҳамаи инҳоро ба хости Аҳурамаздо сохтем».

5. Хшайоршошоҳ мегӯяд: «Аҳурамаздо маро бипояд ва низ шахриёрии маро ва он чиро сохтам; ва он чиро падарам сохт, низ Аҳурамаздо бипояд».

VII

1. Хшайоршо, шоҳи бузург, мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо, бисёре корҳои хуб аст, ки Дориюшшоҳ, падарам кард ва фармон дод, ҳамчунин ба лутфи Аҳурамаздо, ки ман ин корро афзудам ва онро зебо кардам.

2. Аҳурамаздо, бо Худоён маро бипояд ва низ шахриёриро».

VIII

1. Аҳурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Хшайоршоро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. «Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шохон, шоҳи мардумоне бо таборҳои бисёр, шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ, порсӣ, писари порсӣ, ориёӣ, аз табори ориёӣ».

3. Хшайоршошоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо инҳо мардумоне ҳастанд, ки ман шоҳашон будам берун аз Порс; ман бар онҳо фармонравой кардам, онҳо ба ман хироч меоданд, онҳо он чиро ман ба онҳо мегуфтам, мекарданд, қонуни ман онҳоро нигоҳ дод: модӣ, эломӣ, араҳузӣ (руҳачӣ), арманӣ, дарангӣ (зарангӣ), портӣ, ориёнӣ (ҳиравӣ), бохтарӣ (балхӣ), суғдӣ, хоразмӣ, бобулӣ, ошурий, стагедӣ, лидияӣ, мисрӣ, юнионӣ, ки дар қанори дарё ҳастанд ва онҳое, ки он сӯи дарё ҳастанд, макиён, араб, гандорай, ҳиндӣ, қападокияӣ, сақоиёни амирагӣ, сақоиёни тезхуд, тарокиёиён, ақауфакиён⁸, либияҳо, қорихо, ҳабашӣ».

4. Хшайоршошоҳ мегӯяд: «Ҳангоме ки ман шоҳ шудам, дар миёни мардумоне, ки дар боло исмашон навишта шуд, яке аз онҳо⁹ шӯриш карда буд, он гоҳ Аҳурамаздо маро ёрӣ кард; ба хости Аҳурамаздо ман ин мардумро шикаст додам ва онҳоро сари ҷои худ нишондам.

5. Ва дар миёни ин мардумон, яке аз онҳо буд, ки пеш аз ин девонро ситоиш мекарданд он гоҳ, ба хости Аҳурамаздо, девқадаро¹⁰ хароб кардам ва мамнӯъ кардам: «ки девон ситоиш нашаванд!» дар он ҷо, пеш аз ин, девон ситоиш мешуданд, ман Аҳурамаздоро ситоиш кардам, дар замони муқаррар ва бинобар оин¹¹».

6. Ва ҳамчунин қори дигаре буд, ки бад анҷом шуда буд; ман ин қорро хуб анҷом додам¹²; ҳамаи он чи анҷом додам, ман онро ба хости Аҳурамаздо кардам; Аҳурамаздо маро ёрӣ кард, то он ки ман онро ба поён бирасонам.

7. Туе, ки аз ин пас хоҳӣ буд, агар бияндешӣ: «Ман мехоҳам шод бошам дар давраи зиндагиам ва мехоҳам пас аз маргам артоун (омурзида) бошам», ин қонунро, ки Аҳурамаздо вазъ кард, пос бидор¹³; марде, ки ин қонунро, ки Аҳурамаздо вазъ кард, пос бидорад; ва Аҳурамаздоро ситоиш мекунад, дар

замони муқаррар ва бино бар оин, ӯ хушбахт аст, дар замони зиндагӣ ва пас аз маргаш гиромӣ мешавад».

8. Хшайоршошоҳ, мегӯяд: «Аҳурамаздо маро дар баробари бадихо ва ҳамчунин хонаам ва ин мардумро; ин он чизе аст, ки ман аз Аҳурамаздо мехоҳам; Аҳурамаздо онро ба ман диҳод».

IX

1. «Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

2. Хшайоршошоҳ мегӯяд: «Ман ин таҷраро сохтам».

XI

1. Аҳурамаздо Ҳудои бузург аст, ки ин зеборо офарид, ки дида мешавад, ки шодиро барои мардум офарид, ки хирад ва далериро дар Хшайоршо гузошт.

2. Хшайоршошоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо, ман ин ҳастам, бад-ин сон, ки дӯсти ростӣ ҳастам, бо нодурустӣ дӯст нестам, хости ман он нест, ки нотавон; ба хотири тавоно ба бедод тан диҳад; хости ман он нест, ки тавоно ба хотири нотавон ба бедод тан диҳад.

3. Ростӣ: Ин хости ман аст; ман дӯсти марди дурӯггӯй нестам; ман тундхӯ нестам; он чи дар як мунозиа барои ман рух медиҳад, онро бо қувват дар андешаам пос медорам, бо қувват худро маҳор мекунам.

4. Марде, ки ёрӣ мекунад, ман ӯро баста ба ёрияш мепоям; он ки осеб расонад, ман ӯро баста ба осебаш танбеҳ мекунам, на маро ком аст, ки марде осеб расонад; ва низ на маро ком аст, ки агар касе осеб расонад, танбеҳ нашавад.

5. Марде, ки дар бораи марде дигар мегӯяд, он маро қонъ намекунад; то он ки гувоҳии ду танро бишнаберам.

6. Он чи як мард мекунад, ё ҳангоме ки баста ба дороияш чизе меоварад, ман аз ӯ хушнуд мешавам ва хушнудии ман бисёр аст ва розӣ ҳастам ва ман ба мардони вафодор чизҳое бисёр медиҳам.

7. Қувваи дарк ва иродаи ман бад-ин сон аст: Замоне, ки ту бубинӣ ё бишнавиӣ, он ман дар кох ва дар урдугоҳи сипоҳиён қардам, ин аст тасаллуте, ки ман дарам бар рӯхам ва қувваи даркам.

8. Ин тасаллут, ки ман дорам, ҳамон чизе аст, ки ҷисмам метавонад бикунад: дар мақоми ҷангҷӯ, ҷангҷӯи хубе ҳастам ҳамин ки қувваи даркам ҷои худро биёбад, ҳангоме ки як ёғиро мебинам, ҳангоме ки ўро намебинам, ба юмни қувваи даркам ва иродаам, бар тарси худ ғалаба мекунам.

9. Замоне, ки як ёғиро мебинам, монанди замоне, ки ўро намебинам, ҳам бо дастҳо ва ҳам бо поҳо варзида ҳастам; дар мақоми саворкор, саворкори хубе ҳастам; дар мақоми камондор, камондори хубе ҳастам, чи пиёда чи савора; дар мақоми найзадор, найзадори хубе ҳастам, чи пиёда чи савора.

10. Ин вижагиҳое аст, ки Аҳурамаздо ба ман бахшид ва ман тавонистам онҳоро ба қор гирам: Ба хости Аҳурамаздо, он ҷӣ қардам бо ин вижагиҳое, ки Аҳурамаздо ба ман бахшидааст, онро қардам.

11. Аҳурамаздо маро бипояд ва низ он ҷиро қардам.

КАТИБАҲОИ ШУШ'

I

Хшайоршо, шоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо, Дориюшшоҳ, падарам, ин кохро сохт».

II

«Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи сарзаминҳо, шоҳи замин, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

III

«Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

IV

Хшайоршошоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо, Дориюшшоҳ, падарам ин равокро сохт».

V

1. «Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи сарзаминҳо, шоҳи замин, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

2. Хшайоршо, шоҳи бузург мегӯяд: «Ҳар он чӣ дар ин чо кардам ва он чӣ дар чои дигари рӯи замин кардам, инҳо ба дасти ман анҷом шуд; ҳар он чӣ ман кардам, ман онро бо ёрии Аҳурамаздо кардам».

«Дориюшшоҳ, падарам, ба хости Аҳурамаздо, корҳои хуб бисёр кард ва фармон дод ин мавзеъро бикананд; аз он чо, ки фармон надод, катиба бинависанд, он гоҳ, ман дастур додам, ки ин катибаро бинависанд».

4. Аҳурамаздо маро бипояд, маро бо Худоён, низ шаҳриёрии маро ва он чиро кардам».

САНГНАВИШТАҲОИ ВОН

1. Аҳурамаздо Худои бузург аст, бузургтарини Худоён, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Хшайоршоро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. Ман Хшайоршо ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон бо таборҳои бисёр, шоҳи рӯи замини бузург то дурдаст, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ.

3. Хшайоршошоҳ мегӯяд:

«Дориюшшоҳ, падарам, ба хости Аҳурамаздо, корҳои хуб бисёр кард ва фармон дод ин мавзеъро бикананд; аз он ҷо, ки фармон надод, катиба бинависанд; он гоҳ, ман дастур додам, ки ин катибаро бинависанд.

4. Аҳурамаздо маро бипояд, маро бо Худоён, низ шаҳриёрии маро ва он чиро кардам».

КАТИБАҲОИ АРДАШЕРИ АВВАЛ ДАР ТАХТИ ЧАМШЕД¹

I

1. {...} яке дар миёни подшоҳон бисёр.
2. «Ман Ардашер ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи сарзаминҳое бо забонҳои бисёр, шоҳи ин сарзамини бузург, дурдаст, писари Хшайоршо, писари Дориюш, ҳахоманишӣ».
3. Ардашер, шоҳи бузург мегӯяд: «Бо ёрии Аҳурамаздо, ин кохро, ки Хшайоршошоҳ, падарам, сохт², ман онро ба поён расондам».
4. Аҳурамаздо маро бипояд бо Худоён ва низ шаҳриёриям ва он чӣ кардам».

II

Ардашершоҳ мегӯяд:

«Ин кохро Хшайоршошоҳ, падарам, пояҳои онро гузошта буд; бо ёрии Аҳурамаздо, ман Ардашершоҳ онро сохтам ва ба поён расондам».

Катибаҳои кӯчак

1. Ардашер, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, писари Хшайоршошоҳ, Хшайоршошоҳ писари Дориюш, ки ин чоми¹ нуқраро дар кох² сохт.
2. Ардашер, шоҳи бузург.
3. Ардашер шоҳ.

КАТИБАҲОИ ДОРИЮШИ ДУВУМ¹

Катибаи Ҳамадон

1. Ахурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, он осмонро офарид, ки мардумро офарид, ки шодиро барои мардум офарид, ки Дориюшро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон бо таборҳои бисёр, шоҳи ин замини бузург то дурдаст, писари Ардашершоҳ, Ардашер писари Хшайоршошоҳ, Хшайоршошоҳ писари Дориюшшоҳ, хахоманишӣ».

3. Дориюшшоҳ мегӯяд: Ахурамаздо ин мардумро ба ман дод; ба хости Ахурамаздо ман рӯи ин замин шоҳ ҳастам; Ахурамаздо маро бипояд ва низ хонаамро ва шаҳриёро, ки ба ман дод».

Катибаҳои Шуш

I

Ин Ападона¹ бо сутунҳои чӯбӣ, Дориюш, шоҳи бузург онро сохт; Ахурамаздо бо Худоён Дориюшшоҳро бипояд.

II

1. «Ман Дориюш ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, писари Ардашершоҳ, хахоманишӣ».

2. Дориюшшоҳ мегӯяд: «Ардашер падарам, ибтидо ин кохро сохт; сипас ман онро ба хости Ахурамаздо сохтам».

КАТИБАҲОИ АРДАШЕРИ ДУВУМ¹

Катибаи Ҳамадон

I

1. Ардашер, шоҳи бузург, шоҳи шоҳои, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, писари Дориюшшоҳ, Дориюш писари Ардашершоҳ, Ардашер писари Хшайоршошоҳ, Хшайоршошоҳ писари Дориюшшоҳ, Дориюш писари Виштоспа ҳахоманишӣ эълон мекунад:

2. «Ба хости Аҳурамаздо, Аноҳито ва Митра, ман ин Ападоноро сохтам; Аҳурамаздо, Аноҳито ва Митра¹ маро аз тамоми бадихо бипоянд; ва он чиро ман кардам, на аз миён бибаранд ва на осебе бад-он расонанд».

II

Ападона бо сутунҳо аз санг, Ардашер, шоҳи бузург, онро сохт, ӯ, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ;
«Митра маро бипояд».

III

1. Аҳурамаздо Худои бузург аст, бузургтарини Худоён, ӯ, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, шодиро барои мардум офарид, Ардашерро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, ягона фармонраво аз бисёр.

2. Ардашер шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, мегӯяд: «Ман писари Дориюшшоҳ ҳастам, Дориюш писари Ардашершоҳ, Ардашер писари Хшайоршошоҳ, Хшайоршошоҳ писари Дориюшшоҳ, Дориюш писари Виштоспа ном, ҳахоманишӣ».

3. Ардашершоҳ мегӯяд: «Ман шоҳи рӯи ин замини бузург то дурдаст ҳастам, Аҳурамаздо шаҳриёриро ба ман дод, Аҳурамаздо маро бипояд ва низ шаҳриёриро, ки ба ман бахшид ва хонаамро».

Катибаи тахти Чамшед

1. Ин як порсӣ аст.
2. Ин як модӣ аст.
3. Ин як эломӣ аст.
4. Ин як портӣ аст.

5. Ин як ориёнӣ (ҳиравӣ) аст.
6. Ин як бохтарӣ (балхӣ) аст.
7. Ин як сугдӣ аст.
8. Ин як хоразмӣ аст.
9. Ин як дарангӣ (зарангӣ) аст.
10. Ин як араҳузӣ (руҳачӣ) аст.
11. Ин як стагедӣ аст.
12. Ин як гандорай аст.
13. Ин як ҳиндӣ аст.
14. Ин як сакоӣ аст.
15. Ин як сакоии тезхуд аст.
16. Ин як бобули аст.
17. Ин як ошурӣ аст.
18. Ин як араб аст.
19. Ин як мисрӣ аст.
20. Ин як арманӣ аст.
21. Ин як қападокияӣ аст.
22. Ин як Лидияӣ аст.
23. Ин як юнонӣ аст.
24. Ин як сакоии он сӯи дарё аст.
25. Ин як тарокиёӣ аст.
26. Ин як юнонии оспедуфурӣ аст.
27. Ин як атюпиёӣ (ҳабашӣ) аст.
28. Ин як либиёӣ аст.
29. Ин як макӣ аст.
30. Ин як корӣ аст.

Катибаҳои Шуш

I

1. Ардашер, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, писари Дориюшшоҳ, Дориюш писари Ардашершоҳ, Ардашер писари Хшайоршоҳ, Хшайоршоҳ писари Дориюшшоҳ, Дориюш писари Виштоспа, ҳахоманишӣ, мегӯяд:

2. Дориюш, ҷадди ман¹ ин Ападонро сохт; сипас дар замони падарбузургам Ардашер Ападона сӯхт; ҳол, ба хости Аҳурамаздо, Аноҳито ва Митра, ман фармон ба бозсозии Ападона додам.

3. Аҳурамаздо, Аноҳито ва Митра маро дар баробари тамоми бадихо бипоянд ва низ он чиро кардам; ки онҳо на {...} на ҷодугарӣ (?), на {...}-ҳо».

II

1. {...} писари Дориюшшоҳ, Дориюш писари Виштоспа, ҳахоманишӣ.

2. Ардашер, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи замин, мегӯяд:

«Ин кох ва ин пилакони сангиро {ман сохтам}».

3. Аҳурамаздо {...}».

III

1. «Ман Ардашер ҳастам, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, писари Дориюшшоҳ, ҳахоманишӣ».

2. Ардашершоҳ мегӯяд: «Ба хости Аҳурамаздо ман ин кохро сохтам, ки дар давраи зиндагиям вақф кардам.

3. Аҳурамаздо, Аноҳито ва Митра маро аз тамоми бадихо бипоянд, низ ҳар он чи ман сохтам».

КАТИБАҲОИ АРДАШЕРИ СЕВУМ*

Катибаи тахти Чамшед

1. Аҳурамаздо Худои бузург аст, ки ин заминро офарид, ки он осмонро офарид, ки мардумро офарид, хушбахтиро барои мардум офарид, ки Ардашерро шоҳ кард, ягона шоҳ аз бисёр, танҳо фармонраво аз бисёр.

2. Ардашер, шоҳи бузург, шоҳи шоҳон, шоҳи мардумон, шоҳи рӯи ин замин, мегӯяд: «Ман писари Ардашершоҳ ҳастам, Ардашер писари Дориюшшоҳ, Дориюш писари Ардашершоҳ, Ардашер писари Хшайоршошоҳ, Хшайоршошоҳ писари Дориюшшоҳ, Дориюш писари Виштоспа ном, Виштоспа писари Аршома, ҳахоманишӣ».

3. Ардашершоҳ мегӯяд: «Ин палаи сангӣ тавассути ман, дар замони ман¹ сохта шуд».

4. Ардашершоҳ мегӯяд: «Аҳурамаздо ва эзади Мисра маро бипоянд, ҳамчунин ин мардумро ва он чи тавассути ман сохта шуд {...}».

КАТИБАҶОИ СОСОНИ*

Катибаи Ардашер Попакон

Ин пайкари маздопараст Бағ (Худой) Ардашери шоҳон шоҳи Эрон, дорандаи наҷод аз Худоён, писари Бағ (Худой) Попакшоҳ.

Сангнавиштаи Шопури Ардашер (дар Ҳочиобод)

Тирандозе ин ман маздоясн¹, Бағи Шоҳпур, шоҳаншоҳи Эрон ва анерон², аз наҷоди эзадон, писари маздаясн Бағи Ардашер, шоҳаншоҳи Эрон, наваи Попакшоҳ – чун мо ин тирро андохтем, ин тир пеши шаҳрдорон ва виспурон (шоҳзодагон) ва бузургон ва озодон андохта шуд. Ва мо пой дар ин дара ниҳодем ва тире ба сӯи нишона ва дуртар аз он афкандем. Он ҷо, ки тир афтод, он чунон набуд, ки агар нишонае сохта шавад, аз берун пайдо бошад.

Пас мо фармудем, ки нишонае берунтар, ки пайдо бошад, сохта шавад. Ҳар киро даст некаст, пой ба ин дара ниҳад ва тир ба он нишона афканад, пас ҳар ки тавонад, тир ба он нишона бияфканад, дасташ барои тирандозӣ хуб аст.

Сангнавиштаи Шопури Ардашер (Нақши Рачаб)

Пайкари ин маздаясн (=худопараст) Бағи Шоҳпур шоҳаншоҳи Эрон ва анерон (ғайриэрон) аз наҷоди эзадон, писари маздаясн Бағи Ардашер шоҳаншоҳи Эрон, аз наҷоди эзадон наваи Попаконшоҳ.

Катибаи Шопури Саконшоҳ – писари Ҳурмузд ва бародари Шопури дувум

Дар моҳи исфандормаз ба соли 22 подшоҳе худойпарастии худойгон Шоҳпур шоҳаншоҳи Эрон ва ғайри эрон, ки наҷоди ӯ ба худоён пайваستاаст.

Бад-он замон, ки Шоҳпури Саконшоҳ подшоҳи Ҳинд (мурод Синд аст) ва Систон ва Тахористон¹ дабирони дабир писари худопарастии худойгон Ҳурмузди шоҳаншоҳ... аз даргоҳи худойгони мазкур намоз бурда, мураххас гардид ва ба ин роҳ бар Истахр андар сӯи Систон шуд ва ба муборакиву савоб бар

Садсутун омад, пас ҳам андарин кох гизо хӯрд, пас Баҳром писари Нахр (Нахв - ?) ва Ҳурмузд андарзбади Систон ва Нарсӣ писари Мағуи гурозон ва... Писари Рев Меҳрон шутурпони Заранг ва Нарсии дабир ва дигар форсиёни озод ва Систониёни озод ва мардуме аз шаҳри Заранг фиристодаи ҳамаи Фодуспонон назди ӯ омаданд ва марҷон бо онон буд.

Пас бузург шодӣ кард (пас ба Ҳурмуздпадар офарин кард, пас шоханшоҳ Шаҳпур офарин кард, пас ба ҳештан офарин кард. Пас ба он касон офарин кард, ки ин кохро сохтанд).

Катибаи Нарса дар Пойкулӣ

Аз начибзодагону аркупз ва бузургону озодон фиристода бар мо (ба сӯи мо) омад, ки шоҳони шоҳ ба муборакӣ ва некӣ аз Арманистон ин чо (ба саодат) бар Эроншаҳр басич мефармояд ва фарру шукӯҳу кишвару тахти ҳеш ва подшоҳии маврус аз ниёконро аз Яздон мепазирад.

ҚИТЪАҲО

ҚИТЪА

Ба номи Ҳурмузд

1. Барои карафа кардан ранҷ барои хештан бояд пазируфт.
 2. Андар ҳар гоҳ ва замони фарорунӣ ба маниш бояд дошт.
 3. Ва барои суди гетӣ музди мину набояд хишт.
 4. Чизи гетӣ(ро) хор ва он минуро гиromӣ бояд дошт.
 5. Он судро набояд суд доштан, ки пас аз он зиён бисёр бувад.
 6. Ва он ромишро набояд ромиш доштан, ки пас аз он оғоз андӯх бувад.
 7. Он хуширо набояд хушӣ доштан, ки пас аз он талхии гарон бувад.
 8. Ва он хостаро набояд хоста доштан, ки ба тану равон нарасад.
 9. Он дӯстро набояд дӯст доштан, ки андар сахтӣ ба фарёд нарасад.
 10. Ва он фарзандро набояд фарзанд доштан, ки фармони падару модар набарад.
 11. Ва он занро набояд зан доштан, ки фармонбардори шӯй набувад ва суду зиён ва андӯху ромиши шӯйро ҳамчун они хештан надорад, бо шӯй ҳамсуд ва ҳамзиён набувад, чи ӯ аз ҳар душман бадтар аст.
- Фарҷом ёфт.*

ҚИТЪА

Ба номи Яздон

Родӣ кардан, рост гуфтан, зан гирифттан ва пайванди гетӣ роинидан ва Яшт кардан ва ба дин устувор будан ва ҳудуда кардан ва оташи Баҳром нишондан ва гоҳанбор кардан, вайрон(ро) ободон кардан ва гушурван варзидан ва беҳон (ва) арзониёро чиз додан бехтар аст.

ҚИТЪА

Ба номи Яздон

Ин ёдгорҳо навишта будааст ба моҳи баҳман андар соли сесаду бисту чаҳор, рӯзи дин ба Озар (ба василаи) Дерзивод, динпаноҳи эдарпой аз баҳри Дерзивод, шоҳзоди шодонфаррух Хурмуздро, ки равони эшон анӯша бод, (ки) андар фурузиш бувад бар оташкада.

ҚИТЪА

Ба номи Яздон

Ин ёдгор андар хуршедрӯз, моҳи шаҳривари қадим беҳизагии соли шашсаду як андар шаҳри Тона дар қазираи Дарё, ман динбанда, меҳрубони Кайхусрави меҳрубони хирбад навиштааст.

То саду панҷоҳ сол кор фармоид, ки Яздон ўро кӯшой, диҳиши нек ва хайр боиста (диҳад), (пайваста ўро) коми фаровон раво бувад. (Дар) гетӣ эдун (ки) комтан (ва) андар фарорунӣ ва (дар) мину эдун (ки) комаравон андар аҳлой.

ҚИТЪАЕ АЗ МОДИЁНИ СИРЎЗА

Баҳманрӯз ба номи фариштамоҳ, имрӯз анҷумани мушоварае ба хирад қардан, ба даргоҳи шоҳӣ шудан ва низ ба даргоҳи доноён (шудан) ва фармонбардоронро иҷозаи ҳузур додан ва низ бо дӯстон ва доноён ба аҳволпурсӣ шудан, ишқ ва дониш варзидан (ва) ба ҳама қор ва амр (-е пардохтан) хуб аст.

(Дар) урдубиҳиштрӯз оштиву ишқ варзидан ва доруву дармонро омехтан ва хӯрдану анҷуман ва қори марбут ба равон қардан ва андеша ба маҳи додситонӣ (додварӣ) андохтан ва қардани шогирдонро гумордан ба яғонағӣ ва пайвастанӣ (ба) солорон ва подшоҳон ва (анҷоми) ҳар қори дигари некҷаҳиш¹ ва сутуда (хуб аст).

ТАВЗЕҲОТ

БУНДАҲИШН

Кутахнавиштҳо

Ат-Тафҳим – Абӯрайхон Муҳаммади Берунии Хоразмӣ, «Китоб ат-тафҳим ли авоили саноат-ал-танчим», веростор Чалолуддини Хумой, Техрон, 1362.

Бурҳон – Муҳаммадхусайн ибни Халафи Табрзӣ, Бурҳони қотеъ, доктор Муҳаммад Муин, Техрон, 1342.

Гохшуморӣ – Ҳасан Тақизода. Гохшуморӣ дар Эрони қадим, Техрон, 1316.

ДМ – Нк ДМ.

ЗАП -- Ч. Тавадия. Забон ва адабиёти пахлави, форсии миёна, тарҷумаи С. Начмободӣ, Техрон, 1348.

Заротушнома – Зартушт Баҳроми Пажду. Заротушнома, Техрон, 1338.

ЛД – Алиакбар Деххудо, Луғатнома, Техрон, 1337 ба баъд.

Пажӯҳише – Меҳрдод Баҳор. Пажӯҳише дар асотири Эрон, Техрон, 1362.

Ривояти пахлави – В. N. Dhabhar. The Pahlavi Rivayat, Bombay, 1913.

ФМ – Доктор Муҳаммад Муин. Фарҳанги форсӣ, Техрон, 1363.

ФН – Алиакбар Нафисӣ. Фарҳанги Нафисӣ, Техрон, 1355.

Шоҳномашиносӣ – Бунёди «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ. Шоҳномашиносӣ, Ҷилди аввал, Техрон, 1357.

Эроншаҳр – Dr. Marquart. Iransahr, Berlin 1901.

Яштҳо – Пури Довуд. Адабиёти маздаясно. Яштҳо, ду ҷилд, Бамбай, 1928.

AI – Acta Iranica.

AW – Christian Bartolomae, Altiranische Worterbuch, Berlin, 1961.

CHI – The Cambridge History of Iran, vol. 3 (1). The Seleucid, Partian and Sasanian Periods.

CPD – D. N. MacKenzie, A Concise Pahlavi Dictionary, London, 1971.

DH – The Codek DH, being a Facsimile Edition of Bondahesh, Zand-e Vohuman Yasht an Parts of Denkart, Iranian Culture Foundation, 1989.

DM – The Complete Text of the Pahlavi Dinkard, supervised by D. M. Madan, 2 vol. , Bombay 1911.

JRAS – Journal of the Royal Asiatic Society.

Justi – F. Justi, Der Bundahesh, Leipzig, 1868.

MJM – Ed. Ph. Gignoux et A. Tafazzoli, Memorial Jeande Menasce, Tehran, 1974.

MX – E. W. West. The Book of Mainyo-I Khrad, Stuttgart, London, 1871.

PT – J. D. M. Jamasp-Asana, Pahlavi Texts, Bombay, 1897.

TD1 – The Bondaresh, being a Facsimile edition of the Manuscript TD1, Iranian Cultural Foundation, 88.

TD2 – Edvad Tahmuras Dinshaji Anklesaria, The Bundahishn, being a facsimile of the Manuscript No. 2, Bombay, 1908.

VZ – B. T. Anklesaria, Vichitukiha-I Zatsparan with Text and Introduction. Part 1, Bombay, 1964.

WMMPP – Mary Boyce, A World-list of Manichaean Middle Persian and Parthian, Acta Iranica 9a, Belgium, 1977.

Zand-akasih, – B. T. Anklesaria, Zand-akasih, Iranian of Greater Bundahishn, Bombay, 1956.

ZDMG – Zeitschrift der Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft.

ZZD – R. C. Zaehner, Zurvan, a Zoroastrian Dilemma, Oxford, 1955.

ЁДДОШТҲО

ПЕШГУФТОР

1. Дар ин замон дар дар забони форсӣ, бино ба таҳаввулотӣ забонӣ, ин китобро «Бундаҳишн» мехонанд ва мо низ чунин мекунем.

1. ЗАП, с. 91

2. «Бундаҳишн». ТД₂, с. 8-237

3. ЗАП, с. 94. Тавадия Дотак ё Додвехро падари Фарнбағ доништааст.

4. Фарнбағ дудмони модарии худро ба як ҷо ёд намекунад. Ў як бор онро то Войбахт мешумурад; бори дигар дар оғози сухан аз Войбухт то Оростиро ёд мекунад ва бори савум аз Орости то Манучехрро зикр мекунад. Мо ин ҳамаро бар ҳам афзудему ба рақами ғавқ даст ёфтем. Дар баршумурдани дудмони модарии худ ӯ номи Пурушаспу Оростиро, ки ҳарду бародаранд, низ чун падару фарзанд ёд мекунад. Мо номи Пуршаспро ҳазф кардем. Н. к. бахшҳои 20 ва 21 ин тарҷума.

5. Барои тавзеҳи бештар дар бораи дастнависи ТД₁ нигоҳ кунед ба муқаддимаи нусха аксии ТД₁ ва ба муқаддимаи «Zand – ākāsīh»

6. Барои тавзеҳи бештар дар бораи дастнависи ТД₂ нигоҳ кунед ба муқаддимаи муфассали ҳамин нусхаи аксӣ, ки мучаддадан низ дар «Zand – ākāsīh» ба таъ расидааст.

7. Барои тавзеҳи бештар дар бораи кайфияту хусусияти ин дастнавис нигоҳ кунед ба муқаддимаи ҳамон китоб.

8. Барои иттилоӣ бештар дар бораи ин дастнависҳо нигоҳ кунед «Zand – ākāsīh», pp. 1-11.

9. Anquetil du Perron. Zend-Avesta, Paris 1771.

10. H. Z. Westergaard. Bundahesh, liber Pehlevicus e vettustissimo codice Havniensi descriptis, 1851.

11. M. Naug. Bundahesh, liber Pehlevicus e vettustissimo codice Havniensi descriptis, 1854.

12. F. Spiegel. Arische Studien, Leipzig. F. Spiegel, Das einuddrisigste Capitel des Bundahesh, 1857. F. Spiegel. Das erste Capitel des Bundahesh, ZDMG, 11, 1857, pp. 98-110.
13. F. H. H. Windischmann. Bundahesh, дар Zoroastrische studien, hrsg. von F. Spiegel, Berlin, 1863.
14. F. Justi. Der Bundahesh, Leipzig, 1868.
15. E. W. West. Pahlavi Texts 1: The Bundahesh, Oxford, 1880, Sacred Books of the East, 5.
16. F. C. Andreas. The Book of Mainyo –I Khrad, also an old fragment of the Bundahesh, Kiel, 1882.
17. Ба нақл аз Zand – ākāsth, с. 5.
18. Ҳамон
19. H. S. Nyberg. Hilfsbuch des Pehlevi, Uppsala, 1928.
20. H. W. Bailey.
21. Dr. Mary Boyce.
22. W. B. Hennig. An astronomical Chapter of the Bundahishn, JRAS, 1942, pp. 229-250.
23. R. C. Zaehner. Zurvan a Zoroastian Dilemma, Oxford, 195, pp. 276-336.

МУТОБИҚИ СЕ ДАСТНАВИС

1. Memorial Jean de menasce; edite par Ph. Gignoux et A. Tafarroli, 1974, Бунёди Фарҳангии Эрон.
2. Y. m. Hawabi. Concordances of the manuscripts of Bundahish: ТД₂, ТД₁ and ДН, pp. 293-303.

ДЕБОЧА

1. Harvisp-āgāh, огоҳ бар ҳамаи умур.
2. Hēk-jahišn.
3. Ҳар се: twd, ба ҷои ТВ
4. Māh-windād, аз Анушервон то Шаҳриёр, исми хос ва шояд исми фарзанду падару ҷад бошад.
5. Ҳар се: YKYBWN, шояд ба иллоти мутааххир будани муқаддима, зери таъсири форсӣ, ба ҷои он ки аз вожаи nibēg истифода шуда бошад, ки маънои китобу рисола дорад, аз вожаи форсии нибишта ва навишта истифода шуда ва онро бо ҳузвориш навиштаанд. Ҳатто дар ин ин сурат низ мебоист вожаи YKYBWN-t, имло мешуд: nibišta.
6. Ҳар се: āzarmīgišn, ба ҷои āzarmīgīh, эҳтиром, озарм.
7. Ānāft ud wirēzān.
8. ТД₁ ва ТД₂: MRY'-ng's'.
9. PDN.
10. Hu-čamagīh, вожаи баъд: munšn wuh.
11. Čim-saxwan, сухани мантиқӣ ва мустадал.
12. Pādrām.
13. Abarmānīgāh, ашроф, бузургон.
14. Ҳар се: I'm W Iystk; мӯҳтамилан: brahm ud ristad.
15. Ērang.
16. Dwš-cyhlkyh.

БАХШИ 1

1. Дастанвисхо: bwnd''tyh: шояд имлои ғалат барои bun-dahišnīh.
2. Zadār-kāmagīh, ба маънои майл ба нобудгарӣ аст. Zadār (сифати фоилӣ аз задан) ва мутародифи он ganāg, ки худ сифати фоилӣ аст. Ҳарду аз решаи gan ба маънои аз миён бурдану нобуд кардан аст. Ин амр, ки ganāg-ro ganāg мехонанд ва онро бо ганду бадбӯӣ марбут мекунанд ва маънои бадбӯӣ аз он мегиранд, бо асотири Зартуштӣ ва бо задоркомагӣ, ки зикри он рафт – дарнамеояд, зеро дар матнҳои паҳлавӣ ҳама ҷо аз Аҳриман бо сифати ēbgad (муҳочим), zadārkāmag (дорои коми нобудгар), retyāgag (муҳочим) сухан меравад на аз бадбӯӣ! Дар матни ҳозири форсӣ ҳама ҷо ба ҷои ganāg-mēnōg Аҳриман оварда шудааст. Н. к. с.56: Гуноҳе, ки аз миён бурдан аст.
3. Xēm, дар форсии миёна ба маънои сиришту шахсият аст.
4. Ҳар се: h'n, ба ҷои dw'n, dō-ān ва duwān, чамъи ду.
5. Ишора ба паймонест, ки дар ривоёти зарвонӣ зикри он меравад ва бинобар он дар оғоз чун Аҳриману Ҳурмузд аз шиками Зарвон берун омаданд, Зарвон қароре гузошт, ки бинобар он салтанати ҷаҳон аз они Аҳриман бошад ба нух ҳазор ва сипас подшоии комили Ҳурмузд фаро хоҳад расид ва низ нобудии офаридагони Аҳриман бад-он гоҳ хоҳад буд.
6. Ҳар се: QDM ба ҷои MN.
7. Hamāg-pursišnīg аз масдари пурсидан ба маънои истихбор, иттилоъ, пажӯҳидану огоҳӣ хоستان, зоҳиран бояд ба маънои хабир, огоҳу мутталаъ ва баробари вожаи англисии wellinformed бошад. Макензи (СРД) вожаи pursišnīg-ro ба пайравӣ аз Занер (ZZD) responsible маъно кардааст, ки бо матлаб чандон марбут ба назар намерасад.
8. ТД₂, ДН: 'p'lk; ТД₁ 'p'lkyh: ба ҷои 'p'lwnyh.
9. Ahunawar, дуоест Зартуштӣ, ки саҳт муқаддас дошта мешавад. Н. к. «Пажӯҳише. . .»
10. Н. к. Ҷамон.
11. Ganāg-mēnōg az bīm tan andar hanjīd, тан даркашидан ба маънои дар ҳам фуру рафтан, худро чамъ кардан, худро дар ҳам фушурдан аст.
12. Имлои куҳану марсуми корзор дар паҳлавӣ k'lc'l ва k'lyc'l аст, ки кироати он ба лафзи куҳан kārcag ва kārečag мешавад. Нависандаи асар, бо огоҳии омиёнаи худ аз решашиносӣ, гумон медорад, ки вожа мураккаб аз ду ҷузъ – қору чора аст, дар ҳоле ки вожа мураккаб аз ду ҷазъ – қор (бо маънои набард) ва зор ба маънои маҳаллу макон аст, ки худ пасвандест.
13. Kār-dādestān, дар бисёре маврид, дар матнҳои паҳлавӣ ин таркиб ба сурати kar ud dādestān омадааст. Нигоранда дар аксар маворид сурати нахустинро тарҷеҳ медиҳад.
14. Н. к. ёддошти 7 ҳамин бахш.
15. Ҳар се: bck'hwt: аммо дар ДМ с. 113 сатри 6 bazag-ēwēntom. bck' dwyn'twn бар ин поя, вожаи «Бундаҳишн» ба bazad-ēwēntar тасҳеҳ шуд.
16. Xwāhrīgīh.
17. Čerīg, чирагӣ, ғалаба, султаи мутлак, ки дар баробари худии озодманишонаи Ҳурмузд қарор мегирад. Бино ба асотири эронӣ Амшоспандон ба худии Ҳурмузд раӣ медиҳанд ва инсон масиру чихати ҳаёти худро, ки мубориза бо Аҳриман аст, ба ихтиёр мепазирад. Дар воқеъ, пазируфтани Ҳурмузд ба худӣ ба ихтиёр аст, дар ҳоле ки фармонравоии Аҳриман бар пояи ғалабаву султа ва зӯр ниҳода шудааст.
18. Ҳар се: 3.

19. Ҳар се: пас аз ин вожа ду вожаи изофӣ доранд.
20. Ҳар се пас аз ин вожа як вожаи изофӣ доранд.
21. Ҳар се нуwкyуh ба ҷои gnкyуh.
22. Āwudagīh, бордор шудан, баста шудани нутфа.
23. Daštāg, чанин.
24. Čandišn, чунбиш, ҳаракат.

БАХШИ 2

1. Ҳар се: МН.
2. Astomāndīh, вучуди моддӣ, моддият.
3. Ишора ба китоби «Дин», Авесто аст; яъне Авесто онро чунин мехонад.
4. Xwarg, форсӣ: xol, хул, хулвора, зуғоли сурх. Гоҳе вожаи фарра (GDH) – дақиқан ба ҳамин маъно – ба ҷои он меояд.
5. Xāyag-dēs, ба шакли тухми мурғ.
6. Āwahan.
7. Afzār, силоҳ.
8. Fragān-bun.
9. Ҳар се: xub-sar, hwps’l, зебо, муносиб.
10. Razur, бешаву чангал, шояд баёдоварандаи «Мазраи сабзи фалак дидаму доси маҳи нав...» бошад. Шояд ҳам lazol шакле аз вожаи lāzaward, лочувард, ишора ба ранги оби осмон.
11. Drang.
12. Ҳар се тасхех шавад: myznydy, snwd’n, snyck.
13. Ҳар се: nymtwgylk ба ҷои nmzgyk (?).
14. ТД₁: ‘std’l, ТД₂, ДН: ‘sd’l, маънои вожа равшан аст, вале кироати он норавшан.
15. Ēwan, ‘dwn, тана ва соқаи дарахт.
16. Дар чанд сатри баъд ҳам ҳамин вожа тасхех ба «бор» шудааст.
17. Daxšag, нишон, аломат, ҳасиса. Ин вожаро дар замони мо, шояд битавон ба ҷои вожаи gene-и фарангӣ ба кор бурд, зеро дар ҳуди матн низ меояд, ки бар асари дахшак доштани Каюмарс, мардум аз тухмаи ū ба монанди ū зода шаванд.
18. Abar-rād, сабр кард, диранг кард.
19. Mēdyōzarm, н. к. «Пажӯҳише...».
20. Баъд аз ин вожаи ТД₂ се вожа изофӣ дорад.
21. ТД₁, ДН: mlt MY’, ТД₂: mtr MY’
22. Mēdyōšam, н. к. «Пажӯҳише...»
23. Pēdišhah, н. к. «Пажӯҳише...»
24. Баъд аз ин вожа ТД₂ ду вожа изофӣ дорад.
25. Ayāszim, н. к. «Пажӯҳише...»
26. Mēdyārim, н. к. «Пажӯҳише...»
27. Ҳар се: дастнавис бояд тасхех шавад: hmspsm’dym, н. к. «Пажӯҳише...»
28. Ahunawēd gāh, uštawēd gāh, spandōmēd gāh, wahušahr gāh, wahištoiš gāh,
29. Ҳар се: YWM.

БАХШИ 3

1. Равшанон, номи умумии ситорагони осмонӣ аст, ки шомили ситорагони ахтарӣ (навоиб), ноахтарӣ ё абохтарон (сайёрот) ва моху Хуршед мегардад.

2. Талаффузи воқеии номи баъзе манозили қамар дар паҳлавӣ ношинохта аст. Дар мавриди қироат ва мавқеияти онҳо н. к. «Пажӯҳише...»

3. Имлои позанди вожа тагаһа аст, вале дар сафҳаи 30 дастнависи ТД₂ (баробари 15 ДН ва 26 ТД₁) вожаи паҳлавиро метавон tlyšk, trišaқ хонд, ки ба қавли Ҳеннинг номи эронии сурати фалакии Калби асгар аст ва баробари авестоии он tištryaēnī аст. Н. к. «Пажӯҳише...», с. 28.

4. Яъне 6. 480. 000 ситора, ки агар дар дувоздах бурҷ ё дувоздах ахтар зарб кунем, теъдоди кулли навоиби осмонӣ ба рақаме ба 77. 760. 000 – ба назари ахтароморони куҳан – мерасад.

5. Агар эҳтимоли қариб ба яқини мо дуруст бошад (н. к. ҳамон, с. 34, ёддошти 38) сипоҳбадони осмон ҳамон ҷаҳор ситораи кадри аввали осмони нимкураи шмолий ҳастанд, ки ба тартиби кадр чунинанд: Тиштр баробари шуарои ямонӣ; Садвис баробари Сухайл, Ҳафтавранг баробари Самоки ромеҳ, Вананд баробари Насри воқеъ. Ситораи Мехгоҳ ҳамон ситораи Қутбӣ ё Чаддӣ аст, ки ҳамаи навоиб ба зоҳир ба гирди у мегарданд ва бад-ин рӯй сипоҳбадон сипоҳбад аст. Дар бораи Ҳафтавранг ба унвони як ситораи кадри аввал, н. к. Ҳамон.

6. Mādayān gazim яъне чавҳару ғояти набарди Аҳриман Хурмузд, ки иборат аз пирӯзии покӣ бар омехтагиву палидӣ аст.

7. Тасхеҳ шавад hnd' lk Y wuһusk, дафтари муҳосибот (=ангора дар форсӣ) ҳаракати нучумӣ. Дар «Пажӯҳише дар асотири Эрон» ин ду вожаро бо андаке тасхеҳ дар вожаи дуввум, ангора ва зич хондаам, ки он ҳам муҳтамил аст, вале гумон мекунам қироату тарҷумаи ҳозир дурусттар бошад.

БАХШИ 4

1. Ҷаҳор ҳафтаи зартуштӣ иборат аст аз ду баҳши ҳафтрӯзаву ду баҳши ҳаштрӯза. Он чиро, ки дар ин матн ҳаштум (бори дуввум) мешуморад, дар ҳақиқат рӯзи понздаҳуми моҳ ва он чиро нухум меномад, рӯзи бисту савуми моҳ аст.

2. Волгуна ба маънои гулгунаву сурх аст. Вол талаффузе миёна аз гул аст; дар портии миёна wāg. Волгунаи басранг, муҳтамилан, порчае ё заминаи сурху нақшҳои рангоранг будааст.

3. ТД₁ надорад; ду дастнависи дигар MNW ба МТ тасхеҳ шуд.

4. Хаšēn, hšyn.

5. Ка ahdar xānağ šawēd, ēmagandār xwarg abār nihed.

6. Ҷар се чунин, шояд sltyh, sardīh, сардӣ.

7. Ҷар се: nсynd тасхеҳ шавад ба nсунynd, nīzīnend аз решаи ба маънои чидан. Вожаи матн ба маънои бар ҳам ниханд, рӯи ҳам чинанд аст. Дар форсии миёна ва портии миёнаи монавӣ ин вожа имлои омадааст. Н. к. WMMPP.

8. Ҷар се: āyēd.

9. Ҳар се: gīrēd. Истеъмоли гирифтан ба маънои муштаал шудан, дар порсии омиёна саҳт мутадовил аст ва сурати мутаадиде аз он, гирондан, низ мавриди истеъмол дорад. Н. к. Қ. М. : гирифт(ан)(30)

10. Ба хеш гирифт, ба маънои «ба ўҳда гирифт» аст.

11. Ҳар се: ds'm тасхеҳ шавад ба: ddw ŠM.

12. Чунон ТД₁, бақия изофоте дорад.

13. Ēwēnag шакл, қолаб.

14. Вӯу, ба маънои дарк, дарёфт.

15. Чунин ТД₁; дар дастнависҳои ТД₂ ва ДН вожаи dhšk изофӣ аст, ки бо бақияи матолиби қаблӣ ва баъдӣ ҳамоҳангӣ надорад.

16. ТД₁ 'zlwryt', ин вожа бо пасванди z дар «Дикард» ва «Минуи хирад» омадааст: ДМ 407-1: zruftag ud šudag; ДМ435-12: zruftagih; МХ2 – 182: zrowēd, мухтамилан аз решаи гаур, аммо имлоҳои ТД₂ ва ДН мухтамилан zlwryt аст.

17. Ҳар се матн вожаи Мороспандро баъд аз вожаи Ард овардаанд.

18. ДН ва ТД₂: šnw'; ТД₁: šnwu тасхеҳ шавад ба p'n Ү. Обон ҳамон Апам Напат, тухмаи обхост.

19. Он чи «дар ўст» хонда шуд, дар матн 'ršpdš имло шудааст. Фарра дар ин чо ба маънои оташу шӯъла аст. Дар чумлаи баъд, шояд фарра ба маънои эзиду минуи эзидист.

20. Чунин ТД₁. Мумкин аст вожаи фарраро ба замин тасхеҳ кард, ки дар он сурат, ин минувиёни ҳамкори заминро пок меоданд ва ин бо бақияи матолиб ҳамоҳангии бештар дорад.

21. Ҳар се: mунwg Ү; ба тасхеҳ шавад.

22. Ҳар се: ZNH ба YWM тасхеҳ шавад.

23. Andar mayānagān

24. Nāwan. Барои ин маврид ва мавриди дигар марбут ба авқоти рӯз н. к. «пажуҳише...»

25. Rapihwin.

26. Ēwārag, ғуруб.

27. Uzērin.

28. Abādyāwan.

29. Ēbsrūsrin.

30. Ušahin.

БАХШИ 5

1. Meh- sūdīh.

2. An ganag-menoγ kirb ī gast-des wazaγ.

3. Menišn awiš bast. Маниши ба чизе бастан, дуруст баробари истилоҳи дил ба чиз бастан аст.

4. Матлаби дохили ду абрӯ аз «Гузидаҳои Зодспарам» оварда шуд. (Н. к. VZ, p. 19, рақ. 33).

5. Ҳар се: gst Портии миёна gast, суфта, сӯрохшуда (Н. к. WMM p. p.). Шояд: be jast.

6. Ҳар се: ' wst, ōst, маҳкам, саҳт, устувор.

7. Karbaš.

8. Kašawag.

9. Nē pargūd, теғи сӯзан, яъне нӯки сӯзан.

10. Tarsāgan.

11. Sēj, ин вожа маънои асливу маҷозии мутаадиде дорад, ки бояд бар хасби матолиб бад-он пай бурд. Аз ҷумлаи маонии он: хатар, нобудӣ, заволу мояи ҳалокат аст. Дар ин ҷумлаи воқасин маъно матраҳ аст.

12. Yask

13. Zamān i brīn. Вожаи brīn, ки бо буридан ҳамреш аст, ба маънои бурида, бахшшуда ва муқадар аст.

14. Pahrēz, Манзур хондани авроду адъияест, ки метавонад сабаби хивзи мавҷуде шавад.

БАХШИ 6

1. Wizidar – danišnīh. Гузидор, ба маънои ташхисдиҳанда, дар паҳлавӣ зидди бадхирад омадааст (РТ 73) ва амлан ба маънои оқилу бихрад аст. Офариниш бар хасби ташхис, яъне дар кори офариниш ақлонӣ амал кардан ва фақат чизҳои судмандро офаридан.

2. Н. к. ёддошти 2, Сароғоз.

3. Ҳар се: bug, bwk. Дар с. 147 ТД₂ низ bwk омадааст, вале ТД₁: bwr. Храфастр будани буф дар адабиёти паҳлавӣ шигифтовар аст.

4. Jeh y Jahī, русапӣ.

5. Zēnāwandīh мусаллаҳ будан, аз zēn ба маънои силоҳ.

6. Abāšišnīh druz ō raywand rawīšnīh

7. Ҳампаймонагӣ ба маънои табиат аст.

8. Ҳаракату таваққуф.

БАХШИ 7

1. Ҷумлаи ахир ҷунин тасхеху кироат шавад: Az>jānān<kē>bawēd, Karrang, 19 sušihā ī xwardag azarag, sazist: andar < asmān > tištar stārag: az abāxtarān ohrmazd andar <janān>bud.

Матолиби якҷанд ҷумлаи оғозини ин бахш мухтасаран ин аст: Дар нахустин рӯзи моҳи фарвардин, ба хангоми зӯҳр, Аҳриман ба даруни осмон ҳамла кард. Дар ин хангом, ки 19 дараҷа гузашта аз бурҷи Саратон буд, ситораи Тиштр (осмони нимкураи шимолӣ) толеъ шуд ва аз сайёраи Муштарӣ дар бурҷи Саратон қарор гирифт.

Аммо масъала ин ҷост, ки ситораи Тиштр зоҳиран дар аввали тобистон вориди осмони нимкураи шимолӣ мешавад ва ин амр наметавонад дар оғози баҳор иттифоқ афтад, ба вижа ин ки тулӯи он дар осмони шимолӣ Эрону Осиёи Миёна ба авохири тобистон ва авоили пойиз меафтад. 19 дараҷа гузашта аз бурҷи Саратон низ муайяди ин матлаб аст.

Дар ин ҷо мумкин аст ду амри нучумӣ, ки яке марбут ба оғози баҳору дигаре марбут ба оғози тобистон будааст, ба ҳам даромехта бошад. Барои тавзеҳи ин амр бояд донист, ки вучуди моҳи тир (=Тиштр) дар оғози тобистон марбут ба воме нучумӣ-тақвимӣ мегардад, ки дар давраи Ҳахоманишиён, пас аз тасарруфи Миср, аз Миср гирифта шуд ва бар асари он, соли 360-рӯзаву панҷаи дуздада номгузории рӯзҳои сигонаи ҳар моҳ бо номи эзидону муҳтамилан, қарор гирифтани оғози сол дар аввали тобистон ҳама аз он сарзамин ба вом гирифта шуд. Сипас, дар пайи расмият ёфтани тақвими зардушӣ дар давраи Ардашери Дароздаст ва қарор гирифтани сол дар оғози баҳор, ки марсуми Байнаннаҳрайн буд, оинҳои оғози соли тақвими қаблӣ, ки

дар оғози тобистон анҷом меёфту муътакидоти вобаста ба он ба аввали баҳор мунтақил шуд.

Дар «Ғузидаҳои Зодспарам» чунин омадааст: «Чун дигар бар об омад, ҳамон рӯзе, ки дартохт, (Тиштр ба) Харчанги обӣ (андар шуд), ки об тухма аст. Тиштр ҳама дурахшон (дар хурдае, ки) Азранг хонда мешавад, абрро фароз дод. Ба рӯз фуруд шудан (=ғуруб) пайдо чунон (буд, ки ба баромадан (тулӯъ), ки офаридагонро ривоч ёфтган (ба) Харчанг ахтар бошад, ки ахтари чаҳорум аст ва ҳудои об, Тиштр, фариштаи сомонбахш, ҳудои моҳи чаҳорум аст. Бад-ин рӯй аст, ки Тирмоҳ, моҳи чаҳоруми сол аст». (VZ, p. 19, 5-12).

Максуд ин аст, ки Тиштр дар бурчи Саратон (яъне дар моҳи чаҳорум, дар манзил-ул-гараф (=Азраг) дар уфуқ тулӯъ кард ва ба сабаби обтухмағӣ, абрро фароз оварду дар ҳангоми тулӯъву ғуруби Хуршед, ҳамчунон дар осмон пайдо буд. Пас моҳи чаҳорум моҳи қорӣ шудани обхосту Тиштр, фариштаи обовар, ҳудои ин моҳ аст ва ба ҳубӣ дида мешавад, ки ин иттилоъ ва бовари нучумӣ мутааллиқ ба Миср аст, ки ба вом, ба ҳамон сурати нахустини мисрии худ, ба Эрон расидааст ва дар асл марбут ба тулӯи Тиштр дар осмони Мисру ҳамзамонии он бо селобҳои Нил аст, ки дар 19 ва 20 жувиёа ҳар сол марбут мешавад ва рабте ба оғози баҳор надорад ва дарвоқеъ дар «Бундаҳиш» ин иттилои нучумӣ бо иттилои нучумии дигар, ки ба расади сайёрот дар замони фарзии ҳамлаи Аҳриман марбут мешудааст, даромехта. Бинобар ин расад, дар оғози баҳор хуршед дар бурчи Ҳамал (Барра) буд, Муштарӣ дар Байтуннафс қарор доштааст.

2. Дар ин ҷо ба тартиб номи бурҷову аҳкоми онҳо ва баробари онҳо дар забони арабӣ дода мешавад. Номи бурҷҳо:

Барра (=Ҳамал), Гов (=Савр), Дупайкар (=Ҷавзо), Харчанг (=Саратон), Шер (=Асад), Хӯша (=Сунбула), Тарозу (=Мизон), Каждум (=Ақраб), Нимасп (=Қавс), Буз (=Ҷаддӣ), Дул (=Давл), Моҳӣ (Хут).

Номи аҳкоми бурҷҳо: Ҳудоён ё миёни осмон (=Байт-ус-султон Васат-ул-асмо)¹, Фаррухон (=Байт-ус-сидко), Душфаргон (=Байт-ул-аъдо ва-л-шиқо ва-л-аҳзон)², Ҷонон (=Байт-ун-нафс), Хостагон (=Байт-ул-мол)³, Бародарон (=Байт-ул-ихват), Падиштон (=Байт-ул-або)⁴, Фарзандон (=Байт-ул-валад), Гаштагон (=Байт-ул-мароз)⁵, Баюгон (=Байт-ун-нисо)⁶, Маргон (=Байт-ул-мавт), Кардагон (=Байт-ус-сафар)⁷.

Пасванди ан дар номҳои эронии боло пасванди нисбат аст на чамъ.

Дар миёни ин хонаҳо, Ҷонон бурҷи толеъ ва қавитарин дар таъсир аст ва баъд аз он Миёни осмон аз ҳама қавитар аст ва баъзе онро қавитарин медонанд⁸.

3. Sōd ud dahīg.

4. Raēnišn.

5. Зоҳиран вожаи Абохтарро дар асл abē-axtar ангоштааст. Шояд ҳам имлои паҳлавии L' дар асл 'L будааст; дар он сурат маънои чумла чунин хоҳад буд: эшонро абохтарон номидан аз он аст, ки дар ахтаранд ва ин ҳақиқатест, ки бо матолиби болотар низ ҳамоҳанг аст. Агар ин фарз дуруст бошад, он гоҳ вожаро дар асл abāg-axtar < abāxtar ангоштаанд. То он ҷо ки нигоранда ошноӣ, тавҷеҳи решашиносонаи равшанӣ барои ахтару абохтар ханӯз вучуд надорад.

1. Xwadāy дар форсии миёна маънои сарвару султон дорад.

2. Душфара ба маънои бадбахт аст.

3. Хостагон баробари хузвариши НКСУк'п дар матн аст.

4. Pidištan, мураккаб аз pid ба маънои падар ва ist – пасванди сифати олий ва нисбат аст ва маънои обо ва ачдод дорад.
5. Гашта ба маънои тағйири ҳол ёфта ва бемор аст.
6. Бевагон дар форсӣ ба маънои арӯс аст, баробари вожаи паҳлавӣ Дар «Ат-Тафҳим» номи арабии он Ат-Тазвич ва Ал-Арӯс омадааст.
7. Кордаг ба маънои мусофир аст.
8. Барои иттилоӣ бештар дар бораи номҳои тозии аҳкоми бурҷҳо, ки аз «Мафотех-ул-улум»-и Хоразми гирифта шудааст, н. к. «Гохшуморӣ»... с. 326.
6. Ҳар се: SLY tl'n, wattaran; муҳтамилан kentarān, kstl'n, авомуннос.
7. ДН, ТД₁: dyp"; ТД₂: gutydy; ба ҷои dyp'k'.
8. ТД: 'htl'n; ДН, ТД₂: 'htl.
9. ТД₂, ДН: tglyt; ТД₁ tglk, tigragt (?) низ шиҳоб.
10. Афсар ба маънои тоҷ аст.
11. Яъне маҳалли тулӯи Хуршед аз оғози тобистон то оғози пойиз мушаххаскунандаи машриқ аст.
12. Яъне маҳалли тулӯи хуршед аз оғози пойиз то маҳалли ғуруби Хуршед дар оғози пойиз мушаххаскунандаи ҷануб аст.
13. Яъне аз он нуктае, ки Хуршед дар оғози тобистон ғуруб мекунад, то он ҷо, ки дар аввали пойиз ғуруб мекунад, мағриб аст.
14. Яъне аз он ҷо, ки дар аввали тобистон Хуршед тулӯ мекунад, то аввали тобистон ғуруб мекунад, шимол аст.
15. Равоӣ ба маънои муваффақияту қомарвоист.
16. Қироати машқук. ДН, ТД₂: рус'm; ТД₁: p 'c 'm; шояд: ра (=pad)iz im, бад-ин сабаб, низ бад-ин рӯй (?)
17. Ҳар се: tyštl Ww' l 'n kitl 'n.
18. Нишебон нишеб яъне ҳазизи мутлак.
19. Дастдарозии юғи кайвон ишора ба ҳалқаест, ки ба гирди ситораи Зухал вучуд дорад, аммо дида шудани он тавассути чашми ғайримусаллаҳ дар он аср шигфтовар аст.
- Юғ, паҳлавӣ жуу чӯбест дароз ба тӯли ду даст, ки дар ду тарафи шонаву дар тӯли он қарор мегирад. Ин чӯбро чунончи ҳанӯз ба вижа дар қаронаҳои дарёи Хазар марсум аст, бар шона қарор меоданд ва ба ду сӯи он бор овозон мекарданд.
- Дар паҳлавӣ шонаҳои тарозуро низ жуу меғӯянд. Н. К. с. 199 ТД₂.

БАХШИ 8

1. Таҳдиди Осмон дар «Ғузидаҳои Зодспарм» ба тафсил омадааст. (Осмон) ба бонги баланду хурӯши саҳт ба Аҳриман гуфт, ки: «Акнун ки дар омадаӣ, он гоҳ туро бознаҳилам», (VZ, p. 17, рақ. 2).
2. Ҳар се: 'sp, асп, аммо ҳамин иборат дар «Ғузидаҳои Зодсипарам» чунин омадааст: 'У фраваҳри артишторони парҳезгорро перомуни он бору савора ва низ дар даст, чунон бигуморад, чунон мӯй бар сар». (Ҳамон, p. 17, рақ. 3)
3. ТД₁ дар ин ҷо ҷумлаеро андохтааст. ДН ва ТД₂: p 's wynlwnd. Маънои ҷумла ва ин феъли мураккаб равшан аст, аммо қироати вожаи охир номушаххас. Муҳтамилан: rāuēnd, NTLWN –nd биёянд, ҳифз кунанду ба сурати феъли мураккаб ras rāuēnd, посбонӣ кунанд. Низ бо каме тасҳех

winiṅēnd, ки дар таркиб бо вожаи қаблӣ ба сурати pas winiṅēnd ҳамон маънои «посбонӣ кунанд» хоҳад буд.

4. Abāzō дар паҳлавӣ таркибест баробари «бози» дар насри кухани порсӣ ба маънои ба ҷониби, ба сӯи. Abāz ō ewārag ба маънои «ба сӯи мағриб» ва дар ҳақиқат ба маънои ба ҳангоми гуруб аст. Устурае, ки дар иртибот бо Тиштру бурчи Харчангу тохтани Аҳриман омадааст, дуруст гӯеи таквимест, ки оғози соли он дар аввали тобистон қарор доштааст, чунончи дар ёдошти нахусти баҳши кабл баҳс шуд.

5. Дар баробари ду вожаи охир, дар ҳар се матн чунин омадааст: hṅq 'n' QDM wšt, ки маънои дурусте надорад. Тарҷумаи он чи дар «Гузидаҳои Зодспарам» дар ҳамин маврид омада чунин аст: «Ва сиришкон буданд чудочудо (чун) бузург ташти обе, ки баркашида шуда бошад». (Ҳамон, р. 20 рақ. 9).

6. ТД₂ ва ДН: 'utc; dync. Зоҳиран, guān-iz, НУ' –с

7. Дарвое ба маънои фазое.

8. Дар «Гузидаҳои Зодспарам» омадааст: «Чун ҷон, ки танро бичунбонад (ва) тан бад-ин зӯр фароз раванда шавад, он минуи боди сириштӣ боди фазоиро фароз чунбонад, хамаи заминро саросар бод фароз вазид». (ҳамон, р. 20 рақ. 11).

9. ТД₂ ва ДН мардсарро надоранд ва имлои мард дар ТД₁ низ ғалат аст. «Гузидаҳои Зодспарам»: «ва чанд шигифттар фароз биборонид, сиришконе ҳамчанди сари марду сари гов, бузургу кӯчак». (ҳамон, р. 23, рақ. 16).

10. ТД₂: s" t'; ТД₁ s"t'; ТД₁: sšt Қалби s ва š дар паҳлавӣ шигифтовар нест. Талаффузи адади шаст, šast дар паҳлавӣ бо имлои šast ҳам омадааст. Шаст жарфо, яъне ба дурустии як шаст даст.

11. Wēxt, wyht

12. Мехтар ба маънои ҳадди аъло, бештарин ҳад.

13. Ābtazanbun, маҳалли тозиши об.

14. ТД₂, ДН: бешзоишӣ, ТД₁ чунин.

15. Чунин дар «Гузидаҳои Зодспарам». (Ҳамон, р. 26, рақ. 27).

16. Frayādišn, фарёди форсӣ низ дар асл ҳамин вожа аст.

17. Duš-daft.

18. ДН: zwhl; ТД₁ ва ТД₂: wum'l ба ҷои zwl.

19. Сипехр ба ҷои толеъ аст.

20. Brēhēnīd.

21. Чунин ДН: ду ' n , 'n. yst; ТД₁ ва ТД₂ надорад.

22. Ҳар се: тасҳеҳ шавад ба ch'lwm

23. Дар мавриди ин филиз ва марги Каюмарс, н. к. с. 100 дастнависи ТД₂ дар ин китоб.

24. Чунин ДН, ду дастнависи дигар тасҳеҳ шавад.

БАҲШИ 9

1. Ба сабаби ранги обӣ, ки ин гурӯҳи ситорагон доранд, гумон мерафт, ки ин ситорагон сиришти об доранд. Гурӯҳи баъдӣ дорои ранги норинҷӣ аст, бавижа Ҳафтавранг (Самоки ромеҳ Arcturus) ва бад-ин рӯй дорои сиришти замин фарз шудаанд.

2. Ēwēnag, шакл.

3. Фарра дар ин ҷо ба маънии равшанӣ аст.

4. Ба хешӣ расидан яъне ба тамалик (соҳиби молу мулк) даромадан.
5. Ҷар се: НУ : ба, w1, wag тасҳеҳ шуд то бо дунболаи матлаб Ҳамоҳанг башад.
6. Нуҳ вожаи охир аз дастнависи ТД₂ афтодааст.

Дар бораи чигунагии заминҳо

1. Вожаи kiš дар паҳлавӣ ба маънои шиёру марз аст. Нависандаи «Бундаҳишн» (ё матне, ки дар ӯ будааст) бар он будааст, ки вожаи кишвар аз ду чузъ- kiš ба маънои марз ва пасванди-wag ба маънои доранда таркиб шудааст. Аммо ин вожа бо киштан марбут аст ва ба маънои сарзамини мазруъ аст.

2. Parwanagīh.

Дар бораи чигунагии қуҳҳо

1. Чунин дар ДН; аммо ТД₁ ва ТД₂ ҳафтсад.

Албурз (Авесто: hara –бо сифати berezaiti-; паҳлавӣ: harborz) нахустин кӯҳест, ки ба гуфтаи Авесто аз замин мерӯяд ва худ риштақуҳест мукаддасу минавӣ, ки тамоми сарзаминҳои шарқиву ғарбиро дар бар мегирад («Зомиёд-яшт», банди 1). Дар адабиёти паҳлавӣ ин кӯҳ ба гирди ҷаҳон кашида шудааст. Аз матолиби «Шоҳнома» бармеояд, ки Албурз дар шарқи сарзаминҳои эронӣ қарор доштааст, ба вижа дар оғози «Достони Фаридун» ва фиристода шудани ӯ ба Албурзкӯҳ.

Дар замони ҳозир номи риштақуҳест, ки дар шимоли наҷди Эрон қарор дорад.

2. Авесто: hu. kairya, паҳлавӣ: hugar/hukar. Бино ба банди 88 «Меҳр-яшт» Ҳукар дар риштаи Албурз баландтарин қулла аст. Ин кӯҳ саросар заррину дурахшон аст («Ром-Яшт», банди 15). Ҳаум бар он кӯҳ маросими Динро ба ҷой меоварад. («Меҳр-Яшт», бандҳои 88 ва 89). Баландии ин кӯҳ ҳазор баробари қад одамай аст ва Аредвисура Анохита аз фарози он ба дарёи Фароҳкард фуру мерезад, ба бузургии Ҳамаи обҳое, ки бар ин замин равон аст («Обон-Яшт», банди 96). Ҷамшед бар фарози қуллаи Ҳукар сад асп, ҳазор гову даҳ ҳазор гӯсфанд қурбонӣ мекунад, то орзуояш бароварда шавад.

3. Авесто: taēra -, паҳлавӣ terag.

Мухтамилан ин риштақӯҳи афсонаӣ дар миёни ҷаҳон, дар Эронвич қарор дорад ва дар миёни он қуллаест, ки бар сари қулла фурурафтагии амик вучуд дорад, ки дар буни он дарвозаи дӯзах аст. Пӯли Чинвод бар ду сари қуллаву бар фарози ин дарвоза аст.

Дар Авесто Тираг номи кӯҳест дар канори дигар кӯҳҳо ва аҳамияти он дар ин аст, ки гирдогирди он ситорағону Моҳу Хуршед давр мезананд («Рашн-яшт», банди 25). Ҳамин бардошт дар адабиёти паҳлавӣ тақрор мешавад ва вучуди шабу рӯз ба ин қуллаи қуҳ марбут мегардад.

4. Авесто: dāityā, паҳлавӣ datī, маъмулан ин номи яке аз рӯди афсонаӣ аст, вале дар ҷо номи ҳамон қуллаест, ки дар миёни Тираги Албурз қарор дорад.

5. Авесто: arəzuga grīva-, паҳлавӣ arzur grīwag. Имлои паҳлавии ҷар се дастнавис чунин тасҳеҳ шавад: 'Lzwl glywk. Чунончи дар ёддоштҳои қаблӣ дида шуд, дарвозаи дӯзах дар буни ҷағоди Даити аст ва дар ин ҷо низ дари дӯзах бар Арzur Грева аст.

6. Авесто: *fs. handava*, паҳлавӣ: *usindam*. Номи ин кӯҳ дар «Гир-яшт» (бандҳои 32-33) меояд. Бинобар он ин кӯҳ дар миёни дарёи Фарохкард ҷой дорад ва аз ин кӯҳ аст, ки пас аз пирӯзии Тиштр бар Апаошдев, меҳу абр меҳезаду бар ҳафт кишвар меборад.

7. Авесто: *urairi. Saēna*, паҳлавӣ: *abursēn/abarsēn*, ба маънои фарози (парвози) симурғ, болотар аз ҳадди парвози симурғ. Зоҳиран баҳше аз кӯҳҳои Хиндукуш.

Агар *saēna* дар Авесто (ба маънои симурғ) бо вожаи *suena* – (ба маънои уқоб) дар санскрит яке бошад, муҳтадил аст симурғ дар назди хиндуэронийн дар асл ба маънои уқоб будааст.

8. Авесто: *zagēdaza*, паҳлавӣ: *zagedaz*.

9. Авесто: *manuša*, паҳлавӣ: *manuš*.

10. Авесто: *əgəziša*, паҳлавӣ: *erez*, кӯҳҳои Моду Ҷамадон то Хоразм, ки муҳтадилан баробар бо кӯҳҳои Албурзи феълӣ аст.

11. Дар Авесто наомадааст, паҳлавӣ *kōf kap/kōf kapk*. Дар матнҳои динии армани қухан низ ба сурати *kap* ва *kapk* омадааст (Эроншаҳр, с. 94). Номи вожаи Қафқоз муҳтадилан бо номи ин кӯҳ марбут аст. Ин ҳамон аст, ки дар форсӣ ба сурати кӯҳи Қоф бозмондааст.

12. Авесто: *uši. daṛəna*, паҳлавӣ *ušdāštār* ба маънои доранда ва ҳофизи сахар. Сифати ин кӯҳ дар Авесто *Xvaθra-aša* ба маънои дорандаи хориву осоиш аст. Ҷои ин кӯҳро дар Систон донистаанд. Мумкин аст бо кӯҳи Хоча марбут бошад. Номи дигари он дар Авесто *uši. dam* аст.

13. ТД₁: 'Ltl, ТД₂ ва ДН 'Lwtl. Муҳтадилан 'Lzwl, Авесто *agazuga*, паҳлавӣ *arezur/arguz*, номи кӯҳест дар самти Рум ё дар Шимол ва ҷои девон аст. Н. к. ёддошти 5.

14. Авесто *būmya*-, паҳлавӣ: *būmkof*. Аз матни авестой («Зомийд-яшт», банди 2) бармеояд, ки номи кӯҳест воҳид; вале дар адабиёти паҳлавӣ, дар ҳамин фасл аз он ба унвони кӯҳҳои маҳаллӣ, ки дар ҳар ҷо ва ҳар шаҳр номе дигар дорад, сӯҳбат мешавад.

15. Авесто: *gaodita*, паҳлавӣ: *gōyišnōmand*.

16. Паҳлавӣ: *patiš-xwāg*, зоҳиран бо кӯҳҳои миёни Кумиш то Хору Рай марбут аст. Номи дигари он дар паҳлавӣ *xwāgih-mahist xwarraḥ* аст. Дар форсӣ Патишхоргар номи кӯҳҳои ҷануби Табаристон будааст. Ин ном дар Авесто наёмадааст, аммо дар иртибот бо фарохкорӣ шояд ҳамон кӯҳи авестойи *ušta. xwarenah* бошад.

17. Авесто: *gaēvant*, паҳлавӣ: *gēwand*, ба маънои бошукӯҳ. Дар асрҳои қадимтар, кӯҳи Реванд дар Хуросон қарор дошта ва Озари Бурзинмехр бар он будааст, наздики Нишопур. Дар ин замон низ кӯҳҳои шимолии Нишопур Реванд хонда мешавад.

18. Паҳлавӣ: *dārsband*, шояд баробари кӯҳи авестойи мавсум ба *draošišvant* – («Зомийд-яшт», банди 4) бошад.

19. Паҳлавӣ: *bagir/bakīr*, шояд бо кӯҳи Дороспанд яке бошад. Дар ҳамин фасл тавзеҳоти тӯлонӣ дар бораи он мазкур аст.

20. Дар Авесто сухане аз ин кӯҳ нест.

21. Авесто: *syāmaκα*, паҳлавӣ: *syā-ōmand*, шояд Сиёхкӯҳ, дар машриқи Хирот.

22. Авесто: *vafraya*, паҳлавӣ: *wafgōmand*, дар «Зомийд-яшт», банди пнҷум, номи ин кӯҳ ва кӯҳи қаблӣ дар канори ҳам омадаанд. Бад-ин рӯй, шояд кӯҳи барфманд ҳамон Сапедкӯҳ дар шарқи Хирот бошад.

23. Авесто: *spəntō. dāta*, паҳлавӣ: *spandyār*.

24. Авесто: *kadrva, aspa*, паҳлавӣ: *kadrwasp*, «дорои аспӣ қаҳар».
25. Авесто: *asnvant*, паҳлавӣ: *asnwand* шояд дар давраи Сомониён ин номи кӯҳи Саҳанд будааст.
26. Авесто: *kaoirisa*, паҳлавӣ: *kōirās*.
27. Паҳлавӣ: *dāb* (?), бо имлои *d'b*. Дар сафаҳоти баъд (ТД₂, р. 80, 1. 3; 1. 4) аз кӯҳе ё кӯҳҳое бо имлои *d'ub't* ва *d'ubst* сухан меравад, ки шояд ҳамин кӯҳ бошад.
28. Авесто: *antarə kangha-*, паҳлавӣ: *andar-kangdiz*
29. Паҳлавӣ *'wltk, awardag* ғайриқобили убур. Кӯҳҳо ба ду дастақобили убур (*pad-rawišn*) ва кӯҳҳои ғайри қобили убур (*awardag*) бахш мешаванд.
30. Фуруӣ гаштану боз омадан, ба маънои ғурубӯ тулӯи равшанони осмонӣ аст.
31. Паҳлавӣ: *ham. dwārišnīh*, гирди ҳам омадан (девӣ).
32. Дар матн *p'ls*, аммо имлои *p'ls* барои Порту Порс, ҳарду меояд ва бино ба маҷмӯи иттилооти мо Абурсин на дар Порс, ки дар Афғонистони феълӣ будааст. Бад-ин тартиб сарзамини Порт то ба шарқи Балх низ идома меёфтааст.
33. Ҷар се: *hwycyst'n¹*, Хузистон.
34. ТД₁: *p'dis*; ТД₂ ва ДН: *m'lyg*.
35. Паҳлавӣ: *gauōmand*, бошукӯҳ, ғанӣ.
36. Авесто: *vāiti. gaēsa-*, паҳлавӣ: *wādvēs/wādgēs*.
37. Чунин ДН; ТД₁ ва ТД₂: *MNW YHWWN-t*, ба ҷои *VNYTWN-t*.
38. Паҳлавӣ: *ayūdgarīhā*. Ёдгор ба маънои дафтар ва навишта.
39. Ҷар се: *hwycyst'n¹*, Хузистон.
40. Калоду Калот як вожа аст ва ба маънои қалъаи рӯи қуҳ аст.
41. Паҳлавӣ: *frōd*, Фуруд, бародари Кайхусрав дар ҳамосаҳои эронӣ аст ва дижи *ū* дар набардаш бо Тӯс дар «Шоҳнома» маъруф аст. Фуруд дар ин набард қушта мешавад.
42. ДН ва ТД₁: *slhc*; ТД₂ :*syllhc, sazaxz/siraxz*.
43. Ҷар се: *glmyns'n*, зоҳиран бояд *klmynsin* имлои дуруст бошад, чун баробари арабии он Қармисин аст ва «к» табиلى аст аз «к» оғозини форсии миёна.

Бояд таваҷҷӯҳ дошт, ки номи вожаи Кирмоншоҳ, муҳтамилиан табиلى аз Карминшон, Карминшон, ки номи кӯҳани ин сарзамин дар давраи миёнаи таърихи мост ва кирмоншоҳиён худро кирмоншонӣ мехонанд. Ин ки ин ном бо лақаби Баҳроми Чаҳорум (=Кирмоншоҳ), ки бонии шаҳр будааст, марбут мебошад, метавонад мавриди тартид қарор гирад. Муҳтамилиан, шабоҳати лақаби Баҳроми чаҳорум бо номи маҳаллии ин минтақа сабаби ин тасаввурҳо ва расмият ёфтани номи Кирмоншоҳ дар адвори ахиртар шудааст.

Дар бораи чигунагии дарёҳо

1. Хонӣ, яъне чашма. Чашмагону хонигон ҳарду ҷвмъи чашма ва хонӣ аст.
2. Ноиза ва ноича ба маънои маҷрост.
3. Авесто: *rūitika*, паҳлавӣ: *rūidīg*, пӯсида, олуида, номи асотирӣ, ки зоҳиран дар давраи Сосонӣ бо Халичи Форс татбиқ дода шудааст.

4. Пахлави: kamrōd, ба дарёи Хазар ва siyāw-bun бо дарёи Сиёх татбик дода шудааст.

5. Šawēd ва hamēnēd. Вожаи нахустин дар ҳар се матн: hmnyt

6. Сухан ҳамчунон аз Самоки ромех аст, ки ўро дар нучуми исломӣ Ҳорис-уш-шимол мехонанд.

7. Бароҳанҷ ва фурудоҳанҷ, яъне баркашонда ва фурукушанда, аз масдари оҳехтан.

8. ТД₁ ва ТД₂ wlwn; ДН: lwm ба wlmw тасҳеҳ шуд. Warm зохиран дар ин матн ба маънои обгир аст. Дар матнҳои монавӣ ба маънои мавҷ омадааст. Шояд манзур дарёчаи Ҳомун ва Гудзара бошад.

9. ТД₁ ва ТД₂: 't!Wlmn; ДН: 'twrWlmn. Зохиран, hixr ud rem, hyhl Wlwm: наҷосат ва палидӣ.

Дар бораи чигунагии рудҳо

1. Авесто: ganghā-, пахлави: arwand/arang. Дар давраи Сосонӣ, саъй шуд, ки ҷуғрофияи асотириё ҷуғрофияи сарзаминҳои шоҳаншоҳӣ татбик дода шавад. Дар ин роҳ ба вижа, номи дарёҳои рӯдҳои асотириё бар дарёҳои рӯдҳои тозае итлоқ шуд. Аммо зохиран ин амр – яъне ҷо ба ҷо қардани номҳо – қаблан ҳам анҷом пазируфта будааст, зеро дар «Бундаҳишн», ки анвои устураҳоро дар бар гирифтааст, мебинем, ки як номи ҷуғрофияӣ гоҳ бар ду ҷои мухталиф ниҳода шудааст. Аз он ҷумла аст номи Арвандруд, ки маъмулан Дачларо бад-он мехонанд. Дар «Ҷузидаҳои Зодспарам» (с. 25, банди 22) омадааст: «Арванд (ки) ҳаст Дачлаи тезрав». Ва низ дар сафҳаи 137 ҳамон китоб, банди 10, омадааст: «Бархонам оби Арвандро, ки ҳаст Дачла аз рӯдон». Вале дар ин бахш аз «Бундаҳишн» чунин нест ва Арванд дар Осиёи Миёна қарор мегирад ва зохиран бо Сайхун яке доништа мешавад, ҳарчанд Ҷавран меғӯяд, ки: «Ба Гиптус бум, ки Миср низ хонанд, бигзарад, ўро он ҷо Нийдгиптус хонанд», ки баробари Нил қарор мегирад! Бақияи рӯдҳои ёдшуда дар ин бахши «Бундаҳишн» низ умдатан марбут ба ҳамин минтақаи ҷуғрофияии Осиёи Миёна аст ва аз ин назар матнест бисёр кӯҳна.

2. Авесто: wanghu. dāitī, пахлави: weh/wehdāitī/dāitī.

3. Xwāgēnd, дар пахлави миёни хӯрдану хордан [навишти арабиё бо воқи маъдула] тафовути маъно вучуд дорад ва дуввумӣ маънои нӯшидан медиҳад. Дар форсӣ низ осоре аз ин тафовут дар вожаҳои майхора ва ширхора мавҷуд аст.

4. Šnāyēnīdārīh.

5. Порсии бостон: tigrā-, пахлави digital/diglat, Дачла, акадӣ: Idiklat, дар Китоби муқаддас: Hiddekel.

6. Порсии бостон: hufgātav пахлави frāt, Фурот, акадӣ: Purgatu, дар Китоби муқаддас: Perath.

7. Даитирӯд ҳамон Даити аст, вале дар ин матн ва бахши он Вехрӯдро аз Даитирӯд ҷудо доништааст.

8. Wātaēnī.

9. Turmed, оё бо Тирмиз марбут аст?

10. Paydāg-wandiš.

11. Авесто: drējā-; пахлави: dārāja.

12. Ҳар се дастнавис изофа доранд: ryt'k' vainaidiš, ки ҷузъи дувум ба позанд имло шудааст.

13. Cīhrōmehn|mēhn.

14. Ин унвон танҳо дар ТД₂ омадааст, аммо матлаби баъди ро дар бораи рӯдҳои номвар дунболи матлаби қаблӣ мепиндорем.

15. Ҳар се: swlk bwm; аммо маъмул: sūrigbum; swlyk. Дар тафосири паҳлавӣ номи авестоии subo. Šayana- ба сурати sūrig mānišn омадааст, ки дар ин матн ба ҷои Манишн, бум омадааст. Дар «Бундаҳишн» (ТД₂, Р. 205, 1. 11) дашти Суриганишн бо Байнаннаҳрайн яке нигошта шудааст, ки онро ба ҷои Осуристон гирифтаанд ва маҳалли онро Бағдод донистаанд. Табдили Суғд ба Сур таҳаввуле табиист ва d ē b пасин метавонад дар лаҳҷаҳои шарқӣ табдил ба г шавад, монанди Испандиёд = Исфандиёр.

Аммо вожаи Гом, дар Авесто gava – номи кӯҳани сарзамини Суғд аст. Дар «Бундаҳишн» ин вожа дар чанд маврид ба имлоҳои гуногун омадааст: дар ТД₁ (71-12) ва ТД₂ (86-12): q' m; ҳамин вожа дар ДН (46-1) ДН ба сурати q' m омадааст. Дар ТД₁ (88, 10): q's, ТД₂ (107): q' h ва дар ДН (58-9) ба сурати дурусти q' u имло шудааст. Имлои q' u худ таҳаввуле аз qava-и авестоиро медиҳад. Ҳамин вожа q' u чанд сатр поинтар аз мавриди охир ба сурати сифати чамъ gāuīgān ба маънои суғдиён ба кор рафтааст.

Имлои d, m ҳолати мафъулии бевоситаи авестоии дант гирифта шудааст. Бад-ин гуна дар канори номвожаи Суғд, номвожаҳои gām / gām ва gau-ро дорем ва дар баробари сифати суғдӣ вожаи dauid-ро. Таъан, sūrig низ худ сурате аз Суғд аст.

Дар банди 100 матни «Хусрави Кубодон ва ридаке» бо бораҳои spst'nyk бармехӯрем. Дар зимни кироат ва тарҷумае, ки оқои Муншизода аз ин матн додаанд ва мутаассифона дорои иштибоҳоти бепоёне аст, танҳо кироату тавзеҳи ин вожа дурахшон ба назар мерасад. Эшон онро ба ҷои шабистоне, ки тарҷумаи маъмули он будааст, gawistānik мехонанд ва суғдӣ маъно мекунанд. (Н. к. . 22 низ н. к. китоби ҳозир, фасли «Дар бораи сарвари кишварҳо, ёддошти 9»). Дар тарҷумаи ҳозир Суриг ва Гайро Суғд овардаем.

16. Nīw giptus ҳамон рӯди Нил аст. Номвожаи Гиптус аа лотинии Aegyptus гирифта шудааст. Вожаи Миср дар паҳлавӣ msl имло мешавад. Дар «Китоби муқаддас» ба сурати Mizra'im ва дар форсии бостон ба сурати mudrāya омадааст.

17. Иртиботи Вехруд бо Синд дар адабиёти паҳлавӣ муақидтар аз иртиботи Аранг бо Дачла ё Сайхун аст. Аз матлаб бармеояд, ки рӯди Синдро Меҳронрӯду Ҳиндугонрӯд низ мехондаанд. Дар чуғрофияи исломӣ низ сухан аз Меҳронрӯд меравад, ки ҳамон Синд аст.

18. Манзур аз марзи Рум Осиён Сағир аст, ки дар аъсори куҳан бахши умдае аз импературии Бизонс буд.

19. Асуристон ё Осуристон номи куҳнае барои Байнаннаҳрайн аст, ки аз ҷониби эронӣ ба кор мерафт.

20. Намедонам Фуротро чӣ гуна маъно кардаанд, ки Фурот будан маънои обёрӣ гирифтааст.

21. Dilmān. Дилмон номи куҳани сарзмиҳои ғарбии дарёчаи Урмия – ё агар сухани матро пазираем – номи сарзаминҳои ғарбии дарёчаи Урмия то дарёчаи Ван будааст. Дилмакон, номи қадими Салмос бо ин ном марбут аст. Шояд битавон вожаро армон хонд (arman), ки ҳамон Арманистони бузурги қадим бошад, ки фарогирандаи Қорс, Ардаҳону сарзаминҳои кӯхистонии атрофи дарёчаи Ван будааст.

22. Dwts'n| gwtst'n (?); Вехрӯд ва Даитрӯд амалан ду руди мухталиф шумурда шудаанд. Агар игтишоши асотириву ривоёти ин бахшро дар назар дошта бошем, метавон эҳтимол дод, ки ин ду рӯд якест; зеро дар иртиботи

Синд бо Вехруд тардиде нест; дар бораи Даитируд низ аз пурхрафстр будани он сухан мегӯяд, ки бо рӯди Синд татбик мекунад, зеро ин руд, дар қисматҳои сифлӣ дорои сузмору чуз он аст. Дар ин сурат сарзамини gwtst'n|dwst'n ҷое дар шимоли Покистон ва шимоли ғарбии Ҳиндустон – муҳтамилан Кашмир – қарор хоҳад дошт.

23. Ҳар се дастнавис: d'wt|g'wt. Оё имлои вайроншудае барои g'p аст? Дар сурати вожа gaw хонда мешавад, ки талаффузи миёнаи кухане барои gava–и авестой аст, ки талаффузи тозаи он дар форсии миёна ба сурати gāu ёд шуд.

24. Панҷу Панҷистон аз навоҳии шимоли Ҷайхун будааст ва низ номи яке аз шӯъбаҳои Ҷайхун Панҷ аст, ки дар ин замон дар Ҷумҳурии муттаҳиди (Меҳрдод Баҳор ҳамин хел гуфтааст – М. Д.) Тоҷикистон қарор дорад. Вожаи баъд: Аранг, дар ҳар се матн: 'lnp. Мавриди баъдӣ, Ҳарирӯд низ ҳамин имлоро дорад.

25. Ҳар се: swt'

26. Ҷахшарту Бахшарт, дар забонҳои урупой jahartes, Сирдарё ё Сайхун аст, ки як бор Аранг хонда шуд.

27. Дар ин ҷо Вехрӯд,-ки қаблан рӯди Синд доништа шуда буд-амалан бо Ҷайхун яке доништа шудааст, зеро Балхрӯд ба Ҷайхун мерезад.

28. Туртур, Таргар ва Тартур имлоҳои мухталифи нои шӯъбаҳои аз рӯди Кур дар Озарбойҷон аст.

29. Дарёи Серов шояд дарёчаи Севан бошад, ки дар Арманистон аст. ТД₂: syl'k

30. Заҳобакрӯд мӯҳтамилан ҳамон аст, ки дар ин замон Зоб хонда мешавад. Меҳтамилан, Зоби кӯчак.

31. Ҳар се: ulāy|ulē, 'wlub Таврот (Даниил): Ulāy, лотинӣ: Eulaeus, қорвон.

32. Ҳар се пас аз bun-xān, ба маънои сарчашма, c'w' 'n доранд. Мумкин ин вожа ба иттифоқи вожаи қабл bwn h'n-c'p'n бошад: bun-xān-iz ābān, сарчашмаи обҳо.

33. ТД₁ ва ДН: PWN c'ptwsštr; ТД₂: PWN 'ptwsštr'. Ба оби Тӯсшаҳр бояд, яъне ба рӯди шаҳри Тӯс бипайвандад.

34. Боз ҳам рӯди Вех!

35. Ҳар се: Sind, snd?

36. Банди 47 «Зомӣд-яшт» низ аз ҳашт рӯди дарёи Киёнса, илова бар Ҳирманд сухан мегӯяду онҳоро ном мебарад. Муҳтамилан Вастании «Бундаҳишн» кироати ғалате барои рӯди авестои Uštavaitī-аст, ки яке аз рудҳои Киёнса ба шумор меояд. Дар «Зомӣд-яшт» рӯди Заровманд чуз рӯди Ҳирманд ё Ҳилманд аст (бандҳои 66-67). Дар «Бундаҳишн» низ андаке қабл аз ин омад, ки Ҳилмандро Афросиёб поймол накард, вале дар ин ҷо Заровмандро бо Ҳилманди тунду тез яке гирифта мегӯяд онро поймол кард. Ба эҳтимоли афтодани вожае (чуз)-ро изофа кардам, то ба матлаби қаблии «Бундаҳишн» ва иттилооти авестой бихонад.

37. Вахшоиву танкардӣ (пахлавӣ: waxšāg ud tanīgardiḡ) ба маънои минӯй ва моддист.

38. Ҳар се танҳо номи ду рӯдро зикр мекунад.

39. Паҳрез ё парҳез ба маънои тавҷеху муроқибату дифоъ аст.

40. Авесто: заовқа-, пахлавӣ: zohr, оби муқаддас, ки дар дин ба қор меравад.

41. vjhgtf.

Дар бораи чигунагии дарёчаҳо

1. Авесто: Čaečasta-, паҳлавӣ: Čēčast; н. к. МҚМ, Р. 72.
2. Паҳлавӣ: sūwar, sūbar.
3. Авесто: trazdānav-, паҳлавӣ: trazdan. Дар арманӣ ин ном ба сурати hrazdān омадааст, ки аз шӯъбаҳои Арас аст (AW). Дарёчаҳои баъдӣ дар паҳлавӣ: zargōmand, aswāst, husraw, sadwəs ва urwəs.
4. ТД₁: qlm'' p; ТД₂ ва ДН: qlm'p. Зоҳиран ба ҷои wlv'p: ulwāb. Аз вожаи авестии urvār-, uruār-. Онро паҳноб ҳам маъно кардаанд.
Дар «Зародуштнома» омадааст:
Биёранд Озаргушаспи гузин,
Ба Чайчасти гармоб мардони дин.
5. Jud – qīd, бе зиндагӣ
6. Abar – šahr, Хуросонӣ ғарбӣ, Нишопур.
7. Xwāhrīh.
8. ТД₂ ва ДН: dmšn; ТД₁: dmnd'n: damandān.

Дар бораи чигунагии чонварон

1. Gōspandān. Дар паҳлавӣ, гӯсфанд гоҳ ба маънои кулли чонвари эзидӣ аст, ки ҳамин маврид беҳтарин намунаи он аст. Маънои дигари он ҷаҳорпоёни аҳлӣ ва савумин маънои он гӯсфанд аст.
2. ТД₁: plqyt; ТД₂: plgst; ДН p̄lsyt'. Дар «Гузидаҳои Зодспарам» (VZ, p. 31-113): p̄št' ва дар ҳошия ruhsyt'. Вожаи «Зодспарам» муҳтамилан рахšīd аст, ба маънои кӯфта шудан паҳн гардидан, пароканда шудан, ки дар форсӣ ба суратҳои пахчидану пахшидан омадааст; вале кироати вожаи «бундаҳишӣ» равшан нест. Муҳтамилан ҷузъи аввали он аз рага-и эронии бостон аст. Дар тарҷума маънои муҳтамил оварда шуд.
3. Girgīr, гиёҳест шабехи бокило, вале кӯҷактар аз он. Донаҳояш резтар аз як наҳӯду сиёхранг аст. Форсӣ чиргир.
4. Mijūg. Форсӣ: мажу. Адаст.
5. Wēnōg. Форсӣ: бансурх, ба маънои адаст ва банусиёҳ ба маънои мош.
6. Кӯдаки раз, ба маънои ангур, мафҳуми ноошное дар адабиёти форсӣ нест:

*Модари майро бикард бояд қурбон,
Бачаи ўро гирифтӣ қард ба зиндон.*

7. Spadān. Форсӣ: спандон ба маънои донаи хардал, вале ин вожа муҳтамилан ба маънои испанддона аст. Испанддонро дар оташ мерезанду бӯй ва дуди он бино ба суннат фазоро аз олудагӣ пок мекунад. Онро барои аз миён бурдани чашмзаҳм низ ба кор мебаранд.
8. ТД₁: L't; ТД₂: Lys't; дар «Динкард»: L'sk' (ДМ, 795-5); Дар «Бундаҳишн» (ТД₂ 118-8): L'st'. Зоҳиран: gašt, Авесто: ugvasna-; занчабили шомӣ.
9. 'Sp klp'n. Қироати номушаххас. Шояд ābkirban (ситорағони) обпайкар.
10. Барои баробари авестии ин банд, н. к. «Моҳ-яшт», муқаддима ва банди 7.

11. Дар ҳар се дастнавис, пас аз ин вожа 15 вожа изофӣ аст (аз sugwn mo GMR').

12. ДН ду бор вожаи ҶНВWН-t-ро изофа дорад ва ду дастнависи дигар ҳар як як бор.

13. Авесто: gairi. šak-, паҳлавӣ: gelišag, garišag, дар кӯх бошанда. Ду истилоҳи чароарзонӣ ва гаришак баробари ду истилоҳи имрӯзини мо: «аҳлӣ ва ваҳшӣ», «дому дад» аст.

14. Баъд аз ин вожа ҳар се дастнавис вожаи uniq, ба маънои сӯрохзиро изофа дорад. Чун сӯрохзиён худ аз чаҳорпоёнанд, ки баъдан ёд хоҳад шуд.

15. Ба маънои навъ, гуна ва шакл.

16. Vuz ī gērān, бузи тудилӣ. Gērā, дар форсӣ: гипо.

17. Zibal. Форсӣ: зиболу зибил тундраву саръ.

18. Ҳар се: wwišnwwg. Шояд gurgānīg ҳаг. Хари гургонӣ (н. к. ба «Дар бораи чигунагии гиёҳон», ёддошти 51). Манзур гӯрхари биёбонӣ дар Кавир аст.

19. Muškan-ра (d) –rān. Н. к. ТД₂, р. 156, ки дар он ҷо mušk ī wuzurg, mwšk у LB зоҳиран иштибоҳи имлоӣ барои mušk-gurbag аст. Ҳамон ҷонваре, ки дар форсӣ вайро «зубодғолия» мехонем. Ҷонварест гурбасон, ки дорои моддае хушбӯ дар миёни ду рон аст.

20. Тагг, форсӣ: тари, ба маънои саъва.

21. ТД₁: ph'k; ТД₂, ДН: phyk. Номи гунае аз мегӯ кироати номушахас, шояд рауг.

22. Авесто: sareба, паҳлавӣ: sardag, қисм, навъ, гуна.

23. Ҳар се: кун'. Шояд кун', gōspand: вале бо матлаб ҳамоҳанг нест.

24. ТД₁ ва ДН: Wlk/wlyk; ТД₂ Wlk/wlk. Муҳтамилан: gang, lnk, навъе бузи кӯҳӣ. Форсӣ: ранг. Шояд сурати кӯтоҳшудаи ранг: раг.

25. Паҳлавӣ: kurišk/kurišag (?). Ҳамон ҷонвари афсонаӣ ва маъруфе, ки дар адабиёти фаранг unicorn номида мешавад ва ба сурати асп ё гӯспанде бузург бо як шох тасвир мегардад. Дар «Гузидаҳои Зодспарам» ба сурати меъш kurišk/kurišag ёд мешавад, ки бинобар ин на чун асп, балки гӯсфанде бузург бояд буда бошад: «Дар шаб Баҳману Сурӯш меши каришаки ширпистонро ба сӯрохи (гург) бурданд. Ў то рӯз гувора-гувора шир ба Зартушт меод. Дар бондод модари Зартушт бад-он умед, ки устухони вайро аз сӯрох биоварад мумкин бошад, ба он ҷой шуд ва каршак берун омад, фароз давид ва модар андешид, ки гург аст». (VZ,pp 63-64).

Вожаи яккӯпа дар матн бояд ба маънои «токшоҳ» бошад. Кӯпа дар форсӣ ба маънои «шоҳи ҳаҷомат» омадааст. Шояд яккӯпа ба маънои мустақим ба беинҳино бошад (?).

26. Хаšēn. Форсӣ: хашин, ба маънои обӣ, кабудӣ тира.

27. Сиёху сафед, холдор.

28. ТД₁ ва ТД₂: hwkuš'n'; Дн : hwkwnš'n'.

29. Ҳар се: plg'w. Қироати машкук.

30. ТД₁ ва ДН: kc'p'; ТД₂ wck'p'.

31. Авесто: pasuš, haugva, паҳлавӣ: pasušorw.

32. Авесто: viš. hanva-, паҳлавӣ: wišorw.

33. Авесто: vohuna-zg-/vohuna-nghag-, паҳлавӣ: wišunazg.

34. Rāmīg torīg. Дар Авесто: tauguna ба маънои ҷавон аст, ки бо вожаи «тӯла дар форсӣ марбут аст. Вожаи паҳлавӣ дар маҷмӯъ маънои тӯлаи рамонанда» дорад. Дар мавриди сагон дар Авесто, н. к. «Вандидод», 13.

35. Авесто: *bawra*, пахлавӣ: *bawrag*; форсӣ баробар, дар забонҳои аврупой *beaver*, саги обӣ.

36. *Zūzag*, хорпушт. Форси: жуза.

37. Авесто: *udra-*, пахлавӣ: *udrag*. Дар забонҳои аврупой: *otter*, самури дарёӣ.

38. Н. к. ёддошти 19 ҳамин бахш.

39. Ҳар се: *b'ks*.

40. Дар пахлавӣ *mušk*. Ба ду маъно – муш ва мушк аст. Нависанда дар ин бахш бар асоси шабоҳати исми тақсимбандӣ карда ва мушро бо ҷонварони мушқдор дар як хонавода қарор додааст! Поинтар: муши сиёҳ навъе муши хурмо аст, ки дар Ҳинд бисёр аст.

41. *Ālūh*. Форсӣ: олуғ, олуғ ва олах, ба маънои уқоб ё шохин.

42. *Puš*, чуғд.

43. Авесто: *ragō. dərəs*, пахлавӣ: *ragōdarš*, номи динии хурӯс.

44. Дар ин бахш номи чанд моҳӣ меояд, ки ҳеҷ як баробари авестой ва кайфиёти эшон равшан нест; пахлавӣ: *marzūka, arzūka, aqaz*. Феъли ҷумла: *wiškīd hēnd*.

45. «Сарда дар сарда», яъне анвои фаръӣ.

46. Авесто: *yuguastay-*. Як йуҷйастро баробари 16 ҳоср аст. Аз он рӯй сагро ба ситораи Ҳафтавранг (=Симоки ромех) марбут кардааст, ки ин ситора низ посбон аст (Ҳорис-уш-шимол).

47. Муалифи китоб гумон кардааст, ки сағ, яъне сеяк (1/3) табъан тасавури ғалат аст.

48. Хешмӯза ва хешҷома, яъне кафш сари худ ва ҷома сари худ. Қироати «дертар» бар асоси ДН аст: *daqrtar*.

49. *Warīšag*.

50. Ҳар се: *ZKTNW-tn* ба ҷои *YKTLWN-tn, ōzadan*.

51. *Pad ēd tō kirb*.

52. Манзур тобистони бузург аст, ки шомили баҳору тобистон мешавад.

53. Ҳар се: *bwm*; ба *BRH* тасхех шуд.

54. *Slyswk*. ТД₂: *syn' mulw'*; ТД₁, ДН илова бар он ба тартиб *slyn* ва *sls-w-po* изофа доранд.

55. Ба имлои позанд: *haḍaḍa*.

56. Ин матни «Бундаҳишн» дар бораи ҷонварон дар «Гузидаҳои Зодспарам» низ такрор мешавад. Аммо ин танҳо матни «Бундаҳишн» нест, ки ошуфта ба назар мерасад, матни «Гузидаҳо...» низ саҳт ошуфта аст ва ҳарду матн ниёзманди тасхехотест, ки муҳтамилан қодир аст соҳти нахустинро ба он бозгардонад. Аммо дар роҳи ин тасхех низ ишқолат бисёр аст зеро ду матн дар наҳваи тақсимбандии ҷонварон низ ҳамоҳанг нест.

Дар зер мо хулосае аз тарҳи тақсимбандии ҷонварон дар ҳар якро меоварем. Тарҳбандӣ бад-ин қарор аст. Нахустин се карда:

1. Чароарзонӣ ва гаришак (дому дад).

2. Парранда.

3. Ҷонварони обӣ.

Ин се карда ба панҷ оина бахш шуд:

1. Дукофтпойи чарокунанда.

2. Харпой.

3. Панчангушт.
4. Парранда.
5. Чонварони обӣ.

Ин панч оина ба дувисту шасту ду сарда бахш шуд:

1. Буз, панч сарда.
2. Меш (=гӯсфанд), панч сарда.
3. Шутур, ду сарда.
4. Гов, шонздаҳ сарда.
5. Асп, шаш сарда.
6. Саг, даҳ сарда.
7. Харгӯш, панч сарда.
8. Росу, ҳашт сарда.
9. Муш мушк, ҳашт сарда.
10. Шабкӯр, ду гуна.
11. Моҳӣ, даҳ сарда.

Ва аз омезиши ин сардаҳо (175 сарда, ки шомили ду гунаи шабкӯр низ мешавад) бо якдигар маҷмӯан дувисту ду сарда падида меояд.

Яксаду даҳ сардаи мурғон ба ҳашт гуна тақсим шуд.

Матни «Гузидаҳои Зодспарам» аз банди 42, фасли савуми он китоб оғоз мешавад, ки бинобар он яксаду ҳаштоду ду сарда чонвар падида омад. Бояд таваҷҷӯҳ дошт, ки адади шасту ҳаштод дар навиштан нахуст шабеҳи ҳам ҳастанд ва вучуди як дандона камтар ҳаштодро дар имлои паҳлавӣ шаст мекунад.

Нахуст ба се (карда) тақсим шуданд:

1. Чаҳорпои бар замин раванда.
2. Моҳии дар об шинокунанда.
3. Марғи дар фазо парвозкунанда.

Сипас ба панч оина тақсим шуданд:

1. Чаҳорпои гирдсунб.
2. Чаҳорпои дугонасунб.
3. Панчанг.
4. Мурғ.
5. Моҳӣ.

– ки аз назари маскан (=моништ) ба панч бахш шуданд:

1. Обзӣ.
2. Сӯрохзӣ.
3. Парвозӣ, ки дар фазо зист мекунад.
4. Дад, ки озодона дар чаҳони вухуш зист мекунад.
5. Аҳлӣ, ки ба рамаву чаро дошта мешавад.

Сипас, ба баҳрон тақсим шуданд:

1. Гирдсунб яке, ки аспҳо аст.

2. Дугонасунб, ки бисёр аст чун шутуру гову мешу буз.
3. Панччанг чун сагу харгӯшу мушу самур.
4. Мурғ.
5. Моҳӣ.

Сипас, ба сарда бахш шуд:

1. Асп, ҳашт сарда.
2. Хар, ду сарда.
3. Гов, понздаҳ сарда
4. Меш (=гӯсфанд), панҷ сарда.
5. Буз, панҷ сарда.
6. Саг, даҳ сарда.
7. Харгӯш, панҷ сарда.
8. Самур, ҳашт сарда.
9. Муш, ҳашт сарда.
10. Мурғ, яксаду даҳ сарда.
11. Моҳӣ, як сарда, ки сарда бо сардаи дар сарда як ҳазор оина аст.

Мурғон ба ҳашт раста тақсим шуданд – аз он ки бузуртгар аст то он ки кӯчактар аст; ва низ дар миёни эшон ду мурғ дорои табиати хос фароз офарида шуд, ки симурғу шабкӯр аст.

Муҳтамилиан, тақсимбандии аслии бар асоси 1-карда, 2-оина, 3-моништ\баҳр ва 4- сарда будааст, ки «Бундиҳиш» тақсим ба моништу баҳраро надорад ва «Гузидаҳои Зодспарам» низ дар зери баҳр ҳамон тақсими оинаро такрор мекунад; вале дар иваз, тақсими изофӣ аз назари маскани ин чонварон дорад. Тақсими дигар ба раста аст аз кӯчак то бузург.

Бино ба ин тасаввур, бо дар назар доштани бақияи матолиб метавон мӯътақид шуд, ки чонваршиносии давраи сосонӣ чонваронро аз чанд назар мавриди тавачҷӯҳ қарор меода ва онҳоро тақсим мекардааст:

1. Аз назари маҳалли фаъолият, ки заминӣ, обӣ ва фазоӣ буданд, ки ин тақсимбандиро «карда», яъне фасл мехонданд.
2. Аз назари ангуштон, ки гирдсунб, дукофтпой, панччанг ва мурғу моҳӣ буд. Ин тақсимбандӣ оина хонда мешуд, яъне шакл.
3. Агар ҳадси нигоранда дуруст бошад, савумин тақсим аз назари маскан буд: обзиён, сӯроҳзиён, парвозкунандагон, дадон (ки дар дашту кӯҳ ба сар мебаранд) ва чонварони аҳлӣ (ки дар масокани дастсохт ба сар мебаранд).
4. Аз назари анвои ҳар чонвар (сарда).
5. Тақсимбандии паррандагон, ки васеътарин сардахоро ба худ тасхех медиҳанд.
6. Раста, ки бар асоси кӯчакиву бузургии чонварон аст.

Дар бораи чигунагии мардумон

1. Он кӯчак хонда шуд, дар матн 'nd (андак, анд) аст. Қироати ҷумла бар асоси матлаби сафҳаи 13-73 дастнависи ТД₂ ва бақия аст: *pad ān ī keh angušt.*

2. Сутун ба маънои соқа аст. Мақсуд аз «ребос тәне як сутун» ин аст, ки Машӣ ва Машёна тәне аз ребос доштанду чудо аз ҳам набуданд, балки ба сурати як соқаи воҳид рӯида буданд.

3. Матн хwаггаһ, ГДН фарра. Аммо фарра дар пахлави маънои гуногун дорад, ки мухтамилан яке ҳамин маврид аст, ки маънои равонро медиҳад. Н. к. Ёддоштҳо: 2-4, 4-19.

4. Дар ин ин маврид ва мавриди баъди равон бо имлои ғайри хузвориши омада ва ин худ муайяди ин аст, ки бояд фарраҳои каблиро низ ба маънои равон донист.

5. Боз ҳам ҳамон фарра ба маънои дигар аст.

6. Bowandag menišnih.

7. Kār dādestān.

8. Ҷар се: ws'n'sn.

9. Wiškar. Форси: бишгард ба маънои шикоргоҳ, сахро, биёбон.

10. Қироати машқук аст. Ҷар се: d'tl; ТД₁ имлои d't'l-ро изофа бар он дорад. Вожа ба сурати YHNSL бо талаффузи арраг, ба маънои дуздида тасхех шуд.

11. Матни се дастнавис дар мавриди номи ин дарахтон норавшон аст.

ТД₁ : kahēnpwncdl Y kwndl;

ТД₂: k' hpwn zpwncl' IYkwndl;

ДН: kahkəw Wncd' l W kwndl.

Ки мухтамилан бояд чунин қироат шавад:

Kahkiw wan-iz dār ī kundur.

Дар ТД₁ ва ДН имлои нахустин вожа ба понздаҳ дода шудааст.

12. Pēš i mu. Пеш дар форси ба маънои шоҳу барги хурмо аст ва мӯғу муғ ба маънои дарахти хурмо.

Бисёри номҳои маҳалли дар қаронаи Халиҷи Форс ва ҳатто дур аз соҳил, шомили таркибхост, ки як ҷузви онҳо мӯғ ё муғ ё муз аст, маънои Хурмӯз, Хурмуз (ки шакли дигаре аз Хӯрмӯғ аст) ва ҷуз онҳо.

13. Ҷар се: wlt'k'n krt', дуруст. Wardanāgān kīrd, кабоб қард, ба маънои сих(кабоб) қард.

14. ŠYL, баробари шаъри араби, мӯ, мӯй.

15. ТД₂: slmk; ДН: slm'k; ТД₁ надорад. Қироат ва маънои вожа номушахас аст ва «наҳ» як ҳадс аст.

16. ТД₁: KLĪ; ТД₂: ва ДН: KLĪ. Мухтамилан garbag ба ҷои қарқар, гавдол, оташдон.

17. ТД₁: kst; ТД₂: kndyt; ДН k'st. Мухтамилан bē kandidat . Кандидан ба маънои қандан дар форси ҳам омадааст.

18. Rādišxwāq, башқоқ.

19. Хушқун, ба маънои сустқамар, анин, беалоқа ба умури чинси аст.

20. Ҷар се: dlym; қироати номушахас ба маънои олати чинсии қанон.

Мухтамилан хузвориш аст.

21. Имло зоҳиран ба позанд аст.

22. Drafšed.

23. Оварандагон дақиқан баробари волидаини араби аст.

24. Ба нақл аз Justi, p. 37.

25. Gāy, Суғд. Н. к. ёддошти фасли «Дар бораи чигунагии рӯдҳо». Дар сатри 11с. 107 ТД₂ низ тақрор мешавад.

26. Бар гӯшу бар қашм, яъне инсонхое, ки гӯшу қашми эшон бар сина қарор гирифтааст.

Дар бораи чигунагии занон

1. Авесто: jahī- ва jahīkā-, пахлави jeh, русапӣ. Дар адабиёти пахлави номи духтари Аҳриман Чеха аст.
2. Капӣ, яъне маймун. «Пайванди ӯ нарафт», дар поёни чумла, яъне насли ӯ идома наёфт.
3. Чунин ТД₂; ТД₁ ва ДН: омехта

Дар бораи чигунагии зоишҳои ҳар се сарда

1. Daštan, хайз.
2. «Пеш-обист» сифат аст ба маънои зане, ки дар даврони даҳрӯзаи нухуст пас аз одати моҳона қарор дораду обистан намешавад.
3. ТД₂: 8 шаб.
4. Ҳар се: tkw', шояд TWR, gāw
5. Wardagīh, одати чонварони мода, баробари одати моҳонаи занон.
6. Шошавнд.
7. Парвордан, яъне ғизо додан.
8. Šīr-fošag; форсӣ: ширфурӯша ва ширафрӯша, навъе ҳалвост, ки аз орду шир ё аз зардаи тухми мурғ, шира ё шакару шир созанд. Арманӣ: hrušak
9. Яъне, даҳонаи захдон баста шавад.
10. Ҳар се: харон. Аммо чанд сатр баъд сӯҳбат аз шутур мешавад.
11. «Ба шасри истад», яъне ҳолати моеъ, мани истад.
12. Яъне: сипас, тухмаи мода ва нар ба ҳам омезанд.
13. Daštag, чанин.
14. Āluh, уқоб.
15. Dālmah, қарғас.
16. Wiškōbišnīh, баромадани чӯча аз тухм. Сатри бад, ҳар се: sp; шояд spytk, сапеда.
17. Н. к. ёддошти 43 «Дар бораи чигунагии чонварон».
18. Pēš-daštag, «дорой нахустин нишонаву аломат», ки ҳикоят аз овози бомдодӣ хурӯс мекунад.
19. ТД₂: helā (позанд); ТД₁, ДН: hēla (позанд); низ ТД₁: drī ТД₂: di ДН: dr Форсӣ: ҳило бошаро гӯянд ва он паррандаест шикорӣ, кӯчактар аз боз («Бурҳон»). Номи модағулест (Л,Д).
20. Хвӯе форсӣ: хай ба маънои арақи бадан
21. Пуру обчар: мадду ҷазри дарё. Порсӣ: обчар.
22. Авесто: vāsī rančā. sadvara аз моҳиёни асотири адабиёти авестой.
23. Авесто: kara
24. Arzuka. Номаш дар Авесто наомадааст.
25. Marzuka. Номаш дар Авесто наомадааст.
26. Warzuka Номаш дар Авесто наомадааст.
27. Takawīro. Номаш дар Авесто наомадааст.
28. ТД₁: spyck' 'tpk; ТД₂ spyck 'tpk; ДН: suyck w'tyck
29. Pasmazak (?) Номаш дар Авесто наомадааст.
30. Sumakčit (?) Номаш дар Авесто наомадааст.
31. Ҳар се girdīh, gltyh (?) шояд, grab, gl'b захдон.

Дар бораи чигунагии гиёҳон

1. Баъд аз ин вожа дар дастнависи ТД₂ чанд вожа изофа аст. Вожаи баъд waḫšīd.
2. ТД₂ як сатри изофӣ дорад. Дар чумлаи баъд 'wsynut', афшонд.
3. ТД₂ чанд вожа изофӣ дорад. Дурдорандаи маргро «дардкуш» ҳам маъно кардаанд.
4. Tagrag; тара; сабзӣ, ки хом ё пухта хӯранд.
5. Afzar форсӣ: афзор, гиёҳони доруии хушбӯ, ки дар ғизо резанд, монанди заъфарон, зардчӯба, дорчин.
6. ТД₁ ва ТД₂: d'd; ДН: dh'. Қироати машкук. Шиз дарахти обнусро гӯянд.
7. Ҳар се lwc'lk; мухтамилан: lwcw'lk, равзана.
8. Girgir, форсӣ чиргир. Н. К. ёддошти 3, «Дар бораи чигунагии чонварон».
9. Ҳамон, ёддошти 4.
10. Ҳамон, ёддошти 5.
11. Alum, форсӣ: алум. Аз форсии бостон ardana
12. Gahl, форсӣ: гол.
13. Қироат бар асоси ДН анҷом гирифт. Матнҳои ТД₁ ва ТД₂ мағшуш аст.
14. Ҳар се: kwstyk. Форсӣ: кабаста (?); хиндувонаи Абӯҷаҳл. Шояд: kawāg, kwysk, форсӣ: кабика, муарраби он кабикаҷ. Гунае аз олола эронӣ, ололаи шарқӣ.
15. Шинохта нашуд.
16. Сатвад; санскрит: сапрака-, навъе дарахт. Шояд форсӣ: чампо, навъе гули ёси муаттар.
17. Karom. Н. к. Ёддошти 59 ҳамин қисмат.
18. Zardag. Гули зардак, гулранг, асфар, кочира. Шояд: гули зард.
19. Kardag. Шинохта нашуд. Бо корду иштибоҳ гирифта нашавад.
20. Ба хангом, яъне фаслӣ. Баръакс он солвор аст.
21. Nihal, дарахтони ваҳшӣ, ки дорои гул ё мева бошанд.
22. Реърақаг (ғизои) иштихоовар. «Ба пешпорагӣ дар шавад», яъне дохили пешпора гардад. Афзор ҳамон адвия аст.
23. Kāgīzag форсӣ: какаҷ, кокаҷ, какаж ва какаш; тарратезак.
24. Sap, канаф.
25. Nay, nāy, форсӣ: най, ной; ба эътибори хасир (?) Қироати машкук.
26. Танҳо дар ТД₁ ва ТД₂ зоҳир мешавад: dwsd'ng. Шояд: dnd-d'nk, дандона, ки кӯчак аст ва дандона мухтамилан ба ҳамон маънои донаи карчак аст. Н. К. карчак дар ФМ. Карчак.
27. Раштан ранг кардан аст.
28. ТД₁ ва ТД₂ ба тартиб: wh'k ва Wh'k.
29. Rōyen, lwdyn'; форсӣ: рӯин, рӯинаг, рӯднагу рӯнос. Балучӣ: rodin.
30. Санскрит: nīla-, ба маънои сиёҳ, оби сер.
31. ТД₁ ва ТД₂: twt'/twt; дурусти он: tōz, twc'; форсӣ: тӯз, ба маънои пӯсти дарахт.
32. Санскрит: kundura/kunduku, юнонӣ xondros:
33. ТД₁: l't ё lyst; ТД₂: l'st. Шояд бо вожаи форсӣ: рош яке бошад, аммо чӯби рош муаттар нест.

34. Kost форсӣ: куст, куст, кушна. Гиёҳест аз тираи занчабил. Кӯбидаи решаи ин гиёҳ хушбӯст ва монанди ҳал муаттар ва чун адвия ба кор меравад. Лотинӣ: *costus*, санскрит: *ku-stha-*
35. ТД₁ ва ТД₂: 'lnq. Шояд: хуланг, аммо хуланг атре надорад.
36. *Āandal*, санскрит: *ādana-*
37. Палангмушт, фаранчмушку фалангмушк, аз тираи наъноӣён. Баргҳои ин гиёҳ бӯе матбӯъ дорад. Аз ин маврид бармеояд, ки нависанда дар ин бахш танҳо аз гиёҳоне, ки реша ё чӯб ё пӯсти бӯе доранд, ёд намекунад ва баргҳои муаттарро ҳам дар назар дорад. Мавриди баъдӣ низ муайяни ин масъала аст.
38. *Kakolag/kagolag* Шояд баробари кокулла, ки хил бошад. Шояд баробари кокула, ки розиёнаи обӣ бошад.
39. Санскрит: *karpūra-* Номи ду гуна дарахтест, ки дар Жопун, Чину чазоири Суматра, Ҳиндучин мерӯяд. Пӯсти танаи ин дарахтонро шикоф карда аз онҳо кофур истироҷ мекунанд. (ФМ). Шояд кофури испарам ё кофури исфарам, ки ҳамон укхувон ё райҳонкофурест, ки гунае бобуна аст.
40. Бодранчбӯ, бодрангбӯя; гиёҳест аз тираи наъноӣён.
41. *Dōsēn*, часб (ширеш).
42. *Zadag*. Форсӣ: жад ба маънои часб.
43. *Dō-bozargān ud ē-bazargān*. Аз решаи ваг ба маънои тақсим кардан, бахш кардан. Мақсуд аз якбахшиву дубахшӣ зоҳиран ин аст, ки нару мода ё бари як дарахт аст, ё ҳар як чудо аз дигарест монанди хурмо. ТД₁: *bck'n*; ДН: *'wun bck'n*; ТД₂: *bck'n*
44. «Моявар» ба маънои аслӣ ва асосӣ аст.
45. ТД₁ ва ТД₂: *kww'h'n'*, Шояд бахши дувуми вожа *h'n'*, хузвориш барои, ба маънои дигар бошад. Тарҷумаи чумла баъд бар ин асос: дах дигар..., дигар дах...
46. *Srinjad*. Форсӣ: сринҷак. Н. к. ФМ, зери санҷид
47. Ҳар ду: *sywk/kswk* (?)
48. Ҳар ду: 'lg; олуи кӯҳӣ, олуча.
49. Ҳар ду : *s'l*.
50. Санскрит: *nārikela/nārikera*.
51. Ҳар ду. *Pundig, pndg*. Юнонӣ: *portikon*, мутааллиқ ба сарзамини Понт, дар шимоли Осиёи Сағир бошад. Дар ҳамон сатр: гургонӣ. Домғону Кумиш чузӣи Гургону Табаристон будааст.
52. *Škanzag*. пайванди дарахтон ба якдигар. Форсӣ. Искана.
53. Ҳар ду: *wyhhwlm W 'lg w'c'm*.
54. Санскрит *pīlauptala*.
55. *Murw*. Шояд бо мару, баробар бо мармохузиё яке бошад, ки дар порсӣ алафи гурба хонанд ва аз тираи наъноӣён асту гулҳои сапед дорад. Дар «Бундаҳишн» аз ду навъ мару ёд мекунад: яке марусапед, ки зоҳиран бо алафи гурба якест ва яке маруардашерон, ки барои нигоранда равшан нест чист.
56. *Mēzwars*, мӯи мижа (?), номи гуле ношинохта.
57. Набояд баробари корду бошад, ки гули хурмо.
58. *Bānūg-sprahm*, ки бино ба «Бундаҳишн», мутааллиқ ба Спедормад, олиҳаи замин аст ва бону худ ишора ба ўст. Профессор Бейли дар рисолаи худ онро *pānūg-sprahm* мехонад ва бо вожаи порсии нонуҳа ва ноҳа, ки бодӣён аст, яке медонад. Мухтамилиан, бояд гуле мутааллиқ ба моҳи Спедормад, моҳи охири зимистон, бошад.
59. *Karkom* форсӣ: каркум, ибрӣ: *karkom* акадӣ: *kurkanu*, заъфарон.

60. «Ҳауми эзидро Ҳаум аз се оин хеш аст», яъне гиёҳи Ҳаум аз се чиҳат мутааллиқ ба эзиди Ҳаум аст. Муҳтамилиан, яке иртиботи исмиест; дигар ин ки гиёҳи Ҳаум мазҳару намоди заминии эзиди Ҳаум; ва савум, муқаддас будани он аст (?).

61. Ēwan, танаи дарахт.

62. Hūdāg, аз решаи hav-, ҳованшуда.

63. Pes, барг. Форсӣ: пеш, барги хурмо.

64. Ҳар ду: hūwntl.

65. Ҳар ду. Dwlhwngtl. Шояд чузви дуввуми вожаи hawangtar, hwngtl «ҳаванг шуданитар» бошад.

Дар бораи сарвари мардумону гӯсфандону ҳар чизе

1. Дар бораи сарвари (пахлавӣ: zādih) Зартушти, Н. К. «Тиштр-яшт», банди 46.

2. Навъе бузи кӯҳии дуруштандом.

3. Давк; сиёҳ, хокистарӣ, тира.

4. Н. К. «Баҳром-яшт», банди 9: савум бор, Баҳром дар колбади аспӣ сафеди зебо бо гӯшҳои зарду лагоми зарин дар омад.

5. Бор ба маънои соҳил аст, чунонки дар номи зангбор ҳам дида мешавад.

6. Зоҳиран, дарёи Садвисро манзур дорад, ки дар иртибот бо ситораи Садвис аст.

7. Авесто: haoma huta -, санскрит soma suta.

8. Н. к. ёддошти 43 фасли қабл.

9. Dramnag; форсӣ драмана, гиёҳест худруву даштӣ ва иртифоаш то ним метр мерасад. Обу усораи он дар тиб мустаъмал аст.

10. Gahl; форсӣ: гол, навъе арзан, говарс, вожаи мутародифи қаблӣ alum аст.

11. Abar – kirgēnīdag Авесто: aipī. Kərentāni. Бо таваҷҷӯҳ бар арзише, ки ба дарахти хурмо мениҳад, шигифтовар нест агар, бар мӯҳри Дориюши Ҳахоманишӣ дарахти хурмо чун мазҳарии шаҳриёрӣ дар пушти сари шох дида шавад.

12. Ҳар ду: hūcyst'n, Ҳузистон. Ғалат аз он чо ношӣ шудааст, ки нуханавис Портро Порс фаҳмида ва дар натиҷа кӯҳи Абарсинро дар Ҳузистон доништааст ва китобро тасхеҳ карда.

Дар бораи чигунагии оташ

1. Авесто: Vəgəzi – savah (бахшандаи) суди баланд, вале мумкин аст дар асл ба маънои «дорой равшании баланд» буда бошад. Дар матн ба имлои позанд омадааст, вале баробари он дар пахлави buland-sūd аст.

2. Авесто: vohu. fryāna-, маҳбуби олій, ки баробару ҳаммаъноӣ он дар пахлави hu-fryan аст. Номи дигари он дар пахлави veh franāftār аст ба маънои «нек роҳбар»:

3. Авесто: urvāzišta-, ба маънои шодтарин, аз решаи urvaz ба маънои шод будан. Пахлави urwāzišt.

4. Авесто: vāzišta- ба маъноӣ беш (фароз) оваранда, пахлави wāzišt. Номи дигари он дар пахлави abzōnīg, ба маъноӣ баракатбахшанда аст.

5. Авесто: spəništ ба маъноӣ муқаддастарин. Пахлави: speništ.

6. Бар асоси маталаби омада дар «Гузидаҳои Зодспарам» (с. 4, банди 78) изофа шуд: *uš ātaxs ī abzōnīg xwad andar gaḡōdman be dād*. Дар «Бундаҳишн» *abzonīg* сифати оташи Спеништ оташмаобид мебошад. Аммо миёни оташи Березисава ва оташи Спеништ иртиботе ҳастанд. Дар «Гузидаҳои Зодспарам» (с. 41, банди 82) омадааст, ки «баландсуд (= Березисава) низ дар осмон, он фарра (= шӯъла) аст, ки ўро муқар дар Оташи Баҳром аст, чунонки хонахудоӣро (муқар) ба хона аст». Пас шигифт нест, агар ҳарду оташ *abzōnīg* баракатбахшанда, хонда шаванд.

7. *W h'l, wh'l*, маъно ба ҳақс оварда шуд. Н. к. ёддошти 44 «Дар бораи бузургирдорӣ эзидони минӯӣ». Дар он ҷо ҳамин вожа ба ҳамин маъноӣ хадсӣ ва бо имлои *h'l* меояд.

8. ТД₂: *adur xwarrāh*. Озархварра ҳамон оташи Фарнбағ аст.

9. ТД₁: *k'lwyk'n*; ТД₂: *kwhlwngk'n*. Оташи Кориён дар форсӣ аст.

10. *Asnawand*, зоҳиран ҳамон кӯҳи Саҳанд дар Озарбойҷон аст.

11. Кӯҳи Реванд дар Хуросон, дар ҳудуди Нишопур аст.

12. Ин ҳамон матлабест, ки дар ёддошти 6 омад.

13. Яъне барои падида овардани ҳар як аз се оташ Фарнбағ, Гушнасбу Бурзинмеҳр бояд як ҳазор оташро аз ҷой-ҷой фароҳам оваранду бо дуо (=ниранг) ва Заваҳру одоби бисёр оташе воҳидро барафрӯхту чун чунин афрӯхта шуд, он гоҳ оташи Березисава, - ки минуи оташон аст ва дар назди Хурмаздхудоӣ дар Гарудмон қарор дорад – аз осмон бад-он оташи заминӣ фуруд хоҳад омад, ки дар ҳақиқат равони он оташ аст.

14. ТД₁: *w' ruynd*; ТД₂: *'ruynd* ва ба эҳтимоли қавӣ ба маъноӣ битобанд, гарм кунанд. Дар «Гузидаҳои Зодспарам» (с. 40, банди 79) вожае ба сурати *'rtn'* меояд, ки эҳтимолан он ҳам ба маъноӣ гарм қардан аст. Дар ДМ (с. 760, сатри 17) низ *'ruynd* зоҳир мешавад.

15. Миёни ин вожа ва вожаи баъд дар ТД₂ се сатр изофа аст, ки мутааллиқ ба баҳши дигаре аз мат настан.

16. *Wardastar* ба *baḡlan* Баҳлон ё Бағлон дар Афғонистон аст, аз шакли бостонии *baḡadāna*.

17. *kaḡagan, kaḡakan, kom*, кош (?).

18. Ҳарду матн МТ-с навиштаанд, ки муҳтабилан *kāš* қироат мешавад.

19. Ҳарду матн: 3. Вале нишонаи таъриҳӣ дар бораи вучуди се оташ дар Карқӯӣ дар даст нест. Осори бозмондаи ин оташқадаро ҳамакунун низ дар Систон метавон дид.

20. *Snomag/snoman*, вақнома.

21. *Framgar* дар *mān ī wefgan*. Форсӣ: Тевгон, Бефгон, Манзур аз Тевгон сарзамини хонаводаи Гев аст, ки Гургону иёлоти атрофии он будааст. Зоҳиран бояд бо вожаи порсӣ: *framgin* марбут бошад. Кумиш муҳтабилан баҳше аз Гургон ба шумор меомадааст. Н. к. ёддошти 51 «Дар бораи чигунагии гиёҳон» ва низ 18 «Дар бораи чигунагии қонварон».

22. *Kumis*.

Дар бораи чигунагии хоб

1. *Wys, wes*, ки бо вожаи портии *wēhm* ба маъноӣ паҳн марбут аст.

2. Ҳар ду: *edar...iz*. Дар тарҷума он ба «хатто» тартид аст ва ба қиёс хадс зада шуда.

3. Авесто: wačasti, паҳлавӣ: wačast, банд, қитъа (дар шеъри «Готҳо»). «Оромишбанд» тарҷумаи озода 'štyh' дар поёни ҷумла аст. Тарҷумаи дақиқи тамоми ҷумла: Мардумро чун беш аз дарозии чаҳору ҷуст бихобанд, оромишҳо аст.

4. Ҳарду матн чунин тасхех шавад: ud pad tuxšagih kār...

5. ТД₁: w'y bwys/w'y bw'yh; ТД₂: W'y bw'yh/w'y eys. Маъно ва кироати норавшан. Ин вожа дар Авесто ба сурати aibi. gava меояд, ки сифатест номушахас барои aiwi. sru gīma, ки худованди панҷумин баҳши рӯз аст, аз ҳангоми гуруб то нимаи шаб. Вожа дар иртибот бо хуфтагӣ бояд марбут ба истироҳат бошад. Қироати муҳтавил: eb-gauih. Бартоломе вожаи авестоиро аз решаи ga(y) ба маънои овоз хондан медонад.

Дар бораи чигунагии бонгҳо

1. Cisarag bang, овози нола, бонги нола.
2. Баҳмон ҳамон аст, ки дар форсӣ ба сурати фалону баҳмон боқӣ мондааст.
3. «Ҳар чизеро дар гетӣ кор бояд фармудан», яъне даст ба ҳар иқдоме бояд задан
4. Win. Маъмулан ин вожа маънои уд дорад, вале ин ҷо маънои хосе ёфтааст. Санскрит vinā.
5. Rod, сози зеҳӣ, форсӣ: рӯд.
6. Darisn, ҳосили масдар ба маънои амрӣ: бояд доштан. «Ба ранҷдоранд», яъне ба кор баранд.
7. Фақат дар ТД₂: ka be madan ī ō hamāg. Чунин тасхех шавад: ka bun zadan, ozamig.
8. ТД₁ ва ТД₂: Ба bun тасхех шавад.

Дар бораи чигунагии бод, абру борон

1. ТД₁: s'lyt; ТД₂: d'lyt'. Аммо «Ғузидаҳои Зодспарам» (с. 20, сатри 11-12): us, pad ewenag, mog-e daren pad ray dast – Ū ба оин, мӯзае ҷӯбин ба пой дошт. Он ҷӣ «пӯшиши сабз» тарҷума шуд, дар дастанвисҳо «пӯшиши хуб» аст. Вожаи хуб, бо имлои hwp метавонад sbc ё swc бо талаффузи sabz ё sawz ба маънои сабз буда бошад. Маҷмӯан, чомаи сабз ва мӯзаи ҷӯбин иртиботи бодӣ хушро бо дарахтон мерасонад.

2. Ҳарду: s'htyh аз решаи sač убур кардан, гузар кардан (?)

3. Ҳарду bwdg. Дар ТД₂, с. 134, сатри 14\15 бо имлои bwndg, Bowandag ба маънои комили бисёр омадааст.

4. Паҳлавӣ: garmog; ТД₂, с. 134, сатри 14\15: glmk. Гарм дар форсӣ илова бар маънои гарму тунду шитобон, ба маънои дилпазиру дилписанду хушоянд низ ба кор рафтааст (ФМ). Bowandag garmog, яъне ба камол дилпазир, дар ҳадду камол хушоянд.

5. ТД₁: Smk; ТД₂: `sm`n'. Имлои нодуруст барои may-jamag чоми май. Ташбеҳи абр ба чоми май қаблан ҳам дар «Бундаҳишн» омадааст; Н. к. ТД₂ р. 135? I₂ ва ТД₂ р. 63, I₁₄ abr хами хами абрӯ.

6. Паҳлавӣ: mystan, ки дар форсӣ бостоки музореъ, ба сурати молидан ба кор меравад ва маънои руфтани рӯбидан ҳам дорад.

7. Pad xwes xast tan. Хаста ба маънои захмхӯрда.

8. Ҳар ду: у`nunk; аммо чанд сатр баъд: у`nhnk.

9. Шояд: abrey, ибрик.
10. Мағриб.
11. Имлои абрро ба чои 'bl, ба сурати QDM навиштааст, ки хузвориши abar аст на abr.
12. ТД₁: pad sebisn sebed; ТД₂: be seb handazed.
13. ТД₂ мағшум аст; ТД₁: hame mizne ewenag andarway bared.
14. ТД₁: wsyn'; ТД₂: štn`ба wstn` тасхех шавд, ки маънои боридан дорад.
15. GDH, xwarrah, фара, хурра. Дар ин чо низ чун мавориди дигар фарра маънои маъмули худро надорад ва дакикан ба маънои равшани, равшани эзиди аст.
16. Боздоранд.
17. Ҳарду дастнавис: h`m`lynd; тасхех шавад: hmī`lynd. Шояд `hl`mynd, баркашанд боло баранд.
18. Āb-girdag.
19. Паҳлавӣ: wīr; порсӣ: байр, барк.
20. Паҳлавӣ: sanwar, камон. Манзур рангинкамон аст, ки бо истодани борону шикофтани абрҳо аз якдигар зоҳир мешавад.
21. Dabr.
22. ТД₁ ва ТД₂: n`lnk`n, nārangān, шояд: nāragen.
23. Wāxš, rūx. Аз он чо, ки рангинкамон аҳриманӣ аст, рангҳои он низ хар як девест.
24. ТД₁: sūr, неруманд; ТД₂: sūhr, сурх. Имлои ТД₂ бояд тасхех шавад. Баробари паҳлавии дурахшиш spizag аст.
25. Ҳар ду: zn`k. Тасхех шавад: wzndk, аз решаи čand ба маънои чандиш ларзиш.
26. Gyānīg-dāštār, ҳофизи чон
27. Hambāhēd.
28. Vazaū, форсӣ: базағ банде ки дар пеши об банданд (ф н) Н.к. фасли «Дар бораи Тани мардумон».
29. ТД₂ надорад; ТД₁: wnstkyh YDMY`l`d.
30. Ҳарду: gyw`k ба чои gy`nyk, чонӣ марбут ба чон.
31. Монанди мавриди пеш.

Дар бораи чигунагии храфастр

1. Wāxš, rūx Маъмулан дар мавриди ғайриинсон ба кор меравад. Н. к. ёддошти 23 бахши қабл.
2. Karbunag, мормулак ТД₁: gwlbk.
3. Zahagān аносир.
4. Ҳар ду: bwm; дуруст: bytwm.
5. Meh-sūdīh.
6. Дар ҳарду се ном омадааст: ТД₁: W wkl`c W sgldwk W kpg ба чои wkl`ck, wkl`c дорад.
7. ТД₁ надорад; ТД₂: W wkwk/wnkwk. Шояд: kūk, kwk, кӯтоҳ.
8. Шояд ишора ба ду мор аст ки бар тибқи ривоят аз шонаҳои Заҳҳок баромада буданд.
9. ТД₁: pykwk W kšwk tythwl W w`tkwtk; ТД₂: pykwk d`nktyšt `swl W w`tk` ytk`; ДН pykwk wkšwk tyšt`swl wn`twk` КҚҮ ТWН-`d`. Бахше аз вожаи

дувум ва вожаи савум дар ТД₂ ва вожаи савум дар ДН ва вожаи чахорум дар ТД₁ ба сурати tʃn`uwl дар «Ривояти паҳлавӣ» фасли 21-8 зохир мешавад.

10. ТД₁: wwt tlk; ТД₂ ва ДН: wwtllg. Дар харду маврид w оғозин муҳтамлиан W аст.

11. Razūg. Форсӣ: куздук ва хабузак, кузак, ки ҳама бо пазук паздук марбутанд навъе аз ҳашара аст шабеҳи сумак аз хонаводаи чӯъл ки харчасона меғянд. Сифати гӯхгирдак бояд ҳамон гӯхгардони форсӣ бошад, ки сифати чӯъл аст.

12. ТД₁: w`hlk W tkyk; ТД₂ ва ДН: w`hlyk W tkyg. Дар «Ривояти паҳлавӣ» вожаи нахуст ба сурати h`lwk` омадааст.

13. ТД₁ ва ДН: p`tz`l; ТД₂ p`cz`l; муҳтамлиан p`cwt`l, pāč-widar ҳамлқунандаи саргини хушк форсӣ: почоя ба маънои палидӣ ва начосату почак ба маънои саргини хушк.

14. Dāng-widār, ҳамлқунандаи тапола. Дар Техрон дар забони омиёна донг ба маънои таполаи шутур ва шояд гов ба кор бурда мешуд ва ин аз кӯдакӣ дар ёди ман мондааст. Шояд ҳам дар лаҳҷаи шамиронӣ ба кор мерафт чун парастори шамиронии мо онро ба кор мебурд.

15. Ҳар се: `wlk.

16. Ҳар се: hywk; дуруст: dyk, dēwag.

17. Ҳар се: špyk.

18 ТД₁: gl; ТД₂: gyl`й`; ДН gyl. Дуруст gyl ва низ шояд: gylk, gilag/qil; мӯрча. Дар лаҳҷаи ивазӣ дар Форс ин вожа ба сурати гила бокӣ мондааст Дар «Ривояти паҳлавӣ»: gyl`p`k (ҳамон), ки бо тавачҷӯх ба имлои ТД₂ ва он чи болои сатри ДН омадааст шояд gilawag.

19. Коскин ба маънои лочвардӣ. Дар форсӣ: косона ва коскина номи мурғест сабзранг.

20. Wabz; форсӣ: бӯз, занбӯри дурушти сиёҳ. Авесто: vawžaka-, лотинӣ: vespa, англисӣ: wasp.

21. ТД₁ ва ТД₂: t`šn; ДН t`h`n`, имлои дуруст дар ТД₂ с 145 сатри 11-12 ва дар дастнависи дигар меояд ки TYN`-`n аст яъне аз гил хона ва ошёна месозад Муҳтамлиан: TYN`-`un яъне гилин.

22. Kdyk, kayk.

23. ТД₁: plgk; ТД₂: plgyk; ДН: plyk, раггагиг шояд ба маънои парвона.

24. Душдоной яъне дониши бад, бедонишӣ.

25. Андарвой ба маънои фазо.

26. Кӯк ба маънои кӯчак, пила ба маънои пайкони тир аст.

27. Ки душманони ту мӯрон буданду мор шуданд.

Барор аз сари мӯрони моргашта димор.

28. Кажу каж навъи пасти абрешимро гянд Вожаи партав дар чанд чумла қабл баробари tafš, t`pš/tpš дар паҳлавӣ аст.

Дар бораи чигунагии гургсардагон

1. Nēst-mōg, бекафш. Чонварони гиёҳхор ва эзидӣ худ дорои сум ё кафшаканд ва бо даррандагон, ки дорои чанголанд, мутафовитанд, аммо ҳар се имлои mōu доранд ба маънои мӯй; ва дар тавҷеҳи он омадааст, ки: «Бад-он рӯй нахуст мӯйи чонваронро барканад».

2. Nušk-dād. Бояд истилоҳе ба маънои «дорои дандоне тезу сахт» бошад.

3. ДН; ТД₁ ва ТД₂: *pardag*, ки дар он сурат тарҷумаи он «пардаи мӯй аз ӯ барканд» хоҳад шуд.
4. Андарёрад аз масдари ёристан.
5. *Xaftār*.
6. *Garzag*. Форсӣ: гарза, ба маънои муш.
7. *Arrag*. Имлои вожа мебоист `p'l бошад ва дар матн `p'l аст. Хуношом: *vohu-mez* хунмаканда.
8. *Kōsag*; гурги обӣ ҳамон *kūsa* аст.
9. Яъне ба сурати гала ҳаракат кунад; ё хангоме ки фарзанд дорад ба галаи гӯсфандон ҳамла кунад.
10. Муш.
11. Кироат бар асоси ТД₁: *ēwar-īz dara az-iš nē kāhēd* аст, вале мумкин аст ба чои *ēwar* вожаи *hagirz* бошад ба маънои ҳаргиз. Дар сатри баъд: *kalzag* форсӣ: килч ва килч ба маънои чирку рим.
21. *Waxšīq/wāxšīg*, ғайримоддӣ, рӯҳӣ. Дар ҳамин сатр ба чои дастури дин дар ТД₁ дастурон, «муғон» омада.

Дар бораи чиз чиз, ки ба чӣ гунае офарида шуданд

1. ТД₁: *hāmōyēh*, ҳама.
2. *An-ōšagīh*, бемаргӣ, човидонагӣ.
3. Авесто: *kaḡa-*, паҳлавӣ: *kaḡ*. Дар «Яшт»-и чаҳордахум, банди 29 омадааст: «Бахроми Ахураофарида ба ӯ ... ончунон кувваи биной дод, ки моҳии Кара дар об дорост, ки тамаввучеро ба дуруштии мӯе дар рӯди Рангҳаи дурканор, ба умқи ҳазор қади одамӣ метавон дид». Моҳии Кара сарвари моҳиҳост. Зоҳиран, манзур аз он наҳанг аст.
4. *Araza*. Ин ном дар Авесто наёмадааст. Шояд манзур аз вазағи азими дарёӣ ҳаштпо бошад.
5. Авесто: *pančā. sadvarā* ва *vasī*, паҳлавӣ: *wāsī panjasadwarān* ва ...*sadwarām*.
6. *Gund*, байза.
7. *Xašēn*, кабуд, обӣ.
8. *Sēj I sējīšnōmand*.
9. *Kof*, ба маънои кӯҳон.
10. Авесто: *xvanvant-*, паҳлавӣ: *xwanwand*; номи кӯҳест, ки тири Ораш бар доманаи он фуруд омад ва марзи Эрону Турон дар он ҷо қарор гирифт.
11. *Xwurdag*, фурӯрафтагии болои суми асп, ки халқай бухуро дар он ҷо банданд. Дар форсӣ вожаи туркии «бухулак» ба қор бурда мешавад.
12. Авесто: *suwḡā*, паҳлавӣ: *sūḡāg-ōmand*. Зоҳиран, бояд ба маънои карной бошад. Н. к. «Пажӯҳише...»
13. Чунин ТД₁; ТД₂: гирд биёяд.
14. *Ve šēbēd*.
15. Идрор кунад.
16. Гавҳар, баробари вожаи англисии *essence*. Форсӣ: *фраваҳр \ фуруҳар*.
17. *Nadauōš*. Ин ном дар Авесто зоҳир намешавад. Номи дигари ин гов дар паҳлавӣ *hadayā* аст. Н. к. фасли «Дар бораи чигунагии ҷонварон ба панҷ шакл», ёддошти 51 ва 52.
18. Авесто: *čamrav-*, паҳлавӣ: *čamrōš*. Аммо ин ном дар Авесто барои мурғе ба қор нарафта ва номи марди парҳезгарест.

19. Авесто: karšiptar, пахлави karšift.
20. Bē kunēnd, ба маънои хориҷ кунанд, бурун афкананд.
21. «Дар» ба маънои фасл аст.
22. Авесто: ašb. zušt-, пахлави: ašozušt; номи динии чуғд. zušta исми мафъул аз решаи zaoš-и авестой ба маънои дӯст доштан аст. Ин ном муқаддас будани чуғдро дар адабиёти бостонӣ, аз ҷумла авестой мерасонад.
23. ТД₁: šwkc; ТД₂: šwckc; šujz, šujzag. Сугдӣ: cywty
24. ТД₂: bāγ/baγ, b`g. Авесто: baγa, бахше аз замин.
25. Kasken, форсӣ: коскина ва косона номи мурғест.
26. Nasā, лашт (ФМ)- лаш), тани бечон.
27. Sāgīgar, мурғест мурдахор.
28. ТД₁: `špk, ТД₂: xabag-dēw, деви хафагиовар (?)
29. Н. к. «Дар бораи чигунагии чонварон ба панҷ шакл», ёддошти 19.
30. Фақат дар ТД₁: MY` BR` ` HDWN-yt. Шояд: mayg be gīrēd.
31. Тасхеҳ шавад: sag, pad pāyišn sti mardōmān, dōwōn druz ud dard zadār.

БАХШИ 10

Дар бораи истилоҳоти тақвимию ва номи чашнҳои сол ва бахшҳои рӯзу чуз он, к. н. ба «Пажӯҳише...»

1. Авесто: haŒra-, пахлави: hāsr.
2. ТД₂: ašārišn; ТД₁: ymš`lšn'. Аммо дар ТД₂, 160-12: `lšwng; ТД₁: `šl`wng. Н. к. ТД₂. 190-2.
3. Хар ду: dm`n'; дуруст gāmān, g`m`n'.
4. ТД₁ ҳафт бадастро баробари як гом (дупой) медонад ва ТД₂ хар шаш бадастро. Дарвоқеъ хар 6/6 бадаст баробари як гоми дупой аст.

БАХШИ 11

Барои иттилоъ дар бораи эзидон нигоҳ кунед ба «Пажӯҳише...»

1. Дилсӯзӣ, шафқат.
2. Rāyēnīdārīh, мудирӣят, низомбахшӣ, роҳбарӣ.
3. ТД₁: rādīh, ТД₂: rāstīh. Қироати ТД₁ дуруст аст, зеро дар авоили сафҳаи баъд мучададан аз родӣ сухан меравад. Родӣ баробари каромати исломӣ аст ва род сифати Худованд аст.
4. Sud, исми мафъул аз решаи sav, ба маънои равшан кардан. Авесто: sūka, sūca- ба маънои равшан ва savah ба маънои бомдод, шарқ. Албатта, баъдҳо savah ба маънои гарб ба кор рафт.
5. Дар бораи фарраи каёнӣ, н. к. «Зомӣёд-яшт».
6. Egān, вояи ēg ба ду маъно – эронӣ ва озода аст; ба ҳамин рӯй эронӣро ахрор [озодагон] мехонанд.
7. Авесто: axvarəta, пфхлави: ageift.
8. Пайванд рафтан ба маънои идома ёфтани насл аст.
9. Mēnōg, мавҷуди минави.
10. Day, офаринанда. Ишора аст ба яке аз сифоти Хурмазд ва тақрори он ба сурати Дай се бор дар хар моҳ.
11. Pahlom axwān, биҳишт.

12. Handareman-ganh, ба хузур овардан, рӯ ба рӯ кардан. Манзур ин аст, ки Баҳман дар дарбори осмони Хурмазд вазифаи ба хузури Хурмазд бурдани касонро ба ӯҳда дорад.

13. Asn-xrad, хиради зотӣ; gōšosrōd-xrad, хиради муктасаб.

14. Watar axwān, дӯзах.

15. Nafsēd, ҳилол шавад (моҳ). Авесто: narp-

16. Afzar, gušnān, олати таносулии мард.

17. Abar sazed аз saz.

18. Се истилоҳи авестоиву паҳлавӣ аз барои ҳилол, бадру ҳилоли мучадад иборат аст аз:

Авесто: antar-māh паҳлавӣ: andar-mah, форсӣ: андармоҳ, моҳи нав ва эзиди моҳи нав.

Авесто: rəgənb mah, паҳлавӣ: rurg-māh, форсӣ: пурмоҳ, бадр ва эзиди он.

Авесто: vī sartaθa- дар асл: vt harpaθa – вопасин ҳафт. Ҳилоли мучадад ва эзиди он.

19 Вожае, ки абардор, паҳлавӣ: abromand тарчума шудааст, дар асли авестоии худ afnahvant- ба маънои соҳибмолу сарватманд аст, ки ба иштибоҳ онро дар паҳлавӣ абарманд маъно кардаанд.

20. Зоҳиран, манзур аз тар доштан, тару тоза доштан аст.

21. Ҳар ду: mihr.

22 Ардибиҳишт дар Авесто: aša, wahišta ба маънои бехтарин тақвост ва «Ашемвоҳу», ки ду вожаи оғозини суруди муқаддас аст, низ дар Авесто бо чумлаи ašəm wahištem asti оғоз мешавад, ки маънои он тақвои неку ва некутарин аст мебошаад. Нависандаи матн миёни «Ашаваҳишӣ ва «Ашемвоҳу» иртиботи ҳосе барқарор карда ва чун «Ашемвоҳу» дар поёни дуо меояд, Ардибиҳиштро низ дар поёни гуруҳи Амшостандон меангорад.

23. Ҳарду hñcyd, haxzēd , ки дар таркиб бо ба сурати о... haxzēd ба маънои сар задан, расидан ба, мувозиб будан аст. Н. К. портӣ: haxs вожаро метавон hazed низ хонд, ки ба маънои гардондан аст ва маъное дар чумла надорад.

24. Ҳар ду: s k` h Анклесариа маънои онро geveratin медонад.

25. Зинафзор, яъне силоҳ.

26. Шояд : humexm, Авесто: hu. nivixta.

27. “Дуруч ба равзанҳо”, яъне деве, ики дар ҳар як аз 360 дараҷаи (-равзан)-и ҳаракати яксолаи хуршедӣ вучуд дорад. Тавзеҳ он ки дар вопасин 5 дараҷаи сол дев вучуд надорад.

28. “Арвандасп”, яъне дорои аспи тезрав. Ишора ба ҳаракати тунди Хуршед дар осмон аст.

29. Тай шудани замони 9-ҳазорсолаи Зарвони дирангхудой бо гузашти рӯзҳо таъин мешавад, бинобар ин гузашти замон ва фаро расидани поёни ҷаҳон вобаста ба ҳаракати Хуршед аст.

30. Pas. «Пас баромад», яъне дер баромадан, дер тулӯъ кардан.

31. šēj, табоҳӣ, фасод.

32. Kaugān, фармонравоёни муҳолифи Зартушт.

33. TD₁ nywkš TD₂ ygwts; дуруст: niyoxs nygwhs.

34. Gurdīh, зирех; аз решаи вак-, пӯшондан. Форсӣ: гурдин, чомае пашмин монанди капанак, ки факирону дарвешон пӯшанд (ФМ). Курди (гурдӣ?) нимтанае, ки рӯи қабо мепӯшиданд (ФМ).

35. TD₁: m'yknd; TD₂: m'knd; дуруст: y'knd.

36. Матн: Камāg-wēn; вале дар асли авестой: vohu dōiŌra- ба маънои фарохбин аст. Мухтамил аст, ки вожаи паҳлавӣ иштибохе барои hamāg-wēn, нозир бар ҳама чиз бошад.

37. Ҳар ду: gwk`nyt. Зоҳиран: gwk`lyt, gugāgēd.

38. Яъне ба ёрии ū зиндагӣ кунанд.

39. Ēwār, ғуруб.

40. Uš-bām, бомдоди равшан ва эзиди он.

41. Тасхех шавад: harw gyānwar-ē xwarrah ī hwēš aw-iš abespārēd.

42. W`hlsn`, waxrišn.

43. Ҳар ду: `by. Кироати машкук.

44. Ҳар ду h`l. Дар фасли «Дар бораи чигунагии оташ», ёддошти 7, низ ин вожа баҳс шудааст. Кироати он номушаххас аст.

45. Авесто: gaokəgəna-, паҳлавӣ: gokaṛn, номи дарахте асотирист. Онро Ҳауми сапед ҳам хонанд.

46. Osomandan маънои «мирандагон» дорад, вале дар ҷумла ҷонишини «мавҷудоти ҳайа» гардидааст. Дар банди баъд: дониш дар ТД₂, язиш дар ТД₁ омадааст.

47. ТД₁: be-nihād-snen, фурӯнихода шамшер; ТД₂: be-nihēd snēh фурӯнихода ошӯб. Ҳарду сохти мафъули доранд, ба маънои фоили. Вожаи мураккаби қаблӣ: abgang-āyōzišn.

48. Баъд аз ислоҳ: хēšmīh, dēwīh ud ganāgīh.

49. Готан авестоиро бо Гоҳон, ки талаффузи миён аст, яке мешуморад.

50. Ahlavān, mēnōg ī yazišn, xwarrah pāk dārēd. Имлои рақ дар ТД₁: kyd` ва дар ТД₂: nkyd` омадааст. Дуруст: DKY.

51. Вожаи Авестоиро abēzad stēyišn маъно қадааст, ки ба эҳтимол ғалат аст. Ин вожа мухтамилан бо решаи vaēd ба маънои доништан марбут аст.

52. Насабу дудмон.

53. Ҳар ду: YTYBWN-d.

54. ТД₁: ZK-c; ТД₂: ZK-cy.

55. ТД₁: `ywptks; ТД₂: "wptkyh. Қироат ва имло номушаххас. Шояд `wptgyh, awiftagīh, нофирефтагӣ ҳамчинсбозӣ накардан.

56. Мухтасар.

БАХШИ 12

1. «Бар сари... овардааст» истилоҳест форсӣ дар баробари kirrēnīd ēstēd, ба маънои халқи аҳриманӣ.

2. «Ба дод ниҳодани сухан», яъне барҳақ шумурдани сухан.

3. Ошӯб қардан.

4. Авесто: хrvī. drav, паҳлавӣ: xurdruš, сифати деви Ҳашм.

5. Ин дирафш ба маънои байрақ нест, балки ба маънои доғ дар вожаи доғу дирафш аст, ки дар паҳлавӣ drōš талаффуз мешавад.

6. ТД₁ ва ДН: pwd'; ТД₂: pws. Мухтамилан PWN-š вожаи мистароҳ тарҷумаи hwēš gyāgīh аст.

7. ТД₁: ptgnn; ДН ва ТД₂: ptgwnd, фиғон(?), аз patī. xvan-.

8. ТД₁: nk'l; ДН ва ТД₂: ng'l, niyar\pnigar, аз решаи gar ба маънои сутудан.

9. Роҳбари дин.

10. Dusdaft.

11. Душманӣ.
12. Ҳамчинсбозӣ
13. heš, қахтӣ.
14. Чунин дар ДН; ТД₁ ва ТД₂: s'n'. Сомон ба маънии ҳадду марз аст.

Вожаи ҳомун ба тасхеҳ омадааст.

15. Хиссат, пастӣ.
16. Spazg, суханчин.
17. Xwēš-zēnēnīdārān.
18. Бино ба ТД₁ ва ДН тарчума шуд; ТД₂ чандин вожаи изофӣ дорад.

БАХШИ 13

1. Ҳар се: n'd дуруст: phn'd.
 2. Ҳар се: zḡēh, дарё, дарёча; вале дарё маънои рӯд низ дорад. Чунончӣ Сирдарё, Омударё дар Осиёи Миёна. Дар ин чо низ сухан аз рағҳо аст ва табъан вожа маънои рӯд дорад.

3. Шимол.

4. Ташбеҳи дандон ба ситора дар шеърӣ Рӯдакӣ вучуд дорад:
 Сапеду симзада буду дурру марчон буд,
 Ситораи сахарӣ буду катраборон буд.

5. Mādārīh.

6. Мағриб.

7. Ҳар се: hngšnš'n'y. Шояд ба иттифоқи вожаи қабл ва баъди худ: sreškān gišnišn gīḡēd, катароти об костӣ гирад. Вожаи gišnad ба маънои кӯчак дар мутуни паҳлавӣ зоҳир мешавад. Дар ин чо сиришк дақиқан маънои рутубат дорад.

8. Фарозӣ, болоӣ.

9. Дар бораи ин ду бод дар фасли «Дар бораи чигунагии бод, абр борон» низ иттилооте омадааст.

10. ТД₁: `usk; ДН ва ТД₂: `ytk. Мухтамилан: ē-čand.

11. ТД₁ ва Д: hanasišn, hn`yšn'; ТД₂: hanāyišn, hn`yšn', ки ҳарду ба як маъност.

12. Ҳар се: hn`msn`, шояд hanēyišn, hn`yšn, гирди ҳам омадан, чамъ шудан.

БАХШИ 14

1. Ašēša-gahte. Чунин номе дар Авесто наомадааст ва номи хонадони ū низ дар Авесто наомадааст, аммо гумон бар он аст, ки ин ҳамон шахсест, ки дар «Фарвардин-яшт», банди 110 аз ū ба номи ašāvanghav бо лақаби bivandagha ёд шудааст, ки аз аҳлувон аст ва ва фраваҳраш ситоиш шудааст.

2. Бо тавачҷӯҳ ба тавфутҳои имлоӣ дар дастнависиҳо мухтамилан исми ū hoazargō dāxhḡwa parēštagō аст. Ин ном низ дар Авесто ба назар намерасад, вале лақаби ū ба лақаби аҳлу Паириштр- paīrištūra дар банди 110 «Фарвардин-яшт» шабеҳ аст ва шояд ҳам ū бошад, ҳарчанд исмҳо бо якдигар қобили татбиқ нест.

3. Авесто: spitay: номи падарии uspasnav-, ки дар паҳлавӣ ба сурати spitait usposinan дар омадааст. Номи ū дар банди 112 «Фарвардин-яшт» ба назар мерасад.

4. Авесто: эгэгзгэспа-, бародари Спити ва фарзанди Успансу. Н. К. банди121 «Фарвардин-яшт». Низ н. к. ба ёддошти шодравон Пури Довуд, «Яштҳо», чилди дувум, с. 96, ёддошти 4. Бар асоси матолиби китоби нуҳуми «Динкард» ин ду бародар аз Мозандарон буданд ва барои омӯхтани дониши дин ба назди Фрашаоштра, ки падари ҳамсари Зартушт буд, омаданд.

5. Авесто: hvaspa-, паҳлавӣ: xwasp

6. Авесто: čaxravant; ТД₁: сахгāvāk ТД₂: сахравain; ДН: сахравak (ҳама бо имлои позанд).

7. Вожаро ба ду наҳв: nērang/nēgōg метавон хонд, ки аввалӣ неру ва дувумӣ афсуну найранг аст.

8. Āwahanīhā, ҷои амн, бору, диж.

9. Матолиби дохили ду абрӯ бар асоси ҷумлаи баъд изофа шуд. Кироати ин вожа дар ин қисмат аз баҳши ҳозир бар асоси имлои поёни ҳамин баҳш (swkpst`n) аст. Ин ном дар Авесто наомадааст, аммо вожаи ба сурати сифати оӣ, яъне (ҷое, ки) бештар гӯгирдро дорад, дар Авесто омада ва маълум нест ҷӣ иртиботе миёни ин сифати авестой ва ин ном мавҷуд аст. Аз ин ҷо, ки замини Саокавастон миёни роҳи Туркистон ба Чинистон ба ноҳияи шимол аст ва аз қадимулайём яке аз муҳимтарин роҳҳо миёни Чину Туркистон, сарзамини Суғд будааст, мумкин аст ин ном бо шакли дарҳамреҳтаи худ ҳамон номвожаи gavestān бошад, ки дар чанд фасли қабл («Дар бораи чигунагии рӯзҳо», ёддошти 15 ва 23) дар борааш баҳс шуд ва дар сурати сикҳати назар, имлои дигарест дар канори spst`n, ки дар достони «Хусрав ва ридаке» зоҳир мешавад. Шояд номи Губадшоҳ, ки сарвари Саокавастон дониста шудааст, низ муайяди назари мо бошад ва битавон онро gava, ratī, яъне сарвари сарзамини gava – Суғд донист.

10. Čihgōmauān, лақаби Пешутан, Авесто: rašo, tanu. Ин лақаб дар Авесто наомадааст.

11. Vāmīg, равшан.

12. Авесто: аугагаба-, паҳлавӣ ауггад, бародари Афросиёб ва писари Пашанги туронӣ. Ағрирас давр набарди Афросиёб Манучеҳр дар Патишхоргар ба эронӣён ёрӣ расонид ва ба подоши он писаре чун Губадшоҳ аз ӯ падида омад. Ӯ сарвари кишвари Саокавастан аст. Н. к. «Яштҳо», чилди дувум, с. 258, ёддошти 1.

13. Fradaxšt i xumbīgān. Ин ном дар Авесто ба назар намерасад, вале баҳши аввали он ба сурати сифат fra,daxsta – дар Авесто вучуд дорад.

14. Н. к. «Пажӯҳиш...», с. 189.

15. Авесто: ašēm. yahmaī ušta-; паҳлавӣ: ašēm-yahmāi-ušt, номи яке қуддисини зартуштӣ аст.

16. Wan ī jud-beš. Номи ӯ дар Авесто наомадааст.

17. Gar-mau. Ҷузъи аввали вожа ба маънои кӯҳ ва ҷузъи дувум баробари мағ дар форсӣ, ба маънои жарфо ва гавдӣ аст. Маҷмӯан ба маънои жарфо ва гавдиҳоест, ки бар сатҳи доштаҳои фарози кӯҳистонҳо дида мешавад, ки бо ғор бар синаи кӯҳ мутавофит аст.

18. Ишора ба оромгоҳи Куруш дар Парсагад ва Тахти Чамшеду оромгоҳи шоҳони Ҳахоманишӣ аст. Н. к. баҳши «Дар бораи монишҳои Каён» ва ёддошти баъд.

19. Sarwaq. Н. к. МЖМ, р. 53-4.

20. «Вахандугар» мухтамилан ғалат барои «андарунӣ» аст, ки дар сафҳаи қабл омад.

БАХШИ 15

1. Ҳар се: hnd`c`cšn; зохиран handāzišn hnd`čšn' аз решаи tak, ба маънои ҳучум, тозиш.
2. Ҳар се: hamā(g)-abrog, hm`plwk.
3. Ҳар се: НТ ZK lwb`n `L hm`k...Шояд: ...`sZK lwb`n`L`m`l.
4. Паҳлавӣ: carbīh оромиш.

БАХШИ 16

1. Ҳар се вожаи hāmīn ба маънои тобистонро изофа дорад.
2. Нависанда dašt i sūlig mānišn-ро, ки баробари gava – дар матни «Вандидод»-и Авесто аст ва ҳамон сарзамини Суғд мебошад, бо Байнаннаҳрайни Осур ба иштибоҳ гирифта ва маркази онро низ Бағдод донистааст, Н. К. Бахши 9 ҳамин китоб «Худоён офарида» дар дунболи чумла маънои Бағдод аст, зеро яъне Худо ва дод ба маънои офарида аст.
3. Dušmarz, ҳамчинсбоз.
4. Ašmōy мулҳид.
5. Sūrag, сӯроҳ.
6. Nisāy, шахрҳои бисёре дар асри бостон Нисо хонда мешуданд. Дар инчо мусарраҳ аст, ки ин Нисо миёни Марву Балх будааст.
7. Ҳирот.
8. Чунин ТД1, ДН ва ТД2: шеван ва ба чанг мӯй кандан.
9. Чакома маънои суруд низ дорад, Ин суннати дерин будааст, ки дар азодорӣ суруд созад ба қор гиранд. Ибни Батута низ дар навоҳии Бахтиёрӣ чунин маросиме дидааст.
10. Wis Ба маънои русто ва деҳкада. Дар ин чо зохиран, маънои хона дорад. Хонахил, яъне раҳоқунандаи хона.
11. Зохиран, нуҳ шаб, аз шаби даргузашти фарде аз хона, бақия аз пухту пазу хар қоре дар хона худдорӣ мекарданд. Ҳанӯз низ марсум аст, ки барои бозмондагони мурда, то чанд рӯз дигарон ғизо таҳия мекунанд. Натарошидани риш дар назди мардон низ бозмондаи ин худдорӣ аз қор аст. Аммо мардуми Ҳирот хонаро низ раҳо мекарданд ва то нуҳ шаб бознамегаштаанд. Зимнан адади нуҳ низ қолиби тавваччуҳ аст. Шояд бо ҳаракати моҳ мартуб бошад.
12. Ҳар се: mysn`; чанд сатр, баъд: myhn`dyk`n; Авесто: urvā –
13. Пурулуфа.
14. Wattar āwahanīh, SLY-tl `whnyh бадтарин борусозӣ дар гирди шахр, āwahan шахрбанд, бору диж.
15. Pad ēw-kardagīh.
- 16 Ҳар се: "m`l, мухтамилан a-mar, `ml бешумор.
17. ТД1: "m`l; ДН ва ТД2: hm`l; мухтамилан hmw`l.
18. Anābuhragān, Авесто: anāpərəθa-, болотарин ҳадди гуноҳи ғайриқобили бахшоиш.
19. Мардвештагӣ, яъне ҳамчинсбозӣ.
20. Лавота.
21. Arman. Авесто: haraxvaiti, Раҳач.

22. Чодугарӣ, сеҳр , илми аҳкоми нучум.
23. Кēd, чодугар, раммол.
24. Анкабут. Форсӣ: тананд.
25. Ҳар се w`hl, аммо дар Авесто: ҷаҳга. Имлои «Бундаҳишн» зоҳиран галлат аст. Дар «Вандидод»-и паҳлавӣ низ ҷаҳг омадааст.
26. Авесто: Varəna čaθru. gaoša –
27. Daštān, одати моҳиёнаи занон.
28. ТД₁: `lwnd, ДН ва ТД₂: `lɲy. Авесто: ura aodaēšu ranghaya-, «Вандидод»-и паҳлавӣ hrōm oda ī arangestān.

БАХШИ 17

1. Ишора ба тахти Ҷамшед ё кохи Куруш дар Порсакард (Порсогод): Н. К. бахш. «Дар бораи сарвари кишварҳо» ёддошти 19.
2. Истабл. Ду чумла поинтар: uš harw mizag xānīg anōšag ab aziš tazēd.
3. ТД₁: `stwyk lwb`k; ДН ва ТД₂: w`stw`k`lwī`k. Авесто: ərədwōdrafsa-, ба маънои афрошта дирафш. Қироати дуруст баробари паҳлавии он: stēnīg drafš аст.
4. Ҳар се: w`hl, шояд: hamēšag – wihīr, ҳамеша гардон, ҳамеша мутағайир, Авесто: hu-nivixta хуб фуруғгарданда. Дар матни ҳозир тарҷумаи авестои омадааст, чун паҳлавии он равшан нест.
5. Авесто: hɣ-nivixtə m kaməgəde paiti daēvanam.
6. Шоҳномашиносӣ , ҷилди 1, «Кангдиж ва Сиёвушгард» Мехрод Баҳор, с. 261- 7.
Дар ин мақола баҳс шудааст, ки Кангдиж намунаи осмонии Сиёвушгирд аст, ки саранҷом тавассути Кайхусрав фуруд оварда мешавад ва бар Сиёвуш қарор мегирад: ва ин худ ишора ба поёни ҷаҳон аст.
7. Kāskēn, лочвардӣ.
8. Мости зада ҳамон дуг аст.
9. Куранду каранг ба маънои майдони аспдавонӣ ва майдони гирд омадани сипоҳ аст.

БАХШИ 18

1. Чунин ДН ва ТД₂ : YKTLWN-t.
2. Пайдоён ба маънои аён.
3. ТД₁: `p`st; ДН ва ТД₂: `pyst. Мухтамилан: `pshyt, abesīhīd.
4. Мухтамилан: abesīhīd.
5. Занд.
6. Истилоҳи кардахудой ба маънои салтанатҳои маҳаллӣ ва чизе шабеҳи феодализми урупой аст, ки бинобар он шоҳони маҳаллӣ вобаста ба император буданд.
7. ТД₁: "w`lt`csn; ДН ва ТД₂: `yw`lt`csn'. Қироати чумла: pad āwār ud tāzišn dāšt. Овор ба маънои ғорату чаповул аст. Дар бораи «Авала рудбор» Н . К. фасли «Дар бораи чигунагии рӯдҳо» «Авала рӯд, ки Мисргон хонанд».
8. Nihaxt.
9. Анушервон, паҳлавӣ.: anōšag-ruwān, ба маънои «дорои равони бемарг», баробари истилоҳи марҳуми шодравон дар забони порсӣ аст.
10. ТД₁: L`s`kpt; ДН ва ТД₂: L`škwspt. Мухтамилан L`škupt, nē škift аз škiftan, ба маънии муҳтамили ранҷу заҳмат шудан.

11. Мадорики таърихӣ аз гурези *ӯ* ба Чин ҳикоят мекунад ва зоҳиран кӯшише ҳам барои бозгаш накард ва умре бо айш дар Чин ба сар бурд.

12. Адабро, дар ин чанд чумла, равшании тарҷума ба фаромӯшӣ супурда шуд.

13. Ин банд мутаахир аст ва зоҳиран, ба тартиб, нахуст ишора ба Яъкуби Лайси Саффорӣ, пас Бӯиён ва сипас, зоҳиран Султон Маҳмуди Ғазнавӣ аст ҳатто мумкин аст ишорае ба Салҷуқиёну Муғул ҳам бошад.

14. Муҳтамилан ин ҳам аз изофоти баъдӣ бар китоб аст, матолибе мутаалиқ ба қарни панҷуму шашум ва шояд ҳатто ҳафтуми ҳичрӣ ва қори қотибони дастнавис аст, ки худ аз мубадон будаанд.

15. Танкирдор, яъне созандаи тан. Саошйанс дар поёни ҷаҳон мурдагонро бармехезонаду ба- д-онон тан боз мебахшад.

16. Ве juxt, чуфт гирифт.

17. Фарра бо маънои мубҳами худ: нур нутфа ва шояд худи фарра;

БАХШИ 19

1. Ҳар се: n`hwn/wyd`n'. Бинобар он чи дар поёни банд меояд, тасхех шуд.

2. ТД₁: hwt`k dwšmyh; ДН ва ТД₂: hwt`sn d`myh. Шояд: hwt`swšmyh, xwad-asawišnīh ба маънои носудоварӣ (барои) хеш аст.

3. Авесто: tišram xšafnam.

4. Rūn, rūdan; форсӣ: уруд, уруд қардан. Ба маънои парқанда, парқандан.

5. ТД₁: hnglynyt d`m; ДН ва ТД₂: hnglynyny d`m ба ҷои hnglynyt`d`m.

6. Gētō. xīd, ташрифотест мазҳабӣ, ки пеш аз марғи зартуштиён анҷом меёбад, то растагор гарданд.

7. Ahlaw-dād, садақа. Дар сатри қабл ба ҷои вожаи тан дар ТД₁ қарефа омадааст.

8. Яъне: агар шумо, бозмондагони *ӯ*, барои даргузаштаи худ Хурмузд яштеро ба оин қироат кунед, мумкин аст чун ҷомае, бараҳнагии *ӯ*ро бипӯшонад.

9. Zot, мубаде, ки дар ин ташрифот мақоми нахустро дорад.

10. Rāspīg, мубаде, ки дар ин ташрифот мақоми дувумро дорад.

11. Ēbyānghān, камарбанди муқаддаси зартуштӣ ва низ Қаҳқашон ба истилоҳи зартуштӣ.

12. ТД₁: `lm; ДН ва ТД₂: `ml. Қироат равшан нест, вале маъно муҳтамилан дуруст аст.

13. An-abesar

БАХШИ 20

1. Он чӣ ин бахш – барои суҳлати қироат – писар тарҷума шуд, дар матн ба сурати қасраи изофа ё қасраи банут омадааст, монанди Хушанги Фарвог.

2. Merāg марди зандор, марди ҷавон.

3. Ziyānag, зани шавҳардор, зани ҷавон.

4. Wiyābānig.

5. Боз ҳам фарра ба маънои мубҳам.

6. Ҳар се: wn`plwkg`w Анклесариа онро vargo-gav мехонанд, ки барфгово бошад. Қироат қатъӣ нест.
7. Аз Фаридун то Вивангаҳон 12 насл аст.
8. Āwādagān, ахлоф, фарзанд. Дар матн, яъне писар.
9. Wispān friya, ҳамон аст, ки дар «Шоҳнома» Фарангис хонда шудааст.
10. Kōftār, фирорӣ дар кӯх. ТД₁: griftār, гирифтгор.
11. ТД₁: hēs, қаҳтӣ, тангӣ.
12. Kēwūd, сандуқ, дар сатри баъд kabadag/kabārag ба маънои маҳфиза аст.
13. Bōzīd, исми мафъул аз ситоки музореъ, аз масдари чаъли bozidan ба ҷои boxtan.
14. Abrang.
15. ТД₂ ва ДН чандин сатри изофӣ доранд.
16. Чунин ТД₁; ДН ва ТД₂: s`unl изофӣ аст.
17. Силоҳдорӣ.
18. Stabr-sanwarīh. Ситабр ба маънои азим аст.
19. Paydāgīh, ашрофият, таъин.
20. Niyāg mārišnih ud dar-mānišnīh, nd`k-m`lšnyh W dl-m`nšnyh. Баршумурдани ниёгон аз Каюмарс то фарди мавриди назар аз суннатҳои ҷавомеи Зартуштӣ, ба вижа ба хангоми марги наздикон. Ин баршуморӣ дар маросими ёдбуди ӯ зарурӣ аст.
21. Šph`n, šab-xān, хонаи (муваққатӣ) шабона (?). Шабхон кардан шояд ба маънои таҳия ва омода кардани ҷову макони шабонаи шоҳ дар тайи сафар бошад.
22. Uzwārag.
23. Ҳар се, p`lšytw, шояд баробари Авесто: pairištura.
24. Stūrīh, сарпарастӣ.

БАХШИ 21

1. Xwadāy-nāmag, «Шоҳнома». Маълум мешавад, ки дар «Худойнома» зикри насаби мубадон ҳам рафта будааст.

БАХШИ 22

1. Ҳазорахудой, яъне сарварӣ бар ҳазора. Иртиботи дувоздаҳ ҳазор соли умри мафрӯзи чаҳон ба дувоздаҳ ахтар мавзӯи баҳс аст. Бад-ин тартиб, ки ҳар ахтаре як ҳазор сол, ба тартиби буручи дувоздаҳгона, ҳукумат мекунад. Ин ҳукумат бо Барра (Ҳамал) оғоз мешавад ва ба Моҳӣ (Хут) поён мепазирад.
2. Бе патёра, яъне бе муҳочим, бе бадӣ.
3. Маъмулан, Ардашери Ҳахоманиширо бо Баҳмани Исафандиёр яке мегиранд, вале дар ин ҷо Дорой Чехрозодонро ҳам Баҳман ангоштаанд.
4. Ahlaw xwadāyīh ба маънои салтанати ашконӣ аст. Таҳаввули aršaka ба ašk ва яке ангоштани ašk df aša боиси ин тасаввур шудааст. Akšaka – ба маънои мард ё хирси маҳбуб ё кӯчак аст ва aša маънои тақво дорад.
5. Соли порсӣ муҳтамилан бо оғози салтанати Сосониён шурӯъ мешудааст.
6. Ҳазорахудойҳои Тарозу ва Каждум ба аркоми дода шуда татбиқ мекунад; аммо Ҳазорахудой Нимасп бо кам кардани салтанати Эраҷу

Афросиёб ду сол кам дорад ва агар салтанати он дуру дар Эрон бар рақами кулл биафзоем, бисту ду сол изофа дорад.

Агар дар ҳазорахудойи Буз, дувисту анде соли салтанати Ашкониёнро, 268 сол фарз кунем, поёни аҳди Сосониён дуруст бо поёни ҳазора ҳамроҳ аст.

Дар мавриди вопасини таърихи додашуда агар 447 порсиро баробари 652 милодӣ бидонем, таърихи 527 порсӣ баробари 732 милодӣ хоҳад шуд, ки бояд, зохиран таърихи поён гирифтани таълифи китоб бошад.

Поённавиштҳо

1. ДН ва ТД2: LBN`; муҳтамллан: LB`, wuzurg ва ба эҳтимол имлои ғалат барои вг, бағ ба маънои сарвару худойгон.

2. Āsnīdag, пок, муҳтарам.

3. Чумлаи авестой, ки баъд аз ин вожа меояд, ҳамон аст, ки тарҷумаи он ба паҳлавӣ дар зери он омадааст.

ОФАРИН ПАЙҒАМБАРИ ЗАРДУШТ

1. Офарин пайғамбари Зардушт – ин асар бахшҳои нисбатан мутааххири Авесто аст, ки матни авестой, паҳлавӣ ва Позанд дорад. Баргардонии матни ин асар аз китоби «Виспарад» ба гузориши устод Иброҳими Пурдовуд сурат гирифтааст (Техрон, 1381).

2. Чомосп – аз хонадони Ҳогва, ки дар он навиштаҳои паҳлаву порсӣ ба хираду фарзона, доно, ҳаким, давлатманди замон тасвир шудааст, вазири Кайгуштосп ва домоди Зардушт мебошад.

3. Ушанр-дар Авесто ба шакли Аушанр омада, дар фарвардиняшт сифати зиракӣ ё бохушӣ дошта, вазири Кайковус маҳсуб меёфт.

4. ...чун Таҳмурас зинованд – ба маънии мусаллаҳ ва аз абзорҳои чангӣ бархурдор.

5. Ажидаҳоки баддин-Ажи-Даҳок, Аждаҳо, ҳамон касе аст, ки дар навиштаҳои порсӣ ва тозӣ Заҳҳок хонда мешавад.

6. Атбин – дар Авесто Атвия падари Фаридун аст. Ин ном дар форсӣ бояд Атбин бошад, на Абтин.

7. Пурушасп (Pouyusara) – номи падари пайғамбар Зардушт аст ва ин ном лафзан ба маънии «дорандаи асби пир» аст, маънии лафзии он аз «пурасб» гирифта шудааст (Pouy-asram).

8. Навоз (Navaza) – ба номи Навоз ва руди Ранго Ранга (Аранг) чандин дафъа ҳамчун номи дарё ёд шудааст. Бартоломе номи аввалро «киштирон» шарҳ додааст.

9. Бикунад, ки аз ту даҳ писар оянд... - дар бораи писарони Гуштосп дар Фарвардиняшт иттилооте ҳаст.

10. Се тан аз онон монанди кишоварзони ғаллапарвар (вастриюшон) шаванд – дар ин чо аз се гуруҳи мардуми Эрон ёд гардидааст: Атхраван ё Асраван athravan Ратаиштар rathaestar, Вастрия vashtra.

11. Хуршед, Мох, Озар, Меҳр, Сурӯш-номи эзадон.

12. Раши ва Баҳроми Ахуроофарида – номи эзадон.

13. Бикунад монанди Роми хостар – Ром номи эзад аст ва сифати он «хвастра» ба маънии дорандаи чарогоҳи хуб.

14. Бикунад монанди Кайхусрав аз беморӣ барканор ва бемарг шавӣ – Кайхусрав, ки дар оини Эрон нақши ҷовидонӣ дорад, хангоми падидаи омадани Сушиянт дар нав кардани ҷаҳон аз зумраи ёрони вай аст.

15. Маъхаз: Виспарад. Бахше аз Авесто (Офарин Пайгамбари Зартушт, Огаш, Ҳафт кишвар, Савганднома). Гузориши устод Иброҳими Пурдовуд. – Техрон: Асотир, 1381.- С.80-82.

АНДАРЗИ ОЗАРБОДИ МАҲРАСПАНДОН

1. Андарзи Озарбоди Маҳраспандон – Андарзномаи Озарбоди Маҳраспандон, ки мубади замони Шопури 2 (309-379 м.) шоҳи сосонӣ маҳсуб меёбад. Баргардони матни мазкур тибқи нашри профессор Д. Саймиддинов (Адабиёти паҳлавӣ. Пажухиш, тарҷума ва ташреҳ. – Душанбе, 2003. – С. 149-156) сурат гирифт.

2. Бадоғоч – ҷохил.

3. Ба миён бувад – бар ҷой бувад.

4. гарудмонӣ – он ки ҷои ӯ дар гарудмон – болотарин табақа ва беҳтарин ҷой дар бихишт бошад.

5. Маъхаз: Адабиёти паҳлавӣ (Пажухиш, тарҷума ва ташреҳ). Додихудо Саймиддинов. – Душанбе: Пажухишгоҳи фарҳанги форсӣ-тоҷикӣ, 2003. – С.149-156.

ЧАНД ВОЖАИ ОЗАРБОДИ МАҲРАСПАНДОН

1. Чанд вожаи Озарбоди Маҳраспандон – вопасин суханест, ки зимни даргузашт Озарбоди Маҳраспандон ҳамчун ёдгор ба ҷаҳонӣ гуфтааст. Тарҷума ва нашри ин асарро Ҷамасп-Асана, М.Рана, З.Зехнер, Р.Афифӣ, М. Навобӣ, О. Чунакова, А.Тафаззуалӣ, З.Аша, Д.Саймиддинов, С.Урён анҷом додаанд. Ҳангоми таҳия дар ихтиёри мо тарҷума ва нашри Д.Саймиддинов («Чанд вожаи Озарбоди Маҳраспандон») ва Саиди Урён («Сухане чанд (аз Озарбоди Мораспандон») қарор гирифт.

2. Пули Чинвод – Чинводпул, пули Сирот, пуле аст, ки барои озмоиши равон дар гузаштагон сохта шуда, дар сари он кирдори нек аз бад шинохта мешавад. Ин гузаргоҳ барои покони ва некон ба паҳнои нӯх найза (ҳар найза ба баландии се тир) кушода мешавад, вале барои бадон ва гунаҳкорон устувор боқӣ мемонад.

3. Гучаста – малъун.

4. Озварӣ – ҳирс.

5. Каффора – ҷуброн.

6. Маъхазҳо: Адабиёти паҳлавӣ (Пажухиш, тарҷума ва ташреҳ). Ба саъйи эҳтимоми Додихудо Саймиддинов. – Душанбе: Ҷопхонаи «Пайванд», 2003. – С. 160-165; Матнҳои паҳлавӣ (Тарҷума, овонавишт). Гирдоваридаи Ҷомосп Ҷӣ дастури Манучеҳр Ҷӣ Ҷомосп Осона. Пажухиши Саиди Урён. – Техрон: Созмони мероси фарҳангии кишвар, 1382. – С. 147-152.

БИСТУ ДУ ВОЖА АЗ ОЗАРБОДИ МАҲРАСПАНДОН

1. Бисту ду вожа аз Озарбоди Маҳраспандон – матнест аз андарзҳои Озарбоди Маҳраспандон, ки дар баҳши 62 «Ривоёти паҳлавӣ» омада ва бо

хоиши шогирди Озарбоди Махраспандон баён шудаанд. Озарбод ин вожахоро аз устоду омӯзгори хеш Меҳр Ҳурмузд шунида ва Меҳр Ҳурмузд онхоро аз Одаруг ном шахсе ба ёдгор гирифтааст. Омӯзиш, тарҷума ва шарҳу нашри ин асарро Е.Б.Дҳабҳар, М. Мирфаҳроӣ, Р.Гиселен, Р.Аша, Р.Афифӣ, Д.Саймидинов анҷом додаанд.

2. Родӣ – баҳшиш, баҳшояндагӣ.

3. Некпаймонӣ – вафо ба аҳд.

4. Паймонгарӣ – эътидол.

5. Мену – рӯҳ; менуй – ҷаҳони рӯҳонӣ.

6. Тани пасин – тани охири; зиндагӣ дар ҷаҳони пасин; тәне, ки дар охири ҷаҳон офариниш ё мавҷудот бо он омезиш ёбад; тәне, ки мурдагон дар растахез бо он бармехезанд; зиндагии ҷовидона пас аз растохез.

7. Маъҳаз: Адабиёти паҳлавӣ (Пажӯҳиш, тарҷума ва ташреҳ). Ба сазою эҳтимоми Додихудо Саймидинов. – Душанбе: Чопхонаи «Пайванд», 2003.- С.166-170.

ДАР БОРАИ ПАЙМОНИ КАДХУДОӢ

1. Дар бораи паймони кадхудой – матне иборат аз 11 банд дар маҷмӯаи мутуни паҳлавӣ аст, ки ба чигунагии шеваҳои хостгорӣ ва ўҳдадорӣ ҳамсарон нисбат ба якдигар баҳшида шудааст. Матни мазкур тибқи нашри донишманди эронӣ Саиди Урён (Матнҳои паҳлавӣ, Техрон, 1382) интиҳоб гардид.

2. Андар моҳи баҳмани соли шашсаду бисту ҳафт, пас аз соли бистуми (салтанати) Яздигурд – ин таърихро замони тадвини асари мазкур махсуб кардаанд (Ниг.: Матнҳои паҳлавӣ. Пажӯҳиши Саиди Урён, Техрон, 1382.-С.28).

3. Аҳлу дод – амали писандида ва нек.

4. Беҳдинӣ – эътиқод ба дини маздоясно.

5. нагардам – рӯй барнатобам.

6. занӣ – занашӯӣ.

7. шӯйварӣ – ҳамсарии зан дар баробари шӯӣ.

8. шаҳроварш- пули дар он замон роиҷи кишвар.

9. Гуҳрӣ- маблағе, ки домод ба сифати навъе замонати иҷроӣ дар баробари ўҳдадорихош ба арӯс мепардохт ва ин маблағ ҷузви моликияти зан махсуб мешуд. Эҳтимолан баробари маҳрия аст.

10. Дорандагӣ ва хешӣ – моликият дар назар аст.

11. Хосторӣ кунад – бихоҳад.

12. Ихтиёрдорӣ – низ ба маънии моликият доштан.

13. Маъҳаз: Матнҳои паҳлавӣ (Тарҷума, овонавишт). Гирдовардаи Ҷомосп Ҷӣ дастури Манучеҳр Ҷӣ Ҷомосп Осоно. Пажӯҳиши Саиди Уриён.- Техрон: Созмони мероси фарҳангии кишвар, 1382.- С.145-146.

ВИЗИДАГИҲОИ ЗОДСПРАҲМ (Гузидаҳои Зодспарам)

1. Визидагиҳои Зодспрахм – аз намунаҳои барҷастаи насри паҳлавӣ аст, ки ба қалами яке аз мӯбадони бузурги зартуштӣ дар садаи сеवуми ҳиҷрӣ Зодспрахм навишта шудааст. Дар ин китоб бо таъя ба Авестои замони

Сосониён зиндагиномаи достони Зартушт накл шудааст. Чунин бармеояд, ки матолиби китобҳои Динкард, Визидагиҳои Зодспраҳм, Визаркарди диниг ва Зартуштнома аз маъхазии ягона, Авестои замони Сосониён бармеояд. «Визидагиҳои Зодспраҳм» чандин бор тарҷума ва нашр шуда, аз ҷумла тарҷумаи Муҳаммад Тақӣ Рошиди Муҳассил дар Техрон (Муассисаи мутолиот ва таҳқиқоти Фарҳангӣ, 1366) ба таърифи расидааст. Матни ҳозир аз китоби «Мутолиот ва суннатии зартушти» - пажӯҳиш ва навиштаи Хошими Разӣ (ҷилди аввал, Техрон, 1383, с. 139-161) баргардонӣ шуд.

2. Вадаг – модари Заҳҳок.

3. Ниревсанг – пайкари Хурмузд.

4. менутар – нопадотар, номаҳсустар, нодиданитар.

5. дастурии дин – пешвоӣ ва паёмбарӣ.

6. коми аху – хосту иродаи Хурмузд.

7. гетиёӣ – ҷаҳони моддӣ.

8. забони менуӣ – маънавӣ, ғайримаҳсус, ношуниданӣ бар ҳасби зохир.

9. Фракосторон, ки ҳамон кухридан – авастоии frahvxareza, номи тоифае аз офаридгони аҳриманӣ аст, ки дар адабиёти паҳлавӣ фраҳ-косторон frah-kastaran хонда мешаванд (gastaragin). Маънои номи паҳлавии ин табақа «коҳишдиҳандагони фара» мебошад.

10. Меши крушакӣ (krosak) – навъе меш, навъе кучи чангӣ.

11. Чичаст – дарёи Урумия.

12. Осраван (Âsrum) – руҳонӣ, озарбон.

13. артиштор – сипоҳӣ.

14. Вострийуш (vâstryuš) – кишоварз.

15. Ёзишн кардан – дуо хондан ва тақсид кардан.

16. дукард – дупоя.

17. Сарзамини Аргистон – сарзамини канори рӯди Рангхо Rangha аст, ки дар Вандидод ва Бундаҳиш ёд шудааст.

18. хан - «хан» han дар Авасто «ҳана» hana ба маънои пирзан ё пирмард ё кӯхан ва пир. Дар ин матн ба маънои пири панҷоҳ то ҳафтодсола омадааст. Дар юнонӣ хенос henos аст.

19. об рехтан – дар маросими «ясна» яке аз оинҳо он аст, ки ба чанд бор зимни тиловати Авасто шеваи парвардаи хум [парохум/ parâhum]-ро ба канори чашма ё рӯд бурда ва бар оби равон мерезанд.

20. анеронрӯз – сивумин рӯз аз ҳар моҳ.

21. рӯшанон – офаридагони урмуздӣ.

22. торикон – мавҷудоти аҳриманӣ.

23. ду мену – гавҳар, руҳ: Урмузд ва Аҳриман.

24. хиради ҳамаогоҳ – дониши урмуздӣ, ҳарвишпогоҳ, harvispâgâh.

25. пасохт – rasaxt/var/ varangh (var, varangha) озмоиши эзадӣ.

26. оху – пешво, роҳбар.

27. он гоҳ даст бар шиками вай молида шуд – дасти худӣ Зурдушт ё Амшоспандон.

28. Гӯспанд (дом, чонвар) – панҷ гуна гӯспанд ба маънои чонварони панҷгона мебошанд. Гӯспанд исми чинс аст ба маънои чонвар. Дар Авасто низ гав, гийуш gav-geus ба маънои гов, гӯспанд ва низ исми чинс аст. Дар Авасто панҷ гуна гӯспанд гийуш-панча geus-panca ба маънои чонварони панҷсола омадааст.

29. Аусинд – Хугар Авсинд Hugar Ausind номи куҳест.

30. харбузи сапед – навъе бузи бузург.
31. радӣ – сарварӣ, меҳтарӣ.
32. дар канори оби Таҷан – эҳтимолан рӯде аст дар марзи Эрон ва Афғонистон, ки ҷойгоҳи таъриҳӣ ва асили зуҳури Зартушт шинохтаанд («Мутуни шарқӣ ва суннати зартуштӣ», 1/218).
33. дар канори Сидвис – номи дарёчае аст асотирий, Сидвис, Сата-вис Sadvis-sataves, ки дар миёни ду дарёи Фарохкарт ва Пудиг воқеъ аст.
34. рад – руҳонии бузург ва меҳтар бар дигар мӯбадон.
35. худой – фарморавой ва ҳукумат.
36. Дорочанзбор – эҳтимолан Дорочанзбор. Дорочан номи рӯде аст, дар Эронвиҷ ҷорӣ аст ва хонаи Пурушасп, падари Зуртушт дар канори он воқеъ.
37. Дидори ҳафтум дар тӯли зимистон анҷом шуд, ки панҷ моҳ аст андар як сол – бино ба гоҳшумории қадими авестой сол ба ду фасли бузург тақсим мешуд. Тобистон, ки аз оғози эътидоли баҳор, аз аввали фарвардин то поёни меҳрмоҳ идома меёфт, тобистони бузург номида мешуд. Зимистони бузург аз оғози обонмоҳ шурӯъ шуда ва то поёни исфандмоҳ идома меёфт, панҷ моҳ дар як сол буд («Мутуни шарқӣ ва суннати зартуштӣ», 1/219).
38. ҷуз Даҳок (Заҳок) ҳама кас ба дин имон оварад ва он гоҳ ҳама кас ба доди (қонуни) фаршкардқирдорӣ Fraškardkartârih биграванд – бад-он маъно ки ҳамаи офаридагон омода шаванд, то дар ҷаҳони наве, ки дар поёни растохез аст, ширкат кунанд.
39. Спандормаз – фариштаи муваққали замин.
40. кавихо – шоҳзодагон, умаро ва фармондеҳон.
41. карапхо – муғон, мӯбадон ва руҳониён.
42. карефа – савоб, кори нек.
43. Озари бурзинмеҳр – яке аз се оташкадаи бузург ва муқаддас аст.
44. Кунда – номи деве аст.
45. Пас аз чихилу ҳафт сол аз дини Зартушт даргузарад – нахустин ҳампарсагӣ дар 30 солагии Зартушт, яъне дар 77 солагии Зартушт.
46. урдибиҳиштмоҳи хуррӯз – рӯзи ёздаҳум.
47. беҳизакӣ – рӯзи даргузашти Зартушт.
48. андар рӯз шабе бошад – кусуф воқеъ шавад.
49. худой – фармонравой, ҳукумати динӣ.
50. Маъхазҳо: Мутуни шарқӣ ва суннати зартуштӣ. Пажухиш ва навиштаи Ҳошим Разӣ. Ҷилди аввал. – Техрон: Бехчат, 1383. – С.139-161; Гузидаҳои Зодспарам. Тарҷумаи Муҳаммад Тақӣ Рошиди Муҳассил. – Техрон: Муассисаи мутолиот ва таҳқиқоти фарҳангӣ, 1366.

РИВОЯТИ ПАҲЛАВӢ

1. Ривояти паҳлавӣ – яке аз намунаҳои ҷолиби насри паҳлавӣ, ки ба зиндагӣ ва корномаи динии Зартушт бахшида шудааст. Баргардонии мазкур аз китоби «Мутуни шарқӣ ва суннати зартуштӣ», пажухиш ва навиштаи Ҳошим Разӣ (ҷилди аввал.-Техрон, 1383.-С.162-166) анҷом ёфт.
2. насокаш – ин тухмат дар тамоми манобеи паҳлавӣ зикр шудааст. Насокаш дар Авасто ба маънии мурдакаш ва муродифи ҷодугар аст.
3. Астивдод (Astivdad) – аз авастои Asto-vizato, номи деви марг аст, ки равони мурдагонро ба ёрии деве дигар ба банд баста ва ба Чинводпул мебурд.

4. Акумандев – дар Авасто бадандеш, зиштманиш. Аз девҳои бузург ва паёмовари Аҳриман аст.
5. Нарюсанг – паёмбар ва пайки Урмузд.
6. гарзмон (garzmân) – биҳишт garo-demâna.
7. Хутус – дар Авасто Hutaosa, зани Виштосп, ки чун худи ӯ аз хонадони Нӯзар будааст.
8. Мутуни шарқӣ ва суннати зартуштӣ. Пажухиш ва навиштаи Ҳошим Разӣ. Ҷилди аввал. – Техрон: Беҳчат, 1383. – С.162-166;

ВИЗИРКАРДИ ДИНИГ

1. Вичаркарди диник – ин ҷо «вичар» ба маънии ҳукм, даъво, фатводиханда. Яке аз намунаҳои хондани насри паҳлавӣ аст, ки ба қалами Мидюмоҳ писари Орост навишта шуда, шарҳи зиндагонии Зартуштро дар бар мегирад. Ин асар ба Гузидаҳои Зодспарм ва ривояти паҳлавӣ монандӣ дорад. Баргардонии ин асар аз маҷмӯаи «Мутуни шарқӣ ва суннати зартуштӣ», ки пажухиш ва навиштаи Ҳошими Разӣ-донишманди эронӣ аст, сурат гирифтааст (ҷилди 1, Техрон, 1383, с.112-126).

2. оснхирад – хирад ва дониши зотӣ.
3. меҳмон – сокин, ҷойгузин.
4. иллат – čim-чим, иллат, далел, маънӣ=чим.
5. вахшвар – паёмбар.
6. муъчиза – фарҷуд.
7. Ёдгорӣ (ayâtkâgih) – тазаккур, ёдоварӣ.
8. Далел – čimik, бо маънӣ, далел ва бурҳон.
9. Паёмбари паёмбарон – Вахшвари Вахшварон.
10. гуфтанд (dgrâuit) – гуфтани аҳриманӣ.
11. колбад – пайкар.
12. фарзандкомагӣ – фарзанддӯстӣ.
13. аз он ҷо битохтанд – дур шуданд.
14. боло рафт – меъроҷ – уруҷ кард.
15. ростгувишнӣ – ростгуфторӣ.
16. ошқуп – боми сақф.
17. бибурид – бишқофт, яъне хонаро дупора кард.
18. дини виҳ – дини беҳ, дини нек.
19. бекор (akâr) – беасар.
20. Он се кома – орзуи дигар.
21. бартарин ҷаҳон – биҳишт.
22. бодаи яшта – мутабаррик ва тақдисшуда ба василаи хондани Авесто.
23. яшттан – рӯинтан.
24. Мутуни шарқӣ ва суннати зартуштӣ. Пажухиш ва навиштаи Ҳошим Разӣ. Ҷилди аввал. – Техрон: Беҳчат, 1383. – С.112-1126;

АРДАВИРОЗНОМА

1. Ин асар соли 1977 аз тарафи донишманди тоҷик Бобо-Назар Ғафор аз порсии миёна гардонда шудааст.

ЗАНДИ ВАҲУМАН ЙАСН

1. Занд Ваҳуманяси – маъмулан «Биҳиштяшт» низ ном бурда мешавад ва дарбаргирандаи як ришта хаводисе аст роҷеъ ба ояндаи миллат ва дини Эрон, ки Урмузд вуқӯи онҳоро ба Зартушт пешгӯӣ мекунад. Ин пешомадҳо ҳар кадом дар давраи мушаххасе иттифоқ афтадааст. Ин асар борҳо мавриди нашр қарор гирифта ва баргардонии мо тибқи чопи Содиқ Ҳидоят (Техрон, 1384) анҷом ёфт.

2. Дерзиваши – фосилаи умр.

3. Анушагӣ – бемаргӣ, зиндагии ҷовидон, дар забони форсии нав луғати нӯшдору (анӯшдору) ва нӯшервон (анӯшаравон) аз таркиботи анӯш ё аюш мебошад.

4. бун – таҳ, бадана, поя, тана.

5. ниҳонӣ – яъне, махфӣ шудан ба сурати одамі ё ҷонварон.

6. Ардашеркай – Ардашери дароздасти Ҳахоманишинӣ.

7. Хусрави писари Кувод – Хусрави аввал (Анушервон) писари Кубод.

8. хашм – дар ин ҷо мурод аз хашм деви хашм аст.

9. гучиста – малъун зидди хучаста аст ва дар мавриди Аҳриман, Искандар, Афросиёб, Аболиш истеъмом мешавад.

10. Бахтофарид – доди Ҳурмузд ва Озари Фарнбаг ном тафсиргарон аст. Озарбод ва Бахтофарид дар адабиёти дини паҳлавӣ саршинос мебошанд.

11. Ҷавидбеш – номи дарахти афсонавӣ, ки дар дарёчаи Варукашо қарор дорад ва аз тухми ӯ гиёҳҳо рӯидаанд. Маънии дигари он ронандаи дардхост.

12. Гупатшо – Ағрирас писари Пашанг бародари Афросиёб, ки Гавидшоҳ низ номида мешавад.

13. Йӯшти Фриён – ба тахмини Содиқи Ҳидоят (бо така ба Динкард) шояд писари Гурво бошад.

14. Чаҳрумийён – Пишутан писари Гуштосб мебошад ва ин чаҳор тан аз Урмузд зиндагии абадӣ ёфтаанд.

15. вежа – дар ин ҷо ба маънии муқаддас аст.

16. Турбротруш Карап – номи яке аз бародарони хонаводаи Карап аз насли хоҳари Манучеҳр мебошад, ки ҷодугар буда, ба дасти Турбротруш кушта шудааст.

17. ашу – муқаддас, парҳезкор, беолоиш.

18. астуманд – истиқост, аносир, аркон. Калимаи астуманд аз ҷиҳати реша ва мафҳум бо вожаи юнонии «астхуйихюн» мутобиқат дорад.

19. урварон – растаниҳо ва мачмӯи наботот, киштзор.

20. комраво – дар ин ҷо шояд ба маънии фарбеҳ ва ё танпарвар омадааст.

21. Марди шикастае бо фарзанди бисёр дидам, маро барозанда намуд – дар дини зартуштӣ доштани фарзанди бисёр аз ҷумлаи аъмоли писандида аст.

22. Гуштоспшоҳ – аввалин подшоҳе, ки ба дини Зартушт гаравид ва аз ӯ пуштибонӣ кард.

23. Он симин худованде Ардашеркай аст, ки ба ҳамин писари Сипандод хонда шавад – Ардашери дароздаст мулаққаб ба Ваҳуман писари Сипандод аст (Баҳман писари Исфандиёр дар «Шоҳнома»).

24. Он рӯин худованде Ардашер – Ардашери Попакон аввалин подшоҳи сосонӣ аст.

25. Шопухаршоҳ – писари Ардашер.
26. онро ба ростӣ оварад – ишора ба Озарбоди Маҳраспандон, нахуствазир ва мӯбади мӯбадони Шопури дувум, ки барои рафъи ихтилофоти мазҳабӣ савганд ёд намуд.
27. Вилошшоҳ – подшоҳи ашконӣ, ки Авесто ва Зиндро чамъоварӣ намуда ва ба дини Зартушт равнақ дод.
28. Гирикарсиёк – номи яке аз душманони дини маздоясно аст (аз авестоии Кирисонӣ – Keresani).
29. друнад – бадирдор, кофир, девманиш.
30. Бахроми Гӯршоҳ – подшоҳи сосонӣ, ки ба воситаи шиканҷаи душманони дин ва ҷилавгирӣ аз мазҳабҳои бегона маҳбуби аҳли дин буд.
31. менуи ромиш – тараби маънавӣ. Бахроми Гӯр тамоюли маҳсусе ба шеър мусиқӣ ва тараб дошт ва ба қавли Фирдавсӣ аз Ҳиндустон қабिलाҳои луриро ба Эрон даъват кард.
32. Хусрав писари Куводшо – Хусрави аввали Анӯшервон писари Кубод.
33. жӯлидамӯй – мӯйпарешон ва сарбараҳна дар назди эронӣни қадим нописандида буд.
34. барсам – барои задан ва шикастани девон аст.
35. хветудис – хешӣ додан, пайванди хешӣ.
36. «итҳо озизмида» - дуои зартуштиён, ки пеш аз хӯрок мехонанд ва Ахурамаздоро ба унвони офаридгори офариниши неқӯ парастииш мекунанд.
37. «ашим ваҳу» - ишора ба дуои кӯтоҳе, ки зартуштиён муқаррар мехонданд.
38. «дувоздах хумист» - дувоздах хумост, дуост, ки дар 264 рӯз ба ифтихори 22 фаришта мехонанд ва ҳар фаришта ба навбати худ 12 рӯз пай дар пай парастииш мешавад.
39. зуҳар – об ё чарбе муқаддас, дар замони қадим ба маънии пих ва чарбуи ҳайвонест, ки чаҳор рӯз пас аз марги як нафар зартуштӣ ба оташи Баҳром тақдим мешуд.
40. суруди Готҳоро бихонад – дар панҷ рӯзи охири моҳ панҷ Готҳоро бихонанд.
41. оини воч – вож, воз, боз, боч, хомӯшиест, ки ба муғон дар вақти бадан шустан ва хӯрданӣ хӯрдан, баъд аз замзама ихтиёр кунанд. Воч гирифтани – дуост аст, ки зартуштиён қабл ва баъд аз хӯрок замзама мекунанд. Ин лугат аз решаи вач – воҷи авестой ба маънии сухан гуфтани аст.
42. Аздидаҳок – Заҳҳок.
43. Пазишхоргар – иборат аз се чузъ: патиш, хвара ва гар. Кухе, ки бад-он фараҳ аст. Номи навоҳии куҳистонии чануби баҳри Хазар, ки ба Гелон ва Табаристон шомил аст.
44. хистон – мавҷудот.
45. Маъҳаз: Занд Ваҳуманясн (Масъалаи ручъат дар оини Зартушт) ва Корномаи Ардашери Попакон. Мутарҷим Содик Ҳидоят. – Техрон: Озодмеҳр, 1384. –С.27-67.

АЙЁТКОРИ ҶОМОСП

1. Айёткори Ҷомосп – яке аз осори динии паҳлавӣ буда, номи дигари он «Ҷомоспнома» аст. Нусхаҳои мухталифи форсӣ ва паҳлавии ин асар мавҷуд аст. Ин китобест, ки дар он Гуштоспшоҳ пурсишҳои роҷеъ ба масоили

гуногуни диниву мазхабӣ, таърихиву чуғрофӣ ва ғ. аз Ҷомосп мекунад ва ӯ посух медиҳад. Дар баргардониин ин асар аз тарҷума ва нашри Содик Ҳидоят бахраманд будем (Техрон, 1384).

2. меҳрдуручӣ – паймоншиканӣ.
3. чам – сабаб.
4. аворунӣ – разилат.
5. равиши фарорун – кирдори некӯ.
6. омор – миқдор, шумора.
7. марги безамона – ногаҳонӣ, нобаҳангом.
8. гумезанд – аз гумехтан ба маънии махлут ва ё ихтилот кардан, омехтан ва ё ихтилот кардан, омехтан ва ё омезиш додан.
9. азаш – пешоянди «аз» ва бандакҷонишини «-аш», яъне «аз ӯ».
10. ба марг арзон бидиҳад – маҳкум ба марг кунад.
11. номард – зансифат.
12. уздаҳакӣ – дарбеҳдарӣ.
13. вайа – атмосфера, муҳит, баҳше аз ҳаво ё осмон, ҷое миёни гардунаи замин ва осмон, ки абрҳо дар он ҷо сохта мешаванд.
14. газандак – заминларза.
15. боз истад – бозистодан худдорӣ кардан аст.
16. беҳӣ – рифоҳ, хубӣ.
17. нокарда – нотамом, хароб.
18. озодагӣ ба танашон меҳмон набошад – яъне, озодагӣ дар вучудашон ёфт нашавад.
19. фусӯсгарӣ – далкагӣ.
20. аворункунишӣ – иборат аз ду таркиб: «аворун» ва «куниш» ба маънии нобакорӣ.
21. дӯшорам – дилбастагӣ.
22. диҳӣ – дуруштгӣ, пастӣ.
23. барӯманд – муқобили фуруманд, яъне арҷманд.
24. кухшиш – ситеза.
25. сутург варзад – сутург варзидан ба маънии хирсу тамаъ варзидан.
26. хоста – молу манол, сарват.
27. анэронӣ – нозэронӣ, ғайриэронӣ, оне, ки хориҷ аз Эрон аст.
28. бесуд – фурумоя.
29. аноия – коҳиш, зиён.
30. нопадӣ – гумном.
31. узидан – куштан.
32. овор – ғанимат.
33. озарм – ҳурмат.
34. ҳампуштагӣ – дастёрӣ.
35. анд – зарфи миқдор, чанд.
36. друшак – дағал, друшакӣ, дурӯғзанӣ.
37. бивишфанд – бивишфидан, торик кардан.
38. муст – озору шиканча.
39. бипадкафанд – бархурд ва тасодум кунанд.
40. чурдоён – хубобот.
41. айушуст – айукшуст, фулузот.
42. худовандӣ – подшоҳӣ.
43. гванд – чанд, далер, чарор.
44. бор – соҳил.
45. пайғомбар – фиристода.

46. биёвар – ин чо биёвардан ба маънии яқин кардан.
47. хийунони сапед – хунҳои сафед.
48. сапедарзӯр – саҳрои сафед.
49. қӯшиш – ситеза.
50. мара – шумор.
51. ҳовушт – уммат.
52. падмузон – чомаҳо.
53. сиҳанд – сиҳидан, табоҳ кардан.
54. Маъҳаз: Занд Ваҳуманяси (Масъалаи ручъат дар оини Зартушт) ва Корномаи Ардашери Попакон. Мутарчим Содик Ҳидоят. – Техрон: Озодмеҳр, 1384. –С.107-112.

АЙЙОТКОРИ ЗАРИРОН

1. Ёдгории мазкур соли 1973 аз тарафи донишманди тоҷик Бобо-Назар Ғафор аз паҳлавӣ гардонда шудааст.

ДРАХТИ АСУРИК

1. Ёдгории мазкур аз ҷониби Муҳаммадиқболи Имомуддин дар асоси таҳқиқоти Моҳёр Наввобӣ – «Драхти Асурик» (-Техрон: «Рашидия», 1363. – С.134) баргардон шуда, аз тарафи донишманди тоҷик Бобо-Назар Ғафор таҳрир ёфтааст.

ДОСТОНИ МЕНУ ХИРАД

1. Достони «Мену хирад» - яке аз ҷолибтарин намунаҳои насри паҳлавӣ аст, ки матолиби зиёди ахлоқиву фалсафӣ ва диниву асогириро дар бар мегирад. Ин дoston борҳо тарҷума ва нашр шудааст. Таҳияи тоҷики дostonро Д. Саймиддинов дар маҷмӯаи «Адабиёти паҳлавӣ» (Душанбе, 2003) анҷом додаст, ки аз он истифода шуд.

2. офариниш – махлуқот.
3. гумон – шубҳа.
4. ягона – вафодор.
5. Аствиҳод – деви марг.
6. ҳаместагон – даврае, ки равони инсон пас аз марг то замони растохез қарор дорад.
7. Ҳафтон – ҳафт сайёра.
8. Дувоздаҳон – дувоздаҳ ахтар.
9. Воруҷаряшт – номи иқлими шашмӯ аз иқлимҳои ҳафтгона.
10. фрашегард – комил сохтани ҷаҳон дар поёни дунё.
11. фрашгирдукунандагон – он офаринишони ҷовидонӣ, ки дар поёни ҷаҳон ба Сушиянс ёри медиҳанд.
12. Меҳркушон – деве, ки дар ҳазораи хушидар ҷаҳонро дучори сармо ва барфу борони саҳт кунад.
13. ахунавар – номи дуо.
14. обдаст – дасткаше, ки дар набард ба қор баранд.
15. ороиш – тартиб, низом.

16. пурйуткешӣ – нахусткешӣ, пайравӣ аз нахустин кеш.
17. Вои бад – деви марг.
18. Вазагон – номи фармонравои золимест, ки дар ин чо дар нисбати Заҳҳок ба кор рафтааст.
19. Дадон – вуҳуш, ваҳшиён.
20. дармана – номи гиёҳи заргун.

МОДИГОНИ ЙУШТИ ФРИЁН

1. Рисолаи Йушти Фриён – яке аз намунаҳои кӯҳани насри паҳлавӣ аст, ки бар мабной Авесто навишта шудааст. Йушти Фриён дар манобеи бостон ба некӣ ёд шудааст. Йушт ҷавони диноғоҳ ва парҳезгору порсо буда, ба хонаводаи Фриён – хонаводаи тӯронӣ мансуб аст. Муҳтавои он пурсишу посух дар масоили мухталифи динӣ буда, маъниҳои печидаву рамзиро дар бар мегирад ва яке аз ҷолибтарин намунаҳои насри паҳлавӣ маҳсуб мешавад. Матни достони мазкур аз маҷмӯаи «Адабиёти паҳлавӣ»-и Д. Саймиддинов (Душанбе, 2003) интиҳоб гардид.
2. пурсишгузoron – муаммогӯён.
3. амаҳраспандон – амшаспандон, муқаддасоти ҷовидонӣ, фариштагон.
4. парохум – нӯшокии ҳом.
5. барсум – шоҳаҳои буридаи дарахт, ки мӯбадон дар маросими динӣ онро дар даст гиранд.
6. Гоҳонбар – ҷашнҳои шашгонаи сол.
7. анғубин – асал.
8. Корди барсумчин – кордест, ки мӯбадон шоҳаҳои барсумро дар маросими динӣ бад-он бибуранд.
9. Йаса аҳуваирio – номи дуоест, ки бо ин суҳанон оғоз мешавад.

КОРНОМАИ АРДАШЕРИ БОБАКОН

1. Корномаи Ардашери Бобакон – яке аз намунаҳои маъруф ва шинохтаи насри давраи миёна забони форсӣ мебошад, ки ба таърихи зиндагӣ ва салтанати бунёдгузори давлати Сосониён Ардашери Бобакон бахшида шудааст. Ин асар борҳо мавриди тарҷума ва нашр қарор гирифта, дар таҳияи он аз матни маҷмӯаи «Адабиёти паҳлавӣ» (Д. Саймиддинов. – Душанбе, 2003) истифода шуд.
2. кадхудой – мулуку-т-тавоиф.
3. заниш – зарба.
4. дуои патитӣ – суҳанони тавба аз Авесто.
5. Хурмузд – Муштарӣ.
6. Баҳром – Миррих.
7. Аноҳид – Ноҳид-Зухра.
8. Ҳафтавринг – Дубби Акбар.
9. Шерахтар – Асад.
10. Кайвон – Зухал.
11. Тир – Аторуд.
12. ғунд – даста.
13. пист – талқон.
14. андарзбад – насихатгӯ ва мураббӣ.

ШАҲРИСТОНҲОИ ЭРОНШАҲР

1. Шаҳристонҳои Эрон – яке аз навиштаҳои даврони паҳлавӣ дар мавриди таърихи бунёди шаҳрҳои Эроншаҳр аст. Нашру тарҷумаи ин матн аз китоби Д. Саймиддинов «Адабиёти паҳлавӣ» истифода шуд.

2. Хуросон – Хваросон ба маънии «офтоббаро», машрик, самте, ки аз он хуршед бармеояд.

3. Фаргард – бахш, қисмат. Масалан бахшҳои чанде аз китобҳои мӯътабари давраи бостонӣ, аз ҷумла баъзе аз қисматҳои Авесто, Ардавирофнома ро фаргард гӯянд.

4. Йам – Ҷам, дар забони форсии миёни ҳамроҳ бо ҷузъи – шед шакли Ҷамшедро дорад. Дар Авесто ба сурати Йима Вивангҳана, дар паҳлавӣ Йами Вивангхон, дар Ҳиндӣ бостон Йима омадааст. Ҷамшед яке аз қаҳрамонони асотирӣ ва бо таъя ба дидгоҳи дигар шахсияти таърихӣ мардуми эронӣ дар замони бостон маҳсуб мешавад, ки зикраш аз ҷумла дар «Шохнома»-и Фирдавсӣ рафтааст.

5. Хворизм – Хоразм, нигаред ба тавзеҳи саҳ.16

6. Марврӯд – шаҳристоне дар канори Марврӯд (Мурғоб), бино ба таъкиди Ёқути Ҷамавӣ байни Марви шоҳичаҳон ва Марврӯд панҷрӯза роҳ фосила аст.

7. Ҳарой – Ҳирот, паҳлавии Ҳарай, дар катибаи Дориюш дар Бесутун Ҳараива, дар катибаи порти Шопур дар Каъбаи Зартушт Хрйв, дар «Шохнома» Ҳарй омадааст.

8. Пушанг – шаҳре аз шаҳристонҳои Эрон, ки ба арабӣ Бушанҷ хонадаанд.

9. Тӯс – шаҳристони Тӯс, ки бунёдгузориш қаҳрамон ба номи Тӯс ёд шудааст.

10. Невшопур – шаҳристонест, ки онро Шопури Ардашерон бунёд кардааст. Нев-нек, хуб ва некӯ, Нев-Шопур – «Шопури нек». Шакли баъдии ин номи эронӣ Нишопур ва Нишобур шудааст. Аз ин шаҳр бо номи Абаршаҳр низ ёд кардаанд.

11. Косен – пойтахти Кадими куҳистон, ба арабӣ Қоин аст.

12. Даҳистон – шаҳристоне дар Гургон аст, ин ном ба қабилai «даҳ» мансуб мешавад, ки аз он дар катибаи Хшояршо – шоҳи ҳахоманишӣ ба забони форси бостон низ ёд шудааст.

13. Кумис – дар осори арабӣ Кумис ёд шудааст, ки аз шаҳрҳои машҳури Гургон маҳсуб мешавад.

14. Вируи-Паҳр – номи қадимаи дизи Дарбанд, дар сурёни Вирупахранг, арманӣ Ивруй – парҳак.

15. Кай-Хусравшод – Кай-Хусравшод, аз шаҳрҳои бостонии эронӣ, ки бунёдгузони он Хусрави Каводон, севумин шоҳи хонадони Каёнӣ мешавад.

16. Хусрав-Мустобод – номи шаҳристонии эронӣ виспшод-Хусрав, ба маънии «ҳама шод Хусрав» аст.

17. Виспшод-Хусрав – номи шаҳристонии эронӣ виспшод-Хусрав, ба маънии «ҳама шод Хусрав» аст.

18. Хубӯй-Хусрав – Хубуд-Хусрав, номи шаҳристонии эронист; Хубуд гунаи баъдии он «хубӯй-хушбӯй»; «Хубуд-Хусрав» - «Хушбӯй Хусрав».

19. Шод-фарҳв-Хусрав – номи шаҳристонии эронист. Маънои он «шодии Хусрави фарруҳ ва ё номдор» аст.

20. Хурбарон – хварбарон, хвар-парон – офтобнишин, яъне самти мағриб аст. Дар форсии миёна хварупарн маънои «шом»-ро дорад.

21. Тисифун – Ктесифон, Мадоин, пойтахти давлат ва шоҳаншоҳии Сосониён.
22. Урио – гуни паҳлавиӣ Эдесса – яке аз шаҳриҳои шимолу ғарби Байнаннаҳрайн мбошад. Ба сурёни Урҳой ва ба арабӣ ар-Руҳо мебошад.
23. Бовел – ба форсии бостон Бабиру, сарзамине дар Бахнаннаҳрайн, шаҳре дар канори рӯди Фрот аст.
24. Тир – номи сайёраест, ки Аторудро ба он ном баранд.
25. Херат – шаҳрест дар Ироқ, ки ар-Ҳира низ гӯянд, ба оромӣ Херта ба маънии «урдугоҳ» омадааст.
26. куҳиёрон – фармонравоёни куҳистон.
27. Мусил – шаҳристони Мавсул ва ё ал-Мавсил, зодгоҳи хунёғари маъруфи араб Иброҳим ал-Мавсилӣ, ки ҳикоёти марбут ба ўро Абулфараҷи Исфаконӣ дар «Китобу-л-ғонӣ» нақл кардааст, аз он ҷост.
28. Газирг – ал-Ҷазира.
29. Шом – Сурия, ба арабӣ ба гунаи ал-Шом навишта мешавад.
30. Яман – сарзаминест дар ҷануби Арабистон.
31. Фрико – Африқо.
32. Кӯфа – шаҳристоне дар наздики Ҳира.
33. Мака – ба забони форсии миёна Макках.
34. Мадина – ба форси миёна Мадинаг.
35. Нимрӯз – Ҷануб.
36. Ковул – яке аз шаҳристонҳои эронӣ Кобул (ниг.: Вайикирита), имрӯза пойтахти давлати Афғонистон.
37. Рахват – номи яке аз шаҳристонҳои эронӣ аст, ки дар таълифоти Ёкути Ҷамавӣ дар шакли Руххач омадааст.
38. Буст – сурати арабиву форсии Баст, шаҳре дар канори рӯди Ҳилманд, ки дар миёни Зобулистону Ғазнӣ ва Ҳирот ҷой гирифтааст.
39. Фароҳ – Фроҳ, номи шаҳристон, дар арабӣ ба гунаи Фараҳ, дар юнонӣ Фра омадааст.
40. Зобулистон – шаҳристоне дар қисмати шарқии Эрон, Зобули кунунӣ.
41. Заранг – гунаи паҳлавиаш Зранг, номи қадими Сакастон (Систон) – кишвари қабоили сақоӣ мебошад. Зранг дар форсии бостон Зранка, дар осори юнонӣ Драггиане, лотинӣ Дрангиана, дар осори арабӣ Зранҷ хонда мешавад. Заранг маркази Сакастон буд.
42. Патишхворгар – номи силсила куҳҳо аст.
43. Кирмон – номи шаҳристонест дар Эрони қадим, ки имрӯз низ яке аз вилоятҳои муҳими Эрон ба шумор меравад.
44. Вех-Ардашер – шаҳристони Селевкия дар канори рӯди Дачла аст.
45. Стаҳр – Истаҳр, маркази Порс дар замони Сосониён, аз авестоии Стаҳра.
46. Доробгирд – шаҳре дар қадим, ки Дорои Дороеъ бунёди онро гузошта ва маънии ин ном ба ин сурат аст: «Он чи Дороб кардааст», яъне «бунёдкардаи Дороб». Ҷузъи «гирд» тағйирёфтаи «кирд» буда, аз феъли «кардан» берун шудааст. Ин ном ба арабӣ Доробчирд ёд мешавад.
47. Вех-Шопур – шаҳристоне дар Порс, ки дар осори арабӣ бо номи Собур ёд шудааст.
48. Гур-Ардашер-хурра – Гур-Ардашер-хваррах, шаҳристоне дар Порс, ки онро Ардшери Бобакон (226-24- м.) бунёд кардааст. Гур дар осори арабӣ ба гунаи Чур ёд шудааст. Имрӯз номи Фирӯзободро дорад.

49. Тувак – Тавваг, номи шаҳристони қадимӣ аст, ки дар осори арабӣ Таввац ва ба юнонӣ ба гунаи Токе, Таокс ёд мешавад.

50. Ром-Хурмузд – шаҳристони Ромуз, ки гунаи ихтисоршудаи Ром-Хурмузд аст ва дар Хузистон қарор дорад. Маънои ин ном «ромиш ё оромиши Хурмузд» аст.

51. Шус – яке шаҳристонҳои эрон дар даврони гузашта, ки дар осори форсии бостон ба сурати Суса-, ба эламӣ Сушан ва ба арабӣ ал-Сус омадааст.

52. Шустар – яке аз шаҳрҳои Хуросон, ки дар шимоли Аҳвоз ва машриқи Шуш ҷой гирифтааст. Дар сурёни Шустаре ва дар арабӣ Тустарӣ ном дорад.

53. Вандуи Шопур – ин ном ба гунаи дигар Гунди Шопур аст, ҷузъи нахуст Вахи-Андиух-Шопухр маънии «аз Антиох Шопухр бехтар»-ро дорад. Дар осори арабӣ Ҷундаисобур ва Ванди-собур навиштаанд.

54. Эрон-хварра-кард-Шопур – шаҳристони Қадимаи эронии Суз, ки дар замони Шопури 2 бо ин ном ёд кардаанд. Маъниаш «Эронро фараҳманд ва бошуқӯҳ кард Шопур» аст. Дар таърихномаи Табарӣ Ирон-хурраҳ-Собур зикр шудааст.

55. Палобод – ном дигари шаҳристони Гунди Шопур – маркази Хузистон, ки дар осори сурёни Бег Лопут омадааст.

56. Наҳр-тираг – шаҳристоне дар Хузистон, ки дар осори арабӣ Наҳр-тира аст.

57. Симлон – гунаи дигари талаффузи он Симронаст, ки номи қадимии баҳши ҷануби Арабистон мебошад.

58. Арҳест – номи шаҳре аст, дар арманӣ, Арест – дехе дар канори кӯли Ван мебошад.

59. Абдил – шаҳристони Двин дар Арманистон, ки дар осори арабӣ ба шакли Дабил ёд шудааст.

60. веҳ-Ардашер – шаҳристони Селевкая дар канори рӯди Дачларо гӯянд.

61. Гаи – номи қадимии Исфаҳонро гӯянд, ки дар осори юнонӣ Гавай ва осори арабӣ Ҷайй омадааст.

62. Эрон-осон-кард – номи шаҳристоне аст, ки шоҳ Кавод (488-531м.) писари Фирӯз шоҳи Сосонӣ бунёд кардааст.

63. Ашкар – номи шаҳристоне аст дар қисмати ғарбии Эроншаҳр.

64. Одурбодагон – номи шаҳристоне аст, ҳамчунин маънии сӯй, самтро мефаҳмонад, яъне тарафи Одурбодагон – самти Шимол. Отур – оташ; под – аз феъли поидан, яъне «пояндаи оташ». Дар Авесто Атерпата, дар паҳлавӣ Атурпаткан, юнонӣ Атропатене аст. Муарраби шакли форсиаш Озарбойҷон аст, ки ба ҳамин ном имрӯз ҷумҳурии мустақилест.

65. Ванн – шаҳристонест, ки онро Вани Гулхашон бунёд кардааст.

66. Ганча – Ганчаг, шаҳристони Ганча дар Озарбойҷон, дар осори арабӣ Ҷанзаҳ ва Канчаҳ.

67. Омард – шаҳристони Омул, ба паҳлавӣ Амард, дар юнонӣ Амардай, Мардай аст.

АБДИҲУ САҲИГИҲИ САКАСТОН

1. Шигифтӣ ва шоистагии Систон – матни кӯчаке аз намунаҳои насри паҳлавӣ аст, ки аз шигифтиву шоистагиҳо ва бартарҳои сарзамини Систон аз дигар сарзамину кишварҳо нақл мекунад. Матни мазкур аз маҷмӯаи «Адабиёти паҳлавӣ»-и Д. Саймиддинов интиҳоб гардид.

2. омӯза – таълимоти динӣ.

3. наск – номи фаслҳои Авесто, ки аз 21 наск иборат аст, уш- йасн низ хонанд.

4. Ҳама-Дин – Авестои комил дар назар аст.

МОДИГОНИ ЧАТРАНЧ

1. Шатранчнома – асари муҳим дар мавриди таърихи пайдоиши шатранчу нард, ки яке аз намунаҳои хуби насри паҳлавӣ махсуб меёбад. Ин мавзӯро Фирдавсӣ ва Саолибӣ низ дар осорашон пайгирӣ карданд. Матни мазкур аз маҷмӯаи «Адабиёти паҳлавӣ» - тарҷума ва нашри профессор Д. Саймиддинов интиҳоб шуд.

МОҲИ ФАРВАРДИН, РӯЗИ ХУРДОД

1. Моҳи фарвардин рӯзи хурдод – яке аз намунаҳои кӯчаки насри паҳлавӣ аст, ки фазилатҳои хурдодрӯзи (рӯзи шашуми ҳар моҳ) моҳи фарвардинро бозгӯй мекунад. Аз маҷмӯаи «Матнҳои паҳлавӣ»-и Саиди Урён интиҳоб шуд.

2. бун – оғоз.

3. заартушт ба сар бувад – ҳазораи Зартушт ба поён расад.

4. состорон – фармонравоёни ситамгар.

5. кайгон – душманони динии Зартушт.

6. карабон – руҳониёни пеш аз Зартушт.

7. хӯриш набояд – хӯрдан зарурат надорад.

ДАР БОРАИ ОИНИ НОМАНВИСӢ

1. Дар бораи оини номанависӣ – яке аз намунаҳои насри муросилоти адабиёти паҳлавӣ аст, ки дар онҳо одоб ва суннати нигориши номаҳо, шеваҳои нигориши мактуботи мухталифи зикр шудаанд. Баргардонии ин рисола аз «Матнҳои паҳлавӣ»-и Саиди Урён сурат гирифт.

2. саломатии моно – аз байн нарафтани.

3. команҷом – комёб, муваффақ.

4. рой – шукуҳ.

5. озодгавҳарӣ – озодагӣ.

6. кардаи пок – амали пок.

7. муназаҳ ба камол – ба гунае камол ёфта.

8. роинидор – роҳбар ва идоракунанда; роинидорӣ – роҳбарӣ.

9. фарорунӣ – некӯӣ ва тқво.

10. ҳунаровандон – ҳунарварон.

11. афроз – таоло.

12. номӣ – номовар.
13. чехр – наҷод.
14. хим – сиришт.
15. хубварз – некӯкунанда.
16. бурзовандӣ – дорой.
17. пойдорӣ – дорой.
18. фузунахлоӣ – тақвоӣ фазоянда.
19. меҳробод – комёбшуда.
20. пайванд – насл.
21. безор бидоранд – дур доштан.
22. ахло – тақво.
23. бузургсуд – дорой хайри бузург.
24. пазириши хурсандӣ – тасаллӣ ёфтан.
25. гаравиш – эътиқод.

АНДАРЗИ ДОНОЁН БА МАЗДОПАРАСТОН

1. Андарзи доноён ба маздопарастон – матни андарзие аст, ки матолиберо аз боби нопойдор будани ҷаҳони моддӣ ва тамоми мутааллиқоти он, марг, анҷоми фароиз ва вафову паймон дар бар мегирад. Ин вазоифи диние аст, ки як заргуштӣ бояд ҳамаҷуз анҷом диҳад. Матни паҳлавӣ, транскрипсия ва тарҷумаи форсии онро Саиди Урён дар маҷмӯаи «Матнҳои паҳлавӣ» ҷой додаст. (Техрон, 1382).

2. неранг – афсун, найранг.
3. куштӣ – камарбанд.
4. Вой – номи боди бадғуҳар.
5. ардой – росткирдорӣ.
6. мабед – мабошед.
7. наҳиштан – наҳиштан, нагузоштан.
8. осон – осоиш.

АНДАРЗИ ХУСРАВИ КАВОДОН

1. Андарзи Хусрави Каводон – матни дорой 13 банд аст, ки суханон ва хитобаҳои Хусрав писари Қубодро ба мардум дар остонаи марг фаро мегирад. Тарҷумаҳои мухталифи ин матн мавҷуданд. Аз ҷумла, матни паҳлавӣ, транскрипсия ва тарҷумаи форсии онро Саиди Урён дар маҷмӯаи «Матнҳои паҳлавӣ» (Техрон, 1382) аз тарҷумаи тоҷикии онро Д.Саймиддинов дар «Адабиёти паҳлавӣ» (Душанбе, 2003) ҷой додаст.

2. баршнум – оин ё маросими поксозӣ.

ХУСРАВИ КАВОДОН ВА РЕДАК

1. Хусрави Қубодони Варедагӣ – яке аз намунаҳои насри паҳлавӣ, ки мунозира ва пурсишу посухҳои Хусрави Қубоди Анӯшервон ва ҷавоне ашрофзодаро бо сифати «хушорзу» дар бар мегирад. Дар таҳияи андарзномаи мазкур аз маҷмӯаи «Матнҳои паҳлавӣ»-и Саиди Урён истифода шуд.

2. маи кинӣ – маи сурх.

3. худоён – ин чо ба маънии фармонравоён.

ЧИДА АНДАРЗИ ПАРЙУТКЕШОН

1. Барчидаи андарзи парйуткешон – яке аз муҳимтарин андарзнамаҳои паҳлавӣ аст, ки бар пояи дин ва эътиқод ба он шакл гирифтааст. Ин матн баёнгари эътиқоди бунёдини нахустин гаравандагон ба дини зардуштии сосонӣ аст. Матни паҳлавӣ, транскрипсия ва тарҷумаи форси онро Саиди Урён дар маҷмӯаи «Матнҳои паҳлавӣ» (Тоҳрон, 1382) ва тарҷумаи тоҷикии кирило Д.Саймиддинов дар «Адабиёти паҳлавӣ» (Душанбе, 2003) ҷой додаст.

2. хумат – пиндори нек.
3. хухт – гуфтори нек.
4. хуваршт – кирдори нек.
5. душмат – пиндори бад.
6. душхухт – гуфтори бад.
7. душхуваршт – кирдори бад.
8. каронамандӣ – маҳдудӣ.
9. миронанда – марговар.
10. дуруҷ – дев.
11. ҳафт Кай – шоҳони каёнӣ.
12. ваҳуман – андешаи нек.
13. оз – деви хирс.
14. спеномену – руҳи муқаддас.
15. ганомену – менуи нобудгар.
16. ба менуй – ба гунаи ғайримоддӣ.
17. ҳамдостон – мувофиқ.
18. менуи табоҳкори дурӯғпеша – Аҳриман.
19. дурӯғи нооштӣ – деви чанг.

АНДАРЗИ ДАСТУРОН БА БЕҲДИНОН

1. Андарзи дастурон ба беҳдинон – намунае аз асари андарзҳои паҳлавие аст, ки муҳтавои он ба масоили бунёдии динӣ, аз қабилаи одоби ба ҷой овардани таҳорат, рафтани ба оташкада ва ниёиши оташ, пурсишу посух дар мавриди эътиқодоти мазҳабии бахшида шудааст. Баргардонии матни мазкур аз маҷмӯаи «Матнҳои паҳлавӣ»-и Саиди Урён сурат гирифт.

2. дуручи нопокӣ зада шавад – манзур нобуд шудан аст.
3. оташон – оташкадаҳо.
4. дуручи кохилӣ зада шавад – ин чо низ манзур нобуд шудан аст.
5. аёнҷӯш – касе ки ба ҳангоми ғизо хӯрдан суҳбат мекунад.
6. биюр – даҳ ҳазор.
7. зифр – даҳони девон.
8. Мурдод – фариштаи ниғаҳбони гиёҳон.
9. тозиш – чараён.

ДАР БОРАИ ХИМ ВА ХИРАДИ ФАРРУХМАРД

1. хусрав – некном.

2. чарбниҳод – дорои ниҳод ва табъи муътадил.
3. бародар – ба маънии шарик.
4. хатман – мушовир.
5. балоҳат ва бесудӣ – бесамарӣ.
6. раз – дарахти ангур.
7. рази барӯманд – дарахти дорои меваи ангур.
8. марди худгирифта – марде, ки мутақаббир ва бузургманиш аст.
9. хешандеш – шахсе аст, ки дорои хислати меваи худбинӣ.
10. ба иштибоҳ – ба таври козиб (кизб, дурӯғ),
11. хунари ӯ – хунари гӯр (хайвон) дар назар аст.
12. душмани ҷонсупор низ ба василаи хештан афсурда мешавад – тахти фишор қарор мегирад.
13. бисёр гузидам навоҳии гуногунро – ба навоҳии гуногун сафар кардам.
14. Гузар мекунамд – «гузар кардан» ин ҷо ба маънии «аз ин ҷаҳон рафтан» аст, яъне «аз ин ҷаҳон мераванд».
15. мӯза – кафш.
16. хостаи падар карда – сарвати фароҳам шуда ба дасти падар.

ДАР БОРАИ ПАНҶ ХИМИ ОСРУНОН

1. Дар бораи панҷ хими осрунон – яке аз намунаҳои хуби андарзҳои паҳлавӣ аст, ки масоили муҳими ахлоқии ҷомеаро дар бар мегирад. Баргардонии матни мазкур дар асоси маҷмӯаи таҳиякардаи Саиди Урён сурат гирифт.
2. каломи рост – хулуси ният.
3. рақиби хеш – рақиби офариниш, Аҳриман ва девон.
4. риояти хусравӣ – некном доштан.
5. ба хусравӣ рафтан – рафтор кардан.
6. Ба номи ӯ гузориш накунад – суҳанеро ба дурӯғ ба омӯзгори хеш нисбат додан дар ҳукми задани ӯ бо ҷӯбе бузургтар аз ҷӯби худӣ ӯ аст.
7. пайдоӣ – шуҳрат.
8. раводинӣ – ривочи дин.
9. ба дод – мутобиқ бо қонуни дин.
10. мучозот ниҳодан – ҷазо додан.
11. меҳмон кардан – ҷой додан, истикрор намудан.
12. ноболонидан – рушд надодан.
13. ноогоҳона – аз рӯи тасомеҳ.
14. буридан – қандан, гусастан.
15. сурӯши ёрӣ – густариши тақову парҳизкорӣ.

ДОРУИ ХУРСАНДӢ

1. Доруи хурсандӣ – намунаи кӯчаке аз матнҳои паҳлавӣ аст, ки баёни комилан символистӣ ва истиорай дошта, ҳадаф ба даст овардани дору барои хурсандӣ ва қаноат аст. Намунаи мазкур аз маҷмӯаи «Матнҳои паҳлавӣ»-и Саиди Урён баргузида шуд.

РИСОЛАИ РҶЗҲО

1. Рисолаи рӯзхо – яке аз намунаҳои кӯчаки адабиёти паҳлавӣ аст, ки дар контексти «Андарзи Озарбоди Маҳраспандон» ҷой гирифта, дар манобеъ бо номҳои мухталиф ёд шудааст. Дар рисола дар бораи ҷиғунагии ҳар рӯзи моҳ сухан рафта, бо таъя ба суннат ва боварҳои куҳан хосияти ҳар яке аз сӣ рӯзи моҳ баён шудааст. «Дар гоҳшумории Эрони бостон ҳар яке аз рӯзхо номи махсус доштанд ва номҳои дувоздаҳ моҳи сол низ дар номи рӯзхо такрор мешуданд. Чун номи рӯз ва моҳ мутобиқат кунад, он гоҳ он рӯз ҳамчун рӯзи вижаи моҳ ҷашн гирифта мешуд» (Д. Саймиддинов). Матни мазкур аз маҷмӯаи «Адабиёти паҳлавӣ»-и Д.Саймиддинов (Душанбе, 2003) интиҳоб гардид.

АНДАРЗҲОИ ПЕШИНИЁН

1. Андарзи пешиниён – яке аз намунаҳои кӯчаки насри паҳлавӣ, ки ба китоби «Матҳои паҳлавӣ» ворид шудааст. Вижагиҳои забони андарзи мазкур дар тадқиқоти забоншиносони ватанӣ ва хориҷӣ зикр шудааст. Нашр ва тарҷумаи онро Дҳабҳар, Навобӣ, Чунакова, Саймиддинов анҷом додаанд. Баргардонии матни «Андарзи пешиниён» бо таъя ба маҷмӯаи «Адабиёти паҳлавӣ»-и Д.Саймиддинов (Душанбе, 2003) анҷом ёфт.

ЯКЧАНД СУХАНЕ (КИ) ОЗАРИ ФАРНБАҒИ ФАРРУХЗОДОН ГУФТ

1. Якчанд сухане (ки) Озари Фарнбағи Фаррухзодон гуфт – андарзномаи кӯчаки паҳлавӣ аст, матлабро дар қолаби рамзу намод ба ёд медорад ва ба пешвои бузурги зардуштиён дар қарни нухуми мелодӣ Озари Фарнбағ писари Фаррухзод мансуб аст. Дар таҳияи андарзномаи мазкур аз маҷмӯаи «Матҳои паҳлавӣ»-и Саиди Урён истифода шуд.

2. пок – муназзах, тоза.

КАТИБАҲО

* Катибаҳои нахустини Ҳахоманишиён бавижа катибаҳои Доро ва Хшайоршоҳро Бобо-Назар Ғафор (соли 2000) мустақиман аз порсии бостон ба тоҷикӣ баргардондааст, ки нахустин бор дар китоби ӯ «Номаҳои Бостон» (с. 2010) ҷой хурдаанд.

КАТИБАҲОИ ШОҲОНИ ҲАХОМАНИШӢ

* Катибаҳои шоҳони ҳахоманишӣ – навиштаҳои хурду бузурге, ки аз давраи Ҳахоманишиён аз номи шоҳони ин хонадон дар минтақаҳои гуногуни шоҳаншоҳӣ ба ёдгор монда, ҳар кадоми онҳо дорои арзиши камназири таърихӣ, фарҳангӣ ва забонӣ мебошанд.

МАШХУРТАРИН БАХШИ МАНШУРИ КУРУШИ КАБИР

1. Машхуртарин бахши маншури Куруши кабир – нусхае аз маншури Куруш, куҳантарин фармони шинохташуда тафохум ва ҳамзистии миллатҳо, нахустин баёнияти ҷаҳонии ҳукуки башар дар толори Шӯрои амнияти Созмони Милали Муттаҳид (Ню-Йорк) ҷой гирифтааст. Баргардонӣ ва таҳияи ин санад ба унвони «Маншури Куруши ҳахоманишӣ» аз нашри эронӣ, ки аз ҷониби муҳаққиқи эронӣ Ризо Муродии Ғиёсбодӣ дар силсилаи «Пажӯҳишҳои эронӣ» нашр шудааст, сурат гирифт (Техрон: Навиди Шероз, 1386. -40с.).

2. Куруш (kūruš) – бунёдгузори шоҳаншоҳии Ҳахоманишӣ дар Порс.

3. Бобул (Bābiru) – яке аз кишварҳои тобеи давлат ва шоҳаншоҳии Ҳахоманишӣ, иборат аз ду ҷузъ «bāb» – дарвоза, «ilu» – Оллоҳ, Худо яъне «дарвозаи худоён».

4. Камбуҷия (Kambuḫiya) – писари Куруши бузург, шоҳи Порс то ба давраи Дориюши аввал.

5. Чишпиш (Čišpiš) – падари Ариярамна ва писари Ҳахоманиш.

6. Мардук (Амар-уту) – аз вожаи ориёӣ ва авастоии «Амиритот» ба маънои ҷовидонагӣ/бемаргӣ». Мардук шабоҳате бо Аҳурамаздо дорад ва мисли ӯ дар сайёраи Муштари чилвагарӣ мекард. «Шугуру»-и ориёӣ ва коси маънои «бузургтарини сарвар»-ро дорад, ки бо маънои Аҳурамаздо (сарвари доно – сарвари хирадманд) пайвандӣ дорад.

МАНШУРИ КУРУШИ ҲАХОМАНИШӢ

1. ҳамаи ҷаҳон – аз ин ҷо то поёни сатри нуздаҳум ривоят на аз забони Куруш, балки аз нақли нозирони ношинохта омадааст, ки дарбаргирандаи назари аҳоли ва бузургони Бобул аст.

2. Исагила – Исагила номи ниёишгоҳи бузурги Мардук ё Худои бузург аст. Ин ном бо номи ниёишгоҳи эронӣ «Изагин» дар «Арата» шабоҳати зиёд дорад, ки дар ҳамосаи сумерӣ «Инмиркор ва фармонравои Арата» низ бозгӯӣ шудааст. Ҷаҳоншоҳи Дурахшонӣ дар «Ориёиҳо, мардуми кошӣ ва дигар эронийён» (Техрон, 1382, саҳ.508) маънии «Изагин»-ро санги Лочувард донистааст. «Косийён» низ ранги обиро ранги Худованд ба шумор меоварданд ва «Кошшу / Коссу номи худои бузурги онон ба маънои «ранги обӣ» аст. Имрӯз вожаи «кос» ба маънии ранги обӣ дар ғӯишҳои маҳаллии Эрон ба қор меравад. Масалан, дар Гелон, мардони дорони чашмони обиро «Кос-око» хитоб мекунанд.

3. Гутӣ – маҳалли кунунии Курдистони Эрон.

4. Мод, Умонмандах (Mada) – яке аз кишварҳои тобеи Ҳахоманишӣ аст. Одатан ин номро, ки бобулӣ аст, дар баробари Мод мегузорнад. Аммо, чунин ба назар мерасад, ки ин ном ба ҳама ва ё яке аз қавмҳои ориёӣ, ки дар ҳазораи дувуми пеш аз милод ба Миёндуруд муҳоҷират карда буданд, нисбат меёфт.

5. ...дар ҳоле ки худаш ҳамчун ёваре ростин дӯшодӯши ӯ гом бармедошт – ҳадаф аз ин нукта шояд дида шудани сайёраи Муштарӣ дар осмон аст. Дар боварҳои эронӣ сайёраи Муштарӣ нишонаи осмонии Аҳурамаздо / Мардук мебошад.

6. Манам Куруш... – аз ин чо ривоят аз номи шахси аввал, аз забони Куруш баён мешавад.

7. Бил(Bēl) – Худованд, номи дигари Мардук.

8. Набу(Nabū)- ба бобули Худованди нигориш, дабирӣ ва нависандагӣ аст. Ин ниёишгоҳро «Эзида» меноманд.

9. Он гоҳ, ки бидуни чангу пайкор... – ишора ба бидуни чангу пайкор даромадани Куруш ба Бобул на танҳо дар гузориши ӯ, балки дар матнҳои бобулие чун «Солномаи Набунаид» ва «Таърихи Херот» низ сабт шудааст.

10. Ҳамаи мардум гомҳои маро бо шодмонӣ пазируфтанд – ишора ба ин нукта, ки мардумони ҳамаи кишварҳо бо ризоияти худашон подшоҳӣ ва иқтидори Курушро пазируфта буданд.

11. Ошур (Avura) – Сурия, Ассирия, яке аз кишварҳои тобеи шоханшоҳии Ҳахоманишӣ.

12. ...ҳамаи худоёни ин ниёишгоҳхоро ба чоҳои худ бозгардондам – бо вучуди набудани ҳеч далели қотей дар зардуштӣ будани Куруши бузург, ӯ ҳамчун Зардушт ба ин бовари куҳани эронӣ пойбанд буд.

13. ... ба ниёишгоҳҳои худашон бозгардондам – кушоиш ва бозсозии ниёишгоҳҳо ба фармони Куруш. Дар лавҳаи чаҳор сатрӣ, ки аз «Арах» дар Миёндурӯд кашф шудааст, чунин омадааст: Манам Куруш, писари Камбучия, шоҳи тавонманд, он ки «Исагила» ва «Азияда»-ро сохт».

14. сарои сипанд – дар бовариҳои эрони «сарои сипанд» ё «анагра райучанга» (анагрон / анорон) ба маънои рушноии бепоён аст, ки чойгоҳи Худои бузург ё Ахурамздо ва биҳишти барин маҳсуб мешавад.

15. Маъхаз: Маншури Куруши ҳахоманишӣ. Нахустин баёниҳои чаҳониҳои ҳуқуқи башар. Аз силсилаи «Пажӯҳишҳои эронӣ» / Ризо Муродии Ғиёсододӣ. – Техрон: Навиди Шероз, 1386. – 40с. (мусаввар).

КАТИБАИ АРИЯРАМНА ДАР ҲАМАДОН

1. Катибаи Ариярамна дар Ҳамадон лавҳае аз тило аст, ки ба замони шоҳигарии Ариярамна дар Ҳамадон (худуди солҳои 640-590-и қабл аз милод) бахшида шуда, соли 1930 аз бозори Ҳамадон харидорӣ гардид. Ин катиба яке аз муҳимтарин осори шоҳигарии давраи бостонии Эрон ба шумор рафта, даҳ сатр матни ба забони форсии бостонро дар бар мегирад. Сатри ёздохум вучуд надорад. Баргардонии ҳозира дар асоси муқоисаи нашрҳои олими аврупоӣ П.Лукук (Катибаҳои ҳахоманишӣ. Фароҳамовари ва таҳқиқи П. Лукук. Тарҷумаи Н. Халхолоӣ зери назари Ж. Омӯзгор.- Техрон: нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381.) ва муҳаққиқи тоҷик Д. Саймиддинов (Форсии Бостон. Овошиносӣ, грамматика, овонавишт, катибаҳои мехӣ ва воҷаном.-Душанбе: Чопхонаи «Пайванд», 2007 ва сурат гирифт.

2. Ариярамна (Ariyaramna) – номи падари Аршома ба маънии «оромии ориёӣ».

3. Порс (Parsa) – номи кишвар, юнонии Персия.

4. Ҳахоманиш (Haxāmaniš) – бунёдгузори хонадони Ҳахоманиши; «haxā»-дӯст; «maniš» маниш, андеша; ба маънии дӯстманиш ё дӯстандеш.

5. Ахурамаздо (Auramazdā) – номи Худо дар забони форсии бостон, иборат аз ду қузъ, «ахура»- соҳиб, худо; «мазда» - доно, хирадманд.

КАТИБАИ АРШОМА ДАР ҲАМАДОН

1. Катибаи Аршома дар Ҳамадон – ҳудуди солҳои 590-559-и қабл аз милод, лавҳаи аз тило дар се қитъае аст, ки гӯшаи поёни самти рости он аз миён рафта, дар бозори Ҳамадон харидорӣ шудааст (1945). Ин катиба матнеро ба забони форсии бостон дар чаҳордаҳ сатр дар бар мегирад. Баргардонии ҳозира дар асоси муқоисаи нашрҳои олими аврупоӣ П. Лукук (Катибаҳои ҳахоманишӣ. Фароҳамоварӣ ва тадқиқи П. Лукук Тарҷумаи Н. Халқҳои Зери назари Ж. Омӯзгор.- Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381.) ва муҳаққиқи тоҷик Д. Саймиддинов (Форсии бостон. Овошиносӣ грамматика, овознавишт, катибаҳои меҳӣ ва воҷанома.- Душанбе: Чопхонаи «Пайванд», 2007) ва сурат гирифт.

2. Аршома(Arsama) – падари Виштосп.

КАТИБАҲОИ КУРУШИ ДУВУМ

1. Катибаҳои Куруши дувум – катибае мансуб ба солҳои ҳукмронии шоҳи Ҳахоманишӣ Куруши дувум дар солҳои 559-530-и қабл аз милод аст. Ин устувонае аз хоки Рас буда, зимни ҳафти Бобул (1879) ба даст омадааст. Катибаи мазкур шомили чихилу панҷ сатр мебошад, ки оғоз ва поёни матн нопурра мебошад. Баргардонии ҳозира дар асоси муқоисаи нашрҳои олими аврупоӣ П.Лукук (Катибаҳои ҳахоманишӣ. Фароҳамовари ва тадқиқи П. Лукук Тарҷумаи Н. Халқҳои Зери назари Ж. Омӯзгор.- Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381.) ва муҳаққиқи тоҷик Д. Саймиддинов (Форсии бостон. Овошиносӣ, грамматика, овознавишт, катибаҳои чопхонаи «Пайванд», 2007) ва сурат гирифт.

2. як нотагон – шахсияти номаълум бо номи Набунаид, ки мисли Куруш ба хонадони шоҳон тааллуқ надорад.

3. ӯ фармон дод бадалоро чойгузини он кунанд – Набунаид зоҳиран фармон дод, ки мучассамаҳое аз ҳудоёнро бардоранд ва онҳоро бо чизҳои гайридинӣ иваз намоянд.

4. маносике, ки шоистаи онҳо набувад – дар Ур Набунаид духтарашро роҳибаи Худои Син кард.

5. бидуни шармандагӣ сӯҳбат мекард – ӯ ниёиш ба чой меовард.

6. дар шаҳраш... – Бобул, шаҳри Мардук.

7. бидуни лаҳзае таваққуф онҳоро ба зерӣ юғ мебурд – Набунаид мудом ба мардум қорҳои зӯрварона таҳмил мекард.

8. Анлили ҳудоён – Мардук, бузургтарин ҳудоён.

9. Сарзаминашон {...} – шояд «сарзаминашонро тарк карда» бошад.

10. манозили худ – маъбади ҳудоён.

11. дасташро гирифт – ифодае барои бурдан ба маросими соли нав ва эҳдои подшоҳӣ.

12. манда – уммон-манда (umman-manda), модҳо.

13. мардумони сиёҳсар – эҳтимолан эломиянанд, ки дар рӯи нақши барҷастаҳои рангоранги Шуш бо пӯсти сиёҳ нишон дода шудаанд.

14. мурда дубора чон гирифт – ӯ қоре кард, ки сурати қасадмонандашонро тарк кунанд, то ба зиндагии воқеияшон баргардонанд.

15. табори ҷовидонаи подшоҳӣ – тарҷумаи вожа ба вожаи таъбири «хонадони ҷовидонаи подшоҳӣ» аст. Куруш аз хонадоне аст, ки ҳамвора салтанатро ба даст доштанд.

16. тахти фармонравоиरो дар хоки шохзодагон барқарор кардам – Дориюш қудратеро, ки Гаюмата ба зӯр соҳиб шуда буд, аз нав ситонид.

17. Камбуция – Куруш қатъан дар ин чо қонишини худро таъин мекунад.

18. аз дарёи Илё то дарёи Сафло – аз Мадитрона то халичи Форс.

19. дар Бобул поҳои маро бӯсиданд – амали «proskunese», сачда кардан дар баробари шох дар байни дарбориёни он давр.

КАТИБАИ ДОРО ДАР БИЙСТУН

1. Маъхаз: Номаҳои бостон /Гарҷумони матнҳои Ависто, порсии бостон, йунонии бостон, паҳлавӣ, виростор, муаллифи сарсухан, тавзеҳот ва луғот Бобо-Назар Ғафор/. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2010. – С. 230-244.

Ин катиба соли 1976 аз порсии бостон гарҷума шудааст.

КАТИБАИ ДОРО ДАР НАҚШИ РУСТАМ (DNA)

1. Маъхаз: Номаҳои бостон /Гарҷумони матнҳои Ависто, порсии бостон, йунонии бостон, паҳлавӣ, виростор, муаллифи сарсухан, тавзеҳот ва луғот Бобо-Назар Ғафор/. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2010. – С. 244-245.

Ин катиба соли 1976 аз порсии бостон гардонда шудааст.

КАТИБАИ ДОРО ДАР НАҚШИ РУСТАМ (DNB)

1. Маъхаз: Номаҳои бостон /Гарҷумони матнҳои Ависто, порсии бостон, йунонии бостон, паҳлавӣ, виростор, муаллифи сарсухан, тавзеҳот ва луғот Бобо-Назар Ғафор/. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2010. – С. 245-246.

Ин катиба соли 1976 аз порсии бостон гардонда шудааст.

КАТИБАИ ДОРО ДАР АНДОХТАНИ КУШК ДАР ШУШ

1. Маъхаз: Номаҳои бостон /Гарҷумони матнҳои Ависто, порсии бостон, йунонии бостон, паҳлавӣ, виростор, муаллифи сарсухан, тавзеҳот ва луғот Бобо-Назар Ғафор/. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2010. – С. 247-248.

Ин катиба соли 1976 аз порсии бостон гардонда шудааст.

КАТИБАИ ДОРО ДАР ИСТАХР

1. Маъхаз: Номаҳои бостон /Гарҷумони матнҳои Ависто, порсии бостон, йунонии бостон, паҳлавӣ, виростор, муаллифи сарсухан, тавзеҳот ва луғот Бобо-Назар Ғафор/. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2010. – С. 248-249.

КАТИБАИ ДОРО ДАР СОХТАНИ ЧҶҶЙ ДАР СУЕТС

1. Маъхаз: Номаҳои бостон /Тарҷумони матнҳои Ависто, порсии бостон, йунонии бостон, паҳлавӣ, виростор, муаллифи сарсухан, тавзеҳот ва луғот Бобо-Назар Ғафр/. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2010. – С. 248-249.

Ин катиба соли 1976 аз порсии бостон гардонда шудааст.

НОМАИ ДОРОИ ШОҲ БА САТРАПИ ХЕШ ГАДАТАС

1. Маъхаз: Номаҳои бостон /Тарҷумони матнҳои Ависто, порсии бостон, йунонии бостон, паҳлавӣ, виростор, муаллифи сарсухан, тавзеҳот ва луғот Бобо-Назар Ғафр/. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2010. – С. 254.

Ин нома соли 1976 аз йунонии бостон тарҷума шудааст.

КАТИБАИ АЛВАНД

1. Катибаи Алванд – катибаи сезабона дар кӯҳи Алванд, ки сохтор ва мазмунаш аз офариниши ҷаҳон ва лақабҳои шоҳон иборат аст. Матни мазкур тибқи тарҷума ва нашри эронӣ (Катибаҳои ҳахоманишӣ. Фароҳамоварӣ ва таҳқиқи П. Луқук. Тарҷумаи Н. Халхолӣ. Зери назари Ж. Омӯзгор.- Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

КАТИБАИ ҲАМАДОН

1. Катибаи Ҳамадон – катибаи сезабона дар ду матн дар бораи густариши шоҳаншоҳӣ, яке рӯи лавҳаи тило ва дигаре рӯи лавҳаи нуқра. Матни мазкур тибқи тарҷума ва нашри эронӣ (Катибаҳои ҳахоманишӣ. Фароҳамоварӣ ва таҳқиқи П. Луқук. Тарҷумаи Н. Халхолӣ. Зери назари Ж. Омӯзгор.- Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

КАТИБАҲОИ НАҚШИ РУСТАМ

1. Катибаи нақши Рустам –навиштае, ки мавзӯи онро барқарории сулҳ ва оромиш дар миёни тамоми мардумони шоҳаншоҳӣ дар бар мегирад. Матни мазкур тибқи тарҷума ва нашри эронӣ (Фароҳамоварӣ ва таҳқиқи П. Луқук. Тарҷумаи Н. Халхолӣ. Зери назари Ж. Омӯзгор.- Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

2. Аҳурамаздо – Худои офаринанда.

3. Аҳурамаздо, ҳангоме ки ин заминро ошуфта дид – ишора ба шӯришҳое, ки баъди ба тахт нишастани Доринош сураат гирифтанд.

4. ...найзаи марди порсӣ то дурдаст рафтааст – нишонаи қудрати сиёсӣ низомии шоҳ.

5. Ин бахши навиштаҷот катибаи сезабонӣ матни миёнаи оромгоҳ мебошад, ки мадҳ дар бораи сифатҳои шоҳ аст ва дар навиштаҷоти Хшайоршо низ ба назар мерасад. Мазмуни асли дар бандҳои 2-10 омадааст;

ин матн бо гуфтор дар бораи хилофати чаҳон (банди 1) ва хитоби matika ба поён мерасад (бандҳои 11-12). Поёнаш ноқис аст. Матни мазкур тибқи тарҷума ва нашри эронӣ (Катибаҳои ҳахоманишӣ. Фароҳамоварӣ ва таҳқиқи П. Луқук. Тарҷумаи Н. Халхолӣ. Зери назари Ж.Омӯзгор.- Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

6. тавоно ба хотири нотавон ба бедод тан диҳад – адолат ва паймон бояд дар тамоми шароит пос дошта шавад, чи бо ростгӯ баста шавад, чи бо дурӯғгӯ.

7. Мунозиа – мақсуд аз ин калима метавонад набард, пайкор ё мучодала бошад.

8. ҳангоме ки як ёғиро мебинам, вақте ки ўро намебинам – муаррифи мутазодии игроқомез, ишора ба набарди тан ба тани шох.

9. камондор – камон силоҳи махсуси ашроф ва ҳамроҳ бо найза нишонаи қудрати шохӣ аст.

10. тавонистам онҳоро ба қор гирам – ишора ба набардҳои сангнавиштаи Бесутун.

11. марди чавон – matika. Дар забони санскрит ва дар фаҳмишҳои қадимии ҳиндӯзонӣ matya ҷангҷӯи чавоне аст, ки фунуни низомиро дар дастаҳои чавонон фаро мегирад. Дар Авесто matiya роҳзан, саворкори наҳс ва манфур аст. Ба назар мерасад, ки вожаи форсии бостон мафҳуми қадимии худро хифз кардааст.

12. Гаубарува – дар катибаи Бесутун яке аз шаш ёри Дориюш аст, ки дар мубориза бо Гауматаи муўро ҳамроҳӣ мекард. Узви гурӯҳи шашнафараи порсӣ аст, ки нақши муҳиме дар юришҳои Дориюш бар тахт ифо карда ва Херодот низ бо ин лақаб зикри ўро кардааст.

13. Патисхуварӣ (patishchogiens) – номи қавмест, ки яке аз шахсиятҳои он дар оромгоҳи Рустам, дар пушти сари Дориюш нақш ёфтааст. Страбон ин қабиларо қабиле аз Форс ё хонадоне (fulov) медонад. Номи қабиле эронӣ аст (Patishuvari) ба маънии тақрибан «қасоне, ки бисёр меҳтарманд».

14. Ин бахш тавзеҳоте аст, ки дар бораи ниғаҳдорандаи тахти Дориюш нақл мекунад.

КАТИБАҲОИ ТАХТИ ЧАМШЕД

1. Катибаҳои тахти Чамшед – ин катиба аз 7 бахш иборат аст: 1. Катибаи сезабона, ки иборат аз ду нусха буда, дар коҳи (таҷараи) Дориюш, рӯи деворҳои факонии роҳраве, ки равоқро ба толори асли муртабит мекунад, навишта шудааст; 2. Катибаи кӯтоҳимзои сезабона аст, ки дар ду нусха, яке рӯи либоси Дориюш ва дигаре болои сари Хшайоршо навишта шудааст; 3. Катибаи кӯтоҳи сезабона дар бораи сохтмон аст, ки ҳаҷдаҳ бор дар рӯи даргоҳи панҷараҳо ва дарҳои коҳи Дориюш такрор шудаанд; 4. Катиба ба забони форсии бостон рӯи девори ҷанубии суфа. Мазмуни аслии он мардуми Порс аст; 5. Катиба ба форсии бостон рӯи девори ҷанубии суфа. Мазмуни он баршумурдани мардумоне аст, ки тахти фармони сипоҳи Порс ҳастанд; 6. Катибаи эломӣ бар девори девори ҷанубии суфа, марбут ба сохтмони суфа; 7. Сангнавиштае ба бобулӣ дар рӯи девори ҷанубии суфа, мавзуи он марбут ба ақвоме аст, ки дар соҳани тахти Чамшед ҳамкорӣ кардаанд. Матни мазкур аз рӯи тарҷума ва нашри эронии катиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П. Луқук ва тарҷумаи форсии онро н.Халхолӣ зери назари Ж.Омӯзгор анҷом додааст. (Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

2. бо асбони хуб – сифате дорои аспи модӣ. Асб (aspa) ба сифати uvaspa «дорандаи асбони хуб» аст.

3. ...ба хости Ахурамаздо, ба хости ман – зохиран Дориюш худро бо Худо баробар медонад.

4. ...аз ҳеч дигаре наметарсад – нотарсии мардуми Порс бо тарси дигар мардумон дар қонуни шоҳӣ баён шудааст.

5. ...аз ин сӯйи дарё ва аз он сӯи дарё – бояд мақсуд Мадитрона бошад.

6. ...инҳо кишварҳое ҳастанд, ки чунин карданд, ки дар ин ҷо гирди ҳам омаданд – ин ақвом дар сохтани Тахти Чамшед ҳамкорӣ кардаанд (ҳамон гуна ки дар сохтани Кохи Шуш) ва барои адои эҳтиром ба шоҳ гирди ҳам омадаанд.

КАТИБАҲОИ ШУШ

1. Катибаҳои Шуш – иборат аз 24 бахш, ки тавсифи бархе аз онҳо ба тариқи зер аст: 1. Катибае ба форсии бостон дар рӯи қитъаоти очур; 2. Катибае ба форсии бостон дар ду нусха, ки яке аз онҳо комил буда, дар рӯи очурҳо қарор дорад; 4. Катибае бо забони форсии бостон ва эломӣ, эҳтимолан ду ё се нусхаи мутафовит дар рӯи пояҳои сутунҳо аст; 5. Катибае сезабона (ёздаҳ қитъаи форсии бостон, панҷ қитъаи бобулӣ, нусхаи бобулӣ тақрибан комил аст). Мазмуни нахустини он барқарории сулҳ дар шоҳаншоҳӣ аст, дар ибтидо феҳрасте аз ақвом омадааст. Оғози матн дар бораи офариниши ҷаҳон ва алқоб аст. Пас аз он сухан дар бораи сохтмонҳои Шуш меравад; 6. Катибаи сезабона, ки охираш комил буда, қитъаоте аз он рӯи лавҳаҳои нуқра, рӯи лавҳаҳои мраммарин ё сангӣ рӯи очурҳо сабт шуда ва ҳатто рӯи хамираҳо боқӣ аст. Мазмунаш сохтмони кохии Шуш. Матни мазкур аз рӯи тарҷума ва нашри эронии катиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П. Лукук ва тарҷумаи форсии онро Н.Халхолӣ зер назари Ж. Омӯзгор анҷом додааст (Техрон: нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

2. Тачара (taçara) – тибқи фарҳангҳои тафсири ин вожа дар забони форсии бостон аз решаи tak / tas баромда дар забонҳои эронӣ ба маънии «гузаштан, рафтани», гоҳе «давидан» ва «ҷорӣ кардан» (дар мавриди чараёни об) хеле зиёд ба қор меравад. Ин ҷо нишондиҳандаи маҳалли гузар, долоне ба толори асли.

3. Бадихое бисёре қарда буданд – мушқилоти сиёсии бисёре мавҷуд буд.

4. Девор – вожаи didia-ро эҳтимолан «девор» тарҷума карданд, ки дар ҷои дигар маънии «диж» медиҳад.

5. Ин кох - «кох» ба забони форсии бостон «ҳадиш» hadiš, аз решаи ҳиндуаврупои sed (нишастан) ба маънои «ҷойгоҳ», ҷойгоҳи шоҳ ё фармонраво.

6. Шуш рехта шуд аз як сӯ ба 40 арш дар умк, аз сӯи дигар ба 20 арш дар умк – қорҳои хокбардорӣ дар умқи 40 ва 20 аршро дар назар дорад.

7. ҷӯби яко – «Dabergia Sissoo Roxb» форсии ҷағ, ҷӯбе сиёҳ ба ранги обнус.

8. обнус – дар забони форсии бостон обнус «ҷӯби сангӣ» аст, аз ибри ё аз оромии eben «санг».

9. оч – вожае аз забони форсӣ бостон, ба маънии ниёи даври вожаи форси «фил».

10. Абероду – маҳалле дар Сузиён, ки ношинохта аст.

11. ... туру, ки пас аз ин шоҳ ҳоҳӣ буд – эҳтимолан Хшайоршо аст, ки дар ин ҷо шоҳигарии минбаъда ба ӯ мансуб шудааст.

12. сарзаминҳои дарё – юнониёни қазиранишин. Юнониёноро *Yauna* (юниён) номиданд. Дар фехрастҳо онҳо чунин тафовут доранд: «юнониёни он сӯи дарё» (юнониёни хушкӣ), «юнониёне, ки дар рӯи заминанд» (дар Осиё). Гоҳе онҳоро «мардумони он сӯи дарё» ва «сарзамини дарё» мехонанд. Дар фехрасти Ҳеродот юнониён танҳо сатрапе воҳид ҳастанд.

13. Урарту – номи бобулии Арманистон аст. Номи Арманистон дар форсии бостон ба сурати Армания *Arminiya* ба мушоҳида мерасад, вале котибони бобулӣ ҳамеша исми қадимии ин кишвар, яъне Урарту (ё дар бобулии қадим *Urastu*)-ро ба кор мебарданд. Маншаи форсии номи Армания равшан нест, аммо ин ном тавассути забони юнонӣ ба забонҳои аврупоӣ гузаштааст. Матнҳои акадӣ Арманияро бо номи Урарту ва матнҳои бобулии хахоманишӣ бо номи *Urastu* сабт кардаанд, ки номи қадимии ин сарзамин қабл аз вуруди арманиён буд.

14. Кимрӣ – номи бобулии Сакистон. Сакоҳо дар қатибаҳои бобулӣ «гимриҳо» ном доранд. Номи қавме аст, ки қабл аз таҳҷум, бино ба шаҳодати солномаҳои Байнаннаҳрайн ва Таърихи Ҳеродот, ховари наздикро ишғол кардааст. Маълум нест, ки гимриҳо эронизабон буданд ё не, албатта бино ба истифодаи котибони бобулӣ аз ин ном зоҳиран эронӣ таъйид мешаванд.

15. Қодия – сарзаминҳои Мақӣ (форсии бостон *Maqa*) Мақиён қавме ношинохтаанд, ки дар соҳилҳои ҳаличи Форс, дар наздикии тангаи Ҳурмуз ҷойгоҳ доштанд. Номи Мақа ханӯз дар номи Макрон (*Maqa* – *Qarapa* «соҳили Мақа») мавҷуд аст. Шояд эшон ҳамон Миқиён бошанд, ки дар фехрасти Ҳеродот ба унвони Стронпӣ омадааст. Вожаи бобулии ин сарзамин Қодия аст.

КАТИБАҲОИ СУИЗ

1. Қатибаҳои Суиз – иборат аз чанд бахш, бахши нахуст сангнавиштаи сезабона аст. Қисмати дигар қатибаи сезабона буда, тарҷумаи эломӣ шадидан осеб дида ва тарҷумаи бобулӣ нест шудааст. Матни мазкур аз рӯи тарҷума ва нашри эронии қатиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П. Лукук ва тарҷумаи форсии онро Н. Халхолӣ зери назари Ж. Омӯзгор анҷом додааст (Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

2. Ман порсӣ... - дар матнҳои бостонӣ пеш аз ҳар чиз таъкиди бештар бар қавмият аст.

3. ...аз Порс, Мисрро гирифтаам – ишора ба фатҳи Миср аз тарафи Камбуҷия аст.

4. Нил – номи рӯде дар Миср, ки ба забони форсии бостон аз забони мисрӣ гузаштааст.

КАТИБАҲОИ ХШАЙОРШО

* Қатибаҳои Хшайоршо – навиштаҷоте, ки дар Алванд, Ҳамадон, Тахти Чамшед, Шуш, Вон сабт шудаанд. Матни мазкур аз рӯи тарҷума ва нашри эронии қатиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П. Лукук ва тарҷумаи форси онро Н. Халхолӣ зери назари Ж. Омӯзгор анҷом додааст (Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

КАТИБАИ ЗИДДИ ДЕВONI ХШАЙОРШО

1. Маъхаз: Номаҳои бостон /Тарҷумони матнҳои Ависто, порсии бостон, Ҷунонии бостон, паҳлавӣ, виростор, муаллифи сарсухан, тавзеҳот ва луғот Бобо-Назар Ғафор/. – Душанбе: Матбааи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, 2010. – С. 149-251.

Катиба соли 1976 аз порсии бостон тарҷума шудааст.

КАТИБАҲОИ АЛВАНД ВА ҲАМАДОН

1. Катибаҳои Алванд ва Ҳамадон – матни мазкур аз тарҷума ва наشري эронии катиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П. Лукук ва тарҷумаи форсии онро Н. Халхолоӣ зери назари Ж. Омӯзгор анҷом додааст (Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

КАТИБАҲОИ ТАХТИ ҶАМШЕД

1. Катибаҳои тахти Ҷамшед – катибаи сезабона дар 4 нусха рӯи девораҳои дарунии ду гузаргоҳ дар Бошкӯҳ - «Дарвозаи Хшайоршо» ё «Дарвозаи милал». Матни мазкур аз рӯи тарҷума ва наشري эронии катиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П. Лукук ва тарҷумаи форсии онро Н. Халхолоӣ зери назари Ж. Омӯзгор анҷом додааст (Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

2. Хуб – барои тавсифи сохтмонҳо аз вожагони муҳими аҳди Хшайоршо аст.

3. ...худӣ ман сохтам ва падарам сохт – нисбат додани ағлаби корҳои мансуби худ ба номи Дориюш.

4. ...дар ин ҷо – яъне Ападона

5. ...ин кохро сохт – яъне як ҳадишро (КХ, 304)

6. ...ҳар ду зинда буданд – феъли замони гузашта аст, онҳо дар замоне, ки ин санад ба фармони Хшайоршо навишта мешуд, мурда буданд.

7. ...Дориюш тахтро раҳо кард – манзур марги Дориюш аст.

8. Акауфакиён – яке аз қабоиلى қамаҳмияте аст, ки дар канори ақвоми бузурги шоҳаншоҳии ҳахоманишии омадаанд. Баромадашон эронӣ, Акауфачия Акауфасиуа ба маънии «кӯҳнишин» (kaufa-форсии кӯх) дар яке аз катибаҳои Хшайоршо миёни торокиён ва либияҳо омада, ҳеч нишоне аз маҳалли сукунаташон нест. Акауфакиён номашонро бо вожаи кунунии куфс (кӯч), ки дар ҷануби шарқии Эрон дар сарзамини Башоғардиёни Хурмуз ва кӯҳи Бориз роиҷ аст, як медонанд.

9. Яке аз онҳо – мушаххас нест, ки мақсуд кадом аст ва ҷаро аз ӯ ном бурда нашудааст.

10. девкада (daiva-dana) – вожаи таркибӣ дар забони форсӣ бостон ба маънии сохтмонҳои устувори маъбадҳо аст.

11. ...бино бар оин – оине аст, ки мафҳуми дақиқи он дуруст маълум нест. Хшайоршо се бори як иборатро ба кор мебард (artaka brazmaniya), ки ба тариқи мухталиф тарҷума шудааст, аз ҷумла: «дар замони муқаррар ва тақии оин». Вожаи нахустин arta (са, яъне «ва») ё бо вожаи санскрити rta («назм» ва ғайра) ва ё авастоии asa («адолат ва воқеият») иртиботдоранд. Ин вожае аст, ки лаҳзаӣ муносиби қурбонӣ қарданро мушаххас мекунад. Унсури дувум

эҳтимолан бо вожаи санскритии Brahman, brahmanya ва монанди онҳо ҳамхона аст, вале аз рӯи ин наметавон маънои дақиқро дар форсӣ бостон мушаххас кард.

12. ман ин корро хуб анҷом додам – эҳтимолан ин ҷо матлаб мафҳуми сиёсӣ дорад.

13. ...ин қонунро, ки Аҳурамаздо вазъ кард, пос бидор – дар ин ҷо дигар мақсуд қонуни шохӣ нест.

КАТИБАҲОИ ШУШ

1. Катибаҳои Шуш – матни мазкур аз рӯи тарва нашри эронии катиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П.Лукук ва тарҷумаи форсии онро Н. Халхолоӣ зери назари Ж. Омӯзгор анҷом додааст (Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

КАТИБАҲОИ АРДАШЕРИ АВВАЛ ДАР ТАХТИ ЧАМШЕД

1. Катибаҳои Ардашери аввал дар тахти Чамшед – катибаи дузабона ба форсии бостон ва бобулӣ, ки дар рӯи қитъаи оҳақӣ қанда шудааст, оғоз надорад ва тарҷумаи бобулӣ, ки тарҷумаи аз рӯи он сурат гирифтааст, каме беҳтар аз дигаре ниғаҳдорӣ шудааст. Матни мазкур аз рӯи тарҷума ва нашри эронии катиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П. Лукук ва тарҷумаи форсии онро Н. Халхолоӣ зери назари Ж. Омӯзгор анҷом додааст (Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381), баргардонӣ шуд.

2. ... ин кохро, ки Хшайоршошоҳ, падарам, сохт – монанди Хшайоршо ин подшоҳ нисбат ба сохтмонҳои мансуб ба падараш эҳтиром ба ҷой меовард.

КАТИБАҲОИ КҮЧАК

1. ҷом – аз форсии бостон batugara, эҳтимолан дар асл ҳамон калимаи форси «бода» аст.

2. кох – ё тахту-л-лафзитараш хона аст.

КАТИБАҲОИ ДОРИЮШИ ДУВУМ

1. Катибаҳои Дориюши дувум – ин матни аз рӯи тарҷума ва нашри эронии катиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П. Лукук ва тарҷумаи форсии онро Н. Халхолоӣ зери назари Ж. Омӯзгор анҷом додааст (Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1981) баргардонӣ шуд.

КАТИБАҲОИ ШУШ

1. Ападона – биное, ки онро Дориюш сохта, дар замони Ардашери аввал бар асари оташсӯзӣ хароб шуд ва Ардашери дувум аз нав онро сохт. Вожаи «Ападона» толори бузургеро бо сутуни зиёд мефаҳмонад, шояд дар форси бостон a-p-d-a-n-ro ба сурати арадапа хонд. Дар ин ҳол вожаи мазкур «обанкор» маънӣ медиҳад (салафи вожаи форси «обдон»). Ападона дар

катибаҳо ҳамон маънии толорро низ медиҳад. Аммо, ба ҳар ҳол, сифати «сутундор», ки аз сифатҳои намоёни Ападона аст, дар ҳақиқат моро ба ёди толори бузурги сутундор меандозад.

КАТИБАҲОИ АРДАШЕРИ ДУВУМ

1. Катибаҳои Ардашери дувум – дар Ҳамадон, тахти Ҷамшед, Шуш нақш ёфтаанд. Баргардони мазкур аз рӯи тарва наشري эронии катиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П. Лукук ва тарҷумаи форсии онро Н. Халхолоӣ зери назари Ж. Омӯзгор анҷом додааст (Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) сурат грифт.

КАТИБАИ ҲАМАДОН

1. Аноҳито ва Марита – дар катибаи ҳахоманишӣ сухан дар бораи ду ҳудои дигаре низ меравад. Аноҳито эзади обҳост. Митра пас аз Аҳурамаздо ҳудое аст. Mitra дар ин ба сурати Mitra (сурати нигориши оромӣ) навишта шудааст.

КАТИБАҲОИ ШУШ

1. Дориюш, чадди ман... – Дориюши аввал.

КАТИБАҲОИ АРДАШЕРИ СЕВУМ

* Катибаҳои Ардашери севум – катибае ба забони форсии бостон дар рӯи девори шимолии Суфақаср дар се нусха ва яке дигар рӯи девори ғарбии кохии Дориюш. Матни мазкур аз тарҷума ва наشري эронии катиба, ки фароҳамоварӣ ва таҳқиқи онро П. Лукук ва тарҷумаи форсии онро Н. Халхолоӣ зери назари Ж. Омӯзгор анҷом додааст (Техрон: Нашр ва пажӯҳиши Фарзонрӯз, 1381) баргардонӣ шуд.

КАТИБАИ ТАХТИ ҶАМШЕД

1. дар замони ман... – тахту-л-лафзии «тахти (назари) ман».

КАТИБАҲОИ СОСОНӢ

1. Катибаҳои сосонӣ – як бахши муҳими осори бостонии форсу тоҷик буда, муҳимгарини он катибаи Ардашери аввал дар нақши Рустам, катибаи Шопури аввал дар Ҳоҷиобод, катибаи арсӣ дар Пойқӯли ва ғ. мебошанд. Роҷеъ ба ин катибаҳо дар ағлаби китобҳои марбут ба таърихи адабиёти форсӣ-тоҷикӣ, аз ҷумла китоби Аҳмади Тафаззулӣ, «Сабкшиносӣ»-и Маликушшуаро Баҳор ва... маълумот омадааст. Намунаи катибаҳои даврони сосонӣ аз ҷилди якуми «Сабкшиносӣ» (ҷилди 1, Техрон, 1386) интиҳоб гардид.

САНГНАВИШТАИ ШОПУРИ АРДАШЕР (ДАР ҲОЧИОБОД)

1. Маздоясн – худопараст.
2. Анерон – ғайриэрон.

КАТИБАИ ШОПУРИ САКОНШОҲ

1. Тахористон – Афғонистони холия.

ҚИТЪАЕ АЗ МОДИЁНИ СИРЎЗА

1. некчаҳиш – хушюмн

МУНДАРИЧА

Сухане чанд дар бораи ин ҷилд.....
Пешгуфтор.....

Адабиёти паҳлавӣ.....
Бундахишн.....
Офарин пайғамбари Зардушт.....
Андарзи Озарбоди Маҳраспандон.....
Чанд вожаи Озарбоди Маҳраспандон.....
Бисту ду вожа аз Озарбоди Маҳраспандон.....
Дар бораи паймони кадхудой.....
Визидагиҳои Зодспрахм.....
Ривояти паҳлавӣ.....
Визиркарди диниг.....
Ардавирознома.....
Занди Вахуман Йасн.....
Аййоткори Ҷомосп.....
Аййоткори Зарирон.....
Ёдгори Бузургмехр.....
Драхти Асурик.....
Достони Мену хирад.....
Модигони Йушти Фриён.....
Корномаи Ардашери Бобакон.....
Шахристонҳои Эроншаҳр.....
Абдиҳу саҳигиҳи Сакастон.....
Модигони Чатранҷ.....
Моҳи фарвардин, рӯзи хурдод.....
Дар бораи оини номанависӣ.....
Найранги заҳр бастан.....

Андарзномаҳо.....
Андарзи доноён ба маздопарастон.....
Андарзи Хусрави Каводон.....
Хусрави Каводон ва Редак.....
Чида андарзи парйуткешон.....
Андарзи дастурон ба бехдинон.....
Андарзи Бехзодфаррухи пирӯз.....
Дар бораи хим ва хиради фаррухмард.....
Дар бораи панҷ хими осрунон.....
Доруи хурсандӣ.....
Рисолаи рӯзҳо.....
Андарзҳои пешиниён.....
Андарзи марди доно ба писари хеш.....
Якчанд сухане (ки) Озари Фарнбағи фаррухзодон гуфт.....
Суханони Бахтофарид ва Озарбоди Зартуштон.....
Наҳиши чизи гетӣ.....

Катибаҳо.....

<i>КАТИБАҲОИ ШОҲОНИ ҲАҲОМАНИШӢ</i>	
Машхуртарин баҳши Маншури Куруши Кабир.....	
Маншури Куруши ҲахоманишӢ.....	
Катибаи Ариярамна дар Ҳамадон.....	
Катибаи Аршома дар Ҳамадон.....	
Катибаҳои Куруши Дувум.....	
Катибаи Доро дар Бийстун.....	
Катибаи Доро дар Нақши Рустам (DNA).....	
Катибаи Доро дар Нақши Рустам (DNB).....	
Катибаи Доро дар андохтани кушк дар Шуш.....	
Катибаи Доро дар Истахр.....	
Катибаи Доро дар сохтани чӯй дар Суетс.....	
Номаи Дорои шоҳ ба сатрапи хеш Гадатас.....	
Катибаи Алванд.....	
Катибаи Ҳамадон.....	
Катибаҳои Нақши Рустам.....	
Катибаҳои Тахти Чамшед.....	
Катибаҳои Шуш.....	
Катибаҳои Суиз.....	
<i>Катибаҳои Хшайоршо</i>	
Катибаи зидди девони Хшайоршо.....	
Катибаҳои Алванд ва Ҳамадон.....	
Катибаҳои Тахти Чамшед.....	
Катибаҳои Шуш.....	
Сангнавиштаҳои Вон.....	
<i>Катибаҳои Ардашери Аввал дар Тахти Чамшед</i>	
Катибаҳои кӯчак.....	
<i>Катибаҳои Дориюши Дувум</i>	
Катибаи Ҳамадон.....	
Катибаҳои Шуш.....	
<i>Катибаҳои Ардашери Дувум</i>	
Катибаи Ҳамадон.....	
Катибаи Тахти Чамшед.....	
Катибаҳои Шуш.....	
<i>Катибаҳои Ардашери Севум</i>	
Катибаи Тахти Чамшед.....	
<i>КАТИБАҲОИ СОСОНИӢ</i>	
Катибаи Ардашери Попакон.....	
Сангнавиштаи Шопури Ардашер (дар Ҳочиобод).....	
Сангнавиштаи Шопури Ардашер (нақши Рачаб).....	
Катибаи Шопури Саконшоҳ.....	
Катибаи Нарса дар Пойкул.....	
<i>Қитъаҳо</i>	
<i>Тасвирҳо</i>	
<i>Харитаҳо</i>	
<i>Тавзеҳот</i>	

МЕРОСИ ХАТТИИ БОСТОН
(аз силсилаи «Точикон дар масири тамаддун»).

Муҳаррири техникӣ:
Бунафша Чабборова

Ба матбаа 26.06.13 супорида шуд. Ба чоп 21.10.13 имзо шуд.
Коғази офсет. Чопи офсет. Андоза 70x100 1/16. Ҳаҷм 28,25 ҷузъи чопӣ.
Адади нашр 500 нусха.

Дар матбааи ҚДММ «Нашриёти Бухоро» ба таъб расид.
ш. Душанбе, хиёбони «Дӯстии халқҳо», 47